Petőfi világa
1849-ig és az után

K O R R A J Z

A BÍBOR ÉVSZÁZAD ELSŐ FELÉRŐL

Szerkesztette: **Varga László**

Siófok, 2023. január 07-én
Atilla nagykirály ünnepén

Előszó

Soha nem értettem, hogy Petőfi Sándor, az 1848-as forradalom vezérlő csillaga hetek múlva miért tűnt el a politikai süllyesztőben, majd miért vált Kossuth szemében halálos ellenséggé, és hogyan lett Klapka és Görgei üldözöttje, akit közös akciójukban meg akartak gyilkolni. Nem értettem, hogy a nemzetet egyesítő népvezér Petőfi a nemzetvezetők szemében miért vált gyűlölt ellenféllé, napjainkig hatóan miért hamisítják meg politikai jelentőségét, s napjainkban is miért hamisítják életrajzi adatait.

Hogyan lehetséges, hogy miután a Petőfi 12 pontjától halálosan megrémült főnemesi és köznemesi osztály parlamentje megszavazta a jobbágyság felszabadítását, a magyar paraszt még Horthy idején is miért volt jogfosztott, nincstelen jobbágy, akinél egy szarvasmarhának is több értéke volt. Hogyan lehetséges, hogy a tejjel-mézzel folyó Kánaánban éhezett a magyar paraszt, s milliók kényszerültek elhagyni szülőföldjüket.

Felfoghatatlan, hogy a magyar nép az eltelt 200 év alatt miért nem volt képes jogilag tisztázni azt, hogy Petőfi születési adatait – mind az időpont, mind a születési hely vonatkozásában – meghamisították, s ezt a hamisítást két évszázad óta folyamatosan fenntartják. Egyrészt az érthetetlen, hogy Kiskőrös önzésén kívül mi érdek fűződik egy nemzetnek a hazugságok fenntartásához, másrészt, egy ország népe miért nem képes egy egyszerű tényt maga számára, az igazságnak megfelelően tisztázni.

Azt sem értettem, hogy büntetésül hogyan élhetett gondtalan császári ellátással Klagenfurtban, egy Habsburg császári villában Görgei Arthur, a lázadó magyar rebellisek hadseregének fővezére, hadügyminiszter és diktátor, amikor még a debreceni országgyűlés jegyzőkönyvvezetőjét is fölakasztották, mert vezette a jegyzőkönyvet, és sok falusi papot is kivégeztek, mert kormányrendelet szerint kifüggesztette a temploma ajtajára a legitim kormány hirdetményét. De Ferenc József Görgeit Klagenfurt után még egy visegrádi villa adományozásával és földbirtokkal is megbüntette, nyilván azért, mert rebellis hadügyminiszter volt. Tévedés ne essék, eddig ezt én mind értem, de azt nem, hogy a magyar nemzet velem szemben ezt 174 éve hogyan tudja igaznak elfogadni.

Azt sem értettem, hogy míg az országgyűlés egyik jegyzőkönyvvezetőjét fölakasztották, addig Ferenc József a másik jegyzőt, Hunsdorfer Pált (fedőneve: Hunfalvy), aki a Magyarországon összegyűjtetett rováspálcákkal fűttette az akadémia kandallóit, miért nevezte ki büntetésül a Magyar Tudományos Akadémia elnökévé.

De azt már végképp nem értem, hogyan nem lehet észrevenni 180 éve, hogy Görgey Artúr és Görgei Arthur neve és kézírása eltérő, s miután bűnügyi írásszakértők megállapították, hogy Görgey Artúr és Görgei Arthur két különböző személy, akkor ezt elfogadni, s következményeivel együtt tudomásul venni, ugyan miért nem lehet. Ezt ki érti? És, ha vannak történészek, - nemcsak csaló hamisítók, - akkor esetleg foglalkozhatnának annak kiderítésével, hogy ki az a másik Görgei Arthur, mert, hogy a Toporcon született Görgey Artúrról tudjuk, hogy kicsoda, de arról a másikról úgy hallgatnak, mintha titok lenne. Pedig nem kéne, hogy az legyen.

Azt sem értettem, hogy miért azt tanítják a magyar iskolákban, hogy a magyar nép szabadságharca 1848-ban a Pákozdi-csatával kezdődött, holott a tótok a Garam völgyében, a rácok a Dél-vidéken már 1848. februártól, s az oláhok Erdélyben a nyár óta irtották a magyarokat. Ezekhez a katonai biztosítást mindenütt az osztrák katonaság szolgáltatott. Azt is tanítják, hogy a szabadságharc 1849-ben az aradi vértanúk kivégzésével ért véget, pedig ez koránt sincs így. A magyarok üldözése és gyilkolása a fegyverletétel és az oroszok kivonulása után még nagyobb intenzitással zajlott, mint előtte, s a bécsi kamarilla a titkosrendőrséget is bevetette, továbbá bérgyilkosokat is alkalmazott mind külföldön, mind idehaza, amiről persze egy szó nem esik a magyar iskolai oktatásban.

Érthetetlen, miért csak Trianont kárhoztatjuk Magyarország szétszaggatása miatt, holott Ferenc József szabdalta szét az országot, szakította le az ország testéről a Felvidéket, Bácskát, Baranyát, a Határőr-vidéket, Horvátországot és Erdélyt, s a csonka ország területén 5 osztrák közigazgatási körzetet hozott létre. Ráadásul, ezt a hazai labanc történészek még ma is Bach-korszak néven tanítják, cinkos módon leplezve, hogy az ország szétdarabolásáért a felelősség nem Bach belügyminisztert, hanem a

kormányfői tisztet is betöltő Ferenc Józsefet-császárt terheli. Érti valaki, hogy az ország szétdarabolásának korszakát miért Bach-korszaknak tanítja még a 3. évezredi magyar oktatásügy is? Mert én nem értem. Tartozunk mi valamivel a Habsburgoknak?

Ezek a kérdések, vélt ellentmondások érdekeltek, amiért elkezdtem vizsgálni az események menetét, ami során nagy történelmi rejtélyek tárultak fel. Az egyik Görgei Arthur személyével kapcsolatos, aki egész életében se volt képes megtanulni magyarul, s írásban, német nyelvű leveleiben minden c-betűre kitette a „kalymót”, ahogy egy vérbeli, született cseh szokta, mivel gyermekkorát a Habsburg császári udvarból kitagadva, cseh nevelőszülők körében élte. A Habsburg-ház trónfosztása alkalmából azt írta levelében Kossuthnak, hogy ha ilyen fontos ügyben hoz döntést, akkor azt előtte vele beszélje meg. Nos, az illuminátus elöljáró megharagudott az önállóskodó beosztottra. Hallott valaki olyat, hogy egy ország kormányzóját lecsessze a beosztottja, hacsak az valójában, titokban nem a főnöke?

Görgei soha nem bocsátotta meg a Habsburg családnak, hogy őt kitagadták, s fattyúként bántak vele. Öccséhez, Ferenc Józsefhez viszont lojális volt, mivel a császár mindent elkövetett kiengesztelésére, s hálája kimutatására.

A másik rejtély Petőfi élete. Gróf Széchenyi István naplójában megírta, hogy Petőfi Sándor neki vérszerinti gyermeke, kinek anyja nála volt cseléd. Egyébként Petrovics soha nem volt szerb, hiszen akkor ortodox vallású lett volna. Egyébként Nagycenken gróf Széchényi Ferenc könyvtárosát Petrovits Ferencnek nevezték. Ő nem volt se szerb, se tót. Neki lehetett a fia az a Petrovits István, aki majd elveszi feleségül Hrúz Máriát, s akinek Széchenyi István folytonos, nagyösszegű pénzadományokkal nyújtott segítséget minden tönkremenetele után. Aki fiának iskoláztatására valaki úgy ügyelt, hogy a gyermek 17 éves korára tudott latinul, görögül, németül, franciául s angolul, s aki a Széchenyi-rokon unokatestvérekkel, többek közt Orlay Petrich Somával nyaralt Ostffyasszonyfán.

Petőfi halálát még nagyobb titok övezi. 1849-ben ő volt Európa legüldözöttebb embere. A Kommunista Kiáltványt kiadó Marx és Engels gazdag anyagi jólét biztonságában élt az illuminátus világhatalom ölén ringatva. Nem úgy Petőfi. Ha őt bármely európai ország kézre keríti, akkor kiadják a Habsburg kamarillának, s új nemzetközi autodafét rendeztek volna. Petőfinek egyetlen menedéke volt, a cári birodalom. Az akkori Alkotmányos Lengyelország, melynek kormányzója történetesen Paskievics herceg, akkor egyébként Európa legdemokratikusabb berendezkedésű állama volt.

Görgei a titkárságán kihelyezett szórólapokkal terjesztette, hogy Paskievics minden rebellis tisztet átvesz a cári hadseregbe, rangja megtartása mellett. Petőfi, aki őrnagy volt, erről tudott, hiszen Klapka Görgei elé hurcolta, mert ott akarták halálra ítélni, így Petőfi a titkárságon értesült a cári hadsereg ajánlatáról. Petőfinek csak az Orosz Birodalomban nyílt lehetőség a túlélésre. Az más kérdés, hogy Petőfi ott is külön elbírálás alá esett, s társaival együtt Szibériába, Omszkba száműzték, ahonnan egy társával megszökött. Miután elfogták, a dekabrista foglyok mellé, a Bajkál keleti partjára, Barguzinba száműzték, ahonnan nem volt menekvés.

A foglyokat családokhoz költöztették, s naponta kényszermunkán dolgoztatták őket. Petőfit a postamesterhez költöztették be, ahol a postamester leányával házasságot kötött, s egy kisfiuk született. Verseket is írt. 1856-ban a szomszéd faluban, a cári csendőrség hivatalának építését irányította, amikor több fogának gennyes gyulladásból eredő vérmérgezésben meghalt. A buddhista falu lakosai nem engedhették, hogy egy keresztény sírja megszentségtelenítse a temetőjüket, ezért az éj leple alatt Petőfi holttestét kiásták a friss sírból, s átvitték a szomszédos, orosz ortodox faluba, Barguzinba, s ott titokban, a temető legszélén eltemették. Később a sírra Petőfi özvegye helyezett el keresztet és sírfeliratot.

Amit nem értek, hogy ez miért nem fogadható el a magyar tudományos élet és közvélemény számára? A Magyar Tudományos Akadémia biztos abban, hogy Barguzinban Petőfi Sándor maradványait találták meg, ugyanis, ha ez kizárt lett volna, akkor engedték volna, hogy genetikai vizsgálattal összehasonlítsák Hrúz Mária, Petőfi Zoltán és a barguzini maradványok genetikai állományát, és genetikailag cáfolhatták volna a barguzini lelet jelentőségét, amellett, hogy jól kiröhöghették és megalázhatták volna Petőfi holttestének megtalálóit. De mindent elkövettek, hogy ezt megakadályozzák. Hiszen, akkor bizonyítva lett volna, hogy Barguzinban mégis csak

Petőfi sírját tárták fel, s bizonyítva lett volna, hogy a Habsburgok mégiscsak deportálták a magyarokat Szibériába. És akkor valóban nincs többé szeretett Habsburg király!

E kérdésekre kerestem a választ. Úgy gondolom, az igazság ismerete az elhallgatott és meghamisított tények helyett közelebb visznek a valóság megértéséhez.

Petőfi Sándor

Petőfi világa 1849-ig és az után

Aki a múltját feledi, azt a világ is elfelejti!
Hajlamosak vagyunk a múlt eseményeit a jelenkor visszavetítéseként elgondolni, ahelyett, hogy a múlt valóságát tudomásul vennénk.

Az iskolában tanultak és a közmédiában elérhető ismeretek nem adnak magyarázatot arra, hogy az 1848. március 15-én kivívott győzelem és dicsőség után egyszerre miért, és hová tűnt el Petőfi Sándor. Azután a szabadságharc csatáinak furcsaságaira sem találunk magyarázatot sehol. Győztes csaták utáni meghátrálás, a tönkrevert ellenség üldözése helyett menekülés. Győztes hadvezérek megszégyenítése és leváltása, gyáva vezérek előléptetése, teljhatalommal való felruházása. Mind-mind érthetetlen jelenség. Ezért gondoltam azt, hogy utána nézek ezeknek az eseményeknek. A tények időrend szerinti sorba rendezésével minden kérdésre van magyarázat.

1./ 1814. szeptember 19.
A Bécsi Kongresszus megrendezése és a *Bécsi-egyezmény* megkötése.
- Mindazon hatalmak, melyek az I. Napóleon császár ellen folytatott háborúkban részt vettek, a politikai és területi viszonyok rendezése végett Bécsbe küldték követeiket a kongresszusra. A kongresszuson Ausztria császára, Oroszország cárja, Poroszország királya, Dánia királya, Bajorország és Württemberg uralkodói személyesen vettek részt.

A bécsi császári kancellária a Ballhausplatz-on, ahol a kongresszus ülésezett.

A Bécsi-egyezmény úgy akarta megbüntetni Franciaországot, hogy megakadályozza, hogy még egyszer fenyegesse a földrész békéjét, ezért a francia határok mentén ütközőállamokat hoztak létre. A győztes nagyhatalmak Franciaország és más kisebb országok rovására akartak erősödni, de semmiképpen se oly mértékben, hogy bármelyikük a hatalmi egyensúlyt fölborítsa. Végül, ahol lehetett, a régi dinasztiákat ültették a trónokra.
Franciaország trónjára visszaültették XVIII. Lajost, de Franciaországtól elvettek minden 1791 óta meghódított területet. Jóvátételt kellett fizetnie, s területét északi és keleti határai mentén hadseregek szállták meg. Gyarmataitól is megfosztották. Mauritius szigete, Santa Lucia és Tobago Nagy-Britanniáé, San Domingo Spanyolországé lett. Az összes indiai erődítményét le kellett bontania. A nagyhatalmak XVIII. Lajos francia trónra ültetésével restaurálták a Bourbon dinasztia hatalmát, A protestáns Hollandia és a katolikus Belgium egyetlen királysággá olvadt össze, a protestáns Orániai-ház jogara alatt. Nagy-Britannia a volt holland gyarmatokat elvette. Svájcot 22 kantonból álló szövetséggé nyilvánították, és semlegességét szavatolták.
Poroszország megkapta a rajnai tartományokat, s az elvett lengyel területekért cserébe megkapta Szászországnak kevésbé népes, északi részét. Mivel I. Frigyes Ágost szász király sokáig Napóleon oldalán harcolt, mint vesztes, kénytelen volt országa északi területeit átadni Poroszországnak. Szászország többi része, mint Szász Királyság, a Wettin-dinasztia jogara alatt maradt. A Varsói Hercegséget több részre osztották, s a nyugati részét, Nagy-Lengyelországot a Porosz Királyság kapta, Poseni Nagyhercegség néven. Nagy-Britanniáé lett a Jóreménység-foka, Ceylon (Hollandiától elvéve),

Helgoland, Málta, a Jón szigetek, valamint a Franciaországtól elvett amerikai és afrikai gyarmatok. E stratégiai nyereségek tették lehetővé az erős flottával rendelkező Nagy-Britannia részére, hogy megkaparintsa a világkereskedelem feletti uralmat. Oroszország a svédektől magkapta Finnországot, Törökországtól Besszarábiát. Jelentős területeket kapott Lengyelországból (Kongresszusi Lengyelország), Varsó központtal. Maradt még a parányi, semleges jogállású Krakkói Köztársaság. Dániától elvették Norvégiát és Finnország elvétele miatti kárpótlásul Svédországnak adták. Az addig jelentéktelen Piemontot megerősítették azzal, hogy a független Genovát hozzá csatolták. A Habsburgok újjáépíthették birodalmukat Itáliában, Lombardia, Velence, Pármа, Modena és Toscana elfoglalásával. Így Genovához hasonlóan Velence is elvesztette függetlenségét. Ausztria megtartotta Ferrarának a Pó folyó bal partján fekvő területét, és katonai helyőrségeket hagyott Ferrarában és Comacchióban. Ausztria megkapta még Venetót, Friulit, s ezekből létrehozta a Lombard–Velencei Királyságot. Megkapta továbbá Isztriát és Dalmáciát, mint az Osztrák Tengermelléki Tartomány részeit. Dalmácia befolyásos körei arra törekedtek, hogy országukat a Magyar Királysághoz csatolják, de Metternich ezt meghiúsította. Ezeken kívül Tirol és Vorarlberg, Salzburg és Galícia is visszakerült az Osztrák Császársághoz. Magyarország az európai nagyhatalmi egyensúly érdekében elengedhetetlen erős támasza volt az Osztrák Császárságnak. A Magyar Királyság önálló jogállása mellett senki nem szólalt fel, létezése a kongresszuson szóba se került. A Bourbon család tagjait újra trónra ültették Franciaországban, Spanyolországban és a Nápolyi Királyságban. Talleyrand igénye szerint Murat-t elűzték Nápoly trónjáról, és helyébe a Bourbon-házból való IV. Ferdinánd szicíliai királyt helyezték. A pápa visszaállította a Pápai Államot.

Maurice de Talleyrand ***Klemens von Metternich*** ***Wellington***

2./ 1815. szeptember 26.
A *Négyes Szent Szövetségi Szerződés* megkötése.

- A négy nagyhatalom, Nagy-Britannia, Oroszország, Ausztria és Poroszország megállapodtak, hogy a szerződő négy állam uralkodói, vagy képviselői időközönként találkoznak és megtárgyalják a közös érdekükbe vágó ügyeket és rendszabályokat, ama nemzetek nyugalmára és békéjének fenntartására a legüdvösebb. Annak a reménynek is kifejezést adtak, hogy Európának valamennyi keresztény fejedelme belép a Szent Szövetségbe. A török szultánt vallása miatt nem kérték fel a csatlakozásra. A Szent Szövetség terve I. Sándor cár elgondolása volt. Végül az angol király ezt a szerződést nem írta alá, Anglia nem lett a Szent Szövetség tagja.

A kongresszus eredményeként beköszöntött a politikai reakció korszaka, amikor Európa dinasztiái mindent megtettek, hogy visszaállítsák a francia rebellió előtti viszonyokat. Visszaültették a dinasztiákat elvesztett trónjaikra. Az 1815-1914 közötti 100 esztendő lett a „kongresszusok kora”, a „Bíbor évszázad”.

I. Sándor ***I. Ferenc*** ***III. Frigyes Vilmos***

orosz cár *osztrák császár* *porosz király*

- A Szent Szövetség működése során az osztrák kamarilla kancellárja, Metternich hozta szokásba azt, hogy a fejedelmek minden újabb forradalmi mozgalom felmerülése alkalmával kongresszust tartsanak, amelyen a mozgalom közös erővel való fegyveres leveréséről tanácskozzanak. Az olasz, a spanyol, a görög és a belga kérdés szolgáltatták az alkalmat ilyen kongresszusok egybehívására.

Oroszországot megkülönböztetett hely illette meg a nagyhatalmak együttműködésében. Oroszország - a kontinens legnagyobb kiterjedésű állama - a világ legerősebb hadseregét tudta kiállítani, mellyel minden országnak számolnia kellett. A cári hadsereg volt a Szent Szövetség eszmeiségének őrzője. A fenntartott milliós haderővel, mely az ország számára felesleges volt, kész volt minden felforgató kísérletet eltiporni.

3./ 1815. október 01.

Széchenyi első tanulmányútjára indul.

- Gr. Széchenyi István a katonatiszti szolgálata mellett szabadidejét önképzésre és utazásokra fordította. Szeptemberben előbb Franciaországba ment, majd onnan Angliába hajózott. Mindenütt élénk figyelemmel kísérte az ottani kultúra és technika vívmányait, s mindazon intézményeket, amelyeket később Magyarországon is megalapítani tervezett.

Széchenyi István

4./ 1816. június 01.

Az *Osztrák Jegybank* megalapítása.

- A napóleoni háborúk idején a franciák elfoglalták Bécset, ezért a pénzjegy nyomda Pestre, majd Nagyváradra menekült. Azonban a franciák a megszerzett nyomóminták alapján Bécsben folytatták az osztrák pénz kibocsátást, korábbi keltezéssel. Ez a dupla pénzkibocsátás természetesen nagy inflációt generált. Például 1810-ben 100 ezüst forintért már 960 papírforintot, 1811-ben pedig már 1.200 papírforintot kellett fizetni (1.100%-os infláció). Emiatt, elrendelték, hogy minden 5 forint értékű bankócéduláért 1 forint értékű úgynevezett váltóforintot adnak cserébe.

Az 1816.06.01-én megalakult *Österreichische National Zettelbank* újabb leértékelést foganatosított. Megállapították, hogy 250 váltóforint 100 ezüstforinttal egyenlő, ami 60%-os devalválást jelentett, s kiadták az új 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 forintos konvenciós bankjegyeket. (Elvileg bármikor ezüstre lehetett beváltani.)

5./ 1816. július 18.

Oroszországban titkos társaságok alakulnak.

- Oroszország szerte titkos társaságok alakulnak. Legjelentősebb a szentpétervári *„Honmentő Szövetség”,* valamint *a „Déli Szövetség”* és az *„Északi Szövetség”.* E társaságok vezetői gárdatisztek, akik részt vettek a napóleoni háborúk európai színterén, s megismerkedtek az európai liberális eszmékkel. Céljuk a jobbágyfelszabadítás és az alkotmányos monarchia megteremtése volt.

6./ 1817. február 12.

Szerbiában névlegessé válik az Oszmán Birodalom hatalma.

- Az 1804 óta tartó szerb nemzeti felszabadítási harcok eredményeként észak-Szerbiában a szultán hatalma névlegessé válik.

7./ 1817. március 21.

Pest: Megjelenik s megindul a *Tudományos Gyűjtemény*.

- A havonta megjelenő magyar nyelvű, tudományos folyóirat, a *„Tudományos Gyűjtemény"* (1817–1841) első szerkesztője Fejér György, kiadója és nyomdásza Trattner János Tamás volt. A folyóirat hamar nagy népszerűségre tett szert, már kezdetben is 800 előfizetője volt. Itt jelentek meg először Bajza József, Kazinczy Ferenc, Horvát István, Kölcsey Ferenc, Toldy Ferenc és Vörösmarty Mihály írásai. E folyóirat hasábjain zajlott az ortológus – neológus nyelvi vita végső szakasza is.
- Amikor a magyar nyelvújítási harcról esik szó, két táborról szokás beszélni: a neológusokról, akik az új szavak kitalálásának a hívei és az ortológusokról, akik elutasítják a nyelv mesterséges megváltoztatását. A nyelvújítási harc az ypszilonháborúval kezdődött. Az "ypszilonista" Verseghy Ferenc a kiejtés szerinti írást szorgalmazta (bánnya, láttya, aggya), míg a "jottista" Révai Miklós a szóelemzés szerinti írást tartotta helyesnek, ami kötelezően épségben megőrzi a szótő eredeti alakját, s a ragot ahhoz toldalékolja (bánja, látja, adjon), amivel örökre megőrződik a szavak eredete. A vitában Verseghy Révaival szemben azzal érvelt, hogy az írásnak az alapvető feladata az, hogy a beszédet a kiejtés szerint rögzítse, s az írás annál tökéletesebb, minél hűbben képes a rögzíteni az élőbeszédet, ezért ő az élő nyelv primátusát hangsúlyozta. Végül a nyelvtörténeti beállítottságú Révai győzött.
- A nyelvújítási harc két leghírhedtebb műve a *„Mondolat"* és a *„Felelet a Mondolatra"*. A *„Mondolat"* című gúnyiratot Somogyi Gedeon szerkesztette, amivel a nyelvújító neológusok kifacsart szóalkotásait gúnyolta ki. Erre a választ, *„Felelet a Mondolatra"* címmel Kölcsey Ferenc és Szemere Pál írta meg. Kazinczy a neológia mellett kötelezte el magát, s nem volt tőle idegen a nyelv rendszerébe való mesterséges beavatkozás, hogy a német nyelv iránti bűvöletében élve, a magyarba is vezessék be a nemeket, „kiküszöbölve nyelvünknek ezt a nagy hiányosságát".

8./ 1817. május 05.
Gr. Széchenyi István déli tanulmányútjára indul.
- Széchenyi szabadságát Itáliában és Görögországban tölti. Az olasz költészetet tanulmányozta, majd megfordult Görögországban, a Boszporuszon és Kis-Ázsia partjainál. Az Égei-tengeri szigeteken az ógörög irodalom, művészet és a régészet iránt érdeklődött.

9./ 1817. október 25.
Jedlik és Czuczor szerzetesnek áll.
- Jedlik István és unokatestvére, Czuczor István Pannonhalmán jelentkezett bencés szerzetesnek. Rendi nevük: Jedlik Ányos és Czuczor Gergely lett.

10./ 1818. február 05.
Felvidék: Megszületik Görgey Artúr.
- Toporcon (Podolintól 2 km-re lévő családi kúriában) megszületik Görgey Artúr, Görgey György, árpádkori eredetű ősi magyar nemes és Perczián Vilma harmadik fia. Az apai ági felmenők között a Kubinyi, az Okolicsányi és a grádeci Horváth család található. Görgey Györgyöt anyja, Görgey Jánosné Doloviczényi Anna kitagadta, mert rangon alul nősült. Perczián Vilma a lőcsei örmény nagykereskedő lánya volt. A kitagadás miatt a család állandó anyagi gondok közt élt.

Görgey Artúr

Görgey Artúr - örökölve örmény édesanyja testi tulajdonságait - kerek arcú, kreol bőrű, fekete szemű, fekete hajú, ugyanúgy, mint testvérei.

Görgey György és Perczián Vilma

11./ 1818. február 12.
A Chilei Köztársaság kikiáltása.

- A chilei függetlenségi mozgalom vezetője, Bernardo O'Higgins fegyveres erővel legyőzte a királypárti spanyol seregeket, s e napon Chilét független köztársasággá kiáltották ki, O'Higgins vezetése alatt. (Chile, kihasználva Spanyolország gyengeségét, már 1810 óta a Spanyol Királyság autonóm köztársasága volt.) A diktátor eltörölte a nemesi címeket és előjogokat, s megszüntette az egyházak bíráskodási jogát. Felszámolta a banditizmust, iskolákat alapított, kibővítette Valparaíso kikötőjét. Santiagót európai szintű fővárossá építette, ahol megépült az első színház, s 8.000 kötettel megalapította a nemzet könyvtárát.

- A Napóleon elleni spanyol függetlenségi háború nemcsak az európai államok lakosainak nemzeti öntudatát ébresztette fel, hanem a közép- és dél-amerikai spanyol, holland és portugál gyarmatok lakosságát. Ezzel kezdődött meg a spanyol és portugál gyarmatok felbomlása és a latin-amerikai államok politikai függetlenségi harca. Az indián őslakosok és a betelepült népesség felismerve sorsközösségét, együtt lázadnak fel a Bonaparte-család uralkodói ellen, a régi, törvényes uralkodóik védelmében. A spanyolországi eseményekhez hasonlóan a helyi harcok a gyarmatokon is függetlenségi háborúkba torkollnak. A fizetésképtelenség határán egyensúlyozó spanyol kormány ekkor kénytelen eladni Floridát az Egyesült Államoknak, 5 millió dollárért. VII. Ferdinánd, spanyol király nem nézte tovább tétlenül birodalma széthullását, s elkezdődött az évtizedekig tartó függetlenségi háborúk sora. Mexico, Argentína, Brazília, Bolívia, Paraguay, Peru, Uruguay területén nemzeti bizottságok (junták) alakulnak. Érdekességként állapíthatjuk meg, hogy a Szent Szövetség, szerződéses kötelezettsége ellenére, nem avatkozott bele a latin-amerikai függetlenségi küzdelmekbe.

12./ 1818. június 25.
Meghal Dugonics András.

- Szegeden meghalt Dugonics András, piarista szerzetes író, Nyitrán püspök, Budán egyetemi rektor, polihisztor, Szeged város kapitánya. A Nagyszombatból Budára költöző egyetem első rektora volt. Lefordította az Iliászt, Vergiliust, Ovidiust. Ulyssesről önálló művet írt, az Odisszeusz mintája nyomán. Drámát írt Toldi Miklós, Kun László és Báthory Mária életéről. *„Etelka”* című műve a honfoglalás korával foglalkozik. *„Szittyai történetek”* címmel megírta a magyarok őstörténetét Árpádig. Négy tankönyvet írt az algebra, a geometria, a trigonometria és a geodézia tárgykörében. Megteremtette a matematika és a fizika magyar szaknyelvét (bizonyítani, csonka, egyenlet, gömb, gyök, háromszög, henger, jegyzet, sugár, húr, szelet, szög, természettudomány, természettörvény, véges, végtelen):

> *„Nincs a világon semmi, amit magyarul ki ne lehessen mondani, csak ésszel és tudománnyal forgolódjon az ember.”*

Dugonics András

Életművét a XX. században olyan szabadkőműves senkik vették mosdatlan szájukra, mint Kosáry Domokos.

13./ 1818. szeptember 15.
Házasságot köt Petrovits István és Hrúz Mária.
- Az Aszódra elszármazott Petrovits család sarja, Petrovits István (27 éves) Aszódon, az evangélikus templomban megesküszik Hrúz Máriával (27 éves), a maglódi evangélikus lelkészlak (Martiny Mihály) cselédjével.
Hrúz Mária apja, Hrúz Mihály, Kecskemét város tekintélyes polgára volt. Petrovits István is nemesi származék, a család őse, Petrovits Márton, 1667. május 30-án nyert nemességet Nyitra megyében. Széchényi Ferenc könyvtárosa, a nemzet részére fölajánlott gyűjtemény felleltározója és a megalakult Nemzeti Könyvtár első főkönyvtárosa Petrovits Ignác volt. Ez időtájt, 1815 és 1821 között a férj és a feleség Maglódon lakott. A házasságban 4 évig nem volt gyermekáldás.

14./ 1819. február 16.
I. Ferenc módosítja a választási törvényt.
- I. Ferenc magyar király önkényesen elrendeli, hogy a megyei választásokon a nemeseknek személyenként, nyíltan kell szavazniuk.

15./ 1819. február 22.
Washington: Adams–Onís egyezmény megkötése.
- A John Quincy Adams amerikai és Luis de Onís spanyol külügyminiszter által megkötött szerződés értelmében Florida, addigi spanyol gyarmat átkerült az Amerikai Egyesült Államok tulajdonába. Az egyezmény értelmében Oregon iránti igény is az Egyesült Államokat illette meg. Ebben az időben Spanyolországot lefoglalta és katonai erejét lekötötte a mexikói függetlenségi háború (1810-1821).

16./ 1819. április 18.
Bemutatják Kisfaludy színdarabját.
- Eder György színtársulata Székesfehérváron színre viszi Kisfaludy Károly *„A tatárok"* – című drámáját, ami nagy hatást és sikert vált ki.

17./ 1819. május 03.
Kisfaludy színdarabja Pesten.
- Brunszvik Ferenc gróf, a pesti városi színház haszonbérlője meghívta Eder György fehérvári társulatát Pestre, és itt Kisfaludy Károly *„A tatárok"* – című darabjával nyitották meg előadásaikat.

18./ 1819. augusztus 05.
Johann Blaha anyakönyvezése Prágában.
- Breslauban, egy bordélyban megszületett Habsburg-Lotharingiai Ferenc Károly főherceg törvénytelen fia, akit csehországi nevelőszülőkhöz adnak Prágába. E napon a nevelőszülők adataival Prágában anyakönyvezték a Habsburg-házi fattyút. A gyermek neve: Johann Woldemar Blaha, vallása: katolikus. A nevelőapa: Johann Blaha, selyemárukészítő, a nevelőanya, Josepha Wirth varrónő (Klattauból). A keresztszülők: Johann Weletier császári-, királyi vámhivatali főellenőr és Josephus Wumann császári-,

királyi gazdasági kamarai prefektus. Keresztanyja: Marie Sophie Winter. (Egy selyemszövőnek miért lesz keresztkomája a vámminiszter és a kincstár elnöke?)

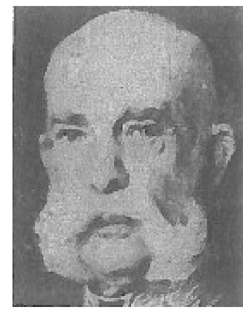
- Johann Blaha szőke hajú, kék szemű, hosszú arcú (lópofájú Habsburg), átlátszóan fehér bőrű, viszont Görgey Artúr félig örmény, kreol bőrű, fekete hajú, fekete szemű, kerek fejű.

Johann Blaha (álneve: Görgei Arthur)

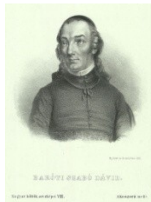
Ferenc Károly főherceg (az apa) ***Johann Blaha (Görgei Arthur)*** ***I. Ferenc József (az öccs)***

19./ 1819. szeptember 20.
A Karlsbadi-határozatok.

- A Német Szövetség területén jelentkező diáklázadások, radikális liberális mozgalmak megfékezése érdekében a Szent Szövetségi nagyhatalmak képviselői Metternich javaslatára Karlsbadban gyűltek össze, s határozatokat fogadtak el a sajtó, az egyetemek és különböző szervezetek szigorú ellenőrzésének megszervezésére, a Szövetség egész területére érvényesen. Semmilyen írásművet, iromány előzetes jóváhagyás nélkül nem lehetett kinyomtatni. A titkos rendőri szervek kötelesek az uralkodók biztonsága és az államok alkotmánya érdekében az összeesküvéseket, terveket, kísérleteket leleplezni. A titkos szervezetek és szekták vezetőit le kell leplezni, s ezek külföldi kapcsolatait is fel kell számolni. Az összes népréteg közhangulatának és politikai nézeteinek állandó figyelése és irányítása, s a közhangulatot befolyásoló személyek felügyelete. Az államigazgatási intézkedésekre érkezett panaszok és kérelmek figyelemmel kísérése, s a színházi előadások hatásának megfigyelése.

20./ 1819. november 22.
Virt (Felvidék, Komáromi járás): Meghal Baróti Szabó Dávid

- 80 éves korában meghalt Baróti Szabó Dávid, jezsuita magyar költő, nyelvújító tanár (Székesfehérvár, Nagyszombat, Kolozsvár, Eger, Kassa, Nagyvárad, Besztercebánya, Komárom, Kassa). Kassán megismerkedik Kazinczyval és Batsányival, akikkel megalapítja és kiadja a *Magyar Museumot*, mint az első magyar nyelvű irodalmi folyóiratot. Ebben közölte az általa lefordított Milton (Elveszett paradicsom) és Vergilius műveket. Kisded szótárt adott ki több kiadásban.

Baróti Szabó Dávid

21./ 1819. december 17.
Létrejön az első független gyarmati államszövetség.
- Miután Simon Bolivár, az 1810 óta zajló függetlenségi háború lezárásaként 4.300 katonájával Haitiről kihajózva elfoglalta Angustura-szigetét, s kikötött az Orinoco torkolatában, Francesco de Miranda segédletével Caracasba kongresszust hívott össze, ahol kikiáltották a térség államainak függetlenségét, s egy új államba, Új-Granada államba egyesítették Venezuela, Ecuador, Új Granada, Panama és Peru államokat. A kongresszus eredményes volt, megalakult Nagy-Kolumbia, melynek államformája köztársaság, s megválasztotta katonai diktátor elnöknek Simon Bolívart.

22./ 1820. január 01.
Sevillában lázadás robban ki.
- Spanyolországban, Rafaello de Riego ezredes vezetésével lázadás indult Sevilla tartományból, ami gyorsan szétterjedt az egész országban. Ennek kiváltó oka, hogy VII. (Bourbon) Ferdinánd katonai csapatokat akart küldeni a dél-amerikai forradalmak leverésére, s egyben a dologtalan, lázongó tiszti állományt is el akarta távolítani Európából.
- A kirobbant lázadástól megijedve a király újra esküt tett az 1812. évi liberális Cádizi Alkotmányra, s így Spanyolország, mint alkotmányos monarchia működik tovább (1823-ig).

23./ 1820. január 11.
Irodalmi lapok kitiltása.
- I. Ferenc megtiltja a veszedelmes irányú szépirodalmi lapok behozatalát a birodalom területére.

24./ 1820. január 28.
Nagybajom: Meghal Pálóczi Horváth Ádám.
- Meghalt Pálóczi Horváth Ádám mérnök, költő, író, hagyománygyűjtő.
Mint mérnök, Szántódon intéző volt a Széchenyi birtokon. Közben levelezett Kazinczyval, Csokonaival. Versei folyamatosan jelentek meg a korabeli folyóiratokban. Később Petrikeresztúrra és Nagybajomba tette át lakását. Annak a köznemességnek volt a képviselője, amely a felvilágosodás eszméit, szabadkőművességét összhangba tudta hozni a nemzeti múlt hagyományaival. Kurucos hazafiság és erős németellenesség jellemezte. Röpiratban szállt síkra a nők egyenjogúságáért és a nemesség kiváltságainak megszüntetéséért. Németgúnyoló versei miatt eljárás folyt ellene.

Pálóczi Horváth Ádám

25./ 1820. január 29.
Meghal III. György, Nagy-Britannia királya.
- Windsorban meghalt az elmebeteg III. György (82 éves), Nagy-Britannia, Írország királya, Hannover választófejedelme. Utódja fia, IV. György (elmebeteg).

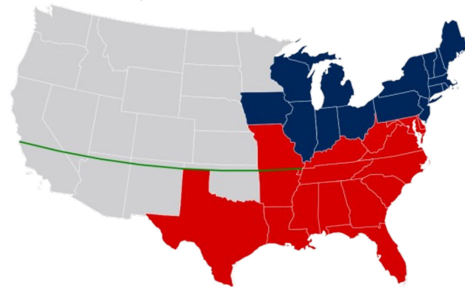
III. György

IV. György

26./ 1820. március 03.
Megkötik a Missouri-kompromisszum nevezetű szerződést.

- A Missouri-kompromisszum alapján a rabszolgatartó Missouri államot és a rabszolgamentes Maine államot új szövetségi államként felveszik az Amerikai Egyesült Államokba.
Eddig az USA akkori tagállamaiban a rabszolgatartó és a rabszolgákat nem tartó államok aránya 11:11 volt. Eddig az alapító atyák se foglalkoztak a rabszolgaság kérdésével, még csak a Kongresszusban sem tárgyaltak róla. Mindez azzal változott meg, hogy Missouri állam a felvételét kérte az unióba, rabszolgatartó államként. Így, a probléma kezelésére, hogy visszanyerjék az egyensúlyt, meghozták a *Missouri-kompromisszumot*, aminek az a lényege, hogy Lousiana északi felén, a 36° 30' északi szélességtől északra megtiltották a rabszolgatartást, s kimondták, hogy ezentúl csak párosával veszik fel az államokat, hogy egyik rabszolgatartó legyen, a másik nem. Ezzel 40 évvel elodázták Észak-Dél háborúját.

Az USA 1820-ban. A Dél rabszolgatartó.

27./ 1820. március 06.
Bars megye ellenállása.
- Bars vármegye feliratban tiltakozik a cenzúra kiterjesztése ellen. Metternich számára Magyarország is csak egyik államalkotója volt a Habsburg Birodalomnak, ezért semmibe vette a magyar alkotmányt, semmi különbségtételt nem volt hajlandó elfogadni a Birodalom többi tartományához képest. A magyar rendek korábbi pozícióikat szerették volna visszakapni, azt, ami nekik rendi alapon járt, amitől 1812 óta az abszolutizmus megfosztotta őket. A nemesség továbbra is önmagát azonosította a nemzettel, s védte kiváltságait. Metternich a titkos Karlsbadi-határozatok alapján kiterjesztette a cenzúrát, s nyomasztó rendőri ellenőrzés fojtogatta a közéletet, ami ellen Bars vármegye feliratban tiltakozott.

28./ 1820. április 14.
Cortes Portugáliában új alkotmányt vezet be.
- A portugál király, VI. János újvilági birodalmában, Brazíliában tartózkodik. Távollétében Cortes a helytartó, aki a liberális nemesség és a katonatisztek nyomására, spanyol mintára, új, liberális alkotmányt vezet be.

29./ 1820. június 26.
Grimm szakmai véleménye.
- Jacob Grimm német nyelvész, irodalomtudós, mesegyűjtő, jogász, akit a német filológia és ókortudomány megalapozójaként tartanak számon, Kasselban könyvtáros kutatóként dolgozva az alábbi megállapítást tette a magyar nyelvről:
„A magyar nyelv logikus és tökéletes. Felépítése felülmúl minden más nyelvet."

30./ 1820. július 17.
Forradalom Nápoly-Szicília királyságban.
- A napóleoni háborúkat megjárt francia tisztek vezetésével forradalom tör ki a Nápoly-Szicíliai Kettős Királyságban, főként a hadsereg osztrák tiszti irányítása miatt. I. Ferdinánd király átmenetileg kénytelen elfogadni a spanyol mintára összeállított új alkotmányt.

31./ 1820. november 01.
Bonyhád: Vörösmarty nevelő a Perczel családnál.
- Vörösmarty Mihály Perczel Sándor 16 felnőtt kort megért gyermeke közül 3 fiának, Miklósnak, Móricnak és Bélának a házi tanítója. Nyolc éven át volt a fiúk nevelője. 1820-

tól a Bonyhád melletti Börzsönypusztán, majd 1823 őszétől újra Pesten lakott tanítványaival. Közben 1820-ban sikerrel befejezte a bölcsészkari tanulmányait. Reménytelenül beleszeretett Perczel Adélba (Etelkába). Később Perczelnek börzsönyi birtokára ment és ott készült a jogra, melyből félévenként vizsgát tett, kitűnő osztályzattal.

32./ 1820. november 15.
Trappaui-nyilatkozat.
- A Szent Szövetség nagyhatalmainak kabinetje összeült, hogy az európai forradalmak veszedelmét megtárgyalják. Ausztria, Poroszország és Oroszország meghatalmazottai az alábbi szerződési pontokat írták alá (az angolok és a franciák nem írták alá):

1.) Mindazok az államok, amelyek a Szent Szövetség tagjai, s forradalmi állapotba kerülnek, megszűnnek a Szövetség tagjainak lenni mindaddig, amíg a rend helyre nem lesz állítva.
2.) A szövetséges hatalmak egy törvénytelennek tekintett kormány egyetlen intézkedését nem ismerik el érvényesnek.
3.) Ha bármely állam bármely másik állam közelségét veszedelmesnek tartja, ellene a Szövetség fegyverrel fog fellépni.
4.) A szövetséges hatalmak a fenti szerződési pontokat fogadják el, hogy Nápoly-Szicília Kettős Királyság szabadságát helyreállítsák.

(Tehát, I. Ferdinánd, Nápoly-Szicília királya felesküszik a liberális alkotmányra, kinevezi a parlamentárisan választott kormányt, majd a törvényes kormány intézkedéseit a Szent Szövetség semmisnek tekinti, s katonailag beavatkozik, hogy a parlamentáris kormányt likvidálja.)

33./ 1820. december 13.
Széchényi Ferenc halála.
- Ezen a napon Bécsben meghalt gróf sárvár-felsővidéki Széchényi Ferenc aranygyapjas lovag, királyi biztos, könyvtár- és múzeumalapító, Verőce, Somogy, Tolna vármegye főispánja. Élete során királyi főkamarásmester, a horvát bán helyettese, országbíró, s a Hétszemélyes Tábla (Septemvir) elnöke volt. Mint Somogy vármegye főispánja, királyi biztosként rá bízták a Dráva- és a Mura-folyó szabályozását. Amikor II. József rendeleteivel Magyarországot és Erdélyt germanizálni akarta, s a magyar rendi alkotmányt meg akarta semmisíteni, Széchényi nem akart e célok végrehajtásának eszköze lenni, ezért minden tisztségéről lemondott. Csak II. József halála után, II. Lipót királysága után aktivizálta magát ismét, s az országgyűlés útján újra hivatalba lépett, s nemzetközi diplomáciai feladatokat látott el.

gróf Szécsényi Ferenc

1802. november 25-én a 15.000 kötet könyvből, 11.884 nyomtatványból, és 1.152 kéziratból álló gyűjteményét a magyar nemzetnek adományozta, amit később a cenki könyvtára 9.206 kötetnyi könyvével, 6.000 db rézmetszetével egészített ki. Ezt a dátumot tekintjük az Országos Széchényi Könyvtár és Magyar Nemzeti Múzeum megalapítási időpontjának. Petrovits Ignác könyvtárgondnokával elkészítette a leendő könyvtár katalógusát, amit kinyomatott, s egy-egy példányt a külföldi uralkodóknak, a külföldi tudományos intézeteknek, valamint hazai, s külföldi egyetemeknek és tudósoknak megküldött.

34./ 1820. december 27.
Meghal Tessedik Sámuel.
- Szarvason meghalt Tessedik Sámuel (78 éves) evangélikus lelkész, pedagógus, pedagógiai és gazdasági szakíró. Szarvasra, mint evangélikus lelkész került, de

nemcsak az egyházközségi lelkészi hivatalt töltötte be, hanem az evangélikus iskolában feleségével nagy buzgalommal tanított, s ő lett a Békés vármegyei evangélikus iskolák felügyelője. Később kétéves tanítóképzést indított, ahol 60 tanítót képeztek ki. Szarvasi kertjében kezdte meg fásítási kísérleteit. Kikísérletezte, hogyan lehet megjavítani a szikes talajokat, s különféle fafajokat nemesített és létesített belőlük nagy ültetvényeket. Szarvas lakóival megismertette a kor legkorszerűbb földművelési technikáit. Sokat tett az akác meghonosításáért, a futóhomok megkötéséért az Alföldön. Szarvason gazdasági intézetet alapított. Tessedik módszerereit, tapasztalatait német nyelven folyamatosan ismertette Európa-szerte, így ismertté vált az ő gazdasági mintaiskolája, s az ott alkalmazott gyakorlati módszerek. I. Ferenc király nemességet adományozott neki. Tessedik követőit a népnevelés, a parasztság erkölcsi javításának eszméi fűtötték, ugyanis a parasztságot már nemcsak adóalanyként, hanem a formálódó polgári nemzet tagjaként is kezdték számításba venni.

35./ 1821. február 12.
Cenzúra, újoncozás, újabb adóemelés.

- A királyi udvar a postahivataloknak utasítást adott a megyék egymás közti levelezésének ellenőrzésére és a levelezés meggátlására. Metternich a sajtószabadság korlátozásában annyira ment, hogy még a tudományos és szépirodalmi folyóiratok behozatalát is betiltotta. Az országgyűlés nélküli kormányzás második évtizedének első hónapjaiban úgy tűnt, elérkezett a nyílt szakításnak, az ellentétek nyílt kitörésének ideje.
- Az újoncozás ügyében 27, az adóügyben 19 vármegye megtagadta a királyi rendeletek végrehajtását. Ezek után az udvar a két leirat után is ellenálló megyékbe királyi biztosokat küldött ki.

36./ 1821. március 06.
Megkezdődik a görög szabadságharc.

- A Moldvai Fejedelemség területén egy görög nemzetiségű fegyveres alakulat katonai támadást indított az Oszmán Birodalom moldvai rendfenntartó helyőrségei ellen. A felkelést az Odesszában titkosan működő görög értelmiségi *„Nemzetiségi Társaság”* vezette. A helyi moldvai lakosság egyáltalán nem támogatta a görögök akcióját, mert éppúgy utálta és megszállónak tekintette a görögöket, mint a törököket. A törökök a helyi lakosság segítségével leverték a görögök lázadását.

37./ 1821. március 12.
Erdély: Megnyílik a Kolozsvári Magyar Színház.

- Első előadásával e napon kezdte meg működését Magyarország első kőszínháza Kolozsváron, a Farkas utcában. A színház első előadását műkedvelő nemesek mutatták be Carl Theodor Körner *Zrínyi* - című drámáját, Petrichevich Horváth Dániel fordításában, a címszerepben a fordítóval. A nyitány zeneszerzője Ruzitska György volt. A szereplők saját díszes ruháikban léptek fel, amelyeket az előadás után a színháznak ajándékoztak. A következő napon hivatásos színtársulat adta elő Szentjóbi Szabó László *Mátyás király* - című érzékenyjátékát.

A Kolozsvári Farkas utcai Magyar Színház.

38./ 1821. március 13.
Piemontban is forradalom tör ki.

- Piemontban, amely korábban a napóleoni Francia Birodalom része volt, a nápolyi osztrák beavatkozás hírére forradalom tört ki, amit a napóleoni háborúk katonatisztjei

és titkos értelmiségi (illuminátus) társaságok vezettek. Amikor a felkelők Lombardia felszabadítását követelték az osztrák megszállás alól, az uralkodó intézkedést kezdeményezett a Szent Szövetség felé a forradalom eltiprására.

39./ 1821. március 15.
Szlovénia: A Laibachi kongresszus.
- Az itáliai rendcsinálás megszervezésére, a nápolyi és a piemonti lázadások miatt Metternich kancellár Ljubjanába összehívta a Szent Szövetséget. Ide Anglia már megfigyelőt sem küldött. A kongresszus Ausztriának engedélyt adott a rendcsinálásra. Az osztrák csapatok már márciusban megkezdték a bevonulást Nápolyba, ahol hét évig maradtak.
- *„Abban a pillanatban, amikor a nemes szerződött felek elhatározása Nápoly Királyság ügyében létrejött, egy gyűlöletesebb forradalom tört ki Piemontban."* Ezért, ha már az osztrák seregek ott voltak, engedélyezték, hogy a piemonti felkelést is leverjék.

40./ 1821. március 25.
Folytatódik török elleni görög szabadságharc.
- A dél-görögországi Patraszban egy görög püspök felszabadító háborút hirdetett a törökök ellen, amihez támogatólag felsorakozott a helyi görög lakosság. Ezt a napot ünneplik ma is a görög függetlenség ünnepeként.

41./ 1821. március 28.
Nápolyban leverik a forradalmat.
- I. Ferdinánd visszavonja az általa szentesített liberális alkotmányt és a Szent Szövetségtől kér katonai segítséget Az osztrák hadsereg bevonul Nápolyba, leveri a forradalmat és visszaülteti trónjára I. Ferdinándot.

42./ 1821. április 04.
Újoncozás és adóemelés.
- Mivel az osztrákoknak az itáliai győzelem és a nemzetközi zsandár szerepe sokba került, I. Ferenc császár elrendelte a magyar vármegyéktől 28.000 hátralékos újonc azonnali kiállítását. Metternich a tervezett piemonti hadjárat érdekében sürgette a vármegyéknél a magyar ezredekbe szükséges újoncok kiállítását, s elrendelte, hogy a magyarok az éves adót már november 1-től fizessék meg. Ez 13 millió forint adóemelést jelentett.

43./ 1821. április 24.
Piemontban leverik a forradalmat.
- Az osztrák hadsereg bevonult Piemontba és leveri a forradalmat. Az osztrákok egy 12.000 fős megszálló alakulatot hagynak a városállamban.

44./ 1821. május 05.
Meghal Bonaparte Napóleon.
- Száműzetésében, Szent Ilona szigetén 1821. május 5-én meghalt Bonaparte Napóleon. Valószínűleg arzénmérgezésben halt meg, amit szeretőjének férje, egyben személyi titkára adagolt neki hosszú időn keresztül. A mérgezés tényét bizonyítja, hogy Napóleon teste a mai napig romlatlan (Párizs: Invalidusok dómja).

45./ 1821. május 15.
Körmöcbánya, Léva: Barsi ellenállás.
- Bars vármegye ellenáll. Lemond a teljes megyei tisztikar, így nincs akivel a kiküldött királyi biztos végrehajtathatná a királyi leírat rendeleteit. A barsi eset országszerte általános feltűnést keltett, annál is inkább, mert 42 vármegye a törvénytelen rendeleteket végrehajtotta. Bars vármegye bátor fellépése és a küldöttségnek Bécsben tanúsított magatartása bámulat tárgya volt, és Bars ettől kezdve vezérszerepet vitt az ellenzéki vármegyék között.

46./ 1821. május 20.
Laibachi nyilatkozat.
- A Szent Szövetség nagyhatalmai a nápolyi és a piemonti felkelés leverése után Leibachban (Ljubjana) az alábbi nyilatkozatot tették közzé:

„Amikor közös elhatározással helyreállítottuk Szicília-Nápoly Kettős Királyság rendjét, Piemontban még gyűlöletesebb forradalom tört ki. A szövetséges haderők egyedül a forradalom leverése végett jöttek a forradalomban leigázott népek megsegítésére, mely népek egyesült hadseregeinket nem tekintették függetlenségük elleni támadásnak, csak szabadságuk támaszának. Beavatkozásunk nyomán megszűnt a háború, a forradalmakkal sújtott államok barátságosak hatalmaink iránt, melyek egyedül nyugalmukat óhajtják."

47./ 1821. július 01.
Gr. Széchenyi körutazásra indul Erdélybe.
- Gróf Széchenyi István Erdély nevezetesebb városait kereste föl és utazása alatt több, életre szóló ismeretséget és barátságot kötött. Meglátogatta Felsőbüki Nagy Pált és Wesselényi Miklós bárót is.

48./ 1821. július 27.
Az adófizetés megszigorítása.
- A megyék zajos gyűléseken tiltakoztak és passzív ellenállással próbálták a megemelt adó bevezetését megakadályozni, azonban az udvar királyi biztosok kiküldésével, karhatalommal, többek letartóztatásával az ellenállást megtörte. A kancellária válaszul a tiltakozásokra elrendelte, hogy az adókat ezután fémezüstben kell megfizetni.

49./ 1821. augusztus 01.
Pest vármegye: Petrovits társbérlete megkezdődik Kiskőrösön.
- A székbérlő csődje miatt gazdátlanná vált kiskőrösi mészárszéket Wágner József és jóbarát üzlettársa, Petrovits István közösen bérbe veszi. A mészárszékkel egy szoba-konyhás szolgálati lakás is jár, amit a Petrovits házaspár használ. Ebben az első időszakban a bérleti szerződés Wágner József nevére szólt, Petrovits a főbérlő csendestársa volt, de 1822. február 1-től már majd Petrovits a saját nevén fizeti a haszonbért, a bérlet 1824. szeptemberi fennállásáig.

50./ 1822. január 01.
A hellén függetlenség kikiáltása.
- Epidauroszban ülésezik a görög nemzeti kongresszus, ahol kimondják a hellén nép függetlenségét.
- A nagyhatalmak 1924-ig tétlenül nézték az események alakulását (bár, azt senki ne higgye, hogy spontán forradalom egyáltalán előfordulhat, és hogy egy ötlettől vezérelt nemzeti kongresszus nyilatkozata eredményre is vezethet valaha a történelemben), mert, ha nyíltan beavatkoztak volna a görögök oldalán, az ösztönözte volna az európai államokban lappangó forradalmi erőket, s az Oszmán Birodalom meggyengítése Oroszország térnyerésének kedvezett volna.

51./ 1822. január 22.
Kiskunság: Petrovits csendestárs mészáros lett Kiskunfélegyházán.
- Hábel József Göszwein János főhaszonbérlő albérlőjeként ekkor társult Petrovits Istvánnal, aki üzemeltetésre átvette azt a mészárszéket, amelyik a piactéren, a Hattyú fogadóval közös épületben volt. A fogadót Petrovits másik barátja, Wágner József üzemeltette, aki családjával ugyanitt, a fogadó udvari lakásában lakott.
- Petrovits István már korábban is rendszeresen megfordult Félegyházán marhák vétele céljából, mivel ezzel jövedelmezőbb életmódot lelt. Petrovits barátai, Hábel József és Rádi György vásárokra és tanyákra jártak és Petrovits pénzén marhát vásároltak nyereségre. Petrovits ezzel egyidőben Kiskőrösön is - továbbra is társbérletben Wágner Józseffel - üzemeltette mészárszéket.

52./ 1822. január 31.
Gr. Széchenyi megkezdi a magyar lótenyésztés szervezését.
- Gróf Széchenyi kihallgatást kért I. Ferenc királytól, akinek írásban benyújtja, s szóban előadja tervét a magyar lótenyésztés felvirágoztatására. A király támogatja a tervet. Az alapítandó lóverseny-egyesület védnökéül József nádort nyerte meg.

53./ 1822. február 01.
Pest vármegye: Petrovits főbérlő mészáros lett Kiskőrösön.

- Petrovits István a csendestársi viszony után a maga nevében önálló székbérleti szerződést kötött Kiskőrös falu tanácsával. A szerződésnek megfelelően pacalosnak változatlanul alkalmazza Mihalyik György székálló legényt.

54./ 1822. május 15.
Széchenyi és Wesselényi Londonba érkezik.
- Gróf Széchenyi István báró Wesselényi Miklós társaságában márciustól szeptemberig tanulmányútra Nyugat-Európán át Angliába utazott. Fő céljuk a külföldi lótenyésztés tanulmányozása, verseny- és tenyészlovak vásárlása volt, de élénken figyelték a külföld gazdasági és egyéb viszonyait is, Magyarország általuk tervezett megreformálása érdekében. Az út nevezetesebb állomásai München, Stuttgart, Párizs, a Soligny-la-Trappe-i trappista monostor volt. Május 15-én érkeztek Londonba.
55./ 1822. június 06.
A cár megszigorítja az önkényt.
- Oroszországban a cár betiltja minden titkos társaság működését. 1816 óta Oroszország-szerte sorra alakultak a titkos társaságok. E politikai szervezetek vezetői és tagjai az európai hadszíntereken vettek részt a Napóleon elleni háborúkban, s így megismerkedtek a liberális eszmékkel. A legjelentősebb szervezetek a szentpétervári Honmentő Szövetség, a Déli- és az Északi Szövetség. Céljuk, az alkotmányos monarchia és a jobbágyfelszabadítás volt.

56./ 1822. július 05.
Horvátország visszacsatolása.
- I. Ferenc császár elveszi Velencétől a horvát tengerpartot, s visszacsatolja a Magyar Királysághoz.

57./ 1822. augusztus 12.
Az adófizetés követelése ezüstben.
- I. Ferenc elrendeli, - az amerikai kontinensen, a bennszülöttekkel szemben alkalmazott módszernek megfelelően - hogy papírpénz helyett a többi adó mellett a hadiadót is azonos értékű ezüstben, vagy aranyban kell megfizetni.

58./ 1822. szeptember 08.
Összeül az Esztergomi-zsinat.
- Rudnay hercegprímás vezetésével összeül az Esztergomi-zsinat. Az Esztergomi-zsinat elhatározza a Káldi-biblia fordításának nyelvi felújítását, s követeli a Habsburg udvartól, hogy fizesse vissza végre a Magyar Katolikus Egyháznak azt a többmilliós vagyont, amit II. József rabolt el a magyar rendektől, azok feloszlatásakor.

59./ 1822. szeptember 14.
Grenoble: Champollion megfejti a *Rosette-i kő* szövegét.
- Napóleon 1798-ban egyiptomi hadjáratára nagy tudósgárdát is vitt magával Egyiptomba. 1799-ben fedeztek fel egy Kr.u. 2. századból származó kő sztélét, ami V. Ptolemaiosz királyi rendeletét tartalmazta. A kő jelentőségét az adta, hogy a rajta lévő felirat háromnyelvű (trilingvis) volt. A legfelső írás hieroglif, a középső szöveg egyiptomi démotikus írással, a legalsó pedig ógörög nyelven volt írva. A jól értelmezhető görög szöveg reményt adott arra, hogy az addig ismeretlen olvasatú hieroglif írásrendszer megfejthető lesz. Miután az első akadémiai próbálkozások kudarcot vallottak, megszületett a hivatalos európai tudományos axióma: a hieroglifák rendszere nem írás, csak metaforikus díszítmények. Erre cáfolt rá Thomas Young, amikor 1818-ben a Encyclopaedia Britannica *Egyiptom* szócikkében ismertette a Rosette-i követ, s közölte, hogy a kartusokban lévő szövegben V. Ptolemaiosz fáraó neve van, s közölte a névben szereplő hieroglif jelek jelentését.
1822-ben Champollion kezébe akadt egy újságcikk, ami egy angol kincsvadász dorsetti otthonában lévő, többnyelvű obeliszk feliratának képét is közölte. Ezen Champollion fölismerte az angol lexikonban közölt uralkodói kartust, és a lexikonadatok alapján felfedezte II. Ramszesz kartusát. A néhány hieroglif jegy ismeretében megvizsgálta a *Rosette-i kő* képét, s előbb el tudta olvasni V. Ptolemaiosz díszítő jelzőit, majd 1 hét alatt értelmet adott a fennmaradt hieroglif szövegnek. Szeptember 27-én Párizsban, az Akadémián előadás keretében hivatalosan is bejelentette felfedezését.

Thomas Young ***a Rosette-i kő*** ***François Champollion***

- Az igazsághoz tartozik, hogy a Champollion által fölállított hieroglif ABC-vel a Rosette-i kövön kívül egyetlen hieroglif szöveget nem tudtak értelmesen megfejteni, s úgy múlt el újabb 80 év, hogy a hieroglifák jelentése ismeretlen maradt. Majd a magyar Dr. Borbola János lesz az ezredforduló időszakában az, aki valódi megfejtését adja az egyiptomi hieroglifáknak, s akinek ABC-jével minden hieroglifa elolvasható.

60./ 1822. október 01.
Portugália alkotmányos monarchiává alakul.
- Brazíliából haza érkezik VI. János, Portugália királya. Felesküszik a távollétében kidolgozott és bevezetett liberális alkotmányra, így Portugália alkotmányos monarchiává alakul.

61./ 1822. szeptember 30.
Kiskunság: A Petrovits család Kiskunfélegyházára költözik.
- Petrovits István az áldott állapotban lévő Hrúz Máriával Félegyházára költözött. Először Wágner Józsefékhez költöztek be, a Hattyú fogadó udvarában lévő házba, majd Wágner kommendálásával bérbe vették Bánhidi László házát, ami az ótemplom mögött áll.

62./ 1822. november 07.
Balassagyarmat: Nógrádi ellenállás.
- Nógrád vármegye közgyűlése megtagadja az adóról és az újoncozásról szóló királyi rendelet végrehajtását.

63./ 1822. november 01.
Kiskunság: Petrovits a saját nevén főhaszonbérlő mészáros Kiskunfélegyházán.
- Göszwein János, a piactéri Hattyú fogadóval közös épületben lévő mészárszék főhaszonbérlője megbukott, s a városi tanács a mészárszék üzemeltetésére 1822. november 1-től Petrovits Istvánnal kötött haszonbérleti szerződést. (Ez a szerződés rendszeres megújításokkal 1830 végéig volt érvényes.) Tekintve, hogy Petrovitsék Kiskőrösön a mészárszékben székálló legényt is alkalmaztak, a kiskőrösi bérlet fenntartása mellett a sokkal nagyobb és jövedelmezőbb kiskunfélegyházi mészárszéket is elvállalhatták. A bérleti szerződésekből kiderül, hogy mindkét településen kikötötték, hogy a haszonbérlő mindkét mészárszékben köteles székálló legényt alkalmazni, mivel a mesternek üzleti ügyekben, marhavásárlás céljából, a székből gyakran el kell távoznia. Így volt biztosított az állandó nyitva tartás és a friss hús mérése. A székálló a haszonbérlő alkalmazottja volt, aki a mester távollétében mérte a húst, s a bevétellel elszámolt.

64./ 1822. november 20.
Veronai kongresszus és nyilatkozat.
- Veronában ülésezett a nagyhatalmak kongresszusa. Ausztria, Poroszország, Oroszország és Franciaország meghatalmazottai meghatározták, hogy a Szent Szövetség milyen esetben és hogyan segíti meg Franciaországot, ha Spanyolország megtámadná.

A három eset a következő:

1.) A spanyol hadsereg támadása francia terület ellen, vagy a spanyol kormány felhívása bármely szövetségi hatalom alattvalója felé felkelésre.
2.) Támadás Spanyolország (Bourbon) királya, vagy családtagja ellen, vagy a király személyének perbefogása esetén.
3.) A spanyol kormány intézkedése, amely a spanyolországi (Bourbon) ház öröklési jogát érinti.

65./ 1822. december 19.
Nyitra vármegye ellenállása.
- Nyitra vármegye közgyűlése feliratban tiltakozik a királyi rendeletek ellen.

66./ 1822. december 31.
Kiskunság: Kiskunfélegyháza: Megszületik Petőfi Sándor.
- Félegyházán (nem Kiskőrösön!), 1822. december 31-én, tehát Szilveszter napján hajnali 4 órakor (nem újév éjjelén!) megszületett Petrovits István és Hrúz Mária első gyermeke. A bába nem volt más, mint a jóbarát üzlettárs Wágner József anyósa, Bába Zsuzsi (Jurament Zsuzsanna), aki egyébként a városi bába. Mivel az újszülött nagyon csenevész volt, a bába javasolta, hogy mielőbb kereszteljék meg a gyermeket, mert lehet, hogy nem marad meg. A gyermekágyas asszonyra gyermekágya idején végig Wágner József felesége főzött.
- Ágó, a félegyházi mészárszék „pacalosa”, mint kocsis, Petrovits István és Bába Zsuzsi, még Szilveszter napján, a Hábel Józseftől kölcsön kapott szekéren az újszülött gyermeket Kiskőrösre vitték, ahol Petrovitsék lakásában ettek, megszálltak, s istállózták a lovakat.

67./ 1823. január 01.
Pest vármegye: Kiskőrös: Petőfi Sándor megkeresztelése.
Petrovits Kiskőrösön kirúgja a pacalosát.
- Kiskőrösön az evangélikus templomban, a reggeli mise után Martiny Mihály lelkész Petrovits István és Hrúz Mária gyermekét Alexander névre megkeresztelte. A kiskőrösi evangélikus anyakönyvben a keresztelés napjaként 1823. január 1. van bejegyezve. Ugyan Kecskemét és Soltvadkert közelebb lett volna, de Petrovitséknak Kiskőrösön lakásuk volt, amire az utazók meg az újszülött ellátására és éjszakai szállására mindenképp szükség volt, továbbá a kiskőrösi evangélikus lelkész, Martiny Mihály még Maglódról volt a család ismerőse, hiszen Hrúz Mária Maglódon évekig náluk szolgált, mint cseléd. Petrovits Alexander keresztszülője Martiny tiszteletes 17 éves fia, Károly és 18 éves leánya, Ludovika volt.
Félegyházán, a Hábel Józseftől kölcsönbe kapott fogat lovait Szeberényi Lajos, Petrovitsék szolgája készítette fel az útra. Kiskőrösről hazafelé az úton eltört a kocsi kereke, s az egyik tanyán kértek kölcsön kereket, amit harmadnapon Hábel József maga vitt vissza a tanyára. A kerékcsere során Kállai István és Fazekas Gergely, tanyasi suhancok segédkeztek a nagy hóban elakadt szekereseknek kereket cserélni.
- Petrovits István e napon a kiskőrösi mészárszék alkalmazásából elzavarja Mihalyik György székálló legényt. Ebből az alkalomból Kiskőrös bírája és tanácsa előtt Petrovits István kénytelen volt tanú bizonyság levelet kiállítani, melyben igazolta, hogy:

> *„Mihalyik György 1822. február 1. és 1822. december 31. között a kiskőrösi székárendás alkalmazásában, mint székálló legény szolgált, tisztességesen viselkedett, s a mészáros mesternek mindennel megelégedésre elszámolt. Bárhová fordul munkáért, ajánlom.”*

Egyesek szerint a hirtelen kirúgás valódi oka az volt, hogy Petrovits István fülébe jutott, hogy azt beszélik, neki nem is lehet gyereke, mert ő magtalan, hiszen a házassága ötödik éve gyermektelen, s a gyerek apja Mihalyik György, a kiskőrösi pacalos.

68./ 1823. január 22.
Kölcsey: *Hymnus a nemzet zivataros századaiból*.
- Kölcsey Ferenc e napon letisztázta a *„Hymnus, a’ Magyar nép zivataros századaiból* - című nagy költeményét, amely Erkel Ferenc zenéjével Magyarország nemzeti himnusza lett. A vers eredeti kéziratát az Országos Széchényi Könyvtár őrzi.

Kölcsey Ferenc

69./ 1823. február 08.
Petőfi Sándor dajkasága.
- Mivel Hrúz Mária a szülés után öt héttel nagyon lebetegedett, s mellei begyulladtak, a gyermek szoptatását a barát Rádi György felesége (szül. Ivanics Rozália) vállalta. Nekik ekkor egy 1 éves kislányuk volt. Később Petrovitsék Kecskemétről hoztak Félegyházára szoptatós dajkát.

70./ 1823. február 18.
Bars vármegye felirati kérelme.
- Bars vármegye közgyűlése Ferdinánd trónörökös közbenjárását kéri I. Ferenc törvénytelen királyi rendeletei ügyében.

71./ 1823. március 20.
Katonai erőszak Nyitra vármegyében.
- Eötvös Ignác királyi biztos feloszlatja a királyi rendeletek ellen tiltakozó nyitrai közgyűlést. A tiltakozók ellen katonaságot vezényel ki.

72./ 1823. április 13.
Liszt Ferenc koncertje Bécsben, Pesten és Budán.
- A 12 éves Liszt Ferenc Bécsben nyilvános koncertet adott a Kis-Redout-teremben. Előző napon Beethoven a lakásán hallgatta meg a gyermek játékát, s homlokon csókolta.
- Liszt Ferenc 1823. május 1-én Pesten a *„A Hét Választófejedelemhez”* címzett fogadóban megtartotta első pesti nyilvános hangversenyét, majd másnap tomboló sikerű koncertet adott Budán. Búcsúkoncertjét május 24-én a Pesti Városi Színházban adta. Ez után apjával Franciaországba utazott, koncertezett, majd az európai művészeti élet központjába, Párizsba költözött. Itt ismerkedett meg Chopinnel, akitől eltanulta a zongorajáték árnyalatait, valamint Berliozzal.

73./ 1823. április 23.
Nógrád vármegye törvénytelennek minősíti a király eljárását.
- Nógrád vármegye közgyűlése megállapítja, hogy a király megsértette az alkotmányt, akadályozza az ellenállás jogát, s törvénytelennek nyilvánítja a katonaság bevetését, s hogy Eötvös Ignác királyi biztos betiltotta a rendi gyűlést.

74./ 1823. május 03.
Körmöcbánya, Léva: Barsi ellenállási felirat.
- Bars vármegye felirata összefoglalja a megyei ellenállás alkotmányos elveit, amit megküldenek a királynak.

75./ 1823. május 21.
Sátoraljaújhely: Zempléni megyegyűlés feloszlatása.
- Malonyay János királyi biztos feloszlatja a királyi rendeletek ellen tiltakozó zempléni közgyűlést.

76./ 1823. június 10.
Pest megye behódol.
- Pest megye engedelmeskedik a királyi rendeleteknek, de nádori közbenjárást kér a sérelmek orvoslása érdekében.

77./ 1823. augusztus 18.
Sátoraljaújhely: Zemplén ellenáll.
- A királyi rendeletek ellen tiltakozó zempléni közgyűlés megakadályozza, hogy Lónyay Gábor királyi biztos felszólaljon a megyegyűlésen.

78./ 1823. augusztus 24.
Miskolcon is megnyílik az első állandó kőszínház.
- Megnyílik a miskolci kőszínház. Az első Miskolcra érkezett színtársulat 1815-ben a kolozsvári (ahol már 1821. március 12. óta kőszínház működött) vándortársulat volt, Benke József vezetésével. A társulat tagja volt Déryné Széppataki Róza, aki annyira megszerettette Miskolc népével a színházi szórakozást, hogy a város elhatározta, hogy kőszínházat építenek. A nyitó előadás Kisfaludy Károly: *A tatárok Magyarországon* – című drámája volt.

Miskolci Nemzeti Színház

79./ 1823. augusztus 29.
A nógrádi tisztikar lefogása.
- Wenckheim József királyi biztos katonasággal őrizteti a királyi rendeletek végrehajtásának ellenszegülő nógrádi tisztikart.

80./ 1823. augusztus 30.
Nógrád körlevélben tudatja a vármegyékkel a királyi önkényt.
- Nógrád vármegye gyűlése körlevélben ismerteti a többi vármegyét a Nógrádot ért sérelmekről.

81./ 1823. október 04.
A bécsi kancellária megtiltja Nógrád panaszának megtárgyalását, s katonai erőszakot alkalmaz Nógrádban.
- A Magyar Udvari Kancellária eltiltja az augusztus 30-i nógrádi körlevél megyegyűlési megtárgyalását.
- Wenckheim József királyi biztos katonai erőszakkal végrehajtatja a királyi rendeleteket Nógrádban.

82./ 1823. november 01.
Kiskunság: Petrovits István saját nevén kocsmát is bérel Kiskunfélegyházán.
- Petrovits István 1823. november 1-től a saját nevén veszi bérbe Félegyházán a piactéri Hattyú kocsmát is, így már együtt üzemelteti a vele egy épületben lévő mészárszékkel, amit már 1822. január 22. óta ő bérel.

83./ 1823. december 15.
Katonai erőszak Zemplénben is.
- Lónyay Gábor, az új királyi biztos elfogatja a királyi rendeleteknek ellenszegülő zempléni tisztikart.

84./ 1823. december 27.
Zemplénben erőszakos újoncozás.
- Zemplén megyében megkezdődik és erőszakkal, - a legények, férfiak katonák összefogdosásával és elrablásával - folyik az újoncozás.

85./ 1824. január 01.
Fordulat Metternich politikájában.
- Miután a Habsburg Birodalom nemzetközi helyzete meggyengült, Metternich és a bécsi udvar rájött arra, hogy a magyar rendiséget a régi, feudális szerkezetével együtt már nem ellenfélként, hanem inkább szövetségeseként kell kezelnie. A magyar rendek érzékelve az udvar meggyengülését, viselkedésének megváltozását, arra törekedtek, hogy visszaszerezzék korábbi kiváltságaikat, pozícióikat. Ezért bevezető lépésként a bécsi kormányzat 1824. január 1-től csökkentette a magyar földbirtokosokat addig sújtó belső vámokat, változtatásokat hajtott végre vezető posztokon, majd kihirdette, hogy 1825 őszére Pozsonyba összehívja az országgyűlést.

86./ 1824. április 14.
Fordulat a görög-török háborúban.
Görögország: Lord Byron halála.
- II. Mahmud török szultán segítséget kért egyiptomi helytartójától, Muhammad Alitól. A pasa fegyelmezett, francia kiképzésű hadseregét és flottáját Krétáért és a Peloponnészoszért cserébe a szultán rendelkezésére bocsátotta. Rajta kívül Algériából és Tuniszból is érkeztek katonai erők a görögök ellen. Muhammad Ali fia, Ibrahim Pasa vezetésével elfoglalják és porig rombolják Kalamata városát. Meghódították a Peloponnészoszt, és győztek a Messolonghi ütközetben. Egészen Nafplióig jutottak, de ott visszaverték őket.
- Ekkor, a sikeres török offenzíva hatására megváltozik a nagyhatalmak viszonyulása a háborúhoz, s Oroszország, Nagy-Britannia és Franciaország katonai szövetséget köt a görögök megsegítésére, az Oszmán Birodalom leverésére. Tengeri flottáikkal felvonulnak a görög vizeken, s győztesen avatkoznak be a háború menetébe.

lord Georg Byron

sir John Bowring

- A görög szabadságharc lelkesedéssel töltötte el Európa liberálisait. Lord Byron, angol költő is beállt az angol hadseregbe, hogy a Peloponnészoszon harcoljon. Levelében az alábbiakat írta sir John Bowringnak, a görög szabadságharc megsegítésére alakult bizottság titkárának:

> *„Szükségtelen felhívnom a bizottság figyelmét, milyen nagy előnyök származnának Nagy-Britanniára nézve a háborút követően a görögök sikeréből, az előrelátható kereskedelmi lehetőségekből. Ez a szempont esetleg súllyal eshet a latba az angol nemzet egésze előtt, tekintve a mostani szenvedélyét minden rendű és rangú üzleti vállalkozás iránt. Szükségtelen átkelni az óceánon Amerikába, mert kecsegtetőbb vállalkozás várja sokkal közelebb hazájához."*

- Lord Byron 1824 elején Nyugat-Görögországban szállt partra a saját pénzén felfegyverzett csapattal részt vegyen a szabadságharcban a görögök oldalán. Felszerelt egy hajót és Albániába utazott, s ott többszáz szkipetár banditát (szulióták) fogadott a zsoldjába, A költő 1824. április 19-én Meszolongiban, mocsárlázban meghalt. Testét Notthinghamben, belső szerveit Meszolongi templomában temették el.

87./ 1824. szeptember 20.
Ugod: Elkészül az első artézi kút.
- A Veszprém megyei Ugod községben befejezték Magyarország első artézi kútjának fúrását, amiből forró gyógyvíz tört a felszínre, táplálva egy évszázadon át működő gyógyfürdőt.

88./ 1824. október 07.
Lisszabon: Kikiáltják Brazíliát alkotmányos császárságnak.
- A francia megszállás elől 1807-ben Brazíliába menekült portugál király, VI. János, Portugália-Brazília-Algavre Egyesült Királysága néven új államszervezetet hozott létre, s

Brazíliából kormányozta országait, de mivel a portugál parlament megsemmisíteni készült a korábban Brazíliának adott jogokat, VI. János 1822-ben visszatért Portugáliába, s válaszul a parlament kezdeményezésére a király Brazília királyává nevezte ki fiát, Don Pedro régensherceget, s Brazília új királya kikiáltotta Brazília függetlenségét.
- Így Brazília 1824. október 7-én elszakadt Portugáliától, s Brazília alkotmányos császársággá alakult I. Pedro császár uralma alatt.

89./ 1824. szeptember 16.
Meghal XVIII. Lajos.
- Az idős, köszvénytől szenvedő XVIII. Lajos, Franciaország királya alattvalói teljes közönyétől kísérve 1824. szeptember 16-án (68 évesen) elhunyt. Utódja, a (67 éves) öccse, X. Károly lesz.

XVIII. Lajos ***X. Károly, francia király***

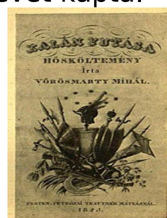
90./ 1824. február 18.
Komárom: Jókay Móricz születése.
- Megszületett Jókay Mór, aki életében magyar regényíró, a „nagy magyar mesemondó”, aki országgyűlési képviselő, főrendiházi tag, a Magyar Tudományos Akadémia igazgató-tanácsának tagja, a Szent István-rend lovagja, a Kisfaludy Társaság tagja, a Petőfi Társaság elnöke s a Dugonics Társaság tiszteletbeli tagja.

91./ 1825. május 10.
Gr. Széchenyi István Franciaországba indul.
- A hivatalos küldött, Esterházy Pál herceg társaságában gróf Széchenyi István Párizsba utazik X. Károly koronázási ünnepségére. Útjuk során különösen a Canal du Midi ragadta meg figyelmét és ez keltette föl benne a Duna és a Tisza szabályozásának gondolatát.

92./ 1825. május 28.
Megkoronázzák X. Károly francia királyt.
- E napon a reimsi székesegyházban, a francia királyok ősi koronázó templomában, a reimsi érsek megkoronázta Franciaország új uralkodóját. Ez a ceremónia felidézte az ancien régime korát.
- X. Károly megpróbálta visszaállítani a francia forradalom előtti politikai rendszert. Új törvényeivel kárpótolta az emigránsokat a forradalom alatt elkobzott földjeikért, és megerősítette a papság hatalmát. Az intézkedések heves ellenállást váltottak ki az országban, ami a királyi hatalom ellen a polgárság és a liberális erők összefogását eredményezte.

93./ 1825. június 26.
Megjelenik Vörösmarty első műve.
- Vörösmarty Mihály költői hírnevét a *„Zalán futása"* - című honfoglalási eposz alapozta meg. Vörösmarty ezért a *„Nemzet ébresztője"* nevet kapta.

94./ 1825. július 03.
I. Ferenc király őszre összehívja az országgyűlést.
- I. Ferenc, osztrák császár és magyar király, megragadva negyedik felesége, Karolina Auguszta magyar királynévá koronázásának alkalmát, 13 év után újra összehívta a magyar országgyűlést. *„Most szeretni fognak a magyarok, mert nem kérek tőlük semmit.”* – mondta ironikusan.
- Az uralkodó a követválasztásra vonatkozóan betiltotta a közfelkiáltásos voksolást, s elrendelte a választáson golyóbisok használatát. Persze, ettől változatlanul vásárolták a voksokat, s itatták az alacsony sorsú nemességet.

95./ 1825. szeptember 11.
Megkezdődik a Pozsonyi országgyűlés.
- Az országgyűlés 1812. óta először ült össze. Azon túl, hogy a király 13 éven át semmibe vette a magyar alkotmányt, az 1791. évi országgyűlés által kiküldött bizottságok úgynevezett „rendszeres munkálatainak” napirendre tűzése miatt is jelentősnek ígérkezett. Az országgyűlés megnyitóján I Ferenc fogadta a bajor herceg és I. Sándor orosz cár személyes tiszteletét, akik 900 fős udvari kísérettel jelentek meg Pozsonyban. A szűkös hely miatt a követek maximum 2 főnyi kísérettel jelenhettek meg a diétán Pozsonyban.
- A király megnyitó trónbeszédében negyedik feleségének királynévá megkoronázását, az adó megajánlását, emellett az 1790–91-es országgyűlés által kiküldött bizottságok reformjavaslatainak elővételét és a magánszemélyek pénzviszonyainak rendezését javasolta.
- A rendek elsősorban az alkotmányt ért sérelmeket akarták tárgyalni. Követelték a törvénytelen újoncozás beszüntetését, az adók papírpénzben való beszedését, az 1791-ben elfogadott és azóta megsértett törvények újra szentesítését. Követelték továbbá, hogy a törvénysértő hivatalnokokat a magyar bíróság vonhassa felelősségre. I. Ferenc az újoncozás beszüntetésére vonatkozó feliraton kívül – amit a békére való tekintettel elfogadott – a többi követelést mereven elutasította.
- A közteherviselés ügyében előrelépés nem történt. Ugyan felmerült a jobbágytelken ülő nemesek megadóztatása, a javaslat azonban nem aratott sikert. Ugyanígy kudarcot vallott Felsőbüki Nagy Pál, Sopron követének indítványa a jobbágyság parlamenti képviseletére.
- Fáy András javaslatot terjesztett be, megjelölve az orvoslás eszközeit is, egy nemzeti színház alapítására, a magyar szabad ipar és kereskedelem fejlesztésére, javító házak létesítésére, jobb büntető kódex bevezetésére, a törvénykezés és közigazgatás javítására, egy független magyar takarékpénztár felállítására. Javaslatai feledésbe merülnek.
- A magyar országgyűlés elutasította az Osztrák Nemzeti Bank ajánlatát, hogy tőle kamatra államkölcsönt vegyen fel. Magyarország saját magyar pénzt akart kibocsátani. Tudták, hogy Ausztria igazi ura Salamon Rothschild. Ausztria első bankjának működését I. Ferenc császár 1816. június 1-i pátense alapján Bécsben 1817-ben megalakult a Szabadalmaztatott Osztrák Nemzeti Bank (Privilegirte Oesterreichische National Bank) néven, mivel a Rothschild család ausztriai magánbankja valójában nem volt se osztrák, se nemzeti.

Salamon Rothschild

Karolina Auguszta magyar királyné

96./ 1825. szeptember 25.
A magyar királyné megkoronázása.

- E napon I. Ferenc király 4. feleségét, Karolina Auguszta magyar királynét a szokásos fénnyel és pompával Pozsonyban megkoronázták.

97./ 1825. szeptember 28.
Felsőbüki Nagy Pál szónoklatai.
- Minden kamarillai ellenszervezés dacára Sopron rendjei Felsőbüki Nagy Pált kiáltották ki országgyűlési követül. Az ő érdeme volt az a határozat, amely az úrbéri nemességet adó alá rendelte íratni. Az előleges nemzeti sérelmek összeállítása is 1791-ben nagyrészt az ő hatása alatt készült el. Emlékirata szerint három nagy veszedelem fenyegeti a magyarságot. Az első, az uralkodó által idegeneknek adott nemesi címek és birtokok, a második az idegen népek betelepítése, a harmadik gond a külföldi mesterlegények konkurenciája.

98./ 1825. október 12.
Széchenyi István első felszólalása az országgyűlésben.
- Gróf Széchenyi István legelső beszédét a felsőtábla 1825. október 12-i ülésén tartotta, éspedig óriási feltűnést keltve magyar nyelven, mivel addig latinul volt szokás a beszédeket tartani.
- Wesselényi Miklós szintén ezen az országgyűlésen jelenik meg először, azonban szerepet még nem játszik. Az ülésekre eljár tanulni, s örömest időzik Pozsonyban, mert együtt lehet Széchenyivel, kihez meleg barátság fűzi, jóllehet vérmérséklete, politikai meggyőződése lényegesen különbözik az övétől.

99./ 1825. október 25.
Bécs: Megszületik ifjabb Johann Strauss.
- Megszületett ifjabb Johann Strauss osztrák zeneszerző, a *Kék Duna keringő* és *A denevér* – c. nagyoperett megkomponálója, akit már életében a „keringőkirály" becenévvel illettek.

100./ 1825. november 03.
Pozsony: A Magyar Tudós Társaság megalapítása.
- Báró Sztojka Imre az enapi kerületi ülésen rámutat arra a hibára, hogy a magyar most, midőn felséges királyával beszél, olyan nyelvet használ, amit maga sem ért. Midőn istenével beszél, olyan imádságot mondanak előtte, aminek nyelvét nem érti. Erre válaszul Kolozsváry Miklós győri követ a leányoknak hazafias szellemben való neveltetését tartja szükségesnek, hogy legyen, aki egy magyarul beszélő új generációt fölnevel. Az öreg Máriássy István erre pendíti meg legelőször a magyar tudós társaság eszméjét.
- Felsőbüki Nagy Pál enapi országgyűlési beszédében hevesen kikelt azon elkorcsosodó főurak ellen, akik elhanyagolták a magyar nemzet és a magyar nyelv érdekeit. A Máriássy által megpendített tudós társaság megalapítása nagyon szép eszme, de megvalósításához nem beszéd kell, hanem pénz, pénz, meg pénz.

Felsőbüki Nagy Pál

- Ekkor a felsőtáblához tartozó, de az alsótábla ülésén bent ülő Széchenyi – a küldöttek meglepetésére – váratlanul szót kért, majd beszédében felajánlotta minden jószágának egyévi jövedelmét, 60.000 forintot, egy magyar tudományos társaság megalapítására.

> *„Én szavazattal nem bírok, én nem vagyok országnagy, de földbirtokos. Ha egy intézet álland fel a magyar nyelv kifejlesztésére, mely polgártársaim nevelését is elősegíti, úgy felajánlom egy évi egész jövedelmemet, mely 60.000 forintból áll, s az a felállítandó magyar tudós társaság alapjához csatoltassék."*

- A bejelentést nagy lelkesedés fogadta, s a beszéd után többen is anyagi hozzájárulást ajánlottak fel az intézmény létesítésére: Vay Ábrahám 8.000, Andrássy György gróf

10.000, Károlyi György gróf 40.000 forintot, de rajtuk kívül is sokan támogatták a tervet anyagi juttatásokkal. Jókai szerint még azon ülés folyamán negyedmilliónyi ezüst forint gyűlt össze az akadémia megalapítására. József nádor is támogatta a kezdeményezést, s 10.000 forintot adományozott a nemes célra. Az országgyűlés azonnal törvénybe iktatta a Magyar Tudós Társaság megalapítását, a magyar nyelv művelése céljára.
- Az országgyűlés két törvényben is foglalkozott a magyar katonai Ludovica Akadémia felállításával. Elhatározták, hogy az akadémiát Pesten építik fel, és a váci épületet eladják. Az akadémia pénzügyi alapját szolgáló 1808 évi alapítvány értékét a háborús évek inflációja nagyban lecsökkentette, ennek pótlására a magyar nemesség jelentős adományokat ajánlott fel.

101./ 1825. december 01.
Meghal I. Sándor cár.
- Taganrogban meghalt I. Sándor cár (47 éves), Oroszország cárja. Utódja kisebbik öccse, I. Miklós nagyherceg lett, kinek felesége: Poroszországi Sarolta.

I. Sándor ***I. Miklós***

102./ 1825. december 14.
Dekabristák felkelése Oroszországban.
- Néhány nappal I. Miklós uralkodásának kezdete után a dekabristák (decemberi felkelők) felkelést robbantanak ki. A felkelés részvevői, a betiltott titkos társaságok tagjai, fiatal törzstisztek. Alkotmányt követeltek, és azt akarták, hogy ne Miklós, hanem Sándor cár idősebbik fia, Konsztantin, a Kongresszusi Lengyelország alkirálya legyen a cár. A birodalmat új közigazgatási egységekre akarták osztani, s a vezetést választott tisztségviselőkre akarták bízni. Elfoglalták a Szenátus teret, ahol a cári katonaság tüzet nyitott rájuk, ami 56 ember életébe került, s a felkelést leverték. A dekabristák közül 5 vezetőt (Pestel, Besztujef Rjumin, Ikacsovszkij, Modravief, Rilkief) kivégeztek. További 31-et Szibériába, életfogytiglani kényszermunkára ítéltek, 253 lázadó pedig megúszta rövidebb büntetéssel. A szibériai Barguzinba, a Bajkál-tó keleti partjára száműzött vezetők közt voltak a Küchelbecker testvérek.

103./ 1825. december 15.
Széchenyi István Metternichnél.
- Gróf Széchenyi István látogatást tett Metternich kancellárnál. Széchenyi írásban átadta emlékiratát („*Meine Berichte”)*, amiben kifejtette a magyar politikára vonatkozó nézeteit. Beszélgetésük az országgyűlésen tárgyalt kérdések körül forgott. A Metternich herceg nem titkolta rosszallását Széchenyi politikai álláspontja kapcsán, s figyelmeztette, hogy nagyon messzire megy.

104./ 1826. január 20.
Országgyűlési vita a nyelvhasználatról.
- A főrendi ház merev álláspontját föladja, s 1826. január 20-án feliratban kéri a felséget, engedné-e meg, hogy ezentúl a törvények párhuzamos deák és magyar szöveggel készíttessenek el.
- Erre a főrendi táblán Gyulay Ignácz horvát bán, az alsó táblán Osegovics István és Kukuljevics Antal horvát követek tolmácsolják a horvát nemzeti tiltakozásukat. A bán azzal áll elő, hogy a törvények ne csak magyar, hanem horvát szentesítési záradékkal is láttassanak el, a horvát követek pedig tiltakoznak a horvát és tót nyelv elnyomása ellen.
- A horvátok föllépése annál nagyobb megütközést kelt, mert a magyaroknak nincs szándékukban a horvát testvér-nemzetet megfojtani, csak saját nyelvüket akarják

jogaiba visszahelyezni. Ellenállásra a horvátok részéről annyival kevésbé számíthattak, mert méltán föltehették, hogy a mennyiben a horvátok a magyar nemzethez tartoznak, annak jogait, szabadságát élvezik, illőnek fogják találni, hogy a magyar nyelv használatba vétele által is kifejezzék az anyaországhoz való tartozásukat. Feltételezték, hogy amennyire örvendett Horvátország, midőn az anyaországhoz visszacsatoltatott, épp úgy fog örülni most a magyar nyelv általános használatba vételén. Felsőbüki Nagy Pál azt mondta, hogy ha a horvátok a holt latin nyelvet megtanulták, s ha József császár alatt a német nyelvet három év alatt ellenvetés nélkül el tudták sajátítani, akkor a magyar nyelvtől sem fognak idegenkedni. Midőn a feliratnak a magyar nyelvre vonatkozó pontját az országgyűlés a horvátok oppozíciója ellenére mégis elfogadta, óvásukat jegyzőkönyvbe vetették, daczára annak, hogy Borsiczky figyelmeztette őket, hogy mennyire sérti a nemzet méltóságát óvást jelenteni be a magyar nyelv ellen a magyar országgyűlésben.

105./ 1826. február 15.
Széchenyi István kilép a császári katonai szolgálatból.

- Mivel az országgyűlésen elnöklő nádor gróf Széchenyit a beszédeiben képviselt álláspontja miatt többször is rendreutasította, s hogy többé nézetei szabad kifejtésében katonai rangja ne akadályozza, úgy döntött, hogy, mint a Hessen-Homburg huszárezred első osztályú kapitánya, az orosz Szent Vlagyimir-rend lovagkereszt, a Pour le Mérite porosz katonai érdemkereszt, a Szent Móric- és Lázár-rend fehér kereszt, a Szent Ferdinánd-rend kiskereszt, az osztrák Hadseregkereszt és a Szentlélek-rend birtokosa, kvietál, azaz kilép a katonai szolgálatból.
- Széchenyi felismeri, hogy a feudális magyar rendiség előbb-utóbb a világgazdaság fejlődésének esik áldozatul. Ezért az a törekvése, hogy a magyar feudalizmus alakítsa át önmagát feudálkapitalizmussá. Ne várja meg a forradalmi átalakulást. Ha Magyarország ily módon megelőzi a nyugat-európai forradalmak törvényszerűen elérkező hullámát, akkor a birodalomban a felvilágosult magyar nemesi osztály kerülhet vezető szerepbe. Werbőczy Hármaskönyvét tűzre kell vetni. A robot, a tized, az ősiség a fejlődés útjában áll. Választani kell, mi maradjon fenn: az alkotmány, vagy a nemzet. Előbb gazdaggá kell tenni a magyarságot, hogy azután szabad lehessen. Az országgyűlés ne sérelmi politikát folytasson, hanem végezzen érdemi alkotó munkát.

106./ 1826. április 13.
Kölcsey kiadja a *„Nemzeti hagyományok”*- című tanulmányát.

- Megjelenik a Szemere Pállal közösen szerkesztett *„Élet és Literatúra*” – c. folyóirat nyitó kötetében Kölcsey Ferenc, *„Nemzeti hagyományok*” - címen ismertté vált tanulmánya. A magyar irodalom történetének rövid eszmetörténeti, fejlődéstörténeti foglalata és a kor kulturális, irodalmi problémáinak megoldására tett javaslat. Herder gondolatait, szemléletét és vitaalapját – miszerint a magyar nyelv és a kultúra szükségszerűen be fog olvadni a környező germán és szláv népekébe – megcáfolja.

107./ 1826. július 04.
Quincy (USA - Massachusetts): John Adams volt, 2. amerikai elnök halála.
Charlottesville (USA - Virginia): Thomas Jefferson, volt 3. amerikai elnök halála.

- Az Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat kiadásának 50. évfordulóján, ugyanazon a napon 2 volt amerikai elnök halt meg. Előbb Thomas Jefferson (demokrata párt alapítója), az USA 3. elnöke, s néhány órával később John Adams (föderalista), az USA 2. elnöke. Mindketten a kidolgozó bizottság tagjaiként részt vettek (1776-ban) az Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat megírásában, Benjamin Franklin, Robert Livingston és Roger Sherman társaságában.

John Adams *Thomas Jefferson*

108./ 1826. július 07.
Pannonhalma: Jedlik szódavíz-gyártó gépe.
- Jedlik Ányos a pannonhalmi apátságban szerkesztett egy szódavíz gyártó készüléket, amellyel szénsavas víz volt előállítható. Tervei alapján épült fel az első szikvízüzem.

109./ 1826. október 26.
Fülekkovácsi: Megszületik Mocsáry Lajos.
- Fülekkovácsi Kurtánypusztán megszületett Bocsári Mocsáry Lajos, életében politikus, politikai közíró, országgyűlési képviselő, a 19. századi függetlenségi politika kiemelkedő alakja, a Függetlenségi Párt megalapítója, a német terjeszkedés harcos ellenzője, a magyarországi nemzetiségekkel való békés politika követelője.

Mocsáry Lajos

110./ 1827. március 26.
Bécs: Meghal Beethoven.
- Meghalt Ludwig van Beethoven (56 éves). Halálát májrák okozta. A hajmintáin végzett modern kutatások azt bizonyítják, hogy betegségét ólommérgezés okozta, mivel testében az ólomszint a halálos koncentráció több, mint százszorosa. Temetési menetében 30 ezer ember vett részt. A fáklyavivők között volt Franz Schubert is.

Ludwig van Beethoven

111./ 1827. április 27.
Megalakul a *Magyar Nemzeti Casino*.
- Gróf Széchenyi István javaslatára, a nemzeti közművelődés, a közérdekű eszmecsere és párbeszéd, valamint a magyar társadalom és az ország fejlődésének előmozdítása érdekében Pesten, a Dorottya út 5. szám alatti palotában, 175 taggal megalakul a *Magyar Nemzeti Casino*. Az alakuló gyűlésen Brudern József báró elnökölt, Széchenyi nagyhatású beszédet tartott, a jegyzőkönyvet Döbrentei Gábor vezette. A Kaszinó pártkülönbséget nem ismert. A felvétel kellékei tisztesség, műveltség, feddhetetlen jellem és önállóság voltak.

112./ 1827. július 17.
Metternich abszolutista taktikája.
- A rendi ellenállás ráébresztette az udvart arra, hogy Magyarországon, ha az abszolutizmus ellenfeleit háttérbe lehet is szorítani, vagy éppenséggel az országgyűlések kikapcsolásával el is lehet némítani, az abszolutizmusnak meggyőződéses hívekből álló tömegbázist szervezni már nem lehet, még akkor sem, ha a nemesi tömegek jelentős része konzervatív irányban manipulálható.

113. /1827. június 24.
Széchenyi István aldunai hajóútja.
- Gróf Széchenyi régi vágya volt, hogy megnyissa a Dunát a kereskedésnek, egészen a Fekete-tengerig. E napon indult kíséretével saját hajóján szemleútra, hogy a Duna folyását tanulmányozza, és a szabályozás nehézségeiről saját tapasztalatai útján győződjék meg. Az út Pesttől Konstantinápolyig tartott. Nevezetesebb pontjai Orsova, Galac, Konstantinápoly, hazatérőben Pozsarevác - ahol Miloš Obrenović fejedelemnél időzött - Szendrő és Belgrád. Tudósította József főherceg nádort megtett útjának

céljáról, és felajánlotta szolgálatait egy, a Duna végig hajózhatóvá tételére vonatkozó javaslat előterjesztésére.

gróf Széchenyi István ***Seilern Crescentia***

114./ 1827. október 10.
Jedlik feltalálja az indukciós elektromotort.
- Jedlik Ányos feltalálja az elektromágneses forgómotort, elkészíti, és gyakorlatban sikerrel kipróbálja 3 féle alkalmazási módját. Az elsőben a kommutátor-tekercs áll, benne forog az elektromágnes, a másodikban az elektromágnes áll és körülötte forog a kommutátor-tekercs, a harmadikban a kommutátort elektromágnes helyettesíti: az egyik elektromágnes forog a másik szilárdan álló elektromágnes felett. Kivitelét tekintve lehet: az állótekercs és a forgótekercs sorba kötve, vagy az állótekercs és a forgótekercs párhuzamosan kötve. Megteremtette a későbbi elektromos mozdonyok, vagy a mai áram-hajtotta autók ősét. Találmányait Siemens szabadalmaztatta, saját nevén. A dinamóelvet (az öngerjesztés elvét) Jedlik már Werner Siemens és Sir Charles Wheatstone előtt 6 évvel felismerte, leírta, s működő készüléket készített, mely ma kolostorában, Pannonhalmán van.

115./ 1827. október 27.
A görög szövetségesek döntő győzelme.
- Navarinónál a francia, brit és orosz flotta megsemmisítő csapást mér a török, egyiptomi, algír és tuniszi hajókra. A győzelem eredményeképpen megalakulhatott az új görög kormány Joánisz Kapodísztriasz vezetésével. A törököket a szárazföldön is sikerült visszaszorítani, így Athén is görög kézre került.
- Így a nagyhatalmak az Oszmán Birodalom jelentős területének elszakításával megalapítják Görögországot, s ezzel véget ért a görög szabadságharc. Se Angolország, se a Szent Szövetség hatalmai a görög nép lázadását nem tekintette a rend elleni lázadásnak, mert így a Dardanellák és a Boszporusz körül létrehozhatta gyarmati bábállamát, s a török őrizettől megszabadított Görögországot kifoszthatta antik műkincseiből.

116./ 1828. február 18.
Megszületik Jules Verne francia író.
- Franciaország Nantes városában megszületett Jules Verne, francia regényíró, a tudományos-fantasztikus irodalom korszakalkotó alakja. Leírásaival a laikusok és az ifjúság számára is vonzóvá tette a természettudományokat. Amennyire lehet, a természettani törvények alapján viszi hőseit utazásaikra hol a Föld körül, hol a tenger mélyére, hol megmászhatatlan hegyek csúcsára, de a cél mindenütt az olvasó ismereteinek bővítése. S szándéka volt, hogy a tudományos körök érdeklődését felkeltse még meg nem oldott problémák iránt.

Jules Verne

117./ 1828. február 23.
Debrecen: Meghal Fazekas Mihály.
- Meghalt Fazekas Mihály (62 éves) költő, botanikus, a debreceni írói körnek Csokonai mellett legeredetibb tehetsége. A Debreceni Református Kollégiumot 16 éves korában

otthagyta, mert összeveszett egyik tanárával, s beállt II. József császári hadseregébe. Harcolt Galíciában, Lengyelországban, Moldvában, az osztrák−török−orosz háborúban és az osztrák-francia háborúban. A napóleoni hadjáratok során eljutott Franciaországba, a Németalföldre és Németországba. 30 évesen lemondott főhadnagyi rangjáról és otthagyta a hadsereget, hazatért Debrecenbe.
- Visszavonultan kertészkedett, gazdálkodott, s ő volt a Kollégium pénztárnoka. Emellett verseket írt, és mint városi pénztárnok, hivatalnokoskodott. Hexameterekben megírta a „*Lúdas Matyi*" első változatát, ami Kazinczynak nem tetszett, ezért 1817-ben átdolgozta és kiadta Bécsben. Minden ebből befolyt pénzt a szombathelyi és a körmendi tűzkárosultak segélyezésére fordította.

Fazekas Mihály

- A füvészkedésre sógora, Diószegi Sámuel buzdította. 1807-ben jelent meg a Diószegi Sámuellel együtt írt *„Magyar Füvészkönyv",* ami az első magyar nyelvű tudományos botanikai rendszerezés és növény-meghatározó könyv. A leégett Nagytemplom helyén épülő ma ismert templom építkezési munkálatait, mint irányító és gondnok, ő felügyelte. Csokonai Vitéz Mihály csaknem mindennapos vendég volt Fazekas házánál. Az *Árkádia-perben* Kazinczyval szemben Debrecen álláspontját képviselte. Állítólag a *„Mondolat"* megírásában is közreműködött. 1819-ben ő alapította a *Debreceni Magyar Kalendáriumot,* s haláláig szerkesztette, amibe prózafordításokat, tudománynépszerűsítő cikkeket közölt és verseket is írt.

118./ 1828. június 01.
Brunszvik Teréz megnyitja az első óvodát.

- Budán, az egész Habsburg Monarchiában elsőként Brunszvik Teréz megnyitja az első kisdedóvót „*Angyalkert"* néven, édesanyja házában, a mai Mikó utca és Attila út sarkán. (Később még 11 óvodát alapított.)
- Jozefin nevű húga a *„Halhatatlan kedves",* Beethoven örök (1799-1816) szerelme, több zenemű ihletője. Beethoven volt Jozefin Minona (visszafelé: Anonim) nevű gyermekének apja.

Brunszvik Teréz

Brunszvik Jozefin

119./ 1828. november 19.
Bécs: Meghalt Franz Schubert.

- Meghalt Franz Schubert zeneszerző. 1822 óta szifilisszel küszködött, bár tífusz végzett vele. Tünetei higanymérgezésre utaltak, de a higanyt a szifilisz kezelésére alkalmazták. Saját kérésére Beethoven mellé temették, akit egész életében csodált. 1888-ban Schubert és Beethoven sírját is a Zentralfriedhofba költöztették, ahol ma is ifj. Johann Strauss és Johannes Brahms sírja mellett találhatók.

120./ 1827-1832. között.
Szemere Bertalan Sárospatakon diák.

- Sárospatakon a Kollégiumban Szemere Bertalan tanára Kölcsey Ferenc és Kazinczy Ferenc.

121./ 1829. március 13.
Az *Első Duna-Gőzhajózási Társaság* megalapítása.
- Bécsben, John Andrews és Prichard császári engedéllyel megalapítja az osztrák Első Duna-Gőzhajózási Társaságot, amely a Duna magyar szakaszán is lebonyolította az áruk és személyek szállítását. A gőzhajók szénnel történő ellátásának biztosítására Pécsen szénbányákat nyitott.

122./ 1829. szeptember 14.
A *Drinápolyi-béke* megkötése.
- A *Drinápolyi-béke* zárta le az Oroszország és az Oszmán Birodalom közötti háborút. A megállapodást török részről Abdülkadir bej, orosz oldalról Orlov herceg írta alá. A békeszerződés értelmében a szultán autonómiát adott Görögországnak. Moldva és Havasalföld is autonómiát kapott, orosz katonai igazgatás alatt. A törökök átengedték az oroszoknak Szerbiát, a Duna torkolatát, Örményországot és Grúziában két erődöt. A szultán elismerte, hogy Grúzia, valamint a Perzsiától előző évben megszerzett Eriváni (Jereván) és Nahicseváni kánságok (Orenburg) az orosz cár fennhatósága alá tartoznak. Törökország és Havasalföld között az új határvonal a Duna lett. Így Havasalföldhöz átkerült Turnu, Giurgiu és Brăila megye. A Dardanellák megnyílt az orosz kereskedelmi hajók előtt, így felszabadult az orosz gabonafélék, élő állatok, prémek és fa világkereskedelme.
- Az orosz fél kikötötte, hogy azért szállta meg Moldovát és Havasalföldet, mert az szükséges biztosítéka a törökökre kirótt hadisarc megfizetésének. Az orosz megszállók e tartományokban reformokat vezettek be, ami kedvező benyomást gyakorolt az oláh parasztságra. Az oláhok úgy tekintettek a velük egy hitet valló oroszokra, mint akik felszabadították őket a félhold uralma alól. A határőrszolgálatot a katonai szolgálatra kötelezett, a feudális terhektől mentesített kozákság látta el.

123./ 1830. január 22.
A *Londoni-jegyzőkönyv* aláírása.
- Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország ebben a jegyzőkönyvben Görögországot független, örökös monarchiaként ismerte el Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország védnöksége alatt. Akkor ebben a műállamban az összgörögség harmada élt, mivel a többi kereskedőként az Oszmán Birodalom városaiban és Cipruson lakott. A törökök árulónak, egy mesterségesen kreált nemzetiségnek tartották és tartják a görögöket.
- A görög trónt felajánlották I. Lipót belga királynak, de ő azt nem fogadta el. Azután, anélkül ajánlották fel Wittelsbach Ottó bajor hercegnek, hogy a görögökkel előbb konzultáltak volna.

Wittelsbach Ottó, görög király

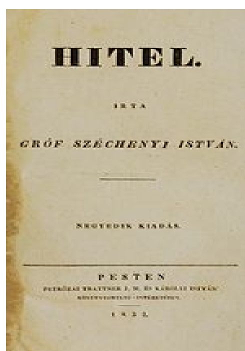
124./ 1830. január 23.
Buda: Meghal Virág Benedek.
- Meghalt Virág Benedek (75 éves) pálos rendi szerzetes, tanár, költő, műfordító, történetíró, a magyar ódaköltészet első mestere, a magyar Horatius. A *„Magyar századok"* című műve, a magyarok krónikája a IX. századtól 1526-ig. Lefordította magyarra II. András Aranybulláját. *„Hunyadi László"* címmel tragédiát írt. Budán rendszeresen fölkeresték a vidéki írók: Kazinczy Ferenc, Berzsenyi Dániel és a pesti írók: Vitkovics Mihály, Szemere Pál, Kisfaludy Károly, Bajza József, Scheidel (fedőneve: Toldy) Ferenc, Vörösmarty Mihály és mások.

Virág Benedek

125./ 1830. január 28.
Pest: Megjelenik Széchenyi műve, a *Hitel*.

- Gróf Széchenyi István 1828. november 19-én levelet kapott Bécsből, az Arnstein és Eskeles bankház vezetőjétől, Nathan Arnstein bárótól, melyben pénzszűkére hivatkozva elutasította a gróf 10.000 forintra szóló hitelkérelmét.
- Széchenyi válaszlevelében megállapítja, hogy: *„A becsület és a rendezett anyagi viszony nem segít a hibás állapotokon. Országom nyomorúságos viszonyai között összes javammal sem tudok Önöknek biztosítékot nyújtani még 1 forint erejéig se. Az egész biztosíték, amit nyújtani tudok, csak a becsületem és igazságom, de ezen fedezettípusoknak még véletlenül sincs rubrikájuk a világ nagy bankjainak hitelkérelmi űrlapjain."* Ezért fog a *„Hitel"* megírásához.
- E napon jelent meg Pesten gróf Széchenyi István *„Hitel"* - című műve, ami a magyar reformmozgalom programjává válik. Ettől függetlenül több vármegyében ünnepélyesen égették el.

HITEL.

IRTA

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

NEGYEDIK KIADÁS.

PESTEN

126./ 1830. április 16.
Kecskemét: Meghal Katona József.

- Katona József (39 éves) főügyész, költő, drámaíró hirtelen halállal meghalt. Anyanyelvén kívül jól beszélt latinul, németül, franciául, olaszul és angolul. Jogi tanulmányai mellett a színjátszás vonzotta. 20 éves korától bekapcsolódott a *Pesti Magyar Játékszíni Társaság* munkájába, ahol Békési József álnéven darabokat fordított, írt, rendezett és színészként is fellépett. A társulathoz még Dérynéhez fűződő titkolt szerelme is vonzotta. Közben drámákat is írt, amit a darabhiánnyal küzdő társulatok elő is adtak. *Luca széke (1812), Žiška (1813), Jeruzsálem pusztulása (1814), Bánk bán* (1815). Amikor 1815-ben pénzhiány miatt feloszlott a pesti színtársulat, tanulmányainak befejezése érdekében Katona örökre felhagyott a színészettel és a drámaírással. Előbb 10 évig Pesten volt ügyvéd, majd 1826-tól szülővárosban, Kecskeméten lett a város főügyésze. Kecskemét város részére elkészítette a városi színház tervét. A városháza kapujában esett össze és halt meg 1830-ban.
- A Bánk bán ősbemutatója Kassán volt, 1833-ban. Az író halála után legelső nemzeti drámává magasztosult *Bánk bán* elhomályosítja Katona többi művét, holott a színművek mellett jelentős költeményeket és több fontos színházi és dramaturgiai kérdésekről szóló tanulmány is írt.

Katona József

127./ 1830. június 11.
Széchenyi megalapítja az *Állattenyésztő Társaságot*.
- Gróf Széchenyi István az állattenyésztés fejlesztésének érdekeit állandóan szívén viselte, ezért megalapította az *Állattenyésztő Társaságot*, amelynek elnöki tisztét is elvállalta. Később ez a szervezet kiterjesztette tevékenységét, s megváltoztatta nevét Magyar *Országos Gazdasági Egyesületté*.

128./ 1830. június 24-október 19.
Széchenyi aldunai tanulmányúton.
- Gróf Széchenyi István Beszédes József mérnökkel az Al-Dunán felmérik a hajózhatóság megteremtésének feltételeit.

129./ 1830. június 26.
Meghal Anglia királya.
- Windsorban meghalt az elmebeteg IV. György (67 éves), Anglia és Írország királya, Hannover választófejedelme. Uralkodása alatt a nevében kormányzók megreformálták az elavult angol választási rendszert, korlátozták a gyerekmunkát és eltörölték a rabszolgaságot csaknem az egész Brit Birodalomban.
Utódja ifjabbik öccse, IV. Vilmos, aki Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királyságának, valamint a Hannoveri Királyság uralkodója. Felesége: Szász-Meiningeni Adél német hercegnő. Vilmos lesz az utolsó brit király, aki a parlamenttel szemben próbált miniszterelnököt kinevezni. Hannover királyaként rövid életű liberális alkotmányt vezetett be.

IV. György

IV. Vilmos

130./ 1830. július 25.
Párizsban kitör a *Júliusi-forradalom*.
- X. Károly 1829-ben egy hajlíthatatlan ultrakonzervatívot, Jules de Polignacot nevezte ki főminiszterének. Ő, hogy elterelje a figyelmet a belső problémákról, gyarmatosító vállalkozást kezdeményezett Algériában, majd 1830 márciusában feloszlatta a liberális képviselőházat, s kiadta a drasztikus *Júliusi Rendeletek*-et, amellyel szigorú sajtócenzúrát vezetett be. Korlátozta a választójogot, és feloszlatta az újonnan megválasztott törvényhozást. Ezek hatására tömeges megmozdulások és barikádharcok törtek ki Párizsban. A forradalom megdöntötte X. Károly uralmát.
- A király lemondott a trónról, elmenekült a városból, s Orléans-i Lajos Fülöp herceget nevezte ki a Francia Királyság régensévé.

131./ 1830. augusztus 01.
Párizs: Franciaországban dinasztiacsere.
- A képviselőházi többségben lévő liberális monarchista képviselők elfojtották a republikánus felkelést. Több napig tartó tárgyalások során megegyeztek az alkotmányos

monarchia fenntartásában, de a Bourbon-ház helyett az Orléans-i házat nyilvánították a királyi hatalom folytatójának. A kinevezett régenst, Lajos Fülöp herceget kiáltották királlyá, de nem koronázták meg.
- Az új királyt Lafayette mutatta be a párizsi városháza erkélyéről. Vállukat nem a Bourbonok liliomos zászlaja takarta, hanem a köztársasági trikolor, azt jelezve, hogy Lajos Fülöp nem Isten akaratából, hanem a nép akaratából uralkodott. Végül is, ez a burzsoázia győzelme volt a polgárság fölött.

132./ 1830. augusztus 18.
Bécs: Megszületik I. Ferenc József.
- Megszületik a későbbi I. Ferenc József magyar és cseh király, osztrák császár, a majdani Osztrák–Magyar Monarchia első uralkodója. Apja Ferenc Károly főherceg, anyja Wittelsbach Zsófia főhercegnő. A megszületett csecsemő féltestvére Johann Woldemar Blaha, aki majd Görgei Arthur néven vonul be a történelembe.

133./ 1830. augusztus 25.
Brüsszel: Kitör a *Belga szabadságharc*.
- A belgák számára a holland elnyomás 10 év óta elviselhetetlenné vált. Brüsszelben, e nap estéjére az opera közönsége, ahol a *Portici néma* – c. operát játszották, tüntetést szervezett. Kitódultak az utcára, ahol *„Le a hollandokkal*!" - jelszó kiabálásával maguk mellé állították a város lakosságát és átvették Brüsszelben a hatalmat. Napok múlva már egész Belgium egységesen függetlenséget követelt.
- A protestáns hollandok megvetették a katolikus belgákat, akik fölött évszázadok óta idegenek uralkodtak. Az Orániai-házi holland király a legjobb belgiumi állásokba is hollandokat nevezett ki. E lázadás során a belgák elűzték városaikból a holland tisztviselőket és kereskedőket.

134./ 1830. szeptember 04.
Próbaút a Dunán.
- Bécs és Pest között megteszi próbaútját az *Első Duna-Gőzhajózási Társaság* gőzhajója, az I. Ferenc. 1831. február 11-től indul meg a menetrend szerinti hajóforgalom.

135./ 1830. szeptember 11.
A *Szent Szövetség* működése.
Megkezdődik a *Münchengrätzi találkozó*.
- Az 1820-as években a dél-amerikai spanyol gyarmatok szabaddá váltak, s Görögország mesterséges kialakításával véget ért a görög szabadságharc. Az 1830. évi Párizsi forradalom, Belgium függetlenségi harca, a német és olasz nemzeti mozgalmak bizonyították, hogy megbomlott a francia-, német-, osztrák-, orosz összhang, s a nemzetközi kapcsolatokat már nem lehetett hagyományos módon intézni. A Szent Szövetség alapelveinek megvalósításában csak a Habsburgok és a Romanovok voltak érdekeltek. Ezért Ausztria és Oroszország, a legmagasabb szinten tárgyalásokat kezdett. Így jött létre a *Münchengrätzi találkozó*.
- A Prágától észak-keletre lévő, ősi Wallenstein-kastélyban titokban tárgyalást kezdett I. Ferenc osztrák császár és I. Miklós orosz cár. Az érdemi tárgyalásokat Metternich és Nesselrode, valamint nagyköveteik folytatták. A tárgyalások idején folytatott ünnepi vadászatok és lakomák során I. Ferenc császár kinevezte I. Miklóst az osztrák császári testőrséget alkotó magyar huszárezred parancsnokává. A megtiszteltetéstől elragadtatott I. Miklós magyar huszáregyenruhában parádézott a tárgyalások idején.
136./ 1830. szeptember 19.
Aláírják a *Münchengrätzi találkozó* záródokumentumát.
- I. Ferenc arra kérte a cárt, hogy vegye pártfogásba utódát, a testi és szellemi alkalmatlanság minden jegyét felmutató Ferdinándot. Erre I. Miklós térdre ereszkedett I. Ferenc előtt, s kezét esküre emelve megfogadta, hogy teljesíti kérését.
- A találkozó záródokumentumában a szerződő felek elismerték, hogy belső zavargások esetén minden független uralkodónak joga van bármelyik más független uralkodót segítségül hívni, s csapataik szükség esetén átvonulhatnak a másik állam területén.
- Néhány hét múlva a titkos szerződéshez Poroszország királya is csatlakozott.

137./ 1830. október 04.

Brüsszel: Belgium kivívja függetlenségét.
- Az Orániai-ház hadserege támadást indított a belga városok ellen, azonban a polgárság barikádokat emelt, s nem engedte be a városokba a holland katonai alakulatokat. A belga nemzeti kongresszus e napon kimondta az Orániai-ház trónfosztását. Felkérték a nagyhatalmakat (angol, francia, osztrák), hogy keressenek a belga trónra megfelelő uralkodót. Csak a negyedik próbálkozás vezetett eredményre.

138./ 1830. november 11.
Varsó: Kirobban a *Lengyel felkelés*.
- Az Alkotmányos Lengyelországban felkelés robban ki a kormányzó Konstantin herceg, orosz alkirály elnyomó uralma ellen. A felkelést az orosz csapatok, Iván Paskievics herceg vezetésével csak nehezen, egy év alatt tudják leverni. Varsó csak 1831 szeptemberében került ismét orosz kézre. (Megjegyzendő, hogy Konstantin kormányzata a saját korában Európa, vagy a világ legdemokratikusabb kormányzata volt.) A felkelés idején Ausztriában a tüzériskolában Perczel Mór mozgalmat indított a császári katonák közt a lengyelekhez való átszökés érdekében, ezért eltávolították a hadseregből.
- A lengyelek lázadásának leverése után I. Miklós cár 1832-ben kiadott rendeletével megszüntette a lengyel parlamentet és hadsereget. A Kongresszusi Lengyelország orosz tartománnyá vált. A középiskolákban kötelezővé tették az orosz nyelv oktatását, a varsói és a vilnai egyetemet bezárták. Hasonló sorsa jutott Fehéroroszország és Ukrajna is.
- A felkelés bukásakor 50.000 ember menekült el Lengyelország oroszok által megszállt területeiről. 5.000 ember, mint Fryderyk Chopin véglegesen Franciaországban települt le. A felkelés számos veteránja harcolt később az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc honvédseregében, mint Bem József és Dembinszky.

139./ 1830. november 17.
Pest: Megkezdi működését a Magyar Tudományos Akadémia.
- Még a felvilágosodás hajnalán, 1778-ban írta Bessenyei György a *Magyarság* – című cikkében, hogy: *"Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenén sohasem."* Több írásában sürgette az anyanyelven való művelődés lehetőségének megteremtését. A 18. század végi magyar értelmiség eltöprengett Herder jóslatán, amely szerint 100 év múlva el fog tűnni a magyar nyelv, s vele együtt a magyar nép is. Tudósok sora csatlakozott a nyelvújítókhoz. Megindult a magyar nyelvű hírlapirodalom, folyóiratok születtek (1788: *Magyar Museum,* 1817: *Tudományos Gyűjtemény*). A nyelvújítás közüggyé vált. A nyelvújító harc vezére Kazinczy Ferenc lett.
- Az Akadémia, miután az uralkodó elfogadta az alapszabályzatát, *Magyar Tudós Társaság* néven ekkor kezdi meg működését, Az alakuló igazgatótanácsi ülésen első elnökké Teleki Józsefet, másodelnökké Széchenyi Istvánt, s titkárrá Döbrentei Gábort nevezték ki. Az első rendes tagokat - összesen 23-at - ugyanezen a napon az Igazgató Tanács nevezte ki. A tiszteleti tagok száma 24 volt. A következő osztályokat hozták létre: nyelvtudományi, bölcseleti, történeti, matematikai, természettudományi, törvénytudományi.
- Széchenyi a nyitó beszédében a következőt mondta:

> *„Az egészséges nemzet fő kísérője a nemzeti nyelv, mert míg az fönnmarad, a nemzet is él."*

- Kazinczi Ferenc nagyon vágyott az Akadémia titkárságára, de Döbrentei Gábort választották meg. Emiatt az eddigi szoros barátság közöttük végleg megszűnt, s Kazinczi ott ártott Döbrenteinek és az Akadémiának, ahol tudott.

Az Akadémia allegóriája

- Széchenyi elkészíttette az Akadémia címer-allegóriáját. A nőalak modellje Széchenyi felesége, Seilern Crescentia, aki az ifjúság istennőjét, Hébét alakítja, amint kelyhéből nektárral táplálja a magyarságot jelképező turult. A pajzson Atilla, a magyarok első királya szerepel, mert Széchenyi szerint az ő szellemisége a magyar nép megmaradásának védőpajzsa.

140./ 1830. november 21.
Pest: Meghal Kisfaludy Károly.
- Meghalt Kisfaludy Károly költő (42 éves), drámaíró, festő, a reformkori irodalmi élet fő szervezője, az „*Aurora*" szerkesztője, az *Aurora-kör* elindítója, a magyar novella első meghonosítója.
Fontosabb drámai művei: *„A tatárok Magyarországon", „A kérők", „Stibor vajda", „A pártütők", „Ilka, avagy Nándorfehérvár bevétele", „Mohács", „Szécsi Mária, avagy Murány ostroma", „Szeget szeggel", „Mátyás diák", „Hűség próbája", „ A fösvény" „Csák Máté".* Drámáit nagy sikerrel játszották. - Az 1822-ben megindított irodalmi folyóirata révén a magyar irodalmi élet központja Széphalomról áthelyeződött Pestre. Az irodalmi élet szervezése vonja el a drámaírástól. Amikor Széchenyi 1830-ban megalapítja a Magyar Gazdasági Egyesületet, annak titkári teendőit Döbrentei Gáborral együtt Kisfaludy Károly látja el. 1829-ben tüdőbajt kapott, s Pesten, a Kappel-féle lakásában, (amely épületben később Heckenast Gusztáv könyvboltja is működött, s abban a lakásban, ahol majd 25 év múlva Vörösmarty is meghal), elhunyt. A hírt, hogy Pozsonyban néhány nappal korábban az Akadémia tagjává választotta, már nem érte meg. Emlékezetére alakul meg 1836-ban a Kisfaludy Társaság.

Kisfaludy Károly

141./ 1830. december 20.
Bécs: A magyar nyelv használatának elrendelése.
- A király e napon szentesíti a törvényt, amely elrendeli, hogy a Magyar Helytartótanács magyarul levelez a törvényhatóságokkal, a Magyar Curia magyarul hozza ítéleteit, s 1834. január 1-től senki nem viselhet közhivatalt, s nem folytathat ügyvédi gyakorlatot, aki nem tud magyarul.

142./ 1831. január 21.
A *Magyar nyelv szótárának* szerkesztése.
- A Magyar Tudós Társaság elnöke, Teleki József javasolta a *Magyar nyelv szótárának* megírását. Két akadémiai tag kapta meg a feladatot: Czuczor Gergely és Fogarasi János. Czuczor Gergely (1800-1866) bencés szerzetes volt Győrött. Fogarasi János (1801-1878) legfelsőbb bírósági bíróként működött és nyelvészettel is foglalkozott.
- A Magyar Nyelv Nagyszótára 4 irányelv alapján íródott: a magyar szókészlet összegyűjtése, a magyar szókészlet elemeinek, tulajdonságainak feltérképezése, jelentéseinek rögzítése, a magyar szavak etimológiáját (származtatását) vizsgálja és a

magyar gyökkészlet más nyelvekkel való összehasonlítását. A magyar nyelvben több mint 2.000 egyszótagú gyök létezik. Ezekből lehet a szókészlet többi elemeit levezetni. A magyar nyelv, ragozó nyelv. A magyar nyelvnek kb. 200 ragja van és ebből 80 egyszerű. A magyar szógyökök nem állnak egyedül önmagukban, hanem rokoníthatóak hasonló alakú és jelentésű gyökökkel. Ezek a szógyök-halmazok alkotják az ún. szóbokrokat.
- A szótárt tizenkét év alatt írták meg, 110.784 címszót tartalmaz, s 1862-1874 között, 6 kötetben jelent meg. (Fantasztikusan jó, élvezetes olvasmány, mert az ember egy-egy szó sok elfeledett jelentését ismeri meg, s feltárul a magyar nyelv belső rendszere, tartalmi mélysége.)

143./ 1831. június 04.
Brüsszel: Megválasztják Belgium királyát.
- A negyedik szavazás eredményeként a nagyhatalmak I. Lipót szász-koburg-saalfeldi herceget megválasztották Belgium királyává. A herceg I. Sándor cár lovassági ezredese volt a Napóleon elleni orosz hadjáratban. Felesége IV. György brit király egyetlen törvényes örököse, a brit trón várományosa volt. Nővére volt az anyja a későbbi Viktória királynőnek.

I. Lipót, Belgium királya.

144./ 1831. június 20.
Marosvásárhely: Megjelenik Bolyai János *Appendix* című műve.
- Bolyai Farkas *„Tentamen"* – című műve függelékeként megjelent Bolyai János *„Appendix"* – című dolgozata, amellyel megalkotta a nemeukledeszi geometriát. Utat nyitott a XX. század fizikai elméletei előtt. Gauss, a matematikusok fejedelme méltatlanul és hazug módon viselkedett Bolyai Jánossal szemben. Bolyai Farkas sürgetésére írt értékelésében azt írta, hogy azért nem dicsérheti János művét, mert akkor magát dicsérné, hiszen ő minderre már 35 évvel korábban gondolt. Miután Gauss hagyatékát halálakor átvizsgálták, ott Bolyai felfedezéséhez hasonló saját jegyzetet nem találtak, ellenben megtalálták Bolyai János teljes kézirati hagyatékát, mivel Bolyai halála után Gauss Marosvásárhelyre utazott, s a Habsburgok által elkobzott és a marosvásárhelyi várba beszállított összes kéziratát Gauss elvitte magával Göttingenbe. Amikor Lobacsevszkij Bolyai után 11 évvel, 1842-ben újra fölfedezte Bolyai geometriáját, akkor Gauss eltitkolta Bolyai elsőségét és Lobacsevszkijt a Göttingeni Királyi Társaság tagjává választatta. Ezért nevezik ma Bolyai geometriáját Bolyai-Lobacsevszkij féle geometriának.
- Bolyai János nagyon jól hegedült. Sokat foglalkozott a hangtan fizikájával és a hullámmozgással. Ezen kívül kutatta a magyar rovásírást, s elemezte a magyar nyelvtant, s a rovás írásrendszerét.
Bolyai János a szabadságharc idején elkészítette Marosvásárhely várának erődítési terveit, amit felajánlott Kossuthnak, de ő visszautasította, mert azt hitte, hogy Bolyai kém.
(Látva Kossuth viszonyát Bemhez, Görgeihez és Bolyaihoz, megállapítható, hogy Kossuth katasztrofálisan rossz emberismerő volt, vagy más hatalom szabta meg emberi kapcsolatait.)

Bolyai János

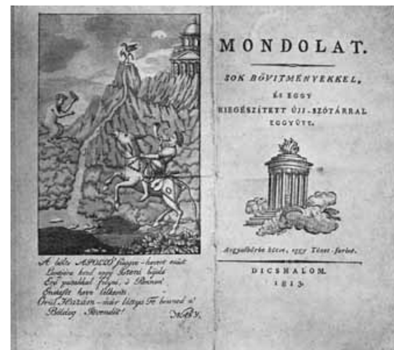
145./ 1831. augusztus 02.
Hollandia katonai támadása Belgium ellen.
- I. Lipót belga király éppen Liège városába látogatott, amikor holland csapatok törtek be Belgiumba. A belga hadsereg ekkor még föl sem volt állítva, Lipót egy kis létszámú csapat és önkéntes élére állt, hogy felvegye a harcot. Közben diplomáciai úton segítséget kért Nagy-Britanniától és Franciaországtól.
- A segélycsapatok hamarosan bevonultak, azonban a hollandok kiverése 8 évig elhúzódott. A hollandok majd csak 1839-ben, nemzetközi kényszer hatására ismerik el Belgium függetlenségét.

146./ 1831. augusztus 12.
Kitör az országos kolerajárvány.
Koleralázadás és annak leverése.
- Az 1817-ben Bengáliából elinduló kolerajárvány 1830 végére terjedt át Oroszországon keresztül a Habsburg Birodalomhoz tartozó Galícia területére is. A császári hatóságok 1830 decemberében katonai kordon felállításával megakadályozták a járvány átterjedését a Magyar Királyság területére, ezt azonban 1831 márciusában túlságosan hamar feloldották. Amikor május végén észbe kaptak, s a katonai kordonokat visszaállították, már késő volt, a járvány Magyarországra is átterjedt, és nagyon súlyos következményekkel, 50% feletti mortalitással, 540.000 megbetegedésből 280.000 halálesettel végződött.
- A július közepétől bevezetett katonai intézkedések először Pesten vezettek zavargásokhoz, amit a katonaság még aznap fölszámolt. Nem sokkal később Északkelet-Magyarország öt vármegyéjében, elsősorban Zemplén, Szepes és Sáros megyében rendkívüli hevességű lázadások robbantak ki. A járvány miatt felállított kordon éppen aratási időben akadályozta meg, hogy az északi megyék férfilakossága az Alföldre mehessen aratni, ami létfenntartásukhoz nélkülözhetetlen aratómunkától, az éves megélhetést biztosító kenyérgabonától fosztotta meg őket. A dologtalan tömegek körében elterjedt a hiedelem, hogy az urak a kutak mérgezésével (fertőtlenítő bizmutpor) ki akarják irtani őket. A felkelés augusztusra Zemplén, Szepes, Sáros, Abaúj és Gömör vármegyék 150 helységére terjedt ki, benne 45.000 fő vett részt. A felkelők hadjáratot vezettek a kastélyok és kúriák ellen, majd a "méregkeverők", a földesurak, a vármegyei tisztviselők, az ispánok, a papok, és a kocsmát, boltot bérlő zsidók életére törtek. Az áldozatok száma nem ismert. A felkelést 52 századnyi katonaság és a Sáros megyében összehívott nemesi insurrectio verte le. Az elfogott felkelők közül 119-et (köztük öt kisnemest) statáriális úton kivégeztek, és 4.000 felkelőt zártak börtönbe.

147./ 1831. augusztus 22.
Széphalom: Meghal Kazinczi Ferenc.
- A Sátoraljaújhelyhez tartozó széphalmi kúriában, kolerafertőzésben meghalt Kazinczy Ferenc (71 éves), író, költő, irodalomszervező, legfőként szabadkőműves. Élete fő feladata volt, hogy az árja nyelvek mintájára átalakítsa a magyar nyelvet, vagyis szógyökeit elszakítsa több évezred alatt kialakult ragozási rendszerétől, s csak hangzás alapján egyszerűsítse, szűkítse le szókészletünket. A német nyelv bűvöletében élve javasolta, hogy a magyarba is vezessék be a nemeket, kiküszöbölve nyelvünknek ezt a „nagy hiányosságát".
Népszerűsítette a germanista igekötőzést, a magyar jövőidejű ragozás eltörlésére bevezette a jövőidő németből lefordított ragozását (én fogok…-, te fogsz…-, ő fog menni), s az árja nyelvek (latin, német, orosz, cseh, francia, újangol, újgörög, spanyol, szerb, lengyel, bolgár) mintájára, íróasztal mellett új magyar nyelvet akart konstruálni. Mindent pusztított, ami hagyományos magyar.
Berzsenyit és Katonát kizárta a magyar irodalmi életből. A kiforrott magyar nyelven író írókat nyilvánosan megalázta, gyalázta. Berzsenyi műveiről Kölcseynek olyan kritikát diktált, minek hatására Berzsenyi többé soha nem publikált. Csokonait halálba kergette, de rajta gazdagodott meg. Folyamatos fizetés fejében megszerezte Csokonaitól összes művének kiadási jogát, majd annyira kevés pénzt folyósított Csokonainak megélhetésre, hogy az éhhalál szélén vegetálva élt, útjain soha még szekérre sem tellett. Miután Csokonai a megfázásba és az éhezésbe belehalt, Kazinczi egycsapásra felfedezte Csokonai zsenialitását, műveit kiadta, amiből hatalmas bevételt inkasszált. Gyűlölte a

magyar népet, lenézte a magyar tájszólást, s gúnyolta azt, aki a magyar nép nyelvén írt. Neki csak a német imponált.
Igazszólók szerint Kazinczy Ferenc vér szerint valójában Lotaringiai Ferenc császár zabi gyereke.

Kazinczi Ferenc szamárháton

A „Mondolat" címlapja: Kazinczy tör a Parnasszusra.

148./ 1832. január 11.
Budánál a Duna befagy.
- Magyarországon a tél olyan szokatlanul kemény, hogy a Duna fenékig befagyott.

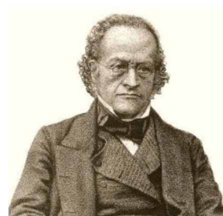
149./ 1832. február 10.
Zsibó: Wesselényi Miklós felszabadítja jobbágyait.
- Báró Wesselényi a birtokát képező falvakban - példát mutatva - elengedte a robotot és megszüntette a dézsma nagy részét. Ebben Jósika Miklós, Újfalvi Sándor és mások is követték őt. Elsőként szabadította fel parasztjait a jobbágyság alól. Saját költségén taníttatta őket, tanfolyamokat tartott nekik a korszerű földművelésről és állattenyésztésről.

150./ 1832. február 28.
Megalakul a *Budapesti Hídegyesület*.
- Gróf Széchenyi István kezdeményezésére, egy Buda és Pest közötti állandó híd megépítésére megalakul a *Budapesti Hídegyesület*. (Talán az első alkalommal így: „Budapest")

151./ 1832. március 10.
Az Akadémia fölveszi levelező tagjai közé Mezzafonte abbét és John Bowringot.
- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai sorába fölvette Giuseppe Gassparo Mezzofante abbét, az 58 nyelven beszélő, 103 nyelvet értő nyelvtudós professzort, a Vatican könyvtár főkönyvtárosát és John Bowring angol nyelvész, politikust.
Mezzofante ezt írta a magyar nyelvről Frankl Ágoston cseh nyelvésznek:

> *„Tudja-e, melyik az a nyelv, amelyet alkotó képessége és ritmusának harmóniája miatt az összes többi elé, a göröggel és a latinnal egy sorba helyezek? A magyar. Ismerem az új magyar költőket, s műveik teljesen megdelejeznek. Majd a jövőben, amikor egy mesteri költő hirtelen előtűnik a semmiből, bebizonyosodik, hogy igazam van. Úgy tűnik, maguk a magyarok sem veszik észre, micsoda kincset rejt a nyelvük."*

Giuseppe Gassparo Mezzofante ***sir John Bowring***

John Bowring nyelvész és politikus, aki megtanult magyarul, s 1830-ban angol nyelvű antológiát adott ki magyar költők műveiből. Később, 1866-ban egy 240 oldalas Petőfi kötetet adott ki - 54 vers, köztük a János vitéz - Angliában. A verseket ő fordította angolra, s adta ki Angliában. Idős korában Jókai fordításával foglalkozott. A magyar nyelvről a „*Life and Works”* – című műve I. kötetében ezt írta:

> *"A magyar nyelv a régmúltba vezet. Nagyon sajátos módon fejlődött, és szerkezete ama távoli időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb európai nyelv még nem is létezett. Ez egy olyan nyelv, melynek logikája és matematikája, a feszített húr erejének kezelhetőségével és rugalmasságával bír. Az angol ember büszke lehet, hogy nyelve magán hordozza az emberiség történetét. Eredete kimutatható, láthatóvá tehetők benne az idegen rétegek, melyek a különböző népekkel való érintkezés során rakódtak egybe. Ellenben a magyar nyelv olyan, mint a terméskő, egy tömbből van, amin az idő vihara egyetlen karcolást sem hagyott. Nem naptár ez, amely a korok változásához alkalmazkodik. E nyelv a legrégibb és legdicsőségesebb emlékműve a nemzeti önállóságnak és szellemi függetlenségnek. Amit a tudósok képtelenek megfejteni, azt mellőzik. A nyelvészetben csakúgy, mint a régészetben. A régi egyiptomi templomok alapjai, amelyek egyetlen kőből készültek, nem magyarázhatók. Senki sem tudja, honnan származnak, melyik hegyből szerezték a csodálatos képződményt, vagy miként szállították és emelték helyére, a templomokban. A magyar nyelv kialakulása ennél sokkal bámulatosabb. Aki ennek titkát megoldja, az isteni titkot fogja kifejteni: »Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala Istennél, és Isten vala az Ige.«*

152./ 1832. július 01.
Az első omnibusz Pesten.
- Megkezdi szolgálatát Pesten az első utazó társaskocsi, az omnibusz.

153./ 1832. szeptember 27.
Csicsókeresztúr: Torma Zsófia születése.
- Megszületik Torma Zsófia ősrégész, Torma József történész leánya, (Torma Károly régész, Aquincum feltárójának testvére). A világ első diplomás női régésze. Birtokán maga alapított és működtetett magyar népiskolát. Felfedezte és húsz éven keresztül tárta fel az ie. 5.000-ből származó, neolitikus Tordos-Vinca kultúrát. A magyarországi tudományos élet teljhatalmú urai - Hampel József, Hunfalvy Pál és Pulszky Ferenc - írásainak publikálását visszautasították, leleteiről és munkájáról lekicsinylően beszéltek, mellőzték a tudományos életből.

TATAR. LAK	SUMIR	HANGZAS	JELENTES	L.
		DUR TUR	település fundament	436
		DIŠ	dics egyetlen	480
		SAL-AŠ	bűbájos asszony	TM. 329
		ŠAR	teljesség	396
		BUZUR	titok	411
		PIR UD	pír fény	381
		AB	atya	128
		ŠA	arc ügyelni	353
		IGI	szem	449
		MIN	kettő	471
		PA KUN	fő	295
		PÁR MÁŠ	pár más	74

Tatárlakai korongok **Torma Zsófia**

- Barátja volt Archibald H. Sayce régész és Rudolf Virchow antropológus. A sumerológus francia régész, Lenormant többször meglátogatta Erdélyben. Lipcsében, Frankfurtban és Párizsban a nemzetközi régészeti kongresszusokon németül és franciául adott elő, nagy elismerést aratva. A 10.387 darabból álló gyűjteményét halála után az Erdélyi Múzeum őrizte, de jelentős darabjait horvát és román régészek hordták szét.

154./ 1832. november 11.
Toporc: Görgey Artúr katonai internátusba adva elhagyja a szülői házat.
- Egy ingyenes hely kínálkozott a Bécs melletti Tullnba, az utászkari katonai iskolába. Unokatestvére, Görgey Gusztáv, akinek felajánlották, nem fogadta el, mert ő Bécsben lakott, s a bécsi iskolában akart tanulni, ahol huszár akart lenni, ezért kínálták fel Artúrnak. Apja kérésére szófogadóan elfogadta az ingyenes továbbtanulási lehetőséget, bár a matematika, a fizika és a filozófia sokkal jobban vonzotta, mint a katonai pálya. Ezen a napon bátyjához, Guidóhoz Bécsbe költözött és majd 1833. januárban kezdi meg Tullnban a tanulmányait.

155./ 1833. .... ??.
Pozsony: Megnyílik az 1833-36. évi országgyűlés.
Megjelenik az *Országgyűlési Tudósítások.*
Metternich médiája.
- Ezt is reformországgyűlésként tartja számos történelmünk. Ez volt az első olyan országgyűlés, ahová a választott követek többsége reformpárti követutasításokkal érkezett.
Ezen a diétán született törvény arról, hogy a törvények hivatalos nyelve a magyar legyen. Kimondták a Részek egyesítését Magyarországgal – igaz, ennek végrehajtására csak 1848-ban került sor. Döntés született meghatározott irányú vasútvonalak építéséről, valamint egy Buda és Pest közötti állandó Duna-híd megépítéséről. Nemesi fölajánlásként félmillió forintot biztosítottak a Nemzeti Múzeum számára, és megindult az adományok gyűjtése egy Nemzeti Színház felépítésére.
- Napirendre került a jobbágyság kérdése. Mindenki számára ismert volt, hogy a jobbágyság jogállása és a sokféle úrbéri kötelezettség tarthatatlan állapotban tartja a parasztságot. A reformellenzék egy része a már megváltozott nemzetfogalomként nem nemesi nemzetben, hanem polgári nemzetben gondolkodott, és ehhez a felszabadított jobbágyok is hozzátartoztak. A nemességből egyesek, mint Wesselényi Miklós, a szabályozott, általános örökváltság mellett kardoskodott. A követek többsége azt képviselte, hogy az önkéntes örökváltságot támogassák, vagyis, hogy a jobbágy földesurával szabadon egyezhessen meg földje megváltásának feltételeiről. Ez a nemességnek hitelek kamatterhe nélkül biztosította volna a fejlesztésekhez szükséges pénzt. A kiváltságőrzők ezzel szemben úgy érezték, hogy azzal, hogy a jobbágyok szabadsághoz jutnak, az ő szabadságuk veszíti értékét, *„Hiszen, ha mindenki szabad, mit ér a nemesi szabadság?”*
Az alsótábla 1833 júliusában megszavazta az önkéntes örökváltságot. Emellett szabályozták a jobbágyok jogait. Ez például véget vetett volna a jobbágyok önkényes botoztatásának.
- A felsőtábla először az összes javaslatot elutasította, majd jóváhagyta. Azonban az uralkodó a javaslatot elutasította. Az alsótábla újratárgyalta, azonban ekkorra a leitatott bocskoros nemesség megváltoztatta a megyék követeinek utasítását, s vissza akarták vonatni az indítványt. Kölcsey a reakciós utasítást nem volt hajlandó képviselni, ezért bejelentette lemondását a képviselőségről. A kormányzat elegendő képviselőt tudott megvesztegetni, s az 1834. december 10-i szavazáson az alsótábla elvetette az örökváltságra vonatkozó javaslatot.
- A magyar nyelv ügye ekkorra a polgári nemzet építésének egyik eszköze lett, ezért a főrendek a latin nyelvet védelmezték, mint a régi rend és politika jelképét. Végül azonban az uralkodó engedett az alsótáblának, és leiratában engedélyezte a magyar nyelv használatát a törvények hivatalos megszövegezésére.
- A képviselők az előfizetőik részére szerettek volna terjeszteni egy országgyűlési újságot, de ez a kormány aknamunkáján megbukott. Wesselényi javaslata alapján Kossuth az országgyűlés megnyitásának napjától kezdve azon dolgozott, hogy tudósítson az országgyűlés eseményeiről. Miután a legális lehetőség megszűnt, Kossuth társult Orosz József hírlapíróval, s 1833. február 1-től megkezdték az *„Országgyűlési*

Tudósítások" szerkesztését és küldését előfizetőik részére. Az Országgyűlési Tudósítások esetében Kossuth a cenzúrát megkerülve, formailag magánlevelekben számolt be a törvényhozás eseményeiről. A kézzel írt szöveget kezdetben 25, majd 40 szegénysorsú jurátus másolta, s az így sokszorosított tudósítást kézbesítették nagy nehézségek árán, mivel a vármegyék közötti postai szolgálat tiltva volt. Később kőnyomással végezték a sokszorosítást. 1836. május 15-ig 344 lapszám jelent meg.
- Metternich tisztában volt a közvélemény fontosságával. A birodalmi gyakorlat az volt, hogy a belföldi lapok külföldi híreket, a külföldi lapok belföldi híreket közöltek. A bécsi kamarilla pénzelt sok külföldi lapot, hogy a Birodalom számára kedvező tartalmú cikkeket közöljenek, kedvező képet alakítson ki külföldön a kormány politikájáról, s bizonyítsa az ellenzéknek, hogy nyugaton milyen kedvező a kép a kormány politikájáról. Az Augsburgban megjelenő *Allgemeine Zeitung* teljesen a Habsburg Birodalom szolgálatában állt, mivel a stuttgarti Cotta-céget a bécsi kancellária anyagi függésben tartotta, s cikkeit maga a kancellár, ill. bértollnokai írták. Az újság előfizetőinek fele az osztrák birodalomból került ki, Magyarországon is a legolvasottabb újság volt.

156./ 1833. június 16.
Bukarest: Wesselényi Miklós kiadja könyvét.
- Báró Wesselényi ezen a napon Bukarestben kiadatja az 1831-ben írott, *„Balítéletekről"* - című művét. Ebben a polgári átalakulásról vallott nézeteit fejti ki. Gondolatai az udvari kamarilla és Metternich kancellár célpontjává tették.

157./ 1833. június 20.
Bécs: Széchenyi kinevezése.
- A király gróf Széchenyi Istvánt kinevezi a Duna-szabályozás királyi biztosává.

158./ 1833. július 19.
Vásárhelyi Pál alkalmazása.
- Gróf Széchenyi alkalmazásába veszi Vásárhelyi Pál mérnököt, aki megkezdi az Al-Duna szabályozási terveinek elkészítését.

159./ 1833. október 07.
Pozsony: Elkobozzák Kossuth nyomdáját.
- Feljelentések alapján Metternich kancellár Zichy Ferenc fölovászmester részére elrendelte a királyi utasítás végrehajtását, s kötelezték Kossuthot a kőnyomó gépének beszolgáltatására. Kossuth az elkobzott gépért 1.041 forint 14 krajcárt kapott. Ezzel az *„Országgyűlési tudósítások" terjesztése megszűnt.*

160./ 1830-as évtized
A birodalmak helyzete.
A magyarországi osztályok helyzete.
- **A Brit Birodalom:** A századfordulón, a II. Koalíciós háború eredményeként az összes francia és holland gyarmatot megszállta. A parlament működésében rögzült az a gyakorlat, hogy az uralkodó személyes szimpátiájától függetlenül azt kéri fel miniszterelnöknek, aki többséget szerez a parlament alsóházában, (tehát, a választott képviselők testületében). Gyakorlatilag királyi beavatkozás nélkül nyerték meg a napóleoni háborúkat, s intézkedtek a háború utáni gazdasági és szociális válsághelyzet idején. 1824-ben elismerték az amerikai spanyol gyarmatok függetlenségét. 1826-ban beavatkoztak a portugál forradalomba, hogy megvédjék az alkotmányos kormányt. 1827-ben katonailag segítettek kivívni Görögország függetlenségét. 1829-ben egyenjogúsították a katolikusokat, eltörölték az őket sújtó megkülönböztetések legnagyobb részét. A brit kereskedők és befektetők, a későbbiekben pedig a vasúttársaságok jelentős részhez jutottak a latin-amerikai országok gazdaságában. 1830-ban átalakították a választási rendszert. Úgy alakították ki a választókerületeket, hogy egyenlő lélekszámú választókerületek legyenek. Leszállították a vagyoni cenzus határát, így másfélszeresre (650-ezer fő) nőtt a szavazójogúak száma. A munkások földbirtok és kellően magas jövedelem hiányában, továbbá a földművesek és a kisfizetésű tisztviselők nem szavazhattak. A jogfosztott proletariátus érdekvédő szakszervezeteket (trade unions) alapított. A törvény meggyengítette a földbirtokos nemesség helyzetét és a polgári középosztály (iparosok, üzletemberek) jóval nagyobb

képviselethez jutott a parlamentben, de a kormányban mégis az arisztokrácia, a hadsereg és a flotta főtisztjei maradtak döntő többségben. Míg az európai monarchiák megpróbálták elfojtani a liberális eszméket, a britek beépítették őket a kormány politikájába. 1834-ben új szegényügyi törvényt hoztak, korlátozták a gyerekmunkát, s szinte a teljes birodalom területén betiltották a rabszolgaságot. Ezért a karib-tengeri cukornád ültetvényesek kárpótlásul húszmillió fontot kaptak. Amikor a mezőgazdasági vidékek parasztsága tüntetett a nyomora miatt, a karhatalom fegyveresen verte szét a megmozdulásokat. A hangadókat jakobinus hazaárulóknak nyilvánították és Ausztráliába deportálták. A meghumanizált gyermekmunka rendszerében a gyermekek 6 éves koruktól gyárakban, bányákban és dologházakban dolgoztak. Kisgyermekek vállára és testén körbe tekert láncokra csöbröket akasztottak, amiben szenet kellett kihordaniuk a bányából reggel 6-tól este 5-ig, közben egyszeri ebédidővel, hétfőtől szombatig. A gyermekvédelmi törvény megtiltotta a 9 év alatti gyermekek malmokban való alkalmazását, s a 14-18 év közöttiek munkaidejét heti 68 órára korlátozta. A létminimum alatti jövedelműek segélyt nem kaptak, dologházban kellett munkára jelentkezni. Nemek és életkor szerint elkülönítették a családtagokat, s a dologházakban, hosszú munkaidőben, ehetetlen élelmezés mellett dolgoztatták őket. A dologházi gyermekek többé utcára, parkokba nem mehettek, szüleik nem látogathatták meg őket. A dologházak borzalmaira Charles Dickens *„Twist Oliver”* – című regénye irányította a figyelmet 1837-ben.

- **Az Orosz Birodalom:** Az Orosz Birodalom hatalmasabb volt, mint valaha. Fél évszázada minden európai hatalom a politikai megrázkódtatásai ellen a cári birodalom katonai segítségére szorult. Oroszország mindig kész volt bármelyik reakciós rezsimet megsegíteni. A birodalom területe egyre gyarapodott, újabb népeket hódított meg. Minél több idegen nyelvű alattvalót hódított meg, annál jobban erősödött az orosz birodalmi nacionalizmus, ami azt hirdette, hogy a cári birodalmi rend teremt békét és rendet a nomád törzsek, s az egymással háborúzó tatár, örmény és muszlim népek között, visz civilizációt a barbárok közé. Mindenki elismerte a hatalmas Oroszország béketeremtő misszióját. Hiszen az orosz cár hatalma előtt meghajolt minden európai állam hadserege, s még a török szultán is az ősi ellenség orosz cár segítségét kérte. Szibériában, Észak-Amerika ismeretlen, jeges vizein, a Takla Makán sivatagában és Tibet elzárt világa felé orosz felfedezők törtek utat. Az orosz birodalom népességének 90%-a falun élt, s csaknem teljes egészében paraszt volt. A föld egy része a földesúré volt, amit a falu parasztsága köteles volt részére megművelni. A maradék föld volt a parasztoké, de nem egyénileg, hanem az egész falu közösségéé. A szolgáltatások is közösen terhelték a falu parasztságát. A világhatalmi szerep és a nép nyomora között az ellentmondás egyre feszítőbb volt.
- **A Habsburg Birodalom:** A soknemzetiségű Habsburg Birodalom görcsösen védte az 1815 óta fennálló rendet. Ekkorra az egykori öthatalmi és négyhatalmi szövetségből Nagy-Britannia és Franciaország kivált, ezért Metternich kancellárnak Poroszországgal és Oroszországgal együttműködve kellett megőrizni a birodalmak rendjét, nemcsak Ausztriában, hanem a birodalom itáliai szerzeményeiben és a német Bund területén is. A három hatalom érdekei csak a változatlanság megőrzésében egyeztek, minden másban egymás riválisai voltak. Poroszország rivalizált Ausztriával, hogy vezetője legyen a német egyesítésnek, s hogy a Hohenzollern-dinasztia töltse be a német államok feletti vezető szerepet. A belga kérdésben Ausztria meghátrálni kényszerült, s a német államok ügyében is kompromisszumra kényszerült Poroszországgal szemben. A Habsburg Birodalom megszűnt Európa hatalmi és diplomáciai központja lenni. Az évtized végére az Oszmán Birodalom ügyében merül fel a „Keleti kérdés”, amiben befolyásolni, meghatározni már nem képes a folyamatokat, csak regisztrálja, s tudomásul veszi az események menetét. A Habsburg Birodalom helyzetét gyengítette, hogy a császár egyre öregebb volt, s mindenki előtt közismert volt a trónörökös Ferdinánd főherceg uralkodói alkalmatlansága. A felvilágosult abszolutizmus ideje lejárt, ugyanakkor mind az öreg uralkodó, mind a leendő uralkodó, mind a politikát uraló kancellár személyisége kizárta, hogy a polgári átalakulás ügyét engedélyezzék. Ausztria pénzügyi helyzete egyre katasztrofálisabban alakult. Az állandó pénzügyi deficit és a növekvő államadósság megbénította a birodalom cselekvőképességét.

- **A magyar osztályok helyzete:**

A *főnemesi* mágnás arisztokrácia (3 herceg, 91 gróf és 115 bárói család) a politikai élet vezetője. Ezt anyagi helyzete, az uralkodó dinasztiához fűződő személyes kapcsolatai és a felsőtáblán rendelkezésére álló személyes szavazati joga teszi lehetővé. Jó részük Bécsben, palotájában él, magas hivatali beosztásokban közvetlen az udvar szolgálatában, vagy a magyar- ill. erdélyi ügyek intézőjeként tevékenykedik. A családi kastély mellett Pozsonyban és Pesten is palotát tartanak fenn. Akik otthon maradnak, azok a hazai politikában vesznek részt. A többség nem lát túl a vármegye határán, el sem jut addig, hogy a változás elkerülhetetlen, mert csak a kiváltságaik érdeklik, a nemesi adómentesség. Több arisztokrata látja a polgárosodás szükségességét, akik felismerik, hogy Magyarországon a történelem a nemességre osztotta azt a feladatot, hogy az ország polgári átalakulásának a vezetője legyen, és saját maga mondjon le feudális kiváltságairól. Birtokukon mintagazdaságot hoznak létre, s vannak, akik felszabadítják jobbágyaikat. A polgárosodás hívei kitűnő szövetségesre találtak József nádor főherceg személyében, aki közvetített a rendek és az udvar között, sőt, maga is felkarolt újító terveket, születő polgári intézményeket.
A *köznemesi* réteg összlétszáma kb. 4 millió fő.
Ennek felső rétege a birtokos köznemesség, mely 130.000 család kb. 500.000 taggal. Kisebb családi kastélyban élnek. Ők a megyei politikai közélet főszereplői, hiszen állandóan a megyében vannak. Ebben a korban már erős elszegényedési folyamat szorongatja őket az örökösödés következtében elaprózódó birtokállományuk miatt. Ekkorra többségük birtoka és vagyona a gazdag parasztok szintjére süllyedt. Vagyongyarapodást a birtokok gazdálkodásának modernizálásával, a termelvények feldolgozásával és kereskedelmével lehetett volna elérni, de ehhez csak uzsorakölcsönök álltak rendelkezésre. Egy-egy rossz időjárású év bedöntötte a családi gazdaságot. Birtokukra visszahúzódva csak nemesi adómentességük megvédéséért harcoltak, s reménykedtek, hogy sorsuk valamitől jobbra fordul. Tagjai nem látták be, hogy a birtokos köznemességre tragikus következményű polgári átalakulás nem kerülhető el, s a birtok középüzemmé alakítását éppen a polgári átalakulás tenné lehetővé.
A kisnemesség a legnagyobb lélekszámú réteg, melyet 300.000 család 1,5 millió lakosa alkot. Létszáma ellenére gazdaságilag a legkevésbé számottevő réteg. Többsége szegénysorban, kétkezi munkából, mint iparos él, vagy csak annyi földje van, amennyit egymaga, meg tud művelni. Fenyegető sorsa a folyamatos elszegényedés, az öröklés okozta birtokaprózódás miatt. Kereskedésre nincs hajlama, mert az magyar ember számára alantas, szégyenletes tevékenység. Egyetlen áruba bocsátható értékük, a megyei tisztújítások során sokat érő szavazati joguk, amit minden alkalommal áruba is bocsátanak.
A „hétszilvafás” nemesi réteg 125.000 család, 500.000 fővel. Birtokukon, vagy a településen belül családi kúriában laknak. Negyedük, 30.000 család (125.000 fő) már annyira elszegényedett, hogy kénytelen a nagybirtokon úrbéri földet bérelni, s jobbágyi szolgáltatásokat teljesíteni. A nemesi birtokon parasztházban laknak. Az 1832-36. évi országgyűlés megszünteti e *„koldus nemesség”* adómentességét, s elrendeli számukra is az adófizetést, s hogy érezzék a gondoskodást, a személyes nemesi hadkötelezettségük megmaradt. A *„honorácior nemesség”* a teljesen elszegényedett kisnemesi rétegből került ki, aki iskoláztatás után szellemi pályára lépett, s ügyvéd, orvos, tanító, megyei, vagy mezővárosi tisztségviselő lett. E szellemi munkából élő rétegnek a fennálló rendszerből semmi haszna nem származott, könnyen lemondott írott előjogairól.
A „bocskoros nemesség” még a kisnemességnél is szegényebb, jobbágyteleknyi földdel se rendelkeztek. Tulajdonképpen zsellér állapotban éltek, néha ipart űző, vagyontalan nemesek voltak. Csizma helyett bocskorban jártak. Csak kiváltságaik voltak. Őket lehetett a megyei korteskedések idején pénzzel és itatással a legkönnyebben mozgósítani a reformok képviselőivel szemben.
Magyarországon nem alakult ki egységes polgárság, ugyanis óriási anyagi különbség jellemzi helyzetüket. Mivel többségük idegenből betelepült bevándorló, nincs kötődésük a magyar érdekekhez, ők is ragaszkodnak, a ki tudja mi módon (pl.: nemzetiségi alapon, királyi jogállás alapján) szerzett privilégiumaikhoz. Ráadásul, Magyarországon a városiasodás speciális, mert a városok közt nagyon sok a mezőváros, melyek lakói nem polgárok, hanem parasztok, akik távol állnak a polgári érdekektől. Ebben a korszakban jelennek meg a városokban az osztrák, német, morva, zsidó vállalkozók, akik szerepet

vállalnak a polgáriasodó közéletben. Az értelmiség új generációja is közülük kerül ki, akik a városi, megyei közhivatalokban a reformokat igénylők táborába tartoznak, egyre fontosabb szerepet játszva a társadalmi életben.

- A jobbágyság helyzete: 9 millió jobbágy él ekkor Magyarországon, aki visel minden terhet, békében a nemzet fenntartója, s a háborúban is ő vérzik. Azonban az országgyűlésen érdekeit nem képviseli senki. Még saját földesura se szólhat érdekében, mert aki szót emel a jobbágyért, azt tunguznak és baskírnak minősítik. Az egésztelkes jobbágynak van 24 hold szántóföldje, 12 kasza rétje, és 1 hold belsősége. A fél- és negyedtelkes jobbágynak fele, illetőleg negyede. Mindegyiknek van legelője, s az erdőből rőzsehordási joga. Az egésztelkes jobbágy tartozik urának évente 52 nap robotot igás állattal, vagy 104 nap kézi napszámot szolgálni. (Egy évben 52 hét van.) Köteles továbbá 1 rajnai forint (60 krajcár) házadót fizetni, s egy hosszúfuvart teljesíteni. Köteles továbbá 1 öl fát az úr udvarára összeállítani, 3 napot vadászaton kiszolgálni, s adni 2 kappant, 12 tojást, féloldal szalonnát, s 1 borjúnak harmincad részét. Köteles a pálinka kifőzéséért 2 rénes forintot fizetni és minden mezőgazdasági terméknek a 9-ed részét beszolgáltatni. Ha ura, vagy úrnője házasságot köt, 38 krajcárt fizet, s ha az ura országgyűlési követ, akkor a megállapított napidíjat fizeti meg részére. Italmérési joga évente 3 napon át. Jogosult határozott időre kocsmát bérelni a községtől, a helyi viszonyok szerint, előre megfizetett bérleti díjért.

- A zsellérség, akinek a belsőségen (kert a háznál) nincs egyebe, 12 napszámot szolgál és egy rénes forintot fizet. Tartozik továbbá a római katolikus papnak a tizedet beszolgáltatni. Tartja a plébánost, az egyházfit, a jegyzőt, a mezőbírót, a csőszöket és a falusi szolgákat. Magyarországon csak a zsellérek munkájával és költségén tartanak fenn közutat, ő adja a katonaság újoncait, s ő viseli a hadiadó terhét. A jobbágy és a zsellér 1791. óta szabadon költözhet. Szerzeményeit gyermekei öröklik. Gyermek híján mindene a földesurat illeti. A jobbágy háza és földje a földesúré, aki azt bármikor elveheti, másnak adhatja. Jobbágy közhivatalt nem viselhet. Pert nem indíthat. Ügyeiben a földesúr ítélkezik, még akkor is, ha a másik peres fél maga a földesúr. Fellebbezni a megyei úriszékhez lehet. (Berzeviczy Gergely)

161./ 1833. augusztus 08.
Teleki László európai tanulmányútra indul.

- Gróf Teleki László egyik nevelője, Petrovits Frigyes társaságában nyugat-európai körútra indult. Berlinben Friedrich Carl von Savigny és Leopold von Ranke professzoroknál folytatta tanulmányait. Ezután jártak még Hamburgban, Hannoverben, Frankfurtban, Stuttgartban, Amszterdamban, Londonban, Oxfordban és Edinburgh-ben. Végül az ifjú gróf és útitársa két évet Párizsban töltött, majd 1836-ban tértek haza. (Petrovits a hazafelé úton Münchenben meghalt.)

162./ 1833. szeptember 18.
Csehország: A *Münchengratzi-szerződés* megkötése.

- Ausztria és Oroszország császára megállapította, hogy közös katonai beavatkozásuk megvédte az Oszmán Birodalmat és Európát a politikai bonyodalmaktól, s nehogy a Törökországgal határos államaik nyugalmát zavargások veszélyeztessék, kötelezik magukat, hogy mindenfajta felkelés ellen közösen összefognak.

163./ 1833. szeptember 23.
Dom Pedro megérkezik Portoba.

- Brazília ex-császára, Dom Pedro partra száll Portoban. Önkéntes légiójának tisztje Guyon Richárd, angol katonatiszt. Dom Pedro ezen a napon tárgyalásokat folytatott Jozef Bem lengyel emigráns katonatiszttel, egy lengyel légió felállításáról.

164./ 1833. október 18.
A *Berlini-szerződés* megkötése.

- Ausztria, Poroszország és Oroszország uralkodói megállapodnak, hogy országaik belső zavarai és külső veszedelme idején joguk van más uralkodók segítségét kérni és igénybe venni. A segítségül hívott hatalomnak joga van a kért segítséget megadni, vagy megtagadni. Ha bármelyik szerződő felet más hatalom fenyegeti, azt mindhárom udvar

az ellenük intézett támadásként kezeli, s köteles azt a legalkalmasabb eszközzel elhárítani. Tehát, a három dinasztia megegyezett, hogy minden hatalmuk elleni belső, vagy külső támadás leverésére összefognak.

165./ 1834. január 01.
A *Német Vámunió* bevezetése.
- A *Német Vámunió* e nappal kezdődően, a Porosz Királyság kezdeményezésére jött létre. A Bajorország, Württemberg, Hannover, Türingia, Hessen és Szászország vámszövetségéhez ekkor csatlakozott Poroszország, Rajna–Pfalz és a Rajnai Bajorország. A külföld felé közös vámtarifa lépett életbe, a szövetség területén belül pedig teljes közlekedési és vámmentes kereskedelmi szabadság jött létre. 1854-ig további államok csatlakoztak: Nassau, Luxemburg, a Badeni Nagyhercegség és a Hohenzollern Hercegség. Ez volt a Német Birodalom kezdeménye.

166./ 1834. február 12.
Bécs: Guyon Richárd átlép osztrák szolgálatba.
- Guyon Richárd (szül: 1813.03.31. Bath - Anglia) otthagyta az angolok portugáliai légióját és az osztrák hadsereg 2. Nádor-huszárezredében kadétként vállal szolgálatot, hadnagyi rangban.

167./ 1834. március 21.
Kolozsvár: Megjelenik a *Vasárnapi Újság*.
- Bölöni Farkas elgondolása nyomán, Brassai Sámuel szerkesztésében Kolozsváron megjelenik a *„Vasárnapi Újság"*, ismeretterjesztés és népművelési célzattal. Főleg az Európa-szerte elterjedt úgynevezett penny-magazinok (széles olvasóközönségnek szánták olcsó pénzért) szolgáltak mintául. Közhasznú ismereteket adtak közre a politika, a társadalom, a gazdaság és a tudományok területéről. A külföldi hírek rovatot 1840-ig Kriza János szerkesztette.

Brassai Sámuel ***Bölöni Farkas*** ***Kriza János***

168./ 1834. május 05.
Pozsony: A *Társalkodási Egylet* megalapítása.
- Báró Wesselényi Miklós javaslatára Lovassy László, Madarász József, Pulszky Ferenc, Vukovics Sebő, Andrássy György, Ragályi Tamás, Kászonyi Dániel megalakítja a *„Társalkodási Egylet"* - et, melyet a francia *"Société des droits de 1'homme"* mintájára hoztak létre. Fő céljuk az emberi jogok terjesztése.

169./ 1834. július 15.
Pozsony: Kölcsey parlamenti javaslata.
- Kölcsey javaslatára a kerületi gyűlés követeli a majoratusok és senioratusok (vagyis a képviselők közti nemesi előjogok) eltörlését.

170./ 1834. december 04.
Pozsony: Gr. Batthyány Lajos házasságkötése.
- A Szent Márton-dómban házasságot kötött gróf Batthyány Lajos és gróf Zichy Antónia, ami fordulatot jelent Batthyány életében és politikai felfogásában.
- Batthyány szülei nagyon korán különváltak. Anyja Bécsbe költözött, s csak az udvari élet vígságainak élt. Apja hamarosan meghalt, a 6 éves gyermek örökségét az anyja kisajátította, s Lajos árvaként, különböző internátusokban, otthon nélkül nőtt fel. Miután Zágrábban érettségi vizsgát tett, 19 évesen, anyja akarata ellenére belépett a hadseregbe, ahol szépen haladt elő a ranglétrán. Két év múlva az anyja feljelentette a

katonai hatóságoknál, hogy kicsapongó életmódja miatt zárják ki örökségéből. Batthyány Lajos 1831-ben vált nagykorúvá, így hozzájutott örökségéhez. Rangja vesztése mellett azonnal kilépett a hadseregből, s hazaköltözött Ikervárra. Eddigi élete során összesen 2 évet töltött Magyarországon, magyarul se tudott, mert életét Bécsben, Stájerországban, Csehországban és Itáliában töltötte.
Ekkor megváltoztatta életét, tudatos önképzésbe és nyelvtanulásba kezdett. Közben korszerűsítette birtokait, Széchenyi István útmutatásai szerint felvirágoztatta az állattenyésztést. Élete döntő fordulata, hogy megismerkedett a 18 éves Zichy Antónia grófnővel, aki nővérével együtt az első női politikusok, a közélet külön intézményei. (A leányok apja volt a vagyona alapján a „magyar Krőzus”.) A Zichy nővéreket erős nemzeti érzés fűtötte, ellentétben a magyar arisztokrácia legtöbb tagjával. Kiválóan beszéltek és írtak magyarul. Bizonyosan ez hatott és változtatta meg teljesen Batthyány Lajos gondolkodását és életfelfogását.

171./ 1834. december 09.
Wesselényi Miklós szatmári beszéde és perbefogása.
- A kormányzat meggyőződésévé vált, hogy Magyarországon kiterjedt forradalmi szervezkedés létezik, melyet külföldről irányítanak. A Bukarestben megjelent *„Balítéletekről”* - című műve miatt az összeesküvés fejének báró Wesselényi Miklóst tekintették.
- Metternich kamarillája úgy gondolta, Wesselényi célja, hogy Magyarországot a birodalomtól elszakítsa. Mivel bizonyítékkal nem rendelkezhettek, más vádakkal indítottak ellene politikai pereket. Wesselényi ellen egyszerre két pert indítottak. Erdélyben azzal a váddal, hogy cenzori engedély nélkül kinyomatta az országgyűlési napló néhány ívét. Magyarországon pedig a szatmári vármegyegyűlésen, az örökváltság mellett tartott beszédéért, a kormányt bíráló kifejezéseiért hűtlenség vádjával indult eljárás ellene. A perekben Kölcsey Ferenc volt a védője.

172./ 1835. február 08.
Bécs: Gr. Sándor Móric megnősül.
- Bajnai gróf Sándor Móric feleségül vette herceg Klemens von Metternich kancellár leányát, Leontine von Metternich kisasszonyt. Az ifjú gróf megbízható, komoly jellem volt, soha nem ivott, nem kártyázott, és nem voltak pikáns kalandjai. Egyetlen szenvedélye volt, a ló, amitől apja mindig tiltotta. Mikor arra figyelmeztették, hogy a lovaglást tanulni kell, csak annyit mondott: *„Akinek tanulni kell a lovaglást, az soha nem fogja megtanulni.”* A lovak szerelmeseként többször járt Angliában, ahol mutatványaival megbabonázta a szigetlakókat. Fogadásból betört egy teljesen kezelhetetlen lovat, majd megnyerte a derbit is a frissen betört lóval. A ló gazdája csak annyit mondott: *„Ez nem egy ember, ez maga az ördög”*. Így ragadt rá az *„Ördöglovas”* név.
A közügyekkel nem foglalkozott. Az egyetlen, ami a lovakon kívül érdekelte, az a hídépítés volt. Sokat levelezett gróf Széchenyi Istvánnal, és mindig arra biztatta, hogy Buda és Pest között építsen állandó hidat. Londonban, Bécsben, Pesten terjedt az ördöglovas legendája. Elképesztően népszerű volt. A londoni és párizsi üzletek kirakatába tették festett képeit, s az elit megveszett azért, hogy legyőzzék őt lovaglásban vagy hajtásban. Sikertelenül. Egy lovasbaleset miatt vasba verte fejét, s kezdett megőrülni.

gróf Sándor Móric

173./ 1835. február 09.
Pozsony: Kölcsey visszavonul a képviselőségtől.
- Kölcsey elmondja búcsúbeszédét a magyar országgyűlésben, s visszavonul a képviselőségtől.

174./ 1835. március 02.
Schönbrunn: Meghal I. Ferenc császár és király.
- Meghalt I. Ferenc osztrák császár, magyar és cseh király (67 éves). Utódja a trónon fia, V. Ferdinánd, kinek felesége Savoyai Mária Anna szárd királyi hercegnő. A bécsi nép Ferdinándot már a koronázása után is Gütigének, Jóságosnak nevezte. Gütige csak az esernyőjét szerette, azzal is aludt. Az európai birodalmak trónusaira sorozatban ültetnek elmebetegeket, akik nevében akadálytalanul kormányozhat a létét eltitkoló illuminátus világhatalom.

I. Ferenc

V. Ferdinánd

175./ 1835. március 10.
Tulln: Görgey rejtélyes megbetegedése.
- A tullni utásztiszti internátusban Görgey Artúr megbetegszik. A tünetekről és fájdalmairól leveliben számol be apjának, családtagjainak (gyengeség, sápadtság, végtagok elvékonyodása, fogyás, diéta ellenére véres hasmenés, hányás, emésztési zavarok). Bűnügyi szakértők szakvéleménye szerint folyamatos arzénmérgezés következtében már ekkor gyógyíthatatlan májzsugorban szenvedett.
- A nála 1,5 évvel fiatalabb, 1 osztállyal alatta tanuló iskolatársa, Johann Woldemar Blaha már két éve minden haza küldött levelét átírta, hogy a család csak a kakukkfióka kézírását ismerje.

176./ 1835. július 03.
Széchenyi levele a nádornak.
- Gróf Széchenyi István levelében javasolja József nádor főhercegnek, hogy támogassa a gőzhajózás fejlesztését, s kéri engedélyezni Budán egy téli kikötő, javító műhely és hajógyár építését. Javasolja, hogy a hajógyár az ó-budai szigeten valósuljon meg.

177./ 1835. július 28.
Párizs: Merénylet Lajos Fülöp francia király ellen.
- Egy Fieschi nevű korzikai terrorista puskaport robbantott Lajos Fülöp király díszfelvonulásán. Meghalt 17 ember, de a királyi család tagjainak nem esett bántódásuk.

178./ 1835. augusztus 01.
Párizs: Chopin megkapja a francia állampolgárságot.
- Fryderyk Chopin lengyel emigráns zongoravirtuóz és zeneszerző megkapta a francia állampolgárságot, s hozzákezdett az első scherzókhoz, balladákhoz, valamint etűdjei első kötetéhez.
Közeli barátja volt az operaszerző Vincenzo Bellini és a festő Eugène Delacroix. Barátja volt Hector Berlioz, Liszt Ferenc és Robert Schumann. Chopin nekik ajánlotta egyes műveit. 1836-ban a Liszt Ferenc kedvesénél, Marie d’Agoult grófnőnél tartott fogadáson Chopin megismerkedett Dudevant bárónéval, azaz Amandine Dupinnel, akit írói álnevén, George Sandként ismerünk. A találkozásból közel élete végéig tartó együttélés lett.

Fryderyk Chopin

179./ 1835. szeptember 01.
Erdély: Gr. Teleki Sándor tanítója Táncsics Mihály.
- Kolozsváron a piaristák konviktusában gróf Teleki Sándor nevelője Táncsics Mihály, aki 5 év alatt beoltotta tanítványát a szabadság szeretetével.

180./ 1835. szeptember 11.
A teplicei és prágai császári találkozó.
A cár házassági ajánlata.
- Teplicén (Teplitz) 3 császár (osztrák, porosz és az orosz) családi találkozót rendezett. A közelmúltban elhunyt I. Ferenc helyén utódja, V. Ferdinánd képviselte Ausztriát. Az uralkodói családok főúri kíséretükkel egy heti fürdőzés és mulatozás után áttelepültek Prágába.
- I. Miklós cár Prágából titokban Bécsbe utazott, ahová magával vitte 13 éves leányát, Olga nagyhercegnőt, ahol Metternichhel és József nádorral találkoztak. A cár a nádor 1801-ben elhunyt felesége, Alekszandra Pavlovna révén sógora volt József nádornak. E találkozón lefolyt tárgyaláson a cár felajánlotta leánya kezét a nádor fiának, István főhercegnek, a jövendő nádornak.
- Metternich a találkozón durván visszautasította a cár ajánlatát. Metternich attól tartott, hogy a cár révén Magyarország ismét politikai jelentőséghez jut a nemzetközi politikában, s szétszakad Bécs Magyarországot eltüntető takarója. A házasság révén lehetőség nyílt volna a „magyar kérdés” békés megoldására, hiszen 1815 óta az Alkotmányos Lengyelországban a cár felszabadította a lengyel jobbágyokat, s alkotmányos kormányzást vezetett be, ami Magyarországot örökre kiszakította volna a Habsburg háló megnyomorító fogságából.
- I. Miklós cár nem nyugodott bele az elutasításba, s a pápától engedélyt szerzett az eltérő felekezetű felek házasságához. Azonban Metternich továbbra is keresztül tudta vinni, hogy a bécsi udvar következetesen visszautasította a cár házassági tervét. I. Miklós nem felejtette el ezt a bécsi megaláztatást.

181./ 1836. január 29.
Rokonszenv-tüntetés br. Wesselényi Miklós mellett.
- Pesten, a báró Wesselényi Miklós mellett kiálló rokonszenvtüntetésen Lovassy László mond köszöntő beszédet.

182./ 1836. február 24.
Nikla: Meghal Berzsenyi Dániel.
- Meghalt Berzsenyi Dániel (59 éves). A legnagyobb magyar lírikusok közé tartozó kiváló ódaköltő, aki a klasszikus ódának nálunk legnagyobb mestere. Prófétai haraggal hirdeti az elfajult nemzedéknek a pusztulást, és magyar büszkesége fenséges örömmel tör ki, amikor a régi vitézség jeleit látja a napóleoni háborúkban.
- Kazinczi megszégyenítő kritikája hatására, amit Kölcseyvel küldetett el, soha többé nem teszi közzé írását nyilvános lapban, könyvben.

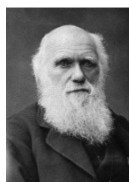
Berzsenyi Dániel

183./ 1836. március 12.
Buda: A *Kisdedóvó Egyesület* megalapítása.
- Brunszvik Teréz kisdedóvójának példája nyomán Bezerédj István, Kossuth Lajos és Szentkirályi Móric megalapítja a *„Kisdedóvó Intézeteket Magyarországban Terjesztő Egyesület” - et.*

- Bezerédj István is kisdedóvót alapít Hidja községben a saját költségén, felesége, Bezerédj Amália vezetése alatt.

184./ 1836. május 02.
A király szentesíti a nyelvi törvényeket.
- A király szentesíti az 1832-36. évi országgyűlés határozatait. A törvények nyelve ettől kezdve magyar. A Királyi Táblán lehet magyarul is pert indítani. Amely templomban magyarul szólnak a gyülekezethez, ott szabad magyarul vezetni a keresztelési anyakönyvet. (Születési anyakönyvvezetés még nincs.)

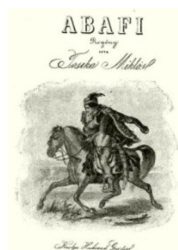
185./ 1836. október 02.
C. Darwin hazaérkezik világkörüli útjáról.
- Charles Darwin 27 éves, amikor hazaérkezett 5 éves világ körüli tengeri útjáról. A tudományos expedíciót az angol Admiralitás szervezte, vezetője Francis Beaufort kapitány volt (akiről a szél erősségét jelző skálát elnevezték). Az expedícióval Darwin eljutott a Zöldfoki-szigetekre, Brazíliába, Buenos Airesbe, a Tűzföldre, a Falkland-szigetekre, Patagóniába, Dél-Amerika nyugati partvidékére, a Galapagos-szigetekre, Tahitire, Új-Zélandra, Ausztráliába, a Kókusz-szigetekre, Mauritiusra és Fokvárosba. Az expedíció tagjai az öt év alatt különböző területek földmérését végezték, s közben Darwin geológiai és biológiai kutatásokat végzett. Chilében egy földrengést is átélt. Az evolúcióról kialakított nézeteit a világ körüli útján tapasztaltakra alapozta, T. Malthus és C. Lyell gondolatai alapján.

Charles Darwin

186./ 1836. november 12.
Pest: Megjelenik Jósika Miklós regénye, az *Abafy*.
Pest: Megalakul a *Kisfaludy-Társaság*.
- Bajza József és Vörösmarty Mihály buzdítása bírta rá báró Jósika Miklóst, hogy rokonai s barátai ellenzése dacára Heckenast Gusztávnál kiadassa „*Abafi*” - című regényét. Művét mind a kritika, mind a közönség lelkesedéssel fogadta.
- Jósika ezután évekig az *Athenaeum* folyóirat munkatársa volt. Későbbi műveiben még inkább jellemzőek rá a romantikus túlzások.

br. Jósika Miklós

- A Kisfaludy Károly barátai és írótársai által Pesten alapított *„Kisfaludy Társaság”* célja Kisfaludy összes művének kiadása és emlékművének felállítása volt. Első elnöke: Fáy András. Alapító tagjai: Bajza József, Bártfay László, Czuczor Gergely, Dessewffy Aurél, Helmeczy Mihály, Joannovics György, Jósika Miklós, Királyi Pál, Kovács Pál, Kölcsey Ferenc, Stettner (Zádor) György, Szenvey József, Szontagh Gusztáv, Schedel (Toldy) Ferenc, Tomori Anasztáz, Vörösmarty Mihály.
- A társaság Kisfaludy halála után fontos irányítója lett az irodalmi ízlés fejlesztésének s a hazai szépirodalom támogatásának. A 19. század folyamán havonkénti felolvasó ülései, pályázatai az irodalmi élet legfontosabb eseményei közé tartoztak. Pályázataik

nemcsak szépirodalmi, hanem irodalomelméleti alkotások létrehozására is ösztönöztek. Ellenezték, hogy az irodalmi gondolkodást befolyásolja a politika.
- A *Kisfaludy Társaság Évlapja* 1840–1940 között jelent meg. Közreadták benne Arisztotelész és Horatius elméleti munkáit, Fáy András fordításában. 1846-ban megindították *Hellén könyvtár* - c. könyvsorozatot, amelyben Aesopus meséit, Püthagorasz és más klasszikus szerzők műveit jelentették meg. *Nemzeti könyvtár* és *Külföldi regénytár* címen is indítottak könyvsorozatot.

187./ 1837. január 01.
Pest: Megjelenik az *Athenaeum* első száma.
- Az 1832–36. évi országgyűlés reformtörekvéseit az udvar ellenezte, s a legtöbb javaslatot visszautasította, befejezését követően pedig letartóztatta és elfogatta az országgyűlési ifjakat. Ebben a helyzetben nagy szükség mutatkozott egy olyan politikai lapra, amely összefogta az ellenzéki törekvéseket. Vörösmarty Mihály és Franz Schedel (fedőneve: Toldy - szigorúan ipszilonnal - Ferenc) folyamodott lapengedélyért, s 1837. január 1-jén megjelent az új folyóirat első száma, Bajza főszerkesztésében, ami ettől kezdve hetenként kétszer került az előfizetők postaládájába. A folyóirat honosította meg a szerzők rendszeres honorálását: ívenként fizettek a szerzőknek, ami jelentősen hozzájárult a munkatársak számának növekedéséhez. Megnyerték a lapnak Kölcsey Ferencet, Vajda Pétert, Kazinczy Gábort.
- A lap kiállt amellett, hogy a reformtörekvéseknek nem a nemesség, hanem a felvilágosult polgárság képezheti az alapját. Folyamatosan ismertették a nyugati politikai folyamatokat, túlzó rajongással fordulva a nyugat felé. A lap honosította meg az útleírásokat, elsősorban fejlettebb társadalmakról Paul Hunsdorfertől (fedőneve: Hunfalvy - szigorúan ipszilonnal - Pál), Szemere Bertalantól, Irinyi Józseftől. Folyamatosan közölték Bajza József színikritikáit.
- Bajza volt a hazai műkritika megteremtője, de Vörösmartytól is számos kritikai írás jelent meg. A lap folyamatosan közölt szépirodalmi műveket, így hosszú ideig Vörösmarty versei is itt jelentek meg. Az Athenaeumban jelent meg első verse Petőfi Sándornak (1842-ben) és Gyulai Pálnak is.

188./1837. január 21.
Megalakul a *Nemzeti Kör*.
- Vörösmarty ekkoriban rendszeresen írt színházi kritikákat. Kritikái miatt közelebb került a színészekhez és a drámaírókhoz. Esténként, a színházi játék után a színészek is örömest siettek a «Csiga» vendéglőbe, ahol az írók vacsorázni szoktak. Az előadásokat és műveket kiértékelő estek házigazdája Vörösmarty Mihály volt. A «Csiga» vendégei később annyira megszaporodtak, hogy az első emeletet is ki kellett bérelniük. Ebből alakult meg *a „Nemzeti Kör*", melynek elnöke Vörösmarty.

Vörösmarty Mihály

189./ 1837. február 12.
Bezerédj István jobbágyfelszabadítása.
- Bezerédj István jobbágyaival örökváltsági szerződést kötött, mellyel megkönnyíti jobbágyainak a föld- és robotmegváltást.

190./ 1837. március 01.
Guyon Richárd Eszéken teljesít katonai szolgálatot.
- Guyon Richárd az osztrák hadsereg tisztjeként Eszék városában szolgál.

191./ 1837. február 22.

Buda: Lovassy Lászlóék elítélése.
Párizs: Kászonyi emigrációba vonul.
- Ezen a napon ítélik börtönre Lovassy Lászlót, Lovassy Ferencet, Tormássyt és a szervezkedést eláruló Lapsánszkyt. Bár Lovassy Lászlót felségsértés miatt akarták elítélni, végül bizonyítékok hiányában nem sikerült. Így a Wesselényi-féle szimpátiatüntetésen elmondott beszéde miatt ítélték 10 évi börtönre, amit Brnoban, Spilberk várában kellett letölteni. Az ítélet indoklása:

> *„A vádlott minden törvényes renddel ellenkező, romlott erkölcsű, minden társadalmi renddel ellentétben lévő veszedelmes elveket s véleményeket ápolt".*

A felségárulás vádja alóli felmentés ellenére felségárulónak járó büntetést kapott. Ennek megfelelően magánzárkában, lábbilincsekkel a zárka falához rögzítve, a falhoz lánccal felfüggesztve tartották. (A kínzások miatt csakhamar megőrült.)
- Kászonyi Dániel, Lovassy László barátja és politikai társa megsejti a rá is leselkedő veszélyt, s azonnal Párizsba emigrál. Egy titkos királyi leirat örökre kizárta Kászonyi Dánielt közhivatal viselésétől. Később 1842-től a *Pesti Hírlap* tudósítója lett.

192./ 1837. március 10.
Pest: Megkezdődik a *Magyar Nemzeti Múzeum* építése.
- Megkezdik a Magyar Nemzeti Múzeum kivitelezését, ami majd 1847-ben fejeződik be. A tervezést és a kivitelezést Pollack Mihály végezte. A múzeumi anyag gondnoka, mint a Múzeum igazgatója 1837-től Horvát István volt.
Pollack eddigi művei: Bátyjával közösen a Milánói-dóm rekonstrukciója (Milánó), Almássy-palota (Pest, Szép u. 6.), Horváth-ház (Pest, Kossuth L. u. 3.), Wurm-ház (Pest, Dorottya u. 6.), Festetics-palota (Pest, Zrínyi u. 10.), Festetics-kastély (Dég), József nádor kastélya (Alcsut), Zichy-kastély (Nagyláng), Pesti Vigadó, Evangélikus templom (Pest, Deák tér), Sándor-palota (Budai vár), Festetics-villa (Pest, Füvészkert), Székesfehérvár: Megyeháza, Szekszárd: Megyeháza, Jászberény: Városháza, Ludovika Akadémia (Pest).

Pollack Mihály

193./ 1837. május 05.
Pest: Kossuth Lajost letartóztatják.
- Kossuth Lajost hajnalban Pesten letartóztatták, és bevitték a budai kaszárnyába. Egyidejűleg szállásán lefoglalták irományait és leveleit. A királyi tábla, szoros vizsgálati fogság után, háromévi börtönre ítélte. Fogsága, minden szigorúsága ellenére, inkább fejlesztette, mint elzsibbasztotta szellemét. Sokat olvasott és írt, különösen az angol nyelvben való kiváló jártasságát szerezte meg börtönévei alatt. Igazszólók szerint bátorságának alapja az volt, hogy vér szerint valójában I. Ferenc magyar király, német-római ill. osztrák császár zabi gyereke, amiről tudott, mert anyja tájékoztatta.

Kossuth Lajos

194./ 1837. június 20.
IV. Vilmos halála, I. Viktória trónralépése.
- Windsorban örökös nélkül elhunyt IV. Vilmos (71 éves), Nagy-Britannia, Írország és Hannover királya. Utódjaként unokahúga, Viktória kenti hercegnő lépett Nagy-Britannia és Írország trónjára (Hannover trónján nő nem ülhetett.) Férje (unokatestvére) Albert, szász-coburgi és gothai herceg.

IV. Vilmos ***I. Viktória***

195./ 1837. november 23.
Az erdélyi országgyűlés nyelvi követelése.
- Az erdélyi országgyűlés feliratban kéri a királyt, hogy az országgyűlés hivatalos nyelve a magyar lehessen. A király elutasítja a kérelmet.

196./ 1837. december.
Rendkívüli hidegek, jégzajlás a Dunán.
- A nagy hideg miatt jégzajlás kezdődik a Dunán. Szekszárd mellett, a borrévi kanyarban december 22-én beáll a Duna, majd nemsokkal ez után beáll a jég Pesten is.

197./ 1838. január 06.
Először önt ki a Duna.
- A jégtorlaszok miatt a víz elönti Buda alacsonyan fekvő utcáit, s csak 1 hét múlva húzódik vissza a medrébe.

198./ 1838. február 27.
Krems: Görgey Artúr levele apjához.
- Görgey Artúr Krems városában tejesít gyalogsági gárdatiszti szolgálatot. Kicsi jövedelmét a legszerényebb életvitellel beosztja, hogy szűkölködő apját anyagilag segítse:

> *„Óh, csak melletted lehetnék! Mily örömest szeretnélek megóvni a szűkölködéstől. Áll elhatározásom, hogyan próbállak megóvni a nélkülözéstől. Csak három hónapot várjunk, s attól fogva megküldöm neked, ami magamnak fölösleges. Az élelmezés levonása után marad 24 pengő, amit havonként megkapok. Ebből kap a lovászom 2 forint 24 krajcárt, a mosóném 1 forintot, a vargám 3 forintot, a francia nyelvmesterem 2 forintot. És 5 pengőt félreteszek számodra, amit neked negyedévenként 15 pengő összeggel megküldök. És, ha nem akarod elfogadni, akkor majd Pistára fogom fordítani."*

- Az özvegy apa adósságokban fuldoklik, mert egy ismerőse kezességi kéréssel becsapta, de minden erejével küzd, hogy négy fiát taníttathassa. A birtokát Toporcon zár alá vették.

199./ 1838. március 05.
Ismét kiárad a Duna.
- A Duna ismét kilép a medréből, s elönti a Rácvárost, a Vízivárost, az Országutat, Újlakot és Óbudát.

200./ 1838. március 09.
Ismét beáll a jég a Dunán.
- Hajnalban a jégtorlasz a felgyűlt és megemelkedett víztömeg nyomására kissé elmozdult lefelé, az áradás pár órára megszűnt, de a jég ismét beállt.

201./ 1838. március 12.
Emelkedik az árvíz Budán.
- A kiáradt víz olyan magasra emelkedik, hogy Buda elöntött részein a víz a házak emeleti ablakáig ér. Az épületek kezdenek összeomlani.

202./ 1838. március 13-18.

A Duna jeges áradása elmossa Pestet.
A Duna Dunaföldváron elmossa Petrovitsék házát.
- A Dunát toronymagas jégtorlasz dugaszolta el. A Csepel-sziget északi csúcsánál beállt jégtorlasznál a felső és az alsó víz szintje közt 3 méter a különbség. A víz annyira visszaduzzadt, hogy a pesti oldal védőtöltése március 13-án átszakadt, s a jeges ár csak ekkor indul meg igazán. A város rendezetlen vályogházai nem bírták a víz áztató, romboló hatását, s a házak tömegével dőltek össze. Az áradás szintje olyan hirtelen növekedett, hogy a német színházban bennrekedtek az emberek, s az egész éjszakát az emeleti páholyokban vészelték át. A következő nap hajnalban északon a váci gát szakadt át, majd 5 órakor a déli soroksári gát szakadt át, így három irányból ömlött az ár a városra. A külvárosok lakói aludtak, s csak a vészharangok zúgására ébredtek. Ekkor több-ezren lelték halálukat. A hajósok, révészek molnárok, katonák és főurak mentették az embereket. Wesselényi Miklós nagyon sok embert szállított biztonságba az omladozó házakból és ezért kapta az *„Árvízi hajós"* nevet.

br. Wesselényi Miklós

- A roppant víznyomás március 16-án kimozdította a csepel-szigeti jégtorlaszt, s megkezdődött az apadás. A folyó március 18-án tért vissza a medrébe. Az árvíz elsöpörte a középkori Pestet, helyén egy sártemető maradt. Ez után indult meg Pest újjáépítése.
- Ugyanez a jeges ár mosta el Dunaföldváron Petrovits István házát, s döntötte a családot anyagi romlásba.

203./ 1838. június 16.
Buda: Wesselényi Miklóst pere.
- Kölcsey Ferenc barátja, báró Wesselényi Miklós hűtlenségi perében, mint védő, egy nagyszabású, valóban klasszikus politikai vádiratot terjesztett be írásban és adott elő szóban. Wesselényit ennek ellenére 3 évre elítélték.

204./ 1838. július 27.
A Petrovits család anyagi csődje.
- A Petrovits család Szabadszálláson is évről évre vagyonosodott, de ekkor egymásután súlyos csapások érték. Az 1838. évi árvíz Dunaföldváron elöntötte földjüket és elvitte a család házát. Egy bérlő hűtlenül kezelte a bérbe adott földeket, sőt peres úton megkárosította, és birtokai egy részét elárverezték. Egy rokon, akinek Petrovits kölcsönt adott, s akiért jótállást vállalt, megbukott, Petrovicsot is magával rántotta, emiatt úgyszólván semmijük sem maradt. Sándor Aszódról úgy maradt ki szünidőre, hogy az egész iskola legkiválóbb tanulója volt.

205./ 1838. szeptember 01.
Petőfi Selmecbányán.
- Petőfit fölveszik Selmecbányára az evangélikus Líceumba. A tanárok között már feltűnnek a pánszláv mozgalmi törekvések. Ő ebben a körben tüntetőleg magyarnak vallotta magát és csatlakozott a *„Nemes Magyar Társaság"* nevű ifjúsági önképzőkörhöz. E társaságban versekkel (*A hűtelenhez, A költő keserve*) is többször fellépett. Tanára, Boleman István ekkor megjósolta, hogy ebből a fiúból költő lesz.
206./ 1838. november 15-28.
Liszt jótékonysági koncertjei.
- Liszt Ferenc Bécsbe utazik, és koncerteket ad a pesti árvíz károsultjai javára. Nyolc koncertet adott, melyeknek a bevételét, 24.000 forintot átutalt az árvíz áldozatainak. Ekkor döbbent rá magyarságára. Így írt:

> *„Óh, távoli vad hazám! Ismeretlen barátaim! Távoli és nagy családom! Fájdalmaid visszavezettek hozzád és megszégyenülten hajtom le fejemet, hogy téged oly*

soká feledtelek. Mert én is ehhez az ősi és erős fajtához tartozom, én is ennek az őseredeti, megszelídíthetetlen nemzetnek vagyok fia".

Liszt Ferenc

- Liszt az általa meghatározott „cigány hangsor" alapján kifejlesztette a „magyaros" skálát, amit továbbfejlesztett a majdani 20. századi tonális forradalom irányába. Zeneelméleti könyvet írt: *„A cigányok és zenéjük Magyarországon"* – címmel. Számára még nem volt világos, hogy a kóbor népek, mint a cigány és a zsidó nem rendelkezik saját zenekultúrával, mivel átveszik minden befogadó közegben (orosz, magyar, német, francia, spanyol) a gazdanép zenéjét, persze a stiláris motívumokat eltúlozva, torzítva.

207./ 1838. december 12.
Krems: Görgey Artúr édesapjának írt utolsó levele.
- A diák 10-12 naponként váltott levelet apjával, akin rajongó szeretettel csüngött. Természetesen nem tudta, hogy halála mily közel, s ezt írta válaszában:

„Már egy hete aggódó sóvárgással vártam leveledet. Kimondhatatlan szeretetem irántad és minden iránt, ami tőled ered, tett ily nyugtalanná. Leveledet éppen ebéd közben hozták, csupa örömből, hogy leveled megérkezett, mégegyszer annyit ettem, mint rendesen. Leveledet ebéd után olvastam el csemegének, s igen jóízűen esett."

208./ 1839. január 01.
Krems: Görgey Artúr élete utolsó levele.
- Nagymamájának köszöntő levelet ír, melyben panaszkodik májkeményedése miatt leromlott egészségi állapotáról, elviselhetetlen, rossz közérzetéről, szenvedéseiről.
- Ezután a család majd fél évig egyetlen levelet nem kap, bár addigi életében 12 nap volt a leghosszabb, amíg nem írt haza.
- Az alatt a fél év alatt bármi történhetett a halálosan beteg fiatalemberrel. Például, meg is halhatott, s más neve alatt el is temették. Fél év múlva, miután újra életjelt ad magáról, bekövetkezik a végstádiumú májzsugorból csodálatos gyógyulása, de ezzel párhuzamosan elfelejt magyarul. Kreol bőrűből fehér bőrűvé változik, kerek arca hosszúkás, lópofává változik, fekete szeme kékké alakul, dús, fekete tüskehaja ritka szőkévé változik, 20 éves korára csaknem kopasz, mint minden vér szerinti Habsburg.

209./ 1839. február 15.
Selmecbánya: Petőfit kitagadja az apja.
- Petőfire szegénysége nyomasztólag hatott. A menzán étkezett, s hogy eljárhasson a színházba, holmijait eladta. Ezért házigazdája korhelységgel vádolta meg tanárai és apja előtt. Tanulmányi eredménye rohamosan hanyatlott, mert csak néhány tárgy tanulására fordított figyelmet, a többivel nem foglalkozott, s az önművelésének élt. A félévi vizsgája rosszul sikerült, s egyik szláv érzelmű tanárától, Lichard Dánieltől magyar történelemből is elégtelent kapott. Apja erre megírta neki, hogy mint érdemtelen fiúról, leveszi róla kezét, s mint fattyút, akihez semmilyen vérségi kötelék nem köti, kitagadja. Petőfi erre otthagyta a selmeci líceumot.

210./ 1839. március 04.
Pest: Petőfi színésznek áll.
- Petőfi gyalog ment Ipolyság, Vác érintésével Pestre, ahol a Kecskeméti-házban szállott meg. Itt apjával találkozott, aki indulatosan számon kérte rossz tanulmányi eredményét, megtagadta apai voltát, anyja fattyának nevezte, mire Petőfi megszökött tőle, és Rónai álnév alatt egy vándor színházi társulathoz szegődött statisztának.

211./ 1839. március 09.

Bécs: Görgey Artúr halála és eltemetése Johann Blaha néven.
Bécs: Görgei Arthur megszületése.
(Tessék felfigyelni a saját kezű aláírások eltérő voltára! Az eltérés miért nem tűnt még fel senkinek?)
- Éjjel 2 órakor két rendőrruhás férfi becsöngetett a bécsi közkórházba, s egy utcán fölszedett ájult fiút adtak be ápolásra, aki ott a közkórházban, hajnali agonizálás után elhunyt. Így végezte be életét a valódi Görgey Artúr, aki négyévi arzénmérgezés következtében kialakult krónikus májzsugor és végül TBC betegségben, csonttá soványodva, 20 éves korában, egy bécsi közkórházban halt meg. A Bécs VIII. ker. Alser-külváros plébánia hivatala által kiállított halotti levél azt rögzíti, hogy - a rendőrparancsnokság közlése szerint – *„Az elhunyt illető Johann Blaha szerszámkészítő-segéd, katolikus vallású, 19 éves prágai lakos, Bécsben hajléktalan.”* A köztemetőben közös aknasírba temették.
- Egy szerszámkészítő segéd, mint céhes ipari tanuló Bécsben nem lehetett hajléktalan, mert a szakmai céhe Bécsben is gondoskodott volna róla. Ekkor iktatták ki a valódi Görgey Artúrt, s léptették be helyére Johann Woldemar Blaha alvókémet, Görgei Arthur néven, aki már 1835 óta minden családjának írt levelét átmásolta, hogy a család csak az ő kézírását ismerje.
- Apjának beadták, hogy ez a fiatalember egy bordélyházi kilengésének eredménye, akit fogadjon el a betegségben elhunyt, szeretett fia helyett. Nagyobb bátyjai Bécsben hirtelen hatalmas, vagyonnyi kártyaadósságba keveredtek, s rábeszélték őket, hogy fogadják családjukba a kakukkfiókát, adósságuk kifizetése ellenében. István, a legkisebb testvér, aki ekkor csak 8 éves volt, még nem sejtett semmit, de 1850 után rájött a nagy csalásra, azonban azt is felismerte, micsoda háttérerők védik az ügynököt és mozgatják az események menetét. Ezért egész életét arra áldozta, hogy a cenzúrát és a titkosrendőrséget kijátszva, nyomokat hagyva, információkat hozzon a jövő történetírása tudomására. Majd azt is el kellett tűrnie, hogy a családjába és házába fészkelődött ügynök az ő feleségével éljen.

212./ 1839. április 04.
Buda: Gr. Mailáth György kinevezése.
- Gróf Mailáth Györgyöt országbírói méltóságra emelik, mely tisztséget 1848-ig viselt. Mint országbíró, az 1840. évi országgyűlésen szerez kimagasló érdemeket az úrbéri törvények megjavítása, a váltójog, a kereskedelem, a Duna és más folyamok szabályozása ügyében. A magyar nyelv ügyének végre megnyert teljes diadala az ő fáradozásának tulajdonítható. Gróf Széchenyi István barátja, tanulmányútjain kísérője.

gróf Mailáth György

213./ 1839. április 16.
Délvidék: Guyon Richárd előléptetése.
- Eszéken Guyon Richárdot, mint az osztrák hadsereg tisztjét, főhadnaggyá léptetik elő. Itt a szolgálatban társai: Kiss Ernő, Lenkey Károly, Nagysándor József.

214./ 1839. június 05.
Pozsony: Megnyílik az 1839-40. évi országgyűlés.
- Megnyílt az 1839-40 évi országgyűlés. Ez a diéta eredményes volt. Metternich neje, ki férjével együtt lerándult az országgyűlés megnyitására, azt írta, hogy a régi oppozíció egészen eltűnt, s egy újfajta ellenzék jelent meg. Ez utóbbi, melynek megteremtője, lelke, vezére Deák Ferenc volt, fölismerte az ország elmaradottságát, s a kimozdulás érdekben szakított az eddigi eredménytelen sérelmi politikával.
- Az udvar kompromisszumot kötött a Deák vezette ellenzékkel, aminek eredménye az lett, hogy Bécs a kormányzat bírálóival szembeni megtorlásként már nem folyamodott a kivégzés és a börtön eszközeihez, így megindulhatott a reformpolitika parlamenti

kibontakozása. Az udvar 1848-ig tartotta magát ehhez kompromisszumhoz és egy felszólalást sem torolt meg politikai perrel. Ennek alapján a megyegyűléseken is soha nem látott élénk viták bontakoztak ki. Az új bécsi politika elősegítette azt is, hogy a politikai nyilvánosság új formái fejlődjenek ki. Megnőtt a sajtó jelentősége, s a korábbinál jóval szélesebben bontakozott ki az egyesületek tevékenysége. Így a reformpolitika mozgástere számottevően bővült.
- A fiatal arisztokraták, az újkonzervatívok parlamenti csoportját gr. Dessewffy Aurél vezette. Aktív magatartásuk a főrendi táblát engedményekre ösztönözte. Bővítették a magyar nyelv közéleti használatának körét, bár az igazgatás teljes magyarnyelvűségét az udvar elutasította. A törvény egyébként kiváltotta a horvát követek ellenállását.
- Sikerült megszavazni az önkéntes örökváltságot. Az önkéntes örökváltságról kiderült, hogy reformlépésként nem elég, mert a 10.000 jobbágytelepülés közül 1848-ig kevesebb, mint 100 kötötte meg földesuraival a megváltási szerződést. Megszilárdították a jobbágyok örökösödési jogát. A zsidóság emancipációjának kérdése most először foglalkoztatta a diétát. Az alsótábla teljes egyenjogúsításukat javasolta, az indítvány azonban megbukott a főrendi táblán. Az ipar, a kereskedelem és a hitelélet területén hozott törvények biztosították a kapitalizálódás kereteit. A váltótörvény az osztrák szabályzat rendelkezéseit vette alapul. Két hozzá kapcsolódó törvénnyel együtt javította a hitelnyújtók biztonságát és így a hitelfelvevők helyzetét is. A peres eljárás ekkortól már a polgári jogegyenlőség elvén alapult. A törvényhozók lehetővé tették a gazdasági társaságok működését, és mindenki számára lehetővé vált a kereskedelem űzése, illetve gyárak szabad alapítása. A céheket azonban nem számolták fel.
- Zichy Antóniának komoly szerepe volt abban, hogy 1839-re gróf Batthyány Lajos a politika és a nemzeti ügy felé fordult. A híres szépség a korszak divatikonja volt. Kegyeiért törték magukat a férfiak, s a nők utánozták őt, Karolinával együtt bálványként tekintettek rájuk. Még Petőfi is „Borús hazánknak két sarkcsillagának” nevezte őket. A pozsonyi rezidenciájukon tartott bálokon képviselt magatartásával Antónia egyik irányítója volt az 1839–1840-es országgyűlésnek, ahol a felsőtáblán nemcsak megszületett, hanem erőre is kapott a hatalommal szemben álló főnemesi ellenzék. Nem egy felsőházi képviselőről írták a besúgók, hogy azért szavazott az ellenzékkel, mert megígérte Batthyány Lajosnénak. A nővérek az országgyűlésben rendre ott voltak a karzaton, s onnan vezényelték a többszáz fős ifjúságot, hogy kit kell lepisszegni, kit kell megéljenezni: Szalagokkal és feliratokkal nyilvánították ki véleményüket. Néha elég volt csak egy rosszalló ajkbiggyesztés és az ifjúság máris lehurrogta és romba döntötte egy-egy fellengős szónoklat nimbuszát. Zichy Karolina harmadik gyermekének Batthyány Lajos az apja.

Zichy Antónia

Zichy Karolina

- A titkosrendőrség fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy a Zichy nővérek arra törekszenek, hogy divatba hozzák a magyar nemzeti érzést, és többet értek el, mint az egész országgyűlés, hiszen a divatnak mindig nagyobb a hatalma, mint a hosszadalmas jogi vitáknak. Ők pedig kihasználva ezt, valóságos intézményként működtek. Legkomolyabb tettük, a *Védegylet* körüli gondoskodás, annak népszerűsítése volt, ugyanis a siker nagyrészt nekik köszönhető. Gesztusaikkal, tetteikkel hatottak, tüntetőleg magyarul beszéltek, magyar ruhát hordtak, s magyar táncokat táncoltak.

215./ 1839. június 06.
Pozsony: Megkezdi működését a *Mágnáskaszinó*.
- Az országgyűlés megnyitásának másnapján gróf Batthyány Lajos összehívta a „*Mágnáskaszinó*” t. Már az első naptól meghatározó szerepet vállalt a főrendi ellenzék megszervezésében. A kaszinó Batthyány lakásán gyűlt össze, ahol agilis feleségével,

Zichy Antónia grófnővel együtt szervezték a képviselők felkészítését, szervezését az országgyűlési vitákra.
- Batthyány a reformellenzék politikai párttá szervezését kívánta megvalósítani. Javaslatára a főnemesi országgyűlési klub alapítói olyan működési szabályokban állapodtak meg, amelyek pártfegyelmet követeltek meg a tagoktól. Miután Batthyány lakása a politikai viták rendszeres színtere volt, Batthyány természetesen vált a liberális reformellenzék vezérévé. Batthyány olvasmányainak köszönhetően sajátította el a szabadelvű politikai-gazdasági filozófiákat, köztük a rá legnagyobb hatással bíró Jeremy Betham utilitarista téziseit.

216./ 1839. május 26.
Petőfi Ostffyasszonyfán nyaral.
- Petőfi apja és anyja megtudja, hogy a gyerek a színháznál dolgozik s aggódtak, hogy elzüllik. Ezért együtt fölmentek Pestre, s a síró anya a színházban, a színfalak mögött rávette Sándort, hogy menjen velük haza. Otthon, egy meghívás várta Sándort. Salkovics Péter, a családot tönkretevő rokonság egyik tagja meghívja Sándort az egész szünidőre birtokára, Ostffyasszonyfára, ahol Sopronból és Nagycenkről a Széchenyi-unokatestvérek töltötték együtt a szünidőt. Salkovics azt ígérte, hogy a Petrovits családnak okozott csőd kárpótlásul vállalja a már hat középiskolai osztályt elvégzett Sándor kitaníttatását Sopronban, tanulmányai befejezéséig. Petőfi Ostffyasszonyfán ismét találkozott unokatestvérével, Orlay Petrich Somával. Petőfi a gazdával közösen felmérte az összes birtokot és segített a birtokállomány ingatlan-nyilvántartásának ellenőrzésében.

217./ 1839. június 20.
Pozsony: Újabb magyar nyelvügyi követelés.
- A magyar országgyűlési alsótábla javasolja, hogy az országgyűlési feliratok nyelve magyar legyen. A király ezt jóváhagyja. Törvényerőre emelkedik az is, hogy 3 év múlva a törvényhatósági ügykezelés és levelezés és az egyházi anyakönyvvezetés nyelve kizárólag magyar legyen.

218./ 1839. július 01.
II. Mahmud szultán halála.
- Cipruson meghalt II. Mahmud (53 éves), az Oszmán-birodalom szultánja, Sztambul kalifája. Utódja a fia, I. Abdul-Medzsid szultán és kalifa.

II. Mahmud

I. Abdul-Medzsid

219./ 1839. szeptember 01.
Rohoncon megkezdi működését a gazdasági iskola.
- Herceg Batthyány Kázmér, bátyja, herceg Batthyány Gusztáv valamint gróf Károlyi Lajos anyagi finanszírozásával és szervezésében megkezdi működését a rohonci gazdasági tanintézet.

220./ 1839. szeptember 05.
Ostffyasszonyfa: Petőfit becsapják.
- Salkovics Péter úgy intézi, hogy a feleségének szánt írásbeli utasítása Petőfi kezébe kerüljön:

> *„Sándornak adj egypár forintot és menjen, ahová tetszik neki, belőle úgysem lesz egyéb komédiásnál."*

- Petőfi (16,6 éves) azonnal otthagyja Ostffyasszonyfát, s másnap Sopronban beáll katonának a 48. Gollner gyalogezredbe. Az ezredet hamarosan Graz-ba vezénylik.

221./ 1839. november 29.

Krems: Görgei Arthur első levele Görgey Györgyhöz.
- Görgei Arthur Görgey Györgynek írt német nyelvű leveléből több furcsaság tűnik ki:

> *„Most nyakra-főre magyarul tanulok, mert elfelejtettem. A sok nak-nek olyan, mintha egymás nyakát akarnák kitörni. Ha sikerül egymást viszontlátni, akkor tartok rá számot, hogy az élet élvezésében velem lépést tartson, mert ha szüreten köztetek lehettem volna, megláttátok volna, hogy én mit bírok. Dicsekvés nélkül mondhatom, hogy a famíliából a legnagyobb evőnek tartom magam. Vidám vagyok, élek, mint hal a vízben. A tudat, hogy mindnyájan nagyon szerettek, kell-e még több a boldogsághoz?"*

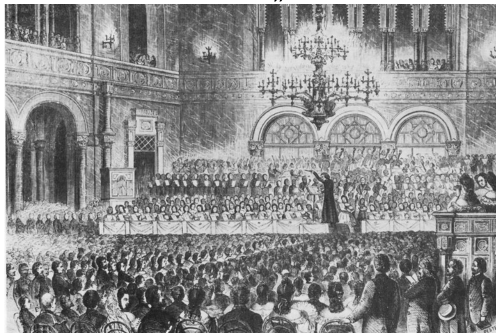
- Ebből, a 11 hónapos levélszünet utáni levélből az derül ki, hogy Görgei Arthur egyszer csak csodálatosan meggyógyult gyógyíthatatlan betegségéből, sőt, egy nagy zabáló vasgyúró lett, de hirtelen elfelejtett magyarul.
- A Görgey családban otthon, egymás közt mindig magyarul beszéltek és írtak. Görgey Artúr mindig „kitűnő" osztályzatot kapott magyar nyelvből az iskolai vizsgákon Pozsonyban, Eperjesen és Késmárkon az evangélikus líceumokban. Otthon szüleinek esténként, a kandalló mellett, Kisfaludy és Csokonai verseit fejből szavalta. Aki így tud magyarul, s 15 éves koráig minden gond nélkül, aktív nyelvként egyaránt használja magyar anyanyelvén kívül a latint és a németet is, az nem felejti el anyanyelvét soha, és számára a német mellett soha nem idegen a magyar dativus *„nak-nek"* ragozása.
- A 4 éve tartó, végstádiumú májzsugorból ilyen gyógyulás nem lehetséges. Krónikus betegsége miatt levelei témája évek óta csak betegségének alakulása, a diétája és gyógyulásának kilátásai. De itt olyan valaki ír magáról, aki a fizikai erejével dicsekszik, aki a legnagyobb zabáló, aki él, mint hal a vízben. A levélben ügynöktartói parancsára az ismeretlen családfővel való személyes találkozás előkészítése zajlik.

222./ 1839. december 11.
Krems: Görgei Arthur második levele Görgey Györgyhöz.
- Görgei Arthur ismét ír Görgey Györgynek, német nyelven:

> *„Kérem atyámat, ne adjon semmit az olyan beszédekre, hogy ő rossz bőrben van. Ne higgyen senkinek. Térdeim elég erősek, hogy megüljem mind a tizenöt szürkémet. A tánc és a lovaglás nagyon jót tesz. Amikor mások egy lovat lovagolnak, s fáradtságra panaszkodnak, én két ló kidőlése után már a harmadik ló hátán élvezem a felséges testgyakorlás gyönyörét."*

Valószínűleg ügynöktartója utasítására rá kellett erősítenie, hogy a betegségről, halálközeli állapotról szóló korábbi információk valótlanok. Olyan személy ad hírt magáról, aki táncol, s aki alól egynapi tréning során 3 ló dől ki. Januárban még véres székletről, az erek felszakadásáról, rángógörcsökről, a krónikus májzsugor végstádiumának tünetegyütteséről adott hírt. Most itt egy lovaglóbajnok. Ilyen az orvosi tudományban nincs.

223./ 1840. január 04.
Liszt Ferenc koncertjei Pesten.
- Liszt Ferenc Pesten 9 koncertet adott. A Magyar Színházban tartott hangverseny végén Festetics herceg egy drágakövekkel díszített kardot adott át a művésznek a magyar nemzet nevében. Ettől fogva külföldi koncertjein a magyar díszkarddal az oldalán lépett fel.
- Január 11-én újabb koncertet adott a Nemzeti Színházban, ezúttal a létesítendő Nemzeti Conservatorium (Nemzeti Zenede) javára. Liszt pesti tartózkodása alkalmából Vörösmarty Mihály verset írt Liszt Ferenchez: *„Hírhedett zenésze a világnak"*.

Liszt vezényel a Vigadóban.

224./ 1840. január 11.

Pest: Megindul az *Első Magyar Takarékpénztár*.

- Fáy András javaslata és szervező munkája eredményeként megkezdi működését a *„Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesülés”*. Alapítóinak többsége, akik 269 részvényt jegyeztek, földbirtokos és tisztviselő. A kereskedők 189 részvényt jegyeztek. Legfőbb tevékenységük, hogy jelzálogkölcsönöket folyósítanak a magyarországi földbirtokosoknak. Az intézet pár év alatt nem remélt módon felvirágzott, az országban 7 év alatt 32 fiókkal bővült.

225./ 1840. február 21.

Bécs: Görgey Guido levele apjának, Görgey Györgynek.

- Az idősebb testvér megírja az apának, hogy az embercsere ügye lezárult:

„A csere le van zárva és fent ratifikálták.”

226./ 1840. március 13.

Pannonhalma: Jedlik feltalálja az optikai osztórácsot.

- Jedlik Ányos elektromotorral hajtott gépet szerkesztett, amivel olyan spektroszkópiai üvegrácsokat készített, melyek 1 mm-én 2.000 db karcolt vonal volt. Ezeket az optikai rácsokat egy párizsi optikai cégen keresztül értékesítette, s még az 1970-es években is használták, melyek segítségével a színképspektrum nanométer (10^{-9} m) alatti hullámhosszfelbontása volt elérhető.

Jedlik Ányos

227./ 1840. március 26.

Petőfi ezredét Horvátországba vezénylik.

- Petőfi ezredével Horvátországba gyalogol. Ott tífuszt kap, s egész május-júniusban tífuszban fekszik.
- Augusztusban tuberkulózis (gümőkór, másnéven tüdőbaj) fertőzést kap, s az őszi nagygyakorlatok idején már vért köp, emiatt Károlyvárosban hónapokon át a kórházban ápolják.

228./ 1840. április 29.

Brno: Lovassy László amnesztiája.

- Lovassy Lászlót Spilberk (Brno vára) börtönében a skorbut, a magány és a börtönfalhoz való felbilincselés testileg és szellemileg annyira tönkretette, hogy már halálán volt. Gróf Mailáth György és József nádor közbenjárására királyi amnesztiát kap, de a szabadság későn érkezett. Emberi roncsként érkezik Pozsonyba, ahol lelkes tömeg fogadta. Visszavitték szülőfalujába, Nagyszalontára, ahol őrültként elmegyógyintézetben élt. (Legyen örökre átkozott minden Habsburg neve és emléke!)

Lovassy László

229./ 1840. május 15.

Buda: Kossuth kiszabadul a börtönből.

- Különösen Deák Ferenc erélyes közbelépése folytán, a többi politikai foglyokkal együtt Kossuth is amnesztiát nyert és kikerült a börtönből. A közvélemény előtt igen magas

presztízse volt. Kossuth a következő évtől a Landerer-alapította újságnak, a „*Pesti Hírlap*" - nak lett szerkesztője.

230./ 1840. június 07.
Berlin: Meghal III. Frigyes Vilmos porosz király.
- Meghalt III. Frigyes Vilmos (69 éves) Poroszország királya, Brandenburg választófejedelme. Utóda fia, IV. Frigyes Vilmos.

III. Frigyes Vilmos ***IV. Frigyes Vilmos***

231./ 1840. augusztus 08.
Pest: A *Magyar Nemzeti Színház* megalakulása.
- Egressy Béni librettója alapján Erkel Ferenc megírja a *„Bátori Mária"* – c. operát, amit e napon mutatnak be a *Pesti Magyar Színház*-ban, nagy sikert aratva. A színházat ettől a naptól a *„Magyar Nemzet Színháza"* -nak nevezik. A *Pester Tageblatt* újság szerint ezzel a művel operai magaslatra jutott a magyar zene.

232./ 1840. szeptember 10.
Bécs: Guyon Richárd nyugdíjazása.
- Guyon Richárd rangja megtartása mellett saját kérelmére nyugdíjazzák, s visszavonul gazdálkodni magyar felesége felvidéki birtokaira.

233./ 1840. szeptember 11.
Pest: Egyházi nyelvi határozat.
- A Magyar Evangélikus Egyház határozatot hoz, hogy a felekezet iskoláiban az oktatás magyar nyelven történjen.

234./ 1840. október 10.
Bécs: Görgei Arthur önéletrajzi közlése.
- Görgei az *„Életem és működésem Magyarországon 1848/49-ben"* – című, német nyelvű önéletrajzában, amit Görgey Istvánnak diktál és ugyanő fordít magyarra, ezt írja életének 1840. októberrel kezdődő időszakáról:

> *„Bécsbe azzal a legjobb szándékkal érkeztem, hogy korhelységre adom magam. Családomra többé nem gondoltam. Az új cél a földi élvezetek voltak. Az én nevem: korhely. Kártya, bor, tivornya. Dicső szentháromság. Hány édes óráját az önfeledésnek köszönhetem nektek. Játszottam lutrin, kártyát, ittam és tivornyáztam. A cimborák ujjongtak."*

A bevallott életmód erősen elüt a leveleiben magáról alkotott képtől. Ilyen életmóddal, májzsugorral hogyan lehet élni 98 évig? Ezt az életvitelt miből, ki finanszírozta. Hiszen ekkor csak 22 éves, keresete soha nem volt. Ki az a kegyes tündér, aki ekkor kifizeti a család 15.000 pengő (ma: 15-millió Ft.) adósságát? Honnan lett pénz arra, hogy a család kifizesse Görgei Arthur részére az anya - Perzián Vilma – után járó 4.000 pengő (ma: 4-millió Ft.) örökséget?

235./ 1840. december 20.
Bécs: Görgei Arthur törleszt Görgey Ármin adósságából.
- Görgei Arthur 8.000.000 gulden (4.800.000,- Ft) összeget törleszt Görgey Árminnak a Vizenz Czerey felé fennálló tartozásából.

236./ 1841. január 02.
Megjelenik a *Pesti Hírlap*.

- A bécsi kormányzat eddig nem engedélyezte Magyarországon hírlapok kiadását. Landerer Lajos 1840 végén megvette Munkácsy Jánostól a *„Rajzolatok a Társasélet és Divatvilágból”* – című kormánypárti divatlap lapengedélyét. Landerer éppen a politikai fogságból szabadult Kossuth Lajost bízta meg a szerkesztéssel. Landerer azt ígérte Metternichnek, hogy ha Kossuth kellemetlenné válik a kormányzatnak, eltávolítja a laptól. Kossuth laphoz juttatása mögött az udvar politikai megfontolásai álltak. Metternich abban bízott, hogy a cenzúra segítségével féken tartani, sőt kompromittálni tudja Kossuthot, vagy abban reménykedett, hogy a szerkesztő várható radikális hangvétele elidegeníti majd a liberális tábortól a mérsékeltebbeket. Kossuthtot azonban nem sikerült semlegesíteni, s a liberálisok egysége sem bomlott fel.
- Az újság az 1848-as forradalom előtti évtized és a liberális ellenzék kiemelkedő orgánuma lett, a magyar sajtótörténet legnagyobb hatású és a korabeli ellenzék legjelentősebb orgánuma, mely a nemességhez szólt. Kossuth a cikkek nagy részének szerzője is volt. Az ő nevéhez fűződik a vezércikk meghonosítása is. A vezércikket a Fővárosi Újdonságok című rovat követte, melynek humoros-szatirikus cikkei a városi hatóságok visszaéléseit ostorozták. Kossuthot 1844-ben a bécsi kormány eltávolította a szerkesztőségből. A *„Pesti Hírlap”* olyan nagysikerű lett, hogy miatta az Athenaeum 1843-ban megszűnt. A szabadságharc bukásáig jelent meg.

237./ 1841. január 15.
Bécs: Görgei Arthur kifizeti Görgey Ármin adósságát.
- Görgei Arthur kifizeti Görgey Ármin Anton Nowak felé fennálló maradék 1,9 millió gulden (1.140.000,- Ft) összegű adósságát.

238./ 1841. február 28.
Sopron: Petőfi betegsége, kiszuperálása.
- Petőfi Zágrábban ismét tífuszt kapott, és szeptemberben újra kórházba került. Eredménytelenül gyógyították, a sír szélén tántorog. A kórház 1841. január 20-án elbocsátotta. A sivár élet, tüdőbetegsége, szülei szegénysége, apja kitagadása lelkileg is beteggé tette. Rőmer doktor, az emberséges ezredorvos részvétet érzett az intelligens ifjú iránt, magától kezdeményezte és kieszközölte Petőfi elbocsátását. Így egészségügyi alkalmatlanságra hivatkozva 1841. február 28-án Sopronba vitték és ott obsittal elbocsátották a katonaságtól.

239./ 1841. március 08.
Petőfi Pápán.
- Petőfi Sopronból Pápára ment unokatestvéréhez, Orlay Petrich Somához, aki már akkor ott tanult a gimnáziumban. Tarczy Lajos tanár pártfogására felvették a 7. osztályba, bár már közeledett az év vége. Amikor az obsitos katonaruhájában jelent meg az előadáson, a tanulók nagy kacagásban törtek ki, és a tanár kiutasítja az iskolából.

240./ 1841. április 14.
Petőfi vándorol, majd visszatér a családi körbe.
- Petőfi Pápáról Sopronba megy gyalog, de az úton úgy megbetegszik, hogy kórházba viszik. Onnan tíz nap múlva távozik, s Pozsonyon keresztül Győrbe megy. Sehol nem talál semmi munkát. Pestre megy, majd Selmecre, hogy kikérje az iskolai bizonyítványát. Onnan Dunavecsére megy, s szüleinek segít a kocsma és a mészárszék munkálataiban. Csak attól tart, hogy a napi feladatok és a nyomor őt is örökre megköti.

241./ 1841. május 15.
Pest: Megjelenik Tompa Mihály első műve.
- Az Athenaeumban megjelenik Tompa Mihály, sárospataki teológiai- és joghallgató első költői műve, a *„Mohos váromladékon”* - című románc. Tanulmányai után először nevelőként dolgozik Eperjesen, majd, mint református lelkész Beje-községben (Gömör vármegye) végül élete végéig Hanván (Rimaszombat mellett). Papi szolgálata és egyházi beszédei mellett folyamatosan gyűjtötte a népmondákat, népi regéket. Fiatalabb éveiben verseket, majd elégiákat, végül regéket írt.

Tompa Mihály

242./ 1841. június 23.
Pest: Megjelenik a *Kelet népe*.
- Megjelenik gróf Széchenyi István lapja a *„Kelet népe*". Ez a folyóirat a felvilágosult, liberális, magyar nemzeti érzelmű, függetlenségi párti nemesi osztály lapja volt. Széchenyi legfőbb feladatának a polgári radikalizmus visszatartását tartotta. Már az első lapszámban éles támadást indított Kossuth társadalom-átalakítási programja ellen.

243./ 1841. július 07.
Petőfi újra vándorszínész.
- Petőfi Pesten van, majd Füredre gyalogol. Onnan Veszprémbe, majd Somogyba, s Tolnába. Mindenütt színtársulatot keres, vándorszínész akar lenni. Ozorán akad Sepsy Károly színtársulatára. Velük turnézik a nyár végéig.

244./ 1841. július 17.
Erdélyben tanügyi reform.
- Az Erdélyi országgyűlés elfogadja Brassai Samu tanügyi reformját, mely eredményeként az oktatás nyelve a latin helyett a magyar lett.

245./ 1841. szeptember 01.
Petőfi újra diák Pápán.
- Petőfi ősszel otthagyja a színtársulatot és visszamegy Pápára tanulni, s hogy mellette fizetős írnokságot, vagy tanítóságot vállaljon. Tanára szerzett neki tanítványt. Együtt lakott Orlayval. Az iskolában ekkor ismerkedett meg egy Jókay Móricz nevű diákkal, aki festőnek készült.

246./ 1841. október 30.
Bécs: Görgei Arthur gárdatiszti alkalmatlansága.
- Fegyelmezetlensége és alkalmazkodó képesség hiánya miatt kifele áll a magyar gárdától Görgei rúdja:

> *„... Felsőbb följebbvalóim hangulata irányomban nem nagyon kedvező, úgy annyira, hogy már letettem arról a reményről, hogy, mint főhadnagy fogok a gárdából kilépni."*

247./ 1841. november 23.
Bécs: Görgei Arthur levele Görgey Istvánhoz.
- Német nyelvű levelében arról számol be, hogy magyarul akart levelet írni, de csak a megszólításig jutott. Az alábbiakat írta németül:

> *„Az a bizarr gondolatom támadt, hogy magyarul írok neked, de csak mikor a megszólításon túljutottam, akkor láttam azt a nagy távolságot, mely az én magyar tudományom és a közt tátong, mely egy tűrhető levél megírásához kívántatik."*

- Ugyanebben a levelében követeli Görgey Györgytől, hogy adja ki neki a 4.000 pengőnyi (ma: 4 millió Ft) anyai örökséget készpénzben, vagy, ha ezt ő nem tudja teljesíteni, akkor a testvérek adják össze és 1842. március végéig fizessék ki őt.

248./ 1841. november 29.
Bécs: Görgei Arthur újabb levele Görgey Istvánhoz.
- Következő német nyelvű levelében beszámol, hogy:

> *„A Báthory című könyvet sok élvezettel, csaknem exaltációval olvastam, és mindjárt utána elővettem Abafyt. Német fordítás nélkül. Legyőztem a szégyent, és pajtásaimmal alig beszélek már németül. Jobban boldogulok a magyar beszéddel, mint reméltem,"*

Társai közül senki nem tudott magyarul. A csak németül tudókkal hogyan beszélt magyarul?
- Görgei Arthur levelében hazudik, mert soha nem tudott rendesen se beszélni, se írni magyarul. Írásban a *„c"* betűre a cseh kramlit rakosgatta ki, és a magyar *„cs"* helyett is a cseh *„č"* betűt alkalmazta, még a német nyelvű szövegekben is. Magyar embernél ilyen soha nem fordul elő, mivel erről a cseh betűről nincs tudomása, csak egy cseh anyanyelvűnek.

249./ 1842. január 16.
Nógrád: Madách Imre Balassagyarmaton.
- Madách Imre 1842. január 16-tól Balassagyarmaton tiszteletbeli aljegyzőként dolgozott. Ebben az évben írta meg a *„Duló Zebedeus kalandjai"* - című elbeszélését, illetve a *„Jó név s erény"* - című drámatöredékét, valamint a *„Művészeti emlékezés"* - című munkáját. Befejezte *„Csák végnapjai"* - című drámáját.

250./ 1842. február 01.
Prága: Görgei Arthurt áthelyezik a könnyű lovassághoz.
- Mivel helyzete Bécsben a gárdánál tarthatatlanná vált, egyedül csak a lovagláshoz, a lovak hajszolásához volt érzéke, parancsnokai megtagadták az alkalmazását, s Görgeit áthelyezték Prágába, a cseh vértes Lichtenstein chevaux-legers (könnyű lovassági) ezredhez. Főparancsnoka: Windisch-Grätz herceg, akivel ebben az időszakban természetesen személyes ismeretségbe került.
- Új helyén Görgeit a cseh, morva és stájer katonatársai társasága undorral töltötte el, a szolgálatot unalmasnak találta.

251./ 1842. február 14.
Wartberg: Görgei Arthur elleni lázadás letörése.
- Amint kihelyezték a prágai Lichtenstein ezred Wartbergben működő huszárszázadához, kihelyezése után 2 nappal a legénység föllázadt Görgei aljas, kegyetlen bánásmódja miatt (Görgei botozta és botoztatta is legénységet). Két közhuszár fellázadt. Molnár István rálőtt Görgeire, el is találta, akit aztán Rozsnyai Pál szakaszkáplár agyonlőtt. Lázadó társát, Hajós Lászlót 16 évi várfogságra ítélték. Lőtt sérülése miatt Görgei 2 hónapig nyomta az ágyat.

252./ 1842. március 21.
Bonyhád: Az első *Védegylet* megalapítása.
- A *„Védegylet"* megalapítását először ezen a napon a Perczel fivérek kezdeményezték birtokukon, Tolnában. A tagok arra kötelezték magukat, hogy 6 évig csak hazai fogyasztási cikkeket vásárolnak. Példájukat Zala és Veszprém vármegyében többen is követték.

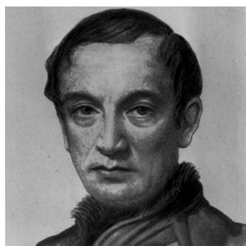

Perczel Mór

253./ 1842. április 11.
Darjiling: Meghal Kőrösi Csoma Sándor.
- Meghalt Kőrösi Csoma Sándor (55 éves) nyelvtudós, tibetológus, a magyar őshaza kutatója. Archibald Campbell, az angol kormány által 1830 decembere óta mellé rendelt skót összekötő katonatiszt orvos (ügynök) mérgezte meg. Érdekes, hogy nem tudták Kőrösi életkorát, ezért sírkövén tévesen 44 éves életkort tüntettek föl.

> *„Tudom, hogy a Hunok igaz ősei a Hjong-Nu-k voltak, amiről a kínai Han dinasztia évkönyvei (Sima Qian: Shi Ji 110. kötete) beszélnek. Küldetésem, ha egyszer be tudom bizonyítani, hogy ellentétben a finn-magyar elmélet mellett kardoskodók megnyilatkozásaival, a magyar nép igenis Atilla népe, és a történelmi*

hagyományokból ismert hunokon át kései leszármazottja ezeknek a rejtélyes Hjong-Nu-knak, akikről oly keveset tudunk még."

Kőrösi Csoma Sándor

254./ 1842. április 30.
Pest: Megalakul a *Pesti Magyar Kereskedelmi Bank*.
- Megalakul az első magyar bank, „*Pesti Magyar Kereskedelmi Bank*" néven. A bank megalapításának kezdeményezője és a Rothschild bankház utáni legnagyobb részvényese, s 1846-ig első elnöke a zsidó Ullmann Mózes (Szitányi Mór). Az alapításban és a bank vezetésében igen aktívan résztvett Liedemann Frigyes János is, akinek apja az 1780-as években, mint rőfös szatócs és uzsorás települt Szászországból Iglóra, majd onnan Pestre. A bank váltóhiteleket, folyószámlahiteleket, értékpapírokra hiteleket és előlegeket folyósított ügyfeleinek. A fellendült kölcsönügyletek sorában megnőtt a magyarországi főurak magánkölcsön igénye, mely nagyságrendje több milliót ért. A bank részt vett a korabeli legnagyobb vállalkozásokban, a Lánchíd és a Duna-balparti vasút megépítésében, a Hengermalom építésének és a Gyáralapító Társaságnak a finanszírozásában.

255./ 1842. május 22.
Először jelenik meg Petőfi verse nyomtatásban.
- Petőfi beküldi 4 versét az ország legelőkelőbb folyóiratához, az „*Atheneum*" - ba, melyet Vörösmarty és Bajza szerkeszt. Ezek közül egy bordal jelenik meg.

Petőfi: A borozó

Gondűző borocska mellett
Vígan illan életem.
Gondűző borocska mellett,
Sors, hatalmad nevetem.

És mit ámultok? ha mondom,
Hogy csak a bor istene,
Akit én imádok, aki
E kebelnek mindene.

És a bor vidám hevében
Füttyentek rád, zord világ!
Szívemet hol annyi kínnak
Skorpiói szaggaták.

Bor taníta húrjaimra
Csalni nyájas éneket.
Bor taníta elfeledni,
Csalfa lyányok, titeket.

Egykor majd borocska mellől
A halál ha űzni jő:
Még egy korty – s nevetve dűlök
Jégöledbe, temető!

256./ 1842. június 04.
Pest: Megalakul a *Magyar Iparegyesület.*
- A nemzeti ipar érdekvédelmének szervezésére Pesten megalakul a *„Magyar Iparegyesület”*. Első elnökének az Egyesület közfelkiáltással - Kossuth javaslatára - gróf Batthyány Lajost választja meg. Ekkorra a mágnás Batthyány Lajos már politikai szövetségre lépett a polgári ellenzék vezérével, Kossuth Lajossal. Széchenyi véleménye:
„Batthyány mindenestül Kossuth, Deák és Eötvös karjaiba vetette magát.”

257./ 1842. június 16.
Zágrábban véres megyegyűlés.
A bécsi kancellária irányítja a horvátok Magyarország elleni lázadását.
- Miután V. Ferdinánd osztrák császár, aki történetesen magyar király is volt, kivonta Horvátországot a Magyar Helytartótanács joghatálya alól, Zágrábban az 1842. május 31-i megyei tisztújításon a horvátok fegyverrel kergették el a horvátországi Magyar Párt tagjait, s véres tisztújítás után a párt a nevét *Illír Pártra* változtatta.
- V. Ferdinánd 1842. június 16-án ugyan rendeletileg eltiltja a pártot az *„illír”* név használatától, de ígéretet tesz arra, hogy segíti a horvát kisebbség érdekeinek érvényre jutását a magyarokkal szemben, s horvát bánná nevezi ki a köztudottan magyargyűlölő Haller Ferencet.
- Az események, s a király törvénysértő magatartása miatt - Kossuth javaslatára - Pest Vármegye feliratban tiltakozik a Magyar Helytartótanácsnál. Erre V. Ferdinánd megtiltja Helytartótanácsnak, hogy átvegye a magyarok tiltakozó jegyzékét.

258./ 1842. július 04.
Nyelvi konfliktus a Felvidéken.
- Több felvidéki evangélikus hitközség papja tiltakozik a magyar nyelvű szertartások és a magyar nyelvű anyakönyvezés elrendelése miatt.

259./ 1842. augusztus 24.
A *Lánchíd* alapkő letétele.
- A *Lánchíd* építésének gróf Széchenyi István volt a legtevékenyebb tagja. Terve elé sokféle akadályt gördítettek, mivel a hídpénz fizetését mindenki számára kötelező tette, s ez rést ütött a nemesi kiváltságokon. Pest és Buda városok kártalanítása, a hídfők építési területén álló telkek és házak megvásárlása után a nádor és az országgyűlési képviselők jelenlétében ezen a napon letették a Lánchíd alapkövét.

A Lánchíd alapkő letétele.

- Gróf Széchenyi megbízása alapján a skót Adam Clark Pestre költözik, mivel a Lánchíd tervező főmérnöke, William Thierney Clark londoni elfoglaltságai miatt évenként csak néhány hetet tölthetett Pesten, ezért Clark Ádámra bízták az építés vezetését. Műszaki beavatkozásaival meggátolta, hogy Hentzi 1849.05.21-én fölrobbantassa a csaknem kész hidat.
- Ő építette pesten az első szökőkutat és a sétateret. Ő tervezte és építette a budai Váralagutat is. Itt házasodott meg, 3 gyermeke született. Budán halt meg, sírja a Kerepesi úti temetőben van.

260./ 1842. szeptember 18.
Fót: A *Fóti dal* születése.
- Fót város egyik látványossága Fáy András 1837-ben épült, klasszicista stílusú présháza a Somlyó-hegy oldalában. Fáy Andrásnál vendégeskedve, egy szüretelő társaságban írta

meg és szavalta el Vörösmarty Mihály a *„Fóti dal”* – című versét. Az egykor zsúptetejű épület ma hangulatos vendéglő.

261./ 1842. november 03.
Petőfi második verse nyomtatásban.
- A tanév végén Petőfi Orlay Somával elutazik Komáromba Jókayékhoz, onnan Pestre utaznak, majd Dunavecsére, Petőfiékhez. Onnan Mezőberénybe, az Orlay szülőkhöz és Debrecenbe, ahol ellátogatnak Csokonai sírjához. Petőfi Csokonai sírjánál lett a magyar nép költője.
- Petőfi a Hortobágyon, Tiszafüreden, Jászberényen és Szabadszálláson keresztül tér haza. Ekkor írta a *„Hazámban”* – című költeményét, amit már *„Petőfi Sándor”* név alatt adott ki az Athenaeum.

Petőfi: Hazámban *(részlet)*

Arany kalásszal ékes rónaság,
Melynek fölötte lenge délibáb
Enyelgve űz tündér játékokat,
Ismersz-e még? oh ismerd meg fiad!

Rég volt, igaz, midőn e jegenyék
Árnyékain utószor pihenék,
Fejem fölött mig őszi légen át
Vándor darúid V betűje szállt.

Azóta hosszu évsor született,
És hosszu évsor veszte életet,
S a változó szerencse szekerén
A nagyvilágot összejártam én.

Ezt én tudom – mikép nem tudja más
Kit ürömével a tapasztalás
Sötét pohárból annyiszor kinált,
Hogy ittam volna inkább a halált!

Mert ahol enyhe bölcsőm lágy ölén
Az anyatejnek mézét izlelém:
Vidám napod mosolyg ismét reám,
Hű gyermekedre, édes szép hazám!

Petőfi nem akar szülei nyakán élni, Székesfehérváron beáll Szabó József színtársulatába. A társulattal Kecskemétre települnek, s ott telelnek.

262./ 1842. december 20.
Wartberg: Görgei Arthur levele Görgey Györgyhöz.
- Wartbergből német nyelvű levelében a következőt írja:

> *„Amióta tulajdonképpeni anyanyelvem megtanulásának nekifogtam, mindinkább éled bennem a vágy, e nyelv honával testben is közelebbi összeköttetésbe jutni.”*

Egy magyarnak a magyar nyelv mikor volt *„tulajdonképpeni anyanyelve”*? Akkor, ha az ügynöktartó ezt adja parancsba. S egy magyarnak a hazája mióta *„a nyelv hona, amivel vágyik első alkalommal kapcsolatba kerülni”* ?

263./ 1843. január 07.
Pest: Megjelenik a *Honderű*.
- A „*Honderű”* egy magyar szépirodalmi, művészeti és divatlap, amit főként az arisztokráciának szántak. Kiadta Emich Gusztáv Pesten. Főszerkesztője Petrichevich Horváth Lázár, aki a lapot a nyitó számban ezzel a szöveggel ajánlotta:

> *„Mint fakadozó bimbót ajánlja a honlányok bársonypuha, hófehér kezébe. Ha kedves lesz a bimbó, engedjétek bájvirágokkal fakadozni honszerelmes lehelletetek drága kéjlegében.”*

- Ettől a stílustól a népiesek joggal kezdtek öklendezni, s hamarosan egy konkurens lap, a *Pesti Divatlap* köré szerveződtek.

264./ 1843. január 15.
Kolozsvár: Megnyílik az *Erdélyi Országgyűlés* (1841.11.15 - 1843.02.04.).
- Ez az országgyűlés a reformok továbbfejlesztésének igényével indult. Erdélyben egykamarás országgyűlés volt, ahol az előterjesztés megtárgyalása után a törvény a király szentesítésével vált hatályossá. A királyi javaslatok az úrbéri szabályozás megtárgyalását tűzték ki feladatul. Az országgyűlés nem emelt szót sem a felhalmozódott sérelmek, sem az újoncállításában alkalmazott törvénytelenségek miatt.
- Nem történt semmi a jobbágyok szabad költözése, a földesúri terhek korlátozása és a közmunka szabályozása terén sem. A reformellenzék a magyar államnyelvnek a Szászföld kivételével általános bevezetését, az oktatásnak és tíz éven belül az egyházi igazgatásnak is egyedüli nyelvévé tételét követelte, de mindezek a szászok ellenállásába ütközött, s ezért az udvar nem is emelte törvényerőre.
- A birtokos nemesség szűkös anyagi helyzete gátolta meg a főkormányzó Teleki József törekvéseit egy erdélyi múzeum és nemzeti színház létesítésére. A közteherviselést javasló Kolozs megyei követek a legélesebb visszautasításban részesültek. Az udvarnak Wesselényi kikapcsolásával (börtön) és Teleki László Magyarországra távozásával sikerült Erdélyben biztosítani a fennálló rendszer továbbélését.

265./ 1843. február 10.
Prága: Görgeit kiemelik a katonaságtól.
- Míg Görgei összeférhetetlen jelleme és tiszthez méltatlan viselkedése miatt eldöntik további sorsát, az osztrák Thürheim gróf kastélyába, Schwerdtbergben és Mitterkirchenben különítik el. Ekkor határozza meg számára a titkosrendőrség a konkrét feladatát. A bécsi kancellárián ekkor egy, a Pozsonyi Országgyűlésről kiinduló magyar lázadástól tartottak, ezért a titkosrendőrség mozgósította személyi állományát. Ezért már ekkor Görgeinek is szántak Magyarországon szerepet. Ráparancsoltak, hogy addigis sürgősen tanuljon meg magyarul.

266./ 1843. február 14.
Megalakul Zalában is a Védegylet.
- A *Zalai Védegylet* alakuló ülést 1843. február 14-én tartották a zalaegerszegi megyeházán. Vezetőségében Deák Ferenc és Csány László mellett ott volt a megye egész liberális vezérkara, valamint kereskedő és gyáros polgárok is. Ebben a megyében szerveződött meg a legtöbb védegyleti osztály, összesen 14.

267./ 1843. március 08.
Pest: Madách Imre pályázata.
- Madách Imre a Magyar Tudományos Akadémia drámapályázatára benyújtja a *„Férfi és nő"* - című drámáját, de nem nyert vele díjat.

268./ 1843. március 23.
Kecskemét: Petőfi jutalomjátéka, majd ismét társulat nélkül.
- Petőfi színtársulata Kecskeméten működik. E napon játssza sikerrel a Lear királyban a bolondot. Kecskeméten találkozik régi iskolatársaival, Jókayval. Több versét megküldi az Athenaeumnak. A színtársulat hamarosan tönkrement. Petőfi a kezdődő országgyűlésre, Pozsonyba megy. Útközben Pesten meglátogatta Vörösmartyt, Bajzát, és ismeretséget kötött Petrichevich Horváth Lázárral, a *„Honderű",* és Garay Jánossal, a *„Regélő"* szerkesztőjével.
- Pozsonyban a színtársulat nem veszi fel, ezért nyomorog. Lisznyai Kálmán ad neki lakást, ruhát, s megismerteti Degré Alajossal, Berecz Károllyal, Vachott Imrével, Pompéry Jánossal és Kuthy Lajossal. Amikor Vachott jegyese látogatására Pestre utazott, aláírási ívet bocsátott ki az athenaeisták közt, amelyen Petőfi javára 30 forint gyűlt össze. Vachott azt is kieszközölte, hogy Petőfit hívják meg Pestre valami méltóbb foglalkozásra.

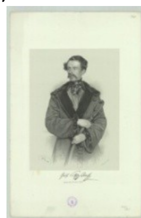
269./ 1843. április 14.
Mitterkirchen: Görgei Arthur levele Görgey Istvánhoz.
- Öccsének írt német nyelvű levelében számol be, hogy milyen jól halad a magyar nyelv elsajátításában, s újságolja, hogy a nyelvtanulás érdekében előfizetett a Pesti Hírlapra és egy magyar nyelvű katonai folyóiratra. (A pénz már nem számít!) Öccsének azzal is dicsekszik, hogy:

> *„Minálunk minden felfordulóban van. Ha ez így megy, én hamarabb leszek kapitánnyá, mint valaha képzeltem. Csakis gyors előléptetés segítségével bírna engem a sors kárpótolni az eltévesztett életpályámért."*

270./ 1843. április 22.
Horvátország: Turopoljei Tartományi Gyűlés.
- A Magyar Királysághoz tartozó Horvátországban a magyar ellenzék Turopoljéba tartományi gyűlést hív össze, mivel előzőleg Zágrábban fegyverrel kergették ki a gyűlésből magyar érzelmű képviselőket. A gyűlés rendezte a képviseletre jogosultak listáját, s kimondta az 1942. május 31-i, zágrábi *Illír Tartományi Gyűlés* határozatainak érvénytelenségét.
- Haller Ferenc horvát bán feloszlatja a Horvát Tartománygyűlést.

271./ 1843. április 24.
Horvátország: Haller Ferenc horvát ellengyűlést hív össze.
- A Turopoljei Tartományi Gyűlés képviselőinek távozása után Haller Ferenc horvát bán újra összehívja a Tartománygyűlést, ahol a horvátok megtagadják a magyar nyelv használatát.

272./ 1843. május 14.
Megnyílik a Pozsonyi Rendi Országgyűlés (1843.05.14. – 1844.11.12.)
- Az ellenzék a Pozsonyba összehívott országgyűlés iránt nagy reményeket fűzött, mivel az előző, 1839–40. évi diéta pozitívan zárult, ötvenöt szentesített törvényt fogadott el. A hangulat azért volt optimista, mert a királyi előterjesztések ismét sok olyan javaslatot tartalmaztak, melyek a reformokat segítették volna elő.
- A főrendi ellenzék legkiválóbb szónoka gr. Pálffy József volt. Br. Eötvös József és gr. Teleki László mellett gr. Pálffy József volt a legkiemelkedőbb szónok. A főnemesi képviselő azzal tűnt ki az 1843–44. évi országgyűlésen, hogy a felsőtábla eltörlését javasolta, amivel megdöbbentette a főrendeket. Kijelentette, hogy csak akkor fog az ország fejlődni és polgárosodni, ha eltörlik a felsőtáblát, mivel az akadályozza a reformok megvalósulását. Javasolta továbbá a nemesség megadóztatását, illetve az ősiség eltörlését, amivel a legfontosabb nemesi privilégiumok szűntek volna meg.

gr. Pálffy József ***gr. Teleki László*** ***gr. Zay Károly***

- Gróf Zay Károly is csatlakozott Pálffy javaslatához, s arra hívta föl a figyelmet, hogy:

> *„A magyar nemzetiségünk nem az arisztokrácia, nem az aranygyapjas vitézek, nem a többi lovagrendek nagykeresztesei, s nem a belső titkos tanácsosok által, hanem a szegény református prédikátorok és a bocskoros nemesek viskóiban tartatik fenn."*

- A megyékben hatalmas vitát váltott ki Pálffy József javaslata, ami végül nem volt sikeres, mert 52 megye közül csak 19 támogatta. Ezeket a javaslatokat még a bécsi udvar sem támogatta. Az eredménytelen szavazás után Pálffy József ismét felszólalt. Egyetértett abban Széchenyivel, hogy ismét bírálta az arisztokráciát, s az alábbi kérdést tette fel:

„Kérdem méltóságotokat, tekintsék meg ezen táblát, van-e ezen arisztokráciában nemzeti szellem? Azt tartom, hogy itt egy csepp nemzetiség, nemzeti szellem nem létezik. Mondom, ezen táblában egy csepp nemzetiség sem létezik.”

- Gróf Széchenyi István terveiben is szerepelt a nemesi adófizetés. Az „*Adó*” és a *„Két garas”* - című műveiben irányozta elő azt, hogy milyen módon lehetne a hazai gazdaságot fellendíteni. Eszerint az ország minden hold megművelt földje után két garast kellett volna fizetnie az azt megművelőnek. Ezt a befolyt összeget csak az ország gazdasági helyzetének fellendítésére lehetett volna fordítani, és csak az országgyűlés határozhatott volna a felhasználásáról. A befolyt összeg kezelésére létrehoztak volna egy kincstárat Pest–Budán. Ebből az összegből a földesuraknak adhattak volna évi 5 %-os kamatra hitelt, hogy saját gazdaságukat fejlesszék. Széchenyi később telekdíjnak nevezte ezt az általa javasolt új közterhet. Végül nem vezették be, mivel nem tudtak megegyezni a beszedni kívánt adó mértékéről.
- A bécsi udvar egy hétfokú skálát alakított ki, amelybe a főrendi tagokat sorolták be annak alapján, hogy mennyire tekinthetők veszélyesnek. A két véglet az ultrabaloldali és a szélsőjobb volt. Pálffy Józsefet és Batthyány Lajost egyaránt az ultrabaloldali kategóriába sorolták és még gróf Széchenyi Istvánt is ebben a kategóriában tartották nyilván.
- Fontossá vált a vámrendszer megreformálása, mivel ekkor még fennállt a Mária Terézia által 1754-ben létrehozott kettős vámhatár. Ez volt a fő oka annak, hogy Ausztria lefölözhette minden magyar termelés piaci hasznát, s a magyar gazdaság Ausztria gyarmataként nem fejlődött. A gazdasági reformok közül ki kell emelni az első magyar nyelvű bányatörvény tervezetét. Emellett új vasútvonalak építését is előirányozták, amelyek az ország kereskedelmét lendítették volna fel. A két legfontosabb vasútterv a Debrecen–Pest–Bécs és a Pest–Fiume vasútvonalé volt.
- Törvény született, hogy protestáns lelkészek előtt is lehessen vegyes házasságot kötni, ne csak katolikus papok előtt, s hogy a nem-nemesek is bírhatnak nemesi birtokot és közhivatalt.
- Az alsótábla olyan határozatot hozott, hogy az országos tanácskozásban csak a magyar nyelvet lehet használni. Erre a horvát követek latinul szólaltak fel, s ez akkora feszültséget generált, hogy három hétre be kellett rekeszteni az országgyűlést. Az udvar végül közbeavatkozott és megszüntette a magyar nyelv használatát elrendelő határozatot.
- A Hajdú, Jászkun Kerületek és a szabad királyi városok rendezése is napirendre került. A városi kérdés váltotta ki a legnagyobb vitát. Az országgyűlésen 47 szabad királyi város kapott helyet és szavazati jogot, de a 47 város együtt csak 1 szavazattal rendelkezett, amit sérelmeztek. Az egyenkénti szavazást szerették volna elérni, ezt viszont a megyék nem támogatták, mivel velük szemben alulmaradhattak volna és a bécsi udvarnak nagyobb befolyása lett volna az alsótáblán. Egy kompromisszumos megoldás született, amely szerint a 47 város 16 szavazatot kapott.

273./ 1843. május 28.
Mitterkirchen után Salzburg: Görgei Arthur áthelyezteti magát a Nádor-huszárokhoz.

- Mivel a pozsonyi országgyűlésen az udvar uralni tudta az eseményeket, a magyarok lázadása elmaradt. Görgeit nem kellett Magyarországon bevetni.
- Görgei gyógyulása után kérte, hogy nagyobb fizetés reményében helyezzék át Salzburgba, a Nádor-huszárezredhez, ami ezen a napon - főhadnagyi rangban - teljesült. Rendkívüli előléptetésével 16 rangidős hadnagyot előzött meg. Parancsnoka gróf Teleki Ádám, közvetlen felettese Vernier százados.
- Ezt írja Görgei Salzburgból, Görgey Guidóhoz küldött levelében:

„Két napja, hogy itt vagyok, de ezalatt több összeszidást kaptam, mint egész eddigi életemben. A sokféle szolgálat máris untatni kezd. Jobban be vagyok fogva, mint a hajót vontató ló. Némely más kellemetlenebb esetek is türelmetlen föllebvalóimmal gyakran fordulnak elő egyazon órában. A százados kiabál, az őrnagy harap, a közember, ha engem meglát, úgy néz rám, minővel én tekinteném hóhéromra. Salzburg, e félkegyelműek országa, ahol kísértésbe jön az ember azt kérdezni a teremtőtől, van-e sejtelme róla, milyen léha emberteremtmény ékteleníti el itt e paradicsomi vidéket.”

Tehát, egy enervált, fegyelmezetlen, kitartás nélküli, jellemtelen ember, aki parancsnokait lenézi, akiről 2 nap alatt kiderült, hogy katonai szolgálatra alkalmatlan. Hiába működik protekciója a legfelsőbb császári körből.

274./ 1843. június 20.
A Pozsonyi Országgyűlésben betiltják a latin nyelvű felszólalást.
- Mivel a horvát követek nem akarják a magyar nyelv használatát elfogadni, felszólalásaikat latinul teszik meg. A horvát ellenzéki szabotázs megtörésére az alsótábla határozattal betiltja az országgyűlésben a latin nyelv használatát.

275./ 1843. július 01.
Petőfi Pesten beérkezik.
- Miután Petőfi nyomora Bajza tudomására jutott, baráti társaságában pénzt gyűjtött neki. Rávette Nagy Ignácot arra, hogy fordítói munkát kínáljon az ifjú költőnek, a Kisfaludy Társaság Külföldi Regénytára számára regényeket fordítson. Először Charles Bernard *„A koros hölgy"* - című regényét fordította, amellyel három hét alatt elkészült, és 100 váltóforintot kapott érte. Utána James *„Robin Hood"* - című angol regényét fordította le, amiért Nagy Ignác 300 váltóforintot ígért, de 400-at fizetett. Augusztusban az Országúton (Múzeum körút) vett ki egy szobát, a Nemzeti Múzeumra nyíló két ablakkal. Most, hogy így jobbra fordult sorsa, Petőfi eljárt a színházba, reggelizni a Pilvax-kávéházba, a fiatal írók gyülekezőhelyére. Augusztus végén Orlay is nála töltött pár napot.

276./ 1843. július 17.
Miskolcon leég a *Magyar Színház*.
- Miskolcon leégett Magyarország első kőszínháza. A város és környékének minden rendű és rangú polgára összefogott a színház újjáépítéséért.

277./ 1843. augusztus 18.
Salzburg: Görgei Arthur afférja katonai felettesével.
- Görgei egy lovas alaki gyakorlat során halálosan megfenyegeti felettesét, Vernier századost, aki ezért 8 napra sötétzárkába csukatja.
- Amire kiszabadul, működésbe lép a védőszervezet, s gróf Teleki Ádám közli vele, hogy a tisztikar már nem haragszik rá.

278./ 1843. szeptember 21.
Zágráb: Horvát nemzetiségi követelések.
- Zágráb vármegye körlevélben lázítva követeli önálló horvát-szlavón helytartótanács felállítását és a horvát nyelv bevezetését a horvát közigazgatásban.

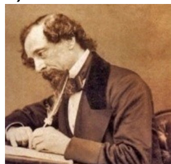
279./ 1843. október 03.
Debrecen: Petőfi ismét színészi babérokra vágyik.
- Petőfi még ekkor is a színészi pálya dicsőségére vágyott, és alig fejezte be a fordításokat, színtársulatot keresett azzal a szándékkal, hogy csak, mint híres színész tér vissza Pestre. Debrecenbe indult, ahol Komlóssy Ferenc színigazgató meghívta ugyan társulatához, de csak egy hétig maradt, mert Petőfinek a karban is énekelni kellett volna. Egy kis társasághoz szegődött, akikkel Diószegen és Székelyhídon játszottak, de ő utána három hétig betegeskedett. November 24-én a társaság felbomlott, és Petőfi pénze fogytán november 28-án nyári ruhában, elgyengülten, betegen tért vissza Debrecenbe, ahol Petőfi szép kézírással letisztázta kiválogatott 80 versét. Pákh Albert, aki jogászként és nevelőként dolgozott a városban, adott a beteg és nyomorral küszködő költőnek szállást és kölcsönt ahhoz, hogy Pestre jusson.

280./ 1843. október 12.
Bécs: Királyi leirat törli el az országgyűlés nyelvi rendeletét.
- V. Ferdinánd királyi leirattal megsemmisíti az alsótábla 1843. június 20-i nyelvi határozatát, amiben az alsótábla eltiltotta a magyar országgyűlésben a latin nyelv használatát.

281./ 1843. december 01.
Nyelvi vita a Pozsonyi Diétán.
- Miután az országgyűlés 1943. november 20-án határozatot hozott, hogy a királyi leirat ellenére is ragaszkodik a június 20-i táblai határozathoz, s nem lehet az országgyűlésben latinul felszólalni, az 1943. október 12-i királyi leiratra adandó válasz országos vitájában a horvát követek az alsótáblán latinul szólaltak fel, ami nyomán az országgyűlés naprendi vitája botrányba fulladt. Végül kimondták, hogy a horvát képviselők felszólalhatnak latinul, de ha nem magyarul szólnak, beszédüket semmisnek tekintik.

282./ 1843. december 09.
Horvátország: A magyar-párti képviselők kiüldözése Zágrábból.
- Zágrábban, a vármegye közgyűlésén fegyverrel csapnak össze a *Horvát Nemzeti Párt* és a horvátországi *Magyar Párt* hívei. A Magyar Pártot támogató nemeseket fegyverrel kiüldözik a városból.

283./ 1843. december 12.
London: Megjelent a *„Karácsonyi ének”*.
- Megjelent Charles Dickens, a viktoriánus kor legnagyobb írójának műve, a *„Karácsonyi ének”.* Eddig megjelent Művei: *A Pickwick Klub* (1837), *Twist Olivér* (1839), *Nicholas Nickleby* (1839), *Barnaby Rudge* (1841).

Charles Dickens

284./ 1844. január 03.
Pest: Az *Életképek* megjelenése.
- Pesten megjelent az *„Életképek”* havi folyóirat. Alapítója Frankenburg Adolf. A lap közreműködője volt Arany János, Bajza József, Beöthy Zsigmond, Degré Alajos, Garay János, Irinyi József, Lisznyay Kálmán, Nagy Ignác, Pákh Albert, Petőfi Sándor, Pompéry János, Vörösmarty Mihály. A lap elején elbeszélés, novella, kép, vagy vers állt, ezt követték az állandó rovatok: népismertetés, úti levelek, értekezések és a tárcába tartozó közlemények.

285./ 1844. január 08.
Balassagyarmat: Madách, mint táblabíró.
- Madách Imre lemondott tiszteletbeli aljegyzői hivataláról és 1844. január 8-án táblabíróvá nevezték ki. Emellett, mint élelmezési főbiztos működött. Ebben az időszakban írta ötfelvonásos drámáit, mindet jambusokban: *„Jó szív és erény”*, *„Csak tréfa”*, *„Commodus”*, *Mária királyné*.

286./ 1844. január 28.
Nyíregyháza: Megszületik Benczúr Gyula.
- Megszületett Benczúr Gyula, az akadémikus és történelmi festészet legmeghatározóbb művésze.

Benczúr Gyula

287./ 1844. február 14.
Petőfi Debrecenből Pestre indul.

- A hideg télben Petőfi gyalog, az áradó Tiszát megkerülve, kezében egy súlyos ólombottal és egy kopott vászontarisznyában verseivel elindult, hogy műveinek kiadót találjon. Tokaj felé került, mert az áradások miatt nem mehetett Tiszafüred irányába. Tokajból Miskolc felé haladt. Innen Mezőkövesden át Egerbe, ahol Tárkányi Béla egri kanonok a lelkes kispapokkal együtt melegen fogadta. Pár napig maguknál tartották a költőt, hallgatták verseit és útiköltséget gyűjtöttek neki. Petőfi is felmelegedett e körben, itt írta „*Egri hangok*" - című költeményét. Az egri növendék papok szekeret fogadtak neki, hogy ne kelljen gyalogolnia, így jutott Pestre. Azonban Pesten hiába keresett kiadót. Kétségbeesésében úgy döntött, hogy Vörösmartyhoz fordul és tőle kér verseire ítéletet.

> *„A végső ponton álltam. Kétségbeesett bátorság szállt meg, s elmentem Magyarország egyik legnagyobb emberéhez, oly érzéssel, mint amely kártyás utolsó pénzét teszi föl, hogy élet vagy halál."*

A nagy költő átolvasta az ifjú pályatárs verseit, és lelkes ajánlással a Nemzeti Kör elé terjesztette a versek kiadásának ügyét. A kör tagjai összeültek, s elhatározták a kiadást. Petőfi nyomban 75 pengő forint előleget kapott. Ekkor akadt egy jó nevű mecénás is, Tóth Gáspár szabómester, aki magára vállalta a kiadás költségeit, sőt Petőfinek 60 pengőforint előleget is adott. Bajza és Vörösmarty beajánlotta őt Vachot Imrének, aki sógorától, Erdélyi Jánostól annak külföldön tartózkodása idejére átvette a „*Regélő Pesti Divatlap" -* ot és nevet változtatva, július elejétől „*Pesti Divatlap*" - címen készült kiadni a lapot.

288./ 1844. február 20.
Munkács: Megszületik Munkácsy Mihály.

- Megszületett Lieb (Munkácsy) Mihály, magyar festőművész, a 19. század magyar festészetének nemzetközileg is elismert legnagyobb mestere.

Munkácsy Mihály

289./ 1844. április 24.
Sina György nagytőkés vállalkozó véleménye Magyarország gazdasági helyzetéről.

- Báró Sina György véleménye: *„Magyarország Ausztria Indiája."*
- Az osztrák-magyar vámunió miatt a vámpolitika Bécs kezében van. A magyar gyapjútermelők kénytelenek elvesztegetni terméküket, amelyért 2 országgal arrébb kétszer annyit lehetne kapni. A bécsi zsidó bankárok piaci alku nélkül, diktált áron vásárolják fel az összes magyar exportárut, ugyanakkor Magyarországon semmire és senkinek hitelt nem nyújtanak. Míg Magyarország 1802-ben 12.500 tonna gyapjút exportált, 1844-ben 26.100 tonnát. 1844-ben 498.000 tonna búzát exportáltunk. A nyomott árak miatt csak a tőkeerős nagybirtokosok nem mentek tönkre. Ekkorra néhány év alatt 15.580 magyar nemes ment tönkre. A telkes jobbágyok tömegesen, százezrével váltak nincstelen földönfutóvá, süllyedtek cselédsorba.

290./ 1844. június 30.
A *Pesti Hírlap* megszűnése.

- Miután az 1843–44-es Országgyűlésen az ellenzék vereséget szenvedett, a *„Pesti Hírlap*" szerkesztői székéből eltávolították Kossuthot, aki a Pesti Hírlap 1844. június 30-i számában búcsúzott el olvasóktól.

291./ 1844. július 01.
Pest: Petőfi a *Pesti Divatlap* segédszerkesztője.

- Petőfi költeményben vett végső búcsút a színészélettől, s nekifogott a szerkesztőségi munkának. Közben ontotta verseit, sikere egyre felfelé ívelt. Vachotnál lakása, kosztja és 15 váltóforint havi fizetése volt. Ezért köteles volt a *„Pesti Divatlap”* minden számába verset írni (2 forint külön díjért), újdonságokat szerkeszteni, a beküldött költeményekre szerkesztői üzeneteket írni, és mindennap felmenni Pestről Budára, a Gyurián & Bagó egyetemi nyomdájába, és ott elvégezni a korrektúrát. Az állás nem volt fényes, de legalább biztos, és Petőfinek elég volt, hogy végre Pesten lehetett, az irodalmi élet központjában. Újabb költeményei sűrűn követték egymást nemcsak a Divatlapban, hanem a többi szépirodalmi lapban is. Tárgyköre is egyre bővült; nemcsak népdalokat és bordalokat írt, hanem a társadalmi és politikai élet mozzanatai is lelkesítették. Költészete tartalmilag mélyült, formailag tisztult és mindinkább kibontakozott sajátos eredetisége, amellyel kivált a korabeli fiatal írók csoportjából. Megszilárdította népszerűségét, így az őszi vásár idején, a Nemzeti Kör kiadásában megjelent az első verseskötete, 109 verssel.

292./ 1844. július 06.
A *Pesti Divatlap* megjelenése.
- Pesten megjelenik a *„Pesti Divatlap”* - című hetilap. Főszerkesztője Vachot Imre, majd sógora, Erdélyi János. Vachot Imre a művelt nemzeti középosztály részére kívánt olvasmányt és kulturális fórumot nyújtani. A középosztály itt már vállaltan a nem-nemes. Főleg a társas élettel, a szépirodalommal és képzőművészettel foglalkozott, gazdagon illusztrálva divatképekkel, írók és művészek arcképeivel, színpadi képekkel, nemzeti- és népdalok hangjegyeivel.

293./ 1844. október 06.
Pest: A *Védegylet* megalapítása.
- Az országgyűlési alsótábla üléstermében megalapítják az *„Országos Védegylet”*-et, melynek elnöke herceg németújvári Batthyány Kázmér, alelnöke gróf széki Teleki László lett. Az igazgató Kossuth Lajos. Az alakuló gyűlésén elfogadott alapszabály szerint a külföldi árut ki kell szorítani a hazai piacról. A honi piac a hazai árukéǃ A Védegylet tagjai aláírásukkal és becsületszóra megfogadták, hogy 6 évig nem vesznek, nem rendelnek, nem hordanak, és nem használnak külföldi árucikket, s nem hagyják, hogy családjuk és szolgáik ilyeneket használjanak.

294./ 1844. október 19.
Petőfi verse a *Védegylet* üdvözlésére.
- A Pilvax-kör tagjai Ausztriától független magyar vámterületet és önálló ipart akarnak. A főrendűek szemére vetik, hogy jövedelmüket külföldön költik el, s itthon is külföldi árukat vásárolnak. Kossuth azért alapítja meg a Védegyletet, hogy magyar ember csak magyar kelméből készült ruhát viseljen. Az estélyeken ettől fogva nem Hunyadira, hanem a magyar cérnára és fűrészre ürítik poharaikat. Az önálló magyar ipar és az önálló vámterület megteremtése mind a nagytőke, mind a közember közös érdeke. A honfiak abban is biztosak, hogy a király, aki Ausztriában segíti az osztrák polgárságot, a magyar ipar és a magyar vámügy mellett van. Petőfi verssel köszönti a Védegylet magalakulását, minden bizalmát a királyba, a honnak atyjába helyezve:

Petőfi: Védegyleti dal *(részlet)*

Nemzetünk, e nagy folyó, mely
Mindig százfelé szakadt,
Egyesítse innepénél
A különvált ágakat.

S a király a honnak atyja,
Mint valóban jó atyánk,
Karjait kiterjesztendi,
És az áldást mondja ránk.

295./ 1844. október 28.
Sümeg: Kisfaludy Sándor halála.

- Meghal Kisfaludy Sándor (72 éves) magyar költő, a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja, Kisfaludy Károly bátyja. 1793 óta tagja a Magyar Királyi Testőrségnek. Bécsben vonzotta minden művészeti ág, figyelte az európai modern irodalmi irányzatokat. Személyesen ismerte Salierit, Beethovent, Martinovicsot. Bálról bálra járt, nagy szoknyabolond volt. Miután Napóleon elfoglalta Milánót, a magyar sereggel hadifogolyként Franciaországba került, ahol egy fiatal lány ismertette meg a modern francia költészettel, s ébresztett benne érdeklődést a költészet iránt. Miután a francia fogságból kiszabadult, katonai rangjáról lemondott, kilépett a hadseregből, és 1800-ban feleségül vette Szegedy Rózát. Házassága első évében álnéven kiadta a *„Himfy szerelmei"* – című dalciklust, amivel óriási sikert aratott, az egész ország Himfyt bálványozta. 1809-ben, a Napóleon elleni nemesi felkelés idején a lovasság őrnagyaként József nádor maga mellé vette szárnysegédnek. Kisfaludy elkészítette a nemesi felkelések okleveles történetét, amit a bécsi titkos levéltárban helyeztek el.

Kisfaludy Sándor

- Hazafiúi adakozásokból 1830-ban Balatonfüreden kőszínház létesült, aminek működését minden nyáron Kisfaludy Sándor felügyelte.
Néhány műve: *„Napló és francia fogságom", „Regék a magyar előidőből", „Hazafiúi szózat a magyar nemességhez", „Gyula szerelme (Rege tíz énekben)".* Sümegen a temető díszsírhelyében nyugszik.

296./ 1844. november 01.
Újra indul a *Pesti Hírlap*.
- Landerer újra indítja a *„Pesti Hírlap"* - ot, de nem Kossuth szellemében. A főszerkesztő Szalay László. A külföldi híreket Irinyi József szerkesztette, a közgazdaságiakat Trefort Ágoston. A legjelentősebb vezércikkíró ebben az időben Eötvös József volt.

297./ 1844. november 11.
Petőfi verse a külföld magyarjaihoz.
- A király és az arisztokrácia inkább az osztrák tőke érdekeltségének enged, kiszolgáltatva a magyar gazdaságot az osztrák közvetítő kereskedelem érdekeinek. Petőfi az arisztokráciát fekélynek tartja a haza testén.

A külföld magyarjaihoz *(részlet)*

.....
Ti fekélyek a hazának testén,
Mit mondjak felőletek?
Hogyha volnék tűz: kiégetnélek,
Égetném rossz véretek.

Nem vagyok tűz, nincs emésztő lángom,
De van éles hangú szóm,
Mely reátok átkait kiáltja,
Átkait irtóztatón.

Amiként ti e szegény hazából
Magatok száműzitek:
Vesse úgy ki csontotokat a sír
S a mennyország lelketek!

298./ 1844. november 13.
Pest: A nyelvi törvény szentesítése.

- A király szentesíti az 1843-44. évi országgyűlés törvényeit, miszerint az országgyűlés, a helytartótanács, a Kancellária magyarországi kiadványainak és a bíróságok ítéleteinek a nyelve magyar.

299./ 1844. december 12.
Pest: Petőfi a királyok ellen.
- A Pilvax ifjúságának ekkorra már felnyílt a szeme, csalódtak V. Ferdinándban. A királyról nem úgy folyik a szó, mint az arisztokrácia szalonjaiban. Túljutottak Kossuth legitimizmusán, s már messze túljutottak az uralkodó iránti feltétlen hűségen. Széchenyit és feleségét az utcán sárral dobálják meg, s este ablakuk alatt macskazenét adnak, mert Széchenyi kormányzati tisztséget vállalt. Petőfi versben akarja olvasói szemét felnyitni. A vers persze a cenzúra miatt nem jelenhet meg, de jelzi a szellemi radikalizálódást.

Petőfi: A királyok ellen
Tudjuk, hogy játék kell a gyermekeknek.
Midőn a népek gyermekek valának,
Magoknak cifra ragyogó játékszert,
Bíbor karszéket, s koronát csináltak,
S rányomták ezt egy fajankó fejére,
felülteték e fajankót a székre.

S itt a királyság, ezek a királyok,
S ők, ahol ülnek, ahol fejök szédül,
Azt gondolják a kábító magasban,
Hogy uralkodnak isten kegyelmébül.
Csalatkozásban éltek, jó királyok,
Nem uraink, csak bábjaink valátok.

De nagykorú lett a világ, s a férfi
Nem gondol többé gyermekjátékával.
Le hát a biborszékekről, királyok,
És fejetekről le a koronával!
Ha nem teszitek azt le fejetekrül,
Leütjük, s majd a fej is vele gördül.

Így lesz s nem máskép. A bárd, mely Lajosnak
Párizs piacán lecsapott nyakára,
Első villáma volt a zivatarnak,
Mely rátok készül, s kitör nemsokára.
Igen, maholnap meglesz érkezése,
Nem én vagyok már első mennydörgése!

300./ 1844. december 17.
Pest: Prielle Kornélia nagysikerű bemutatkozása a Nemzeti Színházban.
- A Nemzeti Színházban, Szigligeti Ede *Zsidó* - című népszínművében, Lizi szerepében Pesten ekkor lépett fel először Prielle Kornélia, aki ezt a szerepet már Nagyszebenben is nagy sikerrel játszotta.

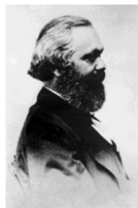

Prielle Kornélia

301./ 1845. január 03.
Horvátország: Önálló horvát cenzúra megalapítása.
Az illír nemzeti mozgalom önálló lapot indíthat.

- V. Ferdinánd kivonja a horvátországi cenzúrát a Magyar Helytartótanács hatásköre alól, s a horvát bán felügyelete alá rendeli azt.
- Boguslav Sulek szerkesztésében megjelenik a „*Branislav*" – című folyóirat, a magyarellenes illír mozgalom lapja.

302./ 1845. január 25.
Párizs: Marx kiutasítása Franciaországból.
- Karl Marx a Párizsban megjelenő *Vorwärts!* – c. lapban felségsértő cikkben kigúnyolta IV. Frigyes Vilmos porosz királyt. Erre a porosz kormány követelte az újság szerkesztőségének kiutasítását Franciaországból. Ennek eleget téve kiutasítottak sorsára jutott a szerkesztőség: Heinrich Heine, Karl Marx, Börnstein, Mihail Bakunyin, H. Bürges, Arnold Ruge. Marx ekkor családjával Brüsszelbe költözött. Marx eddig megjelent művei: A zsidókérdéshez (1843. Párizs), Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-ből (1844. Berlin), A szent család vagy a kritikai kritika kritikája (1845. Frankfurt am main), Tézisek Feuerbachról (1845. Berlin), A német ideológia (1845. Berlin)

Karl Marx

303./ 1845. február 12.
Magyar Királyság: Jobbágyfelszabadítások.
- Bezerédj István, gróf Károlyi Lajos, herceg Batthyány Kázmér és testvére, herceg Batthyány Gusztáv jobbágyaik nagy részét - örökváltság útján - felszabadítják.
- Herceg Batthyány Kázmér maradék birtokain óvodákat, iskolákat, és Nagy Károly csillagász, matematikus javaslatára Bicskén csillagvizsgálót alapít, és Vörösmarty Mihály megélhetésének biztosítására alapítványt hoz létre, melynek évjáradéka biztosítja a költő megélhetését.

304./ 1845. március 25.
Pest: Megjelenik Petőfitől a *János vitéz*.
- Petőfi még 1844. november végén, 6 nap és 6 éjszaka alatt írta meg a „*János vitéz*"-t. Népmesének nevezte, mert egy részét népmesei motívumokból szőtte és a népmesék hangjában adta elő. A költemény nagyon tetszett Vörösmartynak. Azonban Petőfi nem talált rá kiadót. Ekkor Vachot Imre vette meg 100 forintért, és ő adta ki.

305./ 1845. április 03-13.
Görgei Arthur Bécsben.
Bécs: Görgei eljegyzése.
- Bécsből írja <u>németül</u> öccsének, Istvánnak:

> *„Életem könnyed, kedélyem vidám, egészséges testem kevéssel beéri. Ezek teszik boldogságomat. Kaptam 200 pengő forintot lóvételre. Egész áldott nap lovagolok és lövöldözök. A kilátás, hogy itteni szabadabb életemet már csak elmenetelem napjáig élvezhetem, és hogy némileg szigorúbb viszonyok közé helyeznek át, arra ösztönöz, hogy az életet amúgy isten-igazából kiélvezzem. Ha egy héten két-három éjjel itthon hálok, az már unalmas hét volt. A lakószobában dúskálok a múltban, kiböngészem a jelennek reális adatait, és hozzávetem a jövőhöz.*

- Görgei bécsi tartózkodása idején eljegyzi Medgyaszay Friderikát, egy 24 éves, gazdag, idegeivel beteges leányt.

306./ 1845. április 19.
Megalakul a *Vukovár-Fiumei Vasútegylet*.
- Szerém vármegye védnöksége alatt megalakul a *Vukovár-Fiumei Vasútegylet*. Elnöke herceg Batthyány Kázmér.

307./ 1845. május 12.
Lienz: Meghal Batsányi János.
- Lienzben meghalt Batsányi János (82 éves). Az osztrák hatóságok a brnoi Spilberk várban letöltött börtön után feleségével együtt Lienzbe internálták, ahol szigorú rendőri felügyelet alatt élt. Baróti Szabó Dáviddal és Kazinczy Ferenccel alapította meg az első magyar irodalmi társaságot a *Kassai Magyar Társaság*ot. Ugyancsak együtt indították el az első magyarországi irodalmi folyóiratot, *Magyar Museum néven*. Megvádolták a Martinovics-összeesküvésben való részvétellel, s letartóztatták. Tisztázta ugyan magát, mégis börtönre ítélték. Előbb a budai, majd a kufsteini börtönbe került.
- A nyelvújítási vitában az ortológusok oldalán a magyar nyelv hagyományainak megvédését képviselte. Felesége Baumberg Gabriella, ünnepelt osztrák költőnő volt. Amikor Bonaparte Napóleon 1809-ben bevonult Bécsbe, Batsányi a szabadítót remélte benne. Volt kufsteini fogolytársa, a bassanói herceg kérésére ő fordította le Napóleon magyarokhoz intézett kiáltványát /eredetije Pannonhalmán a Bencés rend könyvtárában/, amelyben az osztrákoktól való elszakadásra szólította fel a magyarokat.
- Napóleon bukása után az osztrákok a spilberki (Brno) börtönbe vetették, majd feleségével együtt internálták Lienzbe, ahol szigorú rendőri felügyelet alatt élt. Könyvtárát a Nemzeti Múzeumra hagyta. Magyarországon két évvel halála után tudták csak meg, hogy már nem él.

Batsányi János

308./ 1845. május 30.
Pest: A *Tiszadobi Tiszaszabályozási Társaság* megalakulása.
- Első ülését tartja a *Tiszadobi Tiszaszabályozási Társaság*. Elnöke gróf Andrássy Károly. Néhány nap múlva Vásárhelyi Pál benyújtja a Magyar Királyi Helytartótanács részére a Tisza szabályozására kidolgozott tervét. (Nem ezt valósították meg!)
- Széchenyi azonnal hozzálát a Tisza szabályozási munkák megvalósításához. Mint királyi kormánybiztos, a birodalmi kincstárból tudta finanszírozni a magyar Alföld ármentesítési munkáit. Vásárhelyi vízrendezési tervét több műben ismertette.

309./ 1845. április-június.
Petőfi felvidéki körútja.
- Vachot Imre Petőfi költeményeinek kizárólagos kiadója akart lenni, s egy költeményéért 5 pengőforintot ígért. Petőfi ezt rabszolgaságnak érezte, félt, hogy a kényszer miatt elveszti alkotó erejét, ezért 1845. április 1-én felmondta szerkesztői állását, de költőként a lapnál maradva útra kelt, hogy meglátogassa a Felvidéket. Eperjesen meglátogatta Tompa Mihályt. Itt érte az első nyilvános megtiszteltetés, amikor az evangélikus főiskola ifjúsága fáklyás zenével üdvözölte. Kerényivel kirándult a Tátrába, Késmárkra, onnan Petőfi Iglóra ment. Május 24-én indult vissza Pestre. Megállt Rozsnyón, ahonnan kirándult az aggteleki cseppkőbarlanghoz, majd Rimaszombatban, ahol a nemesség megválasztotta és feleskette Gömör vármegye táblabíróságába. Kubinyinál időzött Várgedén, megnézte a füleki, a gácsi, az ajnácskői, a somoskői és a salgói várromokat. Losoncon egy hetet töltött, majd Balassagyarmaton és Vácon át június 24-én visszatért Pestre. Élményeit egy cikksorozatban feldolgozta, melyet *„Úti jegyzetek"* - címmel az *„Életképek"* szépirodalmi lapban tett közzé, 1845. július havában.

310./ 1845. július 10.
Salzburg: Görgei Arthur kilép a hadsereg szolgálatából.
- A kvietálási okiratot a főhaditanács részéről Hardegg tábornok, a szolgálati helye részéről gróf Teleki Ádám írta alá. Ebben az esetben is tévesen diktálta be a vallási felekezetét. Azt hazudja benne, hogy jól beszél és ír magyarul, holott Johann Woldemar Blaha soha nem volt képes magyarul beszélni. 1848-49-ben minden haditanácsot németül vezetett. Azt is állítja az elbocsátó okirat, hogy gyengén tud latinul. Nos,

Görgey Artúr folyékonyan, anyanyelvi szenten beszélt latinul, mivel a magyar iskolákban a magyar nyelvet is latinul tanították. Ezzel szemben Csehországban és Ausztriában soha nem használták és iskolákban nem is tanították a latin nyelvet, ennélfogva Görgei soha nem is tudott latinul. Aki írta a minősítést, tudta, mit kell hazudni.
- Az 1839. július és 1845. július közötti katonai szolgálati idejéből egyetlen egy dicsérő sor nem került, csak fegyelmik és fenyítések.

311./ 1845. július 27.
Pest: Megjelenik Arany János első műve.
- Arany János beküldte a Kisfaludy Társaság vígeposz-pályázatára az „*Elveszett alkotmány*" - című szatirikus eposzát, amellyel elnyerte a 25 arannyal járó pályadíjat. A mű meg is jelent a Kisfaludy Társaság Évlapjai VII. kötetében.

312./ 1845. július 28-29.
Horvátország: Véres tisztújítás Zágrábban.
- Miután a zágrábi tisztújításon a horvát–magyar párt győzött, másnap, 1845. július 29-én az illírpárti nemesek felfegyverkezve jelentek meg a tartományi gyűlés székhelyén, s 17 fegyvertelen magyarpárti képviselőt lemészároltak. A véres összeütközésnek a katonaság közbelépése vetett véget.

313./ 1845. augusztus 16.
Széchenyi újabb kinevezése.
- A király gróf Széchenyi Istvánt kinevezi a Magyar Királyi Helytartótanács szervezetében felállított Közlekedésügyi osztály élére. A polgári ellenzék a magyar függetlenség ügyének elárulását látta abban, hogy Széchenyi állást vállalt a Helytartótanácsban.

314./ 1845. szeptember 01.
Csehország: Görgei Arthur Prágában vegyészeti szertáros.
- Magyarországi egyetemre nem jöhetett, mert itt a tannyelv a latin és a magyar volt. Ő egyiket sem bírta. Magyarul 6 éve képtelen volt megtanulni, s ezt pótolni 27,5 évesen már kevés esély volt. Prágában ekkor a német volt a tannyelv. Prágában lombikot mosogatni és a professzor előadásihoz asszisztálni magyar nyelvtudás nélkül is lehetett.
- Gustáv Rösler budai császári királyi főbányatanácsos ajánló levelére Prágában Radtenbacher professzor mellé lett beosztva laboratóriumi segédnek (semmiféle kémiai előismerete nem volt). Tanulmányai idejére ingyen szállás és koszt mellé évi 300 forint ösztöndíjat kapott. Kétévi ösztöndíjat (7.200,- Ft) az egyetem előre, készpénzben kifizetett részére. Tanulmányi ideje során bejárta a birodalom bányáit, vasgyárait, acélkohóit, amihez minden esetben kamarillai engedélyt és ajánlólevelet kapott.

315./ 1845. szeptember 14.
Vasútépítő társaság alakul.
- Megalakul a *Vukovár-Fiumei Vasút Építésére Egyesült Társaság*. Elnöke: herceg Batthyány Kázmér.

316./ 1845. szeptember 23. - október 14.
Horvát tartománygyűlés.
- Megnyílik a horvát tartománygyűlés. V. Ferdinánd megparancsolja, hogy a horvát tartománygyűlésen csak báni meghívóval rendelkezők szavazhatnak. (A bán a meghívottak közül a magyarpártiakat kihagyta.)
- A horvát tartománygyűlés első rendeletével személy szerint, fejenként megsemmisíti a turopoljei tartománygyűlés képviselőinek szavazati jogát. Azután a tartománygyűlés elfogadja a tartománygyűlés reformjára kidolgozott új törvénytervezetet, miszerint Horvátországban a magyarok kollektíve kapnak 1 db (egy darab) szavazatot.

317./ 1845. november 12.- december 19.

Bécs: Magyar tiltakozás a király horvát politikája miatt.
- Pest vármegye 1845. november 12-én feliratban ítélte el a kormány horvát politikáját, mely tiltakozó memorandumot küldöttség adta át Bécsben.
- 1845. december 10-én József nádor levélben figyelmeztette Pest megyét, hogy a megye küldöttsége engedély nélkül ne induljon Bécsbe.
- Pest vármegye küldöttsége 1845. december 15-én jelentkezett a királynál kihallgatásra, azonban V. Ferdinánd nem fogadta Pest vármegye küldöttségét.
- 1845. december 19-én Pest vármegye küldöttsége memorandumot nyújtott át Majláth Antal magyar kancellárnak, melyben a kormány horvátországi politikája ellen tiltakozott. (gróf Apponyi György alkancellár volt az illír függetlenség leglelkesebb támogatója.)

318./ 1846. január 04.
Társaság alakul a budai alagút megépítésére.
- Megalakul a *Budai Alagúttársaság*, az épülő Lánchíddal szemközti budai alagút megépítésére.

319./ 1846. január 13.
Pest: Meghal Horvát István.
- Pesten meghalt Horvát István, a Pesti Egyetem dékánja, egyetemi tanár, bölcsész, jogász, történész, költő, író, négy vármegye táblabírája, a Nemzeti Múzeum igazgatója, generációk tanítómestere. Elévülhetetlen érdemeket szerzett az 1838-as nagy pesti árvíz idején azzal, hogy sikerült a Múzeum gyűjteményeit megmenteni. 30 nagyobb művet írt, köztük *„Rajzolatok a magyar nemzet legrégiebb történeteiből*". Ő volt generációja történelemtanára, a Habsburg és labanc történelemhamisítókkal szemben.

Horvát István

320./ 1846. január 22.
Társaság alakul a Pécs és Mohács közti vasút megépítésére.
- Részvénytársaság alakul a Pécs és Mohács közötti vasút megépítésére. Eredeti rendeltetése, hogy az Első Dunagőzhajózási Társaság hajói részére a pécsi bányákból szenet szállítson a mohácsi kikötőbe. Elnöke: Mailáth György.

321./ 1846. február 22.
Pest: Az Akadémiai Könyvtár megalapítása.
- Herceg Batthyány Kázmér felajánlotta a Magyar Tudós Társaságnak teljes rohonci és kisbéri könyvtárát.

322./ 1846. február 24-27.
Krakkói felkelés.
- Krakkóban, az 1815 óta felosztott Lengyelország ausztriai részének központjában Jan Tyssowski felkelést hirdetett, amihez a parasztság csatlakozására számított. Kihirdette, hogy a jobbágyok által ideiglenesen használt föld a parasztok tulajdonába megy át, és a robotot eltörlik a földesurak kártalanítása nélkül. Magát diktátornak kiáltotta ki, s kihirdette, hogy aki követeli a föld és a robot megváltását, az halállal lakol. Az osztrákok nem tudták letörni és felszámolni a felkelést, ezért segítséget kértek a szomszédos, orosz kormányzás alatt álló Alkotmányos Lengyelországtól, s erre bevonultak Paskievics herceg csapatai. A felkelés során egyetlen csatát vívtak, a Raba-folyó partján fekvő Gdów falunál, ahol a Benedek tábornok parancsnoksága alatt álló osztrák csapatok a környékbeli parasztsággal közösen megverték a felkelő különítményt.
- A felkelők legradikálisabb harcosa Edward Dembowski nem adta fel a harcot. Beszélni kívánt a jobbágyokkal, és ezért február 27-én kereszttel kezében körmenetet vezetett Krakkó egyik külvárosába, Podgórzébа. Azonban a felvonulóknak a katonaság útját állta, s az oroszok és az osztrák katonaság több sortüzet adott le a tömegre. Dembowski

elesett, halála pontot tett a felkelés végére. Az addig szabad Krakkót és környékét Ausztriához csatolták, Tyssowski diktatúrája megbukott.
- A katonai beavatkozás számláit az oroszok 1849-ben a magyarországi hadjárat osztrák államadósságához csapták, amit a magyarok fizettek meg.

323./ 1846. április 05.
Megalakul a *Balatoni Gőzhajózási Társaság*.
- Megalakul a „*Balatoni Gőzhajózási Társaság*". Elnöke: gróf Széchenyi István.

324./ 1846. április 08.
Pest: Meghal Vásárhelyi Pál.
- A pesti Károlyi-palotában, a *Tiszavölgyi Társulat* ülésén szívroham végzett Vásárhelyi Pál (51 éves) akadémikus, vízépítő mérnökkel. A földbirtokosokkal és a vízhez nem értőkkel folytatott értelmetlen vita végzett vele. A Tisza szabályozásának tervét két változatban készítette el, mindkét változatban figyelembe véve a vizek visszatartása, szabályozott, lassú lefolyása iránti érdeket. De ezt a nagyhangú dilettánsok nem értették, a szakmailag teljesen téves külföldi példákat, köztük a Pó szabályozását hozták fel követendő példának, s Vásárhelyi és Széchenyi tervét demokratikus többséggel elvetve az is valósult meg, mely idővel elsivatagosítja az egész Kárpát-medencét.
- Vásárhelyi halálával elhárult az akadálya annak, hogy a hozzá nem értők többségi demokratikus szavazatával a külföldről átvett szakmai tévutat, *Pietro Paleocapa* velencei műszaki igazgató Pó-folyó szabályozásánál alkalmazott elveit alkalmazzák, s csatornázzák a Kárpát-medence vízfolyásait. Elérték, hogy a legrövidebb úton rohanjon át minden beérkező és itt fakadó víz Magyarországon, elsivatagosítva a Duna-Tisza közét.
- (1837-re a legveszélyesebb sziklazátonyok kirobbantásával már befejeződött a vaskapui víziút építése a Dunán, amelynek tervezésében és kivitelezésében is oroszlánrésze volt Vásárhelyinek. Tervei alapján készült el a Fertőt lecsapoló csatorna, amely a Hanságon biztosította a gazdálkodást.)

Vásárhelyi Pál

325./ 1846. április 24.
Pest: Megjelenik Petőfi újabb verskötete.
- Míg Petőfi népszerűsége egyre nőtt, a pesti sajtóban ellene mind több hang jelentkezett. Vörösmartyék nagy tekintélyű Athenaeuma megszűnt; a megmaradt szépirodalmi lapok közül Petőfi kizárólag a Pesti Divatlapnak kötötte le magát, és így egy másik lap, a „*Honderű*" már ez okból sem nézte jó szemmel a költő emelkedését.
- A többnyire igazságtalan hírlapi támadások Petőfiben felidézték régi szenvedéseinek emlékét, és pesszimizmus vett erőt rajta. Ez a hangulat jelenik meg az ebben az időszakban, a Pesten és szüleinél, Szalkszentmártonban írt „*Felhők*" – című verskötetén, amit ekkor adott ki (66 költemény). Érzéseiben a világgyűlölet és cinizmus vett erőt rajta.
A „*Felhők*"-kel egy időben írta „*A hóhér kötele*" - című regényét is, és utána „*Tigris és hiéna*" - című drámáját, melyet a pesti tavaszi vásár kedvező szezonjában akart előadatni a Nemzeti Színházban. Azonban a színház mégsem tűzte műsorra soha. Ekkor írta legkedvesebb programversét, mindig ezt szavalta, ha felkérték szavalni:

Petőfi: Dalaim *(részlet)*

…
Oh de míg a pohár van kezemben,
Nemzeteknek keze van bilincsen,

S amilyen víg a pohár csengése,
Olyan bús a rabbilincs csörgése.
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Fellegei bánatos lelkemnek.

De mit tűr a szolgaságnak népe?
Mért nem kél föl, hogy láncát letépje?
Arra vár, hogy isten kegyelméből
Azt a rozsda rágja le kezéről?
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Villámlási haragos lelkemnek!

326./ 1846. május 05.
Pest: Petőfi visszautasítja a Kisfaludy Társasági tagságot.
- A *Kisfaludy Társaság* tagjává akarja választani, de Petőfi visszautasítja ezt a megtiszteltetetést. Azt írta vissza az ajánlatra, hogy egy olyan országban, ahol annak a költőnek, akinek műve több példányban fogyott el, mint az összes addigi szerzőé együttvéve, havonta 2 db verse jelenhet meg 10 forintra értékelve, annak az országnak ilyen költőre nincs szüksége, ezért nem is kíván a társaság terhére lenni.
- Erre az összes újság és kiadó ajtaja bezárul előtte.

327./ 1846. június 06.
Pest: Petőfi megalapítja a *Tízek Társaságát.*
- Petőfi megvált Vachot Imre lapjától, a Pesti Divatlaptól és sztrájkot szervezett. A szerzők már túlzottan ki voltak téve a szerkesztők önkényének. Írói társulatot szerveztek, amely a meglevő lapoktól függetlenül alapít lapot és azt saját irodalmi programja szerint szerkeszti. Petőfi 9 írótársával megalapította *„Tízek Társasága”* elnevezésű csoportot, melynek tagja volt Petőfi mellett Jókay Mór, Tompa Mihály, Degré Alajos, Obernyik Károly, Pálffy Albert, Bérczy Károly, Pákh Albert, Lisznyai Kálmán és Kerényi Frigyes.
- A tízek kötelezték magukat, hogy az év közepétől számítva 1 évig sehova sem írnak, csak a saját szépirodalmi lapjukba, melyet *„Pesti Füzetek”* címmel akartak megindítani. Az év közepén csakugyan megszüntették a különböző lapokba történő írást, de Vachot Imre bosszút állt rajtuk, mert a tízek közül öttől mindjárt júliusban leközölt olyan munkákat, melyek régebbről nála maradtak. Emiatt Petőfi összeveszett Vachottal, akit párbajra is hívott, de Vachot kitért ez elől. A lap megindítására azonban a tízek nem kaptak engedélyt a gyanakvó hatóságtól, ezért a társaság feloszlott.

328./ 1846. június 07.
Varsó: Cári rendelet a lengyelek helyzetének javítására.
- Paskievics előterjesztése alapján a cár rendeletet adott ki, ami a lengyel földműves népesség helyzetének megjavítását célozta lengyel földön. Eltörölte a robotnorma feletti ingyenmunkát és az ajándékok rendszerét. (Ilyen típusú intézkedések persze Oroszország területére vonatkozóan föl sem merült.) Paskievics drákói intézkedéseivel elfojtotta a galíciai jobbágylázadásokat, de megvédte a cári önkénnyel szemben a politikai ellenzékben lévő lengyel földbirtokosokat is. Ez bizonyította, hogy a lengyel nemesek a cári katonai hatalomtól függtek.

329./ 1846. július 15.
Megindul Magyarországon az első vasúti közlekedés.
- Megkezdi működését az ország első vasútvonala, Pest és Vác között.

330./ 1846. augusztus.
Katasztrofális a termés Magyarországon.
- A tavaszi fagyok és az aszály miatt nagyon rosszak a terméseredmények. A lakosság éhezik.

331./ 1846. szeptember 08.

Nagykároly: Petőfi találkozása Szendrey Júliával.
- Petőfi a szeptember 9-re meghirdetett Erdélyi Országgyűlést szándékozott meglátogatni Kolozsvárott. Oda felé útba ejtette Szatmárt, Máramarost, majd Nagykárolyba ment. A Szarvas fogadóban, ahol lakott, megismerkedett gróf Teleki Sándorral, akivel életre szóló barátságot kötött. Szeptember 8-án, a megyei bál előtt, délután 6 óra tájban látta először a Térey család kertjében Szendrey Júliát, Szendrey Ignác erdődi tiszttartó 18 éves leányát. (Szendrey Júlia 1828-ban született Keszthelyen, ahol akkor apja a Festetics uradalom tiszttartójaként dolgozott.) Este a bálban bemutatták őket egymásnak. Hosszabban társalogtak, és a költőre e találkozás meghatározó benyomást tett.

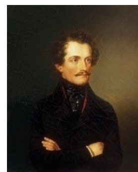
332./ 1846. szeptember 21.
Balatonfüred: Magyarországon vízre bocsátják az első gőzhajót.
- Vízre bocsátják az első gőzhajót, a *Kisfaludy*-t.

333./ 1846. szeptember 23.
Debrecen: Petőfi lángoló szerelme Prielle Kornéliával.
- Debrecenben esett meg Petőfi Sándor rövid és romantikus ismeretsége Prielle Kornéliával, az ünnepelt drámai színésznővel, aminek majdnem házasság lett a vége. Petőfi 2 hónapos epizód után visszapártolt Szendrey Júliához.

334./ 1846. október 20.
Táncsics Mihály bujkálása.
- A bécsi kamarilla által körözött Táncsics Mihály herceg Batthyány Kázmér szlavóniai birtokán rejtőzik 1847. március végéig, amikor Táncsics elhagyja búvóhelyét, s Pestre megy.

335./ 1846. november 01.
Pozsony: Megkezdi működését az első lóvasút.
- Átadják a forgalomnak Pozsony és Szered (Nagyszombattól 15 km-re délre, a Vág kereskedelmi csomópontja) között az első kiépített, menetrend szerint működő lóvasutat.

336./ 1846. november 12.
A *Konzervatív Párt* megalakulása.
- Az udvarhű újkonzervatív fiatal arisztokratákból álló "fontolva haladók" csoportjából megalakult a *„Konzervatív Párt”.* Ez volt Magyarország első politikai pártja. A Konzervatív Párt Magyarország érdekeit a birodalmon belül kívánta érvényesíteni, és egy erős Habsburg Birodalom megőrzését az ország érdekének tartotta. A liberális ellenzéktől eltérően nem kívánt konfrontálódni Béccsel.
- A fontolva haladók vezetője a párt megalakulásakor gróf Dessewffy Aurél volt, majd halála után gróf Dessewffy Emil.

Dessewffy Aurél

337./ 1846. november 20.
Erdőd: Petőfi verse Júliához.
- Petőfi megírja a *„Reszket a bokor, mert …”* – című versét.

Petőfi: Reszket a bokor, mert … *(részlet)*
Reszket a bokor, mert
Madárka szállott rá.
Reszket a lelkem, mert
Eszembe jutottál.

Mikor együtt voltunk,
Tudom, hogy szerettél.
Akkor meleg nyár volt,
Most tél van, hideg tél.
Hogyha már nem szeretsz,
Az isten áldjon meg,
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg!

338./ 1846. december 12.
Erdőd: Petőfi újabb verse.
- Petőfi megírja az *„Egy gondolat bánt engemet”* – című versét.

Petőfi: Egy gondolat bánt engemet *(részlet)*
Egy gondolat bánt engemet:
Ágyban, párnák közt halni meg!
Lassan hervadni el, mint a virág,
Amelyen titkos féreg foga rág.

Ne ily halált adj, istenem,
Ne ily halált adj énnekem!
Legyek fa, melyen villám fut keresztül,
Vagy melyet szélvész csavar ki tövestül.

Ott essem el én, a harc mezején,
Ott folyjon az ifjui vér ki szivembül,
S ha ajkam örömteli végszava zendül,
Hadd nyelje el azt az acéli zörej,
A trombita hangja, az ágyudörej.

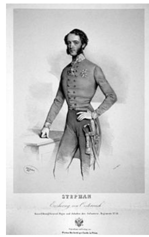
S ott hagyjanak engemet összetiporva.
Ott szedjék össze elszórt csontomat,
Ha jön majd a nagy temetési nap,
Hol ünnepélyes, lassu gyász-zenével.

És fátyolos zászlók kiséretével
A hősöket egy közös sírnak adják,
Kik érted haltak, szent világszabadság!

339./ 1847. január 06.
Felvidék: Megszületik Mikszáth Kálmán.
- Szklabonyán megszületik Mikszáth Kálmán író, újságíró, lapszerkesztő, képviselő.

340./ 1847. január 07.
Pest: Megjelenik Petőfi drámája.
- Megjelent Petőfi új drámája, a *„Tigris és hiéna”*. Szerződött az *„Életképek”*-kel, hogy január 1-jétől más lapba nem ír, s általában a lap minden második számában jelenik meg költeménye, melyekért egyenként másfél aranyat kapott. Abban az évben írta két népies elbeszélését, *„A nagyapa”* és *„A fakó leány és a pej legény”* – címmel.

341./ 1847. január 13.
Buda: István nádor megválasztása.
- Elhunyt József nádor (71 éves), a király magyarországi helytartója. Temetésére Kossuth Lajos újságíró, a Védegylet vezetője, méltató sorokat írt róla.
- Nádorrá a magyar országgyűlés fiát, István főherceget választja.

István nádor főherceg

342./ 1847. január 24.
Megalakul az *Ellenzéki Kör*.
- Teleki László kezdeményezésére egyesült a gróf Ráday Gedeon és Vörösmarty vezette *Nemzeti Kör* és a Teleki László vezette *Pesti Kör*. Ezzel a Konzervatív Párt mintájára, annak ellenfeleként létrehozták az *„Ellenzéki Kör"* nevű pártot. Alelnökök: Vörösmarty Mihály és Fényes Elek.

343./ 1847. február 12.
Bécs: Semmelweis felismeri a gyermekágyi láz okát.
- Semmelweis Ignác a bécsi közkórház szülészeti klinikáján dolgozik, ekkor hal meg egyik orvoskollégája, boncolás okozta vérmérgezésben. A tünetek alapján Semmelweis felismerte, hogy a szepszis és a gyermekágyi láz tünetei és kiváltó oka azonos, mégpedig, hogy boncoló orvosok fertőzik meg pácienseiket. Bevezette a ¼ órás klórmeszes fertőtlenítést körömkefével.
- Az orvostársadalom föllázadt a tényfeltárás ellen, hogy ők fertőznék meg a betegeket. Erre Semmelweis kimutatásban összehasonlította az orvosokkal működő kórházak és az orvosok nélkül, bábákkal működő szülőotthonok halálozási adatait, s bebizonyította, hogy a kórházi adatok katasztrofálisak.

344./ 1847. február 06.
Pest: Arany János *Toldi* - ja nyeri el a pályázati fődíjat.
- A Kisfaludy Társaság irodalmi pályázatára Arany János beküldte a *„Toldi"* – című népies elbeszélő költeményét. Egyöntetű sikert aratott. Egyszerre ünnepelt költő lett.
- Petőfi volt az első, aki üdvözlésére sietett, és ismeretlenül is versben köszöntötte. Aranyt semmi sem tette olyan boldoggá, mint ez az üdvözlés. Petőfi kortársai közül Arany volt az egyetlen, akitől dicsőségét félthette volna. Ő támogatja legjobban, nemcsak irodalmi téren, hanem magánügyeiben is. Kioktatja az írói érvényesülés titkaira, munkára ösztönzi, patronálja, naphosszat szaladgál, hogy kiadót, pénzt és állást szerezzen neki.

Arany János

345./ 1847. március 15.
Pest: Megalakul az *Ellenzéki Párt*.
Megjelenik Petőfi összes költeménye.
- Pesten, az országos ellenzéki konferencia keretében megalakult az *„Ellenzéki Párt"*. A párt elnökévé a létrehozásán sokat fáradozó gróf Batthyány Lajost választották meg. Az alakuló ülésen Kossuth Lajos vázolta a párt számára az általa kidolgozott hivatalos programjavaslatot, majd arról határoztak, hogy egy hattagú bizottság készítse el a végleges programot. E bizottság tagjai: Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Eötvös József,

Pulszky Ferenc, Teleki László és Szemere Bertalan. Az ülés végén Petőfi Sándor elszavalta „*A nép nevében*" - című versét.

Petőfi Sándor: A nép nevében *(részlet)*

Még kér a nép, most adjatok neki!
Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?
Nem hallottátok Dózsa György hirét?
Izzó vastrónon őt elégetétek,
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz; ugy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!

S a nép hajdan csak eledelt kivánt,
Mivelhogy akkor még állat vala;
De az állatból végre ember lett,
S emberhez illik, hogy legyen joga.
Jogot tehát, emberjogot a népnek!
Mert jogtalanság a legrútabb bélyeg
Isten teremtményén, s ki rásüti:
Isten kezét el nem kerűlheti.

Jogot a népnek, az emberiség
Nagy szent nevében, adjatok jogot,
S a hon nevében egyszersmind, amely
Eldől, ha nem nyer új védoszlopot.
Az alkotmány rózsája a tiétek,
Tövíseit a nép közé vetétek;
Ide a rózsa néhány levelét
S vegyétek vissza a tövis felét!

Még kér a nép, most adjatok neki;
Vagy nem tudjátok: mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?
Nem hallottátok Dózsa György hirét?
Izzó vastrónon őt elégetétek,
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz... ugy vigyázzatok!
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!

- E napon jelent meg Petőfi összes költeménye egy kötetben, Emich Gusztáv kiadásában. Emich az örökös kiadási jogért 500 forint végösszeget fizetett a költőnek a 3.000 példányban nyomatott kiadásért. Petőfi arcképét a kötetbe Barabás Miklós rajzolta meg tussal. A kötetet, a sikerre való tekintettel, még 3-szor adja ki Emich.

Petőfi Sándor

(Barabás M. tusrajza)

346./ 1847. április 07.
Buda: Letartóztatják és börtönbe vetik Táncsicsot.
- Táncsics Mihályt hivatalosan egy Lipcsében kiadott könyve miatt letartóztatták, majd börtönbe vetették. A Lipcsében kiadott könyv címe: *„Sajtószabadságról nézetei egy rabnak”*. Táncsics Mihály tanár, tankönyvíró, író, nyelvész ekkorra már megírta a *„Legrégibb nyelv a magyar”* – című könyvét, s benyújtotta a cenzúrához kiadási engedélyért. A könyvet a cenzúra elkobozta, s Táncsicsot börtönbe vetették. Az indok, amit ma is tanítanak az iskolákban, hogy Táncsics szocialista politikai agitációt fejtett ki röplapjaival, amiket majd 30 év múlva fog elkövetni.
- Táncsics Horvát István tanítványa volt, aki életcéljául tűzte ki, hogy az európai indo(judeo)germán történelemhamisítást megcáfolja, s az új nemzedéket az igaz történelem ismeretére, ezzel magyar tudatra ébreszti. 1835-ben kiadott egy értekezést a Magyar Tudós Társaság elfajzott, magyarellenes működéséről (*Kritikai értekezet a MTT munkálataira*). 1842-ben kiadta a *„Földmívelési ipar ébresztésének egyetlen módja”*- című vitairatát.
1846-ig megírta az *„Általános világtörténet az ifjúság számára*” – c. tankönyvét, a *„Népkönyv, polgári katekizmus a nép számára”*, majd a *„Magyarok története kérdések és feleletben*” – című könyveit. Kiadta a magyar nyelvtan, a latin, a francia nyelvoktató tankönyveit, egy biológia tankönyvet, s egy beszédtan könyvet. Közben regényeket is írt, s adott ki (*„Rényképek”*, *„Pazardi, a zsidó nemzetnek ajánlva”*).
- 1846-ban öt hónapig vándorolt Nyugat-Európában, ahol bejárta a német városokat, Párizst, Londont. Útja során nemcsak tapasztalatokat szerzett, hanem könyveinek kiadót. Így jelent meg Lipcsében könyve a sajtószabadságról, ami ürügyén sajtóvétség és izgatás vádjával elítélték. Budai börtönéből majd 1848. március 15-én szabadítja ki a forradalmi ifjúság. Valójában azért vetették börtönbe, mert kiadási céllal a cenzúra elé terjesztette a *„Legrégibb nyelv a magyar”* – című könyvének kéziratát. Börtönbe vetették, s kéziratát megsemmisítették. Táncsics ezt írta róla:

> *„Azt remélni sem igen bírom, hogy művem ki lesz az én életemben nyomtatva, pedig ez az egy az, mit büszkeségemül mutathatok fel. Egyedül a „Legrégibb nyelv a magyar” magaslik ki a többi közül. Ez oly szellemi kincs milyennel a föld kerekségén egy ország sem dicsekedhetik.”*

Táncsics Mihály

347./ 1847. május 14.
Az *Osztrák Tudományos Akadémia* megalapítása.
- Bécsben Ferdinánd császár e napon, 22 évvel a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása után, - német és francia mintára - megalapítja az Osztrák Tudományos Akadémiát.
- Később, különösen Ferenc József uralma idején mindent elkövetnek, hogy a Magyar Tudományos Akadémiát az Osztrák Akadémia egy kihelyezett fiókjává csökevényesítsék.

348./ 1847. május 15.
Zichy Mihály Szentpétervárra települ.
- Zichy Mihály festő Szentpétervárra költözik, ahol rajzolni tanítja Katalin hercegnőt, Mihály nagyherceg (a cár öccse) leányát, majd 1853-tól II. Sándor cár udvari festője lesz.
- 1874-81 között Párizsban élt, majd Grúzia fővárosába, Tbiliszibe költözött, ahol illusztrálta Rusztaveli eposzát és Lermontov műveit. 1883-tól ismét Szentpéterváron él,

ahol III. Sándor cár udvari festője. Mindenhová követnie kell az uralkodót, s minden politikai eseményről, ill. konferenciáról festményt készít.

Zichy Mihály

349./ 1847. június 16.
Prága: Görgei Arthur mezőgazdász akar lenni.

- Görgei megírja rokonainak, hogy fölhagy a kémiával, s még a nyár folyamán, bármi áron Görgőre, vagy Toporcra akar költözni, hogy a családi birtokon gazdálkodjon. (Persze, ő már az örökségét a családtól kikövetelte, meg is kapta és el is adta, tehát, birtoka sehol nem volt.)

> *„Egy mezőgazdasági mintagazdaságba akarok belépni, hogy a mezőgazdasági vezetés egész évi ciklusát a gyakorlatban megismerjem. Csak akkor vagyok hajlandó a családi gazdaság irányítását átvenni, ha megígérik, hogy nem írják nevemre.”*

(Hát, nem is írta senki nevére a saját birtokát, így nem is lépett be a mintagazdaságba. Úgy tűnik, mintha kéretné magát. Az egészből semmi nem lett.)

350./ 1847. június 07.
Pest: Az *Ellenzéki Kör* kérvénye.

- A június 7-i országos gyűlésen az Ellenzéki Kör (Elnöke: gróf Teleki László, alelnökei Vörösmarty Mihály és Fényes Elek. Tagjai: Ráday Gedeon, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Eötvös József, Pulszky Ferenc, Szemere Bertalan, …stb.) elfogadott egy császár elé terjesztendő kérvényt. Ez volt az *„Ellenzéki Nyilatkozat”,* minek főbb elemei a következők: Társadalmi nyilvánosság, sajtószabadság, a szabad egyesülés lehetősége, kormányfelelősség, közteherviselés, képviselet szélesítése, állami kárpótlással egybekötött kötelező örökváltság, törvény előtti egyenlőség, az ősiség eltörlése, unió Erdéllyel.
- A földosztást a magyar nemesi osztály állami földmegváltás ellenében gondolta. A közteherviselést és a törvény előtti egyenlőséget meg valahogy nem gondolta sehogy, de jól hangzott.
- Ezzel létrejött a reformellenzék pártja a *Reform-párt*. Nem sokkal ezután az Ellenzéki Kör egyik első tevékenységeként külföldre is eljuttatták a Nyilatkozatot. Mivel a bécsi kancellária nagy hajlandóságot nem mutatott a magyar földosztás kárpótlásának állami finanszírozására, az év hátralevő része, s a következő év eleje a politikai álláspontok megmerevedett állapotában telt.

351./ 1847. július 01.
Pest: Affér az *Életképek* folyóirat hirdetménye miatt.

- Mivel Frankenburg Adolf, az „*Életképek*” folyóirat tulajdonosa Bécsbe költözött, ezért lapját Jókay Mórnak adta át, aki azt július 1-től szerkesztette. Jókay meg akarta újítani a szerkesztőgárdát, ezért hirdetményben toborzott új munkatársakat, a régiek mellé. A hirdetésen Petőfi főszerkesztő neve nagyobb betűkkel szerepelt, mint a többi írótársé, köztük Kossuthé. Ezért Kossuth levélben lemondott a szerkesztőségi tagságáról, az alábbi indokkal:

> *„Nem akarok egy poéta mellett figurálni.”*

Petőfi erre a következőt írta:

> *„Vegye kitüntetésnek az egyenlőség híres bajnoka, hogy vélem egy lapba írhat!”*

352./ 1847. augusztus 09.
Prága: Görgei azt tervezi, hogy Lembergbe költözik.

- Görgei Arthur levelében írja:

„Szeptembertől négy esztendőre Lembergbe költözöm, hogy az ottani vegyészet tanárának, Rochledernek az asszisztense legyek. Ezzel diadalutat készítek elő a kémiának Magyarországba, ami a hazai álkollégáknak sohasem fog sikerülni, mert ők sokkal renyhébbek, semhogy valamit is tanulnának, és valódi ismeretről, és alaposságról még távolról sem lehet náluk szó. Én most, mióta itt fél év óta dolgozok, biztosíthatlak, hogy a prágaiak közül az utolsó is közülünk, az idevaló vegyészek közül valamennyi pesti kémikust zsebrevágja. A pesti egyetem professzora, Sangaletti egy lusta, aki a korán elnyert babérjain az emésztés álmát alussza."

(Még alig tud valamit a kémiáról, eddig Prágában kémcsövet mosogatott, Lembergbe is lombikmosogató labor-asszisztensnek „akarják" alkalmazni kamarillai parancsra, de mindenkinél többre tartja magát, a lembergi és a pesti professzoroknál, és az összes magyar kémikusnál. Ne feledjük, Galícia ekkor osztrák tartomány, nem magyar. Ausztria nem kockáztatta, hogy magyar igazságszolgáltatás hatalma alá kerüljön.)

353./ 1847. augusztus 01.
Pest: Újabb vasútvonal megnyitása.

- Megnyitják Pest és Szolnok között a vasútvonalat, megindul a menetrend szerinti közlekedés.

354./ 1847. augusztus.
Ismét katasztrofális a termés Magyarországon.

- A terméseredmények még az előző évinél is rosszabbak. Enyhe éhínség van az egész országban. Biharban 81.914 éhezőt tartanak nyilván. Minden város tele van falusi földönfutóval. A gyermekek tömege hal meg éhtífuszban. Pesten ingyen kenyeret kell osztani. Az útonállók és csavargó száma szaporodik.

355./ 1847. augusztus 10.
Kolozsvár: Zajlik az Erdélyi országgyűlés (1847.01.04. – 1847.11.10.).

- V. Ferdinánd, mint Erdély fejedelme, báró Jósika Samut erdélyi udvari kancellárrá nevezi ki. Megkezdődik az úrbér vitája. Gróf Teleki Sándor beszédében nyíltan az úrbéri viszonyok megszüntetése és a jobbágyfelszabadítás mellett foglalt állást. A végül szentesített törvény szerint, egy adott községben összeírás alapján megállapítják az úrbéres földek összkiterjedését (úrbéres föld az, melyet 1819–1820-ban úrbéres, ill. jobbágyi és zselléri megmunkálásba vett földként vettek fel, amelyekért a jobbágy, vagy zsellér állami adót fizet és szolgáltatásokkal tartozik földesurának), majd ezt elosztják az adófizető háztartások számával, így kiderül az átlagos teleknagyság. Ezután a robotszolgálat alapján (2 igásrobot napot számítva 1 egész telek jogalapjának) meghatározzák, hogy kire hányadrész telek jut. Az erdélyi országgyűlés elvben elfogadta az örökváltságot, s V. Ferdinánd is elfogadta az erdélyi országgyűlés úrbéri törvényjavaslatát. Az erről késszült felirat volt az erdélyi országgyűlés első magyar nyelvű felirata Bécsbe.
- A diéta végre meghozta a rég óhajtott katonaállítási törvényt is, több újoncot megajánlva, mint amennyit (8 év alatt kiállítandó 11.000 főt) a bécsi udvar kért. Ellenszolgáltatásként az udvar elfogadta a magyar nyelv államnyelvvé tételét, a szászok számára a törvények hiteles német kiadását és belső igazgatásukban a német nyelv használatát továbbra is biztosítva.
- Magyarország és Erdély uniójáról a törvényekben nem esett szó.

356./ 1847. augusztus 15.
Pest: Elkészül a *Nemzeti Múzeum* új épülete.

- Elkészült a *„Magyar Nemzeti Múzeum"* önálló épülete, s az addigi múzeumi gyűjteményeket méltó helyükre, az új épületbe lehetett összegyűjteni. A Múzeumot Széchényi Ferenc 1802. november 25-én alapította a 15.000 kötet könyvből, 11.884 nyomtatványból, és 1.152 kéziratból álló gyűjteményének adományozásával, amit később a cenki könyvtára 9.206 kötetnyi könyvével, 6.000 db rézmetszetével egészített ki. Az alapítóhoz 231 adakozó csatlakozott, akik közül 29 volt arisztokrata. A legelső csatlakozó Kindli Ferenc szűcsmester volt. Széchényi Ferenc adományát felesége, Festetics Júlia adománya egészítette ki értékes ásványgyűjteményének felajánlásával, ami 1808-ban megvetette a Természettudományi Múzeum alapját. Az eddig összegyűlt

múzeumi anyagot először a pesti pálos kolostorban, majd a napóleoni háború után a régi egyetem épületében helyezték el. Pesten a múzeumi anyag rendezője, gondnoka és katalogizálója Széchényi könyvtárnoka, Petrovits Ignác volt. A gyűjtemény vásárlás útján is gyarapodott. Így jutott hozzá 1832-ben Jankovich Miklós tudós és műgyűjtő gazdag gyűjteményéhez. Pyrker János képzőművészeti gyűjteménye 1846-ban került a Múzeum tulajdonába, s ebből lett később a Szépművészeti Múzeum.

Magyar Nemzeti Múzeum

357./ 1847. szeptember 08.
Erdőd: Petőfi megnősül.

- Petőfi Sándor és Szendrey Júlia reggel az erdődi vár kápolnájában, minden ünnepélyesség nélkül összeházasodtak. Lakodalom nem volt. Szülői áldás nélkül távoztak gróf Teleki Sándor, a „vad gróf” koltói kastélyába. Útközben kitörött a kocsi kereke, ezért kénytelenek voltak az éjszakát Nagybányán, egy fogadóban tölteni. Az égi eszményi várkisasszony a kocsma szalmazsákos fekhelyén lett a nép gyermekének asszonyává. Másnap értek Koltóra, ahol 10 napot töltöttek el. Petőfi ezidő alatt 28 új verssel gazdagította a magyar lírát.

Petőfi: Szeptember végén *(részlet)*

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.

Még ifju szivemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De íme sötét hajam őszbe vegyűl már,
A tél dere már megüté fejemet.
Elhull a virág, eliramlik az élet...
Űlj, hitvesem, űlj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?

Szendrey Júlia

358./ 1847. október 14.
Prága: Görgei Arthur egyetlen magyar nyelvű levele Görgey Istvánhoz.

- Prágából megküldi első magyarnyelvű levelét. Eltelt 7 év, mióta elkezdte felfrissíteni anyanyelvét, s megszületett első magyar nyelvű irománya. (Ugyan kivel íratta meg magyarul?)

„Mit szólsz e levelemhez? Pedig jó rossz magyar vagyok, ugyebár. Jobban esik neked ez a néhány tört magyar szó, mint a pallérozott német, úgy-e? Akármit is mondasz, mégis csak szégyen, hogy jobban nem tudok magyarul.”

(7 év alatt ennyire jutott.)

359./ 1847. november 07.
Megnyílik a pozsonyi diéta (1847.11.07. - 1848.04.11.).
- Pozsonyban megnyílik az utolsó rendi országgyűlés. V. Ferdinánd személyesen nyitotta meg, először és utoljára magyar nyelven köszöntve az országgyűlést. Az 1845 tavaszán bevezetett adminisztrátori rendszer – (felrúgva a magyar alkotmányt, a Habsburg császári kancellária a megyei főispán és alispán fölé királyi biztosokat, úgynevezett adminisztrátorokat nevezett ki) – eredményeként az alsótáblán egyáltalán nem volt ellenzéki többség. A felsőtábla ellenzéke viszont jelentősen megerősödött az előző diétához képest.
- Gróf Batthyány Lajos a főrendi táblán a szabadelvű ellenzéket szervezi. Az ő óhajtása, hogy az arisztokrácia a központja legyen a nemzeti törekvéseknek. De ez csak úgy érhető el, ha saját osztályérdekeit alárendeli a nemzeti közérdeknek. Batthyány programja ugyanaz, ami Deáké és az alsó táblán Kossuthé. Az a párt tehát, mely a főrendi tábla többségét alkotja, a nemzet zömére támaszkodik épp úgy, mint az alsótáblai ellenzék. De Batthyány, népszerűsége dacára, akaratát nehezen tudja érvényesíteni. Úgy maga a vezér, mint híveinek legnagyobb része a magyar nyelvet többnyire rosszul beszélik, s így a szónoklat fegyverének nem nagy hasznát vehetik. Valóságos szerencse a haladás ügyére nézve, hogy Batthyánynak a nyelvben való járatlanságát pótolja politikai nagy készültsége s a hazai viszonyokban való alapos tájékozottsága. Mint szónok, a főtáblán csakis báró Eötvös József és gróf Teleki László tűnnek ki.
- Ezen az országgyűlésen gróf Széchenyi István az általa kidolgozott logikai rend alapján folytatott elkötelezett reformpolitikája miatt elveszíti az udvar bizalmát, ugyanakkor békés társadalom-átalakító program miatt az ellenzék is teljesen elszigetelte.
- A bécsi kamarilla számára legnagyobb gondot az jelentette, hogy mind a mágnás felsőházban, mind a köznemesi alsótáblán többségben voltak a magyar liberális ellenzék képviselői. Ez ellen hathatósan támaszkodott a horvát függetlenségi mozgalomra. A bécsi kamarilla aktív szervezése folytán az országgyűlésben a horvát-magyar ellentétek hullámai magasra csaptak. Josipović követelte, hogy a magyar országgyűlés nyilvánítsa a horvát szábort törvényesnek és semmisítsék meg a horvátországi követek mandátumát a magyar országgyűlésben. Természetesen az alsótábla sértetlenül hagyta a horvátországi követek jogállását, és a horvátországi magyar sérelmek kivizsgálására egy bizottságot állított fel.
- Ismét napirendre került a nyelvkérdés, de a magyar középnemesség ez alkalommal sem engedett. A magyar–horvát viszonyt élezték Kossuth olyan megnyilatkozásai, amelyekkel kétségbe vonta Horvátország municipális jogait. Az ellentétek végsőkig való kiéleződése a horvát mozgalom jelentős megerősödéséről, s biztos politikai háttérről tanúskodott. A horvát függetlenségi mozgalom mind a feudális privilégiumokkal rendelkező horvát nemességet, mind a horvát kispolgári iparos- és kereskedő réteget egységbe tudta szervezni, s nemzetiségi alapon egységbe tömörítette a horvát nemzeti függetlenség ügye mögött. Így Horvátországban a Horvát Nemzeti Párt erősebb volt a horvátországi Magyar Pártnál. Ami mindezeknél fontosabb, a Horvát Nemzeti Párt a bécsi császári kamarilla intenzív támogatásával a magyarországi liberális mozgalom legnagyobb ellensúlya volt. A Horvát Nemzeti Párt követelései közt együtt voltak jelen a feudális követelések a polgári jellegű követelésekkel. Így a horvát nemzetiségi követelések összekapcsolódtak a horvát nemesség feudális privilégiumait fenntartani kívánó törekvésekkel, amely megegyezett a bécsi kamarilla érdekeivel, s teljes ellentétben állt a magyar ellenzék reformpolitikájával.
- A magyar ellenzék harca tehát nemcsak a horvát függetlenségi követelésekkel szemben folyt, hanem a feudalizmus konzerválására irányuló horvát célok ellen is. A horvát követelések elleni harc feladása egyet jelentett volna a feudalizmus elleni harc feladásával. A bécsi udvar és a Horvát Nemzeti Párt szövetségének alapja a magyar reformmozgalom letörésére és Magyarország függetlenségi törekvéseinek letörésére irányuló közös érdek.

360./ 1848. január 01.
Pest: Megjelenik Petőfi második kötete.

- Petőfi az összes műve második kötetét eladta Emichnek 2.000 forintért, így biztosítva volt családja megélhetése 1849 októberéig. E kötet megjelenése adott alkalmat a kritika két nyomós nyilatkozatára. Pulszky Ferenc a *„Szépirodalmi Szemle"* - ben és Eötvös József a *„Pesti Hírlap"* - ban melegen méltatták Petőfi költészetét. Eötvös rámutatott, hogy Petőfi költészete nem népi, hanem valódi magyar nemzeti költészet. E bírálatok elégtételül szolgáltak az álkritikusok és irigyek ama támadásaival szemben, amelyek 1846 vége óta, különösen a *„Honderű"* - ben, ismét megújultak.
- Ez idő tájt tisztul le politikai meggyőződése. Hazaszeretete találkozott az Ausztriától való elszakadás céljával. Egy új politikai irány zászlóvivője lett, és a magyar irodalom nemzeti átalakítására cselekvő szövetséget próbált alakítani. Egy költői triumvirátust akart szervezni, amelynek rajta kívül Arany és Tompa lett volna tagja, és Jókai lapjában (*Életképek)* jelentek volna meg. Azonban Tompa kihátrált, helyére Vörösmarty lépett. Nekiálltak Shakespeare műveit fordítani.

360./ 1848. január 06.
Szicíliában kitör a forradalom.
- Messinában fölkelés robban ki, ami 12-re tovaterjed Palermóba. Január 27-én már Nápolyban, a Nápoly-Szicíliai Királyság fővárosában is forradalom van.
- A magyar katonákból álló osztrák császári alakulatokat Olaszországba vezénylik, hogy az olaszok gyűlölete a magyarokra szálljon.

361./ 1848. február 01.
Buda: Fogarasi a nádor hivatalában kap állást.
- Fogarasi János jogász, nyelvtudós, néprajztudós, zeneszerző, a Czuczor-féle Magyar szótár társszerkesztője István főherceg nádor titkára lett, és előadó a nádori törvényszéknél.

Fogarasi János

362./ 1848. február 08.
Szardínia: *Mintaalkotmány* kiadása.
Felvidék: Éhínség.
Bécs: Az Osztrák Nemzeti Bank megbénítja a magyarországi pénzforgalmat.
Pest: Kossuth javaslata független magyar pénzügyminisztérium és bank felállítására.
- Szardínia királya, Károly Albert, képviseleti alkotmányt ad ki, amely fő vonásaiban az 1830.évi francia alkotmányt követi. Itália egy része tőle várja az itáliai egyesülési küzdelemnek a megindítását.
- Ausztria császára a hadseregébe sorozott magyar katonai alakulatokat Itáliába, Ausztria tartományaiba vezényli.
- Az 1847-48. évi világgazdasági válság Magyarországon is közínséget okozott. Bars megyébe is országos biztost rendelt ki a kancellária, hogy gondoskodjon a vetőmag begyűjtésére, nehogy a lakosság fölélje a vetőmagot, s nehogy tavasszal vetetlenek maradjanak a földek.
- Az Osztrák Nemzeti bank, mely uralma alatta tartotta a magyar kereskedelmet, leállította a magyarországi hitelfolyósítást, és megbénította a teljes magyar pénzforgalmat. A magyarországi takarékpénztárak a kormányhoz fordultak, hogy intézkedjenek az Osztrák Nemzeti Bank által okozott pénzhiány áttörésére.
- Erre Kossuth indítványozta független magyar pénzügyi minisztérium és független magyar bank felállítását, hogy minden magyar polgártárs pénzviszonyai biztonságba helyeztessenek a veszélyes osztrák banki fluktuációktól.

363./ 1848. február 10.
Délvidék: Rác vérengzések.

- Bácskában és Baranyában a bécsi kamarilla izgatására a rác Rajasics pátriárka felhívására a falvakban a rácok sorozatos vérengzéseket rendeznek a magyar lakosság körében.

364./ 1848. február 15.
London: A *Kommunista kiáltvány* megjelenése.
- Megjelent Londonban Marx és Engels *„Kommunista manifesztum”*- című politikai röpirata, amit március 18-án már Itáliában is, olaszul terjesztettek.

365./ 1848. február 12.
Felvidéki vérengzések.
- A bécsi kamarilla izgatására Felvidéken, a Garam völgyében, a falvakban a tót Hurban felhívására a tótok sorozatos vérengzéseket rendeznek a magyar lakosság körében.

366./ 1848. február 24.
Párizsban kitör a forradalom, megalakul a 2. Köztársaság.
- A cár által letiport lengyelek egészségére szervezett bankett megtartását a francia miniszterelnök betiltotta, mire egy republikánus népgyűlésre került sor Párizsban, ahol a választójog kiterjesztését is követelték. Erre a katonaság a tüntető tömegbe lőtt. A föltámadó népharag tömegmozgalommá, majd a forradalommá szélesedett. Felszedték az utcaköveket, s a barikádokon a munkásokat a vörös zászló és Luis Blanc szocialista eszméi vezetik. Az uralkodó Bourbon Lajos Fülöp lemondott a trónról kilencéves unokája javára, azonban már késő volt, a köztársaságiak ezt nem fogadták el. A párizsi nép elkergette trónjáról az esernyős polgárkirályt, s kikiáltották a köztársaságot. A tüntetők elfoglalták a királyi palotát, a palota bútorait kidobálták az ablakon, a trónt pedig elégették a főtéren.
A tüntetők behatoltak a törvényhozás épületébe, ahol a köztársaság kikiáltását és ideiglenes kormány megalakítását követelték. Lamartine fogadtatta el az új kormány listáját, melyben így ő, Ledru-Rollin, Louis Blanc és Alexandre Martint is szerepelt.
- Az új kormány bevezette az általános választójogot, amelynek szerint minden 21. életévét betöltött francia polgár választó, minden 25. életévét betöltött polgár pedig választható lett. Deklarálták a munkához való jogot. Dekrétumot adtak ki a nemzeti műhelyek felállításáról. A munkanap hosszát Párizsban 10 órában, vidéken 11 órában korlátozták.
- A párizsi forradalom nem elszigetelt forradalom volt. Az elmúlt 59 év többet változtatott az emberiség életformáján, mint az eltelt 59 évszázad. Az emberiség belépett a gépkorszakba. Mindenki élvezni akarta a gépek csodatetteit. A mennyország a túlvilági homályból beköltözött a nagyvárosok üzleteinek kirakatába. A mennyország valódi portékák formájában volt látható, sőt, akinek pénze volt, azok számára ez az üdvösség megvásárolható és megtapintható, megízlelhető volt. Mindenki akart egy falathoz jutni az ipari forradalom szüretén. Szegény emberek is jobb lakásokat akartak. Ők is föl akartak ülni a gőzős vasparipákra, s nemcsak nézni akarták messziről. Egy párizsi újság először használta a „dicső munkásosztály” kifejezést. Ekkor, 1848 februárjában, Párizsban harcolt először a munkásosztály, mint osztály. Mindenki tudta Európában, hogy a kongresszusok kora véget ért, s megkezdődött a forradalmak kora.
- Petőfiben ekkor felmerül a kérdés, hogy Magyarország kimarad mindenből?

Petőfi: Kemény szél fúj *(részlet)*

Édes hazám, régi magyar nemzet,
Alszik-e csak a vitézség benned,
Vagy apáink halálával elhalt?
Illik-e még oldaladra a kard?

Vajon most, ha eljön a nagy munka,
Meg bírjuk-e védeni mi magunkat?
Oh magyarok istene, add jelit,
Ha a kenyértörés elközelít!

367./ 1848. március 03.
Pozsony: A *Magyar Ellenzéki Kör* követelése.

- Mivel a párizsi forradalom híre az ellenzéket végső elhatározásra késztette. Kossuth Lajos Pozsonyban, az országgyűlésen, az *„Ellenzéki Kör”* nevében a polgári-liberális ellenzék komplex követelését egy programba összefoglalva fogalmazta meg, s elfogadására tett javaslatot.

> *„A bécsi kormányrendszer bomladozó hullájából fertőzött levegő árad felénk, amely megbénítja idegeinket, gátolja szellemünk fejlődését. Ahol az alap nem szilárd, az épület pusztulása elkerülhetetlen.”*

- A dél-itáliai és párizsi forradalmi megmozdulások után várható volt, hogy a Habsburg Birodalom kénytelen lesz katonailag beavatkozni az itáliai félsziget belügyeibe – mindenáron meg akarták akadályozni, hogy a forradalmi megmozdulások a fennhatóságuk alatt lévő területekre is átterjedjenek. Ezért Kossuth körlevelében felszólította a megyéket, hogy csak azzal a feltétellel ajánljanak újoncokat a királynak, ha az adminisztrátori rendszer eltörlésre került, vagyis a király visszaállítja a Szent Korona Alkotmányát. Az ellenzéki párton belül azonban ekkor még többségben voltak a mérsékeltek, akik az itáliai események dacára sem szánták rá magukat radikális lépésekre.
- Kossuth a honvédelmi rendszer átalakításán túl még követelte független magyar bank felállítását, a jobbágyfelszabadítást, a közteherviselést, a népképviseleti parlamentet és független magyar felelős nemzeti kormányt.

368./ 1848. március 05.
Pest: Görgei Arthur nagyösszegű kölcsönt vesz fel.

- Görgei Iglón Trangous kapitánytól 1.000 Pengő-forint (1.000.000 Ft) összegű kölcsönt vesz fel 6 évre, 6 % kamatra, 6 év múlva történő egyösszegű megadásra, Toporcon kialakítandó laboratóriuma berendezésére. A pénzt Prágába kérte átutalni.
(Laboratóriumi felszerelést soha nem vásárolt, laboratóriummal, kémiával többé nem foglalkozott. A hitelt soha nem fizette vissza.)

369./ 1848. március 11.
Pest: Az *Ellenzéki Kör* bankettje.

- Az „*Ellenzéki Kör*” Pesten bankettet szervezett a pesti polgárságnak, amin ünnepelték a párizsi forradalmat, s Kossuth ismertette a Pozsonyban megfogalmazott követeléseket.
- Erre a pilvaxbeli „központi ifjúság” bankettet hirdetett meg március 14-re, Rákos mezejére, ahol a meghívott Ellenzéki Kör és az egyetemi ifjúság vitatná meg az egyenlőség és testvériség magyarországi állapotát. Erre a tervezett alkalomra írja meg Petőfi a „Nemzeti dal”-t, s szerkeszti meg Irinyi a 12 pontot.

370./ 1848. március 12.
Pest: Mit kíván a magyar nemzet?

- Irinyi József megfogalmazott egy 12 pontból álló kérvényt, amit a király elé akartak terjeszteni. Azt, hogy a petíciót az országgyűlés elé, vagy az ellenzéki választmány elé terjesszék jóváhagyás végett, a március 14-én délután megtartandó népgyűlésen akarták eldönteni.

Mit kíván a magyar nemzet?

Legyen béke, szabadság és egyetértés!

1. *Kívánjuk a' sajtó szabadságát, censura eltörlését.*
2. *Felelős ministeriumot Buda-Pesten.*
3. *Évenkinti országgyűlést Pesten.*
4. *Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben.*
5. *Nemzeti őrsereg.*
6. *Közös teherviselés.*
7. *Úrbéri viszonyok megszüntetése.*
8. *Esküdtszék. Képviselet egyenlőség alapján.*
9. *Nemzeti Bank.*
10. *A' katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a' külföldieket vigyék el tőlünk.*
11. *A' politikai statusfoglyok szabadon bocsáttassanak.*

12.*Unio Erdéllyel.*
Egyenlőség, szabadság, testvériség!

371./ 1848. március 13.
Bécsben kitört a forradalom.
Berlin: A porosz király elmenekülése.
- Délután 2 óra tájban a bécsi Burg őrizetét ellátó tisztek kérték Ferdinánd császárt, hogy a közbéke érdekében Metternich kancellárt mondassa le. Mire a császár este 6-kor Metternichet elbocsátotta, a Burgot kénytelenek voltak gránátosokkal védeni. Metternich még ugyanaz nap éjjelén, az angol követ inasának öltözve, William Wood néven Angliába emigrált. (Londonban, a Rothschildék kegydíjából élt feleségével, a Hannover Square Hotelben, majd Richmond Greenben). Délután az osztrák országgyűlési rendek a bécsi tanuló ifjúság petícióját elfogadta, majd a forradalom hadi eseményei miatt Ferdinánd magyar király és osztrák császár udvarával lInnsbruckba menekült.
- Ugyanezen az éjszakán inasnak öltözve, lovon és parasztszekéren Berlinből elmenekült Hohenzollern Frigyes Vilmos, porosz király.

372./ 1848. március 14.
Forradalmak sora Európában.
Pest: Az Ellenzéki Kör és a Tízek Társasága közös szervezkedése.
- Prágában kitört a forradalom. Varsóban a lengyelek fellázadtak a cár uralma ellen. Madridban zavargások. A szász király engedett a követelésnek, s leváltotta kormányát, s meghirdette a sajtószabadságot. Franciaországban az elkergetett király javait sorshúzás útján szétosztották. Bécsben az osztrák diákság nemzeti petíciót nyújtott be, azt a parlament ellenvetés nélkül elfogadta.
- Ezek után Klauzál Gábor javaslatára az *Ellenzéki Kör* úgy döntött, hogy az aznap délutánra tervezett népgyűlést elhalasztja, s a petíciót, meg a 12 pontot inkább országos körözésen megvitatásra bocsátja, mert megijedtek, hogy a felfokozott hangulatban zavargások lesznek.
- A Pilvax kávéház zsúfolásig telve volt politikusokkal, írókkal, értelmiségiekkel. Köztük Nagysándor József ezredes, Leiningen Károly, az Ellenzéki Kör tagjai, valamint a fiatalok, a *Tízek Társasága*, Petőfi Sándor vezetésével. Az ifjak a „közvélemény asztalánál" elkeseredetten tárgyalták Kossuthék gyáva meghátrálását. Délelőtt 10 órakor érkezett a hír, hogy előző nap Bécsben a nép barikádokat emelt, a diákok, a mérnök- és orvosi egyetemisták vezették a tüntetést. A katonaság sortüze 5 halottat hagyott a kövezeten, mire az egész város föllázadt, amit a császár csak Metternich leváltásával tudott lecsillapítani. Ekkor Petőfi az asztalra fölállva adta meg az események irányát:

> *„Íme, a forradalom förgetege itt zúg a szomszédban, és mi csak tétovázunk? Nem! Cselekedni fogunk!"*

- Klauzál Gábor megpróbálta lecsillapítani a kedélyeket, de kinevették. Vajda János, fiatal, ismeretlen író bezárta a kávéház ajtaját, s azt kiáltotta, hogy:

> *„Innen addig senki ki nem megy, amíg halogatások helyett most itt döntés nem lesz a cselekvés következő lépéséről."*

- Az országgyűlési jóváhagyás elmulasztása miatt elégedetlen ifjúság ekkor elhatározta, másnap, a pesti országos vásárral egyidőben, bécsi mintára az egyetemi hallgatókkal, tüntetést rendeznek, ahol a magyar nemzeti követelések 12 pontba foglalt programját elfogadtatják a népgyűléssel, s a vidéki vásárosok útján közzéteszik az egész országban.
- Ekkor éjszaka Petőfi otthon megírta a *„Nemzeti dal"*- c. versét, s felesége egész éjjel nemzetiszínű kokárdákat varrt.

373./ 1848. március 15. (Szerda)
Pesten is kitör a forradalom.
Kossuthék Bécsben.
- Kora reggel Pesten a *Márciusi ifjak* köre (Bozzai Pál, Bulyovszky Gyula, Degré Alajos, Irányi Dániel, Irinyi József, Hamary Dániel, Jókay Mór, Kölcsey Kálmán, Petőfi Sándor, Sükei Károly, s a 30 éves Szathmáryné Farkas Lujza (színésznő), Telepi Károly, Vajda

János, Vasvári Pál) a Pilvaxban szervezkedtek, s készültek első politikai akciójukra. Megbeszélték a népgyűlés programját. Elhatározták, hogy a cenzúra eltörlésével kivívják a sajtószabadságot.
- Petőfiné szétosztotta a kokárdákat, amit mindenki lelkesen szíve fölé tűzött.
- Jókay egy proklamációt szerkesztett, s miután felolvasta, nagy üdvrivalgás fogadta. Petőfi ekkor olvasta fel az éjszaka írt *„Nemzeti dal”*-t, ami eredetileg úgy kezdődött, hogy „Ragadj kardot!
A „közvélemény asztalánál” vetődött fel, hogy az ágyban tespedő magyarnak legelőbb talpra kéne állnia ahhoz, hogy kardot ránthasson, s közben ne magát kaszabolja össze. Ezért, meg Kossuthék Ellenzéki Körének gyáva halogató politikája miatt változtatták meg közmegegyezésre a vers első sorát úgy, hogy: *Talpra magyar!*
- A fiatalok reggeltől délig végigjárták az összes egyetemet (orvosok, mérnökök, szeminaristák, jogászok), ahol Jókay proklamációjával és Petőfi Nemzeti dalával hívták a diákokat a népgyűlésre. Az egyre növekvő tömeg követte a fiatalokat végig a toborzó körútjukon, végül együtt vonultak a Múzeum elé.
- Délelőtt Pozsonyból hajón Bécsbe érkezett az országgyűlés küldöttsége, melyet István nádor vezetett. A küldöttség tagja volt gróf Batthyány Lajos, Kossuth Lajos és gróf Széchenyi István. Az országgyűlési pontokat hozták a magyar kancelláriára.
- A Práternél a küldöttség hintóit megállította a Juridish-politscher Leseverein (*Jogi-politikai Olvasókör*) küldöttsége, s nevükben báró Alexander Bach (a későbbi polgárminiszter, 10 éven át magyarországi terrorista belügyminisztere, a Rückblick jegyzője, ekkor nyilvánvalóan titkosrendőrségi ügynök és provakatőr), aki köszöntötte Kossuthot, mint a népszabadság hősét és vele a magyar országgyűlés küldöttségét. Az üres Jaegerzeilén lassan haladó kocsisort egyszerre hömpölygő tömeg vette körül, és szüntelen „vivát-vivát!” kiáltással kísérte a magyarok küldöttségét.
- Az után valakik minden kocsiba hatalmas zászlórúdon magyar trikolórt adtak be, így egy végtelen, fellobogózott kocsisor haladt a belváros felé. Kossuthné, aki az első hintóban állva foglalt helyet, egy hatalmas zászlórúdra támaszkodva, a hintóból jobbra-balra kihajolva üdvözölte a tömeget.

István nádor és Kossuth Bécsbe érkezése.

- Délutánra kiderült, hogy Pestre, az országos vásárra csődült tömeg a hideg esőben nem akar vásározni. Az országos vásárt elmosta az eső. Az összesereglett kereskedők, marhahajtók, juhászok, mesterek egyéb dolog híján, hírekre kiéhezve, meg a népgyűlés hírére beszállingóztak a városba, s végül késő délelőttre már csaknem minden vásározó a Múzeum lépcsője előtti téren gyülekezett.
- Pesten a német polgárok riadtan nézték az esernyős diákok közé keveredett szűröket és gubákat, amikről annyit azért tudtak, hogy azok tartozéka a fokos is. A Múzeum lépcsőjének mellvédjéről Jókay felolvasta a proklamációt, s Petőfi elszavalta a Nemzeti dalt.

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk –
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Ez a vallásos áhítattal kimondott káromkodás ébresztette életre, akkor, ott, a Rákóczi óta 150 éve eltiprott magyar nemzetet.
- Jókay proklamációját és Petőfi versét fanatikus lelkesedéssel fogadták, s a refrénben előjövő *„esküszünk”*-öt mindannyiszor visszaharsogta az egész tömeg. Valaki azt találta ki, hogy menjünk a cenzorhoz, engedélyeztessük a röplapokat. Petőfi kijelentette, hogy: *„Cenzorhoz nem megyünk! Nem ismerünk többé semmi cenzort.”*
- Petőfiék elmentek a közeli nyomdába, hogy a terjesztés érdekében gyorsan kinyomtassák a 12 pontot és a Nemzeti dalt. Landerer Lajos, a nyomda tulajdonosa kérte a cenzúra nyomtatási engedélyét, ami természetesen hiányzott. Márpedig Petőfi ragaszkodott ahhoz, hogy a röplapok ki legyenek nyomtatva. Ekkor a jogalap megteremtésére Landerer javasolta, hogy:

„Ugyan fiatal uraim! Tessék már az egyik sajtót a nép nevében lefoglalni!”

És akkor Irinyi József: *„E sajtót a nép nevében lefoglaljuk!”* kijelentéssel a legnagyobb nyomdagépet kivonta a cenzúra joghatálya alól.
Erre Landerer így válaszolt: *„Erőszaknak ellent nem állhatok.”*
És a nyomdászok azonnal megkezdték a munkát. A fiatalok csapata visszasietve a Múzeum terére szétosztotta a röplapokat.
- Délután a radikális ifjak 6 fős küldöttsége indult Budára, a Városháza épületéhez. Útközben a küldöttség 2 fővel kibővült. A liberális nemesség két vezetője, Klauzál Gábor és Nyáry Pál csapódott a küldöttséghez. A radikális ifjak tudták, hogy politikai erejük kevés bármilyen változás eléréséhez, koalíciós szövetségesre van szükségük. A liberális nemesség számára egyértelmű volt, hogy többé nem maradhatnak az események tétlen szemlélői, mert, ha tovább tétlenkednek, akkor a forradalmi mozgalom túlmegy a szerintük kívánatos határokon, ha viszont most maguk is csatlakoznak a mozgalomhoz, akkor legalább utólag kezükbe vehetik a mozgalom gyeplőit. Ebben az esetben pedig már nem is csak arról lesz módjuk gondoskodni, hogy a mozgalom el ne fajuljon, hanem akár arról is, hogy éppenséggel a liberális törekvések erősítőjévé legyen.
- A Városházán ekkor már javában tárgyaltak a Városi Tanács rendkívüli közgyűlésére sebtében összehívott és megválasztott tagjai. A tárgyalás azonban pusztán akörül forgott, milyen eszközöket vegyenek igénybe a forradalmi mozgalom elfojtására, mert abban, hogy a mozgalmat mindenképpen el kell fojtani, nemcsak a jelenlevők konzervatív többsége értett egyet, hanem a többséggel teljesen egyek voltak a városi vezetők között helyet foglaló liberálisok is.
- Petőfiék betoppanása után azonban a közgyűlés menete homlokegyenest ellenkező irányba fordult. Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy a márciusi fiatalokat elkísérte az időközben 16.000 főnyire (vagyis immár a Pesten élő felnőtt férfilakosság összességének fele) duzzadt tömeg. De köszönhető volt annak is, hogy a márciusi fiatalok kíséretében Klauzálék is ott voltak, s e követelések mellett ők is szót emeltek. Ez a városatyákat egyszeriben meggyőzte arról, hogy jó lesz kitörő lelkesedést mutatniuk a forradalmi mozgalom iránt.
- Ott a forradalmi választmány nevében István nádor a Városi Tanács elé terjesztette a Petőfi által kezébe nyomott 12 pont követeléseit. Erre a Városi Tanács először is a legnagyobb készséggel magáénak ismerte el a 12 pontba foglalt követeléseket. Az után kimondta, hogy a 12 ponttal egy küldöttség már másnap utazzék Pozsonyba, s ne csak e nevezetes dokumentum elfogadására hívja fel az országgyűlést, hanem arra is, hogy székhelyét haladéktalanul tegye át Pestre. Határozatot hozott továbbá a közgyűlés egy, a márciusi fiatalok képviselőinek részvételével alakítandó forradalmi választmány azonnali felállításáról. Kimondta, hogy e választmány – minden további nélkül érvényt szerezve a 12 pont idevágó követelésének is – sürgősen szervezze meg a helybeli nemzetőrséget. Végezetül, – követve az Irányi Dániel által még a múzeumi gyűlésen javasoltakat – azzal is megbízták a választmányt, hogy a közgyűlés berekesztése után keresse fel a Helytartótanácsot, s vétesse véle tudomásul mind a sajtószabadság életbeléptét, mind a nemzetőrség megalakítását. Egyben arra is felszólítva, hogy a katonai hatóságokkal tüstént helyeztesse szabadlábra Táncsicsot, s adasson ki olyan parancsot, amely szerint a helyőrségnek – mint eddig sem tette – ezután is tilos lesz beleavatkoznia az események folyásába.
- A szabadító rendelettel a tömeg a Budai Várbörtönhöz vonult, s megnyitotta a politikai foglyok celláit. Táncsics Mihály egy utcára nyíló cellában raboskodott, aminek az ablakai be voltak rácsozva és deszkázva. Miután az ifjak betódultak a börtönbe, az őrök belülről bezárták a kaput, s felszívódtak. Amikor a vállukon hozták volna ki Táncsicsot, a börtön

kapuját zárva találták. Csak a kis portaépület ablakát tudták kinyitni. A fiatalok az ablakon kimászva tudták elhagyni a börtönt, s a nagyon legyengült Táncsicsot nagy nehezen tudták az ablakon kiadni. A kocsit, amire Táncsicsot föltették, a fiatalok maguk húzták át a hajóhídon Pestre (csoda, hogy a hegyről le nem robogott). Ott a fiatalok a népgyűlésre akarták vontatni Táncsics kocsiját, aki azonban ez ellen erélyesen tiltakozott, mert ő a Józsefvárosba haza akart menni a feleségéhez és egyetlen életben maradt kislánya látására. Erre a fiatalok úgy megharagudtak rá, hogy otthagyták kocsistul. Táncsics betegen, gyalog vánszorgott haza.
- A népgyűlésen már nem hangzott el újra a Nemzeti dal, hanem a nép körében röplapokon osztották, hogy a röplapok vigyék szét az országban a 12 pont követeléseit és a Nemzet dal felhívását, ami nem maradt hatás nélkül.
- Este a nép azt kívánta a színházi aligazgató Bajza Józseftől, hogy e nap ünnepélyére teljes kivilágítás mellett, a betiltott *„Bánk-bán"* adassék elő. A színészek nemzeti színű kokárdákkal léptek ki a színpadra. Egressy Gábor a *„Nemzeti dal"*-t szavalta, az énekkar énekelte hozzá az addig még soha nem alkalmazott Himnuszt és a Szózatot. (Ekkor hangzott el először nyilvánosan a Himnusz.) A közönség végül a *„Rákóczi-induló"* mellett oszlott el. A pesti forradalom lelkes, vidám hangulatban, minden vérontás nélkül zajlott le.
- A 74 éves Brunszvik Teréz Martonvásári kastélyában ezt írja e napon naplójába:

> *„Március 15. pirossal feljegyezve. Ez az évszázados rabságtól való megszabadulás napja. A nemesség megszünteti a robotot, a papság a tizedet. A paraszt teljesen szabad. Ez itt 50 jobbágyot és 96 házas zsellért érint. A kigúnyolt ifjúság győzött az okossá válni akarók felett! Háromezer és harmincezer éljent nekik!"*

374./ 1848. március 16.
Pesten forradalmi mámor.
Pozsonyban országgyűlés.
Bécsben is tombol a nép. Jellačič kinevezése.

- Pest-vármegye alispánja, Nyáry Pál és Rottenbiller Lipót, Pest város alpolgármestere és mások álltak a szabadságmozgalom élére és így vált az országos jelentőségűvé. A forrongó nép legelső teendője volt, hogy a nemzetőrség azonnali életbeléptetését követelte, s evégre aláírásgyűjtésbe kezdtek. Néhány óra alatt több-ezer aláírás gyűlt össze. A nép követelte a fegyvereket. A katonai hatóság jelentette, hogy csak 500 fegyvert adhat, mert a többi Komáromba vitetett. Lenn pedig a nép, mely már ekkor mintegy 25 ezerre ment, még inkább követelte a fegyvereket. Ez után az alispán megnyitotta az arzenált, s Jókay Mór vezetésével körzetenként kiosztották a fegyvereket.
- Pest örömmámorban úszott. A városi cégek dolgozói kokárdával, trikolor-színű süvegben vonultak Pest utcáin. A Nemzeti Színházban a *„Talpra magyar"* -t szavalják. A várost éjszakára kivilágítják.
- Vidéken még nagyobb a hatás. A *„Nemzeti dal*"-t minden városban többször is kinyomtatják, s osztogatják. Németre is lefordítják. A hatalmi rendszer felbomlóban van. Szombathelyen a tüntetők az úrbéri viszonyok azonnali megszüntetését, a teljes jogegyenlőséget és közvetlen népképviseletet követelnek. Csak egy kis szikra kellene még, hogy a közjogi forradalomból nemzeti függetlenségi népforradalom legyen. Petőfi közzéteszi az *„1848 március"*- című versét, amivel megrettenti Kossuthot.

Petőfi: 1848. március

Dicsőséges nagyurak, hát hogy vagytok?
Viszket-e egy kicsit a nyakatok?
Új divatú nyakravaló készült most
Számotokra … nem cifra, de jó szoros.

Állatnak tartottátok a népet,
Hát most, mint állat fizet tinéktek.
Ha megrohan, mint vadállat bennetek,
S körmét véretekkel festi meg.

Ki a síkra a kunyhókból milljomok!

Kaszát, ásót, vasvillákat fogjatok!
Az alkalom maga magát kínálja,
Ütött a nagy bosszúállás órája.

Ezer évig híztak rajtunk az urak,
Most rajtuk a mi kutyáink hízzanak!
Vasvillára velük, aztán szemétre,
Ott egyék a kutyák őket ebédre!

- Pozsonyban az országgyűlés kimondta, hogy Magyarország minden tekintetben, pénzügyi, politikai és hadügyi vonatkozásban legyen önálló, s elutasította, hogy részt vállaljon Ausztria birodalmi államadósságából.
- Pozsonyban a tekintetes karok és rendek azt a hírt kapták, hogy Petőfi Sándor Rákoson tanyáz 40.000 paraszttal, s ez a hír indította az országgyűlést arra nagylelkű döntésre, hogy az úrbért azonnal eltöröljék. Tehát, nem a nagylelkűség és a történelmi realitás, hanem a félelem ragadta a főrendeket arra, hogy az úrbért eltöröljék. A nemesség sem akart lemondani a függetlenség kivívásáról, azonban azt is belátta, hogy nem várhatja meg, hogy a jobbágyság föllázadjon, ezért vállalta, hogy felülről csinál forradalmat, s maga mondja ki a jobbágyrendszer eltörlését.
- Azonban a középnemesség nem Széchenyivel és Kossuthtal értett egyet, hanem Deákkal. A középnemesek a jobbágyfelszabadítást megélhetési pénzforrásnak tekintették, s birtokmegváltás fizetése ellenében képzelték el. A nemesi kiváltságok eltörlése nem a forradalom szülöttei, hanem a forradalomtól való rettegésé. A hirtelen megvilágosodott rendek nem a népet akarták megmenteni, hanem a magukéból azt, ami még megmenthető. Nem a külföldi forradalmak ejtették őket kétségbe, hanem saját népüktől való rettegés. Kossuth szerint is e mögött ösztönzőként semmiféle nemzeti érzés, mindössze a nagy ijedelem működött.
- A pozsonyi politikus urak már kezdik sokallni a váratlan magyar népi támogatást, amit Pest közvetít nekik, s amit csak addig ítéltek hasznosnak, amíg az a Bécs elleni küzdelmet segítette. Már attól tartanak, hogy a vezetés kicsúszik a pozsonyi politikusok kezéből. Megbízzák Kuthy Ferencet, hogy menjen, s bírja rá Petőfit, hogy most már szelídebb, csillapító verseket írjon. Petőfi a finomkodó közvetítőt egy-kettőre kidobja. Ez után kezdik terjeszteni Pozsonyból, hogy Petőfi Sándor megőrült.
- Bécs utcáin és közterületein általános magyar-ünneplés tombolt. A nép azt ünnepelte, hogy a magyar országgyűlés Ausztria számára is alkotmányos kormányzatot követelt.
- A magyar királyi kancellária idősb. Szőgyény-Marich László alkancellár javaslatára kinevezteti Jellačič tábornokot Horvátország bánjának. (Tehát, Jellačič kinevezése független volt a megalakuló magyar kormány akaratától.)

375./ 1848. március 17.
Bécs: A magyar miniszterelnök kinevezése.
- Bécsben V. Ferdinánd magyar király végre fogadta a magyar országgyűlés küldöttségét, melyet István főherceg nádor vezetett. Az udvar attól félt, hogy a rendek István nádort magyar királlyá választják, Magyarország elszakad Ausztriától, ezért minden elébe terjesztett reformjavaslatot elfogadott, csak azt kérte, hogy az egyes törvényeket a szokásos módon cikkelyezzék be, láthassa el királyi szentesítéssel, s hogy a Pozsonyi rendi országgyűlést személyesen rekeszthesse be.
- A felszentelt magyar király, *V. Ferdinánd magyar király* eskü alatt megígéri, hogy soha nem fogja megsérteni és elvenni Magyarország függetlenségét, s *gróf Batthyány Lajost kinevezi a magyar parlamentnek felelős kormány miniszterelnökévé.* Mint királyi helytartó, István nádor átadja a kormányalakítási megbízást Batthyány Lajosnak.
- Mivel az új kormány nem a királynak, hanem az ország választott képviselőinek, a magyar országgyűlésnek tartozott felelősséggel, ezért független, és felelős kormány volt.
- A királyi kinevezéssel alakuló magyar kormány megalakításával kapcsolatos tárgyalásokat V. Ferdinánd öccse, Ferenc Károly főherceg (Ferenc József és Jozef Woldemar Blaha apja) folytatta le.
- A nemesi rendek, miután érzékelték, hogy a közvetlen életveszély elmúlt, mindent elkövettek, hogy a kiváltságaikon esett csorbát valahogy kiköszörüljék, a jobbágyfelszabadítást, meg az örökváltság eltörlését valahogy visszacsinálják. A

parasztság részére időszerű földátadás és vagyonelszámolás helyett egyszerre a nemzeti összefogás lett a legfőbb jelszó. Aki valamiféle követeléssel lépett fel, például, hogy hajtsák végre a megszavazott törvényeket, azt az összefogás megtörőjének, a nemzet árulójának bélyegezték. A nagylelkűen felkínált kiváltságokról kiderült, hogy csak vételre ajánlották fel, mert meg kell fizetni azokat. Az országgyűlés nem a nemzeti függetlenség ügyével, hanem a megszüntetett jobbágyi robotért követelhető kármentesítés összegével volt elfoglalva. Mintha a teljesen nincstelen, nyomorban tengődő nép bármennyit is tudna fizetni.
- Kossuth a *„pesti ifjak küldöttségét”* nem engedte be az országgyűlés termébe, azaz kitiltotta őket a politikából. Indoklásul a pesti forradalmi eseményekről ezt mondta:

> *„Noha Pestet az ország szívének tartom, de az ország urának tartani soha nem fogom.”*

Kossuth az új rendszerben a nemességnek szánta a főszerepet, s azt a gondolatot mereven elutasítja, hogy a soron következő küzdelemben segítségül hívja a falusi, vagy akár a városi népet. Ezért nem juthatott egységre soha Kossuth és Petőfi. Petőfi már tudta, hogy a nemzet jövendőjét egyes-egyedül a parasztság jogainak tökéletes kielégítése menthette volna meg. (Amit az óta sem teljesített sem Kossuth, sem Horthy, sem Rákosi, sem Kádár, sem Antall.)
- Kossuth elővette a rég bevált receptet, s azt terjesztette Petőfiről, hogy megbolondult, hogy bebörtönözték, meg, hogy orosz kém, s különben meg tót király akar lenni.

376./ 1848. március 18.
Bécs: Metternich lemondatása.
Pest: Jókay névváltoztatása.
Esztergom: Az egyházi tized eltörlése.
Milánó: Kitör a forradalom.
- A bécsi tömeg követelésére Metternich kancellár benyújtja lemondását, amit a császár elfogad. Metternich családjával előbb Brightonban és Londonban él, majd Brüsszelbe költözik. A forradalmak elmúltával Geisenheimben lévő birtokán él.
- Jókay a nevében használt *„y”* betűt elhagyta és ettől kezdve *„i”*-t használ.
- Lonovics József érsek bejelentette, hogy az egyház lemond a tizedjogról.
- Március 18-án Milánóban kitört a forradalom. Az osztrák csapatokat Lombardiából és Velencéből kivonják. Bécs hozzájárulást kér a magyar országgyűléstől a milánói forradalom leverésére.

377./ 1848. március 19-20.
Pozsony: Az országgyűlés hozzájárulása magyar katonaság itáliai bevetéséhez.
Bécs: Jellačič titkos megbízása.
Berlinben barikádharcok.
- A magyar főnemesek és a középnemesség mérsékelt elemei egyáltalán nem gondoltak az udvarral való szembeszállásra. Ezt bizonyítja, hogy a magyar országgyűlés nagy többséggel hozzájárult ahhoz, hogy magyar katonaság segítse vérbe fojtani az olasz felkelést. Radeczky Veronában készül a szárd király ellen, amihez magyar ezredeket, 40.000 magyar katonát vezényeltek Veronába.
- Ezzel egyidejűleg Magyarország királya kiadta a parancsot Jellačič bánnak, hogy készüljön fel Magyarország katonai megtámadására.
- Ugyanezen a napon Berlinben is barikádharcok törnek ki. Március 19-én reggel IV. Frigyes Vilmos felhívást intéz „Kedves berlini polgáraihoz", amelyben ígéretet tett valamennyi csapat kivonására a fővárosból, amennyiben a barikádharcok véget érnek. Március 21-én a király arra kényszerült, hogy a barikádharcokban elesettek előtt tisztelegjen.

378./ 1848. március 21.
Pest: Rác nemzetiségi követelések bejelentése.
- A pesti rác diákok kezdeményezésére a Matica Srpska (Szerb Anyácska) gyűlést rendezett a Tökölyanum udvarán (A Budapest V. Veres Pálné utca 17–19. címen Tököly-Popovics Száva alapítványaként a pesti egyetemen tanuló szerb fiúhallgatók számára 1838-ban létrejött nevelőintézet.) A 300 részvevővel lezajlott négy napos gyűlés egy 30 tagú bizottságot választott, amely kidolgozta a határozatokat, amelyet a gyűlés 19-én

fogadott el. A határozatban kijelentették, hogy a rácok elismerik a magyar nemzetiséget és cserébe kérték a rác nemzetiség elismerését és annak törvénybe foglalását. Ennek részeként a saját nyelv használatának jogát követelték belső ügyeik intézésekor és gyűléseiken, valamint kulturális intézményeik önálló igazgatását. Fontos pont volt a határozatban a rác nemzeti gyűlés megerősítése is. Követelték évenkénti összehívását, és azt, hogy annak határozataival közvetlenül az uralkodóhoz fordulhassanak. Ez utóbbi kérés kétféleképpen értelmezhető: jelenthette egyrészt a császári biztos közvetítésének kiiktatását, másrészt a magyar parlamenttől és kormánytól való függetlenséget is. A magyar közvélemény a szeparatista törekvések tanúbizonyságát látta benne.

379./ 1848. március 23.
Pozsony: A magyar kormány megalakítása.

- A király a két legfontosabb miniszteri tárcát, a hadügyit és a pénzügyit nem akarta engedélyezni. Csak 2 hetes huzavona után, akkor fogadta el gróf Batthyány Lajos előterjesztését, amikor Batthyány lemondással és fegyveres felkelés szervezésével fenyegette meg a királyt. Ez után alakulhatott meg a független magyar minisztérium, ami alapján Magyarország független állam lett.
- Az országgyűlés felsőtábláján gróf Batthyány Lajos kihirdette kormányának tagjait. Ezek:

hg. Esterházy Pál külügyi és király személye körüli miniszter,
Deák Ferenc igazságügyi miniszter,
Szemere Bertalan belügyminiszter,
br. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter,
Kossuth Lajos pénzügyminiszter,
Klauzál Gábor földművelés, ipar és kereskedelmi miniszter,
gr. Széchenyi István közmunka és közlekedésügyi miniszter,
Mészáros Lázár hadügyminiszter.

- A magyar kormányban régi, könyörtelen ellenségek béklültek össze, mint herceg Esterházy Pál, Kossuth Lajos és gróf Széchenyi István. Széchenyi minisztersége a radikális politikai ellenfelei – különösen a márciusi ifjak – számára elfogadhatatlan volt.
- A király szavatolta a magyar alkotmányt. A király a Magyarországon tartózkodó császári haderőt hivatalosan a független magyar kormány, benne Mészáros Lázár hadügyminiszter alá volt rendelt és tisztjeinek jelentős része – királyi parancsra – felesküdött a magyar alkotmányra.
- Az első felelős magyar kormány összetétele a jómódú, középbirtokos nemesség és a változásba egyelőre beletörődő nagybirtokosság koalícióját fejezte ki. A forradalom vezető erejét a középnemesség képezte.
- Kossuth pénzügyminisztériumában a tanácsosi tisztet Fogarasi János látta el, aki otthagyta a nádori hivatalt, s a pénzügyminisztérium működését irányította.
- Az első népképviseleti országgyűlési választásokat június második felében tartották. A hivatalos megnyitóra július 5-én, **Pesten**, a Vigadóban került sor.

Tyroler József rézmetszete a Batthyány-kormányról. A hagyományos ikonográfiának megfelelően a keretezésben jeleneteket is láthatunk.

380./ 1848. március 24.
Marosvásárhely: Az oláhok folyamodványt írnak a királynak.
- A marosvásárhelyi királyi tábla mellett gyakornokoskodó ifjú oláh jogászok folyamodványt nyújtottak be a magyar királyhoz, akik az erdélyi jobbágyfelszabadítást és minden nép nyelvének tiszteletben tartását kérték az unió kimondása mellett.

381./ 1848. március 25.
Zágráb: A horvátok felirata a magyar királynak.
- Zágrábban a horvátok elfogadtak egy feliratot az uralkodó részére, amiben bejelentik elszakadási igényüket a magyar-horvát perszonálunióból, s magyar mintára egy független, felelős horvát kormány kinevezését követelik a királytól.

382./ 1848. március 26.
A cári csapatok megszállják a két oláh fejedelemséget.
- A Havasföldön és Moldvában kirobbant forradalmi mozgalmak elfojtására az oroszok a török szultánnal egyeztetve katonai hadtesteikkel közösen bevonulnak a két oláh fejedelemségbe.
- Az oroszok ezekből a fejedelemségekből majd 1949 elején a brassói és a nagyszebeni szászok kérésére segédcsapatokat küldenek, melyeket Puchner tábornok ezekben a várakban helyőrségként helyez el, ezzel felszabadítva saját haderejét a Bem elleni harcok céljára.

383./ 1848. március 27.
Újvidék: Rác szeparatista szervezkedés.
- Az Újvidékre összehívott rác nemzetgyűlésen a pesti rác gyűlés határozatát szándékozták megvitatni, és egyben a magyarországi rácok követeléseinek akartak hangot adni. Ekkor a gyűlést már nyílt magyarellenes hangulat jellemezte. A rác fejedelemség ügynöke, Matija Ban a rácokat önkormányzat kivívására és a horvátokkal való összefogásra biztatta. A közhangulat is egyre fogékonyabb lett a függetlenedési

törekvések iránt. Ennek oka, hogy lehetőség mutatkozott akár egy Nagyrác állam megvalósítására is.

384./ 1848. március 30.
Prága: Görgei megnősül.
- Prágában 3 napi udvarlás után feleségül veszi Aubouin Adélt, a prágai egyetemi kémia professzora (Dr. Josef Radtenbacher) családjánál szolgáló francia nevelőnőt. Másnap Prágából Toporcra költöztek. Görgei egy gazdag bárókisasszony (Likavec) kezét kérte ugyan meg, de kikosarazták. Ez után került sor a „csakazért is" esküvőre, 3 napon belül. (A titkosrendőrség azonnali végrehajtásra kiadta, hogy a forradalmi kormány majdani bizalma érdekében a császári hadseregből kilépett, vidéken gazdálkodó, megállapodott, házas, magyar nemesi katonatisztet kell eljátszania. Ehhez majd még a feltaláló vegyész-zseni szerep járul.)

385./ 1848. április 01.
A magyar forradalom elakadása.
- Két hét után, április elejére az utcákról eltűnnek a nemzeti színű kokárdák és karszalagok, mert életveszélyes tüntetni velük. A templomi szószékekről is Petőfi szelleme ellen prédikálnak. Az ifjak eltűnnek a közélet porondjáról, különböző hivatalokat vállalnak. Kuthy Ferenc, aki Petőfit akarta megregulázni, gr. Batthyány Lajos titkára lett. Bulyovszky Dániel fogalmazó, Vachot Imre Kossuth titkára, Vasvári egyetemi titkár lett.

386./ 1848. április 08.
Pozsony: Rác küldöttség tárgyalása a magyar kormánnyal.
- A Stratimirović vezette rác küldöttség a Bécsben tartózkodó Batthyány távollétében Pozsonyban, a magyar országgyűlésben Kossuthtal tárgyalt a rác függetlenségi követelésekről. Beterjesztették az újvidéki nemzetgyűlés követelését. Kossuth támogatta a petíció beterjesztését az Országgyűléshez, és az alsótáblában már aznap megtárgyalták a javaslatot. A küldöttség szónoka, Aleksandar Kostics, díszmagyarban, magyarul szólt a képviselőkhöz, és kijelentette:

> *„Ha teljesítik a szerbek kéréseit, mi szerbek ezentúl csak egyedül Magyarországért és csak a magyarokért fogunk élni és halni."*

A petíció felolvasása után Kossuth úgy válaszolt, hogy a követelések egy része már teljesült, ugyanakkor közölte, hogy az Országgyűlés épp a meglévő kiváltságok megszüntetésén dolgozik, ezért egyes nemzetiségeknek privilégiumokat nem adhat. Csak olyan engedményekről lehet szó, amelyek az ország minden lakosára egyformán vonatkoznak. Ez a rácok nemzetként való elismerésének visszautasítását jelentette.
- Kossuth az ország egységének megőrzéséhez elengedhetetlennek tartotta, hogy az ország hivatalos nyelve a magyar legyen, azonban ő is egyetértett azzal, hogy belügyeikben és vallási ügyekben minden nemzetiség a saját nyelvét használja. Az egyházi gyűlés összehívását támogatta, azt, mint a nemzetiségiek céljait kinyilvánító fórumot képzelte el, a népképviseleti országgyűlésre hivatkozva azonban elvetette a különálló rác kongresszus gondolatát. A Határőrvidék polgárosítását támogatandónak tartotta.

387./ 1848. április 11.
Pozsony: Az Áprilisi-törvények szentesítése.
A kormány fogadása Pesten.
- Az utolsó rendi országgyűlés által elfogadott *Áprilisi törvényeket* V. Ferdinánd magyar király e napon Pozsonyban személyesen szentesítette. Ez fordulópontot jelent a magyar történelemben. A belga alkotmány mintájára kidolgozott törvények az ország népét jogilag egyesítette. A végrehajtó hatalmat gyakorló kormány miniszterei a királynak és az országgyűlésnek felelősek. Ellenjegyzésük nélkül a király rendelkezései érvénytelenek. Az Áprilisi-törvények alapján Magyarország csaknem független ország lett. Kimondták Magyarország és Erdély egyesülését.
- A magyar katonákat még mindig nem rendelték és nem engedték vissza Magyarországba, továbbra is magyarok adják a megszálló osztrák haderőt Itáliában. A népképviselet oda torzul, hogy a törvény a nemeseknek kivétel nélkül megadja a választó jogot, de a vagyontalan és paraszti származásúaknak nem. A Közcsendi

Bizottmányt, amit a forradalom másnapján, a kivívott jogok védelmére alapítottak, feloszlatják.
- Az úrbéri terhek megváltoztatásának módját, mértékét a zavaros időkre tekintettel nem dolgozták ki, nem foglalkoztak vele. Ez lesz a rendszer bukásának belső oka!
- Elmulasztották a nemzetiségek nyelvi jogainak rendezését, megállapítását, ezzel is végzetes mulasztást elkövetve. A kormány nemzetiségi politikája teljesen elhibázott, a nemzetiségeket a dinasztiával érdekközösségbe kovácsolta. Ez lesz a bukás második, külső oka.
- Kossuth új sajtótörvénye úgy enged szabadon újságot alapítani, hogy előbb 10.000 forintos kauciót kell letenni. Tehát, Kossuth liberális sajtótörvénye 100 évvel maradt el Metternich sajtótörvénye mögött.
- A Pozsonyból, az országgyűlésről pestre érkező kormányt hivatalosan Vasvári Pál fogadta köszöntő beszéddel. (Vasvári Pál: Horvát István legkedvesebb tanítványaként történész, író, pedagógus, Teleki Blanka nevelőintézetében tanár, a márciusi ifjak vezető személyisége, majd Kossuth pénzügyminisztériumának titkára. A Pákozdi-csata idején már önkéntesként Guyon csapatában harcol, majd Szabolcsban és Biharban szabadcsapatot szervez, s Erdélybe vonul, hogy Bem hadseregéhez csatlakozzon.)

Vasvári Pál

388./ 1848. április 12.
Megjelenik Táncsics lapja, a *Munkások újságja*.

- Az előző hónapban börtönéből kiszabadított Táncsics Mihály lapot indít *„Munkások újságja”* néven. *A* hetilap cikkeit a munkássághoz és a parasztsághoz címezte.
Politikai irányvonala megegyezett a legradikálisabb Mednyánszky László által képviselt forradalmi iránnyal. Követelte a pártütők földjeinek elkobzását és szétosztását a zsellérek között, követelte a vallásszabadságot, az egyház és állam szétválasztását és az egyházi birtokok állami tulajdonba vételét. Követelte a polgári házasság bevezetését és a nemesi címek eltörlését.
Az általa felvázolt fejlődési irány a kormányoldal heves nemtetszésébe ütközött. Lapját Kossuth 1848 végén betiltatta, őt magát pedig bolondnak híresztelve megpróbálták politikailag elszigetelni, nézeteit nevetségessé tenni. Közben a következő könyveit adja ki:

Józan ész: státusz, vallás, nevelés (1848)
Gyásznapok emléke – levelei a börtönből (1848)
Nép szava, isten szava (1848)

Táncsics Mihály

389./ 1848. április 13.
Délvidék: Karlócán rác nemzetgyűlés.

- A Szerém-karlócai rác hitközség által összehívott rác nemzetgyűlésen fordulat állt be a magyarokhoz fűződő rác viszonyban. A gyűlés menetét már nem a korábbi pesti és újvidéki határozatok szabták meg. Karlócán véglegesen szembefordultak a rácok a magyarokkal, a tanácskozás határozataival immár egyenesen V. Ferdinánd királyhoz fordultak, a magyar parlamentet kihagyva. Kívánságaik közül a legfontosabb, egy független Szerb Vajdaság felállítása volt, amelyet Bácska, Bánát és Baranya területén alakítottak volna ki, élén a rác vajdával. Követelésük alapjául a nem létező, de jól hangzó „régi jogot” hozták fel, ugyanis Magyarország területén a történelemben soha nem létezett Szerb Vajdaság, legfeljebb a rác ortodox egyház önkormányzatára alapozva lehetett volna ilyen követeléseket támasztani. A kikiáltandó Szerb Vajdaságot a Háromegy Királysággal és a Határőrvidékkel egyesülve, közös alkotmánnyal képzelték

el, amelyben jelentős autonómiát kaptak volna a rácok. Az új államban a kormány tagjainak a fele és a közigazgatásban dolgozó hivatalnokok fele ortodox vallású lett volna, és a rác országgyűlés alelnöki tisztét is a vajda töltené be.
- A gyűlést követően állandósultak a zavargások, atrocitások a Délvidéken. A lázongás egyik forrása a rác parasztság volt, amely földosztást és maguk választotta elöljárókat követelt, másik pedig a nemzetiségi ellentét, amelyet a rác kormányon kívül a magyarországi rác értelmiség is szított.

390./ 1848. április közepére:
Egész Európában helyreállt a rend.
A magyar forradalmi törvények a gyakorlatban.
- Németországban IV. Frigyes Vilmos, aki parasztszekéren menekült Berlinből, királyi hintón vonult vissza palotájába. Bevezetett reformjai megbékítették a német népet.
- Párizsban is lecsendesedtek az utcák.
- Bádenben leverik Friedrich Franz, Karl Hecker és Gustav Struve köztársaságát.
- Bécsben jókedv uralkodott a császárváros vadgesztenye fái alatt. Vasárnaponként a tömeg már nem a Burgot rohamozta, hanem a Práterben a virsliárusok kondérjait. Az új csoda, a 40 láb magas körhinta Strauss-valcerek zenéjére forgatta a bécsiek hancúrozó jókedvét. Mindenki élni akart, senki nem akart meghalni.
- London lett a politikai menekültek központja. Európa minden sarkából a Hyde-park fasorai alatt gyülekeztek a forradalmárok. Tizenkét nyelven nyomtatták ki a lengyel szózatot, mi szerint *„Minden ember a barátunk!”*
- A felelős magyar kormány által nagylelkűen felkínált kiváltságokról kiderült, hogy csak vételre kínálták fel, s hogy azt meg kell fizetni, meg kell váltani a nemesek által adott föld árát, valamint az elengedett robot és beszolgáltatások ellenértékét. A forradalom boldog mámora után hosszú és szomorú alkudozás kezdődik. Az új nemzetgyűlésben a nemzeti szabadság megteremtése helyett csak a megszűnt jobbágyi szolgáltatásokért járó kármentesítéstől esik szó. Kossuth nagyon jól tudta, ha Magyarországon a bécsi udvar szabadítja fel a jobbágyokat, akkor Magyarország állami önállóságának vége van. A parasztság szabadsága a nemzet létfeltétele, amit csak Petőfi és Táncsics követelt. Kossuth az új rendszerben is a nemességnek szánja a főszerepet. A nem-nemesi rétegek választójogának még a gondolatát is elutasítja. A nemzet jövőjét csak a parasztság jogainak kielégítése menthette volna meg, de Kossuth a nép jogi felszabadítását elutasítja. Kossuth a városi polgárság és a pesti ifjúság küldötteit az országgyűlés terméből, még a karzatról is kitiltja. Petőfiről pedig azt terjeszti, hogy orosz kém, és hogy a Magyarhonból kiszakított Tótország királya akar lenni. Petőfi írja ekkor:

> *„Keresem új törvényeinkben azt, hogy a magyar katonaság a magyar alkotmányra föleskűdjék. Keresem, de nem találom. Nincs se híre, se hamva! Kinek a hibája, kinek a bűne ez? A katonaság föl nem esketésénél nagyobb baj annak külföldről vissza nem hívása. A szabad nemzet katonái most is ott vannak Olaszországban, egy sorban a szabadság hóhéraival. A minisztérium első kötelessége katonáinkat visszaszerezni Olaszországból. Nekünk szükségünk van rájuk, mert minden oldalról fenyegetnek. Minden pillanatban készen kell lennünk kül- és belháborúra. Gondoljátok meg ezt miniszterek!”*

391./ 1848. április 20.
Pest Nemzetiségi követelések benyújtása a magyar kormánynak.
- A Magyarországon élő nemzetiségek a Habsburg kamarilla ügynökeinek szervezésében követeléseket fogalmaznak meg a magyar kormánnyal szemben, de a követeléseket a Batthyány-kormány rendre visszautasította.

392./ 1848. április 26.
Pest: Határozat a *Nemzeti Őrsereg* felállítására.
- Mivel a császári kamarilla mindent elkövetett, hogy a külföldön szolgáló magyar katonai alakulatokat Magyarországról távol tartsa, elvezényelje, miközben a határokon a nemzetiségeket katonai támadásokra, vérengzésekre uszította, a magyar kormány egy önkéntes őrsereg felállításáról határozott. A költségvetésben 10.000 ember és 10 zászlóalj szerepelt. A teendőkkel a hadügyeket is irányító Batthyányit és az akkor pénzügyminiszter Kossuthot bízták meg.

393./ 1848. április 27.
Erdély: Marosvásárhelyen *Székely Népgyűlés*.
Pest: Petőfi megírja versét a *„Királyokhoz”*.

- Ezen a napon Pestről a székelység fővárosába, Marosvásárhelyre egy 4 tagú küldöttség érkezett, hogy Batthyány Lajos miniszterelnök megbízásából körutat tegyen Kolozsváron és a Székelyföldön, az unió támogatottságának és a határ-őrkatonaság kimozdíthatóságának felmérésére. A küldöttség tagja: Gál Sándor hadnagy, az Országos Nemzetőri Tanács segédtisztje, Klapka György őrnagy, Hajnik György országos gyorsírási főnök, Lisznyay Kálmán költő.
- A küldöttséget a város főterét betöltő tömeg élén Berzenczey László és Urházy György ügyvéd és újságíró beszédekkel fogadta, majd az összes egybegyűlt átvonult a piactérre, ahol a vezetők a Bodor-kút teraszára álltak ki a tömeg elé. A küldöttség tagjai is lelkesítő beszédeket, szavalatokat adtak elő. Berzenczey kérdésére, hogy hajlandók-e együtt harcolni Magyarországgal, a tömeg közfelkiáltással válaszolt:

> *„Igen! Hajlandók vagyunk! Éljen Magyarország! Éljen Kossuth Lajos! Éljen Batthyány Lajos! Éljen az unió! Éljen a független magyar minisztérium! Éljen a szabadság! Éljen a sajtószabadság!”*

Ez után Berzenczey László felhívására az egybegyűlt tömeg minden tagja, a nők és a gyermekek is megesküdtek a magyar haza védelmére.

Marosvásárhely, Bodor-kút.

Mivel a király hadjáratot indított Itáliában a népfölkelés leverésére, Petőfi megírta a *„Királyokhoz”*- című versét:

Petőfi: Királyokhoz *(részlet)*

Áll még Munkács, áll az akasztófa,
De szívemben félelem nem áll,
Bármit mond szemtelen hízelgés,
<u>Nincs többé szeretett király!</u>”

Csak tűrnek már titeket a népek
Csak tűrnek, mint szükséges roszat
S nem szeretnek... odafönn az égben
Megszámlálták napjaitokat.

Föllázítsam a kerek világot,
Föllázítsam-e ellenetek,
Hogy a dühnek Sámson-erejével
Milliónként nektek essenek?

Ha megérik a gyümölcs, fájárul
Magátul a földre hull alá...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
<u>Nincsen többé *szeretett* király!</u>

- A hatás nem maradt el. Sápkóros hisztérikák és dilettáns ügyvédek ragadtak tollat, hogy megvédjék <u>a szeretett királyt</u> az éretlen, hűtlen dalnoktól. Petőfit a sajtóban hongyűlölőnek, békegyűlölőnek, zavarhalászónak nevezték, aki a királyához hűséges nemzet nevében a szeretett királyról tiszteletlenül merészelt szólni. A nemzet nevében Petőfit, mint dögmirigyet, a sajtón keresztül a hon átkával sújtották. A király ekkor utasítja István nádort, hogy a (megszűnt) sajtótörvény alapján (a cenzúrát már eltörölték) felségsértés miatt fogassa le Petőfi Sándort.
- Amíg az ország a szeretett királya védelmére összefogott, a jóságos király megkezdte terve végrehajtását, miszerint egyszerre 9 oldalról indít szervezett nemzetiségi

támadást a törvénytisztelő magyarok ellen. A magyarokat a horvátokkal, oláhokkal, tótokkal és a rácokkal akarta leveretni, az olaszokat pedig a magyarokkal.

394./ 1848. április 30.
Erdély: Az 1. Balázsfalvi *Oláh Nemzetgyűlés*.
Horvátország: Horvátok szövetsége a Habsburgokkal.
- Ezen a napon a gyűlést az erdélyi kormányszék tilalma ellenére rendezték meg. A jobbágyfelszabadításra váró oláh parasztok tömegesen jelentek meg espereseik vezetésével. A szónokok többsége az oláhok nemzetként való elismerését követelte, Lemény püspök nyugalomra intette honfitársait. A mintegy kétezres tömeghez szólva a tanácskozás vége felé Bărnuțiu a hallgatósághoz igazodva nem csak a nemzetiségi kérdésekről, hanem a jobbágyfelszabadításról is beszélt. A gyűlés alapján ő vált az oláh nemzetiségi mozgalom igazi vezetőjévé.
- Bécsbe érkezik egy horvát küldöttség, s V. Ferdinánd trónusa elé borulva felajánlják, hogy a horvátok készek arra, hogy életüket adják a császári korona érintetlenségének megvédéséért. Kérték, hogy a császár adjon nekik egy vezetőt a magyarok ellen. Erre csak egyetlen személy volt alkalmas, báró Josif Jelačič von Buszin ezredes, akinek ekkor a kamarilla titkos tanácsosi, altábornagyi és 2 ezredtulajdonosi címet adományozott, továbbá a Bánátban, Varasdon, Károlyvárosban működő egyesített katonai egységek parancsnokává nevezték ki (miközben a mindenkori horvát bán a magyar országgyűlés alattvalója).
- A horvátok minden iránt, ami magyar, mérhetetlen gyűlöletet éreztek. Nem voltak hajlandók elfogadni semmiféle békejavaslatot, amit a magyar országgyűlés nekik ajánlott. Sőt, elhatározták, hogy Zágrábba, a horvát fővárosba szláv országgyűlést hívnak össze.
- Az új bán, mihelyt kinevezték, buzgón hozzálátott a szláv nemzetiségek fellázításához. Annak ellenére, hogy az Észak-Itáliában harcoló osztrák csapatok egyharmada horvát ezredekből állt, további osztagokat irányított oda.

395./ 1848. májustól.
Habsburg szervezkedés Magyarország felbomlasztására.
Bécs: Körözés elrendelése Petőfi Sándor ellen.
- A bécsi kamarilla ráébredt, hogy nagyot hibázott, amikor annyi engedményt és szabadságot adott Magyarországnak. A kamarilla azt vizsgálja, hol lehet rést ütni a magyar nemzeti egységen. Ravasz ellenintézkedésre szánta el magát. A kamarilla titkos ügynökei felbujtották a magyarországi nemzeti kisebbségeket, hogy követeljenek függetlenséget a Batthyány-kormánytól. Ezért minden magyarországi nemzetiségnek teljes nemzeti autonómiát, földosztást Magyarország területéből és politikai reformokat ígér, ha elszakadnak Magyarországtól. Északon a szlovák, keleten a ruszin, az oláh és szász, délen a rác és horvát kisebbségek hirtelenjében teljes nemzeti függetlenségre szomjaztak. A rácok Karlócán, az oláhok Balázsfalván, a tótok Liptószentmiklóson tartottak nemzetgyűlést. Az összes magyar határszélen fegyveres összetűzésekre került sor. A Habsburgok előbb titokban, majd nyíltan támogatták a magyar forradalom ellen irányuló rác felkelést és a horvátok támadását.
- A magyar nép nem hitte el, hogy ugyanaz a birtokos nemesség, amely az úriszéken állatként kezelte, s március után is rendületlenül botoztatta, s szedte a dézsmát, az tényleg lemondott volna javára, akár egy véka búzáról is. A nemesség hirtelen meghátrálását valami felsőbb erő beavatkozásának, vagy legalább is a jóságos király intézkedésének tulajdonította. Hiszen, évszázadok óta, vagy a király fogta vissza a földesúri önkényt, vagy senki. A nép ebben az időben tudatlanabb és jogfosztottabb volt, mint az Árpádok korában. Elmaradottsága is megdöbbentő. Csak a nemesek képezték a hazát. A népet a nemzetből a nemesek kirekesztették.
A földműves tömeg előtt ismeretlen fogalom volt az a szó, hogy haza. A parasztok az ország címerét nem ismerték. A nemzeti színekről akkor értesülnek majd, amikor az első harci zászlók felröppennek. A parasztság a gyűlölt kabátos emberekért fegyvert nem fog, az urak szavában nem bízik, így bünteti az urak évszázados bűneit. A népet csak földosztással és egyenlő választójoggal lehetett volna az új kormány aktív, tudatos támogatójává tenni. Az elsinkófált földosztás helyett meghirdetett földmegváltás rendszerében a földhöz jutását teljes nincstelensége akadályozta. A 48-as politikai fordulat a magyar parasztságot csak kilátástalan helyzetével szembesítette.

- V. Ferdinánd 1848. május 5-én elfogatási parancsot küldött István nádornak, hogy Petőfi Sándort *„A királyokhoz"* - című verse miatt el kell fogni, hogy rajta a felségsértés miatti halálos ítéletet végre hajtsák. A későbbi *„Akasszátok fel a királyokat"* – c. verse ezen a helyzeten csak súlyosbított.

396./ 1848. május 10.
Pest: A tüntetés vérbefojtása. Elrendelik Petőfi körözését.
- A kormány működésével elégedetlen tömeg Pesten a minisztérium épületénél tiltakozik a forradalom ígért vívmányainak elmaradása miatt. Az ellenük kivezényelt katonaság, Léderer nevű zsoldos kapitánya vezetésével, lovas rohammal kergeti szét a tömeget és közülük sokat karddal lemészárol.
- A Bécsből megérkezett írásos parancs szerint István nádor elrendeli Petőfi Sándor körözését. Az osztrákoknak való kiadatása *„A királyokhoz"* – című verse miatt azonnali kivégzéssel járt volna.

397./ 1848. május 11.
Pest: Ismét népgyűlés a Múzeumnál.
Pest: Petőfi beszéde, s a tömeg interpellációja a Kormánynál.
- Másnap Petőfi a Madarász testvérekkel, mint az *„Egyenlőségi Klub"* tagjaival, ismét népgyűlést hív össze a Múzeumhoz. A tömeg tiltakozik az előző napi brutális terror ellen, s a kormányt gyorsabb és hatékonyabb munkára, terror helyett az ígért demokrácia alkalmazására és érdemi cselekvésre akarja ösztönözni. Petőfi beszédében elmondja:

> *„A szabadság, egyenlőség, testvériség eszméi valósággá nem lettek. A március 15-én kimondott polgári egyenlőség elvét a pozsonyi nemesek gyűlése az osztálykategóriák meghagyása által elsorvasztotta. Az osztályuralom a mai napig fönnállván, a nép politikai proletariátusságban tengődik. Hiába egyesültünk a valódi, feltétel nélküli népjog kiküzdésére. Egyesültünk az osztályfalakat fenntartó előítéletek ledöntésére, de abból a kormány semmit meg nem valósított.*
> *A rácokat, az oláhokat és a szászokat lázítják a magyarok ellen, s mi itt puszta kézzel várjuk a támadást. Követeljük a kormánytól, hogy adjon fegyvert a népnek, mert akiket ellenünk lázítottak, azok bizony kapnak fegyvert titkos úton, gonosz kezekből.*
> *Keresem törvényeinkben azt, hogy a magyar katonaság a magyar alkotmányra fölesküdjék. Keresem, de nem találom. Átolvastam minden törvénycikket, de nincs, se híre, se hamva. Kinek a hibája, hogy ez kimaradt? Isten neki, de a legnagyobb baj a magyar katonaság külföldről vissza nem hívása. A szabad nemzet katonái még most is ott vannak Olaszországban, egy sorban a szabadság hóhéraival. És a minisztérium ez iránt még egy lépést nem tett, egy hangot sem adott. Ha bízik a minisztérium a nemzetben, akkor lépjen föl a nemzet nevében teljes eréllyel, de ha nem bízik a nemzetben, úgy hogy merte magára vállalni oly ország vezetését, melyre saját hite szerint nem támaszkodhatik? A minisztérium legelső kötelessége katonáinkat visszaszerezni Olaszországból. Míg ezt meg nem teszi, addig semmit nem tett. Nekünk szükségünk van rájuk, mert minden oldalról fenyegetnek. Minden pillanatban készen kell lennünk a kül- és a belháborúra. Egy pillanatunk sincs veszteni való. Gondoljátok ezt meg miniszterek!*
> *Én erre a minisztériumra nem hazát, de egymagamat, sőt a kutyámat se bíznám."*

- Ez után Petőfi a népgyűlést egyenest a tanácskozó miniszterek ablaka alá vezeti, s ott veti szemére magának Batthyánynak az érdemi intézkedések késedelmét, elmaradását. Batthyány a pénzhiányra hivatkozva magyarázkodik a tömegnek.

398./ 1848. május 13.
Pest: A fővárosi katonai helyőrség fölesketése.
Délvidék, Karlóca: Rác Nemzeti Kongresszus összehívása.
- A fővárosban szolgáló összes katonát, függetlenül a nemzetiségétől a budai Vérmezőn, egy nagy katonai ünnepség és tábori mise keretében, István nádor és Mészáros Lázár honvédelmi miniszter előtt föleskették a magyar alkotmányra. A budai és pesti helyőrség nagy része ekkor osztrák és olasz csapatokból állt. A lombard és velencei olaszok Ceccopieri gyalogezrede megtagadta az eskü letételét, ami nagy megrökönyödést váltott ki a magyar lakosságban, mert a magyarok mindig nagy

szimpátiával viseltettek az olaszok nemzeti függetlensége iránt. Ez után az olasz alakulatokat lefegyverezték és Komáromban Bécs felé behajózták.
- Josip Rajačić karlócai metropolita Karlócára Rác Nemzeti Kongresszust hívott össze, aminek célja a független Szerb Vajdaság kikiáltása volt. Az eseményt hivatalosan nem nevezhette nemzeti kongresszusnak, mivel annak összehívására csak a királynak volt joga, amit V. Ferdinánd a magyar kormányra ruházott át. A Magyar Kormány május 27-re hirdette meg a hivatalos gyűlést, ezért Rajačić az általa szervezett kongresszust csupán előtanácskozásnak minősítette.

Josip Rajačić karlócai metropolita

399./ 1848. május 14.
Erdély: A 2. Balázsfalvi *Oláh Nemzetgyűlés*.
- A Gubernium engedélyével erre a napra hívták össze azt a görögkeleti és görögkatolikus gyűlést, amely az erdélyi országgyűlés elé terjesztendő kérvényről volt hivatott tanácskozni. A balázsfalvi templomban, mintegy 1.000 ember részvételével tanácskoztak amelyen Bărnuțiu elővezette követeléseit: - nemzeti egyenjogúság,
- külön oláh nemzeti gyűlés,
- anyanyelvű tanácskozás az ország- és megyegyűléseken,
- oláh tisztségviselők kinevezése.

A magyar-erdélyi unióról ez volt a véleménye:

„Az unió a magyarok számára élet, a románoknak halál. Ha nem lesz a magyarokkal unió, megszakad az erdélyi és pannóniai magyarokat összekötő kapcsolat, és az erdélyi magyarok természetesen lassan el fognak enyészni."

400./ 1848. május 15.
Bécs: Ismét kitör a forradalom.
Prága: Prágai felkelés.
Pest: Petőfi újságcikkben leplezi le a királymentő kormányt.
Galícia: Lenkey hazaszökteti huszárezredét.
- Bécsben az ismét fellázadt tömeg el akarja fogni a császárt. A magyar minisztertanács a Bécsből menekülő V. Ferdinándot meghívja Budára, s védelmet ígér magyar földön az osztrák népharag ellenében.
- Prágában ismét felkelés robban ki, amiről később kiderült, hogy ezt a lengyelek vezették. Az is rebesgették, hogy maga Jelačič szervezte, hogy fellobbantsa a szláv sovinizmus tüzét. A felkelést Windisch-Grätz herceg fojtotta el úgy, hogy ágyútüzet zúdított a városra.
- Mivel a kormány meghívja Budára az Ausztriából menekülő császárt, mint magyar királyt, Petőfi megírja véleményét a magyar kormány királymentő akciójáról, s eddigi működéséről:

„A monarchia a vége felé jár, s a mindenható isten sem mentheti meg többé. Ez a kormány mégis szembe akar szegülni isten akaratával, s a történelem rendjével. Ezt írtam én meg a Királyokhoz-című versemben.
És kérdem én, ezzel mit vétettem? Írtam egy verset, melynek tartalma, hogy nincs többé szeretett király. És egy népgyűlésen kimondtam, hogy a minisztériumban nincs bizalmam. Mert úgy viseli magát a minisztérium, hogy aki félti a hazát, az nem bízhat benne. A hazát pedig csak az félti, aki szereti.
Kül és belháború fenyeget, és hadseregünk nincs, s fölállítására lépést nem tett a minisztérium. Jelačić már kitűzte Horvátországban a legnyilvánosabb pártütés zászlaját, s a minisztérium úgy bánik vele, mint a majomszeretetű anya a dacos gyermekével, s nem lehet tudni, hogy most cirógatja-e, vagy pofozni is fogja. És ezekhez járult a budai vérengzés. Itt, a haza szívében, a minisztérium szeme láttára aprította egy idegen zsoldos a magyart!

Ha a kormány ilyen kétségbeejtő működése után kikiáltom, hogy nem bízom a minisztériumban, ezt vétkemül csak az róhatja fel, aki nem tudja, hogy mi a hazaszeretet. Aki figyelmezteti a hazát, hogy veszély fenyegeti, az ellenség nem lehet. De az igenis ellenség, aki látja a veszélyt és mégis hallgat.

Igen, kimondtam, hogy nem bízom a minisztériumban. De nem akarom én őket elkergetni, csak ösztönöztetni arra, hogy viseljék magukat úgy, hogy bizalomban részesülhessenek. Előttem igen gyanús, hogy az egész bukott úri pecsovics-párt térdet és fejet hajt a minisztérium előtt. Ugyanis jó emberből egyszer még lehet rossz ember, de rosszból jó soha sem lesz. Bármily nagy emberek is a minisztereink, s bár elismeréssel vagyok lángelméik iránt, nem hagyhatom helybe, hogy csak ők menthetik meg a hazát. Szomorú dolog volna, ha nyolc emberen állna egy nemzet élete, vagy halála. Azt vallom, korszak megtermi a maga emberét, annál többet, minél több kell neki.

Ami a Királyokhoz-című versemet illeti, mely bűnöm fő oka, a republikánizmus első szava Magyarországon, amit még sok ilyen fog követni. A monarchia Európában a vége felé jár, a mindenható isten se menti meg többé. Azonban nálunk még egy kis időre szükség van rá. Ezért nem kiáltottam ki a respublikát, nem lázítottam respublikára, mint ahogy rám fogják, csak megpendítettem az eszmét, hagy szokjunk hozzá.

Átalakulásunk vérbe fog kerülni, de azon kell lennünk, hogy minél kevesebb vérbe kerüljön. Erre legcélszerűbb eszköz, ha az új eszmét aprónként kedveltetjük meg."

- Lenkey János, a Württemberg-huszárok parancsnoka Fiáth Pompejus főhadnagy és Harsányi Bálint őrmester közreműködésével Galíciából, kalandos körülmények között Magyarországra szökteti ezredét.

Lenkey János

401./ 1848. május 16.

Pest: A Batthyány-kormány bosszúja Petőfin.

- A cikk megjelenésének másnapján a minisztertanács Petőfit kizárja a *Sajtóügyi választmányból* és a *Rendre ügyelő választmányból* is. Varázsütésre egyetlen újság sem közli többé se egyetlen cikkét, se versét.

„Egyike vagyok a leggyűlöltebb embereknek" – írja Petőfi naplójába.

402./ 1848. május 17.

Erdély: A 3. Balázsfalvi *Oláh Nemzetgyűlés*.

- Az oláhok nemzetgyűlést tartottak Balázsfalván, a Görög réten összegyűlt sokaság részvételével, ahol kijelentették, hogy nem fogadják el Magyarország és Erdély unióját, s szembeszállnak a magyarokkal.

Három nagyobb irányzat alakult ki, amelyek az Erdélyt és Magyarországot egyesítő törvények és a nemzetiségi követelések sürgősségének megítélésében tértek el.

Az első csoport azokból állt, akik kiálltak az unió mellett. Vezetői, Ioan Lemeni fogarasi görögkatolikus püspök, Timotei Cipariu lapszerkesztő és Alexandru Sterca-Șuluțiu szilágysomlyói vikárius. A párt hamar háttérbe szorult. A második párt George Barițiu újságszerkesztő körül szerveződött, aki az erdélyi unió elfogadását a románság nyelvi jogainak kiterjesztéséhez kötötte. Közéjük tartozott kezdetben Avram Iancu és Alexandru Papiu Ilarian is. A harmadik, legradikálisabb irányzat vezetője Simion Bărnuțiu, volt filozófiatanár volt, aki tárgyalni sem volt hajlandó az unióról, míg az oláhságot államalkotó nemzetként nem ismerik el. Szerinte a nemzeti jogok kiharcolása előbbre való, mint a gazdasági-társadalmi átalakulás.

Bărnuțiu gondolatai határozták meg a tanácskozás menetét. Az oláh nemzet az uralkodó iránti hűségre esküdött fel. Másnap hirdették ki a határozatokat. A 16 pontból álló irat legfontosabb elemei:

- Az oláh nemzet elismerése és évenkénti nemzetgyűlés tartása.

- *Az oláhok népességük arányában legyenek képviselve a törvényhozásban és a közigazgatás minden szintjén.*
- *Az unióról való tárgyalás felfüggesztése, míg ez nem teljesül.*
- *Az oláh nyelv szabad használata a törvényhozásban és a közigazgatásban.*
- *Oláh iskolahálózat létrehozása az alapfokútól az egyetemi szintig.*
- *Független oláh nemzeti egyház létrehozása évenkénti zsinattartási joggal, érsekség felállítása.*
- *Szólás-, sajtó- és gyülekezési szabadság biztosítása.*
- *Jobbágyfelszabadítás és közteherviselés bevezetése Erdélyben.*
- *Erdély és a dunai oláh fejedelemségek között a vámok eltörlése.*

A határozatot Andrei Saguna püspök vezetésével követség vitte Bécsbe, a császárhoz, és ezzel egyidőben egy másik példányt a Ioan Lemeni vezette küldöttség Kolozsvárra, az erdélyi országgyűlés székhelyére.

403./ 1848. május 20.
Pest: Az ércalap összegyűjtése a Kossuth-bankókhoz.

- Széchenyi és Kossuth Pesten, a Múzeum udvarán népgyűlést tartott. Bejelentették, hogy a független Magyarországnak saját pénzre van szüksége, aminek meg kell teremteni az nemesfém fedezetét. Ezért országos gyűjtést hirdettek. Rottenbiller polgármester az országban szétküldendő felhívás felolvasása után kitett az asztalra 200 forintot és az arany óráját láncostól, meg a pecsétgyűrűjét. Őt követte a Nemzeti Kaszinó 20.000 pengőforinttal, gr. Széchenyi István egy mázsa ezüsttel, Woldainer két láda arany- és ezüst- neművel, gr. Zichy Manó öt mázsa ezüstneművel, s őket követte azután az egész ország.

A kastélyok urai, városi polgárok és mesterek, a falusi emberek áhítattal adták értékeiket az ércalapba. Asszonyok fülbevalóikat és nyakláncaikat, férfiak családi gyűrűiket, arany és ezüst násfáikat, gombjaikat, sapkaforgóikat adták oda. Tonnaszám gyűlt a kincs, melynek értéke csakhamar milliókra ment.

404./ 1848. május 21.
Bécs: Valaki Görgei nevében találmányt nyújt be Bécsben.
Délvidék: A Szerb Vajdaság kikiáltása.

- Görgei Arthur nevében valaki lemásolta a francia St. Evere egy tanulmányát, ami arra irányult, hogy Bromeist vizsgálatait (kókusz-zsírsav összetétele) és Fehling felfedezését (capryl-zsírsav) folytatva, analizálta a laurin-savat. Valaki az *„Annales de Chemie et Phisique*" folyóirat 1847. évfolyam május 3-i, 20. számú kötetéből ekkor, a háborús zűrzavarban kimásolta (hibásan laurilnak átkeresztelve a laurint) a 12 oldalas dolgozatot, s *„A kókuszdió-olaj szilárd illó zsírsavjairól"* – címmel, Toporcról, enapi dátummal keltezve, németül kézzel írt tanulmányként Bécsben benyújtotta, mint önálló tudományos felfedezést. (Az ismeretlen fordító és kézíró akár Görgei felesége is lehetett, aki egy francia társalkodónő volt Dr. Radtenbacher professzor házában, akit Görgei 1,5 hónappal ezelőtt vett el.) Ezt a dolgozatot a bécsi Császári Tudományos Akadémia Matematikai és Természettudományi Osztálya, az akkorra már Bécsbe áthelyezett Dr. Radtenbacher professzor szakmai ítélete alapján önálló találmánynak minősítette. Ennek megfelelően majd 1851-ben Alexander Bach akkori belügyminiszter 40.000 arany gulden (3.750.000,- Ft) összeget utalt ki és juttatott el Görgeinek Klagenfurtba. (Az is teljesen életszerűtlen, hogy az Ausztriától 1848-ban függetlenné vált Magyarországról egy tanulmányt Ausztria hivatala befogad bírálatra, és találmányként elfogadva honorál.) Ezzel Görgei hivatalosan felfedező, vegyészmérnök egyetemi professzornak lett titulálva, a mai magyar lexikonok tanúsága szerint is! Pedig soha, semmilyen egyetemre nem járt, semmit nem talált fel, hacsak, a Prágai Egyetem eltöltött 1,5 évi lombikmosogatói betanított segédmunkát nem tekintjük egyetemre járásnak, mivel a segédmunka végett az egyetemre, Dr. Radtenbacher professzor tanszékére valóban be kellett járnia.

A Görgei nevében beadott kézirat írása nem egyezik meg Görgei Arthur kezeírásával. A találmány valószínűleg Dr. Radtenbacher professzor személyes erőfeszítésének eredménye, hiszen Prágától kezdve egyik felügyelője és felelőse volt Görgei ügynöki karrierjének. Ilyen előélettel, a megígért és megkapott amnesztia után bátran számíthatott a magyar kormánynál vezető tisztségre, ahogy Ignaz Goldzieher sem végzett soha sem egyetemet, sem középiskolát, mégis egyetemi doktori címet, katedrát

és akadémiai tagságot kapott Budapesten, a Habsburg uralom alá helyezett akadémiától.
- A kézirat nem Görgei írása, hanem ismeretlen személy írása (feleség?), ami nincs aláírva.
Az eredet megjelölése: *„Toporcz, Késmárk mellett, Magyarországon 1848. május 21.”*
Megjegyzések:

1.) Magyar ember tudta, hogy Toporc település neve nem Toporcz. Ezt a címzést nem magyar ember írta.
2.) Ahhoz, hogy Toporcon kókuszdió-olajjal kísérleteket végezzen valaki, ahhoz nem kevés kókuszdiót kellett volna Toporcra importálni. Toporcra, sőt Magyarországra ebben a háborús időben egyetlen darab kókuszdiót nem szállított senki.
3.) A kókuszdió zsírsavjainak új módszerrel (báriumsók eltérő oldékonysága alapján) történő leválasztásának módszerét egy francia vegyész dolgozta ki, aki kutatásai céljára a francia gyarmatokról könnyen jutott nagy mennyiségű kókuszdióhoz. Kimutatta, hogy a kókuszdió-olajban a Liebig által felfedezett zsírsavakon kívül kaprin és laurinsav is van. Ennek szakmai közleményét fordította le és íratta le Dr. Radtenbacher professzor Görgei feleségével, s értékelte szakmailag, mintha Görgei találmánya lett volna. A professzor maradéktalanul eleget tett titkosszolgálati feladatainak, hogy ügynök védencének megfelelő szakmai tekintélyt kreáljanak.
4.) A magyar lexikonok egymástól veszik át a hibás és valótlan adatokat: *„Görgei fedezte fel a laurilsavat.*” Nos, Görgei nem fedezett fel semmit még a lopott találmány szerint sem, mivel a francia St. Evere „találmánya” a vegyület izolálási módszerére vonatkozott. Egyébként laurilsav nincs se a kókuszban, se a világon, csak laurinsav. A lexikonok Görgei-imádatukban a valótlan találmány tényét valóságnak hazudják és az anyag nevét hibásan idézgetik immár 150 éve, politikai rendszerektől függetlenül. (Ld.: Magyar Larousse Enciklopédia 1. kötet 1.018. oldal. Akadémiai Kiadó 1991.)
5.) Azt is valótlanul állítják az életrajzi lexikonok, hogy Prágában vegyész képzettséget szerzett volna. 1,5-2 évi szertárosi lombikmosogatással egyetlen európai egyetemen sem lehet vegyészi képzettséget, diplomát szerezni. Görgei sem szerzett, de nálunk ő ma is vegyész.

- A kongresszuson kimondták a Szerb Vajdaság függetlenségét a Habsburg-ház uralma alatt és a Magyar Korona kötelékében. Szerb vajdának az ekkor az itáliai fronton harcoló Stevan Šupljikac ezredest választották meg. Létrehozták ezen felül a szerb nemzet főbizottságát (főodbor), amely a vojvodinai alkotmány kidolgozásáért volt felelős, és a Vajdaság kormányaként működött. Első elnöke Rajačić lett, ő azonban hamarosan lemondott Đorđe Stratimirović javára. Stratimirović megkezdte a közigazgatás átszervezését és a felkészülést a Szerb Fejedelemség segítségével, valamint a bécsi udvar támogatásával a magyarellenes fegyveres felkelésre.

Stevan Šupljikac

Đorđe Stratimirović

405./ 1848. június 05.
Pest: Görgei a magyar kormánynál jelentkezik, levele feleségéhez.
Horvátország: Jellačič beiktatása.
- Görgei szolgálatra jelentkezik előbb gróf Széchenyi István közlekedési és iparügyi miniszternél, s mint egy újfajta kerék(!) föltalálója, s fölajánlja személyes szolgálatait.
Szécsényi nem tart rá igényt, rövid úton elutasítja. Utána báró Eötvös József kultuszminiszternél jelentkezik, hogy szeretne egyetemi tanár lenni, azt hazudva, hogy van egyetemi végzettsége, de Eötvös is elutasítja.
- Pestről levelet ír feleségének: *„Egész nap itt ülök a szobában, és tanulom a magyar nyelvet.”*

(Tehát, még 8 év szakadatlan nyelvtanulás után sem tért vissza a korábbi anyanyelvi tudása, ami csodálatos gyógyulása idején tűnt el.)
- Császári rendelkezés ellenére Jellačič nem ment Innsbruckba, helyette Zágrábban vett részt a Szláv Népi Gyűlésen. A megnyitó keretében a károlyvárosi görög pátriárka beiktatta a báni méltóságba. A gyűlés részvevői minden módon a Habsburg császárság iránti legodaadóbb hűségüket fejezték ki.

406./ 1848. június 06.
Délvidék: Titeli ütközet.
- A Batthyány-kormány arra számított, hogy a Határőrvidék polgári közigazgatás alá vonása és felmentése a határőri szolgálat alól a forradalmi kormány mellé állítja majd ennek a félkatonai jellegű területnek a lakosságát. Ebben azonban csalatkoznia kellett. A határőrök ettől fogva nem fogadták el a magyar fennhatóságot, és immár a határt sem őrizték. Ezért akadálytalanul áramlott be a Szerb Fejedelemség területéről mind az anyagi támogatás, mind az önkéntes szerbek katonai csapatai. Đorđe Stratimirović rábírta a titeli sajkásokat is, hogy lázadjanak fel a magyar hadvezetés ellen, álljanak a rác felkelés oldalára, akik ezen a napon fellázadtak. Megrohanták a titeli fegyvertárat, nagymennyiségű fegyvert és 8 ágyút zsákmányoltak. A térségben állomásozó osztrák csapatok és német határőr ezredek szintén bekapcsolódtak a harcokba a magyarok ellen. A Szerbiából tömegesen jövő önkéntesekkel együtt három osztrák-rác haderőcsoport alakult ki a Bácskában, a Temesközben és a Szerémségben. Ehhez csatlakoztak még a bánáti oláh határőr ezredek is. Az elvadult rác felkelők bárki megöltek, aki nem rác nemzetiségű volt.
- Đorđe Stratimirović közreműködése következményeként a délvidéki felkelés 1848 nyarára háborúvá szélesedett.

407./ 1848. június 07.
Kolozsvár: Erdélyi országgyűlés (1848.05.29-06.18.)
- A Kolozsváron tartott utolsó rendi országgyűlésen jelentős változásokról döntöttek: Elrendelte a jobbágyfölszabadítást, eltörölte az úrbéri kárpótlást, s Berzenczey László javaslatára kimondja Erdély unióját Magyarországgal.

408./ 1848. június 10.
Bécs: Jellačič leváltatása.
- A Jellačič nyílt, kormány elleni lázadása és az államrend megdöntésére irányuló horvát katonai szervezkedés miatt Batthyány ismételt és nyomatékos követelésére V. Ferdinánd magyar király menesztette a Magyar Királysághoz tartozó Horvátország bánját, Jellačič-ot.

409./ 1848. június 10.
Délvidék: Rác lázadók nyílt katonai szervezkedése.
- A rác népfelkelők három nagy tábort alakítottak ki. A központi tábor Karlócában, a másik kettő Titelben, illetve a Bácskában, Temerinnél.
Ekkorra kb. 15.000 rác harcos gyűlt össze Karlóca környékén. Mészáros Lázár hadügyminiszter körlevélben sürgette a hatóságokat, hogy minél hamarabb állítsanak fel nemzetőrséget, amit szükség esetén a megtámadott bácskai és bánáti települések védelmére lehet rendelni.

410./ 1848. június 12.
Délvidék: Karlócai ütközet.
Jellačič utazása Innsbruckba.
- Hrabovszky, a péterváradi helyőrség parancsnoka Stein Miksa vezetésével egy rendfenntartó csapatot vezényelt Karlócára, a 15.000 fős karlócai rác tábor ellen. A szerb főodbor Đorđe Stratimirović felhívására hadba szólított minden rác férfit a Magyar Királyság ellen. A karlócai ütközetben az 1.100 fős magyar oldal 1 halottat és hét sebesültet vesztett, a rácok körében mégis hatalmas győzelem híre kezdett elterjedni. Az események hírére Csernovics Péter sietve békéltetésbe kezdett, aminek egy tíz napos tűzszünet lett az eredménye. A rác önkéntesek esküdt ellenségekké változtatták az addig régóta békében egymás mellett élő magyar, rác és német falvak lakosságát, mivel a rácok elkezdték a vidék magyar és oláh lakosságát módszeresen irtani.

- Jellačič a legtekintélyesebb horvát személyiségek élén Innsbruckba utazott. Az egész 1 hetes út Tirolon keresztül, ünnepségek sorozata volt, melyeken a tiroliak ünnepelték a horvátok Habsburgok iránti odaadását.

411./ 1848. június 13.
Kiskunság: Petőfi Sándor korteskedése.
Buda: Görgei kinevezése.

- Petőfi is beszáll a képviselői korteskedésbe. Miután minden addigi tisztségből kiszorították, megkísérli, hogy képviselőként a parlamentben fejtsen ki hatást a politikai folyamatok alakulására. Választókerülete: Szabadszállás, Fülöpszállás, Kunszentmiklós, Kiskunlacháza. Naplójából:

> *„Eljött az idő, midőn nemzetté lett a nép, s ő választja képviselőit, nem pedig a nemesség. Kaptam az alkalmon, hogy aki eddig az irodalomban képviseltem a népet, képviseljem most az országgyűlésben is. Ki ismerné jobban szükségleteit, mint én? Ki védelmezné jobban jogait, mint én? Hiszen a nép az én vallásom, az istenem.”*

- Június 13-án Szemere Bertalan belügyminiszter Tolna, Baranya, Somogy, Vas és Zala megyékből összesen 14.000 nemzetőr mozgósítását rendelte el.
- Mészáros Lázár hadügyminiszter több katonai zászlóaljat átrendel a drávai védvonalra.
- Budán István nádor a Győrben szerveződő 5. honvéd zászlóalj kapitányává (százados) nevezi ki Görgei Arthurt, s Görgei 1 hónapra zászlóaljához, Győrbe megy. Ott mindjárt összeveszik a felettesével, s visszamegy Pestre a kormányhoz, hogy új megbízatást kérjen.

412./ 1848. június 14.
Szabadszállás: Petőfivel szemben ellenkövet indítása.

- Petőfi választókerületében - Kunszentmiklós, Lacháza, Szabadszállás - a választókerület vagyonos rétege egy ellenjelöltet állított, Nagy Károlyt, a szabadszállási református pap fiát. Az ellentábor öntötte a bort és a rágalmat. Az ivás és az ordítozás egész éjjel folyt. Az ellenjelölt programja abból állt, hogy őt kell megválasztani, mert Petőfi az orosz cárt akarja behozni királynak, el akarja adni az országot az orosznak, vagy a tótoknak.
- Ugyanez napon, Kunszentmiklóson a Virágh Dénes nevű városi bíró, aki ott is minden aljas rágalom terjesztője volt, megtiltotta Petőfinek, hogy beszédet tartson. A kunszentmiklósi pap közölte vele, hogy távozzon, ha kedves az élete, mert ha nem távozik azonnal, félre vereti a harangokat és agyonvereti a néppel.

Bár beszédet nem hagytak tartani, Petőfi és felesége nem távoztak. Szendrey Júlia úgy döntött, hogy:

> *„Itt kell maradunk. Ha agyon akarnak bennünket verni, jól van, verjenek agyon. Hanem azt ne mondhassa senki, hogy te meghátráltál.”*

Este pedig úgy értékelte helyzetüket: *„Sándor, megbuktunk”*- s egy csókot nyomott Petőfi arcára.

Szendrey Júlia

413./ 1848. június 15.
Szabadszállás: Az ellenkövet megválasztása.

- Szabadszálláson a pap egész éjjel borral és pálinkával itatta a népet. Azon egy éjjelen a pap 24 akó bort prédikált el. Petőfi személyes fellépésére a pap azt hirdette, hogy Petőfi az orosz cárt akarja behozni királynak, s azzal fenyegette meg, hogy ha azonnal nem távozik a faluból, meglincselteti a néppel. A városi bíró fegyveres csendőrökkel vetette körül, s a kertek alatt egy mezei útra vezették, ahol egy szekéren, fegyveres kíséret mellett őt és feleségét Bösztörpuszta felé kerülve vitték Kunszentmiklós felé. Közben a háztáji földek túlsó végén, a főúton haladt Petőfiért muzsikaszóval a fellobogózott lacházi és szentmiklósi küldöttség. Velük Szabadszálláson az elöljárók azt közölték, hogy Petőfi, a cár ügynöke, aki szégyenében megszökött.

„Csak az hiányzott, hogy kezemet hátra nem kötötték. Közben Szabadszálláson egy hanggal, szavazás nélkül kiáltották követnek a pap fiát, egy gőgös buta embert, aki azonfelül a tót Szluha teremtménye. Engem, mint hazaárulót, agyon akart verni a magyar nép. Ma három hónapja, hogy első valék, ki a magyar nép szabadságáért szót emelt.
De azért nem a népet kárhoztatom, hanem félrevezetőit. A nép énelőttem szent, annyival inkább, mert gyönge, mint a gyermek.
Ha egyszer az emberiségnek lesz erkölcsi ereje, hogy a gyalázat helyén is emlékművet emeljen, az országban a legmagasabb oszlop Szabadszállást illeti."

414./ 1848. június 16.
Az Erdélyi Országgyűlés határozatainak királyi megerősítése.
Felvidék: Zsigárdi csatavesztés.
- V. Ferdinánd király megerősíti az Erdélyi országgyűlés határozatait.
- Görgei hadserege Zsigárd mellett megtámadta a császári sereg állásait. Serege vereséget szenvedett. Görgei nem a csatatéren, hanem tőle 20 km-re, egy kastélyban, tiszti kíséretével mulatozva töltötte az időt és várta a hírt a csata kimeneteléről.

415./ 1848. június 18.
Komárom megerősítése.
- A Honvédelmi Bizottmány elrendeli, hogy Friedrich Mertz altábornagy, a Komáromi-erőd várparancsnoka szervezze meg 15.000 fős helyőrség hadrendben tartását, s a vár védelmét.

A Komáromi-vár túlparti (Duna jobb parti, Monostori) erődje.

416./ 1848. június 20.
Felvidék: Peredi vereség (1. Peredi-csata).
Innsbruck: Jellačič audienciája.
- Klapka figyelmeztetése ellenére Görgei Pered mellett megtámadta a császári sereg állásait. Az osztrákokat itt már a Panjutin féle orosz hadosztály is erősítette. Görgei Klapka seregét elvezényelte Andódon át Vásárútra. Görgei szokása szerint nem a csatatéren, hanem tőle 20 km-re, ugyanabban a kastélyban töltötte az időt tisztikara kíséretében, mint a zsigárdi csata idején. Asbóth Lajos és Rakovszky serege reggel 7 óra óta sikeresen harcolt, de Görgei főserege délután 1-ig egy közeli erdő rejtekében hűsölt, s várta Görgei parancsát. Asbóth előrerendelt tartalékhada elszántan ment neki a Peredet megszállva tartó ellenségnek, de ennek öldöklő tüze folytán a magyarok vonala ingadozni kezdett, ámde Asbóth végig száguldott a vonalon, egyik zászlóaljat a másik után bátorítva, lelkesítette, majd személyesen a középen támadó oszlop élére állva, negyedízben indította rohamra csapatait. Az erőteljes roham Pered templomáig jutott, amely körül mindkét részről elkeseredett harc alakult ki. E válságos pillanatban nyomult be Rakovszky a 48. zászlóaljjal és a Bocskay-gyalogsággal hátulról a faluba, aminek folytán Pott attól tartva, hogy minden oldalról bekerítik dandárját, Deáki felé visszavonult. Ily körülmények között a szorongatott Theissing sem maradhatott Alsószelinél, minek folytán Herzinger a két dandárt Vízkeletre és Taksonyba rendelte vissza. Asbóth a harc fáradalmaitól végképp kimerült csapatait Pered, Deáki és Alsószeli között gyülekeztette.
- Csak ekkor, délután 2 óra után lettek láthatóvá a Görgei-hadtest oszlopélei. Knezić Károly hadteste a Vág túlsó partján vesztegelt parancs hiányában. Ez alatt Görgey Asbóthtal heves szóváltásba keveredett. Görgei szemrehányólag kifogásolta, hogy Asbóth a támadást önhatalmúlag, az ő beérkezte előtt indította meg. A hosszas vita

eredménye az lett, hogy Görgey a csata közben Asbóthot túlbuzgalma, Knezićet pedig tétlensége miatt leváltotta hadtestparancsnoki állásukból. Az addig előnyomuló, az ellenséget üldöző magyar sereget Görgei személyesen visszaparancsolta, s személyes irányításával sikerült vereséget szenvednie. (Szobrot neki!)
- Jellačič-ot audiencián fogadja V. Ferdinánd udvara, mely fogadáson a magyar kormány is jelen van. Jellačič beszédében követelte a magyar hadügy-, és pénzügyminisztérium megszüntetését, mivel ezek függetlenséget biztosítottak a magyaroknak, s alávetettséget a szlávoknak. Függetlenséget követelt a magyaroktól, a horvátok udvarhoz való hűsége ellenében.
- Látszólag Jellačič beszéde hatására a császár visszavonta leváltását, s a bán magyar alattvalóságát semmibe véve, császári kinevezése szerinti tisztségei szerint kezelték. Mivel ezek a rendeletek a magyar miniszterelnök aláírása nélkül kerültek kiadásra, ez egyenlő volt a Magyarországhoz intézett hadüzenettel.
- Ez után Eszterházy Pál herceg, a király személye körüli miniszter több órás tárgyalást folytatott Jellačič-csal. Felajánlotta, hogy Magyarország Horvátország belügyeiben teljesen szabad önkormányzatot biztosít, biztosítja a horvát nyelv használatát, s létrehozza a horvát minisztériumot. Azonban mindez iránt Jellačič teljes közönyt tanúsított. Jellačič a császári udvar szívélyességével és jókívánságaival elhalmozva hagyta el Innsbruckot, hogy az összes délszláv felfegyverzésével megkezdje feladatai végrehajtását. Eszterházy Pál herceg azonnal Pestre indult, hogy intézkedjen a Horvátország elszakításával kialakult új helyzetben.

417./ 1848. június 22.
Pest: Kormánybiztos kinevezése.
- A védelem megszervezése céljából Csány Lászlót a délvidéki térség kormánybiztosává nevezik ki.

418./ 1848. június 23-26.
Munkásfelkelés Párizsban.
- A munkanélküliség problémáját a francia köztársasági kormány nem tudta megoldani, a munkások elégedetlenkedni kezdtek. A zászlóválasztás kérdésében sem tudtak megegyezni, hogy a zászló vörös színű legyen, vagy a régi trikolór. E konfliktus miatt a munkások képviselőit kizárták a kormányból, majd egy munkástüntetés után még a műhelyeiket is bezárták. Emiatt június 23-án munkásfelkelés robbant. A proletariátus nyílt harcot indított a kapitalisták ellen. Minden idők legvéresebb harcai folytak Párizs utcáin, amit a hadsereg csak június 26-án tudott vérfürdővel leverni. 4.000 munkást száműztek a gyarmatokra.
- A francia forradalom fenyegető hatását a bécsi kamarilla felmérte és kidolgozta a független Magyarország elleni taktikáját. Titkos ügynökeivel fellázította a kisebbségeket, hogy követeljenek függetlenséget a Batthyány-kormánytól.

419./ 1848. június 24.
Pest: Zászlószentelés.
- Az 1848/49-es szabadságharc igazi fegyveres ereje nem a nemzetőrség, hanem a honvédség lett, amelynek két legelső zászlóalját a fővárosban toborozták. A nagy parádéval megtartott zászlószentelési ünnepséget Pesten, az Újpiac téren (a mai Erzsébet téren) tartották. A zászló a honvédség lobogóinak etalonja lett. Eredetéről keveset tudunk. Valószínűleg Óbudán készült. A Honvédelmi Minisztérium minden honvédalakulatnak adott belőle egyet.

A honvédség hivatalos lobogója.

- Ugyanakkor Knopp Józsefet festő egy madonnás zászlót hozott divatba. A fiatal óbudai művész Münchenben és Bécsben tanult, s a forradalom hírére tért vissza a fővárosba. Lázár György ezredparancsnoka bízta meg a zászló elkészítésével. Sok honvéd zászlóalj ragaszkodott a nem szabályszerű, máriás zászlajához, ezért sok alakulatnak két lobogója is volt.

420./ 1848. június 26.
Petőfi megírja az *Egyenlőségi Társulat* programját.
- Az „*Egyenlőségi Társulat*" programját Petőfi írja meg, melyet a társulat ezen a napon fogad el. Madarász László „*Nép-elem*" – c. újságja július 4-én közölte:

Az Egyenlőségi Társulat programja

- *A szabadság, egyenlőség, testvériség eszméi valósággá nem lettek.*
- *Sőt inkább a külön kasztok merészebben ütik fel fejeiket napról napra.*
- *A március 15-én, Pesten kivívott sajtószabadságot a pozsonyi nemesi gyűlés zsarnoki sajtótörvényei által megbuktatta.*
- *A március 15-én, Pesten kimondott polgári egyenlőség elvét a pozsonyi nemesek gyűlése az emberi méltósággal ellenkező census felállítása által kijátszotta és a népnek országgyűlési képviseltetését megbuktatta.*
- *A március 15-én, Pesten kikiáltott és életbe léptetett testvériség elvét ugyanazon nemesek gyűlése a különféle osztálykategóriák fönnhagyása által paralizálta.*
- *A művelt Európa újjá alakulásának alapeszméi tehát, melyeket a francia nemzet februári forradalmakor kimondott és mi a pesti eszmeforradalomban magunkévá tettünk, a szabadság, egyenlőség, testvériség nálunk mind máig csak név, de nem valóság.*
- *Az osztályuralkodás mai napig fönnállván a nép folyvást proletárként tengődik.*
- *Az egyesülés célja tehát az, hogy törvényes eszközök által előmozdítsák a szabadság, egyenlőség, testvériségnek életté valósulását, a valódi és feltétlen, minden kauciótól mentes sajtószabadság, és a semmi census által ki nem játszott népjog kivívását.*

421./ 1848. június 27.
Délvidék: Bánátban az oláhok önálló autonóm tartományt követelnek.
- Lugoson a bánáti oláhok Eftimie Murgu vezetésével tartott gyűlésükön népfelkelést hirdettek, s a Bánátban egy bánáti oláh autonóm kerület létrehozatalát követelték, Murgu kapitánysága alatt. Az önálló oláh ortodox egyház megalapítását is bejelentették.
- Vukovics Sebő elutasította az oláh nemzetiségi kérések teljesítését.

422./ 1848. június 29.
Kossuth királyt kér a Habsburgoktól. Vajon kit?
- Kossuth ezt írja lapjában:

> *„Tegye meg Őfelsége tekintélyének legkisebb rövidsége nélkül, tegye meg a fönséges Ferenc Károly főherceg atyai szeretetből azt az áldozatot, hogy adjon nekünk Ferenc Józsefben egy ifjú királyt. A magyar Budán akarja tisztelni királyát."*

- Erre válaszul írja meg Petőfi az *„Apostol”* – című elbeszélő költeményét, amiben a főhős bizony, merényletet követ el a király ellen. A merénylet helyett Petőfi világmodelljét idézem ide:

Petőfi: Az apostol

A szőlőszem egy kicsiny gyümölcs,
Egy nyár kell hozzá mégis, hogy megérjék.
A Föld is egy gyümölcs, agy nagy gyümölcs,
S ha a kis szőlőszemnek egy nyár
Kell, hány nem kell e nagy gyümölcsnek,
Amíg megérik?

423./ 1848. július 01.
Pest: Görgei Batthyány katonai titkára.

- Görgei jelentkezik gróf Batthyány Lajos miniszternél, s mint a miniszterelnök hadititkára, ettől fogva az elnöki szobában teljesít szolgálatot. Görgei azt ígéri, hogy külföldről szerez fegyvereket. Batthyány útlevelet és pénzt ad neki, s kéthetes útra Prágába és Bécsújhelybe küldi, hogy fegyvert vásároljon. A titkárságon kiállított útlevélben Görgei adatai tévesek. Hibás a születési helye és az életkora. Toporc helyett Görgőt mond, s az életkorát is 2 év hibával (nem Görgey, hanem a saját, Josef Blaha valódi adatait) diktálja be.
- A Görgei nyugati fegyverbeszerző körútra megy, de az által vásárolt fegyverek soha nem érkeztek meg, bár a pénz – nem tudni mire - elfogyott.

424./ 1848. július 02.
A délvidéki helyzet.
Délvidék: Rácok vérengzése Szentmihályon.

- A fegyverkező szerbekkel szemben kezdetben csak kisszámú magyar honvédzászlóalj állt szemben, mivel eddig a Délvidék hadereje elsősorban a határőr ezredekből állt. A határ védelmére és a szerb csapatok ellenőrzésére először Bács-Bodrog vármegye bizottmánya határozta el magát cselekvésre. A megye nemzetőrségéből egy, a Duna-parton Novoszelótól Ófutakig húzódó őrláncot hoztak létre, másrészt egy nagyobb csapat az Ókér melletti táborban állomásozott. A helyi csendőrökhöz csatlakozott 2.000 tolnai és 2.500 nemzetőr a Jászkun Kerület és a Kunság területéről.
- Augusztus elején Verbász térségében már 11.842 gyalogos és 570 lovas állomásozott, Óbecsénél 5.500 gyalogos és 625 lovas, valamint Nagybecskereken 3.100 gyalogos és 300 lovas. Ez a tekintélyes had azonban a magyar vezetés passzív harcmodorával csupán arra volt elegendő, hogy a szerb előrenyomulást megállítsa, a szerbek gyors rajtaütéseire nem voltak képesek reagálni. (A magyar királyi csapatokat júliustól Philipp Bechtold osztrák altábornagy irányította.)
- A délvidéki Szentmihály község porrá lőn égetve egy rác csapat által. Gróf d’Orsay dzsidás ezredbeli kapitányt, aki tárgyalni kívánt, 5 golyó által teríttetett földre. Meggyilkolták még három közvitézét. A falut felgyújtották, s rengeteg lakosa gyilkoltatott meg, nők és gyermekek.

425./ 1848. július 05.
Pest: Magyarország első népképviseleti országgyűlése.
Unió Erdéllyel.

- Az 1848. évi IV. és V. törvény értelmében választó jogot kapott minden nemes (aki eddig is választott), továbbá a polgári rendből a kereskedők, a legalább 1 segéddel dolgozó iparosok, a papok, a tanítók, a tőkepénzesek, s azok, akiknek városban legalább 300 forintot érő házuk, vagy földjük van, s akiknek falun legalább ¼ úrbéri telkük van. Erdély is megszűnt Habsburg-tartomány lenni, mivel visszatért Magyarországhoz, s a magyar parlamentbe küldhette képviselőit.
- Horvátország ebbe a független magyar országgyűlésbe nem küldött egyetlen képviselőt sem. Ezzel kifejezte, hogy nem ismeri el Magyarország önálló államiságát.
- Hogy Magyarország külpolitikai elszigeteltségét megtörje, az országgyűlés üdvözölte a frankfurti német nemzetgyűlést, s megüzenték, hogy Magyarország független országként csatlakozni kíván a Német Szövetséghez(!). Közzé tették azt is, hogy ha

Ausztria Németország egysége ürügyén háborúba keveredne a frankfurti központi hatalommal, Magyarország nem fogja megsegíteni Ausztriát.
- A képviselők közé bekerült Táncsics, Irányi Dániel, Irinyi József meg a győri Lukács Sándor személyében három márciusi fiatal is, továbbá bekerült, vagy harminc nemesi radikális, így többek között Teleki László, Madarász László, Madarász József, Patay József, Nyáry Pál, Palóczy László, Balogh János, Kállay Ödön, Sembery Imre és Halász Boldizsár. Bekerült továbbá Eftimie Murgu, Sigismund Pop, Aloisiu Vlad és Alexandru Buda személyében négy radikális magyarországi oláh politikus is. Mindent egybeszámítva is a baloldal a 426 képviselői helynek kevesebb, mint egytizedét szerezte meg.
- Az országgyűlésbe jutott kisnemesség mindenben utánozza a főrendi házi tagokat, sőt, viselkedésben túl is akar tenni rajtuk. A változásokba legkevésbé a bunkokrácia, a kurtanemesség törődik bele. Csak azokat engedték megválasztani, akik irányíthatóságában megbíznak. Az új törvényeket elszabotálják. A nemzetgyűlés összetétele alig különbözik a pozsonyi diétáétól. A képviselők között egyetlen jobbágy-földműves nincs, nem-nemesi származású pedig egyetlen egy van, Táncsics Mihály.
- Az országgyűlés helyszíne Pozsony helyett Pest lett. E napon a Pesti Redout nagytermében ült össze az első népképviseleti alapon választott országgyűlés, s amikor Pesten volt, mindig ott is gyűlésezett. Az elfogadott 31 törvénycikk lényegében megvalósította a reformellenzék programját (Tizenkét pont), a Kossuth Lajos által megfogalmazott felirati javaslatot, amelyet kiáltvány formájában széleskörűen ismertettek, s amit korábban a Pozsonyban ülésező országgyűlés is elfogadott. Törvénybe foglalták a népképviseleti alapon választott országgyűlés intézményét, továbbá, hogy az uralkodó kizárólag a független magyar felelős minisztérium útján fogja gyakorolni Magyarországon a végrehajtó hatalmat.
- Petőfi bukását azoknak az új választójogúaknak köszönhette, akik választójogukat neki köszönhették. A nép fia csak a karzatról nézheti, amikor a nép ügyéről döntenek. Ünnepi ódát ír a nemzetgyűlés megnyitására, s figyelmezteti a képviselőket:

Petőfi: A nemzetgyűléshez

Számot vetett-e mindenik magával,
Minő dologra szánta el magát?
Kit a hiúság, vagy silány önérdek
Csábít e helyre, az szentségtelen.

Hazát kell nektek teremteni!
Egy új hazát, mely szebb a réginél.
Egy új hazát, ahol ne légyenek
Kiváltságok kevély nagy tornyai.

426./ 1848. július 09.
Délvidék: Újabb rác vérengzések.
Táncsics felhívása az úrbéri rendezésre.
- A rácok vérszemet kapván, sorba vették azokat a községeket, amelyek vonakodtak meghajolni az obdor rémuralma előtt. Csakhamar kirabolták Vlajkovácot, mindjárt ezután Paulist, amelynek lakói közül több embert lemészároltak, köztük Andreovics kapitányt is. Az iszonyúan megcsonkított holttest fejét aztán karóra tűzték s örömüvöltések közt hordozták körül az égő faluban. Egy-egy ilyen barangoló rác csapat élén mindig lehetett látni magas póznára húzott emberfejeket. Orvtámadásaik közben, mint az afrikai vad törzsek, e szörnyű diadalmi jelvényt vitték, rendszerint legelöl.
- Táncsics lapjában a parasztkérdés rendezésének részletes tervét fejtette ki. Követelte:
a) a bordézsma éppen úgy, mint a többi dézsma és robot, teljesen eltöröltessék,
b) mindennemű regálék, vagy úri haszonvételek megszűnjenek,
c) minden censualis, contractualis egyezkedések, mik jobbágyi viszonyt tanúsítanak, megszűnjenek: méltányos kárpótlást az ország adjon,
d) csak olyanoknak járjon kárpótlás, kiknek jövedelme csupán a megszűnt dézsmából és robotból állott, ellenben, akiknek például legalább 3.000 forintnyi évi jövedelmük különben is van, semmi kárpótlást ne kapjanak,

e) azon legelők és szántóföldek, melyeket a volt földesurak a községektől erőszakkal, katonai hatalommal, ijesztgetésekkel, fenyegetések közt, csalárdsággal s bármi ürügy alatt elfoglaltak, azok visszaadassanak,
f) bárhol és bármikor a haza ellen föltámadt pártütők földei magyar zselléreknek és önkéntes vitéz katonáknak adassanak.

427./ 1848. július 11.
Délvidék: Versec megvédése a rácok ellen.
A parlament megszavazta, hogy megvédi függetlenségét, s a katonaállítási törvényt.

- A rácok ekkor még vakmerőbb lépésre vetemedtek. Nagy erővel egyenesen a Versecen táborozó magyar sereg ellen intéztek támadást. Blomberg ezredes azonban, értesülvén közeledtükről, haderejével eléjük ment és lovasságával oly kemény rohamot intézett ellenük, hogy a rácok teljes bomlás közt a kukoricásokban kerestek menedéket. De ekkor előtört a gyalogság, s véres tusával innen is kiszorította őket. A 4.000 főből álló felkelő csapat rémült futással menekült tovább. A győzelem fényes volt. A rácok 497 halottat hagytak a csatatéren. Két vezérük, Jadics és Koics is elesett, az obdor biztosa, Sztanimirovics fogságba került, akit a temesvári haditörvényszék július 19-én felakasztott.
- Kossuth Lajos pénzügyminiszter beszédében összefoglalta a politikai helyzetet, s megszerezte a katonaállításhoz a parlamenti jóváhagyást.

> *„A haza veszélyben van! A veszély forrása a nemzetiségek pártütése. A pánszláv mozgalom nyílt zendülése Selmecen kezdődött. Folytatódott a horvátok lázadásával. Azt várjuk el a bécsi udvartól, hogy nyilatkozza ki, hogy a horvátok lázadása pártütés, s a horvátok a Magyar Korona ellen követtek el felségárulást. Mondja ki a magyar király, hogy Jellačič nincs pariban a császárral, ő a magyar király alattvalója.*
>
> *A másik dolog ott lent a szerb lázadás. Ami az okokat illeti, erről nincs mit mondani. Magyarországban különböző népek laknak, de aki Magyarország belsejében külön országot akar alkotni, az oly lázító, oly pártütő, kinek statáriummal kell felelni. Megengedtük, hogy azon vallásúak számára, kikhez a szerbek Magyarországon tartoznak, hívjanak össze kongresszust, melyet a múlt kormány sok esztendőkön keresztül számukra össze nem hívott. Ez megtörtént, s Rajasics érsek jónak látta Karlovácon egy gyűlést tartani, s ezt a szerb nemzet gyűlésének proklamálni. És itt a szomszéd Szerbiából rablási vágyból betört csoportok segítségével mondták ki, hogy ők független nemzet, s hoznak törvényeket, s állítanak patriarchát, állítanak vajvodát. Bonyolódván oda lent a viszonyok, királyi biztosok küldettek ki. Míg ezeknek működésük tartana, mi iparkodtunk seregeinket egybegyűjteni. Ha elegendő erősek leszünk, mint a sas fogunk reájuk ütni, s őket semmivé tenni.*
>
> *A harmadik azon viszonyok között, melyek fennforognak, az aldunai tartományok állapota. A Prut szélén egy hatalmas orosz sereg áll, mely fordulhat jobbra, fordulhat balra, lehet irányunkban barátságos, lehet ellenséges; de mivel lehet ez, lehet amaz, a nemzetnek készülni kell. Eddig még nem léptek be Oláhországba. Azonban a minisztérium részéről az orosz követség interpelláltatván, azt felelte, hogy koránt sem a török hatalom elleni barátságtalan indulatból indította oda seregeit, hanem saját tartományai nyugalmának oltalmára. Egyébiránt kinyilatkoztatja, hogy ha Oláh- s Moldva ország kormánya által bejövetelre felszólítatnék, meg fogja tenni azt, mert arra a Drinápolyi-békekötés által kötelezve van, kinyilatkoztatván azt is, hogy a magyar nemzettel szomszédságos jó egyetértésben lenni kíván, és Magyarország irányában semmi ellenséges lépést nem fog tenni, mindaddig, míg a magyar nemzet kebelében valamely oly összecsoportozást s fegyvergyűjtéseket nem fogna látni, melyek által ő magát fenyegetve érezné.*
>
> *Június utolsó napjaiban lehullott egyszerre a fátyol, s a bécsi minisztérium jónak látta az ausztriai császár nevében megüzenni a magyar király minisztériumának, hogy ha mindenáron meg nem alkuszik a horvátokkal, fel fogja mondani ellenünkben a semlegességet. <u>Ezzel az Ausztria császára hadat üzent a magyar királynak!</u>*

Én, uraim! Felhívom önöket ezen határozatra. Mondják ki azt, hogy a nemzet el van határozva koronájának, szabadságának, önállásának védelmére a legnagyobb áldozatokat is meghozni, és e tekintetben oly alkut, amely a nemzetnek önállását s szabadságát legkevésbé is sérthetné, egyáltalában el nem fogad. Felhatalmazza a kormányt arra, hogy a haderőt 200.000-re emelhesse, s ezen első percben 40.000 embert mindjárt kiállíthasson. Ha szükséges, ehhez vegyen fel hitelt, vagy bocsásson ki maga pénzt."

- Az országgyűlés az előterjesztett kérelmeket megszavazta.

428./ 1848. július 14.
Délvidék: Szenttamási katonai vereség.

- A szerb lázadás egyik legerősebb fészke Szenttamás volt. Magas földsáncokkal körülövezett vár, megrakva 6.000 elszánt fegyveressel. A támadást a Délvidéki-sereg főparancsnoka, Bechtold személyesen irányította. Azonban személyes tulajdonsága közé tartozott a szószátyárság. Haditervét napokkal előbb már mindenki tudta a rác oldalon is. Az sem lehetetlen, hogy árulási szándékkal terveit mindig előre kikürtölte. A fővezér Óbecséről hajnalban, négy hadoszlopban Szenttamás felé indította csapatait. A támadó sereg 3.000 gyalogosból, 1.000 lovasból és 3 ágyúütegből állt. A terv az volt, hogy egyidőben a szomszédos Turia ellen is rohamot intéz, s ennek bevétele után aztán az összes csapat együttesen támad Szenttamásra. Csapataink, a hosszú úttól elcsigázottan érkeztek Szenttamás alá. A rácok megelőzve a támadást, erős ágyútűzzel fogadták a magyarok seregét. Végre megszólaltak a mi ágyúink is. Három óráig tartott ez a golyóváltás, anélkül, hogy akár csapatainkban, akár a vár földsáncaiban valami kár esett volna. Bechtold erre, mint aki jól végezte dolgát, seregét visszaindította Óbecsére. Innen aztán mentegetőző levelet irt Mészárosnak, azzal védekezve, hogy Szent-Tamás csakis rendszeres ostrommal vehető be, ehhez pedig sokkal nagyobb erő kell. Küldjön neki erős segélycsapatokat, ha azt akarja, hogy sikerrel lépjen fel. A segély megérkezéséig védelmi állásban fog maradni.
Ennél az ütközetnél merült fel legelőször a szabadságharc oroszlánjának, Damjanich őrnagynak a neve. Átlátta, hogy népe csak eszköz a bécsi kamarilla ármányos kezében. A később híressé vált 3-ik honvédzászlóaljat ő itt vezette először tűzbe. Kibocsátotta híres kiáltványát a rác lázadókhoz:

„Ti kutyák! Én most elmegyek, de mondom nektek, békén legyetek, mert különben visszajövök, s kiírtalak mind benneteket egyenként a föld színéről, s aztán magamat lövöm főbe, hogy az utolsó rácnak is magva szakadjon. Ezt üzeni nektek a rácok réme!"

429./ 1848. július 15.
Délvidék: Kiss Ernő győzelme Écskán és Tarason.
Délvidék: Győzelem Futakon.

- A rác csajkások a Tiszán átkeltek Bácskába, s ott Écska és Taras falvakra támadtak. Kiss Ernő 2 század lovassága és 5 század gyalogsága alig tudta visszaverni a 8.000 fős, 22 ágyúval fölszerelt rác sereg támadását. A rácok azzal állottak bosszút a győzelmes Kiss Ernőn, hogy rátörtek gyönyörű eleméri kastélyára, s azt kirabolván, felgyújtották.
- Futak mellett is egy véres csatát vívott a magyar honvédsereg, a lengyel Woronieczky Miczisláv herceg vezérletével. A csata itt is csapataink győzelmével végződött.

430./ 1848. július 16.
Délvidék: Rác vérengzés Futakon.
Pest: Megalakul az *Egyenlőségi Társulat.*

- Éjszaka a Futaktól 1,5 km-re lévő Földváron a rácok orvtámadást indítottak a falu lakossága ellen. Amire Futakról odaérkeztek a magyarok, a falu lakosságát – rác stílusban - állati kegyetlenséggel mészárolták le. A templomba bemenekülteket ott gyilkolták le. Ripp alezredes, a Ferdinánd-huszárok élén és Bergmann százados, a Ferencz-Károly gyalogsági ezredes rohamcsapatokra osztotta seregét, s ekkép az ellenséget hátrálni kényszerítették. A faluban szembesültek a rác lázadók állatias kegyetlenségével. A templomba benyitva vérfagyasztó látvány tárult szemük elé. A magyar falu halottai, a nők és a csecsemők megcsonkítva feküdtek szanaszét. Az oltár előtt gyermekfejekből rakott gúla emelkedett, s a gúla tetején a szerb zászló, egy öt éves fiúcska beütött koponyájába szúrva hirdette a rác szabadság dicsőségét. A rácok

ártatlan gyermekeket mészároltak le, s fejeiket, kannibáli kedvteléssel az Isten házában gúlarakásra gyűjtötték. Csoda-e, ha minden emberi lény, - ahogy a szerb Damjanich is, - undorral fordult el ettől a néptől?
- Madarász László vezetésével megalakult az *„Egyenlőségi Társulat"*, amelynek a keretei között a radikális nemesi politikusok és Táncsics követői fogtak össze egymással. A márciusi fiatalok zöme is átlépett az Egyenlőségi Társulatba, úgyhogy a társulat hamarosan a baloldal egészének több, mint 1.000 fős, pártszerű szervezetévé nőtte ki magát. A különféle baloldali csoportok egységesülését nyomon követte a baloldali sajtó egységesülése is. A Madarász-fivérek július elején megindult lapja, a *„Nép-Elem"* néhány héten belül magába olvasztotta a kisebb olvasóközönséggel bíró, ezért anyagilag sem eléggé kifizetődő radikális lapokat.

431./ 1848. július 18.
Pest-Buda: Tragédia a Lánchíd utolsó láncának befűzésekor.
- Ezen a napon fűzték be és horgonyozták a Lánchíd utolsó, tizenkettedik láncát, s lehetővé tették, hogy az ünneplő nagyközönség jelen legyen. A lánc elszabadult, lesiklott a Dunába, miközben sok embert magával sodort és a Dunába rántott. Az elszakadt lánc közvetlenül Széchenyi mellett csapta szét egyetlen ütéssel a csónakját, így Széchenyi is vízbe került a vele együtt lévő két kisfiával, valamint Majláth Györggyel és Clark Ádámmal. Sikerült mindannyiuknak nagynehezen partra úszni, de 6 ember a Dunába veszett. Széchenyi szerint ez egy személye elleni sikertelen merénylet volt.

432./ 1848. július 23.
Délvidék: Győzelem Uzdnál és Pancsovánál.
- A délvidéki harcokban Uzdnál és Pancsovánál sikerült legyőzni a rác lázadók támadását.

433./ 1848. július 24.
Délvidék: A rácok betiltják a magyar közigazgatást.
- Sztratimirovics a császár és király nevében, akinek atyai kezei a hű rác népre egy idő óta meg vannak kötve, kiáltvánnyal lépett elő, amelyben az összes magyar tisztviselőket állásaiktól rövid úton felfüggesztette. s a népnek tudtul adta, hogy addig is, mig a közigazgatás vezetését rác nemzeti alapon szervezendő bizottságok veszik át, honárulás bűne alatt csak az „obdor"-nak engedelmeskedjék. Halállal lakol, aki magyar közigazgatáshoz fordul.
- A rác lázadók immár tényleg úgy viselkedtek, mintha meghódított ellenséges földön tartózkodnának. Az egyes községekre sarcot vetettek ki, a népet erőszakkal hajtották táboraikba és kényszerítették a hadiszolgálatra. Amelyik falu vonakodott meghajolni parancsaik előtt, azt megrohanták, fölperzselték, lakosait legyilkolták.

434./ 1848. július 25.
Párizsi forradalom. A Nápoly-Szicília királyság alkotmányának kiadása.
Torino: Radeczky megszállja a Szárd-Piemonti (Savoyai-ház) királyságot.
Pest: A hídpénz megszavazása a Pest és Buda közti hídra. Toborzás a Nemzetőrségbe.
- Miután elfogyott a pénz, a francia nemzetgyűlés június 21-én elrendelte a „nemzeti műhelyek" feloszlatását, ami a munkanélküliek segélyelosztói voltak, s megszüntették a segélyek folyósítását. A kormány meghirdette, hogy a munkanélküliek vagy lépjenek be a hadseregbe, vagy hagyják el az országot. Erre a falakon megjelent a jelszó: „Halál a kapitalistákra!" Meg: „Kenyeret, vagy puskagolyót!"
- Párizs nincstelenjei és munkásai barikádokat emeltek. Minden idők legvéresebb utcai harcai kezdődtek, majd a hadsereg kiosztotta az új, köztársasági segélyt, a kért puskagolyó formájában. Órákon belül ezrével feküdtek az utcákon a halottak. Valóságos vérfürdő volt. A nemzetgyűlés által katonai diktátornak kinevezett hadügyminiszter, Eugéna Cavaignac a felkelést vérbe fojtotta. A felkelők közül 4.000 embert küldtek a gyarmatokra kényszermunka táborba. Az újságokat betiltották, a radikális újságírókat börtönbe zárták.
- A királyságát elárasztó tömegmozgalmak hatására II. Ferdinánd, a Kettős Királyság uralkodója alkotmányt ad népének.

- Ugyane napon Radetzky Custozzánál szétveri Carlo Alberto szárd király seregét. Nyilvánvaló, hogy ez után Ausztria teljes katonai erejével Magyarország ellen fordul.
- Először mondta ki törvény a magyar történelemben, hogy a nemeseknek is adót, azaz hídpénzt kell fizetni. Addig a százezer holdas nagybirtokosok egy fitying adót nem fizettek, míg a parasztok és a kofák nehezen kaparták elő zsebeik és harisnyáik csücskéből a 2 krajcár hídpénzt, amit a nemesek addig nem fizettek. A törvények biztosították a polgári fejlődést. Megkezdődött a nemesi kiváltságokon alapuló feudális rendszer felszámolása. A jobbágyfelszabadítást is kitűzték, ennek módját azonban egyelőre nem rendezték. A Habsburg monarchia szerkezetéből a perszonálunió élte túl a változásokat. Magyarország koronázott, legitim királya továbbra is V. Ferdinánd.
- A mozgósítások és Csány László kormánybiztos szervező munkája eredményeként ekkorra már 23.000 nemzetőr, 1.200 honvéd és 5.200 sorgyalogos és lovas katona állomásozott a Dráva mentén. Ugyanakkor gondot jelentett, hogy a császári-királyiseregből átvett, s a magyar kormány fennhatósága alá bejelentkezett tisztek lojalitása kétséges volt.

435./ 1848. július 27.
Békeajánlat Horvátország részére.
Békekezdeményezés Béccsel.
- A magyar kormány Horvátországnak a perszonálunió, vagy akár a Magyarországtól való elszakadás lehetőségét is felajánlotta, a katonai konfliktus elkerülése végett. Jelačić horvát bán nem volt hajlandó erről, s a béke lehetőségéről tárgyalásba bocsátkozni, mivel célja a földfoglalás és az önálló magyar had- és pénzügyminisztérium megszüntetése volt.
- Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök és Deák Ferenc igazságügy-miniszter Bécsben béketárgyalást kezdeményeztek a háború megelőzésére. Még az önálló magyar had- és pénzügyről való lemondást is fölajánlották az uralkodónak.

436./ 1848. július 28.
Horvátország: Jelačić katonai készülődése.
- Részlet Jelačić leveléből Rajačić pátriárkához:

> *„A napokban a magyar határnál jelentékeny erő fog összegyűlni, aztán előrenyomulunk és támadunk”*.

437./ 1848. július 29.
Gr. Batthyány és Jelačić béketárgyalása.
- Mivel az uralkodó nem fogadta a magyar kormányküldöttséget, gróf Batthyány Lajos vezette küldöttség megbeszélést folytatott Jelačić-csal, hogy kísérletet tegyen a horvátországi konfliktus békés rendezésére. Azonban e tárgyalás sem hozott javulást a három fél viszonyában.

438./ 1848. augusztus 01.
Délvidék: Szenttamásnál újabb csata.
- Szenttamásnál a magyar honvédek rátámadtak a Szenttamásról portyára induló rác seregen, s levágták őket. A csatában, Szenttamás határában esett el gróf Zichy Ferencz őrnagy.

439./ 1848. augusztus 03.
Délvidék: Neusicánál magyar győzelem.
- A délvidéki fronton Neusicánál a magyar sereg legyőzi a rác lázadókat.

440./ 1848. augusztus 05.
Délvidék: Ernesztházán és környékén magyar győzelmek.
- A délvidéki fronton Ernesztházán a magyar sereg legyőzi a rác lázadókat.
- A harcok megszakítás nélkül folynak: augusztus 6-án Vrecsejágon és Járeken, augusztus 13-án Verbásznál sikerül a rácokat legyőzni.

441./ 1848. augusztus 06.
Pest: Magyar nemzeti pénzkibocsátás.

- Kossuth Lajos pénzügyminiszter azzal próbálta stabilizálni az ország pénzügyi helyzetét, hogy a Rotschild-bankház fenyegetése és a Habsburg udvar tiltakozása ellenére önálló magyar bankjegyet bocsátott ki *Forint* néven. A május 20-i felhívás nyomán a fedezetet az ország lakossága hetek alatt adta össze. A mágnások kincset érő ékszereiket, úriasszonyok családi ékszereiket, egyszerű asszonyok nyakláncaikat, férfiak pecsétgyűrűiket adták oda a gyűjtésbe.
- Összegyűlt a szükséges ércalap, s Kossuth szerződést kötött a Pesti Kereskedelmi Bankkal, ahol a kormány aranyban és ezüstben 5 millió forintot tett le. A bank e fedezet ellenében 12 millió forintot bocsátott ki bankjegyekben. Így jött létre a Kossuth-bankó. A Kossuth-bankjegyek rajzolója és készítője Grimm Vince, a bankjegyintézet igazgatója volt. A szabadságharc kitörése után az ország magyar ellenőrzés alatti területein ez a bankjegy volt forgalomban.
- Az új pénzt folyamatosan bocsátották ki. 1848. augusztus 6. és 1849. március 24. között 1, 2, 5, 10 és 100 forintos címletű bankjegyek kerültek forgalomba.
- Kossuth úgy tervezte, hogy a robottól elesett földesurak kárpótlását a kincstári erdők és birtokok eladásának ellenértékével fogja fedezni. Ezzel szemben Avram Janku azt ígérte az oláh lázadóknak, hogy minden oláh megváltás nélkül, és robotterhektől mentesen fogja megkapni a magyar földesúri és kincstári földeket. A rácok pópái és Jelačič ugyanilyen feltételekkel ígért birtokot a magyar szabadságharc elleni katonai akciókban résztvevő rácoknak és a horvátoknak.

Kossuth-bankók.

442./ 1848. augusztus 14.
A Déli Hadsereg vezérének árulása.
- A Drávai Hadsereg parancsnokaként kinevezett Franz Ottinger vezérőrnagy titokban Jelačić-csal felvette a kapcsolatot. Amikor erről Csány László kormánybiztos és a közvélemény tudomást szerzett, lemondott pozíciójáról. Helyére ideiglenesen Melczer Andor ezredest nevezték ki.

443./ 1848. augusztus 17.
Komárom parancsnokának lemondása.
Délvidék: Fehértemplomi győzelem.
Erdély: Berzenczey kinevezése, a Székely Hadsereg megszervezése.
- Friedrich Mertz altábornagy, a Komáromi-erőd várparancsnoka benyújtja lemondását, de a hadügyminiszter azt nem fogadta el.
- Mészáros Lázár hadügyminiszter emlékiratában elpanaszolja, hogy a 40 magyar tábornok közül egy sem vállalta el a Déli Hadsereg főparancsnokságát. Végül, az osztrák Blumberg altábornagy vállalja el a délvidéki magyar csapatok főparancsnoki tisztét.

- Alkonyatkor 5.000 felfegyverzett rác lázadó indult Fehértemplom ellen Knižanin és Bobulics vezetése alatt, a vrecsejági táborból. Erős zivatar volt, a városőrség is aludt. A támadók lemészárolták a város északi csillagsáncának ötven védőjét, ezzel a csillagsánc a rácok kezére került, s a városba vezető út nyitva állott. Mindebből Fehértemplomban mitsem vettek észre. A támadók ezután egetverő zajjal nyomultak a városban előre. Bobulics felgyújtotta a várost. Óriási a zavar és a pánik, az utcák jajveszékelőkkel telnek meg. Maderspach Ferenc parancsnok riadót fuvat, megkondíttatja a templomharangokat, s csatarendbe szedvén seregét, siet a támadás visszaverésére.
- Azalatt Knižanin 3.000 emberrel a város másik oldaláról tör a városba, s néhány perc alatt a piacon terem. Ellenállás nélkül a rác-negyedbe vonul, hogy az ott lakó rácokat vonja magához. A rácok a támadó rácokhoz állnak, s ablakokból, padláslyukakból saját fehértemplomi polgártársaikra lövöldöznek orvul. Maderspach szerencsére észreveszi az újonnan keletkezett veszélyt s csapatát megosztva hirtelen visszafordul.
- Bobulics visszaszorítását a nemzetőrség parancsnokára, Verbovszkyra bízza, maga pedig Knižanin bandájával veszi fel a harcot. Aggok és gyerekek ragadnak fegyvert, s csatáznak Maderspach oldalán. A harc utcáról utcára húzódik. Maderspachnak hat mozsárágyúja van. A kis ágyuk megdördülnek, s apró golyók véres barázdákat vágnak a rácok soraiban. De elfogy az ágyúgolyó. Sebaj! Van a rácoknak. A vakmerő asszonynép, nem törődve a halállal, a csata színterére berohan, s mintha illatozó virág volna, kézzel szedik össze az ellenség ellövöldözött ágyúgolyóit, s kötényszámra hordja Philippovszky tüzérparancsnoknak. S az ágyuk ismét megszólalnak.
- Pirkadattól 14 órán keresztül dúl a véres közelharc az ágyútűzben. Késő délután kezdett gyengülni a támadás ereje, s a lázadók kimerülten hátrálni kezdtek. A védők egy végső szuronyrohammal űzték ki őket a városból. Katiburgi Maderspach Ferenc, a védelem hős vezére ezen a napon beírta nevét a történelem lapjaira. A harc közben Bechtold árulása után Blomberg ezredes árulására is fénnyderült, ugyanis dzsidás ezredével délelőtt óta tétlenül várta a város elestét és magyar lakosságának lemészárlását.
- Berzenczey Lászlót Kossuth székelyföldi kormánybiztossá nevezi ki és a székely könnyűlovas-sereg toborzásával bízza meg. Berzenczey katonai tanácsadója Gál Sándor lett. Berzenczey Gál és zabolai Mikes Kelemen közreműködésével megszervezte a Kossuth-huszároknak nevezett lovascsapatot. Nevük a Kossuth-lovagokról később Hunyadi-, majd Mátyás-huszárokra változott.

444./ 1848. augusztus 18.
Kitör a Kaliforniai-aranyláz.
Délvidék: Szenttamáson Bechtold újabb árulása.

- A Herald - című New York-i lap beszámol a kaliforniai arany felfedezéséről. A hírt az ún. *„kaliforniai aranyláz"* kitörése követi. Kalandorok, aranyásók tömege áramlik Kaliforniába a világ minden részéből. Egy év múlva Kalifornia 100.000 újonnan bevándorolt lakossal rendelkezik.
- Mészáros hadügyminiszter délvidékre megküldte Bechtoldnak a kért csapaterősítést, s utasította, hogy Szenttamás elfoglalásával számolja fel a délvidéki rác lázadás központját. Bechtold már napokkal előre dobra ütötte, hogy augusztus 18-án támadni fog. A kun nemzetőrök a Szenttamás melletti kukoricásban megfutamították a Verbász felé nyomuló 2.500 főnyi rác sereget. Reggel 6 órakor Wollenhoffer dandára a Ferencz-csatorna hídja ellen kezdte meg a támadást. Maga Bechtold Szenttamást lövette. Bakonyi csapatával a verbászi út felől próbált a városba hatolni.
- Wollenhoffer már-már a hídfő birtokába jut. Csapataink ellenállhatatlanul törnek mind előbbre. Verbászon szintén győzelmesen lobognak zászlóink. A Sándor-gyalogosok már fenn vannak a várost övező földsáncon. A rácok katonáink rohama előtt nem állhatnak meg, hátrálni kezdtek.
S ekkor, egyszerre csak Bechtold, a diadal pillanatában visszavonulót fuvat. Beszünteti az ágyúzást, Wollenhoffernek meg parancsot küld, hogy tüstént hagyjon fel a hídfő ostromával. Erre a híd védelmében lekötött rácok a verbászi sáncokra rohannak, s azokkal egyesülten sikerül visszaszorítani a Sándor-gyalogezredet. Erre aztán Bakonyi dandára is hátrálni kénytelen.
- A harcban főképp a Galíciából hazaszökött Würtemberg-huszárok fejtettek ki ez alkalommal csodás hősiességet. Maga Lenkey és Fiáth vezette őket újabb, meg újabb

rohamra. A Lenkey-huszárokat hazavezető főhadnagyot, Fiáth Pompejust egy ágyúgolyó ekkor marcangolta szét.
- Bechtold hosszú jelentésben számolt be Mészáros hadügyminiszternek újabb kudarcáról. Görgei innen vette az árulásnak ezt a fajta módszerét, amit majd Schwechátnál alkalmaz: a győzelem küszöbén visszavonulást rendelt el a fővezér.

445./ 1848. augusztus 19.
Pest: Perczel bejelenti a vezér árulását, s emiatt nagy vita a képviselőházban.
- A képviselőház ülésén a Délvidéki Hadsereg ügyében napirend előtt Zákó István sürgős interpellációt intéz Mészáros hadügyminiszterhez Szenttamás ostroma ügyében. Zákó után felállott Perczel Mór budai képviselő, s mindjárt a dolog érdemére térve, egész nyíltan az árulással vádolta meg az alvidéki hadvezérletet.

> *„Többször mondtam, hogy veszélyben van a haza, de nem a külellenség sokasága, hanem a magunk ügyetlensége, a köztünk lévő árulók és a velük szembeni gyávaságunk miatt. A rácok és horvátok támadása éppen azon tisztek részéről gyarapíttatik és ápoltatik, akik iránt a nemzet hónapokon át a legnagyobb bizalommal volt. Midőn az ellenfélnek ágyúja s lovassága sincsen, akkor egy sáncnak a be nem vétele maga már olyan dolog, mely azt mutatja, hogy nem a közkatona, hanem a vezérlet a bűnös, hogy a siker rendre elmarad."*

- Perczel reálpolitikusi felvetésére előbb Mészáros Lázár megsértődött, majd az egész kormány olyan sértődésbe esett az árulás gyanújára, mintha bárki a kormányt, s nem a harcoló sereg vezérét gyanúsította volna. Batthyány megfordította a vádat, s Perczelt gyanúsította meg árulással, s aktivitása a Perczel elleni válogatott sértegetésekben merült ki, s Perczeltől elégtételt követelt Mészáros és a kormány tagjai számára. Perczel ezt válaszolta:

> *„Mikor hazajöttem Magyarországba, felkészültem arra, hogy a haza 50 évi becsületes szolgálata füstbe megy, de arra nem, hogy ilyen emberek engem hazaárulónak mondjanak. Szomorú, hogy azok mondják ki rám az árulás verdiktjét, akik maguk árulók. Elégtétellel én olyan embereknek nem tartozom, mint akik ezt a kormányt alkotják."*

- Erre a képviselők többsége a kormány ellen fordult, s hanyagsággal vádolta, hogy miért nem figyel kellően az áruló főtisztek tevékenységére. Ez után az egész kormány, élen Batthyányval, úgy megbántódott, hogy a kormány lemondásával fenyegetőzött, de azért inkább mégis hatalomban maradt, pedig nem tartóztatta senki.

446./ 1848. augusztus 21.
Pest: Magyar kormányülés.
A magyar király Magyarország hadügyi és pénzügyi függetlenségére támad.
- Perczel Mór árulási vádja miatt Bechtold altábornagy és Blomberg fölé főparancsnoknak Mészáros Lázárt, helyettesének pedig gróf Teleki Ádám vezérőrnagyot nevezik ki. (Tehát, nem zavarják el, nem akasztják fel az árulókat, csak két felettest neveznek ki föléjük.)
- A magyar király leiratot intéz Magyarország nádorához, amiben követeli, hogy a magyar hadügyminisztériumot és a pénzügyminisztériumot számolja fel és olvassza be Ausztria császári minisztériumaiba. (Legyen átkozott minden Habsburg neve és emléke!)

447./ 1848. augusztus 23.
Pest: Új katonaállítási törvény.
Katonaszökések és hazatérések külföldről.
- Az országgyűlés megszavazta, hogy többségében 200.000 újoncból álló honvédzászlóaljakat alakítanak, mivel május óta a szlovák, román és szerb lakosságú területeken egyre hevesebb harcok folytak a Batthány-kormány ellen, amit Bécsből a kamarilla irányított, s manipulált.
- A nemzetiségek lázadása és támadása talpra állította a magyart. Az osztrák hadseregben az olasz és francia határon szolgáló magyar katonai egységek sorra hagyják ott a Habsburg lobogót, s katonaszökevények lettek, majd hazatérve csatlakoztak a magyar honvédséghez, vagy a Nemzetőr gárdához szegődtek.

448./ 1848. augusztus 24.

Délvidék: Osztrák árulás és pusztítás Fehértemplomnál.
- Az osztrákok ki akarták használni, hogy Maderspach éppen családjához távozott, s Mayerhoffer osztrák kormánybiztos és Albert Nugent levelet intézett Fehértemplom polgármesteréhez, s megadásra szólította fel a várost. Ugyanakkor Blomberg személyes vezetésével egy dzsidás-század beérkezett a város őrségének a megerősítésére. Azonban Blomberg jóakaratilag megadásra szólította fel a várost. Figyelmeztette a város elöljárósága, hogy tette hazaárulás, mire sértődötten távozott. (Főbe kellett volna lőni.)
A városvédelem vezetését Rácz Sándor vette át. Az osztrákok ágyúlövésekkel lerombolták és leégették a város malmát, a rác sereg pedig blokád alá vette a várost, ahol már nem volt élelem, csak a város kertjeiben lévő zöldségeken és szőlőn éltek. Blomberg dzsidásai nem óhajtottak részt vállalni a magyar sorsból, kitörtek a városból, s ellovagoltak.

449./ 1848. augusztus 27.
Wienerneustadt: Ausztria kormánya *Memorandumot* ad közre.
- Az osztrák kormány egy *„Memorandumot”* ad ki, amiben törvénytelennek mondja ki a magyar király márciusi engedményeit. Ez a hír úgy vált ismertté, hogy a király vonta vissza rendeleteit.

450./ 1848. augusztus 28.
Bécs: A király visszavonta a magyar kormány kinevezését.
Buda: A költségvetés elfogadása.
- Miután a koronázott magyar király kinevezte a független magyar kormány miniszterelnökét, legitimálta az első, független, felelős magyar kormányt, majd egyszer csak Ausztria kormánya (?) kihirdette, hogy ő nem tekinti törvényesnek a magyar kormányt, s elrendelte (nem tudni, milyen alapon), hogy Magyarország mindenben vesse alá magát az osztrák kancelláriának. Mintha ez csak úgy mehetne!
- Kossuth a rendkívüli helyzetre tekintettel két év költségvetését terjesztette elő, az 1948. év második félévi (18,719 M Ft) és az 1949. évit (45,863 M Ft). A képviselőház befejezte a költségvetés megtárgyalását, majd az összes törvényjavaslat a felsőházba került, ahol beható eszmecsere után elfogadtatott.
451./ 1848. augusztus 29.
Buda: Nagykövet delegálása Párizsba.
- Gróf Batthyány Lajos Magyarország párizsi követének gróf Teleki Lászlót nevezi ki. Magyarország olyannyira el volt vágva a külföldtől, hogy a párizsi diplomáciai központ fokozatosan átvette a külügyek irányítását, és befolyása az összes Nyugat-Európában tevékenykedő követre kiterjedt. A párizsi magyar követségnek kellett a fegyvervásárlásokat nyélbe ütnie, és a lengyel emigráció tisztjeit meggyőzni a magyar ügy igazáról, és rábírni őket, hogy fegyveresen is vegyenek részt a magyar szabadságharcban. Nem utolsósorban, a párizsi oláh emigráció hazug propagandáját ellensúlyozva a francia kormányt és a közvéleményt tájékoztatni kellett a magyarországi oláh nemzetiség valós helyzetéről, és a magyar kormánynak velük kapcsolatos politikájáról.

452./ 1848. augusztus 30.
Délvidék: Fehértemplomi győzelem. Blomberg árulása Versecen.
- Virradatkor egyszerre három oldalról, Oravica, Vrecsejág és Versec felől támadott Knižanin 2.000 emberével és nyolc ágyúval. A város őrségét csupán 3 honvédzászlóalj és 200 temesi nemzetőr képezte. Melléjük sorakozott a város polgársága. A rácok eleinte a Versec felőli szőlőhegyet próbálták birtokukba keríteni, de a 9. honvédzászlóalj visszaverte őket. Majd a külső sáncok ostromlásához fogtak. Itt meg a nemzetőrség állott résen. Ekkor az egész őrség összefogott és oly ellenállhatatlan szuronyrohamot intézett az ostromlók ellen, hogy Knižanin emberei eldobálva puskát, handzsárt, rémült iramodással elmenekültek a földsáncok alól. A magyar honvédek Vrecsejágig üldözték az ellenséget.
- Blomberg ezredes közben a verseci szőlőhegyről szivarozva nézte végig a fehértemplomiak kétségbeejtő védekezését, anélkül, hogy a kormány által Fehértemplom védelmére küldött dzsidás ezredével megmozdult volna. (Ilyen ügyek

megoldására kell minden hadseregrésznél politikai tisztnek is csőre töltött fegyverrel működni.)
- Blomberg feladván Versecet, egész dzsidás ezredével átvonult az osztrák táborba.

453./ 1848. augusztus 31.
Wienerneustadt: Osztrák császári *Manifesztum* kiadása.
Horvátország: Fiume elvesztése.
- A császári *„Manifesztum”* azt deklarálja, hogy a birodalom két része közötti ellentéteket az osztrák kormány *„Memoranduma”* alapján kell megoldani. A császári kamarilla az uralkodó nevében adta ki ezt az iratot, melyben kijelentette:

> *„Ha a magyar képviselőház nem vonja vissza az Áprilisi Törvényeket, akkor Magyarország katonai támadásra számíthat.”*

- (A Bécsi Kongresszus anélkül ismerte el a Habsburgok császári címét Österreich névvel, hogy Ausztriát császársággá emelte volna. Pedig a Habsburg csak az maradt, ami volt, fejedelem. Sosem voltak Ausztria császárai, mivel Ausztria területe és lakossága a zergék összességével együtt sem jelentősebb egy fejedelemségnél, legfeljebb császárok voltak Ausztriában: Kaiser von Österreich nevet kapva, amivel a családfő Habsburg neve megszűnt, s Österreich-re változott. Egyáltalán nem lehet osztrák-magyar császárságról beszélni, mivel a nemzetközi jog szerint a tényleges méltóságok mindig megelőzik a tiszteletbeli címeket. Ezért a magyar királyi cím megsértése, ha az *osztrák császár* tiszteletbeli címe megelőzi a valóságosan létező *magyar királyi* címet.)
- Jelačič császári altábornagy csapatai megszállták a magyar közigazgatás alá tartozó Fiume városát. (Mint horvát bán, a magyar kormány beosztottja volt, de mint idegen államhatalom kiszolgálója, hazaáruló és lázadó.)
- Jelačič ekkor már nyíltan határátlépésre készült. A magyar kormány válaszul rohamtempóban szervezte a magyar honvédő sereget.

454./ 1848. szeptember 01.
Tolna-megye: Perczel Mór szabadcsapatot szervez.
- Perczel Mór megalakította a Zrínyi-szabadcsapatot, mely már szeptember 16-tól részt vett a Jelačič elleni harcokban.

455./ 1848. szeptember 02.
Délvidék: Kiss Ernő Perlasz melletti győzelme.
Pancsova: Rác katonai átszervezés.
- A Kiss Ernő ezredes vezette magyar sereg Perlasznál megvívja a lázadó Szerb Vajdaság serege elleni csatáját, ami teljes győzelemmel végződött. A sikeres tűzpárbaj után Vetter vezetése alatt a Mihály gyalogezred és Woronieczky herceg vadász-századának rohama vívta ki a győzelmet, a nemzetőrség támogatásával. A rácoktól zsákmányolt 10 ágyú császári, osztrák ágyú volt, s a 20 mázsa lőpor és a 68.000 töltés a császári kamarilla készletéből volt. E magyar győzelem után a rác felkelők az erősséggé kiépített Titeli-fennsíkra szorultak vissza.
- A perlaszi katonai siker oly jelentős volt, hogy felbomlasztotta a rácok jarkovaci táborát is. A perlaszi tábor felszámolása után a rácok Pancsovát erősítették meg, és a Határőrvidék peremén erődített táborokat létesítettek. Ezek a táborok egyrészt a Pancsova felé vezető utakat védték, másrészt a magyarok elleni támadásokhoz szolgáltak kiindulási pontként. A legfontosabb tábor Tomasovác volt, a Temes partján. Károlyfalva és az Alibunár tábor északkelet felől védte Pancsovát. Kelet felől Strázsa és Palánka erődje védte a magyaroktól Pancsovát. A rác haderőt támogatta a császárhű temesvári helyőrség is.

456./ 1848. szeptember 04.
Wienerneustadt: Ferdinánd levele Jellačič-nak.
- V. Ferdinánd magyar király levélben megköszöni Horvátország bánjának, hogy eddigi tevékenysége a magyarok megfékezésére atyai szívét melegséggel töltötte el, s kéri, hogy haladéktalanul intézkedjen a pártütő magyarok leverésére.
- Jellačič helyzetének erősödését jelezte, hogy a magyar király ezen a napon visszavonta a bán korábbi felmentését.

457./ 1848. szeptember 05.
Buda: Széchenyi lemond és Döblingbe költözik.
Pest: Fáy András is visszavonul a közéletből.
- Gróf Széchenyi István Bécsbe, egy magán elmegyógyintézetbe költözik. Széchenyi a császári ház és a nemzetiségek összejátszása miatt kilátástalannak látta az ország helyzetét, s a nemzethaláltól féltve lemondott miniszteri tisztségéről. Orvosa tanácsára Döblingbe, a Görgen gyógyintézetbe költözött. Felesége is Bécsbe költözött, és folyamatos kapcsolatban állt vele és környezetével. Családi gazdasága ügyeit maga intézte. Folyamatosan levelezett, honfitársaival politikáról társalgott. Lakosztálya rendszeres politikai találkozók színtere és politikai írói műhely volt. Visszatért félbeszakított irodalmi munkásságához. Átjavította a *„Pesti por és sár"*, valamint a *„Hunnia"* - című műveit, hogy Török János kiadhassa őket. Új munkához is kezdett. Itt írta *„Önismeret"* - című művét, amelyben megfigyeléseit, eszméit fogalmazta meg a gyermeki tehetség harmonikus fejlesztéséről, a testi nevelés fontosságáról és egyéb pedagógiai kérdésekről. Majd megírja a *„Kis magyar szatíra"* – című művét és *„Ein blick"* – címmel megírja válaszát a *„Rückblick"* – című, nemzetközi porondon terjesztett hazug politikai iratra, amiben Alexander Bach álneve alatt Ferenc József hamisítja, magyarázza Magyarország eltiprásának indokait.
- Széchenyi Rónay Jácint révén kijuttatja írásait Londonba és Lipcsébe, ahol kiadatja. Széchenyi írásai nemzetközi szinten befolyásolják Ferenc József aktuálpolitikájának, az *„Ausztriai Újbirodalom"* megítélését. Műveivel lerántja a leplet Ferenc József és dinasztiája aljasságáról. Ezek az írások azután Széchenyi életébe kerülnek.

gr. Széchenyi István ***Fáy András***

- Fáy András a fontolva haladás híve volt, elhatárolta magát minden radikális eszmétől, s ekkor visszavonult gombai-, fóti birtokára. Életét az irodalomnak és családjának szentelte. Írt 20 könyvet és 12 közéleti politikai, közgazdasági köriratot. Közéleti szervező munkáját méltatva Szemere Pál és Mikszáth nevezték el őt a haza mindenesének. Mikszáth Kálmán: *„Ha nem Széchenyit illetné a legnagyobb magyar jelző, akkor ez Fáy Andrásnak járna ki, és ha nem Deák Ferenc volna a haza bölcse, akkor Fáy Andrást illetné ez a cím; így azonban csupán a nemzet mindenese."*

458./ 1848. szeptember 06.
Pest: Petőfi versben válaszol az őt ért rágalmakra.
- Petőfit azzal vádolják, hogy muszka kém. Hírlap indítására engedélyt nem kap, verseit, cikkeit az újságok nem közlik. (Vahot Imre ekkor Kossuth titkára.)

Petőfi Sándor: Hallod-e szív, szívem!

Hallod-e, szív, szívem! hallod e beszédet?
Gyávaság vádjával kit illetnek? téged!
Tereád merik azt mondani, hogy "gyáva",
Tereád, hogy nem mersz menni a csatába.

Tudom, hogy kik vagytok, ti nyomorú férgek,
Kik a hátam mögött vakmerőn beszéltek;
Egy időben szemközt állottam veletek,
És pillantásomtól akkor reszkettetek.

De miért tőlem e figyelem irántok?
Nyujtogassátok rám a kigyófulánkot,
Marjátok, marjátok, ti csúszók, sarkamat,
Hátra sem fordulok, hogy eltiporjalak!

Csendesedjél, szívem, minek ez indulat?
Miért pazarolnod nemes haragodat?
Ha épen kedved van lázas indulatra,
Válassz érdemesebb tárgyat haragodra.

Csendesedjél, szívem, parancsolj vérednek,
Melyet fölzaklatott viharok kergetnek,
Mutasd meg azzal is a te nagyságodat,
Hogy békén tűröd a cudar rágalmakat.

Cudar gaz rágalom! Bebizonyítom ezt.
Csak azt restelem, ha bebizonyítva lesz,
Azok is, kik most ugy ócsárolnak engem,
Éljenezni fognak győző-ünnepemben.

Ily hitvány az ember, ily hitvány valóban!
Csak miljomad része, ami közte jó van.
Menjetek! Kivánom, hogy boldoguljatok,
Küzdök is érte, de nem kell jutalmatok.

459./ 1848. szeptember 07.
Délvidék: A rác lázadó fészkek szétverése.
- Maderspach jobban érezvén magát, megszakította szabadságát és visszatért Fehértemplomba. Ismét ő vette át a parancsnokságot. Hogy városát a folytonos nyugtalanításoktól megszabadítsa, merész lépésre határozta el magát. *Krusica* és *Kusics*, e két bandita-fészek megtisztítása után a veres sipkások három századával megtámadta a rácok *vrecsejági* táborát, s rövid küzdelem után megsemmisítette.

460./ 1848. szeptember 10.
Komárom megerősítése.
- Majthényi István alezredes vezetésével Komáromba, az erődbe települ 260 Esztergom vármegyei önkéntes nemzetőr.

461./ 1848. szeptember 11.
Pest: A Batthyány-kormány lemondása.
Horvát-magyar határ: Jelačić megtámadja Magyarországot. A tisztek árulása.
- Mivel a külső katonai támadások elhárítására folytatott tárgyalások nem vezettek eredményre, Batthyány Lajos beismerte békepolitikájának kudarcát, ezért lemondott. Példájára a kormány több minisztere is lemondott, így az ország végrehajtó hatalom nélkül maradt. A lemondott miniszterek egy darabig, az új kormány felállásáig vállalták az adminisztratív feladatok elvégzését.
- Jelačić-bán csapatai megkezdték a Dráván való átkelést, ezzel hivatalosan is megindítva a Magyarország elleni támadást. Hadereje ekkor 51.117 főt számlált. A bán által vezetett csapatok a császári fekete-sárga zászlók alatt indították meg az offenzívát, így már a kortársak számára is nyilvánvaló volt, hogy valójában Bécs áll a horvát katonai támadás hátterében.
- A déli hadsereg korábbi főparancsnokai, Ottinger Ferenc császári és királyi vezérőrnagy és Melczer Andor ezredes, magyar honvédelmi minisztériumi államtitkár átszökött Jelačić táborába.
- A magyar Délvidéki Hadsereg létszáma ekkor 26.000 főt számlált, azonban ebből 20.000 fő nemzetőr volt. A nemzetőr csapatok leváltását éppen ezen a napon kezdték meg, s a pótlásra érkező csere zászlóaljak jelentős része még meg sem érkezett a táborba. A kevésbé képzett és fegyverrel még fel sem szerelt haderőnek így nem

lehetett esélye a Dráva vonalának védelmezésére. Ezért gróf Teleki Ádám vezérőrnagy vezetése alatt a sereg Nagykanizsáról Keszthely irányába vonult vissza.
- A Batthyány-kormány lemondásának hírére a drávai magyar sereg parancsnoka, gróf Teleki Ádám kijelentette, hogy a törvényes magyar hatalom megszűnte miatt nem hajlandó szembeszállni Jelačić seregével.

Josip Jelačić

462./ 1848. szeptember 12.
Pest: Kossuth felhívása. Gr. Batthyány Lajos ismételt kinevezése.
- Kossuth felismerte, hogy a tisztikar személyi összetétele nagy veszélyt hordoz magában. Mivel az új magyar hadseregben magasabb fizetéseket osztottak, mint az osztrák és a horvát hadseregben, de az osztrák hadseregben kinevelt magyar tisztikar többsége magyarságából kivetkezett, katonai becsülettől mentes osztály volt, mely minden katonai kockázat elkerülését és a mielőbbi árulás lehetőségét kereste. Ezért Kossuth ezen a napon a Hírlapban felhívást intézett közvetlen a katonákhoz:

> *„A magyar honvéd addig tartozik engedelmességgel tisztjének, amíg a tiszt engedelmesen szolgálja a magyar haza érdekeit. És, ha egy tiszt elárulja a haza ügyét, azt többé ne tekintsék elöljárójuknak, mert az a tiszt, áruló, kinek engedelmességgel nem tartoznak."*

- A hatalmi krízis megoldása végett István nádor ismételten kinevezte gróf Batthyány Lajost miniszterelnökké.

463/ 1848. szeptember 13.
Pest: Toborzás elrendelése Magyarországon.
- Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök országos önkéntes toborzást rendel el Pécs, Pest, Debrecen, Szeged sorozási központokkal.
- Gróf Batthyány Lajos javaslatára a fővezérségre István főherceget, Magyarország nádorát kérték fel, aki a fővezérséget elfogadta (miközben a Magyar Királyság elleni haditervet ő dolgozta ki a császári udvar részre). Az a tény, hogy a hadsereget egy osztrák főherceg vezeti, megnyugtatóan hatott a dinasztikus érzelmű tisztekre, így ezek ekkor nyilatkozatban jelentették ki, hogy már hajlandók Jelačić hadserege ellen harcolni.

464/ 1848. szeptember 14.
Pest: Táncsics felhívása.
Osztrák felhívás Komárom elárulására.
Vácon gyülekeznek a pesti önkéntesek.
István nádor személyes tárgyalásra hívja Jelačić-ot.
- Táncsics Mihály a *„Munkások Újságja"* enapi felhívásában arra biztatja a munkásokat és a parasztokat, hogy a külső ellenség támadása miatt szálljanak szembe az ellenséggel, s amíg az országot meg nem tisztítják tőle, addig hagyjanak fel minden részköveteléssel. Mert, ha most a volt földesurak és volt jobbágyok magunk közt viszálykodnak, az közös ellenségünknek igen jó. Ehhez azonban Táncsics azt sem mulasztotta el hozzáfűzni, hogy azért is így kell cselekedni, mert mindent egyszerre nem lehet, de egymásután majd igen.
- A Bécsi Kancellária parancsot küld Friedrich Mertz altábornagynak, a Komáromi-erőd várparancsnokának, hogy az úton lévő Vilmos-gyalogezredet engedje be a várba, s minden körülmények között őrizze meg Komáromot a Habsburgok hűségén.
- A váci katonai gyülekező tábor volt a pesti radikális polgári lakosságból toborzott önkéntes mozgó nemzetőrsereg gyülekező helye. Parancsnokául - Görgei Arthur javaslatára barátját, Ivánka Imre őrnagyot nevezték ki, aki ezt megelőzően Windisch-Grätz segédtisztje volt. Ugyanebbe a táborba osztották be az önkéntes nemzetőrként

csatlakozó Xantus Jánost, aki néhány nap múlva Pestre ment és átállt Guyon seregébe, ahol tüzérként szolgált. (Tűzmesterként vesz majd részt a pákozdi csatában.)
- István nádor találkozóra hívta Jelačić-ot, mely találkozóra a terv szerint Balatonszemesen, a Kisfaludy gőzös fedélzetén kerülne sor.

465./ 1848. szeptember 15.
Lüders megszállja Havasalföldet és Erdőalját.
Pest: Batthyány a Délvidéki Hadsereg parancsnokává nevezi ki István nádort.
Pest: Guyon Richárd kinevezése.
- Alekszandr Nyikolajevics Lüders cári gyalogsági tábornok 5. gyalogsági hadteste átlépi Havasalföld határát, majd megszállja a két lázongó román fejedelemséget.
- Mivel Teleki Ádám bejelentette, hogy a törvényes magyar hatalom megszűnte miatt nem hajlandó szembeszállni Jelačić seregével, ezért felmentették pozíciójából. Batthyány javaslatára István nádort kérték fel arra, hogy vállalja el a Drávai-sereg parancsnokságát, aki el is fogadta a felkérést.
- A váci táborban gyülekező hadsereg 2. önkéntes zászlóaljának (6 század) élére kinevezik címzetes díjtalan őrnagyi rangba Guyon Richárd nyugalmazott főhadnagyot. Kinevezését István nádor és gróf Batthyány Lajos miniszterelnök írta alá.

466./ 1848. szeptember 16.
Pest: Megalakul az Országos Honvédelmi Bizottmány.
Délvidék: Arad és Temesvár elvesztése.
Perczel Mór népfelkelői Tolnában visszaverik a horvátok támadását.
Mohács: Herceg Batthyány Kázmér népfelkelést szervez.
Komárom elárulásának megakadályozása.
Erdély: A 4. Balázsfalvi *Oláh Nemzetgyűlés*. Az oláhok felfegyverzése.
- A végrehajtó hatalmat a szeptember 16-án megalapított - ideiglenes, majd az országgyűlés határozata alapján véglegesített - Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB) gyakorolja, amelynek feladata gróf Batthyány Lajos védelmi intézkedéseinek vizsgálata volt. A testület elnöke Kossuth Lajos volt.
- Az újonnan felállt Országos Honvédelmi Bizottmány István nádor megüresedett fővezéri helyére kinevezi az új hadseregparancsnokot, Móga János császári és királyi altábornagy személyében. A törvényhatóságokba kormánybiztosok kerültek, és a gazdaság átállt a haditermelésre.
- A szerbek felkelését nem sikerült elfojtani, a Bánság legfontosabb erődjei, Arad és Temesvár kicsúszott a magyar igazgatás alól.
- Roth és Philippovich osztrák tábornokok vezetésével egy 8.000 fős, 12 ágyúval fölszerelt horvát hadtest indít Somogyon keresztül támadást. Perczel Mór érezve a várható veszélyt, néhány nappal előbb Tolnában népfelkelést hirdetett, s a zászlaja alá sereglett civilekkel a Sió baloldali partját megszállta. A népfelkelő sereg a horvát hadsereg támadását visszaveri, tábornokait, ágyúival együtt elfogta.
- Herceg Batthyány Kázmér, mint Baranya vármegye főispánja, Perczel Mórral együttműködve, Mohácson népfelkelést szervezett és a Dráva-Duna szögét megtisztította Jelačić fosztogató csapataitól.
- Báró Majthényi István és társai meghiúsítják a Komáromi Öregvár kapuinak megnyitását a Vilmos-gyalogezred előtt. Ezért Friedrich Mertz ismét benyújtotta lemondását a hadügyminiszterhez, amit a hadügyminiszter elutasított, de felszólította, hogy tegyen hűségesküt. Ezt Mertz megtagadta, és betegségére hivatkozva Bécsbe távozott. Erre a hadügyminiszter Majthényi Istvánt nevezi ki várparancsnoknak.
- Bécsből a király aláírásával ellátott levélben utasítják István nádort, hogy folytasson béketárgyalást Jellačič-csal, de egyezség megkötésére ne kerüljön sor, majd Budára visszatérve azonnal távozzon Bécsbe, lemondva nádori hivataláról.
- Ősszel Erdélyben felerősödött az oláhok elégedetlensége. A paraszti tömegekben felzúdulást keltett, hogy, bár a jobbágyfelszabadítást Erdélyben is kihirdették, az engedmény csak a telekhez kapcsolódó szolgáltatásokra vonatkozott, azonban a paraszti-földesúri jogviszonyok tisztázatlanok voltak. A székely falvakban és községekben még élt a földközösség gyakorlata, így az egyéni jobbágytelkek hiányában nem lehetett alkalmazni tulajdonjog átadására vonatkozó törvényeket. Ez a jogi tisztázatlanság, a robot eltörlése utáni kárpótlásra vonatkozó törvény hiánya a közép- és kisbirtokosság szélsőséges megnyilvánulásait váltotta ki, provokálva a jobbágyságot. A

robotszolgáltatástól megfosztott kis- és középbirtokos nemesség nem rendelkezett ahhoz tőkével, hogy a tavaszi és nyári mezőgazdasági munkákat pénzért, bérmunkásokkal végeztesse el.
- Ekkoriban a falvak határaiban akasztófákat állítottak fel, s a nemesek „vadászcsapatokkal" megfogott parasztokat kényszerítettek földjeiken munkavégzésre. A parasztok erre válaszul felgyújtották és kifosztották a földesúri kúriákat.
- Súlyosbította a helyzetet, hogy szeptemberben megindult a honvéd zászlóaljak felállítása, és az összeírást megtagadó oláh parasztokkal összetűzésekre került sor. A szeptember 16-i Balázsfalvi Nemzetgyűlésen már sok oláh felfegyverkezve jelent meg. Az oláh parasztok fő követelése a gyűlés elején az újoncozás felfüggesztése, oláh nemzetőrség felállítása és a megmaradt jobbágyi kötöttségek felszámolása volt.
- A Komité tagjai 25-én Saguna vezetésével nyíltan magyarellenes nézeteket hangoztatva tértek vissza Pestről. Ekkor fogalmazták meg petíciójukat, amiben a magyar elnyomás elől menekülve a császárhoz fordulnak menedékért. Kinyilvánították az unió érvénytelenségét, egyben kijelentették, hogy csak a fő-hadparancsnokságot ismerik el felettes szervnek, a magyar kormányt nem. Kívánták ezen felül az uradalmi földön élő jobbágyok terheinek csökkentését és a robothátralékok eltörlését. A határozatot követően az eddig mérsékelt Cipariu és Barit is a szélsőséges irányzathoz csatlakozott.
- Eközben az oláhok felfegyverzése Karl von Urban, a naszódi határőrezred parancsnoka és Puchner Antal fő-hadparancsnok közreműködésével megkezdődött.

467./ 1848. szeptember 17.
Pest: Az ország katonai helyzete válságos. Petőfi is értékeli a helyzetet.
Gräfenberg: Wesselényi Miklós elhagyja az országot.
- Az új hadseregparancsnok Móga János császári és királyi altábornagy lett. Batthyány Lajos ezt írja Csányi László dunántúli kormánybiztosnak a veszprémi katonai táborba:

> *„Főtisztet nem küldhetek, mert nincs. Ha valahol őrnagyot szerezhetek, tüstént leküldöm."*

- Petőfi helyzetelemző írását az „*Életképek*" teszi közzé:

> ***Petőfi: Pest, szeptember 17. 1848.***
> *„Jellačič berontott az országba 20.000 emberrel és nem estem kétségbe. Teleki Ádám tábornok oly csúfondáros hazaárulást követett el, melynek párját az összes világtörténelemben nem találni. És én nem tagadtam meg az istent!*
> *A minisztérium olyan, mint a bekötözött szemű, hátrakötött kezű, vasravert lábú ember. Ezért minden reményemet a nemzetgyűlésbe helyeztem. Soha nagyszerűbb reményeim nem voltak, és soha nem csalatkoztam olyan csúfondárosan, mint e nemzetgyűlésben. Fölküldte őket egy föllelkesült, tettrekész nemzet, erre ők itt nyámmognak, cammognak, mint valami inaszakadt invalidus. Kávéházi unalmukból csak akkor pattannak ki, ha egymást kell marniuk.*
> *A rác fene eszi az ország lábát, maholnap a szívébe harap, s az ellenszerrel senki nem foglalkozik. Déli Magyarországban zsákba, meg gúlába rakják a lenyiszált magyar fejeket. És az északi és keleti Magyarországért ki kezeskedik?*
> *És ki vigyáz nyugaton Ausztriára, melynek alattomos keze-mocska mindenütt látszik?*
> *Egy hónapja nagy hűhóval megajánlották a 200.000 katonát. Azóta ezügyben egy árva kurjantást nem tettek. Mintha az ellenség most még csak a Ganges vizén kezdene készíteni hidat, amin majd hozzánk fognak gyalogolni. Azon vesszük magunkat észre, hogy nem két, hanem négy tűz közé szorultunk, miközben annyi fecskendőnk sincs, emennyivel egy szál gyufát el tudnánk oltani.*
> *Ahelyett, hogy a pokol fenekéről is pénzt kerítenének elő, s katonát állítanának ki, egymás közt vagdalkoznak, mint paréj közt a gyerekek.*
> *A nemzetgyűlésben fölolvasták a király levelét a nádorhoz, amiben megtagadja azokat a föltételeket, amiket Batthyány szabott a miniszterelnökség elvállalásáért. Jelen voltam a levél fölolvasásán, ahol király őkelme – akarom mondani őfelsége – megdorgálja a nemzetgyűlést és a magyar nemzet hallatlanul pofon veretik egy német izé által.*
> *És most én, aki hat hónappal ezelőtt azt írtam, hogy már nincs többé szeretett király, akit ezért elvetemült hazaárulónak bélyegeztek magyar testvéreim, most megkérdezem, hát van-e még szeretett király? És én nem kacagok!*

Mert a világ népünkről azt sem tudta, hogy él, csak azt fogja tudni, hogy meghalt. Szomorú, de így lesz, ha a nemzet föl nem serken, s ki nem ragadja kormánya és képviselői kezéből a hatalmat, mellyel rútul visszaélnek.”

- Szendrey Júlia a Nemzeti Színházban, frígiai vörös sapkában férje verseit szavalja, s felhívást intéz a honleányokhoz, hogy maguk kössék fel kedvesük derekára a kardot, s küldjék őket a haza védelmére.

Petőfi: Hány hét a világ? *(részlet)*

Egytül-egyig mind ott leszünk, ahol kell,
Mind kiállunk bátor, elszánt lélekkel,
Alig várjuk, hogy azt mondják: ide hát
Védelmezni bajában a szent hazát!

Olaszország minket soha nem bántott,
Egyet akar velünk: a szabadságot.
Ezért minket odavinni nyakára?
Sose' lépünk mi arra a határra.

Itt maradunk mi a magyar hazában,
Ezt megvédjük mindhalálig mindnyájan,
De magyar ruhában és magyar szóval
És a magyar háromszinű zászlóval.

Katonának valamennyin fölcsapunk,
De a magyar hazát védi csak hadunk,
Magyar hazánk pedig ott van valóban,
Hol a háromszinű magyar zászló van!

- Báró Wesselényi Miklós családjával a morvaországi gyógyhelyre, Gräfenbergbe menekül, mert a forradalom nehézségeinek felismerése után elvesztette hitét az ellenállás sikerében. Ehhez a döntéshez testi rokkantsága, vaksága is hozzájárult.

468./ 1848. szeptember 18.
Wienerneustadt: A magyar parlament feloszlatása.
Pest: Lamberg katonai kormányzó megérkezése.

- Tekintetve, hogy a magyar kormány lemondott, V. Ferdinánd menifesztummal feloszlatta az önálló magyar parlamentet, s Magyarország katonai kormányzójának Lamberg tábornokot nevezte ki.
- Mivel a manifesztum azt bizonyította, hogy a király semmibe veszi a népakaratot, s az általa szentesített *Áprilisi törvényeket*, s mivel a közelmúltban lezárult képviselőválasztás eredményének eltörlésére semmi joga sincs, a Pestre megérkezett Lamberg tábornok a nyílt császári önkény megtestesülése volt.
- A magyar kormány a Dunántúlon népfelkelést hirdet és mozgósítja a nemzetőrséget. A magyar sereg létszáma fokozatosan nőtt, de még így is jócskán elmaradt a horvátokétól.

469./ 1848. szeptember 19.
Ausztria katonai támadást indít a független Magyarország ellen.
Bécs, Schwechát: Az első osztrák intervenciós támadás kudarca.

- Ausztria hadügyminisztere, gróf Theodor Latour, Bécsből 5 osztrák ezredet azonnali hatállyal Magyarország megtámadására rendelt.
- Az ezredek útját bécsi, schweháti és őrvidéki asszonyok és lányok tömege állta el, hogy az osztrák katonaság ne avatkozzon a független Magyarország ügyeibe, mire a katonaság megtagadta a parancs végrehajtását, s így ekkor a közvetlen katonai támadás Bécs felől meghiúsult.

470./ 1848. szeptember 20.
Pest: Kötelező sorozás elrendelése. Petőfi kiáltványa.

- Az Országos Honvédelmi Bizottmány kötelező sorozást rendel el, mivel a Batthyány Lajos által elrendelt önkéntes toborzás nem járt eredménnyel.

- Ugyanakkor a törvény megengedte, hogy a nemesifjak parasztokkal helyettesíthessék magukat.
- Petőfi Sándor az *Egyenlőségi Társulat* lapjában egy kiáltványt tett közzé. Összefoglalta népünk történetét, kimutatta a Habsburg dinasztia és a bécsi kamarilla nemzetgyilkos szerepét, felvázolta a nemzethalál közeli lehetőségét, s nemzeti összefogásra, honvédelemre szólított fel, ha már akiknek ez dolguk lett volna, nem tették meg:

> *„... Szándéka az, hogy a magyarokat kiirtsa a föld színéről. De a magyarok istenére esküszöm, hogy ebből semmi nem lesz!*
> *Föl hát magyarok, föl fegyverre! Teremjen talpon minden ember, kiben még egy cseppke van abból a vérből, mely nekünk ezer esztendővel ezelőtt e szép hazát szerzette.*
> *Nekünk nincs a világon testvérnemzetünk, mely segítséget adna. Egyedül állunk, mint magányos fa a pusztában. Nem támaszkodhatunk, csak az istenre és magunkra. De e kettő elegendő, hogy megmentsük örök időkre a magyar nemzet becsületét."*

471./ 1848. szeptember 21.
A Váci önkéntesek hadba vonulása.
Balatonszemes: A nádor béketárgyalásának (terv szerinti) meghiúsulása.
- Iványi parancsnoksága alatt a váci önkéntes sereg napi 35-40 km menetteljesítménnyel vonul Jellačič támadó serege ellen.
- A Jelačič seregével ekkor Szemesen tartózkodott, és a Balaton déli oldalán haladt Székesfehérvár felé. A megbeszélések szerint a nádor és a bán találkozójára a Kisfaludy gőzös fedélzetén került volna sor, mellyel a nádorispán Balatonfüredről érkezett. Azonban a sekély víz miatt a hajó a parton kikötni nem tudott. A találkozóra a bán nem jelent meg, majd a találkozó több üzenetváltás után végleg elmaradt. Mivel István nádor Jelačić-nak katonai elöljárója és feljebbvaló parancsnoka volt, ebből azt a következtetést vonta le, hogy Jelačić-ot az udvar legmagasabb köreiből jövő titkos parancsok irányítják. A nádor ezután a békés rendezésre tett minden további kísérletet haszontalannak vélt, lemondott minden hivataláról.

472./ 1848. szeptember 22.
Pest: A külföldön szolgáló magyar katonák hazahívása.
A nádor – esküjét megszegve, – árulóként elhagyja Magyarországot.
- Kossuth kiáltványban szólította fel a külföldön tartózkodó magyar katonákat a hazatérésre, s a közkatonákhoz szólva meghatározta a tisztek kiválasztásának alapját:

> *„Ti ismeritek tisztjeiteket, tudjátok, kik azok közöttük, akik a hazának hű fiai. Őket kövessétek!"*

- István nádor ezen a napon visszatért Budára, majd családjával és mozdítható vagyonával elhagyja Magyarországot. V. Ferdinánd király azonnali hatállyal Bécsbe rendelte.

István nádor főherceg

473./ 1848. szeptember 23.
Siófok: Móga ismét csak menekül.
Jelačič tovább vonul.
- Jelačič serege a Balaton déli oldalán vonul, már Siófoknál néz farkasszemet a magyar honvédő sereggel, amely Móga fővezér parancsára folyamatosan hátrál. A legénység egyre ingerültebb a tisztikar gyáva magatartása és a Jellačič-csal folytatott folyamatos egyezkedések miatt, s lázadás fenyeget.
- Jelačič haderejével követi a hátráló magyar sereget, s a megnyíló szabad térségben észak felé kiterjeszkedve elfoglalja Székesfehérvárt.

474./ 1848. szeptember 24.
Népfelkelés meghirdetése.
Alföld: Kossuth Pestről toborzó útra indul az Alföldre.
Enying: Móga menekülése. Mozgósítás. Velencén haditanács.

- A magyar kormány a Dunántúlon népfelkelést hirdet és mozgósítja a nemzetőrséget. A magyar sereg létszáma fokozatosan nőtt, de még így is jócskán elmaradt a horvátokétól.
- Kossuth Petőfi mozgósítási követelőzésére magába szállt, és toborzóútra indult az Alföldre.
- Móga parancsára a magyar sereg Siófoktól újra visszavonult, most Enyingre.
- Bécsben annyira biztosak voltak Jellačič győzelmében, hogy már szövegezték a kiáltványt Magyarország alávetéséről.
- Az Ivánka vezette váci önkéntes dandár Enyingen csatlakozott a Móga parancsnoksága alatt álló hadsereghez.
- A Velencén állomásozó vezéri táborba érkezett Ludvig és Repeczki képviselő, akik összehívták a tisztikar gyűlését, és beszámoltatták Mógát a terveiről. Móga ismertette, hogy Buda védelme ürügyén egészen Martonvásárig akar visszavonulni. Erre a Perczel testvérek Mógát és tisztikarát hazaárulónak bélyegezték és lefegyverezték. A nyílt konfliktus feloldására a sukorói templomban haditanácsot tartottak, amin Batthyány miniszterelnök is személyesen vett részt. A miniszterelnök érveinek hatására, szenvedélyes vita után arra kötelezték Móga János altábornagyot, vegye föl a harcot az ellenséggel és ütközzön meg, ellenkező esetben – tekintettel a tisztikar és a legénység hangulatára - más intézkedést fognak alkalmazni. Móga erre megígérte, hogy ugyan támadni nem fog, de meghátrálni sem, s vállalja, hogy megütközik.

475./ 1848. szeptember 25.
Cegléd: Kossuth kiáltványa.
Wienerneustadt: István nádor lemondása.
A magyarok felállása Pákozdnál.

- Kossuth kiáltványában meghirdette a jelszót: *„Győzni s aztán számolni az árulókkal.”* A szegénység soraiból rögtön felharsant az igenlő válasz: *„Felkelünk, de ha az Isten szerencsés végét engedi érni dolgunknak, akkor majd Kossuth szerint számolunk.”* Ez azonban csupán első hallásra tűnik a Kossuth által előadottak egyszerű visszhangjának, hiszen ő mindössze azt mondta, hogy a győzelem kivívása után jogi felelősségre vonást kell majd alkalmazni a polgári átalakulás ügyének ellenségeivel szemben. A rá hivatkozó parasztok viszont arra gondoltak, hogy a győzelem kivívása után majd folytatni fogják, s Kossuth nevében akadálytalanul folytathatják is majd a földesurakkal való leszámolást.
- A bécsi udvar István nádort tette felelőssé Magyarország „nyílt lázadásáért”. Emiatt lemondatták nádori hivataláról, és anyja birtokára, Schaumburgba (Nassau) száműzték. (A „felelősségrevonás” habsburg színjáték volt, hogy sajnálatot keltsenek a magyarokban iránta, hogy adott esetben vissza lehessen térnie.)
- A 15.000 főnyi magyar fősereg védekező pozíciót vett fel a Velencei-tó, Pákozd, Sukoró, Lovasberény közti dombokon. A magyar hadrend:

Jobbszárny: Joseph von Mühlböck császári és királyi ezredes (erősen ingadozó jellemű tiszt, aki az egész visszavonulás során a Jellačič-csal való megegyezést kereste) és Kiss Ernő császári és királyi ezredes 1-1 gyalogezrede, összesen mintegy 3.000 fő és 1 üteg. Ide volt beosztva az Ivánka vezette váci önkéntes sereg is, közte Guyon százada. A Lovasberény–Bicske út jobboldalára települtek.
Középhad: A 15.000 főből álló sereg élén Franz Holtschke császári és királyi vezérőrnagy állt. A Pákozd és Sukoró közötti hegy Pákozd felőli lábánál, az út két oldalán foglalt állást.
A balszárnyat - élén Répásy Mihály császári és királyi alezredes - serege alkotta, összesen 8.500 fő és 2,5 üteg. A tartalék: Teleki tábornok 4.000 főből és 2 ütegből álló serege. Perczel Mór 4.000 főnyi különítményét az esetleges átkarolás megakadályozására a Velencei-tótól délre helyezték el. Perczel seregében egy szakasz élére volt beosztva az önkéntes Görgei Arthur, őrnagyi rangban. (Az őrnagyi rang olyan jelentéktelennek számított, hogy majd a katonaságtól alkalmatlanság miatt kiszuperált Petőfi is ilyen rangban szolgál.)

476./ 1848. szeptember 26.
Prága: Kászonyi megszökteti a császári magyar alakulatokat.
- Kászonyi Dániel Prágában és Misérden sikerrel bírta rá a magyar huszárokat, hogy szökjenek Magyarországba. Kászonyi egy századot a Koburg-huszárezredből, kettőt pedig a Nádor-huszárokból be is vezetett az országba. (7 nyelven tudott. Miután Lovassyt 10 évre ítélték, ő Párizsba emigrált, s a forradalmi kormány részére diplomáciai szolgálatot látott el.)

Kászonyi Dániel

477./ 1848. szeptember 28.
Komárom fejlesztése.
Pákozd: Petőfi és Vasvári Pál agitációi a fronton.
Pest: Lamberg meglincselése.
- Báró Majthényi István alezredes jelentésében megküldi gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek Komárom megerősítési terveit, 14.680 főre. A munkálatok ennek megfelelően megkezdődtek. Az erőd ettől kezdve az osztrák katonai utánpótlás meggátlására ágyúival megakadályozta a Dunán a hajóforgalmat.
- Petőfi Sándor és Vasvári Pál a napot és az éjszakát a magyar jobbszárny katonai táborában, Ivánka csapatában, a Guyon vezérlete alatt álló váci önkénteseknél, a pesti radikálisok körében töltik. Lelkesítő beszédeket tartanak a katonáknak.
- Petőfi este, Guyon seregében, a tábortűznél szavalja el új versét:

Életre-halálra ki a síkra hát,
Ne legyen béke, míg a magyar földön
A napvilág egy ellenséget lát.”

- A Pest – Buda közötti hajóhídon egy mellékutcákból hirtelen előtörő, vasvillákkal, kaszával, késekkel felfegyverkezett rongyos, félmeztelen emberekből álló tömeg agyonszurkálja a teljhatalmú katonai kormányzóként Magyarországra érkezett Lamberg grófot.
A császári kamarilla terve szerint végrehajtott lincselés szolgált ürügyül Magyarország osztrák katonai megtámadására.

578./ 1848. szeptember 29.
A Pákozdi-csata.
Petőfi: *Élet, vagy halál.*
Pest: Báró Eötvös József miniszter és Trefort Ágoston megszökése.
- Jelačič terve az volt, hogy 25.000 fős seregével megtámadja és áttöri a Mühlböck vezette magyar jobbszárnyat, ezzel elvágja a főseregtől, s szabad az útja Lovasberényen át Pest felé, miközben segédcsapataival bekeríti és felszámolja a magyarok balszárnyát.
- A támadást reggel 6 órakor Kempen vezérőrnagy 8.000 főnyi hadosztálya indította meg. A magyar Mühlböck vezette jobbszárny ellen indított két rohamot a magyarok visszaverték. Azután egy órányi heves tűzharc után a magyar jobbszárny lőszere elfogyott. Ekkor Ivánka lassú, harcoló visszavonulást rendelt el Lovasberény irányába. Erre Kempen serege elfoglalta a Pátkától délre, a lovasberényi úttól északra húzódó magaslatokat, ahonnan ágyúval lőtte Mühlböck visszavonuló seregét. Közben Kempen 3 gyalogos zászlóalja 2 lovas osztállyal nyomult a magyar jobbszárny után, a Lovasberénybe vezető úton.

- Ha az osztrákok áttörik a magyar jobbszárnyat, akkor Pátka felől is hátba támadva bekerítik, felszámolják, továbbá a magyar középhadat is a Velencei-tóba szorítva bekerítik. Ebben a döntő helyzetben Guyon Richárd szuronyos puskát ragadva szuronyrohamra vezette a váci önkénteseket, s szuronyos ellentámadást indított Kempen támadó lovas és gyalogos századai ellen. A lelkes pesti fiatalok éktelen üvöltéssel követték Guyont, s szálltak be a rohamba. Az önkéntesként vett részt a csatában Irányi Dániel is. Kempen a hegyről kartáccsal lövette az ellentámadásba lendült magyar nemzetőröket, de a magyar ellentámadás olyan váratlanul érte az osztrákokat, és olyan ellenállhatatlan erővel törtek előre, hogy félórányi öldöklés után meghátrálásra kényszerítették az osztrák sereget. (Valószínűleg Guyon tette nem volt előre megírva a koreográfiában.) A pesti nemzettőrök ellentámadása miatt az osztrák-horvát sereg harcolva visszavonult hajnali megerősített állásaiba. Guyon az osztrákok elhajigált fegyvereit és munícióját azonnal összegyűjtette, s több szekérnyi lőszert osztatott ki lőszer nélküli katonaságának.
- Miután Jelačič belátta, hogy frontális támadása összeomlott, Kampen tábornoknak parancsot adott, hogy dél felől indítson új támadást a jobbszárny átkarolására. Azonban Kampen alakulata alig indult meg, a magyarok állásaiba ütközött, s Guyon önkéntesei szilárdan tartották állásaikat. Kampen átkaroló támadását végül Holtschke vezérőrnagy egy előreküldött különítménye hiúsította meg. Holtschke a középhadból egy huszárszázadot és egy fél ágyúüteget a lovasberényi útra küldött, amely oldalba kapva Kampen seregét, visszaverte a császári sereg előnyomulását. A hadmozdulat sikerében jelentős része volt a későbbi miniszterelnök Andrássy Gyulának, aki nemzetőrtisztként vett részt a csatában.
- A császáriak gyalogsága meghátrált, majd összezavarodva özönlött vissza, Pátka felé. Amikor a menekülő császári katonák Pátkára érkeztek, a parasztok az utcákra tódultak, s megrohanták a menekülő császáriak szekereit. A katonákat lefegyverezték, s percek alatt lemészárolták.
- Ekkor Jelačič derékhada tüzérségi előkészítés után frontális támadást indított a Holtschke vezette, magyar derékhad ellen. A tűzpárbajból az újonnan szervezett magyar tüzérség, Mack József tüzérfőhadnagy vezetésével győztesen került ki. Jelačič háromszor rendelt el tüzérségi előkészítés után szuronyos támadást. A magyarok közvetlen közel engedték a császáriakat, s mindháromszor kartácstűzzel söpörték el a támadó sereget. (Ekkor harcolt először együtt Guyon Richárd és Mack József.)
- Jelačič maradék seregével visszavonult a szőlőhegyek közé. Ez volt az a nagy pillanat, amikor Mógának ki kellett volna adni a parancsot, hogy a menekülő seregtöredékeket üldözőbe véve a támadó sereg katonáit levágjuk, vagyis, hogy az osztrák-horvát koalíciós támadó hadsereget felszámoljuk. Azonban Móga azt adta parancsba, hogy a magyar hadsereg vonuljon vissza Martonvásár – Ercsi vonalába. (Schwechát metódusa másodszor.)
- Jelačič, hogy hadserege teljes pusztulását megelőzze, fegyverszünetet kért Mógától. Móga a tárgyalásra Ivánkát küldte. Jellačič - felrúgva a nemzetközi hadijogot – elfogta és bezáratta Ivánkát, rabként magával hurcolta, s csak két nap múlva engedte szabadon. Ivánka távollétében a magyar jobbszárny rendje szilárd maradt, mivel Guyon Richárd és Perczel Miklós közösen látták el Ivánka helyettesítését.

- Jelačič seregének fedezetlen hátát a zalai népfelkelők, Kisfaludy és Vigyázó nemzetőrkapitányok vezetésével megtámadták, s Győr irányába megfutamították.
- A császáriak jobb szárnya, Hartlieb vezetésével a Velencei-tó északi oldala mentén, Pákozdon keresztül nyomult előre, Velence irányába. De a tolnai nemzetőrök, Répásy vezetésével megállították az előnyomulást, majd ellentámadással megfutamították, s végleg meghiúsították Hartlieb áttörési kísérletét.
- Móga háromnapos fegyverszünetet kötött Jellasiccsal. Jelačič a fegyverszünetet menekülésre használat fel. Móga hagyta Jelačič seregét elvonulni. A bán a hátában kitört népfelkeléstől is fenyegetve érezte magát, ezért a fegyverszünet alatt – saját tartalék hadtestét cserbenhagyva, erőltetett menetben, a Mór - Kisbér útvonalon, Győrön át Bécs felé hagyta el az országot. Az inváziós haderő állományának 20%-át vesztette el.
- Petőfi megírja *„Élet, vagy halál”* – című versét:

Petőfi: Élet, vagy halál *(részlet)*

A Kárpátoktul le az Al-Dunáig
Egy bősz üvöltés, egy vad zivatar!
Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar.
Ha nem születtem volna is magyarnak,
E néphez állanék ezennel én,
Mert elhagyott, mert a legelhagyottabb
Minden népek közt a föld kerekén.

Szegény, szegény nép, árva nemzetem te,
Mit vétettél, hogy így elhagytanak,
Hogy isten, ördög, minden ellened van,
És életed fáján pusztítanak?
S dühös kezekkel kik tépik leginkább
Gazúl, őrülten a zöld ágakat?
Azok, kik eddig e fa árnyékában
Pihentek hosszu századok alatt.
Te rác, te horvát, német, tót, oláhság,
Mit marjátok mindnyájan a magyart?
Török s tatártól mely titeket védett,
Magyar kezekben villogott a kard.
Megosztottuk tivéletek hiven, ha
A jószerencse nékünk jót adott,
S felét átvettük mindig a tehernek,
Mit vállatokra a balsors rakott.

S ez most a hála! Vétkes vakmerénnyel
Reánk uszit a hűtelen király,
S mohó étvággyal megrohantok minket,
Miként a holló a holttestre száll.
Hollók vagytok ti, undok éhes hollók,
De a magyar még nem halotti test,
Nem, istenemre nem! s hajnalt magának
Az égre a ti véretekkel fest.

Föl hát, magyar nép, e gaz csorda ellen,
Mely birtokodra s életedre tör.
Föl egy hatalmas, egy szent háborúra,
Föl az utósó ítéletre, föl!
A századok hiába birkozának
Velünk, és mostan egy év ölne meg?
Oroszlánokkal vívtunk hajdanában,
És most e tetvek egyenek-e meg?

Föl, nemzetem, föl! Jussanak eszedbe

Világhódító híres őseid.
Egy ezredév néz ránk ítélő szemmel
Atillától egész Rákócziig.
Hah, milyen múlt! Hacsak félakkorák is
Leszünk, mint voltak e nagy ősapák,
El fogja lepni árnyékunk a sárba
És vérbe fúlt ellenség táborát!

- Eötvös József, a regnáló kormány kultuszminisztere és sógora, Trefort Ágoston látva Lamberg meglincselését, s megrettenve annak következményeitől, elsők között családja után külföldre, Münchenbe távozott, ahol folytatta történelmi, bölcseleti tanulmányait és kizárólag a tudománynak élt. (Eötvösnek korábban ugyanilyen, lincseléses halált jósolt egy cigányasszony.)

479./ 1848. szeptember 30.
Lórév: Görgei Arthur felakasztja Zichy Jenőt.

- Az addig ismeretlen Görgei egy Jelačič által írt menlevelet hamisít, s azt hazudja, hogy az elfogott két Zichy testvér (Ödön és Pál) közül Zichy Ödönnél találta. Csakhogy a Jelačič által Roth-nak írt menlevélről hiányzik Jelačič pecsétje, s az aláírását is hibásan írja. Görgei nem tudta, hogy milyen az aláírása, ezért hibásan, ***Jellachich*** néven írta alá. (Így Jelačič soha nem írt alá semmit, s menlevelet pecsét nélkül nem adott ki.) A dátum és a kelet helye is téves, mivel szeptember 29-én Jelačič nem Fehérváron volt, hanem Pákozdon, amit Görgei nem tudott. Egyébként a Győrből birtokukra, Kálozra utazó Zichy-tesvérek Székesfehérváron indokoltan kérhettek volna maguknak, vagy a testvérük nevére Jelačič-tól menlevelet, hiszen a birtokukon húzódott a front és folytak a harcok, s a birtokukon Roth seregei tanyáztak, de nem kértek. A vád alapját képező iratot Görgei saját kezűleg hamisította.

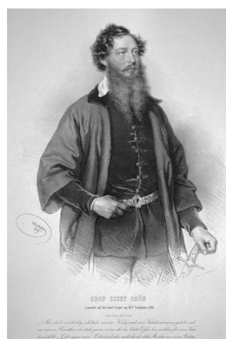
A gróf hintójába még 43 db proklamációt is betettek, amit a király bocsátott ki. Ez alapján állította Görgei, hogy Zichy áruló, mert királyi plakátot akar terjeszteni. Nos, Magyarországon a magyar király törvényesen adhatott ki proklamációt. Zichy azt nem terjesztette, vallomása szerint nem is tudott róla (Mivel a bűnjelet Görgei pribékei tették oda, az ÁVO által később átvett habsburg módszer szerint. A két Zichy testvér fél km-re a hintajuk előtt lovon poroszkált, s Görgei pribékjei a falu határában, az árokban hasalva várták őket, s fogták el, s azonnal, árulás vádjával letartóztatták őket. Azért lettek írásos letartóztatási paranccsal előre kivezényelve, mert nyilván tudták, hogy mi van betéve a grófok hintajába.)

- A Zichy-testvéreket Görgei emberei állítólag Pestre akarták vinni bíróság elé, mivel grófok felett csak a Felsőház ítélkezhetett volna, de Görgei, <u>nehogy az úton bántódásuk essék</u>, a testvéreket Lórévre vitette, s ott Karcsai Károly (Karl Kiripolski osztrák rendőrügynök) hadnaggyal kettesben egy kétszemélyes rögtönítélő bíróságot hozott létre, majd az egyik fivért, az Ödönnek vélt Jenőt egy cigány hóhérral fölhúzatta az első fára. (Görgei jelentésében azt írta, hogy Zichy Ödönt végeztette ki, de az áldozat valójában Jenő volt. Ezt az esetet írta meg Jókai Mór a *„Kőszívű ember fiai*" – című művében.) A vád szerint, az ítélet alapja a megtalált szórólapok voltak, amiken:

> *„Az árulónál a magyar minister aláírása nélküli proklamáció olvasható, ahol a király nevében fölszólítanak a fönnálló törvényes rend elleni támadásra."*

- Zichy Jenő unokaöccsét, Zichy Pál grófot, akinek az ülése alatt találták meg a proklamáció-köteget, Pestre vitték, ahol a bíróság kihallgatta, s mint bűn nélküli polgárt, egy nap után hazaengedte. Ugyanezért a nagybátyját Görgei fölakasztatta.
- Görgei tette országos, sőt nemzetközi fölháborodást váltott ki. Azonban az addig ismeretlen kapitányocska egyszeriben országos hírnévre tett szert, s olyan fanatikus forradalmár színében tűnt fel, aki még egy gróf felakasztásától sem riad vissza.
- Görgei az akasztatás után Kálozra, a Zichy-birtok központjába ment és a pincében, a falat kibontva 2 láda kincset talált, amit elrabolt. Az elrabolt holmik között volt egy díszruháról származó 19 db aranyba foglalt, egyenként 1,5 cm átmérőjű gyémánt gomb, hosszú aranyláncok, 4 arany gyűrű és arany pecsétnyomó, amiket később Zichyék ismerősei felismertek Görgeinél.
- Miközben Görgeinek a Velencei-tó déli oldalán kéne üldözni Roth és Philippovich seregeit, ő megszegve Perczel parancsát, a Duna túlpartján, a csatatértől 30 km-re, a Csepel-szigeti Lóréven akasztgat, majd a Lórévtől 50 km-re lévő Kálozon kifosztják a

Zichy-kastélyt. Magánakciója során Görgei (1986. évi értéken) 40-millió forint értékű drágaköves arany ékszert, 7.600 arany forint készpénzt, keleti díszkardokat, drágakövekkel kirakott díszfegyvereket, ezüstneműt rabolt el. 18 lovat hajtottak el, s az értékes keleti gyűjteményt szekéren vitte el.
- Miután Görgei Dégen a parancsnoka, Perczel Mór színe elé került, Perczel számonkérte, hogy miért szegte meg a katonai parancsokat, s miért nem hajtotta végre faladatait. Görgei egy Kossuthtól kapott titkos megbízatására hivatkozott, s bejelentette távozási szándékát. Erre Perczel közli, ha még egyszer az útjába kerül, agyon fogja lőni.
- A kivégzett gróf testvére 1849-ben Bécsben beperelte Görgeit gyilkosságért és rablásáért, és a kereset benyújtásakor a bécsi kamarilla az államkincstár terhére kártalanította a családot. Még az elrabolt gyémántgombok is előkerültek. Persze, a bécsi kamarilla kimagyarázkodása során – habsburg módra - megrágalmazta bűnrészességgel Madarász Lászlót, Jozef Bemet, Pulszky Ferencet, Kossuth Lajost és Cezar Bolliak román költőt, sőt, a moldvai török kormányzót is.

gróf Zichy Jenő

Korabeli plakát

- Az akasztás után Görgei egycsapásra híres lett, hiszen senki ilyen forradalmian radikális tettet nem hajtott végre. Felakasztása helyett Görgeit Kossuth magához hívatta, és Madarász László jelenlétében Zichy gróf felakasztásáért önhatalmúlag, őrnagyi rangból 2 rangfokozatot ugorva, ezredessé léptette elő, csakhogy ezt titokban tartották. (Görgei őrnagyi rangja valójában semmi volt egy tisztnek. Petőfi is őrnagy volt, pedig, még katonai képzettsége sem volt, mivel fiatal korában kiszuperálták).
- Kossuth Görgeit az osztrák határra osztotta be titkos küldetéssel, hogy ott Móga altábornagy működését ellenőrizze, s ha úgy találja, azonnal vegye át a fővezérséget. Görgei közölte, hogy ehhez az ő ezredesi rangja nem elég, legalább tábornoknak kell lennie. Erre Kossuth azonnal megírta a tábornoki kinevezésről szóló oklevelet, s átadta Görgeinek, csak megkérte, hogy még ezt is tartsa titokban. Ez után Görgei, aki még egyetlen csatában sem vett részt, sorozatban írta Kossuthnak a rágalmazó leveleit Móga és Perczel ellen.
- Az akasztás hírére a forradalom oldalán álló nemesi osztály megrettent. (2 napja lincselték meg a budai hajóhídon Lamberget.) A nemzeti egység megszakadt, az arisztokrácia, a főúri családok, grófok, bárók tömegesen pakoltak össze és távoztak Bécsbe, Párizsba, Londonba.

480./ 1848. október 01.
Győr: Kmety György belép a honvédseregbe.
- Kmety György, aki 1833-tól Itáliában, Radetzky tábornagy itáliai gyalogezredénél szolgált főhadnagyi rangban, otthagyta az osztrák hadsereget, s századosi rangban belépett a magyar honvédseregbe. Jelentős szerepet játszott a Győrben megalakuló 23. honvédzászlóalj szervezésében. Mivel a kijelölt parancsnok megtagadta a bevonulást, Kmetyt nevezik ki zászlóaljparancsnoknak.

481./ 1848. október 02.

Pest: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök lemondása.
Pest: Kossuth hatalmának kiterjesztése: kormányzó.
- Lamberg meglincselése és sógorának, Zichy Jenőnek a fölakasztása hírére gróf Batthyány Lajos miniszterelnök Bécsben benyújtja lemondását.
- A bécsi kamarilla azt remélte, hogy a provokált gyilkosságok hatására az elnöke nélkül maradt kormány feloszlik, s a Kossuth-féle rebellis csoport mozgalma percek alatt összeomlik.
- Pesten az országgyűlés a rendkívüli állapotra tekintettel az *Országos Honvédelmi Bizottmány* elnökét, Kossuth Lajost államfőként, kormányzói hatalommal ruházza fel.

482./ 1848. október 03.
Wienerneustadt: *Októberi Diploma* (királyi manifesztum) kiadása.
Tolna-megye: Kálozon népfölkelés.
- Az *„Októberi Diploma”* néven emlegetett királyi manifesztum feloszlatta a magyar országgyűlést, semmissé nyilvánította a magyar országgyűlés összes határozatát, Récsey Ádámot kinevezte miniszterelnöknek, törvénytelennek minősítette Kossuth és a Honvédelmi Bizottmány ténykedését. Az országot a haditörvények alá helyezte és Jelačič-ot kinevezte az összes katonai erő főparancsnokává, továbbá a császár teljhatalmú helytartójává.
(Legyen átkozott minden Habsburg neve és emléke!)
- Az október 3-i manifesztum a magyar közjog szempontjából törvénytelen és érvénytelen. Formailag azért, mert nem szerepelt rajta a felelős magyar miniszter ellenjegyzése. Tartalmilag pedig azért, mert az uralkodónak az éves költségvetés elfogadása előtt nem volt joga feloszlatni a parlamentet. A Habsburg uralkodó ház és adminisztrációjának bármiféle hivatkozása erre a manifesztumra azért is megalapozatlan, mert Jelačič nem volt képes betölteni a királyi biztosi tisztet, tehát rendelkezései törvénytelenek. Ez a meg nem valósult, érvénytelen manifesztum volt a későbbi „fegyveres lázadás” vádjának az alapja.
- Ugyanez mondható el a többi, hivatkozott uralkodói kéziratokról és fővezéri rendeletekről is, mivel az október 3-i manifesztum kibocsátása után két héttel az uralkodó még a magyar hadügyminisztérium által felterjesztett kinevezéseket is megerősítette aláírásával, amivel elismerte a minisztérium és a kormány működésének törvényességét.
- Kálozon - a Zichy-család birtokán - a fölkelt falusi lakosság éjszakába nyúló harcban föltartóztatja és meghátrálásra kényszeríti Róth és Philippovich tábornokok csapatait, hozzájárulva ahhoz, hogy néhány nap múlva Ozorán Perczel Mór csapata, az ozorai népfelkelőkkel közösen az egész osztrák sereget foglyul ejtse.

483./ 1848. október 04.
Fejér-, és Veszprém-megye: Ivánka üldözi Jelačič hadseregét.
Wienerneustadt: A király feloszlatja a magyar országgyűlést.
- Miután Ivánka kiszabadult Jelačič fogságából, visszatérve Mógának jelentette Jelačič menekülési útvonalát. Móga nem volt hajlandó Jelačič-ot üldözni, de Ivánka dandárja azonnal megkezdte az üldözést. Az elővédet a váci önkéntes nemzetőr sereg 8 századnyi huszárral megerősítve képezte, Guyon vezetésével.
- A királyi országgyűlést feloszlató rendelkezése az *Áprilisi törvények* értelmében érvénytelen. Ugyanakkor a prágai (IV. 13-16.) az itáliai (VII. 25.) és bécsi (X. 6.) győzelmek révén megerősödő bécsi udvar Windisch-Grätz tábornagy támadásától várja a magyar lázadás leverését.

V. Ferdinánd magyar király

484./ 1848. október 05.
Jellačič seregének üldözése.
- Amire e nap estjén Guyon elővéd seregével Győrbe ért, addigra Jelačič serege már tovább vonult Bécs felé.

485./ 1848. október 06.
Bécs: Kitör a bécsi októberi forradalom. Latour meglincselése.
Bécs: A felkelők a magyarok bevonulását kérik.
Bécs: Bécs katonai parancsnoka Jozef Bem.
Krivácsy József Komáromba vezénylése.
- Bécsben kitört a forradalom. A felkelők több, 60.000 db karabélyt zsákmányolnak.
- A császár és családja Schönbrunnból Olmützbe menekül.
- A tömeg az utcán felismerte Ausztria hadügyminiszterét, Theodor Baillet de Latour grófot, aki a titkosszolgálat fejeként felelt a sok letartóztatásért és kínzásért. Elkapták, s felakasztották. Amíg a tömeg magasra emelve az Am Hofra, a Burg udvarára vitte, rugdalózott és vonaglott a levegőben, s míg hurkot akasztottak a nyakára, úgy vonyított, mint a disznó, amelyik érzi a torkán a böllér kését.
- A felkelők megakadályozták, hogy a Magyarországról menekülő Josip Jelačič császári altábornagy, horvát bán seregei bevonuljanak Bécsbe. A császárváros forradalmárai kérték a Magyarország katonai segítségét.
- Ugyanezen a napon érkezik Bécsbe Jozef Bem, aki átveszi a mozgó őrség parancsnokságát, s Wenzel Messenhauser bécsi nemzetőr-főparancsnok katonai tanácsadója.
- Krivácsy József ezredest Komárom erődjébe helyezik, a vár tüzérségi parancsnokának.

486./ 1848. október 07.
Tolna-megye: Ozorai győzelem.
- Jelačič elmenekülésével kiszolgáltatott helyzetbe hozta a Karl Roth vezette hadműveleti jobbszárnyát és hátrahagyott horvát helyőrségét. A magyar hadvezetés tudott Roth közeledéséről. Perczel Mór nemzetőr ezredes, és Csapó Vilmos nemzetőr őrnagy 15.000 fős népfelkelőkből és nemzetőrökből verbuvált csapatával Kálozdnál nyílt ütközetben megfutamította, majd Ozoránál bekerítette és fegyverletételre kényszerítette Roth seregét. Elfogták Karl Roth és Nicolaus Philippovich császári-királyi vezérőrnagyokat.
- Az ozorai volt az első olyan diadal, amelyet a magyar népfelkelők és nemzetőrök vívtak ki. Az ozorai ütközetnél ejtett egyszerre legtöbb hadifoglyot a magyar haderő a szabadságharc történetében.

Perczel Mór

Csapó Vilmos

- Perczel Mór hadseregében, a Csapó Vilmos nemzetőr őrnagy parancsnoksága alá beosztott egyik önkéntes (alföldi) nemzetőr század parancsnoka Görgei Arthur honvéd őrnagy, aki az ozorai csatában azt a feladatot kapta, hogy állja el a Székesfehérvárra dél felől vezető utat. Nem tudni, mit követett el Görgei, de a csata után Perczel Mór szolgálati helyének elhagyásával és árulással vádolta meg Görgeit, s főbe akarta lövetni.

487./ 1848. október 08.
Pandorf: Jelačič üldözése a Lajtán túl.
- Guyon elővéd serege elérte az osztrák határt. Menetben átvezette alakulatát a határon, s aznap seregével Bruck határában táborozott le, hogy bevárja a magyar fősereget. Azokat, akik húzódoztak átkelni a Lajtán, azokat főbelövéssel fenyegette meg.
- Újabb döntő pillanat ez Magyarország történetében, mivel az október 06-án kitört bécsi forradalom számított a magyarok katonai segítségére, hogy a magyar seregek Bécsben egyesülnek a forradalmárokkal, s közösen elkergetik a trónról a Habsburgokat.

488./ 1848. október 09.
Ausztria: Császári katonai egységek átállása a magyar honvédségbe.
Győr: Görgei Arthur hivatalos előléptetése.
- A császári hadsereg 15. határőrezrede átáll a magyar honvédség oldalára. Belőlük alakul a 4. ezred, majd a 85. és 86. honvédzászlóalj. Vezetője Barabás Mihály.
- A délvidéki harcokra rendelt II. Sándor cár nevét viselő császári gyalogezred 2. százada átlép a magyar honvédségbe, Ruprecht Sándor hadnagy vezetésével.
- Móga rájött, hogy Görgeinek mi a titkos megbízatása, s amikor Kossuth Győrben személyesen tett látogatást nála, benyújtotta lemondását. Erre Kossuth nyilvánosságra hozta Görgei Arthur előléptetését tábornokká, s kinevezte a 25.000 fős Feldunai Hadsereg fővezérévé. (10 nap alatt, egy hóhérkötél révén vált kapitányból fővezérré.)

489./ 1848. október 10.
Ausztria: Magyar hadállás foglalása Pandorfnál.
- A határ melletti Pandorfban táborba szállt magyar sereg felajánlotta katonai segítségét a bécsi forradalomnak. A magyar kormányban ekkorra - a pákozdi megmenekülés és a császári manifesztum hatására - felülkerekedtek a mérsékeltek, ezért a haladéktalan katonai beavatkozás helyett azt szabta feltételül, hogy az osztrák törvényhozás küldjön hivatalos felkérést a magyarok bevonulására.

490./ 1848. október 11.
Bécs: Az Osztrák Nemzetgyűlés feloszlatása.
A császári udvar Olmützbe költözik.
- Az Osztrák Nemzetgyűlés kamaráinak működését feloszlatják, s elrendelik, hogy gyűléseinek helyszínét tegye át Kremsierbe.
- A császári udvar és a kormány a család után Olmützbe menekült.

491./ 1848. október 12.
Pest: Nagysándor József belép a honvédseregbe.
- Nagysándor József, a császári hadsereg 1844 óta nyugalmazott ezredese belép a pesti lovas nemzetőr seregbe. A kapott parancsnak megfelelően Torontál vármegyébe vonult, ahol október–decemberben sikeresen akadályozta meg az aradi és a temesvári osztrák helyőrségek érintkezését.

Nagysándor József

492./ 1848. október 13.

Délvidék: Rózsa Sándor szabadcsapatot szervez.
Délvidék: Lenkey előléptetése.
- A Honvédelmi Bizottmány Rózsa Sándort amnesztiában részesítette, és így 150 felfegyverezett lovassal szabadcsapatot alakíthatott.
- Lenkey századát a magyar kormány a szökés miatt büntetésül (!) először beosztotta a rác lázadók ellen harcoló seregbe. Miután a század becsülettel végigharcolta a délvidéki háborút, Lenkey Jánost ezredessé léptették elő és kinevezték a 13. Hunyadi huszárezred parancsnokának. Az ő ezredébe osztották be Rózsa Sándor szabadcsapatát. (Érti valaki, hogy a magyar huszárezredek megszökése a császári seregből miért számított bűnnek a magyar kormány szemében? Tán, mert Petőfi számonkérte a kormányon a katonaság hazarendelésének elmulasztását?)

493./ 1848. október 14.
Erdély: Kisenyedi oláh mészárlás.
- Erdélyben az első mészárlásra 1848. október 14-én került sor, Kisenyeden. Ezt a települést a magyarok annyira biztonságosnak gondolták, hogy még a szomszédos településekről is ide jöttek védelmet keresni. Az oláhok ostromolni kezdték a falut, de a magyarok több napig kitartottak. Végül aztán letették a fegyvert, mire a románok 140 embert – férfit, nőt, gyermeket – lemészároltak.
- Egész városok, falvak pusztultak el, melyeknek rom-maradványai még évtizedek múlva is láthatók voltak. Ezt a pusztítást az oláhok vitték véghez hálaérzetből, amiért a magyar törvényhozás felszabadította őket. Azért, mert a magyar nemzet, mint testvéreket kívánta őket keblére szorítani. Megosztotta velük alkotmányát. A magyarok üldözött menekültek lettek e hazában.

494./ 1848. október 15.
Erdély: Székelykocsárdi oláh mészárlás.
- E napon Székelykocsárdot pusztította el egy oláh felkelő csapat. Összesen 60 magyart végeztek ki, állítólag olyan kegyetlenséggel, hogy a falu három lakosa, aki elbújt a románok elől, látva a borzalmakat felakasztotta magát.

495./ 1848. október 16.
Erdély: Agyagfalvi *Székely Nemzetgyűlés*. A székelyek esküje a magyar alkotmányra.
Erdély: Osztrák katonai megszállás, Háromszék ellenállása.
- Berzenczey László kormánybiztos összehívta az *Agyagfalvi Székely Nemzetgyűlést*. Hívására 60.000 fegyveres székely gyűlt össze. A népgyűlésen a székelyek föleskűdtek a magyar alkotmányra, hitet tett a forradalom és a jobbágyfelszabadítás, valamint a románokkal és a szászokkal való együttműködés mellett.
- Berzenczey javaslatára, Sombory Sándor ezredes vezetésével megalakult az önálló székely haderő, amely a magyar szabadságharc mellett fogott fegyvert.
- Novemberre Erdély, és egyben Székelyföld nagy részét megszállták a császári hadak. Csupán Háromszék állt ellen november végén is, lekötve ezzel a császári hadak jelentős részét. A székelyek ellenállását Háromszéken Gál Sándor ezredes, Berde Mózes kormánybiztos és Gábor Áron vezette. - Háromszék ellenállása tette lehetővé, hogy a végveszélybe került 1848–49-es forradalom és szabadságharc tovább folytatódjon.

496./ 1848. október 17.
Erdély: Boklyán és Gerendkeresztúron oláh mészárlás.
- A Bél település melletti Boklyán az oláhok 30 magyart, Gerendkeresztúron 200 magyart gyilkoltak meg.

406./ 1848. október 18.
Erdély: Puchner árulása.
- Az erdélyi fő-hadparancsnok, Puchner Antal az október 03-i *császári manifesztum* után felmondta az engedelmességet a magyar kormánynak, kiáltványban ostromállapotot hirdet és elrendelte a magyar nemzetőrség lefegyverzését.

497./ 1848. október 19.
Erdély: Balázsfalván és Mikeszázán oláh mészárlás.

- Balázsfalván az oláhok 400 magyart mészároltak le. Szintén legyilkolták Mikeszáza teljes magyar lakosságát.

498./ 1848. október 20.
Olmütz: István nádor haditerve Magyarország elfoglalására.
- Az osztrák kamarilla jóváhagyta az István-nádor (Magyarország nádora) által elkészített stratégiai tervet Magyarország elfoglalására. A terv szerint kilenc oldalról támadnak Magyarországra. A fősereg a Duna mentén, annak két partján Pest ellen támad. A második sereg Simunich vezetésével Nagyszombaton és Zsolnán keresztül segíti a főssereget. A harmadik sereg Götz vezetésével a Vág völgyén keresztül a bányavárosokat foglalja el. A negyedik sereg Schlick vezetésével Duklán át Kassát foglalja el. Az ötödik sereg Nugent vezetésével a Balaton környékét szállja meg. A hatodik sereg Puchner vezetésével Erdélyből kiindulva Nagyváradot foglalja el. A hetedik sereg Arad, Temesvár és Szeged várait és vidékét szállja meg. A nyolcadik sereg a Temesközt tartja megszállva. A kilencedik sereg Debrecent és a Felső-Tisza vidékét uralja. Mindezek közt legfontosabb feladat Pest megszállása.

499./ 1848. október 21.
Erdély: Zalatnai oláh mészárlás.
- Zalatna bányavárost az oláhok felgyújtották, s a menekülő lakosságot Ompolygyepű határában lemészárolták. 700 magyar esett itt áldozatul.

A zalatnai oláh mészárlás áldozatainak emlékműve Ompolygyepűn.

500./ 1848. október 22.
Felvidék: Osztrák katonai megszállás a Felvidéken.
- Simunich Boldizsár császári altábornagy hadteste a Császai-szoroson keresztül, Nagyszombaton és Zsolnán átvonulva, Trencsént elfoglalva betört a Vág völgyébe, és a falvakat erősen fosztogatva haladt a bányavárosok felé.

501./ 1848. október 23.
Ausztria: A magyar hadsereg októberi tétlen veszteglése.
Erdély: Boroskrakkón oláh vérengzés.
- A magyar hadsereg két héten át hiába várt a birodalmi gyűlés válaszára. Hiába állomásoztak Guyon seregei Brucknál, hiába volt a bécsiek ismételt, kétségbeesett segélykérése, hiába volt Csány meggyőző érvelése, a haditanács parancsot adott Guyon Richárdnak a visszavonulásra.
- Erdélyben ezen a napon az oláh lázadók Boroskrakkó és a környező települések magyarjait végezték ki. A lemészároltak száma 200 volt.

502./ 1848. október 25.
Ausztria: Bécs védelmi készültsége.
- A magyar hadsereg veszteglését használta ki a tábornaggyá előléptetett Windisch-Grätz. A császári haderő jelentős részét átcsoportosította Bécs alá. A várakozás 3 hete alatt az erőviszonyok végérvényesen átbillentek a császáriak javára. Windisch-Grätz mintegy 80.000 katonával és 210 löveggel rendelkezett, míg a magyar haderő létszáma nem érte el a 30.000 főt. A harcképességet tekintve a császáriak fölénye még ennél is nyomasztóbb volt. Windisch-Grätz elég erős volt ahhoz, hogy csapatai egyik felével

Jelačič csapatait megerősítse, s a magyarokkal felvegye a küzdelmet, a másik felével pedig visszavegye Bécsben a hatalmat.

Alfred Ferdinand zu Windisch-Grätz herceg

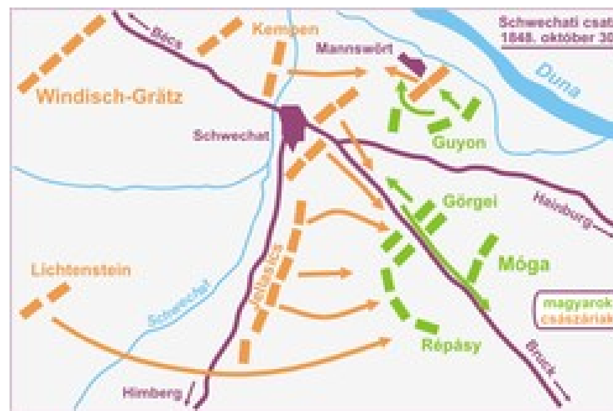
503./ 1848. október 26.
Felvidék: Toborzás Lipótvár védelmére.
Bukovina: A Vilmos huszárezred átállása a magyarok oldalára.
- A Magyar Honvédelmi Bizottmány Lipótvárnál akarja megállítani Simunich felvidéki előnyomulását. Utasítja Beniczky és Jeszenák kormánybiztosokat és Justh barsi főispánt, hogy népfelkelők toborzásával és fölfegyverzésével siessenek Lipótvár megerősítésére.
- A Vilmos huszárezred Bukovinában szolgáló százada Gojnár György Pál vezetésével megszökik a császári ezredből, s beállnak a magyar honvédségbe.

504./ 1848. október 27.
Felvidék: Csatavesztés Kosztolnánál.
- Ordódy Kálmán őrnagy, Lipótvár parancsnoka 320 honvéddel és 2.000 kaszás nemzetőrrel Kosztolna előtt védelmi állást foglalva felveszi a harcot Simunich császári seregével. Simunich ágyúival és lovasságával két óra alatt eldöntötte a csatát. Ordódy visszamenekült Lipótvárba, ahonnan a menekülő nemzetőröket kizáratta.
- A Lipótvárból kizárt, Kosztolnáról menekülő népfelkelőket a császáriak az utolsó szálig levágták, sokan a Vágba fulladtak.

505./ 1848. október 28.
Ausztria: A magyar hadsereg előnyomul Schwechát felé.
- A Móga János által vezetett magyar sereg 3 heti várakozás után megkezdte előrenyomulását a Bécs védelmére felállt császári állások felé, s a Schwechat melletti dombokon szállt táborba.

506./ 1848. október 29.
Erdély: Borosbenedek, Magyarigen, Borosbocsárd, Algyógy magyar népét kiirtják az oláhok.
- A 28-ról 29-re virradó éjszaka az oláhok Borosbenedek 400 magyar lakosát végezték ki. Magyarigen 200 magyar lakosát ölték meg. Borosbocsárdon 40 magyar civilt végeztek ki. Algyógyon 85 magyart gyilkoltak meg.

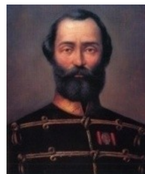
507./ 1848. október 30.
Ausztria: Schwechati ütközet.
Erdély: Az Erdélyi Hadsereg újraszervezése. Ideiglenes főparancsnoka Czetz János.
- Windisch-Grätz a magyar hadsereg meddő várakozása alatt mintegy 80.000 főnyi sereggel gyűrűbe fogta a császárvárost, és egyesülve Jellačič seregével elvágta a magyar seregek Bécsbe vezető útját is.
- Időközben a Honvédelmi Bizottmány Kossuthot katonai erősítéssel a magyar táborba küldte. Windisch-Grätz közben a magyar sereg vezérét, Móga tábornokot próbálta átállásra bírni. Móga válaszul követe útján követelte Windisch-Grätz-től Jelačič letartóztatását és átadását, hogy lázadás és hazaárulás miatt magyar bíróság elé állíttassa. Erre Windisch-Grätz Móga követét, Ivánkát letartóztatta és börtönbe vetette.

Schwecháti ütközet

- A magyar haditerv szerint a Guyon vezette jobbszárny Kempen seregén áttörve átkaroló hadművelettel előre hatol Mannswörth-be. A Görgei által vezetett magyar hadsereg zömét kitevő elő- és középhadnak frontális támadással Schwechatot kell elfoglalni. A balszárnynak Görgei jelére a középhaddal együtt kell előnyomulni.
- A magyar hadsereg jobbszárnya, hideg, borongós reggelen, 5 órakor kezdte a harcot. Két pesti önkéntes nemzetőr zászlóalj és egy székely határőr zászlóalj élén Guyon Richárd őrnagy szuronyrohamot indított. Már reggel 9 órakor magyar zászló lengett Mannswörth falu templomának tornyán. A zászlót Guyon vitte bal kezében, s mire a templomhoz jutottak, a zászló három helyen volt átlőve. Délutánig Guyon százada elfoglalta a Schwechát-folyó hídját, s felkészülten várta Görgeit, hogy a haditerv szerint Schwechát városát megrohamozzák.
- Ez idő alatt azonban a centrumban Görgei serege eredménytelen tüzérségi párbajt folytatott, miközben Görgei aludt, s ahelyett, hogy seregét támadásba indította volna Jelačič centruma ellen, a sereg parancs hiányában egyetlen lépés előrehaladás nélkül várta Répássy balszárnyának felzárkózását. (Répássy viszont azért nem érkezett, mert nem kapott jelzést Görgeitől az indulásra, hiszen a főparancsnok aludt, más szemtanú szerint egy falusi civil házában lázas pánikrohamban fetrengett, s képtelen volt a támadási parancsot kiadni.)
- Így a magyar hadrend Görgei derékhadának mozdulatlansága és Rápásy lemaradása miatt ferde vonalat vett fel. Fennállt a veszély, hogy az így kialakuló ferde arcvonalba középen benyomul a Jelačič vezette ellenség, s oldalról kettévágja a centrumot.
- A csata sorsa délután fordult meg, amikor a Görgei parancsnoksága alatt álló derékhad az ágyútüzet nem állván, futásnak eredt. Görgei csapatainak nagy része tömegesen megfutott. Répásy ezredes késve érkezése ekkor szerencsének bizonyult, mert éppen akkor érkezett a csatatérre, mikor a császári lovasság Görgei hátába kerülhetett volna. Azonban Lichtenstein Répásy megjelenése miatt nem merte elrendelni a rohamot, így Görgei serege elkerülte a bekerítést és nagyobb veszteségek nélkül le tudott vonulni a csatatérről. A derékhad meghátrálása láttán Móga általános visszavonulást rendelt el.
- Görgei az egyébként sértetlen magyar derékhaddal egy menetben visszavonult Magyarország területére. Miután Guyon azt látta, hogy magára hagyták a csatatéren, a Duna vonala mentén seregével rendben az ausztriai Pandorfba, táborába vonult vissza. A lehetőség elmúlt.
- Bécs fallal körülvett belvárosának eltorlaszolt városkapuja Windisch-Grätz ágyúzásától szétesett, s alkonyatkor, a cserbenhagyott császárváros Windisch-Grätz lábainál hevert.
- Erdélyben októberre az erdélyi magyar csapatok helyzete válságosra fordult. Háromszék kivételével fel kellett adni Erdélyt. Az erdélyi magyar csapatok a Csucsai-szorosig vonultak vissza. Ekkor az őrnaggyá előléptetett Czetz Jánost megbízták, hogy szervezze újjá a 10.000 fősre tervezett Erdélyi Hadsereget, s kinevezték annak ideiglenes parancsnokává. (Czetz János örmény felmenői Pesten, a mai Erzsébetvárosban éltek Vartan néven. Szülei költöztek Gidófalvára, ahol apja határőrszázadot szervezett. János hét éves korától katonatisztnek tanult előbb Kézdivásárhelyen, majd Bécsújhelyen a Theresianumban, ahol az Akadémia évfolyamelső tisztjeként avatták hadnaggyá. 1846-tól bécsi Földrajzi-Térképészeti Intézetben dolgozott. 1848 júliusában jelentkezett a magyar honvédseregbe. Főhadnagyként a hadügyminisztériumba osztották be, majd szeptemberben Mészáros

Lázár hadügyminiszter mellett a Délvidéken vett részt a harcokban. A Batthyány-kormány lemondása után az Országos Honvédelmi Bizottmánynál a katonai ügyek előadója volt.)

Czetz János

508./ 1848. október 31.
Ausztria: Bécsi forradalom leverése.
Görgei kinevezésének utólagos bejelentése, Kmety és Guyon előléptetése.
- A bécsi forradalom sorsa megpecsételődött. Windisch-Grätz herceg bevonult az Auersperg herceg és Jellasich altábornagy által bekerített Bécsbe. Rögtönbíráskodást vezetett be és a vezető forradalmárokat kivégeztette.
- Kossuth a swecháti vereség elismeréseként utólag bejelenti, hogy Görgeit már Zichy gróf felakasztása után tábornokká léptette elő, s ezúttal a Feldunai Hadsereg főparancsnokává nevezi ki. (Görgei Arthur eddig 2 csatában vett részt. Az ozoraiban időnként jelen volt, de csatában nem vett részt, a swecháti csata elvesztését pedig ő idézte elő.)
- A parndorfi ütközetben Kmety György egységével visszavert egy lovassági támadást, ezért Kossuth alezredessé léptette elő.
- Guyon hősies katonai sikere láttán Kossuth már a schwecháti csatatéren elragadtatott elismerését fejezte ki Görgei és Móga előtt, majd ezen a napon Guyon Richárdot bátor hazafi vitézségéért ezredessé léptette elő, majd parancsba adta, hogy a köpcsényi tábor állományával szervezze meg, s azonnal indítsa meg a Balthazar Simunich elleni expedíciót.
- Görgei megpróbálta Kossuthot rábeszélni döntése megváltoztatására. Ennek sikertelensége után Görgei mindent elkövetett, hogy kivegye a hadjárat vezetését Guyon kezéből A vitatkozás miatt Guyon tizenkét óra késedelmet szenvedett seregének elindításával. Guyon ekkor közölte Görgeivel:

„Ezt a parancsnokságot rám bízták, és magának az Úristennek sem adom át."

509./ 1848. november 01.
Komárom további erődítése.
Perczel Mór megkapja előléptetését az ozorai győzelemért.
Csapó Vilmos és Kmety György előléptetése.
- Török Ignác vezetésével megerősítik a Duna jobbpartján lévő Monostori-erődrendszert.
- Az Országos Honvédelmi Bizottmány az ozorai győzelemért Perczel Mórt tábornokká, Csapó Vilmost pedig ezredessé léptette elő. Tekintettel arra, hogy Görgei Artúr gyűlölte Perczel Mórt mindazokért a tulajdonságokért, amelyek belőle hiányoztak, ott ártott neki, ahol csak tudott. Ez az ellentét a későbbiekben sok gondot okozott a magyar hadvezetésnek.
- Kossuth a schwecháti csatában kifejtett helytállásáért Kmety Györgyöt és Csapó Vilmost zászlóaljparancsnokká léptette elő.

510./ 1848. november 02.
Berlin: Konzervatív fordulat Poroszországban.
- A forradalmi hullám apadtával IV. Frigyes Vilmos a liberális alkotmányt - Bismarck tanácsára - eltörölte, majd december 5-én feloszlatta a porosz nemzetgyűlést és oktrojált alkotmányt bocsátott ki. Így liberális kormányzását abszolutista uralommal váltotta fel.

511./ 1848. november 03.
Pozsony: Bem és Kossuth első tárgyalása.
Felvidék: Simunich menekülése Guyon elől.

- Bem Pozsonyban, a Zöldfa-fogadóban Kossuth-tal tárgyal, s felajánlja katonai szolgálatait. Kossuth, a rossz benyomása és bizalmatlansága miatt (vagy, mert Bécsből, Görgein keresztül megtiltották) nem tart rá igényt, s Bemet tájékozódás végett Guyon Richárd mellé osztja be. Bem Guyon serege után indul a Felvidékre.
- Guyon hadteste vasúton, szekereken és erőltetett gyalogmenetben elérte a Modor-Bazin vonalat. Guyon a sárfői főhadiszállásán értesült, hogy Simunich, a magyar sereg megérkezésének hírér megkezdte a visszavonulást Nagyszombatból Nádasd irányába. Guyon parancsot küld Ordódy Kálmánnak, Lipótvár parancsnokának, hogy azonnal égesse fel Jablonicnál a Miava hídját.

512./ 1848. november 04.
Erdély: Marosújvári oláh vérengzés.
- Marosújváron és környékén 90 magyar nemest fogdostak össze, akiket Balázsfalvára akartak hurcolni. Azonban alighogy elindultak Marosújvárról, a rabokat egy román pap megimádkoztatta, majd mindannyiukat legyilkolták, s a holttestüket a Marosba dobták.

513./ 1848. november 05.
Felvidék: Simunich üldözése.
- Felvidéken Guyon hadteste bevonult Nagyszombatba. Nagyszombat parancsnoka Klapka György tábornok volt, aki a vár ágyúit már korábban Pozsonyba küldte, nehogy Simunich kezére jussanak. Guyon itt értesült arról, hogy Ordódy Kálmán, a sáros utakra hivatkozva megtagadta a Miava-híd felrobbantását, így nyitva maradt Simunich menekülési útja.
Guyon hadbírósággal fenyegette meg Ordódyt, és Takács Ferdinánd vezetésével egy saját különítményt küldött a híd felégetésére. Persze, ez már eleve megkésett intézkedés volt, mivel így az ép hídon a császári haderő átjuthatott Csehországba. Guyon Nagyszombatban találkozott Bemmel, aki éppen Pozsonyból utazott hozzá. Guyon meghívta Bemet, hogy tartson vele, mert másnap csata lesz, s tekintse meg, hogyan harcolnak a magyar népfölkelők. Bem elfogadta Guyon meghívását.

A Nádasi-szoros, Nagyszombat és Lipótvár térképe

514./ 1848. november 06.
Felvidék: Bunyóci és Jablonici csata.
- Guyon Bunyócon érte utol Simunich utóvéd 4 századát. Guyon bekerítette az ellenséget és fegyverletételre kényszerítette.
- Az üldözés tovább folytatódott. Guyon Nádas és Jablonic közt érte utol Simunich derékhadát. A császáriak ekkorra a környező magaslatokon ágyúállásokat alakítottak ki. Guyon balszárnya, melyet Klapka vezetett, lemaradt, s az ütközet ideje alatt elő sem került. Simunich zavartalanul ágyúzta a magyar állásokat. Guyon Bemre bízta a középhad irányítását, ő maga a jobbszárnyat vezette. Mack őrnagyot egy üteggel

elindította előre, hogy kerüljön Simunich elé, s ha tudja, akadályozza meg a Miava-hídon való átkelését.
- A Bem és Guyon menetelve, támadás közben folyamatosan ágyúzta Simunich seregét, ezért a császáriak ágyúikat hátra hagyva elmenekültek Jablonic felé. Guyon a jablonici rónára kiérve döntő támadásra készült, s itt szembesült azzal, hogy a híd ép, s azon keresztül Simunich serege zavartalanul masírozik ki az országból. Guyon is átkelt seregével a hídon, s estig Csehországban tovább üldözte Simunich-ot.
- Visszatérve Guyon hadbíróság elé küldte Ordódy Kálmánt, azonban Görgei fölmentette, s megszüntette a hadbírósági eljárást. Bem véleménye Guyonról:

„Guyon kitűnő hadvezéri tehetség, de a sorezredek tisztjei még nem szoktak engedelmességhez.”

- Görgei véleményét Guyonról minden fórumon terjesztette:

„Guyon ezredest folytonos, esztelen dispozitiói miatt leváltani kényszerültem. Bem kedvező ítélete Guyonról és kedvezőtlen véleménye rendes tisztjeink iránt annyira homlokegyenest ellenkezett tulajdon tapasztalatommal, hogy kevés okot láttam Bem hadi működéséről maradandó hasznot remélni.”

515./ 1848. november 08.
Délvidék: Ormosdi ütközet.
- Ormosdon a Perczel Mór vezette magyar sereg megveri a Laval Nugent vezette osztrák csapatokat. Ezzel a Muraközből is kiszorította a császári csapatokat.

516./ 1848. november 09.
Délvidék: Strázsai győzelem a rácok fölött.
- A rác haderő november elején 12.000 felkelőből és szerviánusból, 4.000 határőrből és mintegy 80 ágyúból állt. Támogatta őket a császárhű temesvári helyőrség. Így a Temesközben összesen 24.000 fős rác-osztrák sereg állt szemben a magyarok 16.000 főnyi reguláris és 6.000 főnyi nemzetőri alakulatból álló erejével. A magyar erők négy nagyobb egységre bomlottak. A Kiss Ernő távollétében parancsnoki tisztet betöltő Vetter Antal a jobbszárnnyal Nagybecskereken, a Damjanich alezredes vezette balszárny Fehértemplom és Versec térségében állomásozott, míg Nagysándor József 4.000 nemzetőrrel Temesvárt tartotta szemmel. Máriássy János hadteste Arad körülzárását kapta feladatul.
- Damjanich e napon támadásra szánta el magát. Hajnalban 700 honvéddel megrohanta Strázsát, és katonái szuronnyal kiverték állásaikból a rác felkelőket. A menekülési utakat a Württemberg-huszárok és Rózsa Sándor szabadcsapatai elzárták, és a kelepcébe került rácok között nagy mészárlást vittek véghez. Az 1.200 védő közül 673-an elestek, 70-en fogságba estek, és 2 ágyú is Damjanich kezére került.

517./ 1848. november 10.
Bécs: Robert Blum kivégzése.
- Robert Blum (szül. 1807.11.10. Köln) német liberális politikust, a frankfurti német előparlament alelnökét, a frankfurti nemzetgyűlés alkotmánybizottságának tagját, a parlamentben a radikál-liberális irányzat vezetőjét a Bécs melletti Brigittenauban elfogták és rögtönbíráskodás ítéletével agyonlőtték.

518./ 1848. november 11.
Nagyszombat: Görgei levele Kossuthoz.
- Görgei megrészegült attól, hogy Kossuth mennyire bizalmába fogadta, s tőle milyen szédületes előléptetési sorozatban részesült. Német nyelvű levélben tárta Kossuth elé a jövőre vonatkozó terveit. Kifejtette, hogy miután közveszély idején az egyedüli mód a haza megmentésére minden hatalomnak egy kézben adása, egy diktátor kinevezése, mely alkalmas személy éppen ő, kit erre Kossuthnak ki kell nevezni.

„Azon embereknek, kik szükségesnek találták a magyar hadsereg nagyobb részének vezérlését egy egyszerű polgárra (Kossuthra) *bízni, mondom, ugyanazon embereknek kell megítélniük, vajon Magyarországot nem zaklatja-e balcsillagzata annyira, miként romlásától egyéb nem mentheti meg, mint egy hatalmas diktátorság felállítása.”*

519./ 1848. november 12.

Pest: Kossuth levele Görgeihez.
- Arra nincs írásos dokumentum, hogy Kossuth válaszolt-e Görgeinek a diktátori igény bejelentésére. Kossuth közben értesült, hogy a császári kamarilla december közepére irányozta elő a leszámolást a magyarokkal. Ezért Görgei részére levélben meghatározta a katonai feladatokat. (A magyar nyelvű levelet Görgei kamarillája fordította neki németre.)

> *„Ha igaz, miként az ellenség három pontra osztotta erejét, s ha mi mindhárom invázíót egyszerre akarnánk ellensúlyozni, bizonyosan nem boldogulnánk. Én addig, míg tavaszra Ön ármádiáját legalább 80.000 emberre emelnénk, mit bizonyosan tenni fogunk, a mentséget csak abban látom, hogy titkon váratlan gyors mozdulatokkal, túlbiztos erővel csapjon kegyed az ellenségnek egy-egy külön osztályára, s azt jól megverje. Így némi siker is remélhető, pedig erre mondhatatlanul szükségünk van. Nekem úgy látszik, hogy az ilyen offenzíva és az ellenségnek eltakarítása lehet ránk nézve a legbiztosabb defenzíva ezen az őszön."*

520./ 1848. november 13.
Nagyszombat: Haditerv a Nádasi-szoros védelmére.
Pest: Guyon leváltása.
- Guyon írásban kidolgozta a Nádasi-szoros védelmi tervét, s kérte Kossuth-tól az Honvédelmi Bizottmány intézkedését a szükséges blokkházak felállítására és ágyúk biztosítására. Csányi László kormánybiztos támogatta Guyon hadműveleti tervét.
- Görgei Guyon késedelmességét tette felelőssé, amiért Simonich serege kijutott az országból, s elérte, hogy Kossuth leváltsa Guyon Richárdot a nádasi dandárparancsnokságról. Görgei javaslatára Kossuth Ordódy Kálmánt nevezte ki dandárparancsnoknak.

521./ 1848. november 14.
Pest: A labancok akciói.
- A külföldi hatalmat kiszolgáló hazaárulók, a labancok sem tétlenkedtek. Gróf Dessewffy Emil, a konzervatív *„Budapesti Híradó"* egykori lapvezére például eljuttatta Schwarzenberghez azoknak a névjegyzékét, akiket kézrekerítésük után, minden teketória nélkül fel kellene kötni, mert:

> *„A halottak nem térnek vissza, nem részesülhetnek közkegyelemben és nem emigrálnak idegen országokba."*

A jegyzékéből gróf Batthyány Lajos nevét éppúgy nem felejtette ki, akár Kossuthét, vagy Madarász Lászlóét, gróf Teleki Lászlóét és Táncsics Mihályét sem.

522./ 1848. november 15.
Bécs: Ausztria konszolidációja.
- November közepére Bécs olyan nyugodt és békés volt, mint Ferenc-császár uralkodásának legboldogabb éveiben. A pincérek udvariasan szolgálták ki azokat a csapattiszteket, akikre 2 hete még háztetőkről lövöldöztek. Visszatért a békehangulat, s Zsófia főhercegnő udvari klikkje felbátorodott.

523./ 1848. november 17.
Délvidék: Rózsa Sándor újra harcban, majd leszerel.
- Asbóth Lajos ezredes parancsba adja Rózsa Sándornak, hogy csapatával számolja fel az Ezeres nevű falu lázadóinak ellenállását. Rózsa Sándor szabadcsapatával megtámadta és kirabolta a falut, 36 lakosát megölték. Emiatt Vukovics Sebő, Délvidéki kormánybiztos feloszlatta a szabadcsapatot. Rózsa Sándor ez után Szeged környékén csikósnak állt és megnősült.

524/ 1848. november 21.
Olmütz: Ausztria új kormányt alakít.
Párizs: Kiadják a Francia Köztársaság alkotmányát.
- A forradalmak letörésére és a dinasztia megmentésére az udvari kamarilla kialakítja új stratégiáját, s ennek megfelelően új kormányt alakít. A miniszterelnök és a külügyminiszter tisztségét egyszemélyben *Felix Ludwig Johann Fürst zu Schwarzenberg* herceg (Windisch-Grätz apósa) töltötte be. A kormány tagjai: Alexander Bach (aki 8

hónapja még a Bécsbe érkező Kossuth hintójából kifogatta a lovakat, s maga húzta azt), Karl Ludwig von Bruck és Franz Seraph von Stadion.
- Schwarzenberg dolgozza ki Zsófiával a Habsburg-ház túlélési taktikáját. Mivel Ferdinánd nem szegheti meg királyi esküjét, el kell takarítani a trónról. A helyére ültetett új uralkodó nem ígért semmit, semmire nem esküdött, s akár szíjat is hasíthat a rebellis magyarok hátából.

Felix zu Schwarzenberg herceg

- Schwarzenberg politikai programjának középpontjában az erős, német birodalmi Ausztria megteremtése állt, amely a kialakuló német birodalomban Bécs fővárossal, a Habsburg dinasztia vezetésével magának igényli a vezető szerepet. Kormányzati elveit úgy foglalta össze, hogy a császár parancsol, a nép pedig engedelmeskedik. Ebben semminemű területi, vagy jogi különállásra nem volt lehetőség, így egyenes út vezetett a magyar államiság, a magyar alkotmányosság felszámolásához és a neoabszolutizmus megteremtéséhez. Politikai koncepciója mély benyomást gyakorolt a fiatal Ferenc Józsefre, aki ezekhez az elvekhez később is makacsul ragaszkodott.
- Párizsban kiadják a 2. Köztársaság alkotmányát, amely csaknem korlátlan hatalommal ruházta fel az államelnököt. Franciaország prezidenciális állam lett.

525./ 1848. november 28.
Erdély: Felvincen oláh vérengzés. Sepsiszentgyörgyön Székely Nagygyűlés és Gábor Áron felajánlása.
- A székely lakosságú Felvincet a személyesen Avram Iancu által vezetett oláh sereg dúlta fel. Itt 30 magyart öltek meg. Az erdőkbe elmenekült lakosságból további 170 fagyott meg a téli hidegben, vagy halt éhen.
- Puchner tábornok megadásra szólította fel Erdély népét, ezért ezt a kérdést meg kellett vitatni és dönteni kellett. A székelyföldi forradalmi párt, a Kiskomité vezére Illyefalvi Gál Dániel volt, aki kiváló szónoki képességekkel bírt. Sepsiszentgyörgyre összehívta a Székely Nagygyűlést, amikor elhatározták Háromszék önvédelmét.
- Tehát nem támadnak, de megvédik magukat. A közigazgatás élére Berde Mózes kormánybiztost és Horváth Albert királybírót nevezték ki. A székelyek ellenállását Háromszéken Gál Sándor ezredes, Berde Mózes kormánybiztos és Gábor Áron vezette. Ekkor próbálták ki Gábor Áron Bodvajban öntött két ágyúját.

> *„Uraim! Hallom, hogy a főtiszt urak azt mondják, hogy meg kell hajolnunk az ellenség előtt, mert nincs muníció, nincs ágyú. Uraim, ha csak ez a baj, úgy én mondom, hogy két hét alatt lesz ágyú, lesz muníció, amennyi kell.”* (Gábor Áron)

Gábor Áron ágyúja

- Ez után a Naggyűlés megbízta Gábor Áront az ágyúöntéssel. Előbb az Erdővidék Bodvaj községi hámorában kezdte meg az öntést, de a térséget hamarosan elfoglalták az oláhok, ezért Kézdivásárhelyre, Thuróczy Márton műhelyébe költöztette az öntőműhelyt. Az ágyúgyártás megszervezéséhez Gábor Áron átadta 400 rénusi arany forint örökségét. Kézdivásárhelyen már a begyűjtött harangok bronzzából öntötték az ágyúkat.
- Gábor Áron a városban a magyar tüzérség kiképzéséhez iskolát szervezett és működtetett.

526./ 1848. november 29.
Pest: Kossuth kinevezi Bemet Erdélybe főparancsnoknak.
- Kossuth Lajos kinevezi Jozef Bem vezérőrnagyot az Erdélyi Hadsereg főparancsnokának.
- Amig Bem tisztségét átvette, Czetz János az Erdélyi Hadsereg újjászervezését példás lelkiismeretességgel elvégezte. Így Bem rövid időn belül (december 18-án) meg tudta indítani támadását a császáriak ellen.
- Czetz János Bem vezérkari főnöke, hadműveleti terveinek kidolgozója lett. Ugyancsak végig Bem tisztikarában szolgált Brassai Samu is.

527./ 1848. november 30.
Délvidék: Palánki győzelem.
Erdély: Az 1. Hídvégi csata.
- Délvidéken Vetter Antal támadást indít Palánka, Alibunár és a fő célpont, Tomasovác ellen, azonban csak a Maderspach Ferenc által vezetett támadás sikeres, akik Palánkot sikerrel beveszik, Alibunár és Tomasovác felszabadítása nem sikerült.
- Erdélyben, Hídvégen a magyarok szétverték a Puchner generális által vezetett osztrák sereget. A csatában először vetették be Gábor áron 4 ágyúját. (Az első ágyú neve: Jancsi.) A német sereg annyira megrettent a magyar tüzérségtől, hogy pánikban elmenekült a csatából. Puchner azt hitte, hogy a magyarok a franciáktól kaptak katonai segítséget.

528./ 1848. december 01.
Erdély: Bem átveszi a főparancsnokságot.
Rajka: Görgei hadművelete: hátrálás.
- Kossuth csak azért küldte Bemet Erdélybe, hogy ne legyen Magyarországon, mert szerinte az amúgy is elveszett Erdélyen már nem lehet segíteni.
- Bem úgy lépett Erdélybe, hogy a népet, beleértve a parasztságot is, megnyerte a magyar ügynek. Bem a seregéhez érkező Petőfit személyes szolgálatra maga mellé vette titkárnak, futárnak, kémnek. Fiaként kezelte. Petőfi Bemet apjának szólította. Petőfi tevékenyen közreműködött Bem intézkedéseinek kidolgozásában. A politikai döntéseket Bem Petőfi javaslatai alapján hozta, s a hivatalos dokumentumokat Petőfi írta meg franciául, majd Bem jóváhagyása után ő fordította le magyarra. Kiáltványt intézett Erdély népéhez, amiben nemzeti és vallási jogegyenlőséget hirdetett. A hivatalbetöltésnél eltörölte a születési, nyelvi, felekezeti előjogokat, s az ügyeit minden nemzetiség a saját anyanyelvén intézhette. A hadirokkantak és elesettek családjának állami gondoskodást ígért. A só árát leszállította. Az oláhokat a falvakból elüldözte, s helyükre magyarokat telepített, ezeket a falvakat nagyszámú nincstelen magyar családdal benépesítette. Az így megteremtett erős nemzeti egység nyomán Bem sorra nyerte csatáit, s hamarosan keresnie kellett az ellenséget Erdélyben.
- Ugyanakkor Görgei Magyarországon csak hátrált, meg hátrált. Mivel Bem intézkedései politikai természetű intézkedések voltak, s intézkedéseihez Bem Kossuthtól teljes jogkört követelt és kapott, Görgei legjobban Bemet gyűlölte. Görgei gyűlölködő emlékiratából egyértelműen kiderül, hogy a „függetlenségi rebellissel” legelsőként, még Kossuth előtt akart leszámolni.

529./ 1848. december 02.
Olmütz: V. Ferdinánd magyar király lemondatása.
Olmütz: Ferenc József kinevezése.
Petőfi köszöntő verse.

- A morvaországi Olmützbe menekült császári udvarban a magyarországi rendcsinálás előjátékaként V. Ferdinánd magyar királlyal aláíratják saját lemondását, s Prágába költöztetik. Bár a gyengeelméjű uralkodó pozícióban tartásával fenntartott kormányzati rendszer évtizedek óta kiválóan megfelelt a kancellária zavartalan kormányzási igényének, most a lemondatást elsősorban Zsófia főhercegnő hatalmi igénye motiválta. Az utód Zsófia fia, Ferdinánd öccsének, Ferenc-Károly főhercegnek a fia, Ferenc József lett.
- Ferenc Józsefet hatalomba emelése alkalmából kiáltvánnyal fordul a magyarokhoz, amiben:
„… parancsol, meghagy, elrendel és alárendel. Kihirdeti, hogy várja alattvalói alázatos hódolatát.”
- Ferenc József első intézkedésével kinevezte Jelačič-ot Dalmácia és Fiume kormányzójává.
Debil Habsburg ábrázat:

I. Ferenc József osztrák császár

- Petőfi olyan köszöntő ódával lepi meg Ferenc Józsefet, amilyet még király nem kapott.

Petőfi: Akasszátok föl a királyokat!

Lamberg szivében kés, Latour nyakán
Kötél, s utánok több is jön talán,
Hatalmas kezdesz lenni végre, nép!
Ez mind igen jó, mind valóban szép,
De még ezzel nem tettetek sokat –
Akasszátok föl a királyokat!

Kaszálhatd a fűt világvégeig,
Holnap kinő az, ha ma lenyesik.
Tördelheted le a fa lombjait,
Idő jártával ujra kivirít.
Tövestül kell kitépni azokat –
Akasszátok föl a királyokat!

Vagy nem tanúltad még meg, oh világ,
Gyülölni méltóképen a királyt?
Oh, hogyha szétönthetném köztetek
Azt a szilaj veszett gyülöletet,
Mitől keblem, mint a tenger, dagad! –
Akasszátok föl a királyokat!

Szivöknek minden porcikája rosz,

Már anyja méhéből gazságot hoz,
Vétek, gyalázat teljes élete,
Szemétől a levegő fekete,
S megromlik a föld, melyben elrohad –
Akasszátok föl a királyokat!

Ezerfelé bús harcmező a hon,
Arat rajt a halál irtóztatón,
Itt egy falu, amott egy város ég,
Százezerek jajától zúg a lég.
S halál, rablás mind a király miatt –
Akasszátok föl a királyokat!

Hiába ömlik, hősök, véretek,
Ha a koronát el nem töritek,
Fejét a szörny ismét fölemeli,
S akkor megint elől kell kezdeni.
Hiába lenne ennyi áldozat? –
Akasszátok föl a királyokat!

Mindenkinek barátság, kegyelem,
Csak a királyoknak nem, sohasem!
Lantom s kardom kezembül eldobom,
A hóhérságot majd én folytatom,
Ha kívülem rá ember nem akad –
Akasszátok föl a királyokat!

Verstanilag soha, senki nem írt jobb verset Ferenc Józsefnek. Hogy a nép nem hallgatott Petőfire, az történelmi hiba, aminek majd megfizeti az árát.

530./ 1848. december 03.
Erdély: Arad várának ostroma.
Pozsony: Görgei proklamációja.

- A Jozef Wysoczky őrnagy által vezetett lengyel zászlóalj ostromolja az osztrákok által megszállva tartott aradi várat.
- Válaszul az osztrák királypuccsra, Görgei Pozsonyból, politikai nyilatkozatot tesz közzé (nem tudni mi jogon, mivel a hadseregnek harcolni kellene, s a politikába nem szólhatna bele):

> *„A hadsereg kinyilatkoztatja, hogy Magyarország törvényes függetlenségét és a nemzet alkotmányos jogait az országgyűlés és az általa megbízott kormány parancsainak megfelelően védeni és oltalmazni, szent kötelességének tartja. Kinyilatkoztatja továbbá, hogy az ország ügyeibe bárki által megkísérlendő beavatkozást bitorlásnak fog tekinteni, s az országot minden támadás ellen utolsó csöpp vérig védeni van elhatározva."*

Tehát, Görgei ekkor az országgyűlést és az országgyűlés által kinevezett kormányt ismeri el Magyarország törvényes irányító szervének. Aki ezt a konstellációt nem tartotta elfogadhatónak, s inkább a puccsal trónra ültetett császárt kívánta szolgálni, annak nyitva állt az ajtó, s békésen távozhatott a magyar hadseregből. De nem ment senki, mert a magyar honvédségben már csak az maradt, aki a magyar hazát élete árán is szolgálni akarta, valamint az, akit a bécsi kamarilla titkosrendőrsége a magyar hadseregbe osztott be szolgálatra.

531./ 1848. december 04.
Délvidék: Tomasovác elfoglalásának kudarca.
Felvidék: Tót katonai támadás, Budatínnél magyar győzelem.

- A Délvidékre visszatérő, tehetségtelen Kiss Ernő 10.000 emberrel megtámadta a szerbek táborát Tomasovácon. A gyenge összhang azonban megakadályozta a sikert. A kudarc után új haditervet dolgoztak ki.
- Beniczky Lajos alezredes nemzetőr serege élén több sikeres ütközetet vívott a Galíciából betörő császári csapatok és szlovák felkelők ellen. Budatín mellett győzelmet aratott a Galíciából betört Jozef Miloslav Hurban vezette tót felkelők felett.

532./ 1848. december 06.
Pest: Az országgyűlés titkos ülése.
- A liberális nemesség azt javasolta, hogy ismerjék el Ferenc Józsefet Magyarország törvényes királyának. Ez volt a későbbi *„Békepárt"* első politikai megnyilvánulása. Kossuth elemezte és értékelte a kialakult hatalmi helyzetet.
Szerinte Ferdinánd lemondatása a magyar királyi címről semmis. Jelenleg is V. Ferdinánd az érvényesen megkoronázott magyar király. Az országgyűlés többséggel elvetette a liberális nemesség javaslatát, s trónbitorlónak nyilvánította Ferenc Józsefet.
- De a köznemesség már alkalmasnak érezte az időt arra, hogy felvesse a császári házzal való megbékélés gondolatát. A jobbra tolódás oka a parasztok fokozódó elégedetlensége és félelem a polgári átalakulás következetes végigvitelétől, ami veszélyeztette a köznemesség kiváltságos helyzetét.
- Mivel Ferenc József lázadónak bélyegezte a magyar országgyűlést, sokan megrettentek. Ezért ekkor már mind a főnemesség, mind a köznemesség készségesnek mutatkozott a megalkuvásra. A császári házzal megegyezni kívánó, egyre gyarapodó réteg fő képviselője Görgei Arthur volt.

533./ 1848. december 07.
Felvidék: Schlick elfoglalja Eperjest.
Pest: Kossuth könyörgése.
- Galíciából Franz von Schlik altábornagy betört a Felvidékre és elfoglalta Eperjest.
- Kossuth levélben könyörög Görgeinek, hogy vállaljon katonai ellenállást a támadó osztrák sereggel szemben, vagy legalábbis tegyen úgy. Görgei proklamációjában utolsó csepp vérét ajánlotta fel, de az első cseppet, azt nem. Semmiféle katonai ellenállást nem hajlandó kifejteni, egymás után adja fel a magyar állásokat.

534./ 1848. december 08.
Petőfi előterjeszti a *„Csatadal"* - című versét.
- Petőfi Sándor érzi, hogy a katonai gyávaság minden politikai eredmény fönnmaradást veszélyezteti, ezért az országgyűlés naprendjére elé hivatalos javaslatot terjeszt be. Kéri, hogy a csatolt, lelkesítő célzatú versét nyomtassa ki a kormány, és a harcoló honvédek minden szakasza részére legalább egy-egy példányt osszanak ki.
Az országgyűlés a javaslatot Pázmándy előterjesztésében hosszasan megtárgyalta, majd illetékességből a Honvédelmi Bizottmányhoz tette át. A Kossuth vezette OHB, mint haszontalanságot, elvetette.

Petőfi: Csatadal

Trombita harsog, dob pereg,
Kész a csatára a sereg.
Előre!
Süvít a golyó, cseng a kard
Ez lelkesíti a magyart.
Előre!

Föl a zászlóval magasra,
Egész világ hadd láthassa.
Előre!
Hadd lássák és hadd olvassák,
Rajta szent szó van: szabadság.
Előre!
Aki magyar, aki vitéz,
Az ellenséggel szembenéz.

Előre!
Mindjárt vitéz, mihelyt magyar.
Ő s az isten egyet akar.
Előre!

Véres a föld lábam alatt,
Lelőtték a pajtásomat,
Előre!
Én se' leszek rosszabb nála,
Berohanok a halálba,
Előre!

Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyájan itt veszünk is,
Előre!
Hogyha el kell veszni, nosza,
Mi vesszünk el, ne a haza,
Előre!

- A buzdító verset Bem egy röplapon kinyomatta, s szétosztotta az Erdélyi-hadsereg állományában. Serege nem is futott meg soha.

535./ 1848. december 10.
Olmütz: Windisch-Grätz kinevezése.
- Ferenc József kinevezi Alfred zu Windisch-Grätz herceget az osztrák haderők főparancsnokává, s parancsba adja, hogy támadja meg és foglalja el a Habsburg ház részére Magyarországot.

536./ 1848. december 11.
Felvidék: Schlick elfoglalja Kassát, Hurban ismét vereséget szenved Budatínnél.
Osztrák offenzíva Miskolc irányába.
Zemplén: Lengyelek győzelme Bárcán.
- Északról, Galícia felől, a Duklai-hágón keresztül Franz Schlick altábornagy csapatai törtek Felső-Magyarországra. Célja, Kassa elfoglalása, hogy az után Pest irányába nyomuljon előre. Budamérnél Schlick megverte Pulszky Sándor ezredes csapatait és bevette Kassát. A vereség következtében Mészáros Lázár átadta a hadtest parancsnokságát Klapka Györgynek.
- Hurban tót lázadó vezér a császári csapatok támogatásával Galícia felől ismét visszatért és Budatínnél ismét megütközött Beniczky és Querlonde Ferdinánd alezredes magyar csapataival. A hátában kitört tömeges népfelkelés hírére a Jablonkai-szoroson át ismét elhagyta az országot.
- Az osztrák csapatok Kassa felől Miskolc irányába törtek előre, hogy a tiszai hídfő megszerzésével Szolnokon át vonuljanak Pestre.
- A Tchorznicky őrnagy által vezetett 84 fős lengyel század Bárca mellett bravúros csatában visszaverte az osztrák lovasszázad támadását, s megvédték a Kassa felől Miskolc irányába menekülő Pulszky-féle magyar honvédeket.

537./ 1848. december 12.
Délvidék: Szerbek kiverése Károlyfalváról és Alibunárról.
Délvidék: A magyar csapatok visszavezénylése a Délvidékről.
- A Damjanich Károlyfalvára, Gergely János őrnagy pedig Alibunárra támadt. Damjanich véres közelharc után áttörte a védelmi vonalat, és segítségével Gergely János kiszorította Jovanovics rác lázadóit a sáncok közül. Mindkét rác tábort sikerült felszámolni.
- A pancsovai főtábor ímmár közvetlenül támadható volt. Damjanich Jankovácig előrenyomult, de ekkor a fővezérség a délvidéki magyar csapatok nagy részét az északi fő hadszíntérre rendelte, így megváltoztak erőviszonyok. A csapatkivonás januárban is

folytatódott, így a parancsnokságot átvevő Damjanich nem tudta végleg felszámolni a rác szakadárok katonai erejét.

538./ 1848. december 13.
Felvidék: Ordódy Kálmán kinevezése.
Erdély: Köpec lakosságának lemészárlása és a Köpeci csata.
- Kossuth Guyon korábbi állása helyére - Görgei javaslatára - kinevezte Ordódy Kálmánt Lipótvár várparancsnokává és nádasi dandárparancsnokká. Ordódy részére 7.500 katonát, 27 ágyút és fél évre elegendő élelmiszerkészletet biztosított a hadvezetés.
- Heydte osztrák őrnagy csapatai felgyújtották Köpecet, és a tűztengerből menekülő civil lakosságot lemészárolták. (Legyen átkozott minden Habsburg neve és emléke!)
- A székely csapatok oda érkezve azonnal támadásba lendültek, s Gábor Áron négy ágyúval, kartácstűzzel rövid idő alatt megsemmisítette az osztrák gyilkosok seregét.

539./ 1848. december 14.
A Habsburg császárság megkezdi Magyarország katonai meghódítását.
Pest: Táncsics és Kossuth parlamenti összeütközése.
Kossuth Petőfit katonaszökevényként alázza.
- Kossuthnak igaza lett, december második hetében Ausztria újabb általános támadást indított a független Magyarország ellen. Alfred zu Windisch-Grätz tábornagy megkezdi a katonai felvonulást a független Magyar Királyság katonai meghódítására. Az 55.000 fős osztrák főerő ezen a napon lépte át a magyar határt. Persze, Schlick serege már jó ideje a Felvidéken, Puchner és Heydte serege pedig Erdélyben pusztított. A századok során betelepített és most fellázított szászok, oláhok, és rácok gyilkolták a védtelen civil magyar őslakosságot.
- Guyon jóslata is beteljesedett. A Felvidéken Simunich 15.000 fős hadtestével a Nádasi-szoroson keresztül akadály nélkül átvonulva támadást indított, hogy Nagyszombat elfoglalása után a Vág völgyén keresztül Pozsony ellen vonuljon.
- Táncsics annak érdekében, hogy a paraszti tömegeket megnyerje a honvédelem ügyének, a képviselőházban dörgedelmes felszólalásában újból követelte, hogy a feudális maradványokat mind ki kell küszöbölni, s a hazaárulók földjeit fel kellene osztani a szegények között. Erre Kossuth a képviselőház színe előtt azt vágta a szemébe:

> *„Ellensége az a hazának, vagy nem tudja, mit cselekszik, ki biztat a nemesség ellen! Mert most holmi legelő kérdésekkel, vagy bármivel fellázítani a népet, annyit tesz, mint kevesbíteni azon erőt, melyre szükség van a haza megmentése munkájában."*

- Bem Pestre jön, hogy a kormánynál jelentést tegyen, s a további stratégiai célokat jóváhagyassa. Magával hozta Petőfit, hogy Debrecenben meglátogathassa mindenórás feleségét. Ám, mire Petőfi hazaér Debrecenbe, már Pesten van egy följelentés ellene, hogy Bemtől nem kért eltávozási engedélyt. Kossuth erre Petőfit, mint katonaszökevényt töröltteti a honvédség országos lajstromából. (Úgy tűnik, Kossuthnak nem volt egyéb gondja, minthogy a Bem által kiadott eltávozási engedélyek után kémkedjen, s hogy beavatkozzon abba, hogy az Erdélyi Hadseregben ki mikor mehet kimenőre és eltávozásra.)

540./ 1848. december 15.
Pest: Bem kinevezése, s merénylet Bem ellen.
Erdély: Gábor Áron győzelme a Rikai (Felsőrákos) csatában.
Debrecen: Megszületik Petőfi fia.
- Pesten Bem a Honvédelmi Bizottmány elé terjeszti Erdély visszafoglalásának tervét, amit elfogadnak. Ugyanezen a napon Bem ellen sikertelen gyilkossági merényletet követnek el. A pesti sajtó egyhangúlag a merénylő pártját fogja, sajnálkozva a merénylet kudarcán. Ez után Kossuth felajánlja Bemnek az Erdélyi Hadsereg főparancsnoki posztját, amit Bem csak azzal a feltétellel vállal, hogy ha az Erdélyi Hadsereg nem tartozik a Magyar Hadsereg főparancsnoka, vagyis Görgei alárendeltsége alá.

- Az Erdélyi Hadsereg élén - Bem megérkezése előtt - ideiglenesen Czetz János honvéd őrnagy állt, akinek jelentős szervező munkája révén az Erdélyi Hadsereg már ekkor 12.000 főt és 24 ágyút számlált. Bem kinevezése után vezérkari főnöke és hadműveleti terveinek kidolgozója Czetz János lett.
- Heydte osztrák őrnagy csapatai Felsőrákos lakosságát kezdték irtani, de a magyarok Gábor Áron vezetésével időben megérkeztek. A község területéről szuronyrohammal kergették ki az osztrákokat, majd a falun kívül ágyútűzzel kaszálták le őket. (Legyen átkozott minden Habsburg neve és emléke!)
- Petőfi felesége Debrecenben, Vörösmartyéknál lakott, ahol Petőfit utoléri szökevénységének és Kossuth intézkedésének híre. E napon - napra 9 hónapra a dicsőséges március 15-i forradalom után - megszületik Petőfi Sándor fia, Zoltán.
- Ennyit ismerünk abból, amit Petőfi Kossuthnak válaszul írt:

> *„A história bizonysága szerint némely emberek arra vannak kárhoztatva, hogy minél többet tesznek a hazáért, annál több lealáztatást és méltatlanságot szenvedjenek el. Én ezek közé tartozom."*

- Bem igazolása nyomán Kossuth csendben visszaírta Petőfit a honvédség állományába, mintha misem történt volna. Petőfi visszament alakulatához Erdélybe, Debrecenben hagyva családját, hogy Bem seregében eltűnjön a közszereplés előteréből.

541./ 1848. december 16.
Mosonmagyaróvár: Görgei hadmozdulatai s parancsa Perczel Mórnak.

- Miközben Windisch-Grätz tábornagy főseregével a Duna két partján vonulva megindította támadását. Görgei Kossuth november 12-i utasítását figyelmen kívül hagyva, harc nélkül, sorban adta fel állásait. Először Győrig vonult vissza, majd Bábolnán keresztül Komáromig hátrált.
- Görgey parancsba adja Perczel Mórnak, hogy seregével hagyja el a dél-dunántúli védelmi vonalat, és Móron keresztül a Bicske melletti seregösszevonási ponton csatlakozzon az ő hadtestéhez, Pest-Buda katonai védelme érdekében.

542./ 1848. december 17.
Felvidék: Simunich ismét betör a Nádasi-szoroson.
Mosonmagyaróvár: Görgei levele.

- Felvidéken a Nádasi-szoros felől támadó Simunich serege ellen Ordódy Kálmán 3.000 főnyi sereggel vonult fel. Amikor Simunich serege feltűnt, Ordódy egyetlen puskalövés nélkül visszavonult Lipótvárba, ezzel megnyitotta Simunich serege előtt az utat Nagyszombat és Pozsony felé.
- Görgei Mosonmagyaróváron tartózkodik, s a Honvédelmi Bizottmány harcra kötelező parancsára így válaszol (németül):

> *„Minden esetre itt bevárom az ellenséget, hacsak meg nem kerül Kapuvárnak."*

543./ 1848. december 18.
Pozsonyt elfoglalják az osztrákok.
Mosonmagyaróvár: Görgei parancsa Guyonnak, majd futása Magyaróvárról.

- Windisch-Grätz ostrommal beveszi Pozsonyt.
- Az ellenség nem kerülte meg Görgei seregét Kapuvárnak, de Görgei, biztos, ami biztos, elmenekült Mosonmagyaróvárról Győrbe. Magyarázatul ezt írta Pestre a kormánynak:

> *„Győrt körömszakadtig fogom védeni. Maroknyi népemmel Győrnél leonidászi harcot fogok vívni."*

- Az természetes, hogy Görgei ez után semmiféle harcot nem vállalt, és nem vívott. Egy 330 fős (Leonidászi létszám) szakasz parancsnokságát rábízta Guyon Richárdra, s parancsba adta, hogy vonuljon északra, Nagyszombatba, és a várost Simunich 15.000 fős hadteste ellen védje meg. Hadműveleteivel csaliként kösse le Simunich seregét, míg ő a fősereggel megérkezik, s hátba támadja Simunich hadtestét.
- Guyon ment, de Görgei nem jelent meg Nagyszombat felszabadítására. Görgei a csalinak odavetett Guyon serege megindulása után azonnal megindította a fősereget Mosonmagyaróvárról, a Duna jobb partján kelet felé, mivel Mosonmagyaróvárnál Windisch-Grätz háromszáz ágyújának összpontosított tüze fenyegette. Görgei seregével bármiféle harc nélkül kelet felé elmenekült, miközben Guyont is sorsára hagyta. Így intézkedett a Magyar Fősereg fővezére, a 175 év óta meg nem értett, hősnek

nyilvánított katonai zseni. (Közben Perczel Görgei parancsára föladta délen a győztes pozícióját, s vonul északra, Bicskére, hogy csatlakozzon Görgei főseregéhez.)

544./ 1848. december 19.
Felvidék: Nagyszombat védelme.
Dunántúl: Görgei feladja Győrt.
Erdély: Czetz János győzelmei Csucsán és Zsibón.
- Guyon tisztában volt azzal, hogy Görgei parancsával az ő seregét katonai kudarcra, őt magát és katonáit halálra szánta, azonban nem riadt meg a feladattól. Nagyszombatba érve azonnal erélyes intézkedésekbe fogott. Kihirdette az ostromállapotot, s utasította a város vezetőit, hogy mozgósítsanak 3.000 embert. Velük a város körül felépített egy 4 láb magas sáncot.
- A Görgei vezette Feldunai-hadsereg a Mosonmagyaróvári futás után, visszavonulva rövid utóvédharcok közben Győrhöz érkezett, azonban a várost az időjárási viszonyok miatt (a mocsarak és vizek befagytak), továbbá a győri sáncrendszer nagysága és kiterjedtsége okán feladta, s Bábolnáig meg sem állt. (Föladta, mert túl erős volt! Ennyit a beígért leonidászi hősiességéről.)
- Erdélyben, Zsibón egy csapat Szurduk felől támadó lándzsás oláh és a naszódi osztrák határőrök egy százada porig égette báró Jósika Miklós kastélyát és uradalmát. Czetz János dandárja Csucsánál és Zsibónál visszaverte a császári csapatok támadását és Zsibóról, báró Wesselényi birtokáról is elűzte a fosztogató oláh bandákat. Az erdélyi hadszíntéren ezzel a magyar csapatok számára kedvező fordulat következett be.

545./ 1848. december 20.
Felvidék: Nagyszombati csata.
Erdély: Bem elfoglalja helyét Erdélyben, seregének győzelme Désnél.
- Nagyszombat polgárai még el sem készültek a sánc magasításával, amikor Simunich hadteste a város közelébe megérkezett. Erre Guyon a rendelkezésére álló 5 ágyút, amit a város bocsátott a rendelkezésére, 1 km-re a sánc előtt felállította, s amikor a császári sereg lőtávon belülre érkezett, Makk József tüzér őrnagy megkezdte a támadó sereg ágyúzását. Guyon várta a Görgei vezette erősítést, s ágyúütegével 5 órán keresztül feltartóztatta a császári hadtestet.
- Guyon szakaszának helyzete akkor fordult válságosra, amikor Nagyszombat lakói a város házainak ablakából hátulról puskával lövöldözték a honvédeket, s rejtekutakon bevezették a császáriakat a városba. Mikor Guyon rádöbbent, hogy Görgei és főserege helyett csak 3 szakasznyi Würtemberg-huszár érkezett, kitörésre határozta el magát. Felégette maga mögött a városba vezető hidat, s Guyon szuronyrohamot vezetve utat tört Szered felé. 5 órányi kézitusában Guyon katonaságának fele elesett, de megakadályozta, hogy Simunich hadteste Nagyszombaton túlra vonuljon. Ezzel meghiúsult Windisch-Grätz azon terve, hogy seregét Pozsony alatt egyesítse Simunich seregével.
- Görgei felmentő főserege soha nem érkezett meg, mivel Guyon seregét magára hagyta, s Nagyszombat helyett Mosonmagyaróvárra, majd Győrbe, s onnan „világgá” ment.
- Bem tábornok megérkezik szolgálati helyére, az Erdélyi Hadsereghez. Megjelenése új korszakot jelentett az erdélyi szabadságharc történetében, s fordulat állt be az erdélyi hadszíntéren. Bem a bemutatkozásakor, a tiszti gyűlésen, megkérdezte a tisztektől, hogy:

„Ismerik Önök Görgeit?”

Midőn azok *„nemmel”* feleltek, a következő kijelentést tette:

„Vigyázzanak uraim, Görgei a hazáját el fogja árulni!”

Bemnek ezt a nézetét Perczel közölte Kossuth-tal, és sürgette nála Görgei lefogását.
- Ugyane napon az Erdélyi Hadsereg kiverte az oláhokat Désről, s Czetz János alvezér vezetésével folytatta támadását Kolozsvár felszabadítására.

546./ 1848. december 21.
Megjelenik Czuczor Gergely „Riadó” – című verse.
- Amikor az osztrák csapatok már közeledtek Pest-Buda felé, Kossuth Hírlapjában Czuczor sürgetésére megjelent „Riadó” – című verse, ami Petőfi verseihez hasonlóan röplapokon a nép és a katonák közt terjesztett forradalmi indulóvá vált:

Czuczor Gergely: Riadó

Sikolt a harci síp: riadj magyar, riadj!
Csatára hí hazád, kifent acélt ragadj.
Villáma fesse a szabadság hajnalát,
S fürössze vérbe a zsarnokfaj bíborát.

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Nem kell zsarnok király! Csatára magyarok,
Fejére vészhalál, ki reánk agyarog.
Ki rabbilincseket s igát kohol nekünk
Mi sárgafekete lelkébe tőrt verünk.

A föld talpunk alatt, s fejünk felett az ég
Tanú legyen, hogy áll Árpád ős népe még,
S mely e szent földre hull, minden csepp honfi-vér,
Kiáltson égbe a bitorra bosszuért!

Tiporva szent jogunk, szent harccal ójuk azt,
Pusztítsa fegyverünk a fejedelmi gazt,
A zsarnokok torán népek vigadjanak,
A nép csak úgy szabad, ha ők lebuktanak.

Elé, elé, jertek, haramiahadak,
Kiket nemzetbakók reánk uszítanak,
Temetkezéstekűl, ti bősz szelindekek,
Helyet dögész vadak gyomrában leljetek.

Szivünk elszánt keserv, markunk vasat szorít,
S csatára milliók imája bátorít,
Ó drága véreink, vagy élet, vagy halál,
De szolganépre itt a zsarnok nem talál.

Vitézek, őrhadak, fogjunk bucsúkezet,
Iszonytató legyen s döntő ez ütközet,
Ős áldomás gyanánt eresszünk drága vért,
Végső piros cseppig hadd folyjon a honért.

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

547./ 1848. december 22.
Pest: Kossuth méltatja a nagyszombati hősi harc jelentőségét.
Erdély: Petőfi is dicsőítő verset ír Guyonról.
Erdély: A 2. Hídvégi csata elvesztése.

- Kossuth a gyáva menekülés helyett csak egyetlen elvállalt csatát, egyetlen győzelmet kért Görgeitől, aki ezt megtagadta. Amit Görgei megtagadott, azt Guyon teljesítette, mert példája óriási erkölcsi hatást, mozgósító erőt váltott ki. Kossuth a sajtóban ezekkel a szavakkal adta a nemzet tudtára Guyon kis seregének hősiességét:

„Nagyszombatban a nádasi dandár Guyon ezredes, Pusztelnik vezérkari őrnagy és Mack tüzérőrnagy vezetése alatt leonidászi harcot vívott. Ezerhétszáz emberünk tizenötezer ellenség elleni szuronyviadalban szemtől-szembe, mell-mell iránt, öt egész óra hosszat tartotta magát. Elesett közben a fele, a többi keresztülvágta magát. Az Erneszt-zászlóalj zászlóőrző százada ott fekszik

lobogója mellett, mely csak a század utolsó emberével együtt tudott elesni. Seregeinkben úgy, mint most áll, inkább van támadó, mint ágyútüzet veszteg álló passzív bátorság. Ez tény. És mi ebből a következő? Az, hogy nekünk legjobb defenzívánk az offenzíva.”

- Petőfi verssel állított örök emléket Nagyszombat hőseinek:

Petőfi: A nagyszombati csata *(részlet)*

...
S harcoltak erősen
Vad lelkesedéssel,
Az elkeserült szív
Óriás erejével.

- Az Erdélyi Hadsereg Hídvégen, a második ütközetben vereséget szenvedett a császáriaktól. Heydte őrnagy békeszerződés megkötését követelte, s a Háromszéki Kormányzó Bizottság többsége hajlott is erre.

548./ 1848. december 24.
Erdély: A Hídvégi vereség következménye.

- A Sombory ezredes parancsnoksága alatt álló székely csapatok több kisebb győzelem után Gedeon császári tábornoktól a Hídvégen lefolyt csatában vereséget szenvedtek, mely után Árapatakán fegyverletételi tárgyalásokat kezdtek. A béke feltételeit egy bizottsági ülésen dolgozták ki.
- A császáriak azt követelték, hogy a császári seregből átállt honvédeket távolítsák el az Erdélyi Hadseregből, adják át Gábor Áron ágyúit és az összes önkéntes hadfelszerelését. (A békeszerződés neve: Árapataki szerződés)
- Gábor Áron, mint a Kormányzó Bizottság egyik tagja, feldúlva elhagyta a termet, mivel az ilyen feltételeken alkudozó vezetőket bolond hazaárulóknak minősítette és azzal fenyegetőzött, hogy a benne lévőkkel együtt lövi szét a tárgyalásnak helyet adó székházat.

549./ 1848. december 25.
Erdély: Bem győzelme Kolozsvárnál, Erdély felszabadítása.

- Bem előbb Csucsánál győzött, majd visszafoglalta Kolozsvárt. Ezzel megsemmisítette Heydte győzelmi pozícióját. Ezután Bem Bethlennél megverte Jablonsky és Urban egyesült dandárját, bevonult Tordára, s a maradék császári csapatokat a Borgói-hágón át kiszorította Erdélyből. Ezzel megszűnt a Heydte által követelt megadás katonai alapja.
- Bem seregével Kolozsvárról tovább vonult Urbán főseregének üldözésére. Bem seregének vonuláskor mindig a hadtestek elejére parancsolta a dalárdát és a zenekart, s minden serege zenére, dalolva vonult.
- Minden századnak volt dalárdája. Aki zenélni tudott, s jó hangja volt, tagja volt a dalárdának, s a pihenő időkben a próbákon újabb nótákat, indulókat tanultak be. A rohamok is a zenekari indulók kísérete mellett történtek. Bem hadsegéde, Orbán Károly is hegedült.

550./ 1848. december 27.
Dunántúl: Mosont és Győrt beveszik az osztrákok.
Bábolna: Görgei visszavonulása.

- Magyar katonai ellenállás híján Jelačič elfoglalja Mosont, majd Győrt.
- Görgei semmibe véve Kossuth november 12-én kelt parancsában foglaltakat, sehol, semmiféle támadó hadműveletet nem indít a császári hadak ellen, csak hátrál s az alája rendelt csapatokat is visszavonulásra kényszeríti. Bábolna előtt egy kicsi osztrák felderítő csapat támadást intéz főserege ellen, s Görgei ismét menekülést rendel el. Erről Felsőgallári ezt írja bizalmasának, Bikkessy őrnagynak:

„Nagyon csodálkoznék, ha a nemzet bizalmát még bírnám. A nemzet az enyémet már rég elvesztette, s azt hiszem, hogy enmagam részére nem marad egyéb hátra, mint a becsületes halál a csatatéren, Buda előtt.”

- Görgei főserege a Duna jobb partján elvonult Komárom mellett, a Bicske seregösszevonási pont felé haladva. Seregéből egy dandár, Kosztolányi Mór ezredes

vezetésével csatlakozik Komárom vár védőseregéhez. Az erőd védőinek összlétszáma ezzel 12.000 főre növekedett. Görgei tovább menekül kelet felé.

551./ 1848. december 28.
Erdély: Bem amnesztiarendelete.
Bicske: Deák békedelegációja.
Zemplén: Szikszói csata. Schlick visszavonulása Kassára

- Erdélyben Bem a szászok és oláhok számára amnesztiát hirdet, a korábbi magyarellenes bűncselekményekért, s szövetséget ajánl a Habsburgok elleni harcban. Az Alföldön és Erdélyben népfölkelőkből új hadsereget toboroz, s Erdélybe vonul, s Erdélyben az osztrákok által szított, s fegyverekkel segített oláh és szász fegyveres zavargásokat elfojtja.
- Ezen a napon Deák Ferenc vezetésével egy delegáció Bicskére érkezett Windisch-Grätz herceghez, hogy eltérítsék Buda megtámadásától, s megtárgyalják a fegyverszünet kérdését. A bizottság másik tagja Pázmándy Dénes, a magyar országgyűlés elnöke volt. Windisch-Grätz - miközben serege vonult Buda felé - 6 napig Bicskén látta vendégül, és itatta a küldöttséget, s csak január 2-án bocsátotta el a magáról nem tudó részeg társaságot.
- Schlick osztrák tábornok Miskolc irányba tört előre, hogy eljusson a Tisza vonalához, de Mészáros Lázár serege Szikszónál útját állta. A seregek összecsaptak, s a csata az osztrákok javára dőlt el, azonban Schlick - látva a magyar haderő nagyságát - jobbnak látta visszavonulni Kassára.

552./ 1848. december 29.
Komárom blokádja.

- Az osztrák 2. császári hadtest elvonult Komárom mellett, miközben Ramsberg altábornagy vezetésével nyugat (Csallóköz) felől és dél felől (a Duna jobb partján) körben bezárták az erődrendszer kör-körös blokádját.

553./ 1848. december 29-30.
Dunántúl: Móri csatavesztés.
Görgei a csata vállalása helyett levelet ír Kossuthnak.

- Görgei haditerve szerint az ő főserege Perczel csapataival Buda előtt, Bicskénél egyesült volna. Görgei és Perczel egyesült seregének kellett volna Budára és Pestre bevonulni, s megvédeni az árvíz után újjáépült várost és az átadás előtt álló Lánchidat. De Görgei a mosonmagyaróvári, a győri és tatai gyáva futása után most is úgy döntött, hogy mégsem választja az ígért becsületes hősi halált. Sőt, még csatát sem vállalt, bár ez volt az elrendelt, jóváhagyott haditerv.
- Görgei - a saját maga által kiadott, hatályos hadműveleti tervet semmibe véve – nem vonult a fősereggel az általa meghatározott Bicskére, hanem magára hagyta az odarendelt Perczelt, magára hagyta Pest-Budát, és észak felé, a Felvidék irányába indult 12.000 fős lovassága és tüzérsége élén. Útközben, míg Mór határában zajlott a csata, ráért levelet írni Kossuthnak:

> *„Nézetem szerint be kell várnom és visszavernem az ellenséget. Mentől beljebb az országban, annál nagyobb kilátással. De természetesen tekintettel arra, hogy ne közvetlen a főváros tövében történjék."*

Közben már úton volt Bicske és Buda megkerülésével észak felé.
- A 16.000 főnyi császári fősereg elé odaparancsolt és magára hagyott Perczel Mór 6.000 fős serege Mór határában csatát veszített Ottinger seregétől. Perczel seregének egyharmada a csatatéren halt meg.
- Windisch-Grätz serege megindult a teljesen védtelenül maradt Buda felé.

554./ 1848. december 31.
Buda elesik. A kormány menekül.
Pest: Az aranyfedezet elvesztése. Az *Életképek* megszűnése.
Erdély: Bem győzelmei.

- Ezen a napon este 9-kor a császári hadsereg átvonult Budán, s a hajóhídon, meg a Duna épülő Lánchídján át besétált Pestre. Ennek hírére az Országos Honvédelmi Bizottmány (a kormány) az aznapi döntése alapján Debrecenbe költözött.

- A pénzügyminisztérium költözésekor Duschek Ferenc pénzügyminiszter és Vodianer (ugyan milyen felekezetű?) pénztárnok Pesten felejtette a Nemzeti Bank aranyfedezetét, meg az 1,7 millió forint értékű aranyrudakat, a valutát, az országos aranygyűjtés ékszereit és a Zichy-gyémántokat.
- Pest elestével az *„Életképek"* folyóirat, melynek tulajdonosa Jókai, valamikori társszerkesztője Petőfi volt, a II. félév 27. számával megszűnt.
- Bem több csatában megveri Urban császári csapatait, s győztesen bevonul Besztercére.

555./ 1849. január 01.
Pestet is elfoglalják az osztrákok.
A kormány Debrecenbe költözik.
Pest: Haditanács Csányi vezetésével.

- Miközben Bicskén a Deák vezette delegáció Windisch-Grätz vendégeként jól mulatozott, az osztrák hadsereg a Bicskén kivívott győzelem után 1849. január 01-én este 9 órára beért a katonailag teljesen védtelen Pestre. A császári hadsereg puskalövés nélkül, az utcákon sétálgatva, még a Nemzeti Színház előadására is beülve foglalta el a Görgei által védtelenül hagyott fővárost. Pest elfoglalásának hírére Wellington herceg gratulált Windisch-Grätznek, s a pápa, a bajor, a hannoveri király, és Ferenc József a legmagasabb kitüntetésekkel halmozták el.

Windisch-Grätz

- A kormány az ellenállás lehetséges vezetése céljából átteszi székhelyét Debrecenbe. Tanácskozásait a Református kollégium auditóriumában tartja. Pest-Buda feladása utáni Perczel Mór azt a feladatot kapta, hogy a móri vereség után megmaradt seregével védelmezze a Pestről Debrecenbe vezető utat és a Tisza vonalát, ezzel biztosítsa az utat a kormány költözéséhez.
- Pesten Csányi elnökletével összeült a haditanács. Perczel Mór élesen számon kérte, hogy Görgei miért maradt távol főseregével a móri csatától, miért nem hajtotta végre Bicskén a seregegyesítést, s érintetlen főserege miért nem tesz katonai erőfeszítést a császári támadás föltartóztatására. Azonban az egymaga képviselt véleményével alul maradt.
- Csányi elsősorban indítványozza, hogy a tábornokok tegyenek javaslatot a válságos katonai helyzet megoldására. Az összegyűlt tábornokok jelentik, hogy hadseregük nincs, minden haderő Görgei irányítása alá tartozik. Viszont Görgei azt tesz, amit neki tetszik.
- Görgei közli, hogy a kormánnyal történhetik akármi, nem érdekli a Tisza-vonal védelme, ő a Felvidékre vonul. Erre Csányi könyörögve kéri, hogy a Felvidéken legalább Lipótvár fölmentésének lehetőségét vegye számításba. Görgei erre ígéretet tesz, amit majd természetesen nem tart be, és a Magyar Fősereggel északra levonul a hadszíntérről.
- Guyon nem vett részt a haditanácson, de levélben azt kérte a haditanácstól, hogy személyes okok miatt helyezzék el Görgei seregéből. Kérését a haditanács elutasította, s Guyon Görgei alá rendelését megerősítették.

Görgey téli hadjárata és a felső-tiszai csapatösszevonás 1849 elején

A kormány költöztetése Debrecenbe és Görgei Felvidéki magánútja.

556./ 1849. január 02.
Erdély: Árapataki-szerződés megkötése. Gábor Áron serege Bemnél.

- Erdélyben a Háromszéki Kormányzó Tanács a Gedeon tábornokkal folytatott tárgyalások után aláírta a Heydte osztrák őrnagy által elé terjesztett Árapataki-szerződést, mely szerint a nemzetőr alakulatokat feloszlatták.
- Azonban a szerződés végrehajtása meghiúsult, mivel ugyanezen a napon megérkezett Háromszékbe Bem üzenete is, amiben kitartásra és a szabadságharc folytatására szólította fel a népet. Ugyanebben az üzenetében Gábor Áront főhadnaggyá léptette elő. A nép Bem és Czetz János intézkedései nyomán a hadfelszerelést elrejtette, Gábor Áron sem adta át a hadsereg ágyúit, hanem ágyúkészletével csatlakozott Bem Erdélyi hadseregéhez.

557./ 1849. január 03.
Görgei Váci-kiáltványa.
A Feldunai hadtest az OHB parancsát megszegve, felvidéki kalandozásra indul.

- A Görgei parancsnoksága alatt álló Feldunai Hadtest, amely 1848. október 30. óta minden csatát és katonai cselekményt sikeresen elkerült, átkelt a Dunán, s megkezdte vonulását Vác irányába.
- Görgei Arthur Vácon egy kiáltványt tett közzé, amiben kijelentette, hogy a gyáva Országos Honvédelmi Bizottmányt nem ismeri el legitimnek, s vezetőjének, Kossuthnak a parancsait nem hajlandó végrehajtani. Csak V. Ferdinándot tekinti uralkodónak, s csak a legitimnek tartott március 23-i kormánytól, annak hadügyminiszterétől fogad el utasítást. Mivel kormány meg éppen nincs, hiszen azt helyettesíti a Honvédelmi Bizottmány, csak azt hajlandó csinálni ettől fogva, amit a saját belátása szerint jónak lát. (Ez a nyilatkozata a december 3-i hűségesküt tartalmazó proklamációjával tejesen ellentétes értelmű. Ugyan mi változott meg 1 hónap alatt?)
- Kmety ezt írta erről:

> *„Az a Görgei, aki leonidászi harc és becsületes halál helyett egy puskalövés nélkül föladta a fővárost, s aki eddig egyetlen ígéretét be nem tartotta, aki a kormányt állandóan ámítja, aki hatalmas, jól felszerelt hadserege élén folyton csak menekül, az a Honvédelmi Bizottmányt és az országgyűlést gyávasággal vádolja, s az engedelmességet nyíltan megtagadja. Indoka az, hogy a Bizottmánynak és az országgyűlésnek Pesten bátran be kellett volna várni a győztes osztrák sereget és testületileg föl kellett volna akasztatni magát, miközben a hős Feldunai Hadsereg gyáván menekül a Felvidékre. Míg a katona gyáván fut, addig a polgár bátran álljon helyt, s végeztesse ki magát. Ez lett volna Kossuthék kötelessége, az idétlen*

Görgei és imádói szerint. Az egész nyilatkozat a szabadságharc erkölcsi alapjának megtámadása és a biztos bűnbocsánat elnyerésére tett első nagy lépés. Annak demonstrálása, hogy Görgei a Kormányt kiszolgáltatja Windisch-Grätznek.”

(Lám, volt, aki Petőfin kívül, már akkor is ennyire tisztán látott!)

558./ 1849. január 04.
Pest: A gyávák és hűtlenek menekülése. A tisztek csoportos dezertálása.
Zemplén: Kassa elvesztése, Mészáros Lázár lemondása.
Felvidék: Guyon újra fölesketi katonáit.
Erdély: Bem ismételt győzelme, bevonulása Bukovinába.

- A Windisch-Grätz táborából hazaérkező Pázmándy Dénes bejelenti, hogy lemond az országgyűlési elnöki tisztéről, s közli, hogy nem megy a kormánnyal Debrecenbe, hanem hazamegy birtokára. Példáját Deák Ferenc (miniszter ugyebár) is követi.
- A honvédség soraiban eddig kitartó tisztikar – a volt császári tisztek – csoportosan mondták fel szolgálatukat, a magyar alkotmányra letett esküjüket, s dezertáltak. Távozott Wiedersperg osztályparancsnok, Marger ezredes, gróf Almásy, Békefy, Kőrösy, Gosztonyi, Bárczay és még sokan, ki bejelentve, ki anélkül távozott. Négy kivétellel leköszöntek a Vilmos huszárezred tisztjei is. A Feldunai hadtest tisztikarában is a dezertálás lehetőségének keresése volt a napi téma. A volt császári tisztek ingadozása, a folytonos visszavonulás, csatakerülés miatt nagyon rossz volt a legénység körében is a hangulat. Ezért az ország katonai helyzete válságossá vált.
- Mészáros Lázár hadügyminiszter által vezetett sereg támadást indított Kassa visszafoglalására, azonban a magyar csapatok vereséget szenvedtek Kassa alatt. A császári haderő előtt nyitva állt az út az ország belseje felé.
- Mészáros Lázár kérte az Országos Honvédelmi Bizottmányt, hogy mentsék fel a Felső-tiszai Hadtest parancsnoksága alól, s válasszanak alkalmasabb parancsnokot.
- Guyon ezredes és Mezey százados erélyes fellépése saját hadtesteiben megtette hatását, s a legénység a szétoszlás helyett őket hűségesen és lelkesen követte.
- Bem Tihuca mellett ismét tönkreverte Urbán seregét. A császári sereg maradékát 20 fokos hidegben Dornavatráig üldözi, ahol visszafordul, s bevonul Lembergbe - nagy riadalmat keltve a cári udvarban (hogy Bukovinát fellázítja és kiszakítja a cári birodalomból), - majd visszatért Besztercére, ahol általános amnesztiát hirdetett, s visszaállította a Puchner által lefegyverzett magyar kormányszervek hatalmát Erdély egész területén. A cári udvar riadalma azért volt nagy, mivel éppen ebben az időben folyt Frankfurtban a Német Alkotmányozó Gyűlés, ahol arról volt szó, hogy a porosz király kapja meg az össznémet alkotmányos hatalmat. Ezzel egy akkora német birodalom jött volna létre, ami már veszélyeztette volna az Orosz Birodalom európai befolyását.

Bem megkerülve Schlick altábornagy balszárnyát, Lembergből Ungváron és Galícián keresztül hátba támadhatta volna a minimális szintre lecsökkentett, Magyarországon harcoló lengyelországi cári megszálló haderőt, és sikeresen Poroszország területéig törhetett volna előre.

559./ 1849. január 05.
Erdély: Sombory és tisztjei átállnak.
Komárom: Lemondások és kinevezések.
Görgei a Felvidékre indul, Chorich a nyomában.

- A Székely-határőrezred tisztikarának egy része Brassóban, az Árapataki-szerződés értelmében, Sombory ezredes vezetésével letette a hűségesküt Ferenc Józsefre.
- Majthényi István lemond a komáromi erőd várparancsnoki tisztéről, helyére a haditanács Török Ignác mérnökkari ezredest nevezi ki. A Nádor-vonal és az Új-vár megerősítését Johann May százados irányította. Kossuth Lajos, a Honvédelmi Bizottmány elnökének utasítására Mack József őrnagy átveszi Komáromban a tüzérparancsnoki tisztet.
- Görgei önkényesen a Felvidékre vezeti Magyarország főseregét. Görgei serege volt az egyetlen rendesen felszerelt és kiképzett hadsereg. Ekkor erősítették meg a Szegedről fölvezényelt 4 zászlóaljjal és kapott még 5.000 újoncot. Volt 15 zászlóalja, 23 lovasszázada, 72 ágyúja. A Feldunai Hadtest feladata lett volna, hogy a kormány után Debrecen felé vonuló Windisch-Grätz seregével párhuzamosan vonuljon a Gyöngyös-Mezőkövesd vonalon, s ne engedje a császáriakat átkelni a Tiszán. De Görgei

függetlenítette seregét a Honvédelmi Bizottmánytól, s önálló műveletekbe kezdett. Megtagadva az engedelmességet a kormánynak, semmibe véve a Haditanács döntését, északnak, a bányavárosoknak vette az irányt.
- Görgei seregének üldözésére Windisch-Grätz küld egy sereget, Chorich altábornagy vezetésével.

560./ 1849. január 08.
Pest: Batthyány Lajos miniszterelnök letartóztatása.
- Batthyány Lajos feleségével, Zichy Antóniával együtt, az Egyetem utcában, a Károlyi palotában (ma a Petőfi Irodalmi Múzeum épülete) vendégeskedett sógoránál, gróf Károlyi Györgynél (Károlyinak Zichy Karola volt a felesége). Batthyány Lajost lehívatták a boltíves bejárati lépcsőházba, ahol Ferenc József parancsa szerint Felix Schwarzenberg letartóztatta. Szuronyos katonák kíséretében, egy zárt rabszállítóval vitték el azonnal Olmützbe.

561./ 1849. január 09-12.
Erdély: Verespatakon és Nagyenyeden oláh vérengzés.
- Az oláh felkelők felégették Verespatakot, s a magyar lakosságot lemészárolták.
- Axentye Sever prefektus és Simion Prodan ortodox pópák vezetésével 16.000 fős oláh lázadó rohanta meg Nagyenyedet, ahonnan minden hadrafogható férfi és legény Tordára vonult nemzetőrnek. A várost, ahol csak asszonyok, gyermekek és aggastyánok maradtak, három napon keresztül, éjjel-nappal gyilkolt, minden magyar házat és üzletet kifosztott a román horda. 2.200 magyart mészároltak le, s a híres kollégiumot is elpusztították. Nagyenyeden a Bethlen Kollégium fölprédálásával pótolhatatlan irodalmi és művészeti kincsek pusztulta el. Elpusztult a könyvtár, a kézirattár és a református püspöki hivatal levéltára.
- Axentye részére Puchner adott írásos parancsot, hogy Enyedet teljesen pusztítsa el, mert a város a Gyulafehérvárt ostromolni akaró magyar honvédség támaszpontja lehet. Mivel a Habsburg parancsot Axentye maradéktalanul végrehajtotta, Ferenc Józseftől megkapta a Ferenc József-rend keresztje lovagi kitüntetést. A szisztematikus magyarirtást osztrák császári tisztek irányították, élen gróf Baillet Latour hadügyminiszter vezetésével.

562./ 1849. január 11-12.
Felvidék: Ipolysági két ütközet.
- Chorich üldöző serege utoléri Görgei seregét, melynek újoncokból verbuvált utóvéd dandárját Guyon vezeti. A magyarok Ipolyság szőlleinél olyan ágyútűzzel fogadták az osztrákokat, hogy azok hanyatt-homlok elmenekültek.
- Az osztrákok másnap megismételték a támadást, ami ugyanolyan kudarccal végződött.

563./ 1849. január 12.
Felvidék: Görgei módosítja haditervét, még északabbra vonul.
- A Honvédelmi Bizottmány tudomásul véve Görgei váci proklamációját, kénytelen utasításait Mészáros Lázár, volt hadügyminiszter útján közölni Görgeivel. A Tóth Bódog futárral vitt, Selmecbányán kézbesített parancs szerint a nyitva álló úton azonnal induljon a Tisza felé, Debrecen védelmére, mert a kormányt Schlick hadteste Kassa felől fenyegeti. Erre Görgei megváltoztatta az addig érvényes haditervét, hogy megvédi Lipótvárt, s közli, hogy neki Mészáros Lázár, eddig legitimnek tartott kormányának hadügyminisztere sem parancsol, s úticélnak a Selmecbánya, Bélabánya, Besztercebánya, Breznóbánya útvonalat határozta meg. Ennél távolabb már nincs is út. Ezért választotta ezt. Tehát, a haditanácsban január 5-én tett kötelezettségvállalása eddig volt érvényes.
- Mivel ezen az útvonalon ellenség ez után szemből, elölről volt várható, ezért ekkor Görgei a Guyon két csatában győztes hátvéd dandárját előre rendeli és előőrsi feladatokkal bízza meg.

564./ 1849. január 13.
Komárom: Nyárasdi győzelem.
Zemplén: Klapka kinevezése.

- A komáromi védőőrség kitört az erődből, s megtámadták az ostromgyűrűt alkotó osztrák haderőt. Nyárasdnál olyan fölényes győzelmet arattak, hogy az osztrák blokkoló haderő Pozsonyig menekült.
- Vetter Antal Klapka Györgyöt nevezte ki a Felső-tiszai Hadsereg parancsnokává. Klapka e napon foglalta el szolgálati helyét, s vette át a vezényletet Mészáros Lázártól.

565./ 1849. január 14.
Erdély: Marosvásárhely elfoglalása.
Zemplén: Klapka csapatösszevonása a Bodrognál.
Felvidék: A hadügyminiszter parancsa Görgeinek.
- Urban csapatainak kiűzése után Bem délnek fordult és bevonult Marosvásárhelyre, ezzel Észak-Erdély egésze a magyar csapatok ellenőrzése alá került.
- Klapka felismerte, hogy Schlick valamelyik tiszai átjárót akarja megszerezni, ezért kiürítette Miskolcot és a csapatokat Tokaj-Szerencs térségébe vonta össze.
- Görgei Bakabányán kapta kézhez Mészáros Lázár hadügyminiszter parancsát, hogy vonuljon a Tiszához és Tokajnál egyesítse hadtestét Klapka seregével. Görgei a parancsot semmibe véve folytatja útját északon. (Görgei december 3-i proklamációjában azt nyilatkozta, hogy csak a hadügyminisztertől fogad el parancsot. Most Mészáros Lázár parancsát azért vette semmibe, mert ő történetesen a hadügyminiszter.)

566./ 1849. január 15.
Felvidék: Losonc osztrák megszállása.
Pápa: Rédl Antal és Szalay Gábor kivégzése.
Erdély: Az Árapataki szerződés felmondása.
- Parrot tábornok osztrák dandárja megszállja a stratégiai fekvésű Losoncot. A városból kivonuló magyar seregben Dombi Marci és Borzó Miska prímások cigányzenekarai teljesítenek katonazenészi szolgálatot.
- A Mednyánszky Sándor őrnagy vezette győri népfelkelő csapat Bakonybélben portyázva rajta ütött Ferdinand Althann cs. kir. alezredes csapatán. A magyarok győzelme ellenére a császáriak el tudtak fogni két honvédet a magyarok közül, Rédl Antal bakonytamási és Szalay Gábor, győri lakost. Pápára hurcolták és kivégezték őket.
- A háromszéki kormányzó tanács Kézdimartonfalván felmondta az Árapataki szerződést, és Gábor Áront ismét megbízták az ágyúöntéssel.

567./ 1849. január 16.
Délvidék: A Délvidéki-hadsereg kivonása.
- A bácskai és bánáti hadtestek kivonására január 16-án érkezett meg a parancs. A bácskai hadtest parancsnoka, Vécsey Károly tábornok 17-én, a bánsági hadtestet vezető Damjanich pedig 19-én indult útnak. Január végére a térségben mindössze a Szegeden állomásozó VI. hadosztály, Pétervárad környékén a vár 3-4.000 fős nemzetőr helyőrsége, valamint az Aradot körülzáró csapatok maradtak a Délvidéken. A szerb erők így szinte az egész területet ellenőrzésük alá vonhatták.
- Február 11-én a szerb csapatok Kuzman Todorović vezetésével már Szegedet ágyúzták, onnan azonban a magyarok elűzték őt.

568./ 1849. január 17.
Erdély: Gálfalvai ütközet.
Zemplén: Schlick serege megindul.
- A Gálfalva – valójában Szőkefalva közelében - vívott ütközetben Bem tüzérsége visszaverte a támadást, és egy zászlóaljával oldalba támadta a császári sereget. Puchner erre visszavonulást rendelt el, ami rövidesen pánikszerű futássá változott.
- Schlick Kassa felől megkezdte támadását a Felső-tiszai védelmi vonal áttörésére.

569./ 1849. január 18.
Balassagyarmat osztrák megszállása.
Pest: Czuczor Gergely letartóztatása.
- Windisch-Grätz egyik hadteste, Majthényi László királyi biztos vezetésével megszállja a megyeszékhely Balassagyarmatot. A városban tartózkodó megyei választmányt –

köztük Madách Imrét is - letartóztatja, s kényszeríti őket, hogy esküdjenek föl Ferenc Józsefre.
- Pesten Windisch-Grätz parancsára letartóztatják Czuczor Gergelyt, s a *„Riadó”* – c. verse miatt a haditörvényszéknek kivégzést javasol. Teleki József akadémiai elnök közbenjárására Windisch-Grätz Czuczort 6 évi, vasban letöltendő várfogságra ítéli. Teleki újabb közbenjárására a rabság helyéül a Budai várat tűzték ki, ahol alkalom adatott neki szótári munkájában is tovább haladni. (Majd Buda felszabadulásakor Czuczor is kiszabadul a várbörtönből.)

570./ 1849. január 19.
Pozsony: Daniel Dressler kivégzése.
Felvidék: Selmecbányai csapda.
- Pozsonyban kivégzik Daniel Christian Dresslert, mert egy kocsmában szidta az uralkodóházat és Windisch-Grätzet.
- A Selecbányára érkező Feldunai Hadest Guyon által vezetett előőrse beleütközik Salis, Chorich és Wyss dandárjába. Rádöbben, hogy nemcsak az ő előőrse, hanem az egész magyar Feldunai Hadsereg teljesen be van kerítve. Guyonnak az a meggyőződése, hogy ez a magyar fővezér és az osztrák sereg fővezérének együttműködése nélkül nem volt lehetséges.
- Guyon és Aulich tanácstalanok, hogy lehetne ebből szabadulni. Kihirdetik a honvédek között, nem tud-e valaki valamiféle rejtekutat. Erre Aulich seregében jelentkeznek a selmeci bányászok, akik ismernek egy beomlott, de járható bányajáratot, ami a hegyen túlra, az ellenség hátába vezet. A bányászok vezetésével a katonák felszabadítják a bányavágatot, s az egész sereg sértetlenül folytatja előre törését Zólyom irányába. Görgei kelletlenül követi az előőrs által megnyitott utat.
Guyon szerint Görgeinek itt még nem sikerült Világos, pedig ugyanaz volt a terve.

571./ 1849. január 20.
Délvidéki harcok.
Felvidék: Átkelés a Garamon.
- Nagysándor József Kiss Ernővel részt vett Pancsova megtámadásában. A déli harcokban való kiváló teljesítményéért Nagysándor Józsefet előbb alezredessé majd ezredessé léptették elő.
- Guyon dandárja harcban tör utat a Feldunai Hadtest részére Zólyom - Besztercebánya irányába. Hogy megszerezhessék a Garam hídját, a serege élén Guyon belegázol a folyóba, ahová a serege követte, s az osztrák csapat háta mögé kerülve megszerezték a hidat, megnyitva Görgei hadoszlopa előtt az utat. Görgei erről titkos jelentésben úgy jelentett a Honvédelmi Bizottmánynak, hogy Guyon úgy megijedt egy távoli ágyúdörgéstől, hogy pánikba esve belegázolt a folyóba.

572./ 1849. január 21.
Erdély: Nagyszebeni csata.
- Bem a gálfalvai ütközet után másnap Nagyszeben ellen indult. A haditerv szerint Czetz János Vízaknán beszállásolt csapatainak Nagycsűr felől kellett volna Bem támadó seregére fölcsatlakozni. Azonban a sereg fölvezetését magára vállaló Pálffy József őrnagy előbb elvezette a sereget a Nagyszeben alól Kiscsűr felé, majd olyan messzire állította fel az egyvonalba széthúzott sereget, hogy az ágyúgolyók el sem érték az osztrák állásokat, végül Bem támadást sürgető futárával azt közölte, hogy:

> *„Most nincs kedvem rohamozni! Nem rohamozunk, mivel nagy a hó, s aztán azok odaát mind gyakorlott katonák, ezek pedig fiatalok. Mondja meg a tábornok úrnak, hogy nem rohamozunk, punktum!”*

- Bem csapatainak több sikertelen rohama után bebizonyosodott, hogy a rendelkezésére álló ereje nem elegendő a város bevételére. Amikor a magyarok lőszere elfogyott, a honvéd haderő rendezetten előbb Szelindekre, majd Puchner egy sikertelen támadása után a jobban védhető Nagyselykre vonult vissza. A csatában halt hősi halált Térey, Bem hadsegéde és gróf Mikes Kelemen őrnagy dandárparancsnok, a Mátyás lovasezred parancsnoka.

- Szeben alatt egy osztrák gyalogsági zenekar elébb az osztrák himnuszt, azután pedig Beethoven Örömódáját játszotta. A legénység meg a fogát csikorgatta Pálffy őrnagy árulása miatt.
- Az üldöző osztrák sereg Szelindek határában este 7-kor belerohant Bem felállított csapdájába, ahol kíméletlen kartácstűz fogadta. A magyarok órákon át ágyútűzzel pusztították a völgyben feltorlódott osztrákokat.
- Másnap Bem a haditanácsban így ezt mondta Pálffy Józsefnek:

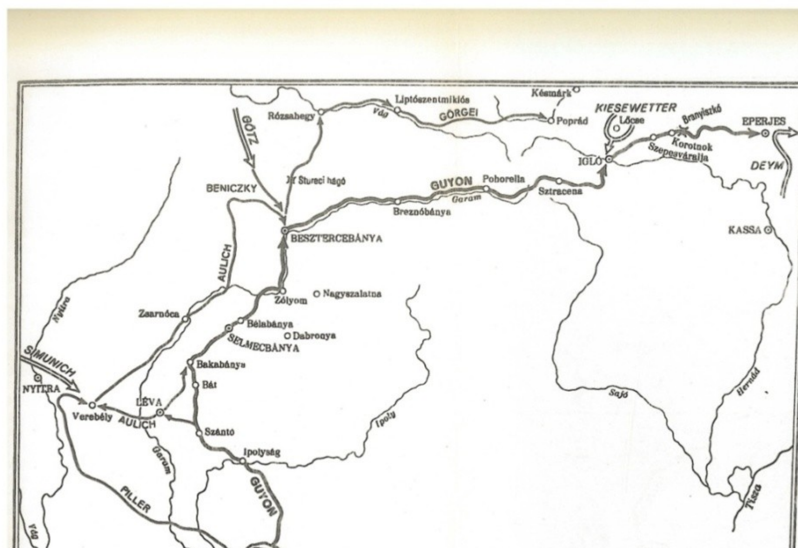
> *„Önt csak azért nem lövetem főbe, mivel sokkal gyávább ön, mintsem, hogy egy golyót megérdemelne! Tegye le a kardját s hagyja el azonnal hadseregemet!”*

Soha sem látták többé gróf Pálffy József őrnagyot.
- Este a dalárda zenét adott Bem tiszteletére a szállása ablaka alatt. A *„Búsul a lengyel hona állapotán”* – című dalt énekelték neki. Bem az ablakán kihajolva hallgatta, miközben Petőfi mellette könyökölve folyamatosan fordította részére a dal szövegét. Bem meghatódva köszönte meg. Ez után Petőfi tiszteletére énekelték a *„Marseillaise”*-en kívül magyar indulókat és sok nótát. Petőfi és legénye borral, kenyérrel, szalonnával, szivarral vendégelte meg az egész kórust és zenekart. Mivel Petőfinek csak 1 pohara volt, csuprokból és kis fazekakból itták a legények a bort.
- Bem tábornok hadseregét minden reggel fegyverbe és sorakozásra szólította menetkészen. A szálláson nem volt szabad semmit hagyni. Az öreg tábornok aztán lóháton, más alkalommal gyalog, bicegve tartott szemlét egy néhány zászlóalj, vagy lovas osztály felett Petőfi Sándor és több főtiszt kíséretében. Kedvelte nagyon a rendet, tisztaságot. Az élelmezésre is nagy gondot fordíttatott. A honvédség kenyérrel, marhahússal, szalonnával, borral, pálinkával és dohánnyal rendesen el volt látva. A kártyázást nagyon tiltotta az öreg.

573./ 1849. január 22.
Szolnok felszabadítása.
Tiszai hídfő: Tarcali győzelem.
- Perczel Mór megerősített hadtestével a Pest-Debrecen útvonal mentén kiépített védelmi állásaiból ellentámadásba ment át és elfoglalta az Ottinger Ferenc osztrák altábornagy által védett Szolnokot. A csatában Perczel parancsnoksága alatt harcolt Vécsey Károly, Kazinczy Lajos, Klapka György, Knézich Károly, Leiningen-Westerburg Károly, Nagysándor József, Répásy Mihály. A csata legkiválóbb hőse Hertelendy Miklós honvéd ezredes volt, aki az ellenség által erősen tartott szolnoki Tisza-hidat elfoglalta.
- Zemplénben Schlick támadásának hírére Klapka Tarcal és Bodrogkeresztúr között védőállást épített ki, s várta a császáriakat. A támadást Klapka erői sikerrel visszaverték, s a császáriak kénytelenek voltak visszamenekülni Mádra.
- A csata során a császáriak a magyar sereget Szegilong felől is oldalba támadták, de Sulcz Bódog őrnagy dandára szilárdan állta a támadást. Dessewffy Arisztid alezredes dandárja sietett Sulcz Bódogék megsegítésére, s a befagyott Bodrog jegén átözönlő magyar honvédek nagy veszteségeket okozva visszakergették a császáriakat Mádra.
- Klapka az osztrákokat Mádról a Hernádig üldözte, akik Abaújszántó – Vizsoly térségébe vonultak vissza. A Felső-tiszai hadtest Bodrogkisfalud, Olaszliszka, Szegilong, Zalkod térségét megszállva áthatolhatatlanul tartotta a tiszai hídfőállást.

574./ 1849. január 23.
Ausztria birodalmi terveinek meghirdetése.
- Ausztria miniszterelnöke, Felix Schwarzenberg meghirdette a 70-milliós Új-Ausztria birodalmi programját. Tekintve, hogy Ausztriának mindössze 5-millió lakosa van, ezt Poroszország kifejezetten ellene irányuló fenyegetésként értékelte.
- Anglia nagykövete arrogáns kölyöknek nevezte Ferenc Józsefet.

575./ 1849. január 24.
Felvidék: Görgei Besztercebányán.
- Görgei Besztercebányán úgy rendelkezett, hogy a Feldunai Hadtest negyede Guyon vezetésével Breznóbányán, Iglón keresztül Eperjesig menjen, s várja be őt. Ő maga a hadtest ¾ részével északra, a Rózsahegy, Liptószentmiklós Poprád útvonalon megy, mivel messzebb a Tiszától már nincs is az országban út.

Görgei északi hadjárata

- Zámbelly Lajos leírása Görgei hadseregéről:

„Görgei teljesen kivonta magát mindennemű parancsnokság alól, és tisztikarából egy számára mindenre kész gárdát teremtett. Ezt úgy csinálta meg, hogy seregének legénységét halálra fárasztotta és éheztette, ezalatt tisztikarát tejbe-vajba fürösztve rossz hajlamoknak tág kaput nyitott. Ez a gárda már nem a magyar hadsereg volt, hanem a Görgei-hadsereg. Ők mindenkor bőségben, vígan éltek, míg nekünk nem volt mit rágnunk. Selmecbányát úgy vesztettük el, hogy a fővezér tisztikarával fényes bálon mulatott. A honvédek az őrségen fagytak meg, míg a tisztek táncoltak és a csordaszámra velük lebzselő céda nőszemélyekkel töltötték éjjeleiket. Maga Görgei járt elöl rossz példával.”

- Ballagi Mór, Görgei hadititkára:

„Görgei nemcsak eltűrte, hogy tisztjei folyton kártyázzanak, de kijelentette, hogy a katonatiszt legyen gavallér és gázsiját költse el egészen. Vezérkarának 7.000 forintra rúgó adósságát azután a hadügyminisztériumnak kellett kifizetni.”

- Görgei saját hadseregéről:

„A hadsereg a tisztek szeretőinek a táborban csatangolásától alig tudott mozdulni. A táborral járó sok facér nő példája ragadós lett, különösen gr. Vécsey táborában volt sok utcanő.”

576./ 1849. január 25.
Cegléd felszabadítása.
Zemplén: Miskolc megszállását az osztrákok megerősítik.
Felvidék: Görgei üzenetváltása Windisch-Grätz-cel.
Olmütz: Oláh államalkotási javaslat.

- Perczel Mór Szolnokról kiindulva kiverte Ceglédről az Ottinger Ferenc által vezetett császári lovasdandárt.
- A Görgei vezette felső hadvezetés Perczel Mórt eltiltotta a császári haderő elleni további katonai műveletektől, és kötelezte, hogy hadosztályát adja át az új főparancsnoknak, Henryk Dembińskinek.
- Mivel Perczel Mór minden seregét elvonták, s a katonai műveletektől eltiltották, lemondott parancsnoki beosztásáról.
- Galícia felől Miskolcra bevonult Schulzig császári altábornagy 5.000 fős serege. A hátbatámadás veszélye miatt Klapka felhagyott Schlick seregének további üldözésével.
- Görgei Rózsahegyen, főhadiszállásán fogadta Hrankay József kapitányt, Windisch-Grätz követét. Görgeinek büntetlenséget, amnesztiát és biztos megélhetést ígért, ha a seregével nyugatra fordul és seregét átvezeti az osztrák táborba. Görgei válaszul elküldte a Váci-kiáltvány több példányát, hogy jusson Bécsbe is, vagyis megküldte a megadási feltételeket.

- Az oláh értelmiség képviseletében Saguanis Olmützben kérést terjeszt Ferenc József elé, amiben javasolja, hogy egyesítsék Erdéllyel Magyarország és Bukovina oláhok lakta területeit, s az így kialakítandó autonóm koronatartomány élére állítson egy oláh főnököt, miközben Ferenc József vegye föl a „románok fejedelme" címet. (Nagy-Románia, mint Habsburg találmány: 1849-ben.)

577./ 1849. január 29.
Tokaji Tisza-híd felégetése.
Olmütz: Ukrán államalkotási javaslat.
- Friwisz Ferenc a Felsőtiszai-hadtest tüzérparancsnoka óvatosságból felégeti a tokaji Tisza-hidat. Ezért beosztásából leváltották és hadbírósági eljárás indul ellene. (A vizsgálat ideje alatt a nagyváradi rakéta-gyártó üzem vezetőjeként tevékenykedett.)
- Az ukrán értelmiség képviselői Olmützben petíciót terjesztettek Ferenc József elé, amiben kérték, hogy javasolja, hogy az egyesítendő északkeleti Felvidékből és Galíciából szervezzenek egy autonóm ukrán koronatartományt. (Trianon: 1849-ben.)

578./ 1849. január 30.
Tokaji győzelem.
Erdély: Szelindeki diadal.
- Schlick és Schulzig egyesült erővel Tokajnál akarta áttörni a magyarok védelmi vonalát. A magyarok a felégetett tokaji híd hiányában a Tisza jegén mentek át a bal partra. Schlick hatalmas össztüzet zúdított a túlparti magyarokra, majd gyalogos rohamot indított, amit Dessewffy Arisztid alezredes és Gedeon László őrnagy seregei közelharcban visszavertek. A magyar katonák a tokaji nép által fejenként kiosztott 1 icce aszútól rendkívül felbátorodtak, s véres vereséget mértek az egyesült osztrák seregre. Válaszul a magyarok elkezdték ágyúzni a Tokajon összetorlódott császáriakat, akik kénytelenek voltak Tarcal felé elmenekülni.

A Tokaji csata emlékműve Bodrogkisfalud és Bodrogkeresztúr között.

- A nemzeti hadsereg Tarcal és Tokaj lakosságát kártalanította a harcokkal okozott károkért.
- Puchner főgenerális a Szelindeken beszállásolt Bem-féle hadsereget körbe kerítette. Bem a seregét gyalogosan szétküldte a körül lévő meredek hegyekbe, a támadó ellenség elé, s a falu közepén fölállított ágyútelepéről, a saját katonasága feje fölött szétágyúzta az osztrák sereget. Minden ágyúval ő célzott és lőtt, a tüzérség csak folyamatosan töltött. Bem ágyúütege mellett csak gróf Bethlen Gergely alezredes szakasza és Petőfi Sándor teljesített szolgálatot. A osztrák sereg körben támadó arcvonalát a folyamatos ágyútűz szétrombolta, csak hátrálni, s menekülni tudtak. A fejetlenül menekülő osztrákokat a hegyre küldött gyalogság űzte, aprította. Puchner seregének maradványait késő estig kergették. Az osztrák sereg maradványa Szebenig meg sem állt.

579./ 1849. január 31.

Pest: Csömy Zsigmond kivégzése.
Erdély: Puchner serege egyesül Lüders orosz seregével. Csatlakoznak az oláhok.
Zemplén: Schlick Kassára menekül.
Délvidék: A rácok győzelmesen vonulnak a Tisza mentén észak felé.
- Pesten agyonlőtték Csömy Zsigmondot, Aranyos község molnárját Ferenc József szidalmazásáért és fegyverrejtegetésért.
- Puchner segítséget kért a Havasalföldet és Moldvát megszálló orosz főparancsnoktól, Lüders tábornoktól. Az orosz csapatok e napon átlépték a határt és 7.000 főnyi katonasággal megszállták Brassót és Nagyszebent. A két vár felszabaduló várőrsége és az 5.000 főnyi oláh sereg is Puchner seregébe tagozódott.
- Schlick hírét vette, hogy Görgei serege Kassa felé közelít, ezért erőltetett menetben visszavonult Kassára. Így a tiszai hídfőállás felszabadult.
- A 3. rác hadoszlop Davidovác és Szurducski alatt a Tisza jobb partján nyomultak előre s egymásután elfoglalta Óbecsét, Moholyt és Adát.

580./ 1849. február 01.
Délvidék: Zentán rácok vérengzése.
- A rácok Zentát támadják meg, melyet csupán Majoros István nemzetőri kapitány 12 fegyveresből álló őrsége és a városba bemenekült, kaszával felfegyverzett maroknyi felkelő védelmezett. A maroknyi magyarság nem tudott megküzdeni a 18.000 főnyi támadóval. Azok, akik a sáncokat védelmezték, egymásután elhullottak. Délelőtt 11 órára a szerbek betörtek a városba. A lakosság rémülten menekült Szabadka felé, azonban aki nem tudott elmenekülni, arra rettenetes halál várt.
- A rácok Brenovácski Jevo és Virincsik János vezetése alatt az elrejtőzött védtelen magyarokat előhurcolták rejtekhelyeikről és a piacra terelték, s ott 400 embert lefejeztek, azután a levágott emberfejeket a Szentháromság szobor köré gúlába rakták. A levágott fejek darabszáma alapján a gyilkosok fejpénzt kaptak.
- A templomot kirabolták s a templom előtti haranglábra és az ugyanott levő eperfa ágaira az elfogottakat fejjel lefelé felakasztották s nádkévéket gyújtottak alájuk. Három napig tartott a gyilkolás és fosztogatás. A városban a rácok 2.800 magyart gyilkoltak le. Harmadnap nem volt élő magyar Zentán. A kutyák hetek múlva is emberhúst ettek az utcákon.
- E rémtettek hírére a jankováci nemzetőrök Moholyra rontottak s ott 107 rácot, közöttük a szerb lelkészt is megölték.

581./ 1849. február 02.
Felvidék: Guyon győzelme Iglón. Lipótvár elesik.
Szeged: Herceg Batthyány Kázmér kormánybiztosi kinevezése.
- Guyon kimerült serege Iglóra érkezik, de éjjel Keisewetter vezetésével rájuk támadnak a Lőcséről érkezett osztrákok. Guyon a Nádor-huszárok élén hajnalig űzte az osztrákokat

Szepesváralja felé. A csongrádi önkéntes huszárok Mikovinyi és Gosztonyi kapitány vezetésével gatyában harcolva visszaverik a támadást és zsákmányolnak egy röppentyű-telepet is, ami alapján a magyarok is megkezdhetik a röppentyűgyártást Nagyváradon.
- Ordódy a császáriakkal folytatott rövid tárgyalás követően feltétel nélkül letette a fegyvert, így az osztrák haderő, Balthazar Simunich altábornagy vezetésével elfoglalja Lipótvárt. Simunich letartóztatja, s Haynauhoz szállíttatja a vár tisztjeit, Ordódy Kálmánt, gróf Mednyánszky Lászlót és Gruber Fülöpöt.

Lipótvár

- Herceg Batthyány Kázmért Szeged központtal a Kiskunság, Szeged, Szabadka és Zombor teljhatalmú polgári és katonai kormánybiztosává nevezték ki. E tisztségében kiváló politikai érzékről tett tanúbizonyságot. Határozott, de mérsékelt intézkedéseivel megalapozta Perczel Mór bácskai harctéri sikereit.

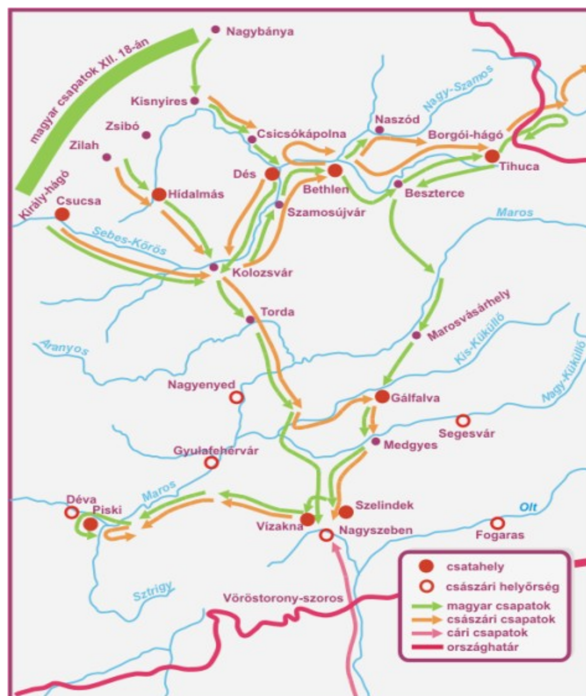
582./ 1849. február 03.
Felvidék: Szepesváralja bevétele.
- Guyon üldöző seregével hajnalban követte az osztrákokat, s az egyesült magyar sereg a reggeli órákban fergetegként rontott Szepesváralja városába, ahol lekaszabolták Keisewetter osztrákjait. Aki túlélte, az Korotnok – Eperjes irányába menekült.

Szepesvár

583./ 1849. február 04-06.
Erdély: Vízaknai (Szelindeki) csata, Szászsebesi ütközet.
- Egy orosz hadtest – Szkarjatyin vezetésével - Nagyszebenben tanyázott a város védelmére, így az osztrákok összes létszáma a magyarok elleni támadásra volt bevethető. Puchner császári tábornok 12.000 emberrel és 40 ágyúval támadott. A

magyaroknak volt 2.000 emberünk 22 ágyúval. Csányi László erdélyi főkormánybiztos nem akarta elhinni, hogy Erdélyben orosz csapatok is vannak.
- A Szeben felől támadó császári csapatok reggel 8-kor kezdték meg rohamukat. A Vízakna körüli hegyekből leereszkedve minden oldalról egyszerre támadták Bem seregét. Az első támadó roham a gyalogság szuronyrohamától és Bem tüzérségétől megtört, ezért négyórányi harc után visszavonultak a környező hegyekre. A mi gyalogságunk teljes állománya csatárláncba volt felosztva. Az ellenség azonban abban hiedelemben volt, hogy a mi tartalék seregeink benn vannak, a mélyen fekvő város falai közt. De nekünk tartalékunk nem volt, egy lélek sem.

- Bem a centrumban a csatárláncig ment előre, s ott állt a süvöltő ágyúgolyók és puskagolyók zápora közepett. A süvöltő ágyú- és puskagolyókat számba sem vette. Éppen csak fejét fordítgatta időnként jobbra, balra, figyelemmel kísérve a csata folyamát, s osztva parancsait a minden percben érkező táborkari segédeknek, akik közt Petőfi Sándort is ott láttuk. Az ellenség összes ágyúi centrumunk ellen működtek, ahol Bem tábornok maga vezette az ügyeket. A jobbszárnyon gróf Bethlen Gergely alezredes parancsnokolt. Ott volt Petőfi Sándor is e szárnyon, ki tajtékzó paripáján hol a csatárlánchoz, hol mi hozzánk, lovasokhoz, hol ágyúinkhoz vágtatott, s megvetve halált, bátorított mindenütt. Petőfi sokak előtt feltűnt, akik addig nem ismerték. Ő nem viselt tiszti egyenruhát. Magyar polgári öltönyt viselt, minden tiszti jelvény nélkül. Fejét hatalmas tollas Kossuth-kalap fedte, oldalán kardot hordott, ez alkalommal kivonva. A derékhad csatárlánca követte a menekülő osztrákokat.
Bem zenekari prímása Salamon János volt. Zenekarából a tárogatós Nagy József és a bőgős Szirma József a Vízaknai-csatában súlyosan megsebesült.
- Puchner látta, hogy az előretörő, osztrákokat üldöző magyar csatárláncot hátulról nem követi senki, ebből világossá vált, hogy a magyar seregnek nincs tartaléka. Puchner a támadó magyar éket kétoldalról összezárva elvágta a szélektől, s visszatámadott, s tartalékait bevetve benyomult Vízaknára, ahol Bem lőszeres szekereit és 17 ágyúját megszerezte. A balszárnyon elszakított Vilmos-huszárok átvágták magukat, s csatlakoztak a középsereghez. A bekerített magyar sereg áttört a város közepére benyomult osztrák seregen, s az Ördögárkon, Toporcsán, Szerdahelyen keresztül Szászsebes irányába vonult vissza, amit a gyulafehérvári osztrák sereg tartott megszállva. Bem serege hajnalra ért Szászsebesre, ahol a sereget ágyútűzzel fogadták, de a magyarok tűzpárbaj után, rohammal bevették a várost, s az osztrákokat Makray László őrnagy vezetésével a Gyulafehérvári-várig kergették. Az osztrákok a csatatéren maradt halottakat és sebesülteket élve Vízaknán egy 150 öl mélységű sóaknába dobálták. A csata után Bem serege 1.500 főre csökkent.

Bem látva serege szomorúságát, így szólt hozzájuk:

> *„Kitűnően viseltétek magatokat a mai csatában, fiaim. Keresztülmennék veletek a világon, ha többen lennétek. Hat forint jutalmat fogtok egyen-egyen kapni a ma tanúsított bátorságtokért.”*

- A magyarok Szászsebesen elbarikádozták a várfal kapuit. Délelőtt a várostól dél-keletre fekvő hegyekből lándzsás oláhok indítottak támadást a város elfoglalására. A magyarok kitörtek, s részben levágták, másrészt elkergették az oláhokat. A Szerdahely felől felvonult császári sereg este kezdte meg a város ágyúzását. Egy gránát a piaci templom tornyát robbantotta szét, egy másik Szamossy Elek hadnagy lovát ölte meg. (Ő lett később Munkácsy Mihály rajztanára.) A bombázás este 10-kor maradt abba.
- Másnap Puchner parlamenterrel megadásra szólított fel, mire Bem seregével kivonult a városból, a 36 km-re lévő Szászváros felé. Bem veszteségmentes visszavonulása hadtörténeti bravúr.
- A császári sereg február 7-én hajnalban kezdte támadását Szászváros ellen. A pergőtűzben egy golyó elvitte Bem ujját. A magyar sereg Piski irányában vonult ki Szászvásárból. A Piski hídnál már várta a sereget az a csapat, melyet báró Kemény Farkas vezetésével Bem küldött előre, hogy biztosítsa az utat Déva felé. A sereg délután vonult be Dévára, ahol február 9-ig, a Piski-csata napjáig pihentek.

Petőfi Sándor:

Négy nap dörgött az ágyú

Négy nap dörgött az ágyú
Vízakna s Déva közt,
Ott minden talpalatnyi
Földet vér öntözött.

…

Mindent megtettünk, amit
Kivánt a becsület…
Tízannyi volt az ellen,
Győznünk nem lehetett.

584./ 1849. február 05.
Felvidék: Branyiszkói csata.
Egy osztrák futár elfogása, Görgei Habsburg családi védelmének elrendelése.
Komárom: Az áruló Majthényi kikergetése Komáromból.

- Mivel Keisewetter Schlick előőrse volt, egyértelművé vált, hogy az osztrák fősereg Igló és Eperjes között van. Görgei Poprádról parancsba adta Guyonnak, hogy Schlick haderejének áttörésével nyisson 3 dandárja számára szabad utat. (Tudvalevőleg Guyon dandárja volt a Feldunai-hadsereg utóvédje, ezért kapott Görgeitől előőrsi feladatot.)
- Guyon főhadiszállása Korotnok kocsmájában volt. Amikor átvette és elolvasta Görgei parancsát, azonnal válaszlevelet is írt: Jelentette, hogy a Branyiszkói hágót bevette, s az ellenséget elkergette. Ezt a jelentést ugyanazzal a futárral küldte meg Görgeinek, aki a parancsot hozta.
- Igló és Eperjes között a 900 m magas Branyiszkói-hágó képez természetes útakadályt. A szorost délről megszállta Schlick dandárja, Deym tábornok és Keisewetter vezetésével. Együttes létszámuk 1.800 fő. Guyon serege 3.600 fő volt 24 ágyúval. A hegyvidéket 2 méteres hó borította, nappal -18, éjjel -25 fok volt. Az északi irányból vezető út egy fal meredekségű szerpentin.

Guyon segítsége Corniedesz Lajos erdészeti mérnök volt, aki innen származott, a terepet úgy ismerte, mint a tenyerét és a szepességi gerilla vadász-zászlóalj parancsnoka volt. A haditervet közösen dolgozták ki. A 14 napos újonc tót suhancok hágó elleni támadását Erdősi-Poleszni Imre, selmeci piarista szerzetes, Guyon tábori papja vezette. A frontális támadással egyidejűleg Corniedesz csapata egy baloldali és két jobboldali szurdokból támadt az osztrákokra. Az egyik jobboldali szurdok már az osztrákok háta mögé vezette a magyarokat, ez döntötte el a csatát. A frontális támadást Guyon vezette. A hágó tetejére érve, az út 200 m-es nyílt szakaszát az osztrák tüzérek tartottak ágyútűz alatt. Arra az útszakaszra senki nem mert lépni. De amikor a

magyarok a szurdok mindkét oldala felől és a szurdok tetejéről is egyszerre tűz alá vették az osztrák tüzéreket, azok halálos rémületükben feladták a harcot, s csak a menekülésre gondoltak. Így az ágyútelep a magyarok hatalmába került. A magyarok az ágyúk tüzét az osztrákokra irányítják, s pusztítva üldözték őket. Guyon 10 km-res távon követte a megvert sereg maradékát, s Siroka faluban táborozott le, hogy bevárja Görgeit. Guyon branyiszkói diadala a hibás és felesleges téli hadjárat egyetlen pozitív tette.
- A halálra ítélt honvédsereget Guyon cigányzenekarának muzsikája tüzelte harcra, Sági Balogh János prímás vezetésével. Ez a zenekar majd részt vesz Guyon tokaji, tarcali csatájában, s a tiszai átkelésben.

Guyon Branyiszkói diadala.

- Görgei aznap Lőcsén egész nap és éjjel bálozott. Mulatás közben kapta meg Guyon reggel elküldött győzelmi jelentését. Részlet Kmety György művéből:

> *„És mit tett Görgei február 5-én, a branyiszkói napon? Ugyanezen a napon, midőn Guyont a legvéresebb csaták egyikében az ellenség és a hideg ellen élet-halál ellen harcolva találjuk, Görgei főhadiszállásának tisztjei által soirée dansante-ot tartat Lőcsén. Ezt, mint tapasztalt szert rendeli el a siralomházi hangulat ellen.”*

- Asbóth Lajos alezredes emberei elfognak egy osztrák futárt, gróf Erbach kapitányt, akinél megtalálják Windisch-Grätz körlevelét, valamennyi tábornokához címezve:

> *„Schlick, Schulzig, Götz, Jablonsky és Chorich császári és királyi tábornok úrhoz!*
> *Miután a felkelők vezérét, Görgeit a lázadók elcsábították és elragadták, jelenleg azonban a Honvédelmi Bizottmánnyal egészen szakított és kész legkegyelmesebb urunk, császárunk és királyunk Ő Felsége jogaiért küzdeni, így csak eltévelyedettnek látszik. Ezért ön, tábornok úr, a parancshoz alkalmazkodva, akárhol is találkozzék is Görgeivel, szólítsa fel békés útoni meghódolásra, ez esetben kijelentvén neki, hogy teljes bocsánatot nyervén, Magyarországon kívül bárhol szabad tartózkodási helyet választhat magának.*
> *Kelt: Pesten, feb. 5-én 1849. Windisch-Grätz”*

Tehát, Görgei árulási ajánlatára válaszul Windisch-Grätz kiadta a Habsburg-ház Görgei személyére vonatkozó hadparancsát, amit az osztrák hadsereg minden tábornoka megkapott. Asbóth az elfogott távirat másolatát azonnal elküldte Dembinsky tábornoknak, az eredetit pedig Debrecenbe, Kossuthnak, a Honvédelmi Bizottmány elnökének.
A nyilvánosságra került árulás ténye hírére Perczel és Bem követelte Kossuthnál Görgei letartóztatását, mivel ők véleményüket mindig szilárdan fenntartották.
- Komáromban báró Majthényi István ellen árulás gyanúja merül fel, ezért ő 1849. január 9-én bejelenti lemondását a várparancsnoki posztról. A parancsnok tisztségét ismételten Török Ignác veszi át. Majthényi lemondása ellenére a várban marad és február 5-én megjelenik rokona, Majthényi Kálmán zászlóaljának zászlószentelő szertartásán. A katonák inzultálják, letépik rangjelzéseit, majd a tisztek csoportja letartóztatja. Az erőd

védelmi tanácsa kiutasítja a várból. Az osztrákok elfogták, s Windisch-Grätz elé vezették. Majthényi részletes felvilágosítást adott az erőd állapotáról, ezért a császáriak nem ítélték el, hanem visszakapta császári őrnagyi rangját.

585./ 1849. február 07.
Felvidék: Görgei ismét nem üldözi a megvert osztrák sereget.
- Schlick kétségbe esve kér segítséget Windisch-Grätztől, mivel Görgei északról, Klapka délről két tűz közé fogta, és ha nem kap gyors felmentést, megsemmisítik egész hadtestét. Egy reménye van csak, hogy nem érti, miért nincs Görgei már Eperjesen. Kmety véleménye Görgei viselkedéséről:

> *„Ha Görgei a Branyiszkónál megingatott és Kluknónál megijesztett ellenséget egész erejével üldözőbe veszi, úgy megkímélte volna seregét Kassa nyolc nappal későbbi ostromától. A rögtöni üldözésre elég erő volt, mivel csupán Guyon és Kmety hadosztálya volt harcban, Görgeinek két érintetlen hadosztály állt rendelkezésre. Guyon és Kmety nem számolgatott, hanem szuronyt szegezve üldözte az ellenséget. Görgei mégis gyalázza e derék hadfit, ahol csak szerét teheti és hadtestének megmentéséért sértő élceskedéssel és epés szarkazmussal rója le háláját. Kárhoztatja és gúnyolja Guyont, hogy ütközet előtt égetett bort adott a csapatoknak, és nem gondolja meg, hogy mennyivel megbocsáthatóbb egy, vagy két korty pálinka hóban és hidegben a csata előtt, mint egy soirée dansante a csata alatt.”*

- Azért nem volt ekkor már Görgei Eperjesen, mert el sem indult az osztrák sereg üldözésére. Állítólag azért nem indult meg, mert értesült arról, hogy a kormány Dembińskit választotta fővezérré, s ő megkezdte az intrikát és a szervezkedést ellene. (Majd csak 9-én indul meg Poprádról, s csak 10-én érkezik Kassára, mikorra Schlick már árkon-bokron túl volt, a kedvező lehetőség az osztrák támadó hadsereg megsemmisítésére – úgy, mint Schwchátnál és Komáromnál – ismét elszállt.)

586./ 1849. február 08.
Érsekújvár: Xántus Jánost elfogják az osztrákok.
- Az osztrákok Érsekújvárnál elfogják Xántus Jánost, Guyon tűzmesterét. Gyalog kísérték Pozsonyba, ahová betegen érkezett és kórházba vitték. Felgyógyulása után hadifogolyként a königgrätzi tábori börtönbe került, ahonnan 1850 júliusában szabadult, s a Pilzenben állomásozó Khevenhüller-Metsch ezredbe osztották be közkatonai szolgálatra. Összeköttetésbe lépett az emigránsokkal, s hazafias nyilatkozatai miatt Prágában ismét letartóztatták és a hadbíróság börtönbüntetésre ítélte.

Xántus János

587./ 1849. február 09.
Erdély: Piski győzelem.
Itália: Kikiáltják a Római Köztársaságot.
- Az összevont magyar hadsereg 7.000 fős volt, 28 ágyúval, az osztrák 12.000 fős, 38 ágyúval, megszámlálhatatlan oláh lázadóval támogatva. Az ütközet már 6 óra előtt elkezdődött, ekkor dördültek el az első ágyúlövések. 9 óra tájban indult meg az ellenséges gyalogság a Sztrigy-folyón lévő 40 méteres híd ellen, amit br. Kemény Farkas ezredes katonái védtek. (Ez olyan híd, melynek hosszában, középen egy fa palánk választotta el a két szekérsávot egymástól.) A 11. honvédegységet leszorították a hídról, de a magyar csapatok szuronyrohamot indítottak a visszafoglalására. Ebbe a kavarodásba érkezett Czetz János ezredes csapataival, aki átcsoportosított lövegeivel tüzet nyitott, mire a meglepett osztrákok hátrálni kezdtek. Az ellenséget üldöző magyar csapatok hirtelen megtorpantak, mert elfogyott a lőszer.

Bem rádöbbent, hogy a már győztesnek hitt ütközet visszájára fordul. A híd mögött felállított két székely zászlóalja és szakasz lovassága útját állta a menekülőknek, majd egyesült erővel támadásba lendültek. Bem a legnagyobb golyózápor közepette lovagolt mindenik csapathoz és buzdított, bátorított mindenütt, az ágyúdörgésben kiabálva:

„Előre matyar, van haza, - hátra matyar, nincs haza!”

A honvédek tudták, hogy ez a csata Erdély sorsa felett dönt. Ha e csatát elveszítjük, akkor a magyarokra nagyon szomorú sorsra fognak jutni. Az elkeseredett harc a hídon délután 4-ig folyt, amikor az osztrák ellenállás ereje kezdett megingani. A Württemberg-huszárok egy csapat svalizsért a Sztrigy folyón űzött át, akik alatt a jég beszakadván, sokan odavesztek. Eközben Bem ágyúival rettenetes tüzet szórt a túloldali hídfő védőire, amire a hídon küzdő osztrákok hátvéde megszűnt, ezért a hídról küzdő osztrákok rohanva lehátráltak. A mieink azonnal rávetették magukat a hátráló ellenségre.

Czetz János, br. Kemény Farkas ezredesek és gr. Bethlen Gergely alezredes rendezetten engedték a hídra a lovasságot és a gyalogságot. A császáriak csak egy negyed mérföldnyire hátráltak, ott újra felálltak harcra készen. Bem ágyúival nem ment át a hídon, hanem egy domb tetejéről lőtte az osztrákokat.

A jobb oldali magaslaton harcoló gyalogság azonban meghátrált, mivel elfogyott a lőszere. Erre Bem hátulról hirtelen megjelent, s azt hirdette, hogy megérkezett a segítség és a lőszer, s rendezett visszavonulást rendelt el. A magyarok rendben visszavonultak a hídon, szabad teret hagyva a hídfő előtt, miközben Bem ágyúi vizes zsákokkal letakarva mind a hídra szegeződtek. Közben Bem valóban lőszert osztatott szét.

Midőn az ellenség a hídon egészen átvonult s csatarendbe állt, Bem jelt adott, s újra bömböltek az ágyúk. Előre nyomult a magyarok hosszú csatárlánca, és ismét, újult erővel folyt a harc, sokkal hevesebben, mint azelőtt. A harc 1 órán át tartott, amikor az osztrák ágyúk elnémultak, mire seregük a hídon keresztül menekülni kezdett. Ágyúink a hídon összetömörült ellenséges csapatokban irtózatos pusztítást vittek véghez. E győzelemmel dőlt el Erdély sorsa. Ettől kezdve a magyar kormány ismét a magáénak mondhatta Erdélyt.

- Az osztrákok az egész csata folyamán Szászvárosba szállította sebesültjeit, ott a kaszinót rendezték be kórháznak. A csata után az osztrákok elmenekültek, de a kórházban maradt a sok osztrák beteg. Bem a magyar hadsereg orvosait küldte a kórházba gyógyítani, nem a sóaknába hajítani a betegeket.

Piski csata

- A magyar sereg Gyulafehérvárig üldözte és aprította az ellenséget. Maradékuk február 11-én hajnalban álmából fölverve, gatyában, fegyver nélkül menekült be Gyulafehérvárra. A magyar hadsereg az osztrák által megszállva tartott Gyulafehérvár mellett elvonulva,12-én Bervére érkezett. A Nagy-Küküllő völgyébe átvonulva február 16-én érkeztek Medgyesre.

- Itáliában az alkotmányozó nemzetgyűlés kikiáltja a Római Köztársaságot, és a pápát megfosztják világi hatalmától. Válaszul IX. Pius pápa a világ katolikus államaihoz fordul felhívással, hogy őt helyezzék vissza hatalmába.

588./ 1849. február 14.
Felvidék: A Feldunai-hadsereg Dembiński fővezérlete alá kerül.
- Vezetői válság a hadvezetés élén. A fővezér nyíltan megtagadja az engedelmességet, új fővezér pedig nincs. A helyzetet Kmety így ismerteti:

> *„A legnagyobb baja a kormánynak, hogy nem rendelkezett tapasztalt, hadviselt és nagy feladatok megoldására képes fővezérrel. Az osztrák tábornokok az ellenséghez mentek át, Perczel állandóan ujjat húzott a kormánnyal, Görgei fölmondta az engedelmességet, Vetter nehézkes ember volt, Klapka, Damjanich és a többi későbbi tábornok ekkor még csak törzstiszt, Kiss Ernő tehetségtelen. Szorultságában a kormány idegen fővezér után néz. Miután Bem oly mesésen bevált, esik a választás gr Henrik Dembińskire, az 1831. évi lengyel forradalom hősére. De sajnos ő már egy önmagát túlélt katona és egy elviselhetetlen természetű ember volt.”*

- A hadügyminiszter által kinevezett Dembiński ekkor megkapja a Honvédelmi Bizottmány kinevezését, s Görgei is kénytelen tudomásul venni, hogy új főnöke elveszi tőle a Feldunai-hadsereg fővezérségét.

589./ 1849. február 18.
Nógrád megye: Varsányi ütközet.
- Vécsey Károly honvéd tábornok Varsánynál 2.500 emberrel és 8 ágyúval állt szemben Ottinger 3.000 fős seregével, 12 ágyújával. Az ütközet osztrák győzelemmel végződött.

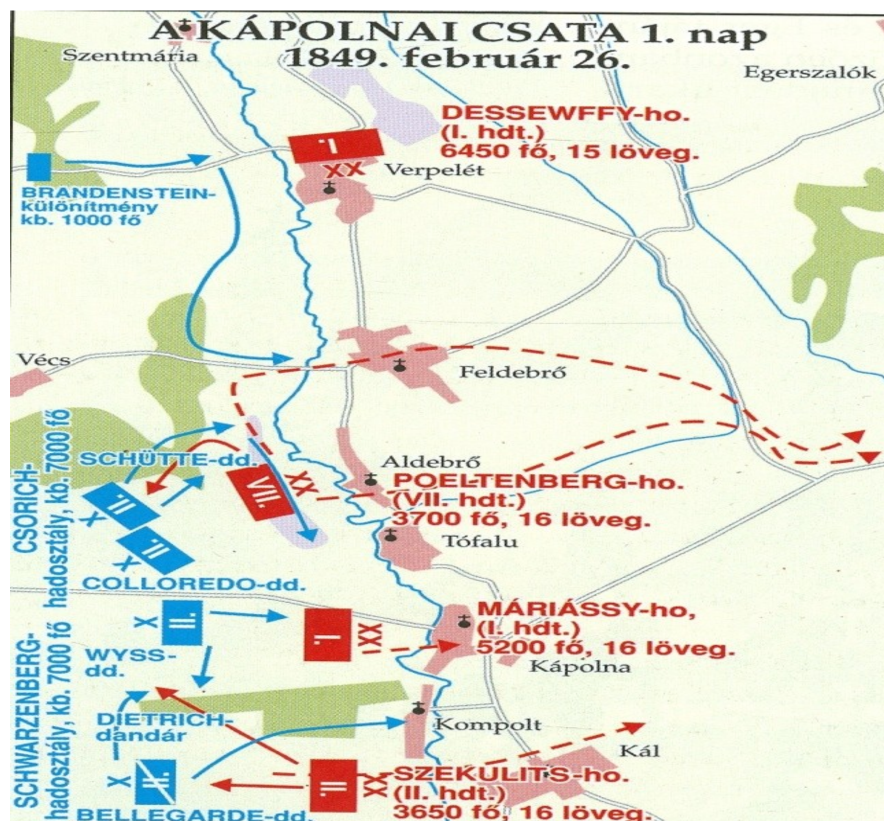
590./ 1849. február 21.
Felvidék: Guyon levele Görgeinek.
- Guyon levélben jelentést küld Görgeinek. Osztrák kémet fogott, aki azt vallotta, hogy az osztrákok információja szerint Görgei többé nem fogad el parancsot a magyar minisztériumtól, s Görgei csak egy hárembasa.
A jelentés miatt Görgei tisztikaránál nagy botrány lett, mivel az volt a vélemény, hogy kém az nem is volt, s a vélemény csak Guyoné. Néhány nap múlva, mikor Guyon és Görgei személyesen találkoztak, Guyon több vezérkari tiszt előtt ezt az információt megismételte azzal a kiegészítéssel, hogy neki is ugyanaz a véleménye Görgeiről, mint a kémnek. (Az eset a tanúk leírása szerint maradt fenn.)

591./ 1849. február 23.
Kossuth szervezi a cár vejének meghívását a magyar trónra.
- Kossuth Lajos Csány László kormánybiztosnak írt levélben kifejti, hogy:

> *„Ha lesz Önnek egy megbízható követe, említse meg a Leuchtenberg nevet. Azért óhajtom Leuchtenberg Miksa herceget, Miklós cár vejét a magyar koronával kecsegtetni, hogy a cári udvart a magyarországi beavatkozástól visszatartsuk.”*

592./ 1849. február 26-27.
Heves megye: Kápolnai csata.
- A szabadságharc kétnapos ütközete. A császári főerők február 26-án 10 órakor indultak támadásba Gyöngyösről, s délután 2 óra tájban ütköztek Verpelétnél a Tarna vonalán álló magyar I. hadtestbe, melyet Dessewffy Arisztid ezredes vezetett. A támadó sereg rövid csatározás után Feldebrő felé kitért. Poeltenberg hadosztálya 12 órakor vonult be Feldebrőre. Délután 2-kor átkelt a Tarnán. Hadosztálya a Colloredo vezérőrnagy vezette dandárral keveredett harcba az aldebrői erdőben. Poeltenberg kénytelen volt kiüríteni az erdőt, majd átkelt a Tarnán, lerombolta a hidakat, kiürítette Aldebrőt és Feldebrőt, és visszavonult Kerecsend felé.
- Maga a fővezér, Dembiński éppen Egerben ebédelt Görgeivel, amikor az első ágyúszót meghallották. Kocsira ültek és Kápolnára siettek. Sötétedés előtt értek oda. A legfontosabb teendő a csapatok összpontosítása lett volna. Dembiński este 7 órakor adta ki a parancsot, de azt csak két hadosztály kapta meg. Így a Sulcz-hadosztály a Verpelétet védő csapatokhoz csatlakozott, az Aulich-hadosztály pedig Kálra vonult. Poeltenberg a hajnal folyamán hadosztályával visszatért és elfoglalta Al- és Feldebrőt.
- Másnap reggel Verpelét Schlik kezére került. Klapka Poeltenberg segítségével sem tudta visszafoglalni. Ekkor érkezett a helyszínre Görgei. Hadteste nem avatkozott be a

harcokba, mivel, miután *„Görgei nem találván meg a főhadiszállást, késedelmesen vette fel a harcérintkezést”.*

Kápolnai csata

- A Dessewffy- és a Poeltenberg-hadosztály délután 3 óráig feltartóztatta Schlik hadtestét a Verpeléttől keletre fekvő magaslatokon, de később kénytelenek voltak Kerecsend felé visszavonulni. Kápolnánál Dembiński a Máriássy-hadosztállyal próbálta elfoglalni a Tarna-folyón átvezető hidat, de a császáriak áttörtek és elfoglalták Kápolnát. A harcban Psotta Móric őrnagy és Mednyánszky Cézár tábori főlelkész (kereszttel a kezében vezette a rohamot a híd elfoglalására) tüntették ki magukat.
A Kálnál álló magyar csapatokat Dembiński még az éjszaka folyamán visszavonta a Tarna keleti partjára, Tófalura. Aulich csapatai viszont visszaverték az ellenség valamennyi támadását és megindultak Kápolna visszavételére.

Dembiński ***Mednyánszky Cézár*** ***Franz Schlick***
von Bassano und Weisskirchen

- A támadás elején Dembiński támadási parancsát Kmettyhez és Guyonhoz Görgei viszi, de elkésik. Aulich is parancsot kapott Dembińskitől, hogy csapataival vonuljon északnak. Aulich meg is indult, azonban útközben értesítették, hogy a császári csapatok kiszorították Kálról a Kisfaludy-dandárt, Kmety és Guyon csapatai pedig nem indultak meg. Aulich erre visszafordult Kál felé, de mire odaért volna, Dembiński utasította, hogy a Kisfaludy-dandárral együtt ő is vonuljon vissza, adják föl Kált. Időközben Guyon és Kmety hadosztályai is megérkeztek Kerecsendre.

- A császári csapatok visszavonultak Budára. A császáriak hátrálására Dembiński is elrendelte a visszavonulást. A magyarok vereséget nem szenvedtek, de túlerőben, kedvező harcállásban ismét elmulasztottak egy döntő lehetőséget, hogy megsemmisítsék, teljesen és véglegesen felszámolják a császári haderőt.
- Guyon a csata után Görgeit árulással vádolta meg és véleményét hivatalosan közölte Mészáros Lázár honvédelmi miniszterrel és Kiss Ernővel. Követelte, hogy Görgeit állítsák haditörvényszék elé. Erre azonban nem került sor.
- Klapka hadtestének tisztjei kijelentették, hogy ezentúl, csak akkor követik Dembiński parancsait, ha azokat valamelyik hadtestparancsnok ellenjegyzi.

Mednyánszky Cézár tábori pap rohamra vezeti a honvédeket a Kápolnai csatában.

593./ 1849 tavasza
Heves, Nógrád, Pest: A dicsőséges tavaszi hadjárat.
Balassagyarmat visszafoglalása.
Erdély felszabadítása.
- A dicsőséges tavaszi hadjárat 1849. május 21-ig, Budavár felszabadításáig tartott, melynek során a magyar honvédseregek óriási, ám nem teljes katonai sikereket értek el. A stratégiai terv, a császári csapatok bekerítése és Komárom felmentése volt. A tavaszi hadjárat két fontos előzménye volt: a császári csapatok kiűzése Erdélyből és a magyarországi csapatok összevonása.
- A magyar honvédség visszafoglalta Balassagyarmatot. Repeczky Ferenc, a megye országgyűlési küldöttje, aki ekkor, mint Kossuth kormánybiztosa a főispáni teendőket is ellátta, kiáltványt adott ki, amelyben a báró Majthényi László alatt kényszerrel fölesketett személyeket, - többek között Madách Imrét - hazaárulónak nyilvánította, s hivataluktól megfosztotta. Erre válaszul Nógrád vármegye választmánya április 21-én döntést hozott, melynek értelmében a tisztviselőket, - köztük Madách Imrét is – visszahelyezte hivatalába.
- Erdély felmentése Jozef Bem tábornok nevéhez köthető, aki rövid idő alatt rendet teremtett az erdélyi csapatoknál, majd február végére ki is űzte Puchner és Urbán csapatait Erdélyből.
Erdély felmentésével a tavaszi hadjáratnak csak egy frontra kellett összpontosítania. A csapatösszevonás nehézkesen, de végül sikerült, Tiszafüred környékén.
- A magyar katonai győzelmek sorozatát a bécsi és a nemzetközi sajtó elhallgatta.

594./ 1849. február 28.
Mezőkövesdi ütközet.
- Kmety György győzelmet arat a Franz Deym vezérőrnagy által vezetett osztrák dandár felett.

595./ 1849. március 01.
Vetter ideiglenes kinevezése.
- Mivel a Kápolnánál megnyerhető nagy ütközet döntetlenül végződött, Görgei és tiszti csapata egy szekrénybe zárta a főparancsnokot, Henryk Dembińskit, s megüzenték a Honvédelmi Bizottmánynak, hogy nem hajlandók Dembińskit vezérnek elismerni. A Dembiński elleni lázadás hírére Kossuth Tiszafüreden Vetter (von Doggenfeld) Antalt nevezte ki a magyar seregek (az erdélyi hadsereg kivételével) főparancsnokává, egyúttal altábornaggyá léptette elő.
- Vetter új hadrendi beosztást vezetett be. Megszüntette a hadtesteken belüli hadosztály kötelékeket, s azok csak dandárokra lettek felosztva.

Vetter Antal altábornagy

- A tiszai síkon a magyar hadsereg támadólag lép fel az osztrákokkal szemben. Vetter készítette a haditervet. Előnyomulással szorítja az ellenséget hátrálásra a gyöngyösi úton, s majd Gyöngyösön túl akar döntő csapást mérni rá.
- A magyar sereg Gyöngyösre érkezve 40.000 főt számlált. Jól fel volt ruházva, jól felfegyverezve. Fegyelmezett, s a hazaszeretet tetőfokán lelkesült.

596./ 1849. március 02.
Tiszafüred: Görgei kikészíti Vettert.
Erdély: Medgyesi győzelem.
- Görgeit kadét korában Vetter Antal kénytelen volt megfenyíteni, katonai fogdára ítélni. Most Görgei és tisztikarának tagjai addig idegesítették, ingerelték Vetter Antalt, amíg a fővezér szélütést nem kapott, s ágynak esett.
- Medgyesen Bem tábornok 7.420 emberrel győztesen ütközött meg Puchner altábornagy 9.000 fős osztrák sereggel.

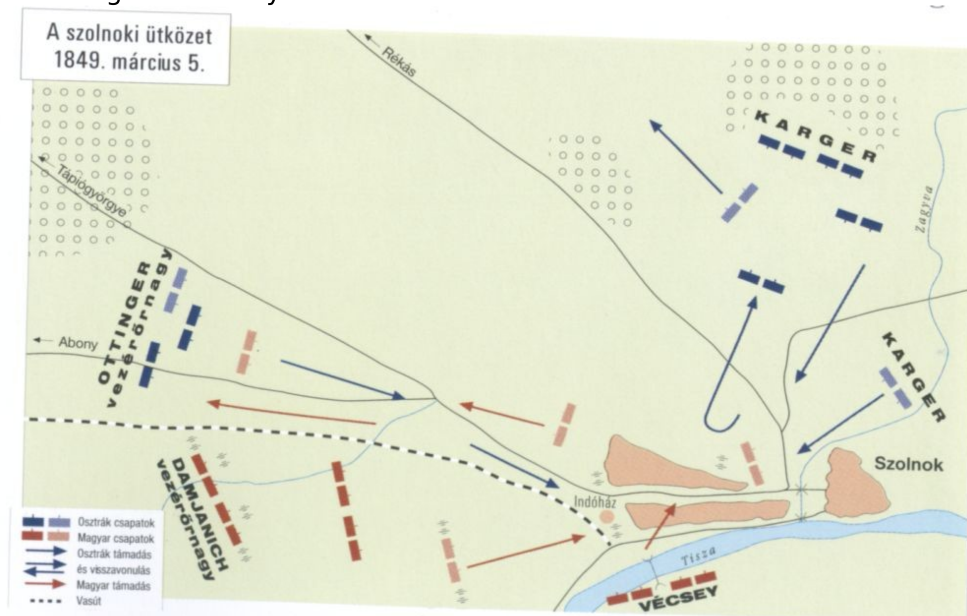
597./ 1849. március 03.
Tiszafüred: Görgei fővezéri kinevezése.
- Mivel Vetter Antal nem volt képes a fővezéri feladatokat ellátni, Görgei Arthur indítványára, - Kossuthot megkerülve - a Tiszafüreden összeült tiszti gyűlésre meghívták Szemere Bertalan miniszterelnököt, mint a politikai hatalom teljhatalmú képviselőjét, s őt kérték fel közvetítésre. Szemere semmibe véve Kossuth két nappal korábbi kinevezését, a hadtestparancsnokok kíséretében felkereste Dembińskit, s megpróbálta rávenni arra, hogy tartson haditanácsot. Mivel erre nem volt hajlandó, Szemere Dembińskit leváltotta és Görgeire bízta a fővezéri posztot. Alája rendelte Perczelt, meg Damjanich-ot, Tarcal győztes vezérét. A tavaszi hadjáratot a magyar sereg Vetter Antal haditerve szerint vívja meg.
- Perczel véleménye Görgei kinevezéséről:

> *„Én velem követte el az országgyűlés azt a méltánytalanságot, hogy alárendelt Görgeinek, akit már Pákozdnál agyon akartam lövetni, s bánom, hogy agyon nem lövettem!”*

598./ 1849. március 04.
Császári manifesztum: *Olmützi alkotmány* kiadása.
- A magyar királlyá nem koronázott Ferenc József kiadja az *„Olmützi alkotmányt”*. Ferenc József ezzel a részekre bontott Magyarországot meghódított tartománnyá nyilvánította. Ez egy oktrojált, azaz rendelettel parancsba adott, kényszerített alkotmány, ami a centralizált és abszolutista államrend megteremtését jelentette. A birodalom „koronaországait” minden autonómiát nélkülöző körzetekre osztotta fel. Minden hatóságot (országos, városi, falusi) a kormányzat nevezett ki. Szigorúan központosított bírói szervezetet állított fel, s kilátásba helyezte az osztrák polgári- és büntető törvénykönyv bevezetését az egész birodalomban. Az igazságszolgáltatás

nyilvánosságát megszüntette. Felszámolta az esküdtszékeket. A jelentős földbirtokkal rendelkező örökös nemességre külön jogszabályokat alkotott, s könnyítéseket biztosított részükre „hitbizományok” felállításához.
Rendelkezéseinek éle a „lázadó” magyarok ellen irányult. Az uniót Erdéllyel semmisnek nyilvánította. A Szent Korona országát felosztotta 4 tartományra. Magyarország, Erdélyi Fejedelemség, Katonai Határőrvidék, Dalmát–Horvát–Szlovén Királyság. Csonka Magyarországot is 5 igazgatási körzetre osztotta, s a körzetek központjául német többségű városokat jelölt ki: Sopron, Kassa, Buda, Nagyvárad, Temesvár. A császári házhoz lojális Horvátország Dalmácia mellett megkapta a Magyar Királyságtól elvett Fiume kikötővárost is.
- Ennek az alkotmánynak a gyakorlati alkalmazását a szabadságharc meghiúsította, majd 1851-ben hatályon kívül helyezték.

599./ 1849. március 05.
Szolnoki csata.
Galga-menti győzelem.
- A második Szolnoki csatában Nagysándor József szétverte a támadó osztrák sereget, s a szétvert sereg maradványait is felszámolta.

- A csatában Tchorznicki őrnagy által vezetett lengyel zászlóalj lovasrohammal semmisítette meg a Ferenc József dragonyosezredet.
- A csatában a 6. honvéd zászlóalj tisztjeként résztvett *Petőfi István* honvéd százados is, Petőfi Sándor öccse, aki 1848. június óta önkéntesként állt hadban Nagysándor József seregében.

Petőfi István

600./ 1849. március 06.
Urban osztrák seregének kiverése Erdélyből.
Erdély: Seregegyesítés Segesváron.
- Bem tábornok Borgóprundnál megveri és kiűzi Erdélyből Urbán császári seregét, majd visszafordulva Besztercén, Szászrégenen és Marosvásárhelyen keresztül Medgyes felé vonul. De hírét vette, hogy Puchner szebeni serege a Medgyesen hagyott magyarokat kiüldözte, ezért Segesváron, március 6-án egyesültek a magyar seregek.
- A magyarok sáncok ásásával erődítették meg Segesvárt.

- A határ őrizetére hátrahagyott sereg élén Czetz János az Erdélyi Hadsereg megbízott parancsnokaként tevékenykedett. Bem bánsági hadjárata idején is ő vezette győzelemre az Erdélyi hadsereget.

601./ 1849. március 07.
Dessewffy memoranduma.
- A márciusi oktrojált birodalmi közös *„Olmützi alkotmány”* kihirdetése után Dessewffy Emil emlékiratot nyújtott be a bécsi kormánynak, amelyben kifejtette, hogy ez az alkotmány kivihetetlen és azt tanácsolta, hogy a háború befejezte után adják vissza Magyarországnak saját alkotmányát.

602./ 1849. március 09.
Komárom ismételt körülzárása.
- Simunich a győztes seregével Érsekújváron keresztül Komárom ellen vonul, s 14.000 fős katonasággal körülzárja az erődöt.

603./ 1849. március 10.
Délvidék: Perczel újra hadba száll.
Erdély: Bem elfoglalja Medgyest.
- Kossuth személyes felkérésére Perczel Mór újra belépett a hadseregbe, s átvette a IV. (Bácskai) hadtest parancsnokságát.
- A segesvári sáncerődítések híre alapján Puchner azt hitte, hogy Bem az Erdélyi Hadsereg gerincével Segesvár tartós védelmére rendezkedik be. Ezért teljes haderejét kettéosztva Segesvár bekerítésére vonult fel. Erre Bem a teljes magyar sereggel kivonult Segesvárról, s a szabadon maradt országúton átvonult Medgyesre, s a Medgyesen talált osztrák védőket lekaszabolták.

604./ 1849. március 11.
Erdély: Medgyesi győzelem, Nagyszebeni győzelem.
- Bem a főssereggel továbbvonult Szeben felé. A Medgyesen maradt dandárunkat megtámadta egy Erzsébetváros felől előnyomuló osztrák hadosztály. A hátrahagyott magyar lovas dandár Peretzi Mihály százados vezetésével, kétórányi heves csatában az osztrákokat visszaűzte Erzsébetváros felé. A magyarok ebben a csatában használtak először röppentyűket. A Nagyvárad melletti Peceszentmártonban gyártott röppentyűk első darabjait az Erdélyi-hadsereg kapta meg. Az ellenség a mi röppentyűinktől nagyon megijedt. Azt állították, főképp az oláh katonák, hogy Bem hétfejű sárkányokkal küzd ellenük.
- Bem fősereggével Nagyszebent elfoglalta. Addig Nagyszeben az ellenséges erdélyi hadsereg fő fészke volt. Birtokunkba jutott roppant nagy mennyiségű fegyver, lőszer és ruhanemű. A Vízaknai-csata alkalmával elveszített ágyúinkat is itt mind megtaláltuk. Az egyik ágyúra e szavak voltak metszve: „Ne bántsd a magyart!” Lám, a sors visszajátszotta. A szebeni szász atyafiak nagyon meg voltak rettenve a város bevétele alkalmával, nagyon sokan el is menekültek Verestorony felé. Azt hitték, a város ki fog raboltatni, fel fog gyújtatni, s talán még vérengzéstől és gyilkolástól is tartottak. Azt hitték, olyanok vagyunk, mint ők, a szászok, meg az osztrákok. Kellemesen csalódtak. Egy gombostűhöz sem volt szabad nyúlni, bántani sem volt szabad senkit. Hogy Bem hadisarcot vetett a városra, azon nem csodálkozhattak, s egy cseppet sem vehették rossz néven az ellenünk harcoló szász atyafiak. Szeben bevétele alkalmával nagyrészt oroszok védték a várost Szkarjatyin vezetésével. A császári csapatok demoralizálódva szétszéledtek, s Puchner hadtestparancsnok egészségi állapotára hivatkozva lemondott.
- Kimagasló harci teljesítményéért Czecz János ezredes tábornokká történő előléptetését javasolja Bem. (Ezt a Honvédelmi Bizottmány majd csak májusban hagyja jóvá.)

605./ 1849. március 12-14.
Erdély: Fogaras elfoglalása.
- Bem őrséget hagyva Szebenben, fősereggével üldözőbe vette az orosz és osztrák sereget. Bem Verestorony felé, Czetz pedig Felek irányában támadott.
- Felek mellett folyik az Olt. Az osztrákok átvonultak a folyó hídján, s ott várták a támadást. A magyarok titokban átúsztattak a túlpartra, s ott elfoglalták az osztrákok

ágyúállásait, s azt ellenük fordítva Betlenen át Fogaras felé kergették őket. A híd ép maradt, amin Bem főserege bevonult Fogarasra.

606./ 1849. március 15.
Pest: Táncsics ismét sürgeti a földrendezést.
Lenkey bejut a Komáromi-várba.
Délvidék: Ismételt harcok a délvidék visszaszerzésére.
Erdély: Gábor Áron előléptetése. Sárkány elfoglalása.

- Táncsics e napon megjelenteti az *„Új alkotmányjavaslat, Március 15-kének évnapi emlékeül”* - című röpiratát, amiben ismét megsürgeti mind a még érvényben levő feudális kötelmek összességének eltörlését, a céhrendszer eltörlését és a földnélküliek földhöz juttatását. Ezúttal abban a formában, hogy:

> *„Minden oly zsellér, ki a szabadságharcban rész vett, de kinek földe nincs, kapjon az árulók s pártütőktől elfoglalandott földekből 20 hold földet, örökös tulajdonul.”*

Ekkor azonban az ő követelései is már csak sokkal szűkebb körben lehettek ismertekké, mint korábban, mert januárban a debreceni városi tanács – azzal az ürüggyel, hogy nem tette le a törvény szabta 10.000 forint biztosítékot – könyörtelenül betiltotta lapját, a Munkások Újságát.

- Lenkey Jánost tábornokká léptették elő és a Komáromi-vár katonai parancsnokává nevezték ki. E napon be tudott jutni az ostromzár alatt álló várba és Guyon Richárd tábornok megérkezéséig, - 1849. április 20-ig - ő látta el a várparancsnokságot is.

- Perczel Mórt nevezték ki a Délvidéki Hadsereg élére, és ő nem is késlekedett a támadás megindításával. Elsődleges célja Pétervárad felszabadítása, amihez 14.000 katona és 30 löveg állt rendelkezésére. Először a Szeged környéki településeket foglalta vissza, majd felszámolta az ókanizsai és a zentai szerb táborokat. Áttörte a Ferenc-csatorna melletti védelmi vonalat és március 27-én már Kiskérnél járt. Sikerült 2 zászlóaljjal, 2 huszárszázaddal és egy üteggel bejutnia Péterváradra. A vár osztrák körülzárását nem sikerült megakadályoznia, kirohanása kudarcba fulladt.

- Gábor Áront tüzér őrnaggyá léptették elő. Egyidejűleg Udvarhelyszéken, Kolozsváron és Kézdivásárhelyen irányította a hadiipari termelést, miközben csatákat vezetett, s Kézdivásárhelyen a tüzérség utánpótlásának kiképzéséről is gondoskodott.

Németh László kormánybiztos ezt írta róla:

> *„A nép ez embert úgy nézi, mint védangyalát, ki a veszély perceiben mindenütt ott vala, hol a szükség.”*

Gábor Áron

- Bem seregével Fogarason túl is üldözi az ellenséget. E napon Sárkányt foglalják el, ahol megszerzik az osztrákokkal együtt harcoló oláhok vaságyúit.

607./ 1849. március 16.
Erdély: Vöröstoronyi győzelem.

- A cári haderő déli hadserege Szkarjatyin vezetésével a Vöröstoronyi-szoroson keresztül akart betörni Erdélybe, de a honvédsereg - Ihász Dániel vezetésével - visszaverte a betörési kísérletet.

608./ 1849. március 18.
Erdély: Brassó bevétele, Erdély felszabadítása.

- Bem seregével tovább űzi az ellenséget. E napon felszabadította Brassót.
- A maradék osztrák és orosz erők maradéka kivonul Havasalföldre. Ezzel Erdély teljesen felszabadult, az irányítás mindenütt Bem kezében volt.

609./ 1849. március 20.
Komárom osztrák ostroma.

- Simunich serege nehézlövegekkel megkezdi Komárom bombázását. Különösen a város polgári épületeit, lakóházait lőtték.

610./ 1849. március 22.
Délvidék: Zenta visszafoglalása.
- Zenta visszafoglalását a Perczel Mór tábornok parancsnoksága alatt álló 4. hadtest csapatai hajtották végre, a rácok makacs ellenállást letörve. A döntő rohamot Perczel Miklós őrnagy, a tábornok öccse vezette. A város bevételét követően Perczel Mór azonnal vésztörvényszéket állított fel, amely meghallgatta a zentai túlélők tanúvallomásait. A vésztörvényszék a vallomások alapján 47 zentai rácot talált bűnösnek és ítélt halálra, kiket még aznap a helyszínen agyon is lőttek.

611./ 1849. március 23.
Perczel délvidéki hadjárata.
- Perczel Mór támadást indít a délvidéki császári csapatok ellen.

612./ 1849. március 24.
Felvidék: Az 1. Losonci csata.
- Balassagyarmat irányából Losoncra bemasírozott a 13. Wimpfen-sorgyalogezred 400 katonája, Franz Zaitsek alezredes vezetésével. Délelőtt 11 óra körül Besztercebányáról zeneszóval megérkezett Almássy Károly császári ezredes hadoszlopa is. Megkezdődött a bekvártélyozás és nyugodtan ebédhez láttak.
A zord időjárás a magyaroknak kedvezett. A fehér köpenyt viselő huszárok a hófúvásos időben Osgyán felől, három irányból, észrevétlenül közelítették meg és fegyverezték le a császári előőrsöket. Egyszerre két magyar huszár vágtatott végig a piacon, majd a Rimaszombatból vezető úton 31 huszár vágtatott be, s iszonyú lármával töltik be az utcákat. A magyarok a város főterén 2 ágyút állítottak fel, s kartácstűz alatt tartották a császáriak egységeit. A császáriak részéről megfúvatott riadó ekkor már késő vala. Debrődi János honvéd őrmestert a vendégfogadó ablakából lövés érte, s leterítette. Beniczky Lajos, a 400 fős magyar támadó erő vezére, erős hangon németül így vezényelt:

„Huszárok! Első osztály rohamra, második osztály ágyúfödözettel Indulj!”

Mivel a huszárokon legalább hatféle egyenruha volt, a császári katonaság erre megriadt. Valószínűnek látszék előttük, hogy a magyarok nagyon nagy számmal lehetnek. Heves utcai csata fejlődött ki. Az osztrákok nem állhatván a heves kartácsolást, menekülni kényszerültek, s Balassagyarmatig meg sem álltak.

Beniczky Lajos
őrnagy

Debrődi János
honvéd őrmester sírja Losoncon

613./ 1849. március 26.
Erdély: Bem serege Bánfihunyadon.
- Petőfi Bánfihunyadon újabb tábori buzdító verset ír:

Petőfi: Az Erdélyi hadsereg *(részlet)*
Mi ne győznénk? Hisz Bem a vezérünk,

A szabadság régi bajnoka!
Bosszuálló fénnyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga.

Ott megy ő, a vén vezér, utána
A hazának ifjusága mi,
Igy kisérik a vén zivatart a
Tengerek szilaj hullámai.

Két nemzet van egyesűlve bennünk,
S mily két nemzet! A lengyel s magyar!
Van-e sors, amely hatalmasabb, mint
E két nemzet, ha egy célt akar?

Mi ne győznénk? Hisz Bem a vezérünk,
A szabadság régi bajnoka!
Bosszuálló fénnyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga!

614./ 1849. március 29.
Debrecen: Petőfi futárszolgálatban a honvédelmi miniszternél.
- Bem részletes hadijelentéssel a kormányhoz, Debrecenbe küldi Petőfit. Mivel Petőfinek nincsen nyakkendője, Mészáros Lázár a „hamleti” öltözék miatt leszidja a futárt. Erre Petőfi visszavág, s közli, hogy mint kém, és futár, akár gatyában is megjelenhetne, mert oláh martalócok kóbor csapatai között csak a bolond divatficsúrok mászkálnak egyenruhában, s egy honvédelmi miniszter ne divatkérdésekkel és az ő adjusztírozásával legyen elfoglalva, amiből már rég kinőtt, hanem a jelentéssel, ha ugyan az a miniszter úr számára bír bármi fontossággal. Erre Mészáros Lázár ott helyben lefokozza őt századosi rangjából. Petőfi közli, hogy ebből a hadseregből ő már rég kilépett, fölötte Mészárosnak nincs illetékessége, s megy vissza a saját Erdélyi Hadseregébe.
- Miután Petőfi néhány nap múlva visszaérkezett Bemhez, Bem előlépteti századosból őrnaggyá, s erről hivatalos értesítést küld Mészárosnak és Kossuthnak.

615./ 1849. március 30.
1. Komáromi csata: Komárom osztrák megrohamozása
- Bécs katonai parancsnoka, Welden altábornagy átveszi a Komárom erődje elleni támadás katonai irányítását. Általános rohamot indítanak, amit a védők visszavernek. Ez után a támadók feladják a további ostromot.

616./ 1849. április 02.
Heves megye: Hatvani csata.
- A felderítésre kiküldött Schlick csapatát Hatvannál a magyar hadtest Poeltenberg Ernő és Gáspár András vezetésével megveri, majd elüldözi Hatvan mögé. Gáspár ezredest tábornokká és hadtestparancsnokká nevezik ki.
Görgei könyvben kiadott emlékiratában ezt írta:

> *„Én a hatvani ütközet alatt szándékosan gyöngyösi főhadiszállásomon, tehát a csatatértől távol maradtam, nehogy helyettesemet a 7. hadtestnél (Gáspár) első fellépésében, mint önálló parancsnok, megzavarjam. A hatvani győzelem (Kmety elkergeti Schlick lovasságát) arra határozott engem, hogy a jövőre minden hadtest-parancsnoknak szabad kezet engedjek feladatának megoldásában, hogy csak a válságos pillanatok alkalmával vegyek ebben részt.”*

Ettől fogva a magyar hadsereg fővezére az ütközetek előtt nem adott ki semmiféle haditervet (a tisztek és a legénység tanúsága szerint általában a csatatér hátorszégában katonai csendőri feladatokat végzett, s a lemaradt sebesülteket, vagy a csatatérről szökdösőket saját kedvtelésére pisztollyal vadászta le.) A főtisztek a csatákban a saját pillanatnyi információik és legjobb belátásuk szerint avatkoztak a csaták menetébe.

617./ 1849. április 03.

Délvidék: Perczel diadala Szenttamáson.
- A sors játéka, hogy a Délvidéken Perczel Mórra hárult a feladat, hogy bebizonyítsa, hogy Szenttamást el lehet foglalni, a rác lázadók fészkét ki lehet füstölni. Perczel megtámadta a rácok táborát Szenttamásnál. A védők sokáig visszaverték a rohamokat, azonban véres harcok után a magyarok kerekedtek felül. A rác veszteség 1.000 főre és 5 ágyúra rúgott, míg a magyar oldalon 200 katona esett el. Ezzel Perczel felszámolta a rácok bázisát, felszámolt egy frontot, s jelentős katonai erőt szabadított fel.

618./ 1849. április 04.
Heves megye: Tápióbicskei csata.
- A magyar fősereg elérte Tápióbicskét. Görgei Klapkára bízta a fővezérséget és Szecsődre távozott. De előtte, - biztos, ami biztos, - az összes lőszerkészletet Jászberénybe vitette, amiről se Klapka, se a harcoló tisztek nem tudtak. Ennek a következménye az lett, hogy miután a honvédek megkezdték a harcot s a náluk lévő lőszer elfogyott, további lőszer híján csak kézitusában, szuronnyal harcolhattak, ami sok honvéd életébe került. (Szobrot Görgeinek!)
Görgei Klapkát úgy tájékoztatta, hogy Tápióbicskén csak az ellenség poggyásza van, ezért Klapka a nagy zsákmány reményében rajtaütött a falun. Ott azonban egy gyalogos és egy lovasdandár tartózkodott Daniel Rastic vezérőrnagy vezetésével, s ellentámadásukkal nagy veszteséget okoztak Klapka csapatainak. A magyarok fejvesztve menekültek a Tápió hídjához. Erre itt Kossuth is lóháton megjelent a csata forgatagában, s ordítva lelkesítette a megingókat az előretörésre.
A csata menetét Damjanich János és Wysocki hadosztálya fordította meg. A Tápió hídját Knézich Károly serege foglalta el, végül Jozef Wysocki őrnagy által vezetett lengyel ezred vívta ki a győzelmet.
- Görgei Szecsődön, a paplak udvarán időnként a földre hasalva hallgatta az ágyúdörgést, s próbált következtetni a csata menetére. Bayer hadműveleti tiszt, Görgei ivócimborája, a fővezér nevében Szecsődről küldözgette a fejreesett parancsokat. Végül Aulich elvesztette a türelmét, s a küldönccel azt az üzenetet küldte vissza, hogy a katonák a csatatéren jobban tudják, hogy mit kell csinálni, mint azok az urak, aki a csatatértől több mérföldre mulatnak. Görgei nem tudta, hogy Kossuth jelen volt a csatában, míg ő sehol megtalálható nem volt, de úgy tett írásban jelentést, mintha ott lett volna, s harcolt volna.
- Itt zajlott le a Hermann Riedesel őrnagy és Színi Sebő Alajos alezredes közötti pisztoly párviadal, amelyet Jókai Mór *„A kőszívű ember fiai”* - című regényében örökített meg. (A párbaj Riedesel halálával végződött.)

Tápióbicskei csata

Tápióbicskei emlékmű

619./ 1849. április 05.
Kolozsvár: Női vadászszázad megalakítása.
Heves megye: Damjanich ítélete.
- Kolozsváron 153 nővel megalakul a női vadászszázad. Vezetője Bányai Júlia, aki Sárosi Gyula néven, hadnagy, majd főhadnagy. A század a fegyverletétel napjáig harcol, majd tagjai Törökországba emigrálnak.
- Damjanich Szecsődön a parasztoktól és a cselédektől megtudta, hogy dr. Mericzey János plébános két napon át, április 2-án és 3-án az osztrák tábornoki kart látta házában

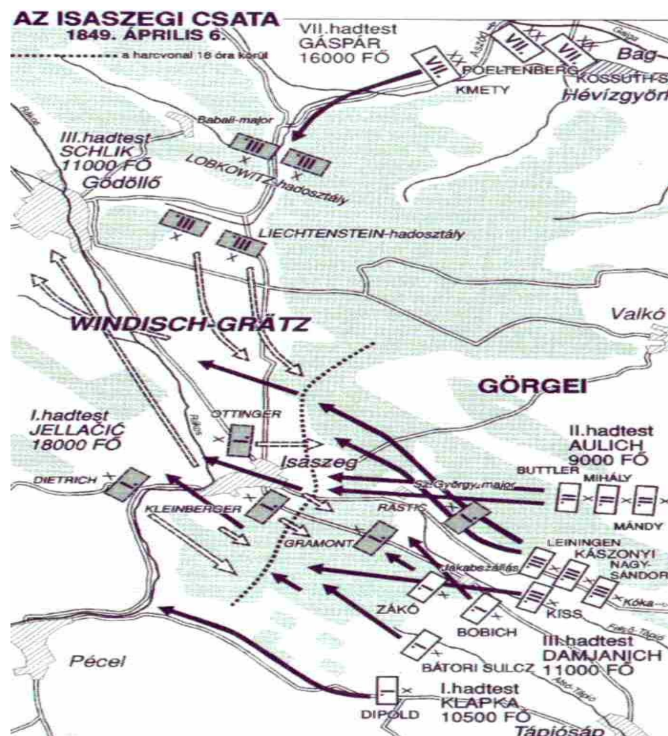
vendégül, s az ellenséges csapatok katonaságát is mindenféle élelemmel ellátta, az ellenség falragaszait a faluban szétosztotta és kiragasztatta, a templomban azt prédikálta, hogy a magyar ügy már elveszett, és Kossuth az akasztófán fog meghalni. A népet arra szólította fel, hogy a magyar hadsereget mindennel akadályozza, s az ellenséget segítse. A falu lakosságát teljesen demoralizálta. Damjanich a plébánost hazaárulásért halálra ítélte és agyonlövette. (A plébános előző nap még történetesen Görgei vendéglátója volt.)

620./ 1849. április 06.
Heves megye: Isaszegi csata.

- A csata tétje mindkét hadsereg számára nagy volt. Ha a magyarok győznek, akkor a császári hadseregnek Budára, vagy Vácra kell visszavonulnia, s ezzel befejeződik a Duna–Tisza közének felszabadítása. Ha a császári hadsereg győz, akkor a magyar fél kénytelen visszavonulni a Tisza védvonala mögé.
- A Windisch-Grätz fővezér vezette császári-királyi sereg körülbelül 55.000 főt számlált. A tüzérség 214 lövegből és röppentyűből állt. Windisch-Grätz serege egy 54 kilométer hosszú, s körülbelül 30 kilométer széles arcvonalat szállt meg.

A magyar fősereg (köztük a lengyel légió katonái) összlétszáma 47.500 fő körül volt. A tüzérséget 198 löveg alkotta. A magyar hadsereg egy 22 kilométernyi hosszú és nagyjából ugyanilyen mély arcvonalon helyezkedett el. Ez az elosztás lehetővé tette, hogy bármelyik veszélyeztetett ponton szükség esetén a hadsereg körülbelül kétharmada bevethető legyen. A csata haditervét Klapka György készítette. A harcban Klapka, Kmety György, Knezić Károly ezredes, Kiss Pál alezredes, Aulich Lajos tábornok vett részt, Görgei névleges fővezérsége alatt.

- Kmety hadosztálya Hévízgyörk és Bag között Schlick lovasságába ütközött, mire az osztrákok harc nélkül visszavonultak Gödöllőig. Damjanich és Klapka hadteste elérte az Isaszeg előtti Király-erdő keleti szélét. Damjanich csapatai megtámadták Jelačić utóvéd dandárját, amely az erdőn át Isaszegre vonult vissza. Klapka csapatai megtámadták Franz Adam Grammont von Linthal vezérőrnagy dandárját, s visszaűzték Isaszeg felé.
- Damjanich csapatai délután 2 óra tájban érték el a Király-erdő nyugati szegélyét. Damjanich és Aulich támadott, de az arcvonalon rés támadt, ugyanis a csata legválságosabb pillanataiban Klapka elveszítette a fejét, és faképnél hagyta utasításokat kérő zászlóaljparancsnokait. Azonban Sulcz őrnagy zászlóaljparancsnok önhatalmúlag az állások tartását rendelte el.
- Közben Gáspár tábornok 18 zászlóaljból, 3 huszárezredből és 70 ágyúból álló hadteste Bagon és Aszódon kényelmesen beszállásolva pihengetett úgy, mint Görgei Kókán. A vezér nem hagyta magát önállóságában zavartatni.

- Görgei zseniális fővezéri gyakorlatának megfelelően kísérőivel Dányról, a főhadiszállásról elment Kókára, egy vendégszerető plébánoshoz. Kókán nem voltak ellenséges csapatok, de volt jól megterített asztal, amitől csak délután 3 órakor vált el, miután Klapka futárja rátalált, s hírt hozott a csatáról.

Isaszegi csata

- Kmety nyilatkozata a csatáról:

> *„A rettenthetetlen Damjanich dönti el az ütközet sorsát. Mindenütt serege élén, lépésről-lépésre verve ki az ellenséget a Királyerdőből, míg Nagysándor huszárjai Ottinger híres dandárját verik el. Aulich Isaszegből hajtja ki az ellenséget.*
> *Rendes szokása szerint a csata végére Görgei is megjelenik, utána ered egy futó magyar katonának, aki parancsvivő ordonánc (küldönc), azt karddal levágja. Egy-két magyar honvédot megkardlapoz, s a diadalt, mint győztes hadvezér, zsebreteszi. Görgei egy tábori csendőr feladatát végzi, s az ilyen olcsó dicsőséget nevezi ő válságos pillanatnak, amivel ő az ütközetek sorsát megfordítja. Görgei minden ütközetbe a válságos pillanatban érkezik és egy-két kardlapozással, saját embereink levágásával mindig kedvezőre fordítja a már elvesztett csatát.”*

- Windisch-Grätz este 9 órakor kénytelen volt visszavonulni. Jelačić csapatai is megverve, este 11-kor Gödöllőn keresztül vonultak vissza.

- A magyar tisztikar a Bayer ezredes által kidolgozott további haditervet már a felszabadított Gödöllőn kapta meg.

Damjanich János ***Klapka György*** ***Aulich Lajos***

621./ 1849. április 07.
Gödöllő: Kossuth és Görgei tárgyalása.
Levelek Lüdersnek.
- Kossuth Gödöllőn, a Grassalkovics kastélyban négyszemközt tárgyal Görgeivel. Kossuth ismét felajánlja Görgeinek a 200.000 forintos nemzeti jutalmat, melyet azonban Görgei ismét azonnal visszautasított. Kossuthot meghökkentette a visszautasítás, mert úgy gondolta, Görgei ezt az óriási összeget is kevesli. Ezért nemzeti jutalmul, a hadjárat diadalmas befejezése esetére, a magvaszakadt Grassalkovics család gödöllői birtokát ajánlotta föl. Görgei ezt elfogadta, de a föltétel, az aggasztotta, mert ütközött a Windisch-Grätz mögött álló alteregó ajánlatával. Mert most bizony úgy állt a helyzet, hogy a magyar ügy győzedelmeskedik. Az oroszokat Bem nemrég, március 11-én verte ki Erdélyből. A kérdés csak az, hogy az orosz cár eltűri-e a Bemtől kapott megaláztatást, s az ősz beállta előtt beavatkozik-e a magyar belügyekbe. Mert, ha az orosz nagyobb erővel jön vissza Magyarországra, akkor az ő hadvezéri tehetsége parányi lesz az orosz hadakkal szemben, s a gödöllői ábrándkép úgyis szétfoszlik a levegőben. Ezzel szemben a Windisch-Grätz szájából elhangzott üzenet, az biztos, s ami megvalósítását épp a cári beavatkozás fogja elősegíteni.
Minden esetre Görgei igent mondott Kossuth ajánlatára, pedig tudta, hogy ő soha nem fogja a Habsburg császári haderőt kiverni az országból.
- Aznap természetesen együtt vacsoráztak, s mindketten a kastélyban aludtak. Görgei éjjel Kossuth ajtaja elé, a küszöbére feküdt és ott aludt, mondván éjjeli őrül. Ez Kossuthot végtelenül meghatotta, s ettől fogva nem fogyott ki Görgei magaszalásából.
- Gróf Medem, a cár bécsi nagykövete levelet ír Lüders orosz tábornoknak, hogy készüljön, mert hamarosan seregével át kell kelni a Kárpátok hágóin, s meg kell szállnia Erdélyt.
- Ugyanezen a napon írt levelet Lüdersnek a karlováci rác pátriárka és Jelačič horvát bán azt kérve, hogy Lüders bocsássa Jelačič rendelkezésre 5. gyaloghadtestét egy Orsova körzetéből Szeged elfoglalására indítandó hadjárathoz.

622./ 1849. április 08.
Erdély: Nagyszeben elfoglalása.
- Bem Erdélyi Hadserege elfoglalta Nagyszebent, ahonnan az osztrák sereg Oláhországba menekült.

623./ 1849. április 09.
Erdély: Gyulafehérvár blokádja.
- Bem seregével Gyulafehérvárt vette tűz alá, s a várost teljesen körülzárta. A blokádhoz szükséges haderőn felüli katonaságával Szászsebesre vonult.
Ennek a sikeres hadjáratnak az volt a stratégiai célja, hogy miután a magyar hadsereg átlépte a Tiszát, Erdély fölszabadítása és katonai biztosítása után az Erdélyi Hadsereg Magyarországra vonuljon és a Duna-Tisza közén keresztül csatlakozzon a Pestet kerítő Magyar Fősereghez.

624./ 1849. április 10.
Az 1. Váci csata.
- Kmety 7. hadteste a Fót – Dunakeszi úton kettévágta az osztrák sereget. Aulich 2. hadteste megszállta a Kerepes felé vezető utat. Damjanich 3. hadteste és Klapka 1.

hadteste a legrövidebb úton Vác felé vonultak, s az osztrákok Vác körüli sáncai elleni indítottak támadást, ami a magyarok győzelmét hozta. Klapka elfoglalja Vácot.
Damjanich hadteste megverte Windisch-Grätz főseregét, amely Pest felé vonult vissza. Üldözését Damjanich-tól Kmety serege vette át.
Damjanich hadijelentése szerint, ha Klapka megkerülő hadoszlopa nem téved el, s nem megkésve érkezik a csatatérre, akkor az ellenség teljesen meg lett volna semmisítve.
Vácot Aulich tartotta megszállva.
- Damjanich, Klapka és Kmety serege Vácról kivonult és Ipolyság – Léva irányába vonult, hogy a Garamon átkelve megkezdje Komárom felszabadítását.
Kmety ténybközlése:

> *„Görgei ismét nem háborgatta jelenlétével Damjanichot és Klapkát, akik a csata megvívását irányították. Ellenben, amikor már vége lett az ütközetnek, megjelent és átvette a győzelmi jelentést."*

- A csatában elesett az osztrák Götz tábornok. Görgei fővezér arra érez vágyat, hogy részt vegyen az ellenség elesett tábornokának temetésén, ezért engedélyt kért és kapott az osztrákoktól, hogy részt vehessen a tábornok temetésén.
Görgei Vácott, az osztrák tisztekkel együtt a vállán vitte Götz tábornok koporsóját. Hatala Péter ütege volt kivezényelve a váci temetőbe, hogy díszsortüzet adjon az osztrák tábornoknak.
Meggondolandó, ennek mi értelme van! Görgei biztos lehet abban, hogy az osztrák tisztek jelentést tesznek Görgei viselkedéséről Windisch-Grätz részére, s hogy el fogják mondani, hogy miket mondott nekik.

625./ 1849. április 12.
Szászsebes: Bem kitüntetése.
Wienerneustadt: Osztrák minisztertanácsi ülés.
- A sikeres erdélyi hadjárat befejezése alkalmából a kormány kitüntetést szavazott meg Bem részére, s egy delegáció érkezett Szászsebesre, Bem táborába. Amikor a kormány küldöttsége Bem részére átadta a kitüntetést, a szobában jelen volt Bem közvetlen vezérkara, köztük Petőfi őrnagy is. Bem az ő kitüntetése alkalmából, a kormánydelegáció jelenlétében Petőfit is egy érdemrenddel tüntette ki, mondván, hogy sérült jobb keze helyett a baljával tűzi az őrnagy úr mellére a megérdemelt rendjelet, de ez a keze a kedvesebb, mert ez van a szíve felől.
- Wienerneustadtban a minisztertanács ülésén ezen a napon döntötték el, hogy az orosz beavatkozást sürgősen igénybe kell venni.

626./ 1849. április 14.
Debrecen: A Habsburg-ház trónfosztása, a Függetlenség Nyilatkozat megszavazása.
Wienerneustadt: Windisch-Grätz leváltása.
- A Habsburg-ház által 1849. március 4-én kiadott *„Olmützi alkotmány" - ra* válaszul született meg a *„Függetlenségi Nyilatkozat"*. A debreceni országgyűlés ezen a napon elfogadott (majd április 19-re írásba foglalt – jegyzőkönyvvezető: Irányi Dániel) dokumentuma, amely kimondta a Habsburg-Lotharingiai uralkodóház trónfosztását és Magyarország függetlenségét s a honvédő szabadságharcban visszanyert szuverén államiságát.
- Az 1849-es nagycímer, benne középen a Kossuth-címer, a nemzetiszínű szalag mentén bal fentről lefelé haladva: Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Galícia, Lodoméria, Rácország, Szerbia, Kunország, Bulgária és Erdély címere.

- A Függetlenségi nyilatkozat kimondta:

  -- *Magyarország és a vele törvényesen egyesült Erdély szabad, független, önálló, európai állam.*

  -- *A Habsburg–Lotaringiai-ház a magyar nemzet elleni árulása, hitszegése és fegyverfogása által, s mivel az ország önálló államéletének eltörlésére, a nemzet legyilkolására idegen hatalom fegyveres erejét is használni nem iszonyodott, ezennel trónvesztettnek, kirekesztettnek és száműzöttnek nyilváníttatott a nemzet nevében.*

  -- *Az önálló és független magyar állam azon népekkel, melyek vele egy fejedelem alatt állottak és minden más nemzettel békét és jó szomszédságot akar alapítani, és baráti szerződéseket kíván kötni.*

  -- *Az ország jövendő kormányrendszerét részleteiben a nemzetgyűlés fogja megállapítani, addig pedig az országot egész egyetemes kiterjedésében a nemzetgyűlés egy ajkú felkiáltásával és közmegegyezéssel kinevezett kormányzó-elnök Kossuth Lajos a maga mellé veendő miniszterekkel kormányozza.*

- A javaslatot a képviselők közfelkiáltással fogadták el. Tehát, nem szavazással fogadták el, bár a közfelkiáltás volt az évszázados gyakorlat. (A golyókkal való szavazást V. Ferdinánd vezette be az utolsó rendi gyűlésen.)
- Ugyanez a gyűlés Kossuthot, Madarász László indítványára, kormányzóvá, ideiglenes államfővé választotta.
- Kossuth a *„Függetlenségi Nyilatkozat”* kiadásával számított a nyugati nagyhatalmak Magyarország melletti beavatkozására, vagy legalábbis a függetlenség elismerésére. Számításai azonban nem igazolódtak: a nyugati nagyhatalmak sokkal fontosabbnak tartották az európai erőegyensúlyt és benne Ausztria szerepét annál, hogysem Magyarország kedvért felhagytak volna eddigi (metternich-i) egyensúlyi politikájukkal. Az oroszok behívását már korábban elhatározták Bécsben, de a Nyilatkozat kiadása teremtett a cárnak ürügyet, jogalapot a beavatkozásra.

A Nyilatkozat elfogadását a magyar hadsereg tisztikara sem fogadta örömmel. Az osztrák hadseregből átlépett tisztek az V. Ferdinánd által kinevezett kormány hadügyminiszterének alárendeltjei voltak, s a Habsburg-házi magyar királynak tett eskü alapján törvényesen szolgáltak a magyar hadseregben. A trónfosztással mindenki esküszegővé, felségárulóvá vált.

- Görgei a trónfosztásról az országgyűlés megküldött jegyzőkönyvéből értesült. Amikor ezt a magyar nyelvű jegyzőkönyvet Ludvig János titkára németre átfordítva neki felolvasta, Görgei felröhögött és azt mondta (németül):

  „Még két győzelem és a kínai császárnak is hadat üzenünk.”

Ez után Görgei ezt írta Kossuthnak:

  "Annyit mondok, hogy ha máskor ily fontos dolgot tenni akar, legyen szíves, előbb velem közölje!"

Ez bizonyítja, hogy Görgei a szabadkőműves rangsorban felette állt, vagyis főnöke volt Kossuthnak. Figyelmeztette, hogy Kossuth önállósága eddig nem terjedt.

- Az Isaszegi csata után Windisch-Grätz teljesen elvesztette reményét a győzelemben, ezért leváltották, s Welden vette át tőle főparancsnokságot.

627./ 1849. április 19.
Debrecen: A Függetlenségi Nyilatkozat közzététele.
Erdély: Bem Lugosi győzelme.
Felvidék: Nagysallói győzelem.

- A Függetlenségi Nyilatkozatot, mely nagyrészt Kossuth munkája volt, április 19-én tették végleges szövegezésben és nyomtatásban közzé:

  „A' magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata”- címmel,

amelyet a magyar nemzet törvényesen egybegyűlt főrendei és képviselői nevében báró Perényi Zsigmond, a felsőház másod-elnöke, Almásy Pál, a képviselőház elnöke, és Szacsvay Imre, mint az országgyűlés jegyzője írt alá.

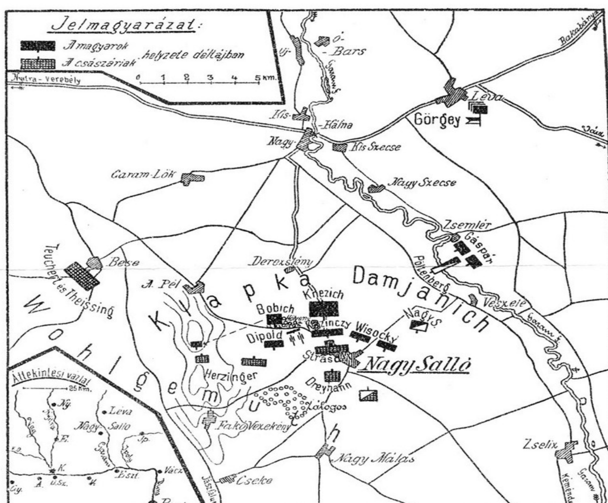
- Gáspár András tábornok bejelenti, hogy ő az uralkodó családnak híve, s olyan kormány alatt, mely a trónfosztást kimondta, nem akar szolgálni, ezért rangjáról lemond és félreáll. A kormány tudomásul vette, semmi bántódása nem esett.

- Bem csapatai az erdélyi hadszíntéren Lugost visszafoglalják a császáriaktól.
- Damjanich és Klapka Nagysallónál megveri a Nyitra vonalát védő Ludwig von Wohlgemuth altábornagy csapatait. A csata Guyon birtokain zajlott, aki helyismeretével megalapozta Damjanich haditervét.
- A magyar fősereg 1 (Klapka), 3. (Damjanich) és 7. hadteste (Görgei helyett Gáspár András) 1849. április 15-17. között érte el a Garamot, s 18-án Klapka hadteste Kálna, Damjanich Óbars, míg Gáspár hadteste Zsemlér mellett átkelt a folyón. Közben az ellenség nagy erővel megszállta Nagysallót. Klapka és Damjanich serege hat órai nehéz küzdelem után közös szuronyrohamot vezetett, majd óvatlanul üldözték a menekülő osztrákokat, s nem vették észre, hogy Herzinger tartalék dandárja oldalba kapja őket.
- Guyon csak önkéntesként, sereg nélkül vett részt a csatában, s felismerte, hogy főseregeinket oldalról a bekerítés fenyegeti, ezért magához ragadta a Bóbics és Dipold dandár parancsnokságát. A huszárokat vonalba rendezve előre vezényelte, s mögöttük vonult fel a kartácsra töltött ágyúkkal. A huszárok vonala egy jelre szétnyílt, s a támadó Herzinger dandárt a kartácstűz letarolta. Az ellenség maradéka rendezetlenül menekült. A megérkezett 7. hadtest (Gáspár) lovasrohama teljesen szétszórta az osztrák sereget. Jozef Wysocki ezredes és Gróf Leiningen-Westerburg Károly ezredes Damjanich 3. hadtestében harcolva tüntették ki magukat. A Nagysallónál kivívott győzelem a legdöntőbb volt minden eddigiek között.

Damjanich tábornok a nagysallói ütközetben.

- A magyarok nagysallói győzelmének eredményeként a császári hadtest Érsekújvár felé hátrált, így a honvédek számára megnyílt a komáromi erőd felé vezető út. Komárom fölszabadult, a támadó osztrák sereg sietve takarodott ki Pozsony felé.

Nagysallói ütközet ***A csata emlékműve***

- Görgei a csata idején a harctértől távol, onnan 23 km-re volt, a régi lévai vár romjai között sétálgatott, 3 órányira a csatatértől:

> *„Én Léván maradtam, bár éppen akkor, midőn az első ágyúlövések hallatszottak, Zsemlérre akartam lovagolni, hogy ott a hídverést lehetőleg előmozdítsam. Személyesen akartam ugyanis a csata vezetésében részt venni, de csak úgy, ha az kedvezőtlen fordulatot venne. Nem hagyhatám el a főhadiszállást, hogy lehetőleg hamar kéznél legyek. A lévai régi vár magas romjairól az ütközet folyamát jobban lehetett szemlélni, mint bármely közelebb eső pontról. Dacára értesíttetésem iránti intézkedéseimnek, a csata kimeneteléről csak ápril 19-20 közt, késő éjjel, Damjanich jelentéséből értesültem, hogy az ellenséget megszalasztotta."*

- Kmety György véleménye:

> *„Tehát, Görgei 3 órányiról, madártávlatból akart csatát vezetni? A lévai vár magas romjairól csupán sötét csoportokat és lőporfüstöt lehetett látni. Emberi szem a lévai romokból nem különböztetheti meg a barátot az ellenségtől. És Görgei el akarja hitetni, hogy e pont kedvezőbb a csata vizsgálatára, mint a közelebb fekvő. Én nem hiszem, és ő maga sem hiszi. Sőt ellenkezőleg, ez oly kedvezőtlen, hogy csak késő éjjel érkezett oda a győzelmi jelentés a vizsgáló Görgeihez. Kérdezzük, miért ily ragaszkodása a lévai romhoz, s miért oly kevés a haza kormánya iránt?"*

- Kacziány Géza véleménye Görgei viselkedéséről:

> *„Ha a folytonos távolmaradások lélektani okát keressük, azt két körülményben ismerjük föl. Egyik Görgei teljes járatlansága egy csata vezetésében, mi miatt magát alvezérei előtt nem akarta kompromittálni, mert hiszen ezek is átlátták, hogy a fővezér csak a tábori csendőr szerepét teljesíti, taktikai vezetés helyett. Tudatlanságát nem akarta leleplezni, ezért inkább meg sem jelent ott, ahol a tudásának ki kellett volna világolnia. A másik, még fontosabb ok az volt, hogy ha esetleg rákerül a sor Windisch-Grätz ajánlatának elfogadására, biztosan mondhassa, hogy az osztrák sereget legyőző csatákban nem vett részt, az osztrák vér kiontásában nem ő, hanem Damjanich, Aulich, Klapka, Nagysándor és mások a bűnösök. Ez is a forradalmárkodás bűnbánatának a jele, mint Götz koporsójának cipelése."*

628./ 1849. április 20.
Erdély: Bem megfenyíti és lefokozza Vécseyt.
Buda: Windisch-Grätz és Jelačič menekülése.

- A Lugosi ütközetben Vécsey nem engedelmeskedett Bem parancsának, sőt, azzal ellentétes parancsokat osztogatott. Bem a Honvédelmi Bizottmánynak küldött levelében

Vécseyt hazaárulónak és gyávának nevezete, s kérte elvezénylését Erdélyből. Bem francia nyelvű döntését Petőfi fordította le magyarra, s írta meg a kormány részére Bem levelét.
A Honvédelmi Bizottmány semmibe veszi Bem hivatalos főparancsnoki állásfoglalását, Vécseyt nem helyezik el az Erdélyi Hadseregtől, s Petőfit kiáltják ki felelősnek Vécsey sorsáért. A kormánytagok a magyarországi sajtóban versenyt gyalázzák Petőfit Vécsey szerencsétlen sorsa miatt.
- Windisch-Grätz Buda várából is Pozsonyba vezényelte seregét, nehogy a magyarok elvágják a visszavonulása útját. Ideiglenesen átadta a fővezérséget Jelačičnak. Azonban Jelačič is hamar rájött, hogyha nem siet, Aulich és Asbóth foglyul ejti. Ezért átadta Budavár fővezérségét Hentzi tábornoknak, s ő is gyorsan elvonult Pozsony felé.

629./ 1849. április 21.
Pest: Guyon és Lenkey kinevezése.
- Komárom várparancsnokává Guyon Richárd tábornokot nevezik ki, seregparancsnoka Lenkey János ezredes.

630./ 1849. április 22.
Pozsony: Ordódy, Mednyánszky és Gruber hadbírósági tárgyalása.
- A császáriak által Lipótvár feladásakor elfogott Ordódy Kálmán, Mednyánszky László és Gruber Fülöp hadbírósági tárgyalását ezen a napon tartották. Ordódy azt vallotta, hogy azért nem adta fel a várat, mert Mednyánszky és társai terrorizálták. Báró Mednyánszkyt és Grubert emiatt kötél általi halálra ítélték, mely ítéletet június 5-én végre is hajtottak. Ordódy Kálmánt háromévi börtönre ítélték.

631./ 1849. április 23.
A császáriak kiürítik Pestet, s Budavárban készülnek az ostromra.
Budavár osztrák védőserege blokád alatt.
- A császáriak kiürítik Pestet, s Budavárban Henczi főkapitány készül a magyar ostromra.
- A magyarok helyreállítják Pesten és Budán a közigazgatást. Pest teljhatalmú kormánybiztosává Irányi Dánielt nevezik ki.

632./ 1849. április 24.
2. Komáromi csata: A Komárom körüli osztrák blokád széttörése.
Debrecen: Újonctörvény kibocsátása.
- Lenkey János ezredes hadosztályával kitör Komáromból a Csallóközbe, és a Sassay-dandár szétverésével megszüntette Komárom nyugati oldali ostromgyűrűjét.
- Ebben a kitörésben halt hősi halált Kölcsey Kálmán, akit Kölcsey Ferenc nevelt, mint unokaöccsét, akihez a *„Parainesis, azaz Intelmek”* szóltak. (Ebben a művében Kölcsey a független magyar nemzeti kultúra megteremtésének programját vázolta fel.)
- A Honvédelmi Bizottmány 50.000 fő besorozására újonctörvényt tesz közzé.

633./ 1849. április 25.
Erdély: Orosz csapatok visszaverése. Petőfiné Nagyszalontára költözik.
- A Délkeleti Kárpátokon át Erdélybe törtek az első orosz katonai alakulatok, azonban Bem tábornok visszaverte őket Bukovinába.
- Miután Vörösmartyék Debrecenből visszaköltöztek a kormánnyal Pestre, Szendrey Júlia a kisgyerekkel a keresztszülőkhöz Nagyszalontára, Arany Jánosékhoz költözik.

634./ 1849. április 26.
3. Komáromi csata: Szőnyi diadal.
Pest: Görgei fővezéri parancsa.
- A komáromi utászok, Thaly Zsigmond ezredes vezetésével, az ellenség folytonos ágyútüzét elszenvedve hidat építettek a Dunára, amivel 25-én éjjel készültek el.
- A védők az elkészült hídon azonnal, még az éjjeli sötétségben megkezdték a hídon az átnyomulást a Duna jobb partjára, s hajnalban Knézich vezetésével megtámadták az ott táborozó osztrák főerőt, akik Buda felől vonultak fel Komárom megtámadására. A hajnalban megnyílt csata egész napon át tartott. Az osztrákokat sikerült kiverni

sáncaikból, s Ácsig üldözték. A szétvert, teljesen szétzilált császári sereg Bécs felé menekült. Guyon új jelszót hirdet meg hadseregében: *„Előre bajtársak, előre Bécs felé!”* És hadseregével tovább üldözte a megvert osztrákokat. Nem volt senki, aki a császári sereg segítségére lehetett volna. Az osztrák hadsereg teljesen megsemmisíthető volt. Ekkor az osztrák csapatok mindössze Pozsonyban és Horvátországban álltak magyar földön, mindenütt másutt a magyar trikolor lobogott.

De mégis volt valaki, aki a Habsburgon segített! Görgei, aki csak Győrig engedte üldözni a széthullott osztrák hadsereget. Görgei kiadott egy kiáltványt, amiben meghirdette új jelszavát:

„Előre bajtársak, a hitszegő dinasztia ellen. Előre!”

Majd visszafordulást parancsolt Buda felé, és elvezette a hadsereget hátra, Buda ellen.

- Kmety György tábornok ezt írta Görgei döntéséről:

„Egy lángra gyújtó kiáltvány álarca alatt, ezzel a kiáltással: Előre bajtársak, előre! – elvezette a hadsereget hátra, Buda ellen. Ez a sajtóhiba ölte meg Magyarországot. A budai út volt a méreg! A gyöngyösi szép hadsereg, s az egyenes szívű nemzet öntudatlanul bevette a fővezér kezéből ezt a gyilkos maszlagot. A méreg egy szabadságot lehellő kiáltványba volt csomagolva. Stratégiailag egyedül ő ölte meg Magyarországot, a budai út által. És katonailag? Hát beszéljünk arról, hogy mi a háború célja? Az ellenség megsemmisítése. Mikor, és hogyan semmisíttetik meg az ellenség? Egy főcsata után, melyben legyőzetik, és üldöztetés által annyira szétszóratik, hogy nem képes magát többé összeszervezni. Görgei ismeri ezeket az elveket, azért próbálja mentegetni magát.”

- Batthyány Kázmér külügyminiszter véleménye Görgei döntéséről:

„Ha Görgei pénzért lett volna Bécs szolgálatában, akkor sem cselekedhetett volna másképp, ahogy cselekedett.”

- Vukovics Sebő miniszter, aki Lenkeyvel a Komáromi-erőd bástyájáról nézte a csatát:

„Ha Görgei a szőnyi csata után nem henyél, ha tovább űzi az ellenséget, ha ahelyett, hogy több napi idővesztés után Buda felé fordul, Pozsonynak irányozza menetelét, az osztrák hadsereg tönkre lett volna téve, s ha késõbben az orosz sereg az osztrákok megsemmisítésének dacára betört volna is a hazába, az összes magyar haderő az új ellenség megtámadására lett volna fordítható. A győzelem továbbvitethetett volna, ha Görgei ezen hibát nem követi el, a német sereg meg lett volna semmisíthető teljesen. Azáltal, hogy Görgei májusig, Budavár megtámadásáig annyi időt mulasztott, lehetővé tette az osztrákoknak, hogy pihenjenek, hogy réseiket új erőkkel betöltsék, és felszerelésüket mindenben kijavítva várják a segélyt, melyet egy hónap múlva Oroszország küldött nekik. Görgei a nagyszerű szőnyi ütközet eredménytelenül hagyása által hazánk megmentését eljátszotta.”

- Krivácsy József ezredes írása *„Görgei és Klapka”* – című művében:

„Görgei, mintha csak szánt-szándékkal akarta volna az ellenséget kímélni. Az ellenség megveretése után egy hadosztályt engedett az ellenség üldözésére, azt is csak Győrig. Seregének zöme Komáromban maradt, hogy szokása szerint, a csata után dínom-dánomozzék, mert nála a bevett szokás az volt, hogy csata idején, és az után, maga és hadserege mulasson. Én, aki a várőrséghez tartoztam és nem voltam Görgei titkaiba belé avatva, nem tudtam, hová és merre indult a sereg. Azt hittük, hogy Bécs felé veszik az irányt, az ellenség után. De minő nagy volt a meglepetés, amidőn Klapkától úgy értesültünk, hogy Görgei az egész magyar hadsereggel Buda-vár bevételére megy. Akkor dühömben kifakadtam és ezt árulásnak neveztem.”

- Bem ezt írta ekkor Görgeiről:

„Meglátják, ez egy gazember!”

- Kaczián Géza fejtette meg a talányt:

„Az ellenség üldözése nagy zavarba ejtené a Görgeinek császári kegyelmet és bőséges császári kegydíjat ígérő Windisch-Grätzet. Görgei állja az alkut, amit a herceggel kötött, mikor a Váci kiáltványát a kezébe juttatta, s ezzel Windisch-Grätz feltételeit elfogadta. A váci kiáltványban az van, hogy Görgei nem fog engedelmeskedni Kossuthnak és kormányának. Most, midőn Kossuthék azt parancsolták neki, hogy menjen Bécs ellen, ő a Váci kiáltványához híven nem Bécs

ellen, hanem Buda ellen vonult, miután az a szándéka, hogy a magyar kormány ellen Debrecenbe menjen, a leváltása miatt meghiúsult."

3. Komáromi (Szőnyi) csata

- Asbóth Lajos könyvéből idézve:

„A Komáromi-vár blokádjának széttörése és az erőd fölszabadítása után a császári sereg a teljes felbomlás állapotába jutott. A győztes magyar sereg előtt tárva volt az Ausztriába vezető út. A bécsi kormány gyámoltalan és zavart állapotban sínylett, e váratlan hadfordulat mély benyomást gyakorolt, miután az osztrák hadijelentések Nagysallóig csak győzelmekről és színlelt hadmozdulatokról szóltak. Most futárt futár után küldtek Varsóba, orosz segélyt kérni, siettetni.

A kormány, a császári család és az előkelők készen voltak Bécset elhagyni. Először Olmütz, az után Prágába menekülendők. Minden órában várták a magyarok megérkezését. Ausztria ezer, meg ezer fia állott készen, hogy az érkező magyarokhoz csatlakozzon.

Azonban a győztes magyar hadsereg csak nem jő. Megfoghatatlan okból Komáromnál pihenőt tart, majd az egész hadsereg visszatér Buda alá. Csak egy kis egység, két hadosztály gyalog és két ezred huszár maradt Győrött, tétlenül.

A császári kormány ezt a csudát látva újra szabadabban lélekzik, s a már Laxemburgba visszavont főhadiszállást ismét Sopronba helyezik előre. Ekkor az osztrák hadsereg 2 hónapot nyer, mely idő alatt újra feltölti hadi készleteit, s Itáliából újabb, pihent hadosztályokat vezényelnek a magyarországi frontra. Végül, az orosz cár megbízottja, Panjutyin 1849. június 12-én, vasúton megérkezik Pozsonyba, hogy a cári haditervet egyeztesse a császári udvarral."

- Görgei a szőnyi csatamezőn több tisztet előléptetett, többek között Knézichet tábornoknak nevezte ki, miáltal minden ismert és érvényes hatáskört áthágott, amivel a kormányzó bosszankodását idézte elő.

635./ 1849. április 27.
Damjanich balesete Komáromban.

- Kossuth Görgeit honvédelmi miniszternek nevezte ki, s utasította, hogy adja át a fővezéri tisztet Damjanichnak, ő pedig foglalja el állását Debrecenben, együtt a kormány tagjaival. Görgei búcsúzás ürügyével meglátogatja a Komáromi-erődben Damjanichot, s kocsiversenyre hívta ki. Damjanich elfogadta a kihívást. Midőn elővezették a kocsikat, azonnal felültek, s kifelé hajtva, már az erőd udvarán megkezdték egymással a versenyt. Néhány perc múlva Damjanich lovai érthetetlen módon eszeveszett vágtába kezdtek, és semmilyen irányításnak nem engedelmeskedtek.
A két gyeplőszár még a várudvarról való kihajtás közben Damjanich kezében maradt. Ilyen csak akkor történhet, ha a bőrszíjat előre bevágták, ami erő hatására elszakadt. Az őrjöngő lovak felborították a kocsit, amiről Damjanich lerepült a sáncba, és csodával határos módon, csak bokáját törte. A lovakat órák múlva, több kilométerrel odébb fogták el, s megállapították, hogy mindkét ló fenekébe, papírba csomagolva nagy adag

őrölt borsot és csípős paprikát dugtak, amitől a lovak - a papíros elázása után - megvadultak. Damjanich ezt ellene irányuló gyilkossági kísérletnek tartotta.
- Görgei levélben közölte Kossuthtal, hogy a kinevezett fővezér harcképtelensége miatt Komáromban marad, s minisztersége mellett a fővezéri tisztet is ő látja el.

636./ 1849. április 28.
Délvidék: Melencei győzelem.
Bécs: Engels tudósítása.
- Perczel Mór Melencén ütközetben legyőzte Todorovic tábornok csapatait.
- Friedrich Engels, mint „*Neue Rheinische Zeitung*" bécsi haditudósítójának cikke ezen a napon így számolt be az eseményekről, *„A magyarok sikerei – izgalmak Bécsben"*:

> *„Bécsben nagy izgalom uralkodik. A nép úgy tolong az utcákon, mint tavaly a forradalmi napokban. A katonaság, mely máskor oly pimasz, sajátságos módon tartózkodóbb lett. Bécs a magyarok Lajtán való átkelését várja, s hogy végbemegy az ötödik forradalom, mely nem csupán osztrák, hanem egyben európai forradalom is lesz. Éljen Kossuth! Éljenek a magyarok!"*

637./ 1849. április 29.
Pest: Felvonulás Buda ostromára.
- Aulich Lajos vezetésével a magyar honvédség (várostromra lovas huszárokkal, egyetlen ágyú nélkül!) megkezdi a bevonulást Pestre.

638./ 1849. április 30.
Komárom: Guyon ágyúkat küld Budára.
- Mivel Görgei a budai vár ostromához lövegeket elfelejtett magával vinni, Guyon Richárd Komáromból ostromlövegeket szállíttat Buda alá.

639./ 1849. május 01.
A Komáromi-erőd vezetőinek leváltása.
Kaposvár: Noszlopy Gáspár bevonulása.
Pozsony: Cári intézkedés az orosz haderő elhelyezésére.
Bukarest: Limán-tavi egyezmény megkötése.
- Komáromban Görgei következő intézkedése, hogy leváltja a győztes Guyon Richárd várparancsnokot, helyére Aschermann Ferencet nevezi ki. Lenkey Jánost is leváltja, helyette Klapka György lett az új seregparancsnok.
- Noszlopy Gáspár honvéd őrnagy a tavaszi hadjárat megindulásakor visszatért a Dunántúlra és az általa szervezett népfelkelő csapat élén bevonult Kaposvárra, ahonnan a császári csapatok kiverése után Somogy és Tolna vármegye kormánybiztosaként megszervezi a Dél-Dunántúl védelmét.
- Pozsonyban Berg tábornok, a cár főhadsegéde a császári hadvezetéssel intézkedik a cári hadsereg elhelyezésére. Végül is a Magyarország területén a hadműveletekben résztvevő orosz haderő létszáma:

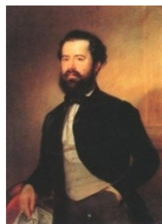
- - Gyalogság	375.760 fő
- - Lovasság	75.250 fő
- - Tüzérség	29.914 fő
Összesen:	480.924 fő

- Oroszországban a cári hadseregbe való besorozás a legénység számára a feudális kötöttségektől való megszabadulást jelentette. Egyéni elbírálás alapján, 10-12 évi szolgálat után tiszti rendfokozatot nyerhettek a jobbágyi, vagy polgári sorból származó katonák is. A kitüntetés nemesi, főnemesi cím adományozásával járt, mely cím öröklődött.
- A cár és a szultán megköti a *Limán-tavi egyezményt*, ami a két vazallus román fejedelemség jogait tovább szűkítette. Visszavonták mindkét fejedelemség fejedelemválasztási jogát, minek értelmében, a továbbiakban a szultán nevezte ki 7-7 évre a fejedelmeket, az orosz cár jóváhagyásával. Az addig választott tagokkal felállított országgyűlés helyét a nagybojárok közül kinevezett díván foglalta el, melynek határozatai csak akkor léptek életbe, miután a szultán és a cár szentesítették. Orosz és török csapatok szállták meg a két fejedelemséget, melyek működését orosz és török kormánybiztosok ellenőrizték.

- Havasalföldön az első fejedelem Stirbei Barbu, Moldvában Ghica Gheorghe lett. Helyzetük megerősítése érdekében azonnal reformintézkedéseket vezettek be. Leszállították a jobbágyok kötelező robotteljesítményét, Újjászervezték a fejedelemségek hadseregét, s megalakították a csendőrséget. (Ezek eredményeként a megszálló orosz haderő felszabadult, melyet be lehetett vetni a magyarországi harcokban.)

640./ 1849. május 02.
Debrecen: A Szemere-kormány megalakulása.
- A *Függetlenségi Nyilatkozat* megteremtette jogi feltételét annak, hogy Magyarországon helyreálljon a törvényes hatalom, s megalakuljon az új kormány, melynek Szemere Bertalan lett a vezetője. A Szemere-kormány összetétele:

Szemere Bertalan – miniszterelnök és belügyminiszter
Vukovics Sebő – igazságügy-miniszter
Horváth Mihály – vallás- és közoktatásügyi miniszter
Duschek Ferenc – pénzügyminiszter
Batthyány Kázmér – földmívelés-, ipar-, kereskedelemügyi és külügyminiszter
Mészáros Lázár – hadügyminiszter (ideiglenesen)
Görgei Artúr – hadügyminiszter (1849. május 7. - július 7.)
Aulich Lajos – hadügyminiszter (1849. július 14. -)
Csány László – közlekedésügyi miniszter

Szemere Bertalan

A Szemere-kormány megalakulása – összetételénél fogva - a politikai vezetés jobbra tolódását jelentette. A *Függetlenségi Nyilatkozat* után Kossuth szakított az országgyűlés radikális szárnyával, s a jobbszárny támogatását keresve elszigetelődött.
<u>Kossuth</u> köztársasági kormányzósága azt jelentette, hogy <u>a polgári egyenlőség és a jobbágyfelszabadítás programját feladta</u>, és a nemesi középosztállyal szövetkezett. A parasztság a követeléseit még csak program szintjén sem látta megfogalmazva, ezért csökkenő lelkesedéssel vett részt abban a harcban, ami csak a túlvilágon ígért neki igazságot. Egy valódi felszabadítás és a nemzeti egység megteremtése újra fényévnyi távolságba került.
- Kossuth azért jelölte Görgeit hadügyminiszternek, mert a március 4-i császári manifesztum (*Olmützi alkotmány)* kihirdetésekor és annak szóbeli elutasításakor Kossuth észrevette, hogy Görgei hallgatagon félreállt. Kossuth rákérdezett, hogy hallgatása beleegyezést jelent-e. Görgei igennel válaszolt. Kossuth a hadügyminiszteri kinevezéssel elérte, hogy Görgei fölesksüdött a trónfosztásra és az *Áprilisi Alkotmányra*. Görgei a Köztársaságra tett eskü birtokában tagadta meg a kormányt, s az alkotmányt.

641./ 1849. május 03.
Debrecen: Klapka találkozása Kossuth-tal.
- Klapka Komáromból jövet, a Görgeivel folytatott tárgyalás után Debrecenben életében először, e napon találkozott Kossuth-al. Kossuth Klapkától értesült, hogy Görgei nem hajlandó elfogadni a Honvédelmi Bizottmány utasításait, nem üldözte a megvert osztrák sereget, s hogy visszafordult Buda felé. Kossuth kijelentette neki:

„A mostani kedvező alkalom elmulasztása fogja vesztünket okozni.”

642./ 1849. május 04.

Buda: Budavár ostromának előkészületei.
- Az ostrom hadműveleteinek koordinálását Görgei megkezdte. Például, ostromágyúkat nem vitt a várostromhoz, de fölvonultatta a lovas huszárokat a falak ellen.
Kmety György hadosztálya állt a Vízivárosban, ehhez csatlakozott a Kálvária-hegy és a Kis-Svábhegy közötti szakaszon Knezich Károly hadteste. A Kis-Svábhegy és a Gellért-hegy között Nagysándor József hadteste foglalt állást, a Kis-Gellért-hegy és a Duna közötti szakaszt pedig Aulich Lajos hadteste tartotta megszállva.
- A vízvédmű elleni rohamban Kmety György megsebesült.

643./ 1849. május 05.
Bécsi tudósítás: Engels újabb cikke a magyar hadsereg visszavonulásáról.
Bécs: A császári udvar menekülése.
- Friedrich Engels a Rheinische Zeitungban a következőt írta a komáromi, a bécsi és budai helyzetről, és Görgei hadvezéri döntéseiről:

> *„Előre bajtársak, hirdette Guyon, és seregével üldözte a császáriakat, míg vissza nem parancsolták. A bécsi forradalmárok a tornyokból és a háztetőkről távcsővel lesték, mikor tűnnek fel az egymást üldöző seregek.*
> *Előre! – mondta Görgei is, és hátrafordult Budának, ahol 3 heti időhúzó, szabotázstempójú várostrommal végül is bevette a várat, de elvesztette a háborút."*

- Annak hírére, hogy a magyarok meg fogják támadni Bécset, az egész császári udvartartás Olmützbe költözik.

644./ 1849. május 06.
Miskolc: Jozef Wysocki kinevezése.
Erdély: Petőfi értesül apja haláláról.
- Miskolcon Jozef Wysocki lengyel emigráns tisztet vezérőrnagyi rangban a lengyel légió parancsnokává léptetik elő.
- Petőfi arról értesül, hogy apja Pesten meghalt tífuszban (58 éves). Petőfi eltávozási engedélyt kért Bemtől, hogy tájékozódjon a családi helyzetről. Bem Petőfit futári feladattal Debrecenbe küldi, s eltávozást engedélyez neki Pestre. (Petrovits is ekkorra nevét Petőfire változtatta.)

Petrovits István

645./ 1849. május 07.
Wienerneustadt: A független magyar hadsereg megalakítása.
Debrecen: Petőfi a hadügynél.
- Királyi leirat rendeli el, hogy <u>minden magyar királyi katonai egység felett a végrehajtó hatalmat a Magyar Kormányra ruházza.</u>
- Ugyanakkor Vörösmarty is, mint választott képviselő, arra szavaz, hogy a megalakuló, független magyar hadsereg vezényleti nyelve német legyen. Emiatt Petőfi nagyon megharagszik Vörösmartyra, s árulónak nevezve, verset ír ellene. Vörösmarty erre ellenverset ír.
- Petőfi Debrecenbe érkezett, hogy a hadügyminisztériumban átadja Bem levelét. Kossuth ridegen, lekicsinylő sértegetésekkel fogadta, s átküldte Klapkához, az ekkor éppen soros honvédelmi miniszterhez. Ahogy Petőfi Klapka elébe lép, azonnal neki esik, hogy hogyan merészelt olyat írni, amit írt Vécseyről.
Petőfi közölte, hogy azt írta, amire parancsot kapott Bemtől. Klapka azt mondta, hogy hazudik, s közölte, hogy köteles mindaddig Debrecenben maradni, s a várost addig nem hagyhatja el, amíg Bem igazoló válasza meg nem érkezik az ügyről. Petőfi közölte, hogy

szívesen maradna, de apja temetése ügyében halaszthatatlanul Pestre kell mennie, de legyen elég becsületszava, hogy dolga végeztével azonnal visszatér ide. Erre Klapka azt válaszolta, hogy a becsületszava nem elég. Petőfi erre nem válaszolt semmit, hanem szó nélkül kiment Klapka szobájából, s Klapka titkárságán megírta kilépését a hadseregből, amit azonnal át is vetetett Klapka titkárával.
Írásban így indokolta meg Klapkának lemondását:

> *„Békés időben személyes elégtételre hívtam volna magát, s lelőttem volna, mint egy verebet, mert én meglehetősen jól lövök."*

Ezután Petőfi Júliával Pestre utazott anyjához, hogy apja temetését intézze. (Zoltánt Aranyék gondjaira bízzák.)

646./ 1849. május 08.
Erdély: Versec és Fehértemplom felszabadítása.
Európa fővárosai: I. Miklós cár bejelenti a magyar ügyekbe való beavatkozását.

- Bem elfoglalta Versecet és Fehértemplomot, ezzel megakadályozta Todorović és az Orsova felől közeledő Malkowski tábornok csapatainak egyesülését. Körülzárta Temesvárt, de ostromával nem töltött sok időt, csapatait elégtelennek ítélte meg ekkora vállalkozáshoz.
Eközben a császári-rác csapatok éléről leváltották Todorovićot. Az új vezér Joseph von Puffer ezredes, de ő sem tudott komolyabb ellenállást kifejteni. A rác lázadók a Duna jobb partjára vonultak vissza.
- Megjelenik I. Miklós cár kiáltványa, amiben bejelenti Európának, hogy beavatkozik a magyar ügyekbe.
Ebből Görgei máris tudta, hogy a gödöllői Grassalkovich-álom szertefoszlott. Csak egyetlen realitás maradt, a bécsi alteregó ígérete, ami letárgyalt, elrendezett ügy volt. Csak a helyszín és az időpont volt még a kérdés. Azt azonban már nagyon bánta, hogy nem fogadta el Kossuthtól a 200.000 forintos készpénzajánlatot, mert annak nem volt semmiféle előfeltétele. De ő visszautasította. És ez az elszalasztott lehetőség már nagyon bántotta. Nem hagyta nyugodni, s ezért egyre jobban gyűlölte Kossuthot. A cáron nem bosszulhatta meg a Grassalkovich-álom elúszását, de Kossuthon még megbosszulhatta, hogy visszautasította a 200.000-et. Ettől fogva minden cselekedetét ez a bosszú határozta meg.

647./ 1849. május 09.
Erdély: Abrudbányán és Bucsesden oláh vérengzés.

- Egy rövid ostromot követően az oláh lázadók Abrudbányán lemészároltak megközelítőleg 1.000 magyart. Ennek a vezetője Avram Iancu oláh politikus volt, aki föllázította és harcba vitte az Érchegység oláh lakosságát.
- Ugyanezen a napon az oláhok Bucsesden további 200 magyar civilt gyilkoltak meg.

648./ 1849. május 10.
Délvidék: Pancsovai győzelem.

- Perczel Mór seregével felszabadítja és elfoglalja Pancsovát. Ezt követően Bem tábornokkal együttműködve elfoglalta az egész Temesközt. Ez a déli hadműveletek sikeres befejezését jelentette.

649./ 1849. május 12.
Pest: Táncsics folytatásos röpirata, a *Forradalom*.

- Táncsics e napon illegálisan, folytatásos füzetekben megkezdi a *„Forradalom"* – című röpiratainak terjesztését. Ezek lapjain már nemcsak az eddig érintetlenül hagyott feudális kötelmek felszámolását és a hazaárulók birtokainak parasztkézre adását követelte, hanem hogy az állami és egyházi birtokokat, valamint az árulás bűnébe nem esett magánföldesurak 2.000 holdon felüli birtokrészeit is osszák fel a parasztok között, s kapják használatba. Ugyanis mind a régi, mind az új birtokosok ezen túl földjüknek csupán haszonélvezői legyenek, mivel a föld a Szent Korona tulajdona, tehát, a földek tulajdonjoga a társadalom egészét illeti. Táncsics ekkorra eljutott az agrárdemokrácia programjáig. Persze Táncsics álláspontja már nemcsak a békepártiak, hanem a liberálisok legjobbjai számára is elfogadhatatlan volt.

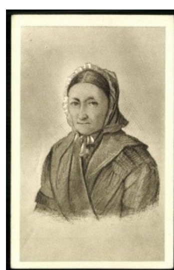
650./ 1849. május 13.
Galícia és Bukovina orosz megszállása.
- Az Ausztriának nyújtandó katonai támogatás feltételeként – az orosz-osztrák katonai egyezmény aláírása előtt – a cári hadsereg megszállja az Ausztriához tartozó Galíciát és Bukovinát. Ezzel egyidejűleg a cári hadsereg megszállta a Dnyepertől nyugatra lévő kormányzóságokat is, így egységesen cári katonai megszállás alá került az egykori Nagy-Lengyelország.

651./ 1849. május 14.
Schönbrunn: Osztrák Minisztertanácsi ülés.
- Schönbrunnben Schwarzenberg elnökletével ülést tart az Osztrák Minisztertanács. Alexander Bach belügyminiszter a rebelliseknek halál-, a börtön- és pénzbüntetést, vagyonelkobzást, és egy Európán kívüli országba való elszállítást javasolt.
Schwarzenberg úgy vélte, hogy a bűnösök Amerikába szállítása nem nyújtana kellő biztosítékot azok rövidesen történő visszatérése ellen, ezért Észak-Ázsiába, Kamcsatkára, vagy Szibériába történő szállítást tartotta egyedül megnyugtatónak.
Ezután felolvasta Ferenc József írásbeli utasítását, amit jegyzőkönyvbe vettek.
Az ülés jegyzőkönyvének 7. pontja rögzíti Ferenc József személyes parancsát, hogy:

> *„Követelni kell az orosz cártól, hogy a magyar lázadókat, mint rabokat transzportálni kell Szibériába, azon belül Ázsiába, vagy Kamcsatkára.”*

652./ 1849. május 16.
Pest: Petőfi követségben Görgeinél.
- Petőfi Pesten, megözvegyült és kolerás beteg édesanyjától tudta meg, hogy apja március 21-én halt meg, s már el is temették.
- Petőfi Pesten fölkereste Görgeit és átadta neki Bem levelét. Bem levelében számonkérte Görgein a budai várostrom címén elkövetett értelmetlen időfecsérlést. Petőfi részletesebben is kifejtette Görgei előtt Bem véleményét a magyarországi harcokról, a Görgei által elkövetett stratégiai hibákról.

653./ 1849. május 17.
Erdély: Abrudbányán ismét oláh vérengzés.
Pest: Meghal Petőfi anyja is. Petőfi újabb affférja Klapkával és Görgeivel.
- Az Abrudbányára visszatérő lakosokat meglesték az oláhok és közülük meggyilkoltak legkevesebb 182 magyar embert.
- Pesten kolerában meghal Petőfi Sándor anyja, Hrúz Mária (58 éves).

Hrúz Mária

- Miközben Görgei fővezérlete mellett komótosan zajlik Budavár ágyúzása, s készülnek a rohamra, Klapka Budán „véletlenül” meglátja Petőfit az utcán (dokumentumokból egyértelmű, hogy Klapka 3 napja nyomoztatott Petőfi után és kopói folyamatosan követték), mire Klapka katonai csapatot kér Görgeitől, s a csapattal Petőfit a Sváb-hegyen megrohamozta, majd izgatottan kiabálva, személyesen letartóztatja. Görgei azt állította, hogy:

> *„Petőfi a saját kényéből hajhászkodik Pesten, a vétkes szenvedélyét a nép izgatásával kielégítendő.”*

Klapka azt mondta Görgei jelenlétében Petőfinek:

> *„Hogyha nem nézné, hogy kivel van dolga, Petőfit huszonnégy óra letelte előtt fölakasztaná.”*

Petőfi azt válaszolta, hogy:

„Az érzés kölcsönös, azonban részéről ez indokolt is, a nemzet szempontjából pedig nagyon kívánatos."

Klapka erre úgy megsértődött, hogy magán kívül ordítozott és mindenfélével fenyegetőzött.
Petőfi letartóztatása hírére azonban hirtelen olyan mértékű felháborodás támadt a várat ostromló tisztikarban, hogy kollektíven megrohamozták a fővezéri irodában az együtt lévő Klapkát és Görgeit, s számonkérték a honvédelmi miniszter tettét. Klapka a zendülést csak úgy tudta elkerülni, hogy azonnal elrendelte Petőfi szabadon engedését.
- Miután Petőfit a fogdából Klapka elé vezették, Klapka azt követelte, hogy Petőfi kérjen bocsánatot tőle az őt érintő sértő kijelentései miatt. Azonban Petőfi közölte, hogy ahhoz a miniszternek előbb magyar virtussal kéne újjá születnie. Azt is közölte, hogy ő még Klapka titkárságán benyújtotta a hadseregből való kilépését, amit Klapka titkárával át is vetetett, tehát Klapka nem mondhatja, hogy erről nem tud, így a miniszter úr és a fővezér úr, mint a szabadság két bajnoka napok óta egy civilt üldöznek, és most is egy civilt tartóztattak le indok nélkül, s épp a fölakasztásához készülődtek, éppen úgy, mint Görgei Lóréven Zichy grófot. Erre Klapka és Görgei a tisztikar előtt megszégyenülve Petőfit szabadon engedték, s a tisztek szolgálati helyükre vonultak.
- Petőfi gondoskodik anyja temetéséről, a Kerepesi úti temetőben eltemeti apja mellé.

654./ 1849. május 18.
Budavár ostromának megkezdése.
Párizs: A konföderáció terve.
- A Komáromi-erődből ideszállított ostromlövegeket Budavár körül támadó állásokba telepítik, s megkezdik a vár falainak lövését.
- Herceg Czartoryski Ádám, a lengyel emigráció vezetőjének párizsi lakásán a Habsburg-birodalom nemzetiségi képviselői gyűlést tartottak, ahol meghatározták a monarchia felbontásának és konföderatív átalakításának programját. Részvevő képviselők: a házigazda mellett a lengyel képviselő Czapliczki volt, magyar részről gróf Teleki László, Szarvady (Hirschl) Frigyes, Pulszky Ferenc, a cseh küldött Rieger, továbbá volt külön morva, sziléziai, galíciai, illír (horvát), rác, német és oláh képviselő, akik a nemzetek konföderációs államszervezetének jogi feltételeit s a monarchia felbomlasztását tárgyalták meg. Erről az *„Oesterreichischer Korrespondent"* újság 1849. július 22-i száma vezércikkében számolt be.

655./ 1849. május 19.
Olmütz: Ferenc József aláírja a cárnak írt kérései jegyzőkönyvét.
- Az Olmützbe menekült Ferenc József osztrák császár ezen a napon a Minisztertanács május 14-i schönbrunni ülésén készült jegyzőkönyvet aláírta. Azt a kérelmező iratot írta alá, amit másnap megküldtek cárnak, amiben Ferenc József kérte katonai beavatkozással trónja megmentését, s kérte, hogy a lázadó a magyarokat a cár deportálja Szibériába, Ázsiába, vagy Kamcsatkára. (Itt Ázsia fogalma azt jelenti, hogy olyan területre, ahol már nincs keresztény lakosság. Ekkoriban a Bajkáltól keletre csak buddhista vallású mongol lakosság élt.)

I. Miklós cár

656./ 1849. május 20.
Schönbrunn: A Kossuth-bankók császári betiltása.
Debrecen: Bem az átcsoportosítási parancsra kilátásba helyezi lemondását.
- A bécsi kancellária betiltja a Kossuth-bankók használatát. A bankjegyek tulajdonosai semmiféle kárpótlásban nem részsültek az érvénytelenített pénzösszegek után. Haynau

kötelezővé tette a bankók beszolgáltatását is, ami jelzi, hogy milyen szimbolikus jelentőséget tulajdonítottak e pénznek a császári udvar gazdái, a Rotschildok.
- A miniszteri tanácsülésen elfogadott Klapka-féle haditerv szerint Bemet utasították, hogy miután a Bánságot visszaszerezte, 12.000 katonájával vonuljon a Fel-Dunára, hogy Görgeit megsegítse. (Minek?) Erre Bem írásban közölte Kossuthtal, hogy Erdély és a Bánság viszonyai nem engedi, hogy katonailag feladja, de ha tőle ezt mindenáron megkövetelik, akkor benyújtja lemondását.
- A titkos háttérhatalom ímmár negyedik alkalommal rendelkezik úgy, hogy a magyar honvédség adja fel a felszabadított Délvidéket, hogy így többfrontos háborút vívjon. Ottinger, Bechtold, majd Blomberg árulása ellenére Kiss Ernő 1848.09.07-re felszabadította a Délvidéket. (1. felszabadítás.) Erre szeptember 11-én Melczer a teljes hadsereggel átállt az osztrákokhoz. Miután Damjanich újra megtisztította a térséget, (2. felszabadítás), december 12-én visszarendelték Pancsováról. December 15-én Görgei Perczel Mórt is elvezényelte Bicskére. Miután Damjanich és Vécsey ismét kiverték a rácokat (3. felszabadítás), 1849. január 16-án az egész Dél-vidéki hadsereget kivonták a Dél-vidékről. Május közepére Bem Erdélyi hadserege tisztította meg a Dél-vidéket álárasztó rác hordáktól (4. felszabadítás), de május 20-án utasítják, hogy haderejével távozzon a Dél-vidékről. Bem írásban megtagadta e parancs végrehajtását. (A vezérkar árulása miért csak Bemnek tűnt fel?)

657./ 1849. május 21.
Buda: Budavár bevétele. Guyon leváltása.
Varsó: Ferenc József megérkezik a cárhoz.
- Buda lakossága német volt, mivel még II. József császár hozta azt a rendeletet, hogy Budán magyar ember nem telepedhet le, csak német.
- Görgei kinevezi Guyont a tartalék hadtest parancsnokává, amivel gyakorlatilag félreállítja a katonai vezetésből.
- A napok óta tartó ágyúzás után Buda visszafoglalására a döntő roham május 21-én hajnali három órakor indult, miután valamennyi löveg össztüzet adott a várra.
- A vízivárosi oldalon Kmety György irányította ostromot.
- Perczel Ferenc (a 16 Perczel-testvér egyike) szökött királyi testőr, a 30. honvéd zászlóalj főhadnagya a rohamban halálos lövést kap, s 5 nap múlva belehal sérülésébe.
- A visszafoglalt budai várra a győztes honvédek zászlaját a Zala vármegyei Lebesbényei Püspöky Grácián honvéd hadnagy tűzte ki. Az osztrákok kivonulnak Budáról.

Kmety György

Guyon Richárd

- Budavár bevételekor, a roham során a Nagysándor József hadtestében szolgáló zenekar muzsikált, Gárdonyi Sárközi Ferenc prímás vezetésével. Egressy Ákos szerint Sárközi Ferenc szerezte a *„Kossuth Lajos azt üzente, elfogyott a regimentje. ....”* – című nótát is.

Budavár ostroma.

Budavár bevétele.

- Petőfi Sándor, a májusi ostromot a helyszínen szemlélő költő, a diadal hatására újra a magyar büszkeségről ír:

„Elő, elő a zászlóval kezedben,
Egész Európa teutánad jő,
Mily nagy szerep, milyen lelkesítő!”

- Vonaton Krakkóból Varsóba érkezett Ferenc József, hogy az orosz cártól személyesen kérje birodalma megmentését. Kíséretében utazott Felix Schwarzenberg miniszterelnök és külügyminiszter, valamint Karl Grünne főhadsegéd. A varsói pályaudvaron maga I. Miklós cár fogadta az előkelő vendégeget, s 3 napos tartózkodása során minden lehetséges tiszteletadással elhalmozta őket. I Miklós a Lazienski-palotában saját lakosztályát bocsátotta a császár rendelkezésére, s a cár maga vezényelte a díszőrség felvonulását.
- Az udvari fogadáson Ferenc József letérdelt a cár előtt, s kézcsókkal hódolva kérte, hogy mentse meg trónját. Ez a ceremónia a hűbéres alattvalói pozíció kifejezése volt.

658./ 1849. május 23.
Varsó: Osztrák-orosz megállapodás.
Petőfi rendezni próbálja családi ügyeit.

- Ausztria császára és az orosz cár megállapodott az orosz katonai beavatkozás feltételeiben a magyar lázadás leverésére. A legfőbb feltételek:

-- Paskievics herceg tábornagy az osztrák hadvezetéstől függetlenül működik.
-- Az orosz seregek ellátásának költsége az osztrák kincstárt fogja terhelni.
-- Az orosz hadsereg két hágón keresztül fog támadni Magyarországra. Paskievics az Északi-, Lüders a Déli Kárpátokon át fog betörni.

- Petőfi kénytelen a kisfiát elhozni Nagyszalontáról, mert Aranyné nem hajlandó tovább gondját viselni. Persze, mert Júliából hisztérikus fúria lett, akinek ekkori legfőbb gondja, hogy ruhatára divatjamúlt. Petőfi pénztelenségében kénytelen eladni a Bemtől kapott paripáját. Bem küld neki még 200 forintot, s visszahívja Erdélybe, de Petőfi Pesten marad.

659./ 1849. május 24.
Pozsony: Petőcz György kivégzése.

- Petőcz Györgyöt, Pozsony megye alispánját Haynau pribékei kivégezték, mert a csallóközi járásban újoncozott a magyar hadsereg számára és a honvédcsapatokat élelmezte.

660./ 1849. május 25.
Buda: A Komáromból kapott ostromágyuk visszaadása.
Bem visszatér Erdélybe.

- Budáról a kapott ágyukat visszaszállítják Komáromba.
- Bem a Bánságban hagyta a seregeket, maga pedig Debrecenből visszatért Erdélybe, hogy mint az Erdélyi Hadsereg fővezére, tegye a dolgát.

661./ 1849. május 26.
Délvidék: Titel szerb megsegítése. Pétervárad fölszabadítási kísérlete.

- (A horvát bán!) Jelačić osztrák parancsra Eszéken megkezdte a rác hadsereg újraszervezését, majd seregével a titeliek védelmére sietett.

- Perczel ismét megkísérelte a Péterváradot körülzáró gyűrű felszámolását, azonban számottevő sikert ezúttal sem ért el. Seregét hátulról a Jelačić által vezetett új rác hadsereg felvonulása veszélyeztette, ezért Perczel jobbnak látta visszavonulni.

662./ 1849. május 28.
Debrecen: Gábor Áron látogatása a magyar kormánynál.
Görgei Debrecenben.
- Gábor Áron Kolozsváron, Nagyváradon keresztül Debrecenbe érkezett, ahol tárgyalt Kossuth Lajossal és Mészáros Lázárral. Ennek eredményeként engedélyt kapott, hogy a nagyváradi gyárban tanulmányozhassa a Congreve-féle röppentyűket. Kossuth 60.000 forintos segélyt utalt ki a kézdivásárhelyi gyárnak. Gábor Áron június 1-én visszaérkezett Kézdivásárhelyre, ahol hamarosan elkezdte a Congreve-féle rakéták gyártását.
- Görgei is Debrecenbe megy, ahol ő, mint a kormány miniszteriális tagja, tárgyalásokat kezdeményez a bukott Békepárt tagjaival, hogy hogyan lehetne Kossuthot megbuktatni, s őt diktátornak kinevezni.

663./ 1849. május 29.
Czecz János balesete.
- Czecz János súlyos lovasbalesetet szenvedett, és a későbbi hadműveletekben már nem vesz részt.

664./ 1849. május 30.
Schönbrunn: Windisch-Grätz leváltása.
- Leváltják Windisch-Grätzet a magyarországi osztrák seregek főparancsnoki tisztéből. Helyére báró Julius von Haynau táborszernagyot nevezik ki.

665./ 1849. május 31.
Debrecen: A képviselőház utolsó debreceni ülése.
- Szemere bejelenti, hogy a következő ülésen beterjeszti az úrbéri viszonyok megszüntetésére és a kárpótlásra vonatkozó törvényjavaslatot.
- Kossuth Görgeit egyszerre 2 tisztségre nevezi ki. Ő lett a hadügyminiszter, s ugyanő a Magyarországi hadak fővezére. (Reakció Bem tisztségének május 25-i megerősítésére!)

666./ 1849. június 01.
Debrecen: Görgei beszéde a Békepárt gyűlésén.
- Kemény Zsigmond és Görgeiné (francia nyelvű) emlékirata egybehangzóan ismerteti Görgei akcióját. Görgei Debrecenben németül beszédet mondott a békepárti képviselők előtt. Közölte, hogy az országgyűlés azon részével akar szövetkezni, aki programját támogatja. Görgei meghirdette a Kossuth elleni összeesküvését, s ígérte, hogy a katonaság nem fog megállni ott, ahol a civilek gondolják, hanem a törvényhozás szétkergetése után vérbíróság fog jönni, aminek a politikusok isszák meg a levét. Ugyan sok képviselő volt, aki Kossuth helyére vágyott, de ettől a kilátástól valamennyien megrettentek, s egyhangúlag azt kiáltották, hogy:

„Nem kell a karduralom, inkább maradjon Kossuth!”

- A képviselőknek eszükbe jutott Bonaparte Napóleon, meg az, hogy Görgei milyen könnyedén akasztotta fel Zichy Jenőt. Kossuth mégis csak jobb, még nem akasztatott fel senkit. Görgei sértődötten távozott Debrecenből. A diktatúrájából nem lett semmi. Ő is azt hitte, meg az összeesküvő képviselők is, hogy majd a másik fogja kikaparni neki a gesztenyét.
- Erre Görgei épp most lett pacifista. Windisch-Grätz bekerítése helyett a debreceni republikánusok bekerítésén töri a fejét. Naplója szerint, *„Egy katonai ellenforradalom által.”*
- Debrecen körül elvbarátja, Klapka egy 10.000 fős sereggel készenlétben arra vár, hogy Görgei megadja neki a jelet, hogy Kossuthot elfogja, a törvényhozást szétkergesse, s a *Függetlenségi Nyilatkozat* pontjait katonai diktatúra útján megváltoztassa.
- Kossuth az összeesküvésről mit sem tudva, utasítja Görgeit, hogy most már időveszteség nélkül folytassa az ellenség üldözését Ausztria felé. Buda ostromával már nem indokolható a semmittevés. (Mintha nem múlt volna el 1,5 hónap tétlenül.)

667./ 1849. június 02.
Debrecen: Rác békeajánlat.
- A szakadár Szerb Vajdaság elnöke, Stratimirović ajánlattal fordult a magyar kormányhoz: Hajlandó átállni 5 zászlóalj élén, amennyiben a magyar kormány elismeri a Szerb Vajdaságot, és őt személy szerint honvédtábornoknak kinevezi.
- Gróf Andrássy Gyula azt javasolta a magyar kormánynak, hogy Stratimirović kéréseit kívánatos és célszerű lenne teljesíteni. A kormány azonban az ajánlatot elutasította.

668./ 1849. június 03.
A Habsburg család Olmützbe menekül.
Erdély: Abrudbánya elfoglalása.
- Ferenc József és Zsófia főhercegnő is Olmützbe költözik. Közben a kormány továbbra is Wienerneustadtban működik.
- Magyarországra császári biztosként kinevezett Karl Geringernek adott utasítás szerint:

> *„Őfelsége I. Ferenc József kegyeskedett rámutatni annak szükségességére, hogy meg kell keresni a deportálási büntetés végrehajtására legalkalmasabb földterületet."*

- Erdélyben br. Kemény Farkas - a még mindig lázongó Hunyadból – 4.000 gyalogossal, 18 ágyúval s 1 üteg röppentyűvel, Forró és Incédy László hadaival együtt Dévából Brádra indul. Nem csekély küzdelem árán elfoglalják Abrudbányát.

669./ 1849. június 04.
Tata: Görgei alibi hadműveletei Ausztria ellen.
- Görgei Kossuth parancsának megfelelően megkezdi hadműveleteit Ausztria hadserege ellen. Magában az, hogy Tatán állítja föl a fővezéri irodát mutatja, hogy hadviselése nem komoly. A parancsnokok részére Bauer ezredes kézbesíti a csaták terveit, de az összefüggéseket senki nem ismeri. Tata Budapesttől 92 km-re, Komáromtól 20 km-re, az északi harctértől többszáz km-re van a déli hadszíntértől a Duna és a Tisza választja el. Görgeinek 55.000 fős, lelkesült serege van, az ellenségnek 60.000 fős, kényszerkatonákból sorozott serege. De a magyar fővezér csak távolból akarja figyelni a tábornokok ötletszerű csatározását, míg az osztrák sereg élén dolgukat komolyan végző hadvezérek állnak.
- Görgei seregét annyira szétdarabolja, hogy egyetlen csata sikeres megvívására sincs esély. Seregével Komáromhoz tapad, egész júniusban csak a Csallóközben masírozgat. A saját kapitulációját készíti elő. A Kossuthhoz hű főtiszteket egymás után fosztja meg tisztségüktől, s üldözi el a hadseregből. Katonai kamarillája 30 főre nőtt, mintha valami hadrakelt uralkodó lett volna. S újra, meg újra a Komáromnál álló Haynau mellett köt ki, s várja az alkalmat a kapitulációra.

670./ 1849. június 05.
Kossuth bevonulása Pest-Budára.
Pozsony: Br. Mednyánszky László és Gruber Fülöp kivégzése.
- A kormány ünnepélyesen bevonult Pestre. A díszmenet első hintaján királyi külsőségek közepette ült Kossuth a feleségével és gyermekeivel. A négylovas hintón Kossuthné királynőként, a gyermekek hercegekként pompáztak végig Pesten és a felszabadított Budán. A sorban hátraszorult hadvezérek nagy morgolódva követték a kormánytagok hintóit.
- Görgei hol a Pestre visszaköltözött kormány hadügyminiszteri hivatalában volt, hol a táborban, mint fővezér. Mindig éppen ott nem volt, ahol lenni kellett volna, ebből következtek azok a sorozatos veszteségek, melyeket a magyar hadsereg június 16-22. között a Vág völgyében elszenvedett. A seregeknél Görgei távollétében senki nem mert döntést hozni. Ha valami fontos ügyet futárral közöltek Görgeivel, amire a válasz Pestről megérkezett, késő volt. Görgei a vereségeket mindig az alvezérek hibájaként rótta fel.
- Miután Görgei az ostromlott Lipótvár fölmentésre nem küldött időben sereget, s az elesett, a védő magyar sereg tisztjeit Ordódy hamis vallomása alapján báró Mednyánszky László őrnagyot (Mednyánszky Cézár bátyja) és Gruber Fülöp századost kötél általi halálra ítélték, s Haynau az ítéletet ezen a napon végrehajtatta. Ők voltak az előző napon kinevezett Haynau első áldozatai.

báró Mednyánszky László

671./ 1849. június 06.
Pest: Kossuth külpolitikai reményei.
Balassagyarmat: Madách népfelkelésre toboroz.
- Kossuth a nyilvánosságra került orosz intervenció hírére abban reménykedett, hogy az angolok, a franciák és a törökök hadat fognak üzenni Oroszországnak és Ausztriának, mivel nem tűrhetik, hogy Lengyelország után Magyarország is a Habsburgok és a Romanovok hóhérkezétől legyen fölszámolva.
- Madách Imre, aki 1848 augusztusa óta Balassagyarmaton szervezte és irányította az újoncok toborzását, az orosz csapatokkal szembeni általános népfelkelésre szólította fel a környék lakosságát. 1849. június 6-án írta meg felhívását, melyet „*Hírlelő*" címmel tett közzé.

672./ 1849. június 07.
Délvidék: Kátyi vereség.
Szemere alkudozása Petőfivel.
- A temesi haderő Perczel Mór vezetésével megütközött a Délvidék visszafoglalására küldött császári csapatokkal, melyet Jelačič vezetett. A jelentős túlerő ellenében a magyar sereg a kátyi ütközetben vereséget szenvedett, s a Ferenc-csatorna vonalában foglalt el új védelmi állást.
- Petőfi Erdélyből küld egy újabb csatára lelkesítő verset Szemerének, s kéri, hogy kinyomtatva osszák ki a honvédeknek. Ő példányonként 1 garast kér a feleségének juttatni.

> *„Ezáltal nőni fog a hadsereg lelkesedése és segít egy író családján, aki eddig buzgó hazafiúi fáradozásáért nem kapott egyéb jutalmat, mint sebeket és nehéz gondokat afölött, hogy lesz e mit enni a családjának. Ha más nemzet fia volnék, nem szorulnék arra, hogy kolduljak."*

Szemere úgy dönt, hogy csak fél garas jogdíjat, összesen 500 forintot fizet.

673./ 1849. június 08.
Pest: Perczel Mór leváltása.
Felvidék: Az orosz csapatok betörnek a Felvidékre.
- A kátyi vereség következményeként a kormány Perczel Mórt felmentette beosztásából és a szervezés alatt álló tartalék hadtest vezetésével bízta meg.
- Az oroszok 32 lovas százada Sasz tábornok vezetésével Alsókubinban rátámad Dembiński seregére, aki egyelőre tartja magát. Engedélyt kér, hogy a kormány engedélyezze egy ellentámadását Galíciában, hogy az oroszokat védekezésre kényszerítse, de a kormány ezt nem engedi. Erre megsértődött, lemondott a felvidéki sereg vezéri tisztéről, s elhagyta a hadszínteret.

674./ 1849. június 09.
Délvidék: Zalatna elfoglalása.
Erdély: Gyulafehérvár körülzárása.
Varsó: Cári rendelkezés az elfogott, vagy kollaboráns tisztek ügyében.
- Br. Kemény Farkas csapataival Gyulafehérvár védelmére indul. Útjában meg kell harcolnia Axente - oláh vezér - csapataival is. Nagy áldozatok árán jutnak el Zalatna kormos falai közé. Pár napi pihenő után egyesíti seregét Gyulafehérvárnál Stein seregeivel. Megostromolják a várat, de egy nap után elfogy a lőszer és megelégednek a körülzárással. Ez lefoglal 33 ágyút, 3.892 gyalogost és 249 huszárt.
- I. Miklós cár rendeletet adott ki az elfogott, vagy oroszokhoz átállt tisztek ügykezelésére.

> *„A Cár őfelsége ezennel kegyeskedett megparancsolni:*

1. Azon esetekben, amikor magyar tiszteket ejtenek fogságba, vagy azok önszántukból átjönnek hozzánk, abban az esetben, ha megbánást tanúsítanak, mert részt vettek a saját kormányuk elleni lázadásban, valamennyitől meg kell követelni, hogy megbánásukat bizonyítsák be azzal, hogy azonnal a magyarok ellen indulnak harcolni.
2. A megbánás bizonyítékaként szolgálhat olyan kötelezettségvállalás, hogy más tiszteket is átcsal az ellenség táborából.
3. Ezen esetekben Ő Cári Felsége megengedi fenséges nevében kinyilvánítani a kegyelmet.
4. Ha viszont az Osztrák Kormány megtagadná a kegyelem megerősítését, akkor Ő Cári Felsége kegyeskedik megengedni, hogy az ezen kegyelemben részesült magyar tiszteket magunkhoz vegyük."

675./ 1849. június 10.
Varsó: A Romanov és a Habsburg ház közötti katonai szerződés megkötése.
Cári határozat születik Görgei jövőbeni sorsáról is.
- A katonai intervencióról a két külügyminiszter – Schwarzenberg és Nesselrode – vezetésével lefolytatott tárgyalásokkal előkészített szerződésre e napon került rá mindkét uralkodó aláírása. A szövetségesek egyeztették haditerveiket. Ennek értelmében a cári főseregnek Galícia felől, a Duklai-szoroson és Nowy Sacz térségéből kell támadnia a Komáromnál állomásozó magyar főseregre, hogy visszavesse Pest felé, amit majd a lengyelországi orosz haderőnek hátba kell támadnia. Közben már az oroszok jelenetős erőket vontak össze Galíciában és Havasföldön.
- A cár levelében elrendeli Paskievicsnek, hogy Görgeit, 2 testvérét és 3 hadsegédét (Görgey István és Görgei Ármin, valamint br. Kempelen Károly, Dobieczky Ferenc százados, Zhuber Antal alezredes, aki Ferenc József császár orvosának fia) fegyverletételkor ki kell emelni és védelembe kell helyezni.
(Tehát, a cár már 1849. június 10-én tudta, hogy Görgei le fogja tenni a fegyvert. *„Csak az időpont és a hely volt a kérdés."*)

676./ 1849. június 12.
Tata: Görgei írásos ultimátuma Kossuthnak.
- A táborból keltezett levelében Görgei azt írta:
„Miután a Függetlenségi Nyilatkozat a hadsereg tudta és beleegyezése nélkül hozatott, mégsem szűnt meg a hadsereg a hazát védeni. Ha azt akarja a kormány, hogy a hadsereg tovább harcoljon, akkor minden minisztérium szüntessen meg minden kiadást, s minden anyagi erőforrást bocsássanak az én hadseregem rendelkezésére. Mint fővezér, a sereg ellátásbani hanyagságért a kormányt terheli minden felelősség."

677./ 1849. június 13.
Erdély: Lüders kiadja bevonulási parancsát.
Csornai ütközet.
Pest: Kossuth gyerekeinek katonai előléptetése.
- Lüders kiadja hadparancsát a cári csapatok erdélyi bevonulására.
- Csornánál Kmety György pályafutásának legfényesebb győzelmét aratta. Legyőzte Franz Wyss osztrák vezérőrnagy dandárját.
- A Honvédelmi Bizottmány Kossuth két gyerekét katonai rangra emelte. Kossuthné az öt és hatéves fiúcskáknak díszegyenruhát csináltatott, mintha kis főhercegek lennének, s a színházban megrendezett tisztavatási ceremóniát férjével a nádor páholyából élvezte végig.

678./ 1849. június 14.
Pest: Miniszteri tanácsülés.
- Mielőtt az ülés megkezdődött volna, Kossuth és Görgei 1 órán át négyszemközt tanácskozott, míg a kormánytagok azt sem tudták, miről.
- Megbeszélésük után Kossuth és Görgei visszatért a kormánytagok körébe, s Kossuth bejelentette, hogy levelet kapott Görgeitől, amit felolvasott.

- Görgei személyesen, mint hadügyminiszter vett részt a kormányülésen. Kossuth felolvasta a 12-én kelt levelét, amiben Görgei zavaros ultimátumát közölte.
- Duschek pénzügyminiszter szembesítette Görgeit azzal, hogy a hadsereg ellátásáért éppenséggel ő, mármint Görgei, mint hadügyminiszter a felelős. Ha ebben hiba van, akkor magában keresse a felelőst. Duschek közölte, hogy nincs olyan pénz, amit el lehetne vonni más tárcáktól, mivel minden pénzt a hadügy kap, amivel Görgei rendelkezett, s amivel eddig még Görgei nem számolt el, bár úgy tűnik, itt az ideje a pénzügyi revíziónak. Harmadsorban – közölte Duschek – Görgei nem számolt el azokkal a bevételekkel sem, amik a hadügy pénztárába folynak be közvetlen zsákmányok, rekvirálások és az intendánsok révén.
- Batthyány Kázmér miniszter is nagyon élesen utasította vissza Görgei alaptalan megállapítását és pénzügyi követelését.
- Végül, Görgei ultimátuma bármiféle intézkedés és következmény nélkül maradt, s jellemző módon, Görgei a többi napirendet meg se várva, az ülésről szabadon távozhatott.
- Válasz a rác békejavaslatra: A magyar kormány mindent megtett a rác elnökkel való megegyezés érdekében. A rác vezér ajánlatára reagálva széles körű kulturális jogokat, amnesztiát, a Határőrvidék polgárosítását, a határőrszolgálat megszüntetését és a Stratimirović által kért tábornoki rangot helyezte kilátásba, azonban az ország területi egységének megbontásáról a rác autonómia engedélyezéséről nem volt hajlandó tárgyalni.
- A területi autonómia megtagadásába azonban a rácok nem egyeztek bele, így a magyar-rác megegyezés nem jött létre.

679./ 1849. június 15.
Pest: Vörösmarty kinevezése.
Országos böjt meghirdetése.

- Vörösmarty Mihályt a kegyelmi törvényszék közbírájává nevezték ki. (Korábban a bácsalmási választókerület országgyűlési képviselője volt.) Debrecenből követte a kormányt Pestre, majd Szegedre és Aradra.
- Az oroszok felvidéki támadása hírére Horváth Mihály püspök (ő lesz később a nagyon híres „magyar” történész), vallásügyi miniszter ütődött javaslatára a kormány országos böjtöt rendel el, hogy minél jobban elcsüggessze az ország lakosságát. A kormány maga sem tudja, hova meneküljön Pestről, mert Arad még nem kapitulált, Temesvár az osztrákok kezén, Debrecent meg már az oroszok egyszer megszállták. Görgei meg nem hajlandó elmozdulni Komáromból, hogy katonai védelmet nyújtson a kormánynak.

680./ 1849. június 18.
Pozsony: Rázga Pál kivégzése.
Az orosz haderő felvonulása.
Budavár falainak leromboltatása.

- Haynau pribékei felakasztották a pozsonyi evangélikus egyház hitszónokát, mert még októberben, a schwecháti csata előtt több nyilvános beszédben biztatta a pozsonyi nemzetőrséget.
- Paskievics már az osztrák-orosz katonai szerződés aláírása előtt is küldött seregeket Magyarországra, jelesül Panyutyin, és Zass hadoszlopait, hogy segítsenek a Pozsony térségében és a Vág völgyében szorongatott osztrák seregeknek. Minden oroszok cárja egy darabon, a Kárpátokban, a magyar határig, Gráb faluig elkísérte felvonuló seregét.
A magyar fősereg ekkor mintegy 250 km hosszú arcvonalon állt a bányavárosoktól a Vág vonalán keresztül a Csallóközön át Komáromig, s attól délre a Rába mentén egészen Marcaltőig. A Feldunai hadsereg Duna bal-parti 3 hadtestének kellett volna áttörnie a Vág mentén felsorakozott császári frontvonalat és továbbvonulnia Nagyszombat és Pozsony felé, hogy ott verje meg a császári főerőket, mielőtt az orosz intervenciós csapatok megérkeznek. Közben a magyar fősereg Duna jobb parti részei a Rába vonalon tartották volna állásaikat és a Csallóközben kötöttek volna le ellenséges erőket, hogy megkönnyítsék a jobbszárny hadtesteinek támadását.
- Ugyanakkor olyan katonai helyzet állt elő, hogy az ország megmentése a várak megtartásától függött. Budavár azt a feladatot láthatná el, hogy az ellenséget állandóan nyugtalanítsa, Komárom és a Tiszántúl között állandó összeköttetést tartson, s

meggátolja a Dunán nagyobb császári haderő átkelését. Budával a hátában Haynau nem vonulhat akkora haderővel Szeged felé, mert legalább 20.000 fős sereget kell állandóan Buda felől állomásoztatnia, hogy hátba ne támadják. És ekkor Görgei elrendeli, hogy Budavár falait sürgősen le kell rombolni, s a fővárosi vár erőd jellegét meg kell szüntetni. Parancsára egy seregnyi ember - napszámos bérért, - fegyverforgatás helyett csákánnyal rombolja azokat a falakat, amelyek Haynau támadásának ellent tudnának állni.
- A Pesten székelő Kossuth kormány tűri ezt a rombolást, s erre költi a kincstár szűkös erőforrásait.

681./ 1849. június 20-21.
Felvidék: A 2. Peredi csata.
- Miután köztudomásúvá vált az orosz csapatok magyarországi intervenciója, Görgei tábornok úgy vélte, még a cári erők megérkezése előtt kell a császári főerőket megvernie. A két sereg közötti összecsapás a Vág folyó mentén, Perednél zajlott le.
A haditerv szerint 3 magyar hadtest Komárom és Galgóc között 3 különböző helyen kísérelte meg áttörést, ahelyett, hogy egy helyen támadtak volna. Mivel Görgei egyszerre látta el a hadügyminiszteri teendőket és a fővezéri beosztást, Pestről nem tudott kellő figyelmet fordítani a parancsára megindított hadművelet irányítására. A hadseregek műveleteit a helyszín és az események ismerete nélkül a Tatán lévő Táborkari Irodájának tisztecskéi irányították, a Görgei nevében írásban küldözgetett napi parancsokkal. A tervszerűen kudarcra ítélt hadműveletekben Klapka, Asbóth Lajos, Knezić Károly, Nagysándor József véráldozata értelmetlen és eredménytelen volt.
Görgei, hogy a káosz felelősséget elhárítsa, Knezićet leváltotta, helyére gróf Leiningen-Westerburg Károly ezredest nevezte ki. A feladatait sikeresen teljesítő Asbóth ezredessel sem volt megelégedve, akit valószínűleg épp azért szintén leváltott, és helyette Kászonyi József ezredest tette meg a seregtest parancsnokául. Az átszervezgetés közben a császáriak és az oroszok elfoglalták Peredet és a magyarok kénytelenek voltak Zsigárdot föladni. Zsigárd feladását követően Görgei elrendelte a visszavonulást (amiben nagy gyakorlata volt). Végül is a Vágon történő áttörés nem sikerült.

A Peredi-csata hősi emlékműve.

682./ 1849. június 22.
Pozsony: Osztrák offenzíva megindítása Pest-Buda elfoglalására.
- Miután ai itáliai fronton felszabadult az osztrák haderő (Radeczky), 170.000 főnyi császári katona özönlik Magyarországra, a terheltsége miatt szadista Haynau parancsnoksága alatt. Az újjászervezett osztrák hadsereg Haynau vezetésével megindul Pest-Buda felé. Eközben magyar részről folyamatosan zajlik Budavár falainak lerombolása. Ennek eredményeként megszűnt az osztrák támadás elleni védelem legfőbb eszköze.

683./ 1849. június 24.
Délvidék: Guyon kinevezése.
Erdély: Vereség Kökösnél.

- A Déli hadsereg vezére Vetter Lajos altábornagy. Kossuth követelésére Görgei Guyont a Déli hadsereg 7. hadtestének élére kinevezte. A déli hadszíntéren, a Bácskában és Bánátban a rác felkelők és az osztrák csapatok mozgó háborút folytattak a magyar honvédség ellen. Aradot és Temesvárt az osztrákok tartották megszállva, melyeket az 5. hadtest támadott Vécsei vezetésével. A Duna vonalát és Péterváradot a magyarok tartották megszállva.
- Erdélyben az egyesült osztrák-orosz haderő betört Háromszékbe. A székelyek a Kökös hídjánál 7 ágyúval igyekeztek föltartóztatni a támadást, de néhány órai harc után meg kellett hátrálni. A cári csapatok bevonultak Sepsiszentgyörgyre és Kézdivásárhelyre is, ahol a hadigyárakat feldúlták, majd Bem ellentámadásától tartva visszahúzódtak a Barcaságba.

684./ 1849. június 26.
Délvidék: Kmety György előléptetése.
Szalonta: Petőfi elválása Aranytól.
Pest: Miniszteri tanácsülés.
- A 7. hadtestből kiváló önálló Kmety-hadosztály parancsnokát előléptetik tábornokká.
- Arany János levélben felszólítja Petőfit, hogy Zoltán fiáért azonnal utazzon Szalontára, mert a feleségének már nagyon terhére lett, s különben is, milyen apa az, aki nem gondoskodik gyermekéről. Mikor a gyermeket Szalontáról elhozta, a keresztkoma Aranyt és feleségét köszönés nélkül hagyta ott.
- A magyar kormány minisztertanácsi ülésén megfogalmazta és kiadta stratégiai célját, miszerint Görgei főserege a Klapka vezérsége alatt álló Komáromra támaszkodva Győr felől indítson támadást Bécs irányába. Ehhez a Komáromi-erődben koncentrált haderő, a Görgei által vezérelt központi fősereg elegendő katonai potenciált biztosított. Az enapi tanácsülésen Görgei javasolta, hogy minden erőt Komárom körzetébe összpontosítsanak, a Bécs ellen indítandó támadó hadműveletre. Az új jelszó:

„Csapást csapásra, egyedül Ausztria ellen!”

(Ezt a mesét Kossuth eddig kétszer vette be, Görgei most adja be harmadszor. Lássuk!)

685./ 1849. június 27.
Arad várát beveszik a magyarok.
Kossuth és Görgei levélváltása.
Wittgenstein herceg körlevele az európai udvarokhoz.
- Arad blokádja eredményre vezet, Vécsey Károly tábornok megadásra kényszeríti a császári megszállókat és a császáriak feladják a várat. A kormány a törött lábú Damjanichot nevezi ki az Aradi vár parancsnokának.
- A kormány nevében Kossuth sürgeti Görgeit, hogy a kormányülés határozatának megfelelően induljon meg Bécs ellen. Felszólítja Görgeit, hogy mozduljon el seregével Komáromból, s biztosítsa a kormány és a törvényhozás védelmét.

> *„Menjünk haladék nélkül Bécs felé! Ott van fegyver, pénz, muníció. Ne veszítsünk időt. Szedd össze erődet, s menjünk előre. Egy gyors offenzívánk kimondhatatlan fordulatot hozhat, vagy dicsőn halunk.”*

- Erre Görgei levélben azt válaszolja, hogy a kormány küldjön neki 100-millió forintot, s menjen, ahova akar. Ő meg majd azt tesz, ami neki tetszik.
- Az orosz kormány Wittgenstein herceg útján körlevélben tájékoztatta az európai uralkodói udvarokat a magyar helyzetről. A körlevél címe: *„Egy magyar nő emlékiratai”*

> *„Görgei nem akar Kossuthtal és a Déli-hadsereggel együttműködni, s valószínűleg elhagyja magát vágatni a főváros, s a többi magyar hadseregtől. Görgei kész alkudozásokba bocsátkozni.”*

686./ 1849. június 28.
Felvidék: Gesztelyi csata.
Az 1. Győri csata.
Komárom: Görgei hadijelentése a kormánynak.
- A Grabbe, cári tábornokhoz által vezetett orosz sereg Gesztelynél (Losonc közelében) csúfos vereséget szenved Leiningen tábornok hadtestétől.
-. Görgei seregét erősítette a Révfalunál felvonuló Pöltenberg, Kossuth Sándor alezredes Győr Bécsi városrészében, a Marcaltőn felálló Kmety ezredes és a pápai út mentén

fölállt Lipthay hadosztálya. Görgei elrendeli Pöltenbergnek a Győrtől nyugatra felvonult osztrák fősereg (Wohlgemuth, Haynau, Moltke, Schlick, Liechtenstein) megtámadását.
Pöltenbergnek feladata teljesítéséhez, mely Győr és a Rába-vonal megtartását célozta, rendelkezésére állott saját hadteste és az a 2 zászlóalj, 5 lovas század és 10 löveg, melyeket Klapka még június 16-án Komáromból küldött megerősítésére. Ehhez kell számítani még Kmetynek 5.700 emberből és 17 ágyúból álló hadosztályát, ami összesen 17.700 embert és 61 ágyút tesz ki. Ezzel szemben Haynau és Moltke altábornagy 66.000 embert és 290 löveget hozott működésbe.
- Déli 12-ig Pöltenberg, Kmety és Kossuth Sándor ezredes terv szerint követték a Klapka által meghatározott haditervet. Az osztrákok az Abda-Gönyű vonalig jutottak, amikor Görgei délben Ménfőn személyesen megjelent, s főparancsnokként átvette a csata irányítását. Görgei azonnal, bátran parancsba adta Pöltenbergnek, hogy Győrből vonja ki a haderejét, s Ácsig vonuljon vissza. Bátran elrendelte továbbá, hogy Pöltenberg Abdán a hidat gyújtsa fel és vonuljon vissza seregével a győri hídfőállásba. Görgei Lipthay ezredesnek bátran azt adta parancsba, hogy a ménfői és a csanaki állásokat adja föl és vonuljon vissza Szabadhegy alá. Azonban se Pöltenberg, se Lipthay nem kezdte meg a visszavonulást.
- Este 6-kor megérkezett Komáromból Klapka, a segély haderejével. Erre Görgei szigorúan követelte, hogy tartsák magukat a kiadott fővezéri parancsához, s kövessék őt az általános visszavonulásban. Pöltenberg csak délután az után kezdte meg a kivonulást, amikor már Görgei előőrsei beértek Győrbe, s felszólították a város elhagyására. Görgei maga állt a visszavonulás élére. A fővezér személyes irányításával a vereségre, Győr feladására és a menekülésre kényszerített magyar hadsereg összes vesztesége 2 tiszt, 33 honvéd, 56 ló volt.
A Pöltenberg serege mögött Győrbe bevonuló császári csapatok között, a Benedek-dandár tisztjei között volt személyesen Ferenc József is. Az egymás mögött menetelő ellenséges seregek közül a császári menet Győrbe kanyarodott, s a várost bármiféle ellenállás nélkül foglalta el.
- Pöltenberg 6-kor ért Ácsra, ahol szembe találkozott Klapka újabb megerősítő seregével. De ekkor Görgei is megérkezett Ácsra, s elkönyvelte újabb diadalmas megfutamodását. Az osztrákok összes vesztesége 9 tiszt, 286 legénység, 78 ló. Görgei főserege mellett Pöltenberg, Kmety, Kossuth Sándor, Lipthay hadosztályai gyakorlatilag veszteség nélkül, érdemi harcok nélkül kerültek ki ebből a csatából. Győr harc nélküli feladására Görgei parancsára került sor. Ezzel meghiúsult az a katonai lehetőség, hogy a magyar honvéd hadsereg a Habsburg intervenciós hadsereget Bécsig űzze, s Bécsbe nyomulva megdöntse a dinasztia uralmát.
(Ki mentette meg ekkor is a bukott dinasztiát? Szobrot neki!)
- Görgei megírja jelentését a kormánynak, hogy:

> *„Győrnél döntő csatát vesztettünk, ezért magam seregével a fővárost többé katonailag fedezni képes nem vagyok. Javasolom, hogy a kormány azonnal tegye át székhelyét a Tiszántúlra, lehetőleg Nagyváradra, hacsak nem tartja jobbnak magát Komáromba bezáratni. Továbbá, nevezzen ki a kormány egy 3 tagból álló bizottságot, mely a táboromban - mely az ország többi részétől elvágatik - az összes kormányhatalmat képviselje, s mely legyen pénznyomtatásra is felhatalmazva."*

687./ 1849. június 29.
Haynau ismét elrendeli a Kossuth-bankók beszolgáltatási kötelezettségét.
Pest: Kossuth felismerései.
- Magyarország népe 66-millió Pengő-forint (ma 66-milliárd Forint) Kossuth-bankót veszített el, mivel a beszolgáltatás és az elkobzás ellenérték beváltása nélkül történt.
- Itt a 480.000 fős orosz intervenciós hadsereg. Kossuth egyszerre fölismeri, hogy általános nemzeti felkelés kellene, de ahhoz jó lett volna földet osztani, ahogy a tót parasztnak Hurban, a horvát és rác parasztoknak ezt Jelačič beígérte a Magyarországon meghódítandó területeken. Meg talán mégis jó lett volna a bolond Táncsicsra, meg Petőfire hallgatni. Mert csak a nép segíthetne. Ha egy hatalommal rendelkező politikus a magyar népet Rákóczi után először a nemzet tagjaként kezelné.

688./ 1849. június 30.
Pest: Miniszteri tanács és haditanács.

Felvidék: Magyar népfelkelők támadják az oroszt.

- Kossuth úgy hívta össze a haditanácsot, hogy azon minden Pesten lévő miniszter és tábornok részt vehetett. Jelen volt Kiss János, Aulich Alajos, Mészáros Lázár, Dembińsky, Török Ignác, Répásy, Lenkey János, Perczel Mór. Kossuth felolvasta Görgei hadijelentését a Győri csatavesztésről, bejelentését, és elszakadási szándékát a kormánytól.
- A kibővített haditanács úgy határozott, hogy a kormány költözzön az új hadsereg-összevonási helyre, Szegedre, ahova a fősereg is köteles azonnal megindulni, akár Görgeivel, akár Görgei nélkül.
- A haditanács még éjszaka 3 fős bizottságot (Aulich, Csány, Kiss Ernő) küldött Komáromba Görgeihez, a határozat azonnali teljesítése végett. Kiss Ernőnél titkos kinevezés volt, miszerint, ha Görgei nem engedelmeskedik a kormány parancsának, a fővezérséget tőle kényszerrel el kell venni, s az esetben Kiss Ernő veszi át a fővezérséget.
- A magyar nép a háború kitörése pillanatától kezdve ezer bizonyítékát adta a haza iránti önzetlen, teljes önfeláldozási készségének és teljes bizalmat helyezett vezérei állhatatosságába. A harc végéig soha sem szűnt meg remélni a győzelmet, és soha nem kívánta a békét. Küldözte fiait a seregbe, s bármit kívántak tőle a nemzeti önvédelemre, minden zúgolódás nélkül, készséggel szolgáltatott lovakat, élelmiszert, takarmányt. Július elején egyszerre húsz helyütt is tömegesen kelt föl az ellenség nyugtalanítására, az ellenség reguláris seregeinek megzavarására, csupán kaszákkal és vasvillákkal felfegyverkezve. Gömör földmívelő népe annyira nyugtalanítá Paskievics herceget, hogy kénytelen Zasz tábornok hadtestét ellenük küldeni, hogy megfékezze őket.
- Az oroszok közeledtére a Tiszán túl is minden épkézláb ember fegyvert fogott. Hasonlóképp tömeges felkelés történt a Duna bal partján, hogy megakadályozzák azon tartalék útját, melyet Nugent tábornok Stájerországból hozott be, mig Szepesben, nem messze Bélától, a fölkelt nép egy, Galíciából érkezett osztrák zászlóaljat megtámadott s visszavonulásra kényszerített.

689./ 1849. július 01.
Császári haditörvényszékek felállítása.
Pest: A küldöttség visszatér Görgei táborából.
Komárom: Görgei levele Kossuthnak.

- A szabadságharc részvevői elleni megtorlás irányelveit Ferenc József felhatalmazása alapján Julius Haynau táborszernagy kiáltványban tette közzé. Eszerint Magyarországon 1848. október 8. után, Erdélyben 1848. október 18. után a magyar pártütéssel összeköttetésben elkövetett minden cselekedet az elutasításon kívül a haditörvényszék hatályai alá esnek. Ennek 1.§ b.) pontjában a haditörvényszékek által hozható ítéletek között a deportáció szerepel. Ezt egészíti ki a haditörvényszékek számára július 2-án kiadott utasítás, melynek 24. §. b.) pontja a büntetések között sorolta fel a deportációt.
A kiáltvány célja a forradalom közigazgatásának megbénítása volt.
- A Ferenc József parancsára felállított hadbíróságnak tizennégy tagja volt: két-két közvitéz, tizedes, őrmester, hadnagy, százados, őrnagy, egy tábornok vagy magasabb rangú törzstiszt, mint elnök, és a hadbíró. Minél magasabb rangú volt a vádlott, annál magasabb rangú volt a hadbíróság elnöke, s annál magasabb rangúak voltak a hadbíróság tagjai is. Jogi végzettséggel csak a hadbíró rendelkezett. Egyszemélyben ő képviselte a vádat és a védelmet, s ő látta el a tárgyalásvezetői teendőket is. Gyakorlatilag a hadbíró hozta a per végén az ítéletet. A tárgyalásvezetői előterjesztés végén megírta, milyen súlyosbító és enyhítő körülmények állnak fenn a vádlott esetében, s ennek alapján milyen ítélettel kell sújtani. Az ítéletet meghozó haditörvényszéki tárgyaláson a hadbíróság tagjai rövid tanácskozás után párosával (rendfokozatonként alulról felfelé haladva) jegyzőkönyvbe mondták ítéletüket, ami általában megegyezett a hadbíró által javasolt ítélettel.
- A magyar kormány küldöttsége: Este visszaérkezett Pestre Komáromból a 3 fős delegáció. Azt a hírt hozták, hogy Görgei tudomásul vette a kormány határozatát, s ígéretet tett, hogy július 3-án megindul a fősereggel Szegedre. A haditanács ilyen módon megnyugodott, mert így a fősereg idejekorán érkezik Szegedre ahhoz, hogy az osztrák sereggel leszámoljon, mielőtt az oroszok a hadszíntérre érkezhetnének.

- Újabb levél érkezett Görgeitől Kossuth részére. Görgei kifejtette, hogy nem ért egyet azzal, hogy Szegeden legyen a csapatösszevonás. Közölte, hogy a sereget csak 2 feltétele teljesítése után fogja elindítani. Első, hogy a Dunántúl déli részen, a Bácskában lévő Kmety hadosztály és Nagysándor Déli-hadserege vonuljon északra, s Komáromban csatlakozzon a fősereghez. Második, hogy a felvidéki bányavárosokban lévő Görgey Ármin féle csapat Komáromban csatlakozzon főseregéhez, mielőtt megindul.
- Csány kormánybiztos, aki eddig minden gyanúsítás ellen védelmezte Görgeit, most hazaárulónak minősítette.
- Kossuth elérkezettnek látta az időt, hogy Görgeitől az eddig viselt két hatalom közül az egyiket elvegye. A haditanács úgy határozott, hogy Görgei maradjon hadügyminiszter, s a fővezérséggel más ruháztassék fel. Szemere, Perczel, Vukovics és Kossuth úgy határozott, hogy Mészáros Lázár legyen a fővezér.
- Mészáros ezt azzal a feltétellel fogadta el, hogy helyettesévé legyen Dembińsky kinevezve. Ezt Dembińsky elvállalta.
- Kiss Ernő erősen hangot adott sérelmének, mivel még nála volt az érvényes fővezéri kinevezése, amit most nem vett senki tekintetbe.
- Kossuth is elégedetlen volt a dolgok alakulásával, s azt javasolta, hogy ruházzák fel őt, mint a Honvédelmi Bizottmány elnökét a fővezérséggel, s ő katonai tanácsadónak maga mellé veszi Mészárost és Dembińskyt, s így tekintélyével elhárítja a tábornoki kar tagjai közt dúló személyi ellentéteket. Javaslatát azonban Szemere botrányosnak tartotta, Batthyány Kázmér, Duschek és Vukovics ellenezte, Csány és Horváth Mihály támogatta, végül szavazással a kibővített haditanács elutasította, s Mészáros Lázárt nevezte ki a Magyarországi Hadak fővezérévé.
- Mészáros másnap hajnalban elindult Komáromba, hogy leváltsa Görgeit, de Görgei azt üzente ki az erődből, hogy csatára szánta el magát, emiatt az erődbe nem lehet bejutni.

690./ 1849. július 02.
A 4. Komáromi (Ácsi) csata.
Komárom: Mészáros Lázár hadügyminisztert Görgei és bandája elzavarja.
Erdély: Győzelem Kökösnél, Gábor Áron hősi halála.

- Görgei ijedtében, hogy leváltják, elszánta magát arra, hogy a Komárom köré összegyűjtött magyar katonai főerővel megtámadja a Győr felől érkező osztrák főseregét. A magyar sereg végül nem tudta áttörni Haynau Buda felé haladó vonalát. A véres csata döntetlenül végződött.
- Ez után Görgei főserege Ács mellett indított rohamot az oroszok ellen. (Máriássy szerint ez csak egy imitált áttörés, egy humbug-támadás volt.) Egy közhuszár a Károlyi-ezredből észrevette, hogy Görgei – fekete kalapja mellett hosszú, légben úszó fehér strucctollal - a seregtől oldalra, messzire ellovagolt, majd a levett kalapjával jobb felé, egy domb irányába integetve jelzéseket adott le az oroszok vezérének, Panjutinnak mutatva, hogy a domb takarásából támadjon a Pöltenberg által vezetett magyar seregre. Az oroszok érkezését és oldalirányú támadását Pöltenberg a dombtól nem láthatta.
- A honvéd odavágtatott, s karddal kétszer Görgei fejére vágott. Görgei lefordult a lóról, s a csata végén a földről szedték össze és vitték orvosi kezelésre. A kardvágás lehasította a koponyacsontot az agyáról, s a feje búbjától a tarkójáig húzódó 15 cm-es vágás nyoma élete végig meglátszott, de túlélte.
- Görgei később sebesüléséről azt hazudta és emlékiratában azt írta, hogy az oroszok elleni közelharcban sérült meg (pedig harcban személyesen sem ekkor, sem soha, egyetlen egyszer sem vett részt). Görgei még ekkor nem tudta, amit 1982-ben Katona Tamás jobban tudott, hogy a 2 kardvágást Görgei fején nem kard, hanem repesz-szilánk okozta. Ha tudta volna, hogy Katona Tamás jobban tudja, mint amit Görgei emlékiratában hazudott, akkor átvette volna Katona Tamás hazugságát, hogy legalább a hazudozásukban ne cáfolják meg egymást. Egy a lényeg, a leleplezett árulást le kellett tagadni!

> *„Én az ütközet fejleményeit éppen legdöntőbb pillanatában nem kísérhettem szemmel, és így okát sem tudom tüzetesen a megfutamodásnak.”*
>
> (Görgei)

- Görgei ezt is rosszul tudja, ill. szokása szerint hazudik. Megfutamodás egyáltalán nem volt. Ahogyan Győrnél, úgy most is, a Concó-patakig és Ácsra előrenyomult csapatokat másnap, bekötött fejjel azzal az ürüggyel rendelte vissza, hogy ő most inkább éppen Budára akar vonulni, s akkor minek az elfoglalt területeket megtartani, meg minek a csatát megnyerni. (Szobrot neki!)

A 4. Komáromi csata

- A Görgei helyére fővezérnek kinevezett Mészáros Lázár újra megérkezett a csatatérre, ahol megtalálta Görgeit. Át szerette volna venni beosztását. Erre Görgei tiszti sleppje fellázadt, s olyan fenyegetően viselkedett, hogy Mészáros dolgavégezetlen visszatért Pestre.
- Az újjászervezett székely haderő Uzon és Kökös között ütközött meg az egyesített osztrák-orosz haderővel, akiket sikerült a Feketeügyön túlra visszaszorítani. Az ütközetben azonban Gábor Áront is egy ágyúgolyó találta el. Hogy a parancsnok halálát eltitkolja, Nagy Sándor hadsegéd a holttestet először Uzonba vitte, majd a harcok végén a közeli Eresztevényben - katolikus létére - az ottani református templom kertjében temették el.

Gábor Áron sírja Eresztevény templomának kertjében.

691./ 1849. július 03.
A délvidék ismételt felszabadítása.
Pest: Kossuth megkéri Petőfit, hogy szervezzen egy kampányt.
- A magyarok Jelačić csapatai ellen összehangolt támadást indítanak. A magyar csapatok élén Vetter Antal áll, vezértársai Guyon Richárd és Kmety György, akik két irányból támadtak a császáriakra. A IV. hadtest a Földvár, Szenttamás, Verbász útvonalat követte, addig Kmety hadosztálya a Ferenc-csatornán átkelve indult támadásra.
- Kossuth megkéri Petőfit, hogy a *„Föl szent háborúra”* – c. versét plakátolja ki a városban, hívja a népet egy népgyűlésre, s buzdítsa a lakosságot a főváros védelmére, hiszen a kormány, élén Kossuth-tal utolsó leheletéig védeni fogja a várost, s Kossuth a város romjai alá is kész temetkezni.

692./ 1849. július 04.
Pest: Haditanács. Plakátok kinyomtatása.
Komárom: Klapka is megakadályozza a déli seregösszevonást.

- Miután Mészáros Lázár nem tudta átvenni a fővezérséget, lemondott, s helyére új fővezért kellett választani. Ekkor került képbe Klapka György. A kormány rendeletben utasítja Klapkát, hogy maradjon Komáromban, és helyette Nagysándor József vezesse le a főseregét az Alföldre.
- Petőfi megszerkeszti a Kossuth által kért plakátot és kinyomtatva elkészül 2.000 példányban.
- Nagysándor eleget téve a parancsnak, megindult Szeged felé, de Klapka Bátorkesziből visszaparancsolja az egész hadsereget. Tehát, Görgei után Klapka sem hajtja végre a kormány utasítását. Sőt, a magyar fősereg még további 1 hétig, július 10-e után is Komárom mellett időzik. Ekkorra az intervenciós erők már olyan pozíciókat vettek föl, melyek áttörésére nincs lehetőség.

693./ 1849. július 05.
Pest: Kossuth plakát-felhívása a főváros népéhez.
Komárom: Görgei alkudozása a haditanáccsal.
- Petőfi és Egressy Gábor szervezésében kiragasztják a városban Kossuth plakátját, amiben felhívja a főváros népét a végső harcra.
- Görgei Klapka és Nagysándor követekkel azt üzente, hogy nem akar se hadügyminiszter, se fővezér lenni, ellenben a közvetlen alá tartozó I. II. és VII. hadtest parancsnokságára igényt tart.
- A kibővített haditanács úgy döntött, hogy a kérést jóváhagyja. Ettől fogva Görgei nem volt fővezér, hanem csak hadseregparancsnok, aki a fővezérnek engedelmeskedni köteles.
Azonban Görgei ettől fogva senki parancsát tekintetbe nem vette, s jelentést többé senkinek nem tett, egész Aradra érkezéséig. (Majd Aradon is jelentést csak a cári orosz hadsereg parancsnokának, Rüdigernek tesz.)

694./ 1849. július 06.
Buda: Plakátok kiragasztása Budán is.
Délvidék: Kishegyesi győzelem, Verbász, Szenttamás, Földvár elfoglalása.
Délvidék: Pétervárad elfoglalása.
- Petőfiék Budán is ragasztják Kossuth plakátját.
- A kishegyesi ütközetben Guyon 8.000 fős hadteste megfutamította Jelačić 13.000 fős seregét, és a menekülő ellenséget üldözve elfoglalta Verbászt, majd ezt követően bevonult Szenttamásra, Turjára és Földvárra.
- Kmety Pétervárad blokádjával eléri, hogy az osztrákok föladják. Kmety serege győztesen bevonul az erődbe.

695./ 1849. július 07.
Pest és Buda: Plakátok ragasztása.
Délvidék: Ausztria és a Szerb Vajdaság szövetsége.
- Petőfiék végeznek a plakátok kiragasztásával.
- A magyar-rác béketárgyalások kudarcát követően hamarosan megérkezett Bécsből a császár Stratimirović báni és császári alezredesi kinevezése is, amit Ferenc József hagyott jóvá. Stratimirović egyúttal megkapta a Lipót-rend lovagkeresztjét is. Érdekes, hogy a rác-osztrák szövetséget nem akadályozta, hogy benne szó sincs rác autonómiáról, pedig ugyanez hiúsította meg a magyarokkal a megegyezést.
(Valószínűleg azonban meg volt ígérve, - mégpedig Magyarország területére beígérve - a magyar nemzeti lét közös felszámolása, ami nyilván a szerződés titkos pontját képezte, s majd csak 1920-ban, Trianonban realizálódik.)

696./ 1849. július 08.
Karintia: A 13 szökevény magyar huszár kivégzése Marburgban.
- A magyar huszárok alakulatait a császári kamarilla Ausztrián át az itáliai hadszíntérre vezényelte. Linz közelébe érve a huszárok úgy döntöttek, hogy megpróbálják a szökést és a hazajutást. A szökevények közül 13 huszárt elfogtak a császáriak, és Marburgnál, Bruck an der Murban mindet kivégezték.

697./ 1849. július 09.
Győr: Ferenc József császár Haynau táborában.

Pest: Kossuth Petőfinek megtagadja a plakátok nyomdaköltségének kifizetését.
Petőfi Mezőberénybe költözik.
- Görgei kamarillájának egyik tagja, Psotta alezredes hozza a szenzációs hírt, hogy Ferenc József Haynau táborában időzik, s a magyarok számára igen kedvező kapitulációs feltételeket kínál. A hírt megerősíti gróf Leiningen-Westerburg tábornok és Pöltenberg tábornok, Görgei legnagyobb hívei, továbbá Molnár Gábor ezredes és Lakó István alezredes.
- A Görgei által terjesztett hír következményeként végtelen veszekedések folytak a tisztikarban a kapitulációt pártolók és az azt ellenzők között.
- Petőfi jelenti Kossuthnak, hogy végeztek a plakátozással. Kossuth közli Petőfivel és Egressy Gáborral, hogy a népgyűlés elmarad, mert a kormány Szegedre költözik, s közli, hogy nem fizeti ki a plakátok nyomdai költségét. Petőfi a lova áráért kapott pénz maradékából fizeti ki a nyomdát.
- Miután Petőfinek a kivívott függetlenség és a dicső tavaszi hadjárat után csak árulás rágalma, megalázás, nyomor, családi gyász, s majdnem kivégzés jutott, összepakolta családját, s unokatestvére szüleihez, Mezőberénybe, az Orlay-Petrich családhoz költözött. A kiábrándulás és a tehetetlen csalódás miatt ezzel teljesen visszavonult a közélettől. Egy békülő levélben ezt írta innen Arany Jánosnak, Szalontára:

> *„… teljes erőmből és tehetségem szerint dühbe jövén, s megemlékezvén még előbbi sebeimről is, kaptam magamat, fölszedtem sátorfámat, s másnap családommal együtt ide, e békési magányba bujdokoltam azon óhajtással, vajha soha többé a nyilvános életnek még csak a küszöbére se kényszerítene sorsom. S most itt vagyunk, s mely percben végkép felejtem, hogy hazám is van, tökéletesen boldog vagyok.”*

698./ 1849. július 10.
A kormány és az Országgyűlés Szegedre távozik.
Mezőberény: Petőfi utolsó Európában írt verse.
- Kossuth kormánya elhagyta Pestet és Szegedre költözött.
Eddig tartott Kossuth bátorsága, hogy vezérletével a honvédség megvédi Pestet, s akár a főváros romjai alá is hajlandó temetkezni. A kormány, élén Kossuth, a dicső népvezér, s Dembinszky, a hős tábornok, a nemzet bátor vezetői, a szabadság bajnokai csomagolnak, s gyáván futnak Szegedre.
- Petőfi Mezőberényben megírja utolsó, hazai földön írt versét, melynek címe: *„Szörnyű idő”*. Ez után csak egy dráma írásába fog, amely Caraffa magyarországi dúlásairól szól.

699./ 1849. július 11.
Az 5. Komáromi csata: Görgei veresége.
- Görgei főserege Komáromnál újabb csatát vállal az osztrákok ellen, de a győzelmet nem sikerül kicsikarni. Seregével meghátrál.
- Komáromban 18.200 fős haderő (II. és VIII. hadtest) marad, Klapka vezetésével. A fősereget Görgei még mindig nem indítja Szeged irányába.

Az 5. Komáromi csata.

700./ 1849. július 12.
Az oroszok Vácnál. Paskievics levele a cárnak.
Nagyigmánd: Az osztrákok falusi papokat végeznek ki.

- Paskievics hadserege elérte Vácot.
- Paskievics Vácon kelt levélben engedélyt kér a cártól, hogy Görgeinek életjáradékot ajánljon fel:

„Engedje meg, hogy felajánljak neki 100 cservonyec járadékot.”

A cservonyec dukátot (arany rubel) jelent, ami 3,5 g arany és ezüst ötvözetéből áll.
- Mannsbarth Antal csákberényi katolikus plébánost és Szikszay János, ottani református lelkészt rögtönítélettel végezték ki Nagyigmándon, mert a szószékről kihirdették a Függetlenségi Nyilatkozatot, s állítólag népfelkelésre buzdították híveiket.

701./ 1849. július 13.
Erdély: Vasvári Pál és seregének hősi halála.
- A Vasvári Pál vezette önkéntes századot a Gyalui-havasokban táborozó oláh lázadók ellen küldték, akik Avram Janku vezetésével Havasnagyfalu (Marisel) közelében, a Funtynell nevű fennsíkon kelepcét állítottak. A magyarok besétáltak a csapdába, és az ütközetben 600 honvéd a vezérével együtt életét vesztette. Vasvári Pál (23 éves) holtteste nem került elő.

Vasvári Pál sírja.

702./ 1849. július 14.
Délvidék: Kishegyesi diadal.
Haynau bevonul Budára.
Buda: Czuczor jelentkezik börtönbüntetése letöltésére.
- A kormány Szegedre akarta áttenni székhelyét. Ezért az ó-becsei réven az átkelést biztosítani kell és a Tisza-Maros-Temes közét, valamint a Bácskát meg kell tisztítani az ellenségtől. De Ó-becsénél a tiszai hídfőt Haynau csapatai tartották uralmuk alatt. Guyon hat órás tűzpárbaj során átkelt a Tiszán (Jellačič alól kilőtték a lovat), s a magyarok a Ferenc-csatorna felé üldözik az osztrákokat. Közben Guyon seregéhez csatlakozott Kmetty IV. hadteste is.
A Verbász felől éjszaka támadó osztrák sereget ágyútűz fogadta. A Szeghegy és Kishegyes hosszában zajló véres harcban a magyarok legyőzték az osztrákok kétszeres túlerejét. Guyon a Ferenc-csatornán túl is üldözi az osztrákokat. Az osztrák sereg három részre szakadva hanyatt-homlok menekült. Lovasságuk Futaknál és Karlócán átkelt a Dunán, Jelačič pedig a gyalogsággal a titeli fennsíkra menekült. A honvédsereg bevonult Szenttamásra, Földvárra és Péterváradra. Ezzel a Bácska fölszabadult az osztrák megszállás alól.
- Haynau táborszernagy osztrák császári hadereje bevonul a Görgei által kiürített Budára.
- Miután a császáriak Pestet újra elfoglalták, Czuczor Gergely önként jelentkezett báró Kempen altábornagynál. Kempen a budai várba, majd Haynau 1850. február 15-én az Újépület börtönébe záratta, majd március 28-án Bécsbe küldte, ahonnan április 10-én Kufstein várába vitték. Fogsága első idejében a breviárium himnuszait fordította le, melyek elvesztek, s itt fordította Schmid Kristóf bibliai történeteit és Tacitus művét.

Czuczor Gergely

703./ 1849. július 15.

Vácdukai csata.
Kosd: Boryné ismét Görgei üzenetét közvetíti Rüdigerhez.
- Görgey főserege Vácra ért és a Dukai-dombok lábánál előnyös állásban meglepte az orosz elővédet. A magyar sereg bal szárnya közvetlenül Vácduka előtt és a kláraházai emelkedőn helyezkedett el. Az ütközetet az egyes hadtestparancsnokok irányították, mivel Görgeit fejsebbel kocsin szállították Vácra, lóra sem tudott ülni. A késő estig tartó küzdelemben a magyar seregek a beérkező orosz csapaterősítéseket is sikeresen visszaverte. Az ütközetben az oroszok érzékeny vereséget szenvedtek.
A Paskievics által személyesen irányított cári hadseregben jelen volt volhíniai ulánus ezrede élén Konsztantyin Nyikolajevics nagyherceg, a cár második fia.
A csatában a Liptószentmiklósi Pityó József hadnagy cigányprímás zenekara szolgáltatta a muzsikát. Amikor a Váci-felsővárost fölégették a császáriak, akkor az *„Ég a kunyhó, ropog a nád"* – című nótára indult a magyar huszárok elsöprő rohama.
- Özvegy Boryné ismét jelentkezik Rüdiger grófnál, s arról biztosítja, hogy Görgei nem fogja tovább a lázadás ügyét szolgálni, s csak az ürügyre vár, hogy meghódoljon.

704./ 1849. július 16.
Dunapentele: Guyon ellentámadása Haynau ellen.
Pozsony: Mészáros Dániel kivégzése.
A 2. Váci csata. Görgei a fősereggel ismét a Felvidéken tekereg.
Görgei kémének elfogása.
- Guyon Richárd tábornok dél felől, Dunapentele irányából indít támadást Haynau serege ellen.
- Mészáros Dániel soponyai lelkészt Pozsonyban azért lőtték fejbe, mert megtalálták nála Kossuth proklamációjának néhány példányát.
- Már Gömörben és Hontban van az orosz fősereg. Görgei látja, hogy hamarosan be lesz kerítve, s kapitulálhat. Görgei az orosz haderő ellen nem vállal áttörést Perczel Mór seregéhez Gödöllő felé, ezért a hajnali órákban, csendben, észrevétlenül kivonja erőit Vácról, s elvonul Rétság - Losonc irányába.
- Paskievics figyelme Perczel Mór Turánál lévő serege ellen fordul, Görgei után csak három század ulánus vonulgat, megfigyelési céllal.
- Elfogják egy hintóban magányosan utazó Bory Miklósné báró Hellenbach Karolinát, a bécsi királyi ítélőmester és udvari tanácsos feleségét, aki ekkor Görgei rokonának vallja magát, ezért elengedik. Paskievics levéltárában fennmaradt levelében arról tájékoztatja Haynaut, hogy ezen a napon Boryné révén szóbeli üzenetet kapott Görgeitől, miszerint Görgei hajlandó megadni magát, s tájékoztat, hogy a jövőben is a Görgei által hozzá küldött nő, Boryné látja majd el a hírszolgálatot közte és Görgei között.

705./ 1849. július 17.
A 2. Váci csata vége.
Erdély: Lengyelek a magyar szabadságharcban. Bem Erdélybe hívja Petőfit.
- Görgei Vácról eltávozott serege helyére Paskievics benyomul, de Leiningen Westerburg Károly hadserege visszatámadott és estére újra kiverte a városból az oroszokat. Ezzel Vác felszabadul az orosz megszállás alól.
- Újabb 170 lengyel szabadságharcos érkezett Bem erdélyi seregébe.
- Bem futárjai, Egressy Gábor és Kiss Sándor Mezőberényben rátalálnak Petőfire. Bem megüzeni Petőfinek, hogy az osztrákok több-ezer kiragasztott hirdetményen körözik, ezért jöjjön hozzá, nála biztonságban lesz. Petőfi a család Erdélyben Tordáig kíséri. Ott búcsúztak el.

706./ 1849. július 18.
Pest megye: Ceglédi haderő-összpontosítás.
- A Kárpátokból a cári hadsereg elől visszavonuló Felső-magyarországi Hadsereg Cegléd mellett Perczel Mór hadtestéhez csatlakozik. Perczel az így létrejött Tiszai Hadsereg parancsnoka lett.

707./ 1849. július 19.
Pest megye: Tápió-menti (Tura-Zsámbok között) ütközet.
- A Közép-tiszai hadsereg a Tápió mentén tartózkodott, Perczel Mór tábornok vezetésével. A gyalogság Tápiószelén, a lovasság Dessewffy Arisztid tábornok

vezetésével Nagykátán állomásozott. A huszárok Nagykátáról kora reggel indultak útnak egy északi irányú felderítő útra, melynek eredményeként Tura és Zsámbok között összetalálkoztak a Pest felé vonuló orosz erőkkel. Turánál a felderítő sereg oldalba támadta az orosz hadoszlopot, majd visszavonult. Paskievics Perczel seregének üldözésére összevonja Tura köré erőit, ezzel északról délre vonulnak az oroszok, s Görgei előtt észak felé tiszta az út.
- Görgei az újabb Felvidéki kalandtúrán szétzülleszti seregét. A sereg élelmezéséről nem gondoskodik. A honvédek két hétig se kenyeret, se húst nem kaptak, a földeken krumplit lopnak, hogy egyáltalán egyenek valamit. A lovak se kapnak se szénát, se zabot, sok ló megdöglik. Végül Losoncra érkezve kap katona és ló először enni. Mindezek eredményeként Görgei serege az indulási létszámhoz képest 8.000 fővel csökkent.

708 1849. július 20.
Pozsony: Stift József kivégzése.
Felvidék: 2. Peredi csata, Görgei árulását felismerik.
Erdély: Orosz betörés a Vöröstoronyi-szoroson.
- Stift József sarluskai földbirtokost azért végezték ki Pozsonyban Haynau pribékei, mert több forradalmi kiáltványt adott át kihirdetésre a községi plébánosnak, kitűzette a magyar nemzeti zászlót, s a jegyzőnek megparancsolta, hogy sürgesse az újoncállítást.
- A 2. Peredi csatában Panjutin orosz hadosztálya együtt harcolt az osztrákokkal. Görgei az új, nagyon feltűnő ruháját ekkor viselte először, s ez után minden alkalommal ezt viselte, ha orosz katonai alakulattal volt dolga. Arany sujtással dúsan hímzett tűzvörös kosztümjében vett részt a csata irányításában. Fejsebének kötését egy ékkövekkel sűrűn kivarrott, szikrázó fényű, világoskék selyemkendővel takarta, mely kendő a hátát beborította, s a derekáig leért, lovagolva palástként lobogott utána.
Görgei közvetlen a csata kezdete előtt 3-szor ellovagolt az ellenséges sereg arcvonala előtt. Később ezt az érthetetlen cselekedetét úgy magyarázta, hogy lássák katonái, hogy őt nem fogja a golyó. Többen úgy gondolták, hogy Görgei így mutatta meg magát, feltűnő öltözéke és a mögötte lobogó, szikrázó kövekkel kivarrott, palástként lobogó kék arab fejfedője az oroszoknak és az osztrákoknak szólt, hogy tudják, hogy kire kell vigyázni.

Görgei középen piros mentében és kék arab maskarában.

A peredi csatában és a Vág melletti hadműveletekben a II. hadtest kiválóan szerepelt, azonban Asbóth Lajos felismerte, hogy Görgei parancsai ellentétesek a magyar harcászati érdekekkel, ezért nem Görgei parancsai szerint irányította hadtestét, amiért Görgei leváltotta a hadtest éléről.
Ez után Görgei a bécsi titkosszolgálat irattárában elhelyezett egy jelentést, hogy Asbóth Lajost az osztrák titkosszolgálat ügynöknek szervezte be, ami alapján a XXI. századi magyar történettudomány, - élen Katona Tamással – Asbóthot, aki csatái közben idejét nem két faluval odébb, temetőben, sírhantok közt részegen szundikálva, vagy három faluval odébb, a plébánián mulatva, vagy kastélyban bálozva töltötte, hanem golyózáporban, serege élén harcolt, azt osztrák spionként tartja számon.

Asbóth Lajos ezredes

- Erdély: Orosz betörés: Lüders átvette a déli orosz hadsereg parancsnokságát, s ezen a napon az oroszok megverték Ihász Dániel seregét. Két zászlóalj huszár 1.120 katonája és 36 tisztje a Vöröstoronyi szoroson át Törökországba menekült. Havasföld felől megkezdődött Erdély orosz megszállása. Az orosz seregben jelen volt Konstantin nagyherceg is, a cár kisebbik fia.
- Az erdélyi hadműveletek alatt az orosz és a török hírszerzés központja Bukarestben működött. Ugyanitt működött az osztrák, az angol és a francia főkonzulátus is. Mindegyik szorgosan jelentett Schwarzenberg osztrák miniszterelnöknek is.

709./ 1849. július 21.
Rimaszombat: Görgei adatszolgáltatása Rüdigerhez és körlevele a tisztikarának.
Szeged: Magyar seregösszevonás Szeged körül.
Szeged: A Szemere-kormány első parlamenti ülése.

- Előző nap éjfél előtt két orosz tiszt (Chrulov és Katlarov) érkezett Görgeihez Rüdigertől, a Rimaszombaton lévő főhadiszállásra. Görgei tanúk nélkül tárgyalt velük, s hajnali 2 órakor az ügynököknek átadott egy Rüdigernek címzett iratot. Ez a *„Görgei tábornok vezényelte magyar hadsereg felosztása”* – című irat. A közölt adatok: tisztek 144, gyalogság 30.889, lovasság 5.082, tüzérség 2.825, összesen 38.940 fő. A jelentés vonalzóval meghúzott oszlopokban mutatja ki a felállás módját, a létszám és az összetétel adatait. A levél utolsó pontja:

> *„Az egész Magyarország pacifikálása érdekében álló nézetemet, ennek módjára vonatkozólag Katlarov kapitány úrnak négyszemközt kifejtettem.”*

- Az árulási iratot ugyanezen a napon a két ügynök át is adta a Losoncon állomásozó Rüdigernek. (Az eredeti dokumentum és annak mikrofilm másolata megtalálható Moszkvában, a Hadtörténeti Levéltár V.U.A. 5356. sz. azonosító alatt.) Nem kérdés, hanem tény, hogy Görgei áruló volt. Ennek ez az egyik írásbeli dokumentuma.
- Görgei úgy tájékoztatja tisztjeit (Pöltenberg és Leiningen), hogy Paskievics herceg azt az ajánlatot tette küldöttjei révén, hogy:

> *„A tábornokok, törzstiszt és főtiszt uraknak teljes szabadság biztosíttatik fegyvereik megtartása mellett. Ha pedig az orosz seregben óhajtanának szolgálatot vállalni, azon rangban alkalmaztatnak, melyet a magyar seregben viselnek. Ha nem óhajtanak a cári seregben szolgálni, akkor nekik teljes szabadság biztosíttatik.”*

Semmi nem volt olyan pusztító hatású a fegyelemre, mint ez a gyorsan elterjesztett ajánlat. Poeltenberg és Leiningen, mint külföldi tisztek, fennhangon hangoztatták, hogy nekik biztos a jövőjük a cár seregében.
- Az országgyűlést Szegeden tartották az öreg Pálóczy elnökletével. Szemere Bertalan szónoki remekművet mutatott be. A kormány programja:

- - az osztrák-orosz haderő legyőzése,
- - a fellázadt nemzetiségek lecsendesítése,
- - a nemzet függetlenségének európai elismertetése.

Hunsdorfer Pál hozzászólásában bejelentette azt az igényt, hogy Szemere terjessze az országgyűlés elé megvitatásra a külfölddel folytatandó diplomáciai levelezések iratait, továbbá tárja fel Kossuth és Görgei között folyó vita részleteit.
- A konferenciázások alatt Perczel Mór seregével az őt követő Haynau által vezetett osztrákok előtt, másfelől Guyon, hadtestével Bácsból Szegedre bevonult, és ott hadállást foglalt. Kmety György – Jelačić-ra felvigyázandó – Bácsban maradt, s az egész összegyűlt sereg július 29-től Szeged előtt, a Tiszától a Tiszáig félkörben táborozott.

- Az országgyűlés fő kérdése a fővezéri kérdés volt. Az országgyűlés megismerte a Görgei és Kossuth közötti viszonyokat, tudta azt is, hogy Görgei maga idején nem engedelmeskedett, s midőn engedelmeskedett, azt is önakarata szerint tette. Hallhatta azon nyilvános titkot is, hogy Görgei Rüdigerrel futár- és levélváltásban van. És végre megtudta, hogy éppen Görgei volt az, ki késedelmes mozdulatai által a seregek egyesülését hátráltatta. De Görgeiről a kormány hallgatott s a dolog mivoltát határozottan fölfedni nem akarta, azért az országgyűlés a kormányt hivatalos gyónásra akarta kényszeríteni s erre mindenféle eszközt fölhasznált. Hunsdorfer Pál a *„Szegedi Hírlap”* hasábjain ezt írta:

> *„A magyarok Istene nevében s a haza színe előtt felszólítom a kormányt s a nemzetgyűlést, hogy mondja ki: Magyarhon polgári kormányzata hajóját Kossuth vezeti továbbra is oly hatalommal, mint eddig, a magyar hadseregek vezényletében pedig egység van, s a fővezér Görgei."*

Perczel Mór félrevetve minden illedelmet, durva kifejezésekkel üdvözölte az országgyűlést, s a kormány iránti engedelmesség megtagadásával fenyegetődzött, Kossuthot szemrehányásokkal tetézte, kiabált stb. Erre őt vezénylete elvevésével fenyegették, mire azt válaszolta, hogy próbálják meg.

- Július 29-ig folytak az országgyűlés nyilvános ülései, addig egyetlen határozatot nem hoztak. Az országgyűlés végül egyetlen határozatot hozott. Miután Mészáros Lázár nem vállalta a fővezérséget, Dembińskyt fővezérnek megválasztotta, Mészáros magyar levelező segédlete mellett.

Az országgyűlés úgy oszlott fel, hogy nem adott a belső viszályokra és kétségekre semmiféle megnyugtató megoldást. Dembińsky bejelentette, hogy ő Szegeden csatát nem vállal, ezért a kormány költözzön Aradra. Az országgyűlés feloszlott.

- Perczel Mórt a hadügyminiszter leváltotta serege vezéri posztjáról, mire Perczel eltávozott Szegedről.

710./ 1849. július 22.
Erdély: Petőfi visszaérkezik Bemhez.
Nagyvárad: Dezertálás Wisoczky hadtestéből.
Sajószentpéter: Rulikowski lengyel csapata az orosz seregből átáll Görgeihez.
Sajószentpéter: Görgei újabb levele Rüdigernek.

- Petőfi Egressy Gábor és Kiss Sándor kíséretében visszaérkezik Bem Erdélyi Hadseregéhez.

- A Wisoczky-féle hadtestből a 9. lovasszázad Nagyváradra, Paskievics főhadiszállására szökött, s ott jelentkezvén, megadta magát.

- Kazmer Rulikowski és lengyel csapata e napon az orosz hadseregből dezertált, s harcra jelentkezett Görgeinél. Görgei letartóztatta a csoportot, s személyesen adta át az oroszoknak. Paskievics 2 nap múlva, a Wisoczky-féle 9. lovasszázad tagjaival együtt Nagyváradon mindet kivégeztette.

- Görgei Sajószentpéterről címzett levelét Poeltenberg és Leiningen viszi Rüdigerhez. Ott őket nagy szívélyesen fogadják, megvendégelik és megajándékozzák. Zasz tábornok Görgei részére gyémántokkal kirakott díszpisztolyokat küld, személyes ajándékul. Ezt az ajándékot majd Görgei is Zasznak és Rüdigernek küldött díszpisztolyokkal viszonozza. A szóbeli üzenetet a küldönc Poeltenberg adja át. És a kölcsönös levelezgetés a díszpisztolyok dobozába rejtett iratok cseréjével augusztus 2-ig, Debrecenig, naponta, folyamatosan zajlik.

711./ 1849. július 23.
Komárom osztrák blokádja.
Balassagyarmat: Boryné teljesíti újabb kémfeladatát.
Erdély: Bem átlép az Oroszországhoz tartozó Moldva területére.

- Az osztrákok Komárom blokádjára 12.000 fős haderőt biztosítanak, Csorich altábornagy parancsnokságával.

- Bory Miklósné br. Hellenbach Karolina, királyi ítélőmester és bécsi udvari tanácsos felesége Rüdiger levelét e napon, Balassagyarmaton átadta Görgei Arthurnak.

- Bem seregével átlép Moldva földjére, s ott a kivert orosz sereg maradékát is szétveri. Egy előre kinyomtatott kiáltványt, amit Petőfi szerkesztett, szétteríti egész Moldvában, amiben tájékoztat és felkelésre bíztat:

„Az oroszok hadüzenet nélkül ütöttek Erdélyre és Magyarhonra. És ily jogsértés láttán Európa csak hallgat. De a magyarok elég erősek, hogy ellenségeiket szétzúzzák. A magyarok ennek hasznát testvérnépeikkel meg akarják osztani. Azzal a szándékkal léptem át Moldva határát, hogy az orosz járom alatt nyögő népnek segítsek megszabadulni a rabság igájától. Felhívom a moldvai oláh és csángó népet, hogy csatlakozzon magyar testvéreihez, s együtt rázzuk le az orosz cár ránk erőszakolt igáját.

Jozef Bem"

- Bem felhívásának semmi eredménye nem lett. A csángók sokkal kisebb számban voltak, mint Bemék hitték. Oláhok nemzettudata ekkor még nem létezett. A háború zűrzavarában, megszabadulva béklyóitól, tetteiket egy vérengző, ragadozó csorda gyilkoló, rabló ösztöne vezérelte. Mindent gyilkolt, ami nem tartozott vezérhímei faji rokonságához.

712./ 1849. július 24.
Rimaszombat: Ismét elfogják Görgei és Rüdiger összekötő kémjét.
Paskievics a cárnak Görgeiről.

- Nagysándor József tábornok emberei elfogják Bory Miklósné br. Hellenbach Karolinát, aki Görgei rokonának hazudja magát, s aki hintón tőle jött, mivel Görgei válaszát akarta visszavinni Rüdigerhez. A nőnél talált levélben bizonyítékot találtak Görgei árulására, s bizonyítékot arra, hogy az ellenséggel cimborált. Nagysándor József a bizonyítékot egy levél kíséretében Keresztes hadbíróval Szegedre küldte Kossuthhoz, hogy Görgei árulásáról tájékoztassa.
- A leleplezésnek nem lett semmiféle következménye, ill. csak annyi, hogy Görgeit néhány nap múlva ismét előléptették.
- Paskievics e napi levele a cárnak:

„Az egész háború kimenetele Görgeitől függ. Engedje meg, hogy az Ön nevében fölajánljak neki és családjának 100.000 rubelt, vagy 10.000 csernyovecet (aranyrubel = 270.000 aranyfrank) nyugdíjként. Ezzel Ön megszabadul a háborútól, melyet támogatni ígért."

(Szentpétervár, Történelmi Levéltár)

713./ 1849. július 25.
Bécsi orosz diplomata levele a cárhoz.

- Berg tábornok, bécsi orosz diplomata levele a cárhoz:

„Báró Haynau úgy gondolja, garantálni lehet Görgei fővezér életét és büntetlenségét. Lehetne, sőt szükséges neki magának egy bizonyos pénzösszeget adni – személyesen neki, – de sohasem szabad sem megbecsülésben, sem tiszteletben, sem semmi olyanban részesíteni, ami igazolhatná aljas, áruló viselkedését."

A levélen Haynau ellenjegyzése. (Moszkva, Hadtörténeti Levéltár)

714./ 1849. július 26.
Ócsa: Halászy Károlyt kivégzik a császáriak.

- Ócsán rögtönítélettel kivégezték Halász Károlyt, a helyi jegyzőt, aki korábban nemzetőrként szolgált, s házkutatás során megtalálták a csákóját.

715./ 1849. július 27.
A Délvidéki hadsereg is Szegedre vonul.
Görgei Nyíregyházáról levelez a kormánnyal.

- Miután a győztes Délvidéki hadsereg sikertelenül próbálkozott a Titeli-fennsík visszafoglalásával, a hadsereg nagyja a szegedi táborba vonult.
- Augusztus első napjaiban követte őket az addig Bácskában maradó Kmety-hadosztály is.
- A kormány parancsa már 2 hónapja úgy szólt Görgeinek, hogy a legrövidebb úton vonuljon Szegedre. Görgei e napon Nyíregyházáról ír levelet Aulich hadügyminiszter részére. Ebben ezt írja:

„Azt a jószándékú tanácsot adom a kormánynak, hogy kössön különbékét Oroszországgal, mert egy ideig, talán egy évig még tarthatjuk magunkat, de

előbb-utóbb szégyenteljesen el kell buknunk. Arra a meggyőződésre jutottam, hogy az orosz hajlandó Magyarországgal kedvező feltételek mellett békét kötni.”

716./ 1849. július 28.
Szeged: A Nemzetiségi törvény kiadása.

- A Szemere-kormány kiadja a Szemere Bertalan által kidolgozott Nemzetiségi törvényt, ami saját korának és az elkövetkező 2 évszázadnak legkorszerűbb, legdemokratikusabb nemzetiségi törvénye, melynek tartalmát a Magyarország csonkjait bitorló utódállamok 170 év óta képtelenek agyilag és erkölcsileg felfogni, s politikailag alkalmazni.

717./ 1849. július 29.
Paskievics véleménye Görgei ajánlatáról.
Guyon Szegeden. Kossuth Szegeden tanácsülést tart.
Szeged: Újságcikk Kossuth ellen. Fölrobban a Szegedi vár lőporkészlete.
Erdély: Petőfi levele feleségéhez.

- Paskievics herceg e napon megírja véleményét Görgei árulási ajánlatáról:

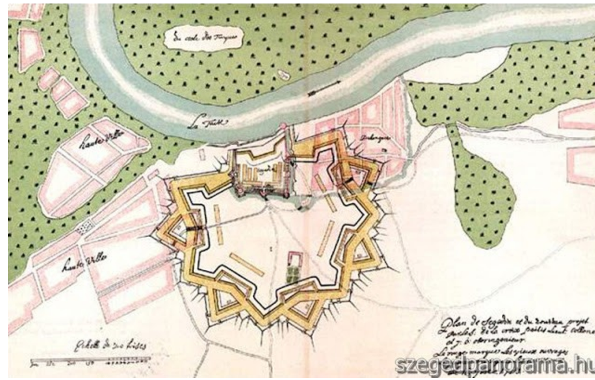
> *„Én a magam részéről nem hiszem, hogy Görgei annyira elvesztette volna a fejét, mint ahogy jelentésében állítja Rüdiger gróf. Rüdiger levelet írt Görgeinek. Meggyőzték arról, hogy Görgei állítólag hajlandó megadni magát. Én erre Rüdigernek nem feleltem. Ha sikerül, akkor az, az ő érdeme. De ha Görgei kineveti, és megírja a lapokban, akkor azt fogom mondani, hogy haszontalan és korai lépés volt, s hogy felhatalmazás nélkül tette.”*
>
> (Szentpétervár, Történelmi Levéltár).

- Guyon Richárd 12.000 fős sereggel bevonul Szegedre, s csatlakozik a város és a kormány védelmére ide vont 20.000 fős hadsereghez. Guyon serege kibontott lobogókkal, a város ujjongása közepette vonult el Kossuth előtt.
- Kossuth a Szegedre települt kormány részére összevont miniszteri- és haditanácsot tart, ahol felolvassa Görgei körlevelét az orosz ajánlatról. Tájékoztat, hogy Görgei seregében aláírási ívek vannak azok számára, akik át akarnak jelentkezni a cár seregébe. A tisztek örömmel üdvözlik Kossuth tájékoztatását, s viszik szét a hírt az egész seregben, de ettől fogva kedvetlenül harcolnak leendő orosz bajtársaik ellen. Vécsey Károly, Kazinczy Lajos, Répássy Mihály, Szabó Imre, mind felültek ennek a hamis hírnek. Mivel Görgei nyíltan megtagadta az engedelmességet, a fősereg élére Kossuth ismét Dembińskyt nevezte ki.
- A „Szegedi Hírlap” egy békepárti cikket közöl Hunfalvi Pál (ez Paul Hunsdorfer mozgalmi álneve) aláírásával. A cikkben követeli, hogy Kossuth álljon félre, s adja át a hatalmat a katonai erőnek, mert a fennhangú orációk kora lejárt, Görgei diktátorsága a szükség, neki kell átadni az összes katonai hatalmat, amíg újra béke nem lesz.
- Új-Szegeden a Zsótér házban lehelyezett nagy lőporraktár az ott alkalmazott horvát hadifoglyok munkájának köszönhetően levegőbe röpül. A robbanásnak 800 ember esett áldozatul. Ettől fogva Dembińsky fővezér mindenütt csak árulót látott, s nem volt hajlandó maradni a jól megerősített Szegedi erődben.
- Petőfi feleségének írt levele szerint Sepsiszentgyörgyön akar végleg letelepedni.

> *„Csíkszeredának és Kézdivásárhelynek gyönyörű vidéke van. Sepsiszentgyörgyé még szebb, a város jobban tetszik. Majd körülményesebben megvizsgáljuk, ha együtt utazzuk be, mint a fészket rakni akaró fecskék.”*

718./ 1849. július 30.
Szeged: Kossuth terve a döntő ütközetre. Perczel feltárja az árulás jeleit.
Perczel leváltása. Szemere és Batthyány kiküldetése.
Erdély: Petőfi utolsó levele feleségéhez.

- Kossuth terve szerint a Szegedre vont 40.000 fős Déli Hadtestnek egyesülnie kell az északról megérkező Görgei 50.000 fős főseregével. Először a számbeli túlerő alapján le kell győzni a Haynau vezette osztrák fősereget, és azután lehet megküzdeni az amúgy már hazafelé készülődő oroszokkal.

A Szegedi vár.

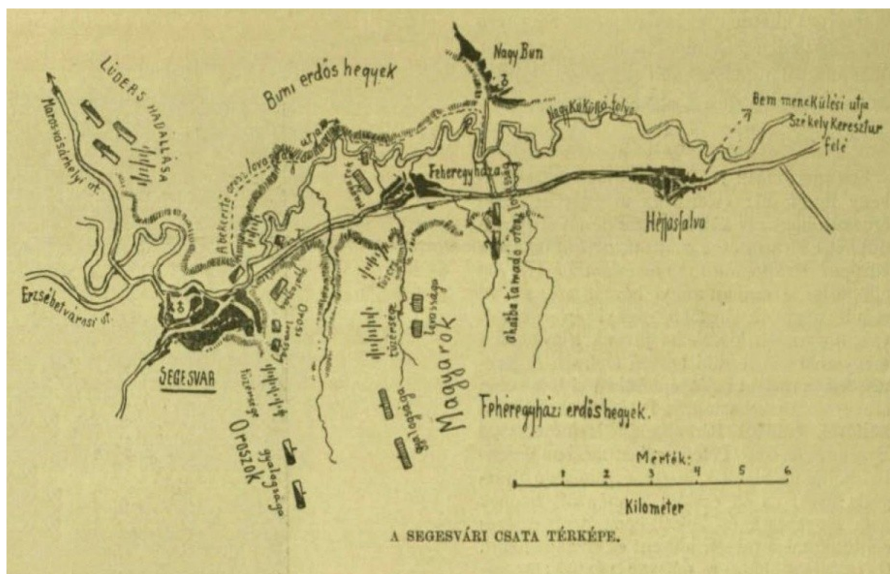
- A kormány és a vezető tábornokok tanácskozásán Perczel Mór feltárta a hadvezetésben tapasztalt ellentmondásokat és sok érthetetlen főparancsnoki döntés és árulás bizonyítékát. Az erélytelenségéért kíméletlenül bírálta a hadvezetést, elsősorban Kossuthot. Válaszul Kossuth felmentette beosztásából. Erre Perczel eltávozott Szegedről.
- Kossuth kormányküldöttséget indít Görgeihez. A küldött Szemere Bertalan és herceg Batthyány Kázmér feladata az volt, hogy felkérjék Görgeit, hogy Rüdigeren keresztül kikérje a cár véleményét arról, hogy a magyarok a cár sógorát, Leichtenberg herceget, a Kongresszusi Lengyelország kormányzóját hívnák meg a magyar trónra.
- Petőfi levelében feleségéhez:

> *„Bem ma az úton azt mondta, hogy Marosvásárhelyen csinálunk neked szállást, s hozassalak ide. Nekem is ez a fő vágyam. De az oroszok két mérföldre vannak ide. Mihelyt némileg biztosabb lesz a helyzet, ez lesz az első dolgom.*
> *Szopik-e még a fiam? Válasszátok el minél elébb, s tanítsd beszélni, hogy meglepjen. Csókolom a lelketeket és szíveteket miljomszor! Imádó férjed."*

719./ 1849. július 31.
Tokaj – Nyíregyháza - Nagykálló: Görgei a fősereggel kirándul.
Erdély: Gyulafehérvár ostroma.
Erdély: A Segesvári-csata.
Petőfi eltűnése.

- Mint közismert, a győztes tavaszi hadjárat után, áprilisban Görgei azt a parancsot kapta a kormánytól, hogy a legrövidebb időn belül, a legrövidebb úton vezesse a fősereget Komáromból Szegedre, ahol a körbezárt osztrák fősereg utolsó maradéka is megsemmisíthető lett volna. (Még nem volt itt az orosz.) A parancsot véve Görgei a megindulás feltételéül azt szabta, hogy Nagysándor József adja föl a rácoktól végre megtisztított Dél-vidéken a hadállásait és seregével vonuljon hozzá Komáromba. Miután a kormány ezt az igényét - helyszíni főbelövése helyett - teljesítette, Görgei mégsem indult meg dél felé, hanem Budavár visszafoglalására, majd a Felvidékre vonult. Ekkorra Tokajon keresztül (csoda, hogy Moszkvába nem ment) a fősereggel Nyíregyházára érkezett, majd Nagykállóra vonult.
- Az osztrákok által megszállt Gyulafehérvár alatt Stein Miksa ütegállásokat ásatott, majd megkezdte a vár lövetését, ami azonban nem járt sok eredménnyel, ugyanis hamarosan elfogyott a magyar tüzérség lőszere, és ezt a hátralévő pár hétben már nem is sikerült pótolni. Friwisz Ferencet, a gyulafehérvári ostrom tüzérparancsnokát Stein Miksa (Stein Maximillian) ezredes felterjesztése alapján őrnaggyá léptették elő.
- A Segesvári csata:
A Segesvárnál vállalt ütközettel Bem feladata az volt, hogy az Erdélyben lévő oroszokat ne eressze ki az Alföldre, Görgei hátába, s akadályozza meg egyesülésüket az osztrák sereggel. Sajnos ehhez megfelelő sereg nem állt rendelkezésre, mivel Bem tapasztalt főserege a Temesközben és Gyulafehérváron volt. Bem itteni serege 2.700 fős, 12 ágyúval, míg az oroszoké 16.000 fős volt 30 ágyúval.
- A csata reggel tüzérségi párbajjal kezdődött. Bem ágyúval célbavette és találatával cafatokra tépte Szkarjatyin tábornokot, majd seregével mindkét szárnyon előre nyomult, s szorították vissza az oroszokat Segesvárra. Délután 5-ig tartott a tűzpárbaj, s a

portyázó magyarok kozák foglyokkal térnek vissza. Az oroszok mindezt színlelt támadásnak vélik, s várják a főssereget.

Segesvári csata

Ekkor jönnek rá, hogy mindössze ennyi az egész magyar fősereg. Ekkor az oroszok Lüders tábornoktól még segítséget kérnek. Lüders tartaléka Marosvásárhelyen áll készenlétben. A kozák dzsidások Lüders személyes vezetésével délután 6 óra körül érkeznek meg. Lendületből megfutamították a magyarok balszárnyát és derékhadát.
- Bem másik futárja, Zeyk Domokos is harcba keveredett, s miután kardja eltört, halt hősi halált.

Alekszandr Nyikolajevics Lüders tábornok

- A felbomlott magyar sereg katonái Héjjasfalván keresztül Székelykeresztúr felé menekültek. Ezután Lüders a magyar jobbszárny ellen fordul. A roham olyan gyors volt, hogy a huszárok a rohamot nem tudták feltartóztatni, s a kozák dzsidások beszorították őket Fehéregyházára. Ez felbomlasztotta a magyar csapatok harcrendjét, magának Bemnek is menekülnie kellett. Bem útiszekere is felborult. A szétszórt leveles láda iratai közül Lőrincz József törzskari tiszt több iratot, köztük Petőfi Bemnek írt 2 db levelét, meg a 100 darabos érdemjel-füzért megmentette, amit később a Székely Nemzeti Múzeumnak adott át. A többit elzsákmányolták az oroszok, sok fontos irattal és Bem értékes, a kolozsvári polgárok által neki ajándékozott díszkarddal együtt. Lüders mindezeket a Varsóban tartózkodó cárnak küldte meg ajándékba.
- Ekkor került az oroszokhoz Görgeinek Bemhez 1849. június 27-én, tehát 1 hónapja Budáról írt levele is, amiben Görgei felszólítja Bemet, hogy tegye le a fegyvert az oroszok előtt. (Ezt a levelet Bem nyilván még július 30. előtt kapta meg Görgeitől. Hol volt még akkor Világos?)
- Bem levéltárában volt Görgei francia nyelvű, titkosírással, 1849. július 7-én írt levele is Grabbe, orosz tábornokhoz, amit Bem kémei elfogtak. A levelet máig nem fejtette meg senki. (Mindkét levél - Bem teljes irattára részeként – a Moszkvai Állami Levéltárban őrzött dokumentum, melyek Görgei árulásának további cáfolhatatlan dokumentumai.)
- Az oroszok 500 foglyot még aznap elhajtottak. Másnap az osztrák Heydte emberei kivonultak a csatatérre, a sebesülteket bunkóval, puskatussal gondosan agyonverték, és

a halottakat kifosztva, ami érték volt, kocsikra gyűjtötték. Így, az agyonverések eredményeként a magyarok összes emberveszteség 1.030 halott volt.
- Bem elérte katonai célját, mert míg az orosz csapatok egy centrum körül keringve üldözték seregét, addig az oroszok Erdélyből soha ki nem jutottak, így Pestet, a rebellió központját el nem érték.
- Petőfi, Kis Sándor, Zeyk Domokos, Egressy Gábor színész és Franc Friedler nyelvtanár, vívótanár, forradalmár (Friedlerből magyarosított, Falus Ottó Pál dédapja), mind az öten Bem kémei, futárjai voltak, akiket Bem előre kiparancsolt a harctérről. Friedler francia nyelvű, héber betűs naplójában a következőket írta:

> *„Hajnalban Petőfi, aki szász polgárnak adta ki magát, s akkor világos vászon civil ruhát viselt. Mi, két oláh parasztnak öltözött társunkkal, egy kukoricaszárral megrakott ökrösszekéren a Fehéregyházába vezető út hídjánál bújtunk el, hogy onnan figyeljük a csata kimenetelét. Petőfi, a saját lovas hintójával követett bennünket, de ekkor elhagyta ezt a rejtekhelyet, s gyalog közelebb ment a csatatérhez. Hirtelen valahonnan lovas kozákok kerültek elő, s kezdték kergetni a gyalogosan felénk szaladó Petőfit. Az egyik lovas a fejére mért karddal csapást, amit Sándor a bőr táskájával és a kezével védett ki. Sándor ekkor szembe fordult üldözőivel, mire egy másik kozák dárdával a bal oldalába szúrt, majd elvágtattak. Harmadmagammal kihoztuk a csattér széléről a vérző testet a fedezékül szolgáló erdős részre, ahol bekötöztük sebeit és az ökrös szekéren visszavittük Segesvárra, annak a városszéli parasztháznak az udvarára, ahol Sándor hintaja várt. A kardcsapás három ujját csaknem levágta, a bal oldalán a bordái sérültek, továbbá a bal térde vérzett, mert az oldalán lecsúszó dárda hegye a bal térdcsontját kiszakította. Petőfit a ház gazdájának gondjaira bíztuk, az ápolásért neki adtuk az ökrös fogatot és a hintót a lovakkal.”*

- A parasztember olyan súlyosnak ítélte a beteg állapotát, hogy felcsert hívott, aki bevitette Petőfit a kórházba. A muszkák a kórházból elvitték az összes fiatal sebesültet. Aki tudott a lábán járni, azt gyalogosan hajtották el, a betegeket szekereken vitték.
Ennek részletei is ismertek: Lüders a 2.000 fős fogoly csoportból külön válogatta a tiszteket, akiket először a Vöröstorony-erődbe záratott. Azonban Bem törzskarának két tisztjét, Kiss Sándor törzsparancsnokot és Becsei Ede századost, Bem élelmezési főfelügyelőjét személyesen hallgatta ki. (Ez a Kiss Sándor hozta Erdélybe Petőfit és családját Mezőberényből, s volt társa Petőfinek Bem törzskarában.)
Ezen a kihallgatáson jelen volt Alexander Balugjanskij ezredes (Balugyánszky Mihály fia), aki apja és veje (Leonid Brevern) kíséretében, 1846-ban, egy két hónapos körutat tett Magyarországon, többek közt Debrecenben. Az egyetemen, ahol Balugyánszky Mihály diák volt, Kiss Sándor, a városi színház vezető színésze köszöntő beszéddel és Petőfi Sándor versével köszöntötte a város dicső szülöttét, majd végül Petőfi frissen második kötetével ajándékozta meg a magas vendégeket, a kíséretben jelen lévő családtagokat is. A versek nemcsak a híres apát, hanem fiát és leányait is elbűvölik, s a költő a családban közismeretre, magyaros büszkeségre tett szert.
(Balugyánszky Mihály államjogász és pénzügyi szakértő, a pesti és a váradi egyetemek professzora, a legfényesebb karriert futotta be az Orosz Birodalomban. I. Sándor cár 1803-ban meghívta Szentpétervárra, s így lett az ottani új tudományegyetem első rektora. Személyét Orlay János, a cár sebész orvosa javasolta. Később az anyacárnő Nyikolaeva Fjodorovna parancsára a későbbi I. Miklós cár és Mihail Pavlovics nagyherceg jogtudomány tanára volt. A Birodalom 15 kötetes törvénykódexének összeállítója. 1847 évi haláláig a cári kancellária vezetője, az orosz törvények kodifikálója, akadémiai tanár, titkos tanácsos és szenátor. I. Miklós cár a Birodalom 15. nemese címmel ruházta fel. Fia, Alexander Balugjanskij gárdaezredes, a magyarországi hadjáratban, mint Alexandra Fjodorovna cárnő titkos ügynöke vett részt, s közvetlenül küldött jelentéseket a cárnő részére. Vele együtt teljesített ugyanilyen jellegű szolgálatot Balugjanskij sógora, Leonid Brevern gárdafőhadnagy, aki szintén résztvett az 1846. évi magyarországi körúton. Amikor Balugjanskij Paskievics vezérkarában átlépte Magyarország határát, leoldotta kardját, s a határőr laktanyában hagyta, mert nem lépett karddal ősei szülőföldjére.)
Amikor Haynaut frissen kinevezték Welden helyére, a frissen kinevezett táborszernagy 1849. május 30-án fogadta Paskievicset és vezérkarát, amikor is beszámolt a hadi helyzetről, s eldicsekedett a rábízott ügyekről, köztük körözési feladatairól. Balugjanskij itt, Haynautól értesült arról, hogy Alexander Petőfit elsők közt körözik, s látta a nevét kereszttel megjelölve a körözési listán.

Alexander Balugjanskij és Leonid Brevern Segesváron, Lüdersnél találkozik össze Kiss Sándorral, akitől megtudja, hogy Petőfi is itt van a sebesültek között. Balugjanskij, kinek Petőfi a kedvenc költője, nagyon jól tudta, hogy Petőfi az elsőként körözött felségáruló az Osztrák Birodalomban, de emlékezett arra a cári hadparancsra is, amit I. Miklós 1849. július 9-én adott ki, megelőzve a Ferenc Józseffel Varsóban 1849. június 11-én megkötött protokollumot, miszerint, a hadparancs 4. pontja kimondja, hogy:

> *„Ha viszont az Osztrák Kormány megtagadná a kegyelem megerősítését, akkor Ő Cári Felsége kegyeskedik megengedni, hogy az ezen kegyelemben részesült magyar tiszteket magunkhoz vegyük."*

Ezért Balugjanskij, intézkedett, hogy tegyék Petőfit az oroszországi transzportba. Amikor a könnyebben sebesült Leonid Brevern magát kezeltette az orosz tábori kórházban, személyesen intézkedett Petőfi gondos kezelésére, és ezzel megmentésére. Petőfi bordatöréseit bekötözték, három ujján az inak elszakadtak, ujjcsontjait sínbe kötözték, s a térdéből kiszakított térdcsont sebét bevarrták. Ilyen módon Petőfi nem került Heydte generális kezei közé, hanem a többi rabbal együtt szekéren elszállították keletre.

- Egyetlen biztos tény: Petőfi eltűnt, és senki nem látta halva, és senki nem látta meghalni.
- Egy másik rejtélyes tény: Az Aleppóból haza került Bem-hagyatékban van egy Bemnek címzett, és 1849. augusztus 3-ról keltezett levél, amiben Petőfi Sándor franciául jelentést tesz arról, hogy mit tudott július 31-én báró Kemény Farkas ezredesről, akinek ugyebár meg kellett volna érkezni a segesvári csatába, s hogy Kemény ezredes franciára lefordított jelentését 31-én hajnalban Kurtz Anton százados (Bem szárnysegéde) Bemhez való kézbesítés céljára magához vette. (Az ő holttestе lehetett szétszórt papírok között az Ispán-kúti hídnál, akiről Heydte állította, hogy Petőfi.)
- Érdekes: Héjjasfalván 1901-ben a Köllő Miklós által készített obeliszkről Jókai Mór levéseti Zeyk Domokos és Daczó Zsigmond neve mellől Petőfi Sándor nevét azzal az indokkal, hogy tudja, hogy Petőfi nem nyugszik abban a közös honvédsírban. A kivésés nyomán maradt mélyedésbe ezért kerültek szalag és kőgombok, melyek ma is így láthatók.

A Bemtől szerzett iratanyagokat és tárgyi relikviákat, díszkardot egyébként Balugjanskij sógora, Leonid Brevern gárdafőhadnagy vitte ajándékba a cárnak Varsóba.

Kiss Sándor és Becsei Ede kérték magukat cári szolgálatba. Ezért Lüders őket Bukarestbe vitette Dannenberg tábornokhoz, aki tovább adta őket a galíciai főhadparancsnoknak, Hammerstein-Ecquord táborszernagynak. Ott azonban mégis kérték, hogy adják át őket az osztrák hatóságoknak. Az osztrák hatóságok mindkettőjüket az Itáliában állomásozó cs. kir. 1. gyalogezredhez sorozták be.

- Az eseményeket ugyanígy írta meg Ioan Monteanu görögkatolikus román pap, Bem hadseregének tábori papja, s C. Bolliac, román költő, aki Bălcescu személyes megbízottja volt Bem vezérkarában.

720./ 1849. augusztus 01.

Nyíradony: Görgei vonulgat. Szemere és herceg Batthyány látogatása Görgeinél.

Erdély: Nyergestetői csata. Kolerajárvány az erdélyi orosz hadseregben.

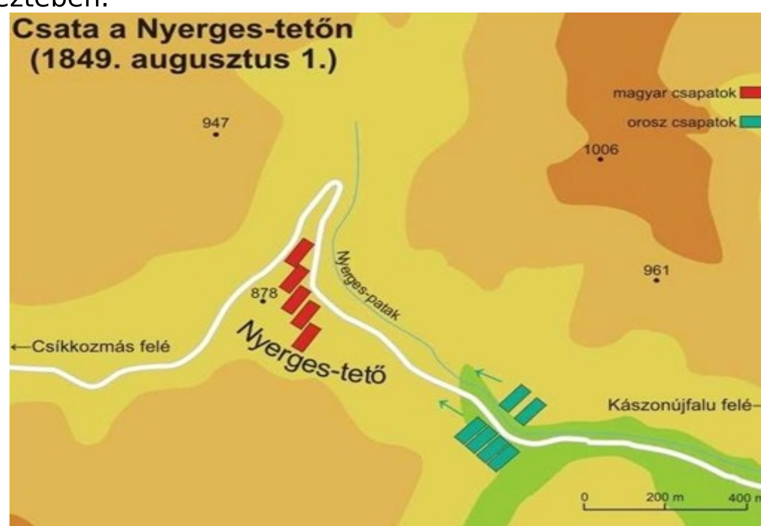
Felvidék: Losoncon egy orosz alakulat foglyul ejtése.

- Görgei a fősereggel Nagykállón keresztül Nyíradonyba érkezik.
- A kormány képviseletében Görgeihez érkezett Szemere Bertalan miniszterelnök és herceg Batthyány Kázmér külügyminiszter, hogy tisztázzák, mi az igazság az oroszokkal folytatott alkudozás ügyében. Görgei csak kitérő válaszokat adott. Annyit bevallott, hogy a tárgyalásokat ő folytatja, most éppen Pöltenberg és Rüdiger közreműködésével.
- A cár Rüdigeren keresztül megígérte, hogy a magyarok megtarthatják a '48-as törvényeiket, teljes amnesztiát nyernek, az osztrákokkal kötendő béketárgyalásokat levezeti és Leichtenberg herceg trónra jutásának lehetőségét is megfontolja. De mivel a cár nem bízik Kossuthban, ezeket Görgei csak akkor tudja a cárnál elintézni, ha őt teljhatalmú diktátorrá nevezik ki. Szemere emlékiratából:

> *„Midőn Görgei táborába megérkezénk, udvariasnak, de hidegnek találtuk őt. Kerülte bennünket, mikor csak lehetett, dacos, gyanakodó és elzárkózott volt. Seregében és vezérkarában egészen ellenkező szellem uralkodott. A sereg még mindig kész volt harcolni s meghalni, de Görgei környezete immár gúnyt űzött a szent ügyből.*

Tapasztaltuk, hogy a lelkesedés egyáltalán nem ápoltatott a seregben. A fegyelem egészen eltűnt, a betegek, a szökevények, a gyávák naponként százszámra osontak el. Görgei ugyan folyvást haladt előre, de egyáltalában nem sietett, s az oroszok sem, akik este mindig ugyanazon helyet szállták meg, melyet Görgei reggel hagyott el. Ő előre menni látszék, de nem hogy déli hadseregünkkel összeköttetésbe lépjen, hanem csakhogy az oroszoktól utol ne éressék. Nyoma sem volt komoly gondoskodásnak akár a hadak ellátásában, akár azoknak óvatos vezetésében s elhelyezésében. Az orosz foglyokat, még a közkatonákat is, saját asztalánál vendégelé meg. Az orosz tábornokokkal emlékajándékokat váltott. Míg a nemzet végvonaglásaiban feküdt, Görgei és környezete gyermekes játékokkal mulatta magát. Ha egy honvéd panaszkodva jött hozzájuk egy felválthatatlan nagyobb bankjeggyel, Görgei és táborkara kigúnyolták az úgynevezett Kossuth-pénzt, s röhögve mondák a honvédnek, hogy úgysem sokáig marad már értékben, s elbocsáták őt, hogy a kétségbeesés mérgét vigye magával társaihoz. És míg így dolgozik seregének vesztén, más részről az embereket a legcsekélyebb okból is akasztatja. Szóval, ekkor is tapasztaltam rajta, hogy a kormány közelében engedelmes, távolban önfejű, de mind engedelmességében, mint engedetlenségében következetlen, állhatatlan volt."

- Az egyik utolsó székelyföldi csata színhelye Nyerges-tető volt. Gál Sándor tábornok Tuzson János alezredes vezetése alatt 200 honvédjére bízta a csatát. A székelyek élethalálharcot vívtak Eduard Clam-Gallas osztrák tábornok vezette vegyes, osztrák és orosz csapatokból álló ellenséges hadsereg ellen. A kisszámú székely sereg – önfeláldozó küzdelmük ellenére – vereséget szenvedett egy kászoni származású ember árulása következtében.

Nyergestetői csata

- Paskievics jelenti a cárnak, hogy olyan erős kolerajárvány pusztít a seregében, s hogy 5 nap alatt 18.000 embere betegedett meg.
- A Felvidéken egy 90 fős orosz alakulat 10 tiszt felügyelete alatt bevonult Losoncra, s a Sárkány vendéglőben elhelyezkedve követeltek ellátást. Egy 150 fős gerillacsapat támadta meg őket. Három tisztet és három közlegényt lelőttek, a többi oroszt foglyul ejtették.

721./ 1849. augusztus 02.
Vámospércs: Görgei kirándulása.
Debreceni-Vámospércsi csata.
Paskievics levele a cárhoz.

- Görgei a fősereggel Vámospércsre érkezett, és tiszti karával nagy bált rendezett.
- A tokaji átkelés után Görgei parancsba adja Nagysándor Józsefnek, hogy seregével ütközzön meg Debrecen mellett a cári fősereggel. A magyar sereget Görgei Komáromból vonultatgatta össze-vissza, többszáz kilométeren keresztül. A katonaság kiéheztetve, járványtól megtizedelve vergődött Debrecenig.

„Görgei hadparancsa az 1. hadtestnek:

Az 1. hadtest álljon föl Debrecentől Újváros felé az országúton, s ha az ellenség mutatkozik, támadja és verje meg!   Görgei sk.”

A parancs szerint a 7.500 fős honvédsereggel kellett volna a 90.000 fős orosz fősereget legyőzni. Valójában ki kellett állni, s ágyúval szétlövetni magukat.
Miután reggel ezt a parancsot Nagysándor József megkapta, haditanácsot hívott össze, ahol a tisztek megállapították, hogy Görgei őket célirányosan a halálba küldi. Máriássy és Bóbics a csata elvállalása, Pongrácz és Korponay visszavonulást javasolt, Mesterházy tartózkodott. Nagysándor döntöttre el, hogy csatát kell vállalni, mert hátrálás esetén Görgei gyávaságot és árulást fog a szemükre vetni.
- Görgei a csata ideje alatt tisztikarával annak helyszínétől 2 km-re, Vámospércsen mulatott. Az ágyúszó oda hallatszott. Görgei nevetve kérdezte tisztjeitől:

„Na, izzad-e már Nagysándor? Menekülhet a gyáva! Most páholják a republikánus Nagysándort. Ma biztosan kevesebben leszünk 5.000-rel!”

Így semmisült meg Magyarország kormányhoz leghűségesebb csapatteste, s így kompromittálta Görgei Nagysándort. Ezzel terve pontosan bevált. A maradék sereget kiéheztette és szétzüllesztette. Most már csak arra kellet ügyelnie, hogy az április óta sürgetett délvidéki seregösszevonásra későn érkezzen meg. Ha a Komáromnál céltalanul veszteglő főseregből csak 30.000 embert visz le délre, s ha akár Perczelhez csatlakozik, vagy Dembiński 30.000 fős seregével egyesülve Haynau ellen fordul, legyőzhető volt az osztrák hadsereg, ahogyan az országot már kétszer tisztította meg a honvédség.
- Vagy, ha csatlakozik a Wisoczky-Dessewffy hadtesthez, meggátolhatta volna az oroszok kijutását az Alföldre. Az oroszok augusztus közepén mindenképp haza indultak volna.
- Persze, Görgei azt tudta, hogy a seregegyesítés után ő nem lesz fővezér, ezért a vonulásában nem volt köszönet. Miskolctól Nyíregyházáig 2 hónapig vonult. Nagyváradtól Aradig, a Békéscsaba felé megtett kerülővel 166 km, amit 6 nap alatt tett meg. Elérte, hogy senkivel nem kellett egyesíteni seregét. A magyar fősereg a háború során végig ki volt vonva az érdemi harcokból, hiszen a csatákat csak a mellékseregek vívták.
- Paskievics közli a cárral Görgeivel kapcsolatos tervét:

„… Azt fogom neki mondani, hogy Görgei Úr, kiveszem Önt a többiek közül, mindent megteszek, hogy jobb sorsra jusson, mint ők.”

(Szentpétervár, Történelmi Levéltár)

722./ 1849. augusztus 03.
6. Komáromi csata (győztes kitörés).
Komárom: Klapka jelentése Görgeinek.
Új-Szeged Haynau kezére kerül.

- Klapka 5 hadoszlopban kitört a Komáromi-erődből a Duna jobb partjára, s az osztrák Barco-dandárt Pozsonyig kergette. A kitörést Kosztolányi Móric ezredes, a dunántúli nemzetőrök főparancsnoka vezette, akit ezért Klapka kitüntetett.
- Klapka kémei elfogtak egy futárt, aki Paskievics főhadiszállásáról vitte Berg orosz tábornok közlését Bécsbe. Ebben a levélben az oroszok azt adták hírül Ferenc Józsefnek, hogy az orosz cári sereg augusztus 15-én befejezi katonai műveleteit Magyarországon, s Oroszországba, téli szállásra vonul.
- Klapka egyszerre 3 futárt indított Görgeihez, hogy tartson ki augusztus 15-ig, mert akkor megszabadulunk, s az osztrákkal magunk is elbánunk. (Ettől ijedt csak meg Görgei, a hír azonnali cselekvésre sarkallta.)
- Az osztrák császári sereg Szőregen keresztül a Tiszához érkezett, melyen átkelt, s elfoglalta Új-Szegedet. Egy lengyel és egy magyar zászlóalj megkísérelte kivetni őket állásaikból, de az osztrákok visszaverték a rohamot. Az osztrákok megkezdték Szeged házainak ágyúzását.

723./ 1849. augusztus 04.
7. Komáromi csata (győztes kitörés).
Nagyvárad: Görgei kirándulása. Jókai Mór és Nyári Pál látogatása Görgeinél.
Szeged: Kossuth levele Szemeréhez.

- Klapka ezen a napon ismét kitört Komáromból, s a Duna bal partján és a Vág mentén lévő osztrák blokádot támadta meg és szétverte. Tömérdek zsákmányra tett szert.

- Miután Görgei tisztikarával a nagy mulatás után kialudta magát, a folyamatosan vonuló fősereg után indultak. Időközben a fősereg Nagyváradra érkezett. Itt néhány napig társaságával ismét mulatott, majd Arad felé indult. Közben Görgei gondoskodott róla, hogy a fősereg a legtermékenyebb vidéken, nyáron, hadtáp nélkül éhezve vonuljon hetek óta, mire az éhező katonák elszökdöstek. Erre Görgei katonai terrorral reagált. Ez a sereg közhangulatának és erkölcsének szétzüllesztését eredményezte.
- Jókai Mór és Nyári Pál a békésen bolyongó Görgeit Nagyváradon találják meg, s számonkérik rajta a személye körül keringő sok mendemondát. Nyári Pál szembesíti azzal, hogy:

> *„Bemről, Damjanichról, Klapkáról, Nagysándor Józsefről, Guyon Richárdról, vagy bármely más tábornokról soha egyetlen árulási történet nem keletkezett, azonban Ön körül hemzsegnek az árulási történetek. Az oroszokkal való állandó tárgyalásai és titkos üzenetei az általános közbeszéd tárgyai. Szeretnénk megnyugvást szereznie azon közhírek felől, melyek az orosszal való alkudozásokról el vannak terjedve."*

Görgei válasza:

> *„Igenis, alkudoznak velünk az orosz hadvezérek és mi alkudozunk velük. De ők csak azért alkudoznak velünk, hogy az alatt körülkeríthessenek bennünket, és mi csak azért alkudozunk velük, hogy az alatt kimenekülhessünk a kelepcéjükből. Orosz egyezkedésről szó sincs."*

Jókai rákérdezett a megvesztegetésül Rüdigertől tábornagytól kapott gyémántos pisztolyokra, díszkardra, és díszövekre. Szerinte igaz lehet, hogy a pisztolyok markolatában, csövében egymásnak leveleket, haditerveket lehet küldözgetni, ahogy a díszövben is sok iratot lehet egymásnak postázni.
Erre Görgei elővette és megmutatta a Váci csata utáni parlamenterezés során kapott díszpisztolyokat, melyekről a gyémántok már hiányoztak, s ezt mondta:

> *„Hanem azért csak meglőjük egymást az ajándékba kapott pisztolyokkal, mihelyt összekerülünk."*

(Mindezt Jókai pontosan leírta a „*Hon"* – című lapjában, 1867. szeptember 27-én.)
- Kossuth a Szemere Bertalanhoz írt levelében javasolja, hogy a miniszterelnök a kormány képviseletében ajánlja fel az orosz cárnak a magyar koronát, s az 1848-as alkotmány tiszteletben tartása feltételével hívja meg a magyar trónra a cár kisebbik fiát, Konstantin nagyherceget.

724./ 1849. augusztus 05.
Szőregi (Szegedi) csata.
2. Győri csata, Győr magyar megszállása.
- A szegedi sáncok kiürítésekor Dembiński a Tiszát a Marossal összekötő szőregi töltésen foglalt állást. Haynau teljes haderejével megkezdte a felfejlődést a magyar csapatok ellen. A harc során a magyar lovasság sorra verte vissza a császári lovasság rohamait. Dembiński alól lovát kilőtték, ő is megsérült. A magyar tüzérség az utolsó pillanatig tartotta állásait, és csak akkor vonult vissza, mikor az ellenséges gyalogság már elfogással fenyegette. Perczel Mór önkéntesként annak ellenére vett részt a szőregi ütközetben, hogy a hadseregből Kossuth elzavarta.

A Szőregi csata

- Klapka a Duna jobb partján vonul nyugat felé és seregével bevonul Győrbe, ahol hídfőállást foglalt Bécs megtámadása céljából. Célja az volt, hogy először Graz felé tör előre, s Bécset délről megtámadja. Ez a stratégiai lehetőség roppant riadalmat okozott Bécsben.

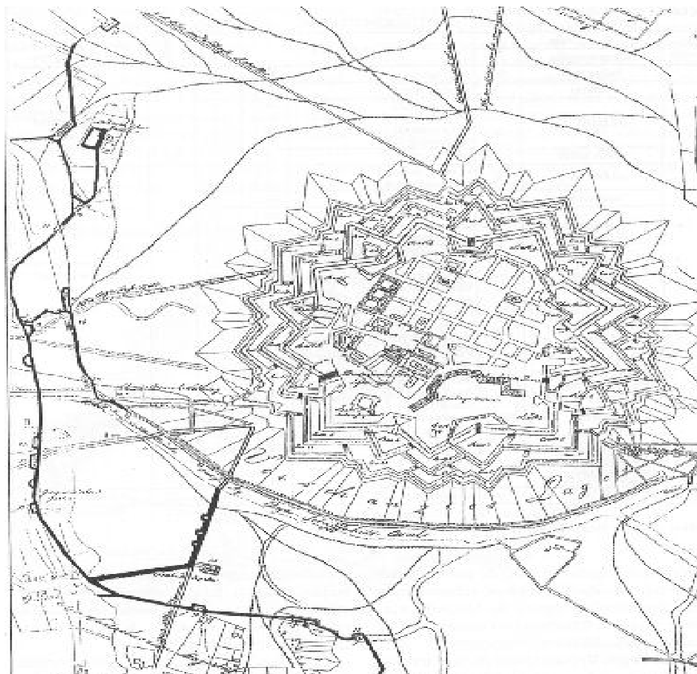

A Szőregi csata

725./ 1849. augusztus 06.
Erdély: Bem Nagycsűri és Nagyszebeni győzelme.
Nagyvárad: Görgei parancsba adja Klapkának, hogy adja fel Győrt.
- A segesvári csatavesztés után Marosvásárhelyre érkező Bem ott viszonylag jelentős erőkre talált, Kemény ezredes és Damaszkin alezredes hadosztályait, melyek kb. 8.000 főt számláltak. Bem Nagyszebent akarta bevenni, hogy ezzel Lüders 15.000 fős és Hasford 5.000 fős haderejét eltávolítsa Székelyföldről, és birtokba vegye a Vöröstoronyi-szorost. Az összecsapás négy fázisban játszódott le.
- Az elsőre a nagycsűri magaslatoknál került sor. Bem serege nagy veszteségeket szenvedve végül Nagyszeben falai közé jutott. A városban Bem katonái megvetették a lábukat. Az utcai harcokba több szebeni szász polgár is a magyarok ellen harcolva kapcsolódott harcba, s egyikük Bemnek szánt lövése a tábornok hadititkárát, Anton Kurz őrnagyot sebezte halálra. Véres utcai harcok után a magyar sereg elfoglalta Nagyszebent.

- Bemnek tartania kellett attól, hogy az orosz lovasság bekeríti, ezért Bem helyőrség hagyása mellett főseregével megindult Szászsebes felé.
- Nagysándor József seregével a Temesvári csata előtt csatlakozni akart Bemhez, de Görgei parancsba adta, hogy az ő főseregéhez kell csatlakoznia, hogy Schlick tábornokkal megütközzenek.
- Görgei a kapott hírek hallatán Klapkának parancsba adja, hogy adja fel Győrt, s vonuljon vissza Komáromba. Klapka kivár, egyelőre nem teljesítette Görgei parancsát.

726./ 1849. augusztus 08.
2. Losonci csata: Az oroszok fölégetik Losoncot.
Kivonulás Szegedről Temesvárra.
Arad: A Nemzetgyűlés feloszlása.

- Az orosz csapatrészek hajnalban egymás után kezdeték meg Losonc fosztogatását. Elvették a lakosok öltözetét, pénzét, elhurcoltak minden mozdíthatót, feltörték a pincéket, kifosztották a gyógyszertárat és a templomokat is. A bútorokat összehordták a piactérre és tábori zene hangjai mellett égették el. Amikor a hőség már elviselhetetlen volt a lakosokat az orosz táborba terelték be, ahol egy orosz tiszt arról tájékoztatta őket, hogy a gyújtogatók losonci gerillák voltak. Végül is porig égett a város. A református egyház gazdag könyvtára, a város levéltára, sőt a megyének Losoncon volt irományai és jegyzőkönyvei is örökre elvesztek.
- A Temesvári döntő ütközetben Dembińsky ahelyett, hogy a jól kiépített Szegedi-várra és az oda összevont haderőre támaszkodott volna, arra hivatkozva, hogy Vécseyt és Kmetyt is csatlakoztatnia kell, kiadta az utasítást, hogy vissza kell vonulni Temesvárra.
- Guyon tiltakozik ez ellen, hogy Temesvárra vonuljanak, s követeli, hogy ha kivonulnak, akkor menjenek inkább Aradra, mivel a mindennel megerősített vár Damjanich vezetésével a döntő ütközet bázisát jelenti, s előtte még Nagysándor József serege is csatlakozhat a fősereghez, továbbá ott Görgei Feldunai-hadserege nem tudja elkerülni a két fősereg egyesítését. Így a közel 100.000 fős hadseregnek minden esélye meg lenne a győzelemre.
- Dembińsky visszautasítja Guyon követelést, s az utóvéd feladatát bízza rá. Ezután Guyon hadteste és az olasz légió, Alessandro Monti vezetésével hősies utóvédharcokban fedezte a Déli-hadsereg átvonulását Temesvárra.

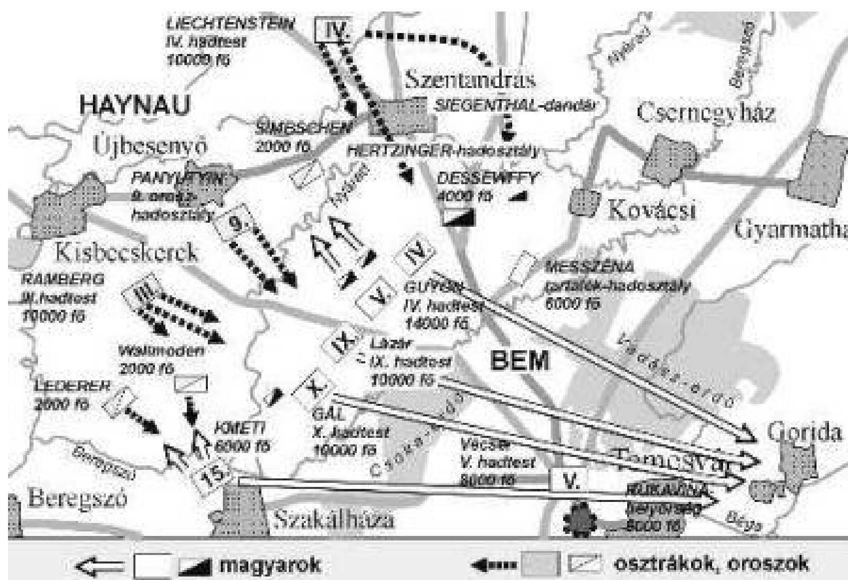
Temesvár védőművei és az ostrommunkálatok.

- Miután Görgei Aradra megérkezett, nem kerülhette el Kossuthot. Mindketten kölcsönös szemrehányásokkal illették egymást. Vukovics Sebő volt kénytelen szétválasztani és megbékíteni őket. Aradon a Nemzetgyűlés tagjai a kormány határozott nyilatkozatát

kérték, hogy mi igaz Görgei árulásából, meg az oroszokkal folytatott tárgyalásokból, de feleletet nem kaptak. Felhívták végül a kormányt, hogy jelöljön ki nekik akárhol helyet, ahová mehessenek, s ahol testületet képezhessenek, mert legyen bármilyen a haza sorsa, törvényhozó testületük méltóságához illően akarják nyilvános működésüket befejezni.
Még erre a nyilatkozatra sem kaptak semmiféle választ. Tehát, az országgyűlés feloszlatva nem volt.

727./ 1849. augusztus 09.
Erdély: Dembiński leváltása, Bem kinevezése, Temesvári csata.
Paskievics levele Haynaunak. Rüdiger levele Görgeinek.

- A szőregi csatavesztés után a magyar kormány utasította Dembińskyt, hogy Arad felé vonuljon vissza, s ott vívja meg a döntő csatát. A haderők aradi összevonását azonban Dembiński meghiúsította azzal, hogy Görgeivel egyesülnie ne kelljen (mert rettegett, hogy ismét szekrénybe zárja), Kossuth határozott parancsa ellenére Arad helyett Temesvárra húzódott vissza.
- A magyarok kimerülten és demoralizáltan érkeztek Temesvár alá. Ekkorra Kossuth belátta Dembiński fővezéri alkalmatlanságát, s hirtelen Bem Józsefet nevezte ki a magyar seregek fővezérévé. Érdekes, hogy Kossuth engedetlenség miatt Dembińskyt lemerte váltani, Görgeit nem. (Kossuth tudta, hol a helye az illuminátus piramisban!)
- A magyar hadsereg felállítása: Kisbecskereknél, ahonnan a császári támadást lehetett várni, csupán a hadsereg néhány lovasszázadból és 4 lövegből álló utóvédje foglalt állást. A frissen csatlakozott Kmety-hadosztály a balszárnyon, Szakálházánál állt fel. Tőle északkeletre Gál László ezredes X. hadteste, mellette a centrumban a Guyon Richárd vezérőrnagy vezette IV. hadtest, a jobbszárnyon pedig Dessewffy Arisztid vezérőrnagy IX. hadteste. Temesvárt a Vécsey Károly vezérőrnagy vezette V. hadtest fogta körül.
- Bem tüzérsége élénken lőtte a felvonuló császári csapatokat, de lőszere hamar fogytán volt. Amikor pótlásért küldött, kiderült, hogy Dembiński a fővezérség átadásánál egy valamit nem közölt vele, azt, hogy az összes lőszert elküldte Lugosra. Ekkor a már nagyszabású ágyúharc hirtelen félbe maradt, mert végképp elfogyott a magyarok lőszere.
Ennyi volt!

Temesvári csata

- A magyar tüzérség a lőszerhiány miatt kénytelen volt visszavonulni a Nyárád-patak bal partjára. Ezen Perczel Mór, mint önkéntes (aki leváltása után Dessewffy Arisztid hadtestében harcolt) próbált meg segíteni olyan módon, hogy a IX. hadtest zászlóaljait előre küldte az Újbesenyő előtti magaslatok ellen.
- Bem a lőszerhiány tudatában előnyomulásra utasította Kmetyt, ő maga pedig a jobbszárnyra vágtatott. Ekkor azonban kilőtték alóla lovát, felbukott és eltörte

vállcsontját, mire hátravitték a tűzvonalból. Ezzel délután 5 óra körül gyakorlatilag minden központi irányítás megszűnt a magyar seregnél.
- Az ellenséges ütegek azonban megtették a hatásukat. Előbb a magyar harcrend második vonalában álló, többnyire újoncokból álló, kaszával felfegyverzett csapatok kezdtek hátrálni, majd a IV. és a IX. hadtest harcedzett, de megfogyatkozott zászlóaljai is. Guyon a hadsereg élelmezési alapját, a lábas csordát a menekülési irányba elhajtja, s amikor azt Liechtenstein herceg csapatai meg akarják szerezni, Dessewffy Arisztid az összevont lovassággal, mintegy 2 huszárezreddel és 3 üteggel megvédi.
- Közben Guyon alól is kilövik a lovát. Az osztrákok élve akarják elfogni. Guyon a csatatéren halottnak tetteti magát, s így várja meg a harcoló csapatok elvonulását. Amikor hullafosztogató osztrák vértesek érkeznek, kettőt leszúr közülük, s az egyikről lerántott osztrák köpönyeget magára terítve elvágtat annak lován, de a magyar sereget követő osztrák lovas seregbe ütközik. Guyon vágtatva ront a lovas sereg közepébe, s németül ordítja, hogy nyissanak neki utat, mert ő futár. (*Rechts und links deplazieren!)* A vértesek önként utat nyitnak neki, így jut át a magyar sereghez, ahol éljenezve fogadják, mert már halottnak hitték.
- Bem sebesülése után ismét Dembiński veszi át a fővezérséget, s visszavonulási célként Lugost jelöli ki. A 60.000 fős magyar seregből Lugoson már csak 33.000 fő gyűlt össze.
- E napon Paskievics levélben tájékoztatja Haynaut:

> *„Közvetlenül az után a vereség után, amit a Görgei által vezényelt csapatok szenvedtek el Vácnál, és amikor a 3. hadtestünk csapatai üldözték őket, egy dáma, aki azt állította, hogy ennek a lázadóvezérnek a rokona, jelentkezett gróf Rüdiger tábornoknál, és arról biztosította, hogy Görgei nem fogja tovább a lázadás ügyét szolgálni, és csak az ürügyre vár, hogy meghódoljon."*
>
> (Bécs, Hadi Levéltár)

- Rüdiger tábornok ugyanezen a napon levélben válaszolt Görgeinek:

> *„Tudattam a Varsói herceg tábornagy Úrral, hogy báró Pöltenberg hadköveti minőségben hadtestemhez megérkezett. Ő Magassága engem bízott meg, hogy Önt, Uram arról értesítsem, miképp az ő hadseregének harcolni az egyedüli rendeltetése, és ha Ön törvényes uralkodójának való meghódolásról akar alkudozni, akkor az osztrák hadsereg főparancsnokához, Haynauhoz kell fordulnia, aki az e végre szükséges teljhatalommal hihetőleg el van látva.*
>
> *Ártánd, gróf Tivadar Rüdiger sk."* (Budapest, Országos levéltár)

- Kossuth és Szemere kinevezik Bemet az összes magyarországi seregek fővezérévé, s Görgeit is személy szerint alá rendelték. A kinevező okiratot megküldték Bemnek.

728./ 1849. augusztus 10.
Arad: Minisztertanácsi ülés, a Vingárdi-csata.

- A Minisztertanácsi ülésén, ahol Görgei kérte, hogy németül beszéljenek, mivel magyarul nem tud, s csak németül tud hozzászólni, Vukovics Sebő igazságügy miniszter (<u>németül</u>) felszólította Görgeit, hogy adjon magyarázatot a következő tetteire:
  - *„Július 1-én Csány László, Kiss Ernő és Aulich Alajos bizottsága kénytelen volt Önt leváltással megfenyegetni, ha továbbra is bomlasztja a nemzeti ügy egységét. A kormány tekintélyének rombolása tűnik elő a tábornok legközelebbi környezetének viselkedéséből, mely minden esetben gúnnyal nyilatkozik nemcsak a kormány egyes tagjairól, de az összes nemzeti ügyről.*
  - *A tábornok számos nyilatkozata arra nyújt bizonyítékot, hogy a magyarság és a magyar nyelv iránt nem csak nem ápol érzelmeket, aminőt egy fővezértől elvárható, hanem lenézést és megvetést árul el iránta.*
  - *Sűrűn szárnyal az a hír is, hogy a tábornok katonai diktatúrára vágyik. Ez minden hazafit búba ejt, mert mi a haderő polgáriasítását fő célnak tekintjük.*
  - *Megtudtuk azt is, hogy a kormány mellőzésével és felhatalmazása nélkül az oroszokkal önhatalmúlag tárgyalásokba ereszkedett.*
  - *Ezennel felszólítja, hogy tisztázza magát e vádak alól, hiszen csak ez, az itt jelenlévő testület az, amely a fővezérséget valakire ráruházhatja."*
- Ez után Kossuth közbe szólt, átvette a szót (németül):
  - *„Felhívja Görgei figyelmét a Függetlenségi nyilatkozat tekintetében hogy azt alkotmányos, parlamentáris módon, az alsó- és felsőházi képviselők többségének közfelkiáltásával fogadták el. Görgei is fölesküdött az új alkotmányra, s mint*

föleskküdött hadügyminiszter ennek érvényét külön is elismerte. Az alkotmány mindenkit kötelez annak tiszteletére és betartására. De két dolgot vett a tábornoktól a legnagyobb megrökönyödéssel:

- *Görgei Rimaszombatban, július 21-én hadseregének tisztikarát nyilatkozatra szólította fel, hogy nyilatkozzanak az oroszok ajánlatának elfogadásáról, miszerint, ha leteszik a fegyvert, akkor a tisztikart a cári hadsereg rangjuk megtartása mellett tovább alkalmazza, miközben a közlegénység szabadon elbocsáttatik. Ezzel a haza további védelmét a tábornok a saját szűk tisztikarának akaratától tette függővé. Kötelessége lett volna minden megadási szándékot súlyos bűnnek bélyegezni. Teljes elismerés illeti a főtiszteket, mert az Ön csábos ajánlatait írásban visszautasította, köztük az osztrák Poeltenberg lovag, a német Leiningen Károly gróf és Nagysándor József, aki azt mondta, ha Ön Cézár lesz, akkor ő lesz az Ön Brútusza, és Önt leszúrja.*
- *Görgei tábornok milyen jogon mondja és híreszteli magát a hadsereg főparancsnokának, mikor csak saját közvetlen baráti tiszttársainak választása következtében mondja magát annak, pedig a vezéri hatóságot csak a nemzet akaratából megalakított kormánytól nyerhetné el."*

- Miután Kossuth gyors közbeszólásával és hosszú beszédével megmentette Görgeit attól, hogy tisztázza magát Vukovics Sebő miniszter vádjai alól, s végül (németül) bejelentette, hogy Bemet előző nap kinevezte az összes magyarországi hadsereg fővezérévé, s utasította, hogy Görgei seregével kövesse Bem utasításait.
- Mindezekre Görgei a következőt válaszolta (németül):
  - *„Ha a kormány őt bűnösnek tartja, ám tessék őt haditörvényszék elé állítani. Ott majd fogja magát védeni. Különben ilyen felületes vádakra nem válaszol. Csak a diktátorságra vonatkozó vádakra megjegyzi, hogy több képviselő fordult meg a táborban, kik őt arra ösztönözték, hogy ragadná meg a diktátorságot. Szunyogh Rudolf képviselő őt Szemere Bertalan miniszterelnök nevében szólította fel a diktátorság elfogadására. Ő azt válaszolta, hogy ettől nem vonakodik, ha ezt neki az országgyűlés ajánlja fel."*
- Szemere Görgei szavába vágva azt kiáltotta, hogy: - *„Ez hazudik, arcátlanul hazudik!"*
- Mindezek után Görgei (németül):
  - *„Miután seregemet másnap Temesvár felé kell indítani, most az erre vonatkozó intézkedések minden időmet igénybe veszik, különben meg fáradtnak érzem magam."* És Görgei otthagyta az ülést.

(Megjegyzés: A Temesvári csata előző nap vereséggel befejeződött, de ezt Aradon Görgei eltitkolta a Minisztertanács elől.)

- Görgei távozása után a Minisztertanács ülése magyarul folytatódott. Kossuth előterjesztette azt az alternatívát, hogy az 1848-as alkotmány betartásának feltételével ajánljuk fel a magyar királyság trónját az orosz cár kisebbik fiának, Konstantin nagyhercegnek.
- A Vingárdi csatát Görgei az Aradi-vár fokáról nézte végig. Szemtanúja volt, ahogy Nagysándor József honvédei kénytelenek meghátrálni a túlerő elől. Ballagi Mór százados (Görgei titkára) szerint ekkor Görgei harsány kacajban tört ki, s így kiáltott:

„Finita la comedia!"

- Ez után Görgei egy levelet írt Kossuthnak, amiben felszólította, hogy a kormányt mondassa le, s őt nevezze ki teljhatalmú diktátornak. Az írást Csány László vitte Kossuthhoz, aki igyekezett Kossuthot lemondásra rábeszélni.

729./ 1849. augusztus 11.
Lugos: Lichtenstein herceg ultimátuma.
Arad: Az utolsó minisztertanácsi ülés. Görgei lemondásra szólítja fel Kossuthot.
Kossuth Görgeit jogosulatlanul diktátori hatalommal ruházza föl.
Görgei levele Rüdigerhez. Görgei kiáltványa.
Görgei felkeresi Damjanichot Aradon.
A fősereg átvonultatása Lugosról Világosra.

- Lichtenstein herceg felszólítja Lugoson Bemet, hogy a sereg tegye le a fegyvert. Az írásbeli választ Bem nevében Guyon fogalmazta meg:

„Ha Ferenc József, Ausztria császára biztosítja az 1848. március 15-i alkotmányt, amit Magyarország királya szentesített, és kivétel nélkül mindenkinek teljes szabadságot garantál, akkor letesszük a fegyvert. Különben az alkotmányért az utolsó emberig, az utolsó csepp vérig szembeszállok Önnel."

- Vécsey Károly, aki Görgei pártjához tartozott és Bem elszánt ellenfele volt, Lichtenstein felszólításra seregével a szabadságharcban elsőként letette a fegyvert.
- Kossuth megkapta Bem jelentését a Temesvári-csata elvesztéséről. Bem nem tartja súlyosnak sem a vereséget, sem a sérülését, és sürgeti a csapatok összevonását.

„A sereg újjászervezése gyorsan folyik. Sebesülésemnek semmi jelentősége nincs, a sereg vesztesége nem nagy, a császáriak előnye kicsi, nem döntő."

- Azonban a csatvesztés hatása Kossuth gondolkodására döntő volt. Minisztertanácsot hívott össze, s felolvasta a Görgeitől éjjel kapott, az ő lemondására és a kormány feloszlatására felszólító levelet.

Görgei:

„Elkerülhetetlenül szükségesnek tartom, hogy a jelen kormány lépjen le, s én ruháztassak fel a polgári és katonai legfőbb hatalommal. Tehát, ezennel felkérem Kormányzó urat, méltóztassék mielőbb ekképp határozni, hogy minden késedelem nélkül megtehessem azt, ami képes a nemzet jövőjét biztosítani.

Ó-arad, augusztus 11. 1849. Görgei Arthur"

Görgei levele mellett volt azon irat is, amiben a kormány 3 minisztere (Csány László, Aulich Lajos, Vukovics Sebő) is lemondott.

- Kossuth látván, hogy Görgei kívánságát már három miniszter is támogatja, megfogalmazta a saját lemondó kiáltványát:

„A nemzethez!

A szerencsétlen harcok után, melyekkel isten a legközelebbi napokban meglátogatta e nemzetet, nincs többé remény, hogy az egyesült osztrák és orosz nagy hatalmasságok ellen az önvédelem harcát sikerrel folytathassuk. Ily körülmények közt a nemzet megmentése s jövőjének biztosítása egyedül a hadsereg élén álló vezértől lévén várható, s mivel a mostani kormány további létezése a nemzetre nézve nemcsak haszontalanná, de károssá is vált, ezennel tudtára adom a nemzetnek, hogy magam s a minisztérium nevében a kormányról lelépek, s addig, míg a nemzet a maga hatósága szerint másként nem intézkedném, a legfőbb polgári s katonai kormányzati hatalmat Görgei Arthur tábornok úrra ruházom.

Elvárom tőle, s azért az isten, a nemzet s a historia előtt felelőssé teszem, hogy ezen hatalmat legjobb tehetsége szerint szegény hazánk nemzeti státuséletének megmentésére, javára s jövőjének biztosítására fordítandja. Szeresse hazáját oly önzetlenül, mint én szerettem, és legyen a nemzet boldogságának biztosításában szerencsésebb nálamnál. Cselekvéssel többé nem használhatok hazámnak. Ha halálom valami jót eszközölhet számára, örömmel adandom áldozatul. Az igazság és kegyelem istene legyen a nemzettel!

Aradvárban, augusztus 11-én 1849. Kossuth Lajos, kormányzó

Vukovics Sebő igazságügyminiszter, Horváth Mihály kultuszminiszter,

Csány László közmunka- és közlekedésügyi miniszter"

- Szemere Bertalan miniszterelnök és herceg Batthyány Kázmér külügyminiszter megtagadták a lemondó nyilatkozat az aláírását. Aulich hadügyminisztert bár keresték, nem találták meg, Duschek pénzügyminiszter pedig Lugoson volt. Szemere Bertalan miniszterelnök elhagyta a tanácskozást.

Tehát, a Szemere–kormány soha nem mondott le. Az országgyűlés, aki a kormányt leválthatná, és diktátori kinevezést adhatna, feloszlatva nem volt, s diktátori kinevezést nem adott. A Szemere-kormány - a négy miniszter lemondása ellenére is - az egyedül legitim végrehajtó hatalom, melynek hiányzó tagjait a miniszterelnök (Szemere) a szükséglet szerint, kinevezéssel pótolhatja.

- Kossuth úgy gondolta, hogy Görgei vagy megöli, vagy elfogja, s átadja Haynaunak. Ezért lemondó levele elküldése után az azonnali menekülés mellett döntött.

- Kossuth kiáltványát küldönc vitte Görgeihez. Miután Görgei azt kézhez vette, azonnal Kossuthoz küldött a koronázási jelvényekért. Ezeket azonban az időközben Lugos felé útra kelt Szemere és herceg Batthyány miniszterek már magukkal vitték.
Görgei Kossuth lemondó kiáltványát az ő saját proklamációjával együtt sok példányban kinyomtatta s még aznap délutánján kifüggesztette Arad utcasarkain, így azok tartalma városszerte nagy feltűnést keltettek.
Görgei kiáltványa:

„A kormányzó és a miniszterek ma hivatalaikról s a kormányról önként lemondottak. E körülmény által kényszerítve, a katonai főparancsnokság mellett ma a polgári hatalmat is ideiglenesen átalvettem.

Polgárok!

Mindent, mit súlyos helyzetünkben hazánkért tenni lehet, megteszek, harccal, vagy békés úton, akként amint szükség fogja parancsolni; minden esetre úgy, hogy a már annyira megfeszített áldozatok könnyíttessenek, az üldözések, kegyetlenkedések és gyilkolások megszűntessenek.

Polgárok!

Az események rendkívüliek s a sorsnak csapásai súlyosak. Ily helyzetben előleges kiszámítás lehetetlen. Egyedüli tanácsom s kívánságom, hogy lakjaitokban békésen megvonulva, ellenszegülésre, vagy harcba még azon esetben se keveredjetek, ha várostokat az ellenség megszállná, mert a személy- és vagyoni biztosságot legtöbb valószínűséggel csak úgy fogjátok elérhetni, ha házi tűzhelyeiteknél polgári foglalatosságaitok mellet békén maradtok.

Polgárok!

Mit istennek megfejthetetlen végzése reánk fog mérni, tűrni fogjuk férfias elszántsággal s az öntudat azon boldogító reményében, hogy az igaz ügy örökre veszve nem lehet. Polgárok! Isten velünk!

Ó-Aradon, augusztus 11-én 1849. Görgei Arthur”

- Görgei ez után egy levelet küld Rüdigernek, amiben bejelenti azt a szándékát, hogy feltétel nélkül le akarja tenni a fegyvert. Levele szó szerint:

„Tábornok úr!

Ön bizonyára ismeri hazám szomorú történetét és ezért megkímélem Önt mindazon végzetszerűen egybefüggő események fárasztó ismétlésétől, melyek minket egyre mélyebben belévittek a kétségbeesett küzdelembe, eleinte törvényes szabadságainkért – utóbb létünkért. A nemzet jobb és egyszersmind nagyobb része, nem kereste azt könnyelműen, de viszonyaink által belé vonattak ők is. Ekkor Európa politikája azt kívánta, hogy Oroszország cárja Ő felsége Ausztriával szövetkezvén, bennünket legyőzzön s a további küzdelmet Magyarország alkotmánya mellett lehetetlenné tegye. Megtörtént!

Sokan a magyar igazi hazafiak közül ezt előre látták és óva intve meg is jövendölték. Napjaink történelme egykor le fogja leplezni, mi indította rá az ideiglenes kormány többségét, hogy fülét ezen óva-intő szózatok elől elzárja.

Ezen ideiglenes kormány nincs többé. A legfőbb veszély a leggyöngébbet találta meg. Én, a tettek embere, de nem a hiábavalóé, felismervén, hogy a további vérontás hasztalan, sőt vészthozó Magyarországra nézve, amint ezt már az orosz beavatkozás kezdetén előre láttam, ma felszólítám az ideiglenes kormányt, hogy feltétlenül köszönjön le, minthogy további fennállása a haza jövőjét napról-napra csak mind gyászosabbá teszi. Átlátta ezt és önként leköszönt, letévén az én kezembe a legfőbb hatalmat.

Ezen körülményt én legjobb meggyőződésem szerint felhasználom arra, hogy embervért kíméljek, hogy békés polgártársaimat, kiket tovább is megvédelmezni gyenge vagyok, legalább a háború iszonyától megszabadítsam azáltal, hogy föltétel nélkül leteszem a fegyvert, s ezáltal megadhatom az első lökést ahhoz, hogy valamennyi tőlem elszakított magyar hadak vezérei - hasonló felismerésben lévén - rövid időn belül ugyanezt tegyék.

Ezen alkalommal Ő felsége a cár nagylelkűségébe vetem bizodalmamat, hogy ő azon számos derék bajtársamat, kik, mint korábban osztrák tisztek, a viszonyok hatalma által ezen, Ausztria elleni szerencsétlen harcba belésodortattak, nem

fogja egy bizonytalan sorsnak és ellenségei szilaj bosszúvágyának védtelen kiszolgáltatni, talán elég lesz, ha egymagam leszek, annak áldozatja.

Ezen levelet Önhöz intézem, Tábornok úr! Mivel Ön volt az első, aki irányomban azon becsülésnek tanújelét adta, mely megnyerte bizalmamat. Siessen – ha a hasztalan további vérontásnak elejét akarja venni – a fegyverletétel szomorú actusát a legrövidebb időben, de akként tenni lehetővé, hogy az egyedül az orosz cár ő fölsége hadai előtt mehessen végbe, mert az osztrák hadak nem dicsekedhetnek azzal, hogy az én csapataimat a vitéz orosz hadsereg egy részének segítsége nélkül valaha legyőzték volna; és mert ezen segítség nélkül sohasem is sikerült volna bennünket legyőzniük. Tábornok úr is természetesnek találja, hogy vitéz katona csak a maga győzőjének, a még vitézebbnek és hatalmasabbnak adja meg magát, nem pedig egy harmadiknak, ki azt soha le nem győzte. Ön maga igazat fog nekem adni, mikor ünnepélyesen kijelentem azt, hogy inkább engedem egész hadtestemet egy bármekkora túlerő ellen csatában megsemmisíttetni, mintsem oly ellenség előtt tegyem le a fegyvert, kit oly sok alkalommal mi vertünk meg.

Én holnap, augusztus 12-én Világosra indulok, holnapután, e hó 13-án, Borosjenőre, 14-én Beélre, mit is azon okból közlök Önnel, hogy Ön az osztrák hadak s az enyéimek közé, közbe húzódhassék ***körülkerítésem és azoktól való elválasztásom végett.*** *Ha ezen mozdulat nem sikerülne és az osztrák a sarkamra lépne, akkor az ő támadásait határozottan vissza fogom utasítani, s Nagyváradra nyomulok, hogy így azon úton az orosz császári hadseregre akadhassak, mert csapataim kijelentették, hogy egyedül Ön előtt készek a fegyvert letenni. Önnek válaszát a legrövidebb idő alatt elvárom. Határtalan nagyrabecsülésem kifejezésével:*

Görgey Arthur” (Moszkva, Külpolitikai Levéltár)

- Figyelem! A sok rizsa után mit ír az utolsó bekezdésben? Azt, hogy hogyan kell seregét bekeríteni. Görgei 33.000 fős (+ Bem 60.000 fős Erdélyi Hadsereg) felfegyverzett hadserege élén, döntő csata nélkül nem tárgyalt, hanem engedélyt kért, hogy a 15.000 fős orosz sereg előtt „kényre-kegyre, kegyelemre” letegye a fegyvert. Maga írta meg bekerítésének tervét. Maga kezdeményezte, szervezte és irányította a magyar hadsereg bekerítését. Az is kiderül, hogy amennyiben az osztrák sereg rátámadna, ő azt vissza fogja verni, s folytatja a manővereket Nagyvárad felé. Tehát, szó nem volt katonai erő hiányáról. Sőt, ezzel kihangsúlyozta, hogy egy ütőképes haderőt fegyverez le, tehát érdeme az árulással még nagyobb.

Hogy miért kellett neki a diktátorság? Azért, mert, ha Bem az összes seregek fővezére, akkor neki is a felettese. Ha Bem Világosra vonul a seregével, s átveszi az ő serege fölött is a parancsolást, az ő tervének vége. Hogy neki Bem ne parancsolhasson, hanem ő Bemnek, neki okvetlen kellett a diktátori hatalom, hogy élet és halál ura lehessen. Legfőképp Bemé.

Másrészt, egy fegyverletétel tényét csak haditanács határozhatja el, amire minden tisztet meg kell hívni, még Bem tisztjeit is. Márpedig Bem hadseregében a fegyverletétel gondolata még föl sem merült, Görgei tisztjei kisebbségben lennének. Az is megeshet, hogy a Világosra terelt sereg föllázad, s kitör keletre, s Bem seregével egyesülve, Erdélyben bevehetetlen harcállást foglal el. A diktátor kezét azonban a haditanács nem köti.

- Miután Görgei követei, Bethlen Gergely, Eszterházy István és Schmidegg Kálmán grófok visszaérkeztek Rüdiger táborából, s alig győzték dicsérni ottani fogadtatásuk rendkívüli nyájasságát és előzékenységét, Görgei tisztikara határozottá emelte Görgei teljhatalmú polgári és katonai diktátori felhatalmazását. Csupán két tiszt, Zámbelly és Markovics, emelt ez ellen szót. Erre Görgei közölte, hogy ő diktátor, neki még statáriális bíróságra sincs szüksége ahhoz, hogy Zambellyt, Markovicsot és mindenkit, aki velük egy véleményen van, főbe lövesse, s bejelentette, hogy minden vele ellenkező tiszt katonai egységét is megtizedelteti. Tehát, a tisztikar is terrorizálva volt.

Bejelentette továbbá, hogy megbeszélte Rüdigerrel, hogy a cári hadsereg katonai tiszti rangja megtartása mellett átvesz minden tisztet. Erre a szolgálatra a Görgei titkárságán már hetek óta kint lévő, asztalra kirakott aláíró íven lehetett jelentkezni.

- Ez után megérkezett az orosz küldöttség is, Frolov vezetésével. Az orosz küldöttség nem tudta mire számíthat, mert Rüdiger nem hitt Görgeinek. Az egész levelezgetési

komédiát csapdának hitte. Gyanakodott, mert nem hitte el, hogy egy katonatiszt annyira becstelen lehet, hogy maga szervezze meg hadseregének bekeríttetését.
Az orosz Berg tábornok, a cár hadsegéde azt írta haza, hogy a magyarok olyan szívósan állnak ellent, hogy a magyarországi háború a télbe is bele fog nyúlni, ezért őszre szégyenszemre ki kell vonulni. De Görgei az ünnepi fogadás és vacsora során meggyőzte Frolovot, hogy bármilyen hihetetlen, de ő feltétel nélkül, kegyelemre le akarja tenni a fegyvert.
Így Frolov Görgeivel közösen meghatározta a fegyverletétel módját és egyéb körülményeit, mely szerint annak helye: a szőlősi róna, Pankotán túl, a Csiger patak mentén. Ideje augusztus 13, délután 3 órakor. A kivitel módja: Rüdiger Borosjenőről indul Szőlős felé, Görgei pedig Világosról, s a szőlősi rónán találkoznak, amikor nyomban megkezdődik a fegyverletétel. Ezek után Frolov és kísérete visszatért Ártándra, Rüdiger főhadiszállására.
- Ez idő alatt az augusztus 12-ikére szóló intézkedő hadparancs is elkészült, mely a következőleg hangzott:

> *„Kelt 230. szám alatt Ó-Aradon, aug. 11-én 1849. estve 7 órakor, mely szerint:*
> *Mind a három hadtest ezen éjjel Világosra megyen. Indulnak pedig: a VII. hadtest pontban esti 9 órakor, a III. hadtest pontosan éjfélkor, az I. hadtest végre reggeli 4 órakor. Az elébbeni két hadtest a maga őrseit, úgy amint fel vannak állítva, hátra hagyja induláskor; azokat az I. hadtest szedi fel a magáéival együtt és hozza el magával. Világosra érve, a három hadtest egy összefüggő félkörben ezen helység körül szálljon táborba, a világos-pankotai úton s a világos-aradi úton keresztül. A VII. hadtest képezi a jobbszárnyat arccal és őrseivel Pankota felé. A III. a hadközépet, szintúgy a simándi út felé. Végre az I. hadtest Arad felé, a balszárnyon. A III. hadtest különösen járasson folyvást erős cirkálókat a Simándról Aradra vezető út irányában.*
> *Összes poggyászait mind a három hadtest mindjárt a parancs vétele után, megfelelő fedezet alatt Radnára küldje, honnan a fedezetet vezénylő főtisztnek szigorú felelőssége alatt tiltva van, fővezéri újabb parancs nélkül a csapatok után (vagy Radnáról a csapatok felé) mozdulni a poggyászszekér-vonattal. A főhadiszállás még ma éjjel megyen Ó-Aradról Világosra.*
> *Görgei Arthur.”*

- Damjanich az Aradi vár kapitánya. Görgei e napon délelőtt személyesen közölte vele, hogy 13-án, Világoson le fogja tenni a fegyvert, s a fegyverletételben az is szerepel, hogy az Aradi vár is megadja magát. Mielőtt Damjanich bármit is válaszolhatott volna, Görgei sietve távozott.
- Damjanich aznap délután egy tiszttel küldött levélben kérte Görgeit, hogy jöjjön hozzá vissza, egy rövid, fontos megbeszélésre (Damjanich agyon akarta lőni).
- A tiszt azzal a válasszal jött vissza, hogy Görgei nem tér vissza, mivel már indul Világosra. Damjanichné naplójába azt írta, hogy a férje kijelentette:

> *„Görgei megérezte, hogy nem hagyta volna el élve a várat.”*

- Ekkor Damjanich újabb levelet küldött Görgeinek, amiben arra kérte, hogy:

> *„Ne tegye le a fegyvert, hanem vonuljon a sereggel Erdélybe, s egyesüljön Bem seregével. Erdély egy természetes vár, ahol előnyös föltételek eszközölhetők ki a fegyverletétel ellenében.”*

- Görgei levelében a következőt válaszolta Damjanichnak, amit ő másnap reggel kapott kézhez:

> *„Sem te, sem én nem vagyunk magyarok, eleget tettünk a hazáért. A sereg már kimerült, de egyébként is, a fegyverletétel már befejezett tény.”*

- Bem csak e napon, Radnán tudja meg, hogy Kossuth immár csak egyszerű bujdosó, Görgei pedig diktátor. De Bem nem csüggedt. Futárt küldött Kossuth után, hogy ne ijedezzen, hanem térjen mielőbb vissza.

> *„Én a Görgei diktátorságát el nem ismerem, s csupán a nemzetgyűlés által rendelt hatalomnak fogok engedelmeskedni. Forduljon tehát vissza a kormányzó úr, s az oktalanul átadott főhatalmat ragadja ismét magához. A nemzeti ügy még nincs végkép elveszve.”*

- Görgei Simándon, a vacsoraasztalnál azt mondta a háziasszony Bohusnénak, hogy a diktátorságát arra kéne kihasználni, hogy legalább Kossuthot és a két Madarászt fölakassza.

730./ 1849. augusztus 12.
Bem Görgeinél sürgeti a hadak egyesítését.
Simánd: Irányi Dániel vitája Görgeivel.
Arad: Damjanich válasza Schlick ultimátumára.
Simánd: Görgei proklamációja.
Szászsebes: Stein Miksa és Lüders harcai.

- Bem levélben sürgeti Görgeit, hogy egyesítsék seregeiket. Kéri megadni, hogy 60.000 fős seregével hová vonuljon, hogy Görgei 33.000 fős seregével mielőbb, Haynau seregeinek megérkezése előtt egyesülhessen, hogy egyesült haderejükkel szórják szét Rüdiger seregét.
- Irányi Dániel számonkérte Görgein áruló magatartását. Heves szóváltás után azonnal otthagyta Görgei táborát, majd Szatmár, Bereg vármegyébe menekült, ahol el tudta kerülni a letartóztatást, és hónapokig bujkált, majd 1850. januárjában sikerült Stájerországon át Svájcba, majd Párizsba menekülnie. Ottani emigrációjában, barátjával, Charles Louis Chassin történésszel közösen megírta a *„Histoire politique de la Revolution de Hongrie 1847–1849 I–II."* (Pagnerre, Páris, 1859–1860) című könyvét a magyar szabadságharc történetéről, amit 160 éve nem méltat a magyar nemzet civil és történészi társadalma annyi figyelemre, hogy lefordítsa és kiadja.

Irányi Dániel

- Schlick altábornagy felszólítására Damjanich a következőt válaszolja jegyzékében:

> *„Altábornagy úr felszólítására válaszolva a helyőrség kijelenti, hogy az utolsó emberig védi magát."*

(Tehát, Görgei hazudik emlékiratában, amikor azt állítja, hogy Damjanich vele egy véleményen volt, s Damjanich is föladni akarta Aradot. Nemcsak nem akarta, hanem osztrákoknak nem is adta.)
- Görgei serege a kiadott intézkedés szerint reggel Világosra érve, ott elfoglalta a számára kijelölt helyet. Görgei főhadiszállását Simándon, Bohus Antal kastélyában ütötte fel.
- Ide érkezett nemsokára Duschek pénzügyminiszter is, akit Görgei ide rendelt Radnáról, az államkincstár megmaradt arany- és ezüstkészletével, valamint az összes pénzzel. Görgei Duschektől aranyban, ezüstben és külföldi papírpénzben 80.000 forintnyi értéket vett át, s Danielis pénztárnokot is ellátták a másnapi zsoldfizetés fedezetével. Másfél millió forintot Duscheknél hagyott, hogy azon megváltsa életét, és útnak indította Lugos felé.
- Rüdiger főhadiszállásáról déltájban visszaérkezett néhány tiszt és egy kis kozák csapat, élén Frolov tábornok, vezérkari főnökkel. Közölte a hivatalos diplomáciai hírt, hogy Rüdiger Görgei Aradról kelt ajánlatát elfogadta, semmi föltételt meg nem ígérhet, az egyet kivéve, hogy a fegyverletétel aktusánál osztrák katona nem lesz jelen. A többire nézve bízni kell a cár nagylelkűségében. Frolov hozzátette, hogy bár parancsnoka semminemű föltételt szabni, vagy elfogadni jogosítva nincsen, mindazonáltal hajlandó a magyar hadseregnek méltányos óhajtásait magasabb helyre pártolólag felterjeszteni. Görgei a küldöttséget Bohusné asztalánál díszebéden látta vendégül.
- Görgei egy Proklamációt tesz közzé az alábbi szöveggel:

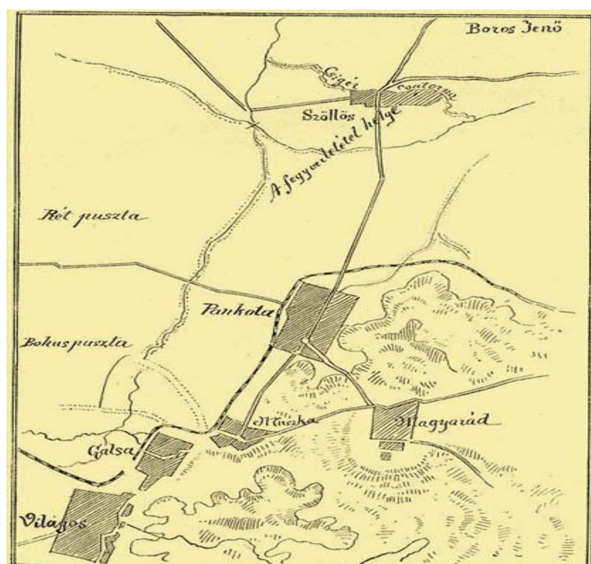
> *„Magyarok!*
> *Egy sürgős levél, ami épp most érkezett Paskievics főhadiszállásáról, meghozta számunkra a nem várt, örvendetes hírt, hogy az orosz hadsereg Ausztriától elszakadt és velünk, magyarokkal szövetkezett, hogy Ausztria ellen fegyvert ragadjon. 12.000 magyar máris az orosz tábor felé vezető úton található, és néhány napon belül az egyesült orosz-magyar sereg ellenségünk székhelye, Bécs ellen vonul. Elvárom ezért, hogy a bátor orosz sereggel egyesüljetek, és ezáltal hazánk teljes felszabadításához hozzájáruljatok. Minden ellenkezés hasztalan és*

hiú dolog lenne, mivel ezáltal újonnan szövetkezett barátainkat ismét ellenségünkké tennénk, akiknek szörnyű túlereje ellen szükségszerűen alulmaradnánk.
Katonák!
Ezért bízzatok bennem! Én benneteket győzelemről győzelemre, diadalról diadalra vezettelek, 16 csatamező jelzi tetteink diadalát, és nekem mindig hazánk java és felszabadítása volt legbelsőbb törekvésem. De, ha ti ellenkeztek hadvezéretek parancsát véghezvinni, akkor egyedül, hűséges embereimtől követve fogok arra az útra lépni, amely, szilárd meggyőződésem szerint a haza békéjéhez és jólétéhez vezet. Mégegyszer kifejezem azt a reményt, hogy hangomat meghalljátok, és bedugjátok fületeket azoknak a suttogásoknak a hallatán, amelyekkel személyes ellenségeim engem előttetek már hónapok óta igyekeztek gyanúsítani. Béke, üdv Magyarországra! Kiadva a Világos melletti táborban 1849. augusztus 12-én.
A katonai és civil diktátor: Görgei Arthur" (Országos Széchenyi Könyvtár)
- Görgei az oroszokkal, hónapokkal korábban (júniusban) lezárt megegyezésének megfelelően, a Paskievics herceggel folytatott előzetes megbeszéléseihez tartva magát, megszervezte a feltétel nélküli fegyverletételt. Paskievics Rüdiger orosz tábornokot jelölte ki, hogy a magyar hadsereg őelőtte tegye le a fegyvert. De Görgei és közvetlen bizalmasai, Perényi Zsigmond, Stuller Ferenc, valamint a mellette lévő osztrák titkosügynökök féltek a fegyverletételtől, az ágyúval, fegyverrel rendelkező magyar hadsereg reagálástól, egy kitöréstől. Ezért a seregtesteknek indulási parancsot adtak. A katonák azt hitték, hogy vagy támadásra mennek Rüdiger ellen, vagy, hogy egyesülnek Bem, Dembinszky, Kmety, Kazinczy, Stein Miksa, Perczel és Wysoczky már egyesült seregeivel.
A sereget meg kellett fosztani vezéreitől is. Ezért kiválasztották az Aradtól 25 km-re, északra lévő kastélyt Simándon (Világos-Arad-Simánd egy háromszög 3 csúcsán van), a Bohus-kastélyt, s Görgei odarendelte Csány Sándort, Nyári Pált, Nagysándor Józsefet, Leiningent, Pöltenberget, Kiss Ernőt azzal, hogy Rüdiger odajön személyesen tárgyalni.
- A honvédsereg semmit nem tudott Görgei tervéről. *„Hozza rendbe mindenki ruháját és tisztogassa meg fegyvereit*" – ez volt a napiparancs. Azt gondolták, mindez csak előkészület a másnapi nagyobb hadművelethez. Önfeledt nyugalommal épp fegyvereinek a tisztogatásával foglalatoskodik a legénység. Szent-Anna irányából ellenséges csapatok fegyvere csillan meg. Orosz lovasság, amely hosszú, kígyózó vonalban Arad felé húzódik. Felbolydul az egész tábor. Majd hírnök száguld Simándra, a főhadiszállásra: Itt az orosz!
Ámde Görgeitől az a rejtélyes parancs érkezik, hogy a sereg maradjon csak nyugodtan, s tartózkodják az ellenségeskedéstől. De hát akkor mi ez? Hiszen körülkerít a muszka! – kiáltják mindenfelé. A lázadás hírére nyeregbe pattant az egész táborkar, s gyors ügetéssel siettek a veszedelem színhelyére.
- Görgeit kétoldalt Földváry Károly ezredes és Zerdahelyi Ince tüzérparancsnok kísérte. Görgei a tábor legszélső zászlóalja előtt hirdette ki a következőt:
„Holnap délelőtt a császári orosz hadsereg előtt letesszük a fegyvert. A fegyverletétel ezen férfiak (a mellette állókra mutatott, aki lehorgasztották fejüket) tanácsa és beleegyezésével történik, ezeknek, akik hazaszeretetüknek sokszoros bizonyítékát adták. Ismerem azonban a honvédség prókátor szellemét, tudom, hogy lesz sok hős, aki meg tudná menteni a hazát. Még most van idő, ha érzi magában valaki, hogy meg tudná menteni a hazát, felszólítom, hogy lépjen ki! No, nem jelentkezik senki? Úgy, hát ismételve mondom, hogy holnap tíz órakor a közlendő parancs szerinti rendben letesszük a fegyvert. A legénység 15 napi zsoldot, a tisztek 1 havi zsoldot kapnak, felét magyar bankjegyben, felét ezüstben. Rendelem, hogy mindenki engedelmeskedik, mert a legkisebb ellenszegülést halállal fogom fenyíteni."
Azzal megsarkantyúzta lovát és kíséretével együtt sebesen ellovagolt. A legénység felháborodással fogadta hírt, rendfokozat nélkül azt ordították, hogy ez árulás.
- A helyzetet Székely József tüzérszázadosa következőképpen értékelte:
„Előttünk a világosi roppant hegy, hátunk mögött az orosz, jobbról a Maros-folyó. Azon túl az osztrák hadsereg. Szépen benn vagyunk a kelepcében. Biztosabban ki sem lehetett volna számítani. Itt egyéb menekvés nem volt: vagy meghalni

dicsőségesen, vagy a fegyvert lerakni gyalázatosan. Ez utóbbira immár jobban voltunk kvalifikálva, mint az előbbire. Jöjjön, aminek jönni kell! – ez hallatszott minden ajkon."

- Ez után Danielis János ezredes a hadipénztárból kifizette a honvédeket, de a közhonvédeknek csak 5 napi zsoldot adott Kossuth-bankóban. (Haynau rendeletére ez már nem volt forgalomban, semmit nem tudtak érte venni, sőt börtön, akasztás, vagy kényszersorozás járt a birtoklásáért.)
Majd Görgei parancsára szabadon engedtek minden orosz és osztrák hadifoglyot. Minden császári és orosz tiszt és közkatona a magyar hadipénztárból kapott egyaránt 20-20 forintot aranyban. Az elbocsátott osztrák hadifoglyok kistafírozására ekkor 12.000 db ezüst huszast költött, aminek értéke 2.400.000 forint. (Egyetlen magyar - se tiszt, se közhonvéd - nem kapott egyetlen ezüstöt, vagy aranyat!) Ez után Danielis összesen 160.000 Ft összeget adott át Görgeinek, felét aranyban, felét papírpénzben (az átvételi nyugta ránk maradt).
- Erdélyben Stein Miksa ezredes seregét Lüders 25.000 fős seregével üldözi. Stein Szászsebesnél és a kenyérmezei síkon oly súlyos vereséget szenved, hogy Déváig fut.

731./ 1849. augusztus 13.
Kisjenő: Görgei vendégségben Rüdigernél.
Görgei átadja az oroszoknak a magyar tisztikar és a képviselők névsorát.
Görgei parancsa minden alakulat és vár parancsnokához a fegyverletételre.
A *„Világosi"* fegyverletétel. Paskievics győzelmi jelentése a cárnak.
- Görgeyt és kíséretét reggel egy orosz tiszt Rüdiger kisjenői főhadiszállására kísérte. Miután Rüdiger Kisjenőn Görgeit, hadsegédjét, Kempelen Károlyt, 4 tisztjét, valamint Zichy Ferenc osztrák császári biztost megvendégelte, Görgei átadta Rüdiger tábornoknak a magyar kormány és az összes országgyűlési képviselő és minden erdélyi, világosi, munkácsi várszolgálatos tiszt névsorát. Az áruló dokumentum Oroszországban, eredetiben megtalálható. (Moszkva, Hadtörténeti Levéltár).
- Görgei futárokkal az ország összes harcoló alakulata parancsnokának névre szóló írásbeli parancsot küld, hogy tegyék le a fegyvert, s feltétel nélkül adják meg magukat.
Például, Klapkának ekkor azt is megírja, hogy serege előtt Erdély felé nyitva az út, seregével bevonulhatna Dévára, amely vár uralja a Maros völgyét, ő azonban le fogja tenni a fegyvert. Azért, mert Kossuth nem őt nevezte ki fővezérré, hanem Bemet.
„Kossuthnak ez a gaztette oka az ő fegyverletételének." (Idézet Görgeitől.)
Tehát, Görgei maga írja, hogy nem volt olyan katonai kényszerhelyzet, ami miatt le kellett volna tenni a fegyvert.
- Ezen a napon, Aradon Damjanich egyszerre kapja meg Görgei megadási parancsa mellett Rüdiger orosz tábornok írásbeli felszólítását is, hogy adja föl Arad várát.
- Rüdiger Görgeinek adott válaszát egyeztette Paskieviccsel, amit Frolov orosz tábornok, Rüdiger vezérkari főnöke kb. 13 órakor hozott meg Simándra, több orosz tiszt s egy kozák csapat kíséretében. Görgei láthatólag nagy örömmel fogadta Frolov érkezését, s rögtön szobájába vezette, ahol négyszemközt hosszasan tárgyalt vele.
- A fegyverletétel 15 órakor kezdődött, a Világostól 13 km-re ÉK felé lévő Nagyszőlősnél, a Kisjenőről Zarándon át és Világosról Új-Pankotán át Borosjenőre vezető út találkozásánál, Szőlős déli csücske és a világosi utat keresztülszelő csatorna közötti mezőn.

Világosi fegyverletétel: Pankota és Szőllős között, az úttól nyugatra.

Görgei elvágtatott a felsorakozott hadsereg hosszú arcvonala előtt. Arany sujtásos vörös egyenruhában volt, a fejéről lelógó kék selyemkendő palástként borította hátát, arab háremnőt idézve. Az orosz tábornok előtt leszállt a lováról és megalázkodóan meghajolva átnyújtotta kardját.
Ekkor jött a parancs, hogy: *„Fegyvert gúlába!”* Erre minden zászlóalj az üres közbe lép s gúlába helyezte fegyverét. A tölténytáskákat csomóba hányták. A honvédek nem voltak hajlandók fegyverüktől megválni, a legtöbb eltörte kardját. Sok néhány lépést félre lép és golyót röpített a fejébe. Majd a lovasság lefegyverzésére került sor. Elhangzott Görgei utolsó parancsa: *„Le a nyeregből!”* A huszárság leugrott a lóról, s a kardot a nyeregkápához akasztotta. Muszka katonák vezették el egyenként a huszárok lovait. Az oroszok leltári jegyzéket vettek fel az átvett seregről.
Tisztikar: 11 tábornok, u. m. Aulich, Görgei, Kiss Ernő, Knezich, Lahner, Leiningen, Lenkey, Nagy Sándor, Pöltenberg, Schweidel és Török, 1.426 főtiszt és törzstiszt.
Legénység: 23.163 gyalogos, 4.830 lovas és 2.551 tüzér. Fölszerelés: 144 ágyú, 20.395 lőfegyver, 3.235 pisztoly, 6.783 kard, 7.012 ló, 28.063 ágyútöltény, 34.500 puskatöltény, 42.700 pisztolytöltény, 13.848 tölténytáska és 60 hadilobogó.
Különféle: Egy hidász-vonat 84 emberrel és 82 lóval, 252 társzekér 244 emberrel és 800 lóval; a pótlovazó parancsnokság 3 szekere, 16 emberrel és 28 lóval.
Az egész sereg tehát, mely Világosnál letette a fegyvert, 32.659 fő.
A teljes hadsereg zászlóaljanként elvonult az orosz tábornokok fényes csoportja előtt. Az elvonulókat két oldalról kozák katonaság vette közre és kísérte szoros őrizetben. A lefegyverzett huszárság elvonultatása este 6 óráig tartott, és elhelyezésük egymástól oly nagy messzeségben történt a síkságon, hogy a szétszórt csoportok egymást nem is látták. A lefegyverzett 33.000 főnyi sereget 15.000 fős orosz sereg kerítette be, s 70 töltött ágyú torkolata meredt a fegyvertelen tömegre.
- Ezután a lefegyverzett honvédsereget 4 lovasezred és 1 tüzérdandár kísérte Zarándon keresztül Sarkadra, hosszú, kígyózó menetben.
- Paskievics még aznap futár útján győzelmi jelentést küld a cárnak:

> *„Császári Ő felségének, a minden oroszok Cárjának – Varsóban!*
> *Magyarország felséged lábai előtt fekszik. A lázadók kormánya leköszönt hatalmáról és azt Görgeire ruházta. De Görgei a felkelők főerejével az orosz hadak előtt letette a fegyvert, s példáját kétségtelenül csakhamar követni fogják a többi felkelő csapatok is. A kapituláció fölötti alkuvással megbízott tisztek késznek nyilatkoztak, hogy a mi, vagy az osztrákok biztosaival a többi csapatokhoz mennek és azokat is a fegyverletételre reábírják.*
> *Van szerencsém császári felségedet értesíteni, hogy Görgei egyetlen föltétele az engedelem, hogy a fegyvert felséged hadai előtt tehesse le. Megtettem a szükséges intézkedéseket, hogy a felkelősereg Rüdiger által, ki a lefegyverzéssel bízatott meg, haladéktalanul körülkeríttessék.*

A foglyok s egyéb felkelőcsapatok kiadását illető rendelkezések iránt az osztrák sereg főparancsnokával teszem magamat érintkezésbe. Görgeit pedig főhadiszállásomra hozattam, ahol felséged rendelkezéséig marad.

Főhadiszállás, Nagyvárad augusztus 1/13. 1849. Paskievics"

732./ 1849. augusztus 14.
Simánd: A tisztikar letartóztatása. Görgei újabb pénzfelvételei.
Nagyvárad: Kincstári vagyon juttatása Görgei feleségének.
A magyar államkincstár átjátszása Haynaunak.
Kisjenő: Görgei átadása Paskievicsnek.
Nagyvárad: Görgei cári kegyelmet nyer.
Arad: Damjanich válasza Rüdigernek.
Fölrobban Déva-vára.
Teregova: Kossuth válasza Bemnek.
Lugos: Guyon válasza Haynaunak.
Osztrákellenes felkelés Székesfehérváron.
Az oroszok elhajtják a hadifoglyokat.

- E nap reggelén egy orosz különítmény Simándra vonult, bekerítette a kastélyt, ahol a magyar tisztikar volt összegyűjtve, s a tábornokokat letartóztatták. Rüdiger a foglyokat Kisjenőre, addigi szállására szállíttatta, ő pedig Simándon beköltözött a Bohus-kastélyba.
- Görgei Arthur tábornok ekkor Danielis János ezredes hadipénztárnoktól 2.000 körmöci aranyat vett át, ami ellenében az alábbi szövegű nyugtát adja:

„Nyugta: Kétezer darab dukátról, amelyet kiállítója Danielis ezredes főintendáns Úrtól a mai napon hiánytalanul és készpénzben átvett.

Kelt Kisjenőn, 1849. augusztus 14-én. Görgei Arthur tábornok."

Ez a 2.000 arany hatalmas összeg. (A nyugta Szentesen, a Városi Múzeumban van.)
- Ugyanezen a napon Duschek pénzügyminiszter zárt csomagban Kempelen Károllyal 1.000 aranyat küldött Nagyváradra, Görgei feleségének.
- Duschek Ferenc pénzügyminiszter Görgei parancsának megfelelően hintón tartott a magyar államkincstár ládájával Lugos felé. Az Arad és Lugos közötti országúton Haynau katonái várták, s így a vele levő iratokat és az államkincstárt, köztük a Zichy-féle gyémántgomb-készletet átadta Haynaunak. Szemere Bertalan miniszterelnök szerint a pénztárban 12,5 millió frank értékű arany és ezüst volt, a gyémántokon és egyéb tételes ékszereken kívül. Duscheket haditörvényszék elé állították, de csak rövid ideig szenvedett fogságot. (Mindvégig Habsburg-ügynök volt.)
- Rüdiger Görgeit és 5 közvetlen kísérőjét a saját kocsiján Nagyváradra vitette, ahol átadták Paskievicsnek Ettől fogva Görgei Paskievics személyes védelmét élvezte.
- Paskievics közölte Görgeivel, hogy a cár megkegyelmezett neki, s csak Ferenc József válaszára vár. Ha nem kapna Ferenc Józseftől kegyelmet, akkor sem szolgáltatják ki, mert akkor Oroszországba viszik. Görgei felajánlotta, hogy akkor ő, mint tiszt, szívesen szolgálná a cárt a hadseregben. Paskievics közölte, hogy olyan ember szolgálatára, aki elárulta hazáját, nem tartanak igényt. Ekkor Paskievics adott Görgeinek 500 orosz arany rubelt a nagyváradi költségei fedezésére.
- Aznap este nagyváradon Paskievics herceg győzelmi bált adott, amelynek díszvendége Görgei Arthur volt. Azonban ott Görgei botrányt csinált, mivel karddal az oldalán, és abban a bizonyos vörös huszáregyenruhában jelent meg. Paskievics elvette a kardját, mondván, hogy egy fogoly ne viseljen kardot, s elzavarta átöltözni azzal, hogy megtiltotta, hogy ezt az egyenruhát viselje.
- Damjanich hadikövetek útján adott választ Rüdiger ultimátumára. Rüdiger erről ezt jelentette:

„Azok a hadikövetek, akik Arad helyőrsége küldött hozzám, kijelentették, hogy a helyőrség a meghódolás feltételeként ragaszkodik az amnesztiához, és a várból teljes katonai tiszteletadással való kivonuláshoz, és emiatt kezdeményezésemre Görgei ismét levelet írt Arad parancsnokának, melyben a kényre-kedvre történő megadásra próbálta rábeszélni."

- A Dévai-fellegvár, ahová Stein Miksa seregével menekült, ezen a napon a levegőbe repült. Az egész őrség, 114 ember, a romok közt lelte halálát. Stein nyomában az orosz sereg nyomult, így seregének itt sincs maradása.

- A gyorsfutár Karansebes és Mehádia közt, Teregován találja Kossuthot, aki Bemnek a következőleg válaszol:

„Bem altábornagy úrnak. Teregova, aug. 14. 1849.

Személyes biztonságommal mitsem gondolok. Meguntam az életet, mert látom, hogy hazám szép építménye, s vele az európai szabadság szentsége nem elleneink, hanem saját testvéreink miatt önmagától összeomlik.

Épp azért nem az élethez való gyáva ragaszkodás ösztönzött távoznom, hanem a meggyőződés, hogy jelenlétem hazámra nézve károssá vált.

Jelenleg egyszerű polgár vagyok és semmi más. Lugosra mentem, hogy megnézzem, miképp áll ott a dolog s minő erőre lehetne még számítani a harc folytatása esetén. Vécsey tábornok seregét jó rendben találtam, s jó szelleműnek, de a többieket teljes felbomlásban. Dessewffy, Kmety kijelentették, hogy ez a sereg nem fog küzdeni többé, hanem az első ágyúlövésre szétszalad. Az élelmiszer teljes szűkiben, s kizárólag harácsolásra vagyunk utalva. Nyomorult mód, amely a népet ellenségeinkké teszi. A bank Aradra szállíttatott, tehát Görgei hatalmába került. Meggyőződésem, hogy azon esetre, ha Görgei megadja magát, a lugosi tábor 24 óráig nem tartható, hiányozván az élelmi eszközök. Egy sereg requirálás, adóztatás által tarthatja ugyan magát ellenséges földön, – de nem saját honában!

Én részemről sohasem nyújtok kezet saját népem elleni erőszakos rendszabályokhoz. Szívesen megszabadítanám saját életem feláldozásával, – de elnyomni soha! Láthatja altábornagy úr is, hogy ez lelkiösmereti dolog. Nem tehetem, hogy tegnap lelépvén, a kormányt ma ismét magamhoz ragadjam. Ha a nemzet és sereg másként határozna: ugy ez a dolog is más színt öltene. De a Görgei seregének is, mindnyájok közt a legvitézebbnek is bele kellene egyezni. Különben csak egyszerű polgár vagyok, s mint ilyen sohasem kölcsönzöm bár passzív jelenlétemet a nép elleni terrorizmus, pusztítás, rablás, requirálás, elnyomatás rendszabályaihoz.

Ha Görgei serege is fölszólít, hogy a kormányt visszavegyem, ha önnek sikerül néhány hadimunkálatot végrehajtani, ha a hadsereg élelmezése a nép ijesztése és elnyomása nélkül is biztosítva leend, ha a pénzsajtó dolgozhatik és rendelkezésemre áll; – e három föltétel alatt a nemzet szavára visszavenném, ha nem: nem. Reám nézve a háború nem cél, hanem mód a hazát megmenteni, ha e célomhoz nem juthatok, nem fogok kezet nyújtani, hogy a háború, egyedül a háború kedveért folytattassék. Azt tanácslom tehát Önnek, mint jó polgár és becsületes ember, hogy népképviselőkből alakítson bizottmányt, mert csak a szuverén hatalom rendelkezhetik a nép felett. Küldjön Komáromba és Péterváradra futárokat, hogy tartsák magokat, biztosítsa magát az aradi várparancsnok együttműködése iránt. Mindenekfelett ez szükséges, nem az én jelenlétem. S mivel ön most a nép elleni erőszakos rendszabályokhoz kénytelen nyúlni, jelenlétemmel sohasem nyújthatnék olyanokra segédkezet.

Fogadja a legmélyebb tiszteletemet. Kossuth Lajos”

- Haynau Guyonnak, mint a Déli-hadsereg parancsnokának megadásra felszólító ultimátumot küldött, amire Guyon ezt a sajátkezűleg írt választ küldte:

„A déli magyar hadsereg parancsnokától.

Az osztrák cs. k. reserve-sereg parancsnokához. 1849. aug. 14-dikén, éjfélkor.

Önnek ma reggel kelt azon felszólítását, melyben engem fegyverletételre szólít az Ön parlamentere, N. N. százados útján éppen most kaptam meg. Én azon magyar alkotmány védelmére fogtam fegyvert, melyre mi V. Ferdinánd őfelsége parancsára feleskűdtünk s én a Mindenható Isten színe előtt azt hiszem, hogy helyesen cselekszem.

Ha az osztrák császár az 1848. március 15-i alkotmányt biztosítaná s Magyarországon mindenki számára, kivétel nélkül bántatlanságot hirdet ki, akkor leteszem a fegyvert, s amennyiben parancsai az alkotmánnyal megegyezők, mindenben engedelmeskedem neki. Addig azonban az alkotmányt minden, kezeim közt lévő hatalommal védem s az osztrák hatalomnak az utolsó ember elestéig s az utolsó csepp véremig ellene szegülök.

A lugosi táborból: gr. Guyon, tábornok és seregparancsnok.”

Hát, egy angolból magyarrá lett ember a világosi fegyverletétel másnapján, osztrák és orosz seregekkel körülvéve így válaszol. Mint majd látjuk, embereivel átvágja magát az oroszok által megszállt Erdélyen, majd megmenti Bemet és Kmetyt, s embereit átvezeti Törökországba. Ebben az országban róla egyetlen utca, vagy tér nincs elnevezve. (Szobrot Görgeinek!)
- Klapka komáromi kitörését követően Székesfehérváron felkelés tört ki, amit Falkenhayn vezérőrnagy katonái fojtottak el. Letartóztatták Gáncs Pál, Havelka Ferenc, Hübner András, Kuczka Mihály, Uitz Ignác és Varga Mihály, helyi lakosokat. A hadbíróság mindegyiküket fegyveres lázadásban való részvételért halálra ítélték, s a pesti Újépület mögött főbe lőtték.
- Poujade bukaresti francia konzul jelenti Tocqueville külügyminiszternek, hogy az Erdélyben ejtett hadifoglyokat az oroszok Havasalföldön és Moldván keresztül Csernovicba hajtják. Az oroszok által nem osztrák felségterületen elfogott, vagy oda kihajtott hadifoglyokkal másként bántak, mint azokkal, akiket osztrák felségterületen fogtak el.
Amikor Ferenc József a 1849. május 19-én aláírt minisztertanácsi jegyzőkönyv szerint katonai segítséget kért a cártól, Ferenc József levélben maga kérte, hogy a cár a magyar rebelliseket izolálja el Szibériában, Távol-Keleten, Kamcsatkában. Ezen felül Ausztria pénzügyi kölcsönt kért és kapott I. Miklóstól, amit vissza kellett fizetni. Oroszországban 1861-ig a jobbágyot adták vették, mivel a munkaképes munkaerőnek szabott ára (*obrok* = megváltási díj) volt. Ez a díj megdrágította a bérmunkára felhasznált jobbágy munkaköltségét.
Az obrokfizetés megváltható volt. N. Muravjov - a Kelet-Szibériai kormányzó – kénytelen volt megfizetni a hadseregnek az Irkutszki Kormányzóságba véglegesen odatelepített magyar hadifoglyok létszáma után járó megváltási díjat. A cár a hadifogolyként jobbágymunkára elszállított magyar rabok árát be kellet, számítsa az osztrák törlesztésbe. Az orosz adminisztráció érdekelt volt az olyan nyilvántartás eltüntetésében, amit az osztrákok az elszámoláskor számításba vehettek, vagyis érdekeltek voltak a foglyok elhurcolásának eltitkolásában. (A hadjárat végén az oroszok szigorúan elszámoltak az osztrákokkal, pl. az osztrák fennhatóság alatti lengyel felkelés orosz leverésének a költségét is a magyarokkal megfizetendő tételekhez számították.)

733./ 1849. augusztus 15.
A honvédek sorsa.
Nagyvárad: Görgei ismét felszólítja levélben Damjanichot.
Kolozsvárt beveszik az oroszok. Stein Samu seregével a határszélre húzódik vissza.
Dembiński és Mészáros Lázár emigrációja.
Erdély: Lugosi csata.
- A többi magyar tiszt, akik Görgei tanácsára Világoson megadták magukat, reggel szintén Nagyvárad felé indíttattak el, de Nagyszalontáról váratlanul Sarkadra s onnan Gyulára vitettek, ahol augusztus 23-án orosz kézből osztrák felügyelet alá kerültek, hogy rajtuk nemsokára Aradon beteljesedjék tragikus sorsuk.
- A fegyverletétel után 30.000 honvédot kényszersoroztak a császári hadseregbe. A tapasztalt honvédek növelték az osztrák hadsereg harci értékét, s fontos szempont volt az is, hogy ily módon ellenőrzés alá kerültek azok a fegyverviselt veteránok, akik esetlegesen egy újabb magyarországi felkelés katonai bázisát jelenthették volna.
Ha Görgei nem akart harcolni, miért nem oszlatta fel a hadsereget, s miért nem eresztette szélnek a katonaságot, hogy mindenki menjen, amerre lát? Szétszéledt volna a hadsereg, s az osztrákok nem tölthették volna ki bosszújukat a paraszti tömegen. De akkor a Habsburg elesik egy 30.000 fős kényszersorozott hadseregtől, amit Itáliában vetett be, és Magyarországnak megmaradt volna 30.000 fiatal, erős, nemzőképes fia. De akkor Görgei haszna és a magyar nemzeten ejtett sebe is kisebb lett volna.
- Petőfi István is jelen volt a világosi fegyverletételnél. Büntetésből őt is beorozták közlegénynek a császári seregbe. 1853-ban politikai szervezkedés vádjával 3 évi sáncmunkára ítélték, amit Theresienstadtban és Prágában töltött le. Szabadulása után még Brünnben kellett folytatnia a kényszer-katonáskodást. Szendrey Ignácnak közbenjárására 1857-ben szabadon engedték, s Gaylhoffer János dánosi birtokára került nevelőnek. 1858 őszétől a csákói birtok ispánja lett. Részt vett a Békés vármegyei Gazdaegylet, majd 1867-től a Békés megyei Honvédegylet munkájában.

- Vörösmarty is jelen volt a világosi fegyverletételnél. Előbb bujdosott, miközben kislánya meghalt, majd Pesten, a katonai törvényszéken föladta magát.
- Gróf Teleki Sándor is jelen volt a világosi fegyverletételnél, ahonnan az Aradi-várba börtönözték be, onnan azonban sikerült megszöknie. Az Arad, Békés és Csongrád vármegyei tanyákon bujkált és mint Knicanin szerb tábornok kocsisa, jutott Belgrádba, onnan Konstantinápolyba. Ez alatt itthon a császári haditörvényszék halálra és jószágvesztésre ítélte s „in effigie” föl is akasztatta.
- Duka Tivadar is jelen volt a világosi fegyverletételnél, ahonnan az oroszok fogolyként hajtották a Kárpátok hágója felé, hogy Szibériába deportálják. (A Habsburgok és az MTA szerint ilyesmi egyáltalán nem történt.) Megszökött és emigrált. Drezdában, Párizsban, majd Londonban élt.
- Görgei Paskievics személyes kívánságára, Nagyváradról, Paskievics szállásáról, ismét levelet ír Damjanichnak, hogy adja át az Aradi-várat, de most az oroszoknak. A levelet Paskievics parancsára Buturlin tábornok vitte, és adta át személyesen. De nemcsak Aradra írt újra, hanem Komárom, Munkács és Pétervárad parancsnokainak is.
- Rüdiger tábornok jelentése Haynaunak:

> *„Azok a hadikövetek, akiket Arad helyőrsége küldött hozzám, kijelentették, hogy a helyőrség a meghódolás feltételeként ragaszkodik az amnesztiához és a várból teljes katonai tiszteletadással való kivonuláshoz. Emiatt Görgei ma levelet írt Arad parancsnokának, melyben a kényre-kedvre történő megadásra próbálja rábeszélni.”*

- Baudisz orosz követ személyesen tárgyalt Damjanich-csal, ami eredményeként megegyeztek, hogy 17-én 15 órakor úgy adják át Aradot az oroszok részére, s hogy a legénység a váron belül hagyja a fegyverét, a tisztek megtarthatják kardjukat, a személyes ingóságait mindenki magával viheti, s az oroszok még aznap Sarkadig elkísérik a vár kivonult állományát, hogy vigyázzák biztonságát.
- Baudisz értesítette a megállapodásról Haynaut és Schlicket. Haynau tombolt dühében, hogy a magyarok az oroszoknak adják át a várat, és azzal fenyegetőzött, hogy felmondja a szövetséget az oroszokkal és az osztrák sereggel Aradnál megtámadja az orosz hadsereget. Schlick Rüdigerhez fordult segítséget kérve Haynau ellen. Rüdiger megfenyegette Haynaut, s 2 óra haladékot adott arra, hogy írásban visszavonja fenyegetőzését, s vegye tudomásul Arad feladásának feltételeit.
- A cár e napon kapta meg Paskievics 13-i győzelmi jelentését, s így kiáltott fel:

> *„Micsoda nagy szerencséje van ennek a Paskievicsnek!”*

Ugyanis már épp le akarta váltani. Miklós cár a hadjárat lassú és ingatag menetével egyáltalán nem volt megelégedve, s a közelgő tél nagyon távol táborozó hadseregre nézve semmi jót nem ígért. Egy csúfos vereségnek nézett elébe. Az orosz hadsereg vezetői közt egyre gyakoribb volt a viszálykodás. Paskievics herceget leplezetlenül szidták az alárendeltjei, sőt már elfogására készültek. A cár bizalmatlan volt iránta, s Rüdiger parancsot is kapott, hogy vegye át tőle a fővezérletet s a hadsereget épségben vezesse haza Magyarországból. Paskievics herceget a Világosi-fegyverletétel mentette meg.
- Stein Samu üldözött serege (kb. 6.000 ember) már nem akar újabb harcba elegyedni, ezért Stein a határszélre, a Branyiszka-szoros rejtekei közé húzódott.
- Dembiński a feleségével és Mészáros Lázár együtt elsőkként emigráltak. Mint kereskedők, kocsin ülve civilben, néhány kísérőjükkel, akik mint lócsiszárok, léptek Oláhországba. Útlevelekkel is el voltak látva. A török őrség tisztjei tudták a két menekülő tábornok kilétét, mert ajándékvétel ürügye alatt fegyvereiket elszedték, s még aznap a határszélhez közeli Turnuseverinbe, egy veszteglőbe szállították őket.
- E napon Urban Grottenhielm orosz tábornok a Mezőségen átvonulva a Kolozsvári várat elfoglalta. Kemény Farkas várkapitányt, a megfutott védelem parancsnokát (ugyanaz a Kemény Farkas, aki nem érkezett meg a Segesvári csatába) fatális baklövése miatt leváltják. A sereg Bánfihunyadon Gál Sándor seregével egyesült.

- Lugosi csata: Bem úgy döntött, ha másképp nem megy, akkor kormány nélkül harcol tovább. A déli hadsereg a temesvári csata után Lugosig hátrált. Vécsey, Kmetty és Guyon roppant erőfeszítést tettek, hogy a szétfutó hadat újra összetereljék. S ez sikerült is, ismét 25.000 harcosunk állt fegyverben. A legnagyobb baj, hogy nincs élelmiszer. Lugosban az oláh lakosság a magyar sereg közeledésének a hírére bőséges gabonagyűjteményeit elásta, kénytelenek voltak szabad ég alatt kötetlen sebbel az oláhok telt gabona-vermei felett éhezni. Haynau csapataink üldözéséhez fog. Két hadtestet (Ramberg és Lichtenstein) küld utánuk. Ramberg 15-én éri utol őket s rájuk tör. Kmetynek jut a nehéz sors, hogy seregünk vonulását fedezze. S e feladatnak sikeresen felel meg. Az osztrákok nem mertek előnyomulni, s csak ágyúharcra szorítkoztak. De nem igen találtak, viszont a mi 12 ágyúnk roppant pusztítást tett soraikban. Besötétedvén, az ellenség fölhagyott üldözésünkkel. Ez a sikerült csata bátorítólag hatott csapatainkra, s reménnyel vonultak Facset felé.
- Azonban Facsetra érve az a megdöbbentő hír terjed szét, hogy Kossuth elhagyta az országot. Látták Lugoson keresztül, menekülni. És nemcsak Kossuth ment el, hanem a tábornokok is, Dembinszky és Mészáros is. És csakhamar köztudomású lett a világosi fegyverletétel is, mivel Görgei megírta Vécseynek. Mire Facsetra vergődött a sereg, ismét felbomlott a rend. Az éhező sereg zűrzavaros össze-visszaságban a város utcáin táboroz, a tisztikar pedig Vécsey Károly tábornok kocsija körül vitázik a teendőkről. Kilenc órakor Bem kopott hintója érkezik Vécsey kocsija mellé, s Bem száll ki belőle. Az ősz vezér tört németséggel így szól:

> *„Uraim, a kormány nevében jövök önökhöz, mint főparancsnok. Az összes zászlóaljak, huszárszázadok és ágyúütegek parancsnokait ezennel fölszólítom, hogy holnap reggel hat órakor csatarendbe álljanak. Erdély felé, Dobrára fogunk menni.”*

Baljóslatú csönd követi e szavakat, majd egy ezredes lép elő:

> *„Altábornagy úr! Mi kormányt többé nem ismerünk. A kormány bennünket gyalázatosan elhagyott. Nem volt ereje azon ügy végrehajtására, melyet mi oly dicsően kezdtünk meg, s melyért mi szívünk vérével áldoztunk. A sereget a legtermékenyebb vidéken éhezni hagyta. S nemcsak erélytelen volt a külellenség irányában, de a nemzet erejét, mely oly bőven kínálkozott, nem tudta kihasználni. A kormány méltatlannak bizonyult arra a nagy föladatra, mit a sors nékie kiszabott.”*

Helyeslő moraj zúg végig a körben.
Erre Bem:

> *„De hát miért szaladnak önök? Harcoljanak, s a seregnek lesz kenyere. Egy szaladó sereg, mindig éhezik, míg a győző sereg mindig jól van lakva.”*

Erre Vécsey tábornok ezt mondta:

> *„Altábornagy úr! Mi Dobra felé nem megyünk. Mi átkelünk a Maroson és Görgei fölhívását fogjuk követni.”*

Bem figyelmeztette Vécseyt, ha megtagadja a parancsát, akkor áruló. Válaszul Vécsey Görgeitől kapott, neki szóló levelét vette elő a zsebéből, s közölte:

> *„Nem tudom, lehet-e azt árulónak nevezni, ki a haza kormányának engedelmeskedik inkább, mintsem egy külföldről jött tábornoknak, kinek akkor is érdekében állhat a harcot folytatni, midőn a haza azt már károsnak tartja. Görgei tábornok nekem megparancsolta, hogy egyesítsem seregemet az övével, s megígérte, hogy állásomat és rangomat a jövőben az oroszok útján biztosítja.”*

Bem ezen nagyon megdöbbent, zavarba jött s szokott erélye elhagyá. Megkérdezte a Vécsey mellett álló tábornokokat, hogy mi a véleményük. Lázár Vilmos és Dessewffy Arisztid is Vécseyvel egy véleményen volt. Bem belátta, hogy hiába minden. Egy sereg, melynek tisztjei így gondolkoznak, nem tartható többé együtt.

> *„Uraim, én sem gyilkos, sem hóhér nem vagyok. Az ügy, amelyért küzdünk, szabad harcosokat kíván. Újólag felhívom önöket, hogy aki velem akar tartani, az holnap reggel készen álljon az indulásra, Dobra félé, ahol sokkal jobb és kedvezőbb a hadállás. Ne higgyék önök, hogy gyöngék vagyunk. Ha az oláh egész éven át kukoricaliszttel, máléval elélhet, akkor a katona is megelégedhetik ideig-óráig ilyen koszttal.”*

Bem seregét otthagyta a Görgeihez átálló tábornokoknak, s Dobra felé indult. László Károly 25 emberével itt csatlakozott Bemhez, ahol még Guyon és Kmety csapata tartott ki.

734./ 1849. augusztus 16.
Nagyvárad: Paskievics levelei.
Erdély: Vécsey útja Borosjenőre, Lázár és Dessewffy útja Karánsebesre.
Orsova: Perczel Miklós emigrációja.
Facset: Bem seregének felbomlása.
Erdély: Marosszlatinán az oláhok leölik Madách nővérének családját.
Klapka kivonul Győrből és visszavonul Komáromba.

- Paskievics herceg levelében Ferenc József császárnak (franciául):

„Felséges Úr, a felkelés főhadserege letette a fegyvert. Feltétel nélkül megadta magát császári és királyi felségednek. Görgei 11 tábornokkal, valamennyi tisztjével, 32.600 katonával fogságba került. Legyen szabad felséged nagylelkűségéhez folyamodnom azoknak érdekében, akik elsőként szakítottak korábbi hibáikkal és példát mutattak az engedelmességhez való visszatérésre. Hangozzanak el felséged trónusának magasából a megbocsátás és feledés szavai.” (Bécs, Állami Levéltár)

- Paskievics herceg levelében Haynau osztrák tábornokhoz (franciául):

„Tábornok Úr! Volt szerencsém tájékoztatni nagyméltóságodat Görgei feltétlen megadási ajánlatáról. Gróf Rüdiger tábornok úr időközben értesítette Önt, hogy a hadsereg, amelyet ez a hadvezér vezényelt, valóban letette a fegyvert. Görgei a sorozatosan elszenvedett vereségek ellenére még mindig 33.000 emberrel rendelkezett a forradalom legjobb csapataiból és 140 ágyúval. Védhette volna magát, egyesülhetett volna más lázadó hadtestekkel, sok vér elfolyhatott volna még, és elhúzhatta volna a háborút, amely ősszel és az éghajlat miatt vészthozó lehetne hadseregeinkre nézve. Lehetetlen, hogy hálát ne érezzünk Görgei és tisztjei iránt meghódolásuk miatt. A honvédtiszteknél hősiességük iránti tiszteletből meghagytuk kardjaikat.” (Bécs, Hadi Levéltár)

Ezt a levelet egy Kechly nevű orosz futár vitte Haynaunak, aki izgalmában még a követ előtt felbontotta és fennhangon olvasta. Mikor oda ért az olvasásban, hogy a magyar tisztek tiszteletből megtarthatták kardjukat, Haynau magánkívül így ordított fel:

„Hát azoknak a suszteroknak meghagyták a fegyvereiket?”

Az orosz Kechly németül is megértvén, hogy ez voltaképp szemrehányás az oroszok engedékenységéért, ezt felelte vissza németül:

„A magyar tisztek korántsem suszterok, hanem derék, lovagias férfiak.”

Ez a válasz végkép kihozta sodrából Haynaut, s gőgösen kérdezte a futártól:

„Mit ért ön a derék, lovagias férfiak kifejezése alatt?”

Kechly, hogy véget vessen az osztrák fővezér hetvenkedésének, így vágott vissza:

„Derék, lovagias férfiúnak én azt tartom, aki, ha fegyver van kezében, megveri az ellenségét. Mivel pedig a magyarok önöket folytonosan jól elverték, ők kétségtelenül derék és lovagias emberek.”

Mintha jéghideg vízzel loccsantották volna nyakon Haynaut. Összeszedte magát, s csak ennyit mondott:

„Az osztrák fővezérrel szemben tanúsított ezen a vakmerőség majd elveszi méltó büntetését. Megkérem Rüdiger tábornok urat, hogy vonja önt példásan felelősségre.”

S a panasz el is ment, mire Rüdiger maga elé idézte a fiatal tisztet.

„Panasz van reád. Valld be őszintén, micsoda tiszteletlenséget követtél el Haynauval szemben!”

Erre Kechly elmondta körülményesen az esetet. Rüdiger elnevette magát.

„No, nézd csak! Milyen fiatal legényke, s mégis mily talpraesett választ tudott adni Haynaunak. Ha szükség lesz reá, megint csak téged küldelek hozzá.”

- Paskievics herceg levelében a cárnak (oroszul):

„Ami Görgeit magát illeti, tekintettel arra, hogy ő nemcsak saját seregével tette le a fegyvert, hanem közreműködött Arad megadásában, levelet írt Komáromba, Klapkát is igyekezett a vár feladására bírni és más fölkelő osztagoknak is tanácsolta a fegyverletételt, és Császári Felséged június 10-i elhatározása alapján

őt, két testvérét és három hadsegédét itt Nagyváradon, saját főhadiszállásomon tartom.”

(Szentpétervár, Történelmi Levéltár)

- A Bem seregét elhagyó Vécsey Károly, Lázár Vilmos és Dessewffy Arisztid seregével Facsetról Karánsebesre vonult. Itt seregükhöz csatlakozott még Török János alezredes 3.000 emberrel, így a megadásra készülők létszáma 6.000 fő volt. Közben az oláhok a seregből több magyar katonát agyonvertek. Karánsebesről Lázár Vilmos két tisztet küldött Görgeihez, hogy a fegyverletétel valóságáról meggyőződjön. A kiküldött tisztek helyett egy osztrák tábori követ jelent meg azzal felszólítással, hogy adják meg magukat az osztrákoknak. Ebbe Török János és serege nem egyezett bele, mert ők csak az oroszoknak akarták letenni a fegyvert.
- Perczel Miklós, Perczel Mór öccse, néhány tiszt kíséretében átlépte Törökország határát. Amint átkeltek, a török őrsereg ünnepélyes tisztelgéssel fogadta őket. Viszonzásául Perczel és társai igen szép és drága fegyvereiket a török tisztek és vámosok közt ajándékképen kiosztották. Csibukozás utána török huszárok Turnuseverinbe kísérték őket.
- Bem tábora Facseten már hajnalban indulásra kész. Mikor megindultak, felbomlott a rend, mivel Facsetról az egyik út jobbra, Erdélybe visz, a másik Borosjenőnek. Egyik rész követi Bemet, a másik Görgei hívására visszatért megadni magát Világosra. Sokan eldobálván fegyvereiket, hazaindultak. De voltak, akik déli irányba, Törökország felé vették az irányt.
- Guyon tábornok néhány tiszttel vászonkabátban, rangjelek nélkül a Borosjenő felé vezető úton megindult 8.000 fős tömeget igyekezett visszaparancsolni, majd a Facset melletti csatornán átvezető hidat bontani kezdte, hogy Borosjenő felé, a megadás útjára senki ne mehessen. Csakhogy ez mit sem használt, mert a megadási föltételben állhatatos csoport a folyón is keresztülgázolt. Ezzel a déli honvédsereg nem is kétfelé, hanem öt-hat részre oszlott.
- Frummer alezredes 2.000 emberrel Hátszegre ment. A lengyel légió és az olasz önkéntesek Visoczky tábornok és Vogtner alezredes vezetése alatt Mehádia felé vette az irányt. Kmety hadtestének többsége felbomlott, csak egy kisebb csapata maradt.

Bem körül 2.500 harcos marad, köztük Guyon Richárd és csapata. Arra gondoltak, hogy még van haderő: Gál Sándoré a Székelyföldön, Stein Miksáé Szászsebes körül, s Kemény Farkasé Kolozsvárott.
- Madách Imre nővérét, Madách Máriát és annak férjét, Balogh Mankobükki Károly honvéd őrnagyot, valamint tizenöt éves fiukat Marosszlatina mellett oláh parasztok brutális kegyetlenséggel meggyilkolták.
- Klapka megszálló csapata Görgei parancsa után kivárt, végül a győztesen elfoglalt Győrt feladta, s visszavonult Komáromba.

735./ 1849. augusztus 17.
Arad föladása. Paskievics újabb levele Haynaunak.
Bánfihunyad: Stein Samu határőr serege megszökik.
Bem megkezdi a kimenekülést. Az Erdélyi Hadsereg leteszi a fegyvert.
Hadifoglyok szállítása Moldván – Bukovinán keresztül keletre.
Orsova: Kossuth és Perczel Mór elhagyja Magyarországot.

- Délután 3 órakor a Baudisz követtel történt megegyezésnek megfelelően Damjanich átadta Arad várát Buturlin orosz tábornoknak. A leltár szerint az átadás alkalmával 3.768 honvéd, 143 tábori ágyú, 300 várágyú, fél esztendőre való élelmiszer s nagymennyiségű lőkészlet volt. A lefegyverzett várkatonaságot Sarkad felé elkísérték, a tisztikart pedig Gyulára.
- Azonban az oroszok átadták Aradot az osztrákoknak, akik 2 óra múlva Schlick tábornokkal az élen, harsogó zene kíséretében bevonultak a várba.
- Gróf Teleki Sándor honvéd ezredes kiszökött az aradi várból és külföldre távozott.
- Paskievics herceg levele Haynaunak:

„Úgy gondolom, közölnöm kell Nagyméltóságoddal azokat az adatokat, amelyeket Görgei szolgáltatott nekem a különböző lázadó hadtestek elhelyezkedéséről és számbeli erejéről. Görgei Perczel, Wysoczki, Kmety és Vécsey, aki Temesvár körülzárásával volt megbízva, csapatainak töredékét 20-25.000 emberre becsüli, akik ma Lugos körül egyesültek. Görgei azon kívül kijelentette, hogy Bem, aki

személy szerint Radnára ment, hogy találkozzon Kossuthtal, őneki azt írta augusztus 12-én, hogy 50.000 ember áll a rendelkezésére, és elindította őket, hogy egyesüljenek. Görgei semmi hitelt nem ad Bem kijelentésének, és azt úgy tekinti, mint egyikét a vezér túlzásának. Úgy gondolja, hogy Bem csapatainak töredékei, melyek ma Maximillian Stein ezredesre vannak bízva, nem képeznek többet, mint 7-8.000 ember. Egy csapat kb. 1.500-as létszámú, mely Inczédy ezredes alá van rendelve, Belényes mellet kell mutatkozzon. Csapataimból egy különítményt küldök, hogy megfigyeljék e csapat mozgásait."

(Bécs, Hadi levéltár)

- Bánfihunyadon Gál Sándort választják a kolozsváriakkal egyesült sereg élére. De este Grottenhielm csapatai megtámadják a sereget, s csak nagy nehézségek árán tudják megvédeni Bánfihunyadot. Este megérkezik a hír Világosról, hogy már nincs magyar hadsereg, nincs kormány. Katasztrofális a hír hatása.
- Stein Samu 1.000 fős serege megszökött, csak 9 fő maradt.
- Bem maradék serege is megtagadja a további harcot, sőt, egy csoport kísérletet tett arra, hogy elfogják, hogy átadják az oroszoknak. Bem e sem nem remélt, se meg nem érdemlett eset folytán megszomorodott, hős szíve megtörvén, a magyarok fegyverletételi alkuját tovább nem hátráltatta. Beke ezredest bízza meg, hogy az Erdélyi Hadsereg nevében Lüders előtt letegye a fegyvert.

Csak 9 fiatal tiszt jelentkezett Bemnél, hogy ők hajlandók vele tovább harcolni. Bem közli velük, hogy a fiatal életükre még szüksége lesz a hazának, ezért ő kivezeti őket az országból, hogy életüket megmentség a jövőnek. Erre Wappler ezredes tizedik tisztként 500 Nádor-huszár élén jelentkezett Bemnél, hogy ők gondoskodnak a katonai kíséretéről. Hozzájuk csatlakozott még 200 székely honvéd, egy szakasz lengyel dzsidás és még 20 tiszt, köztük Guyon és Kmetty.

- Brassai Samu, Bem tisztje Szatmár és Máramaros megyében bujkál.
- Lüders elfogadja Beke ezredes megadási ajánlatát, s délután 6 órakor előtte az Erdélyi Hadsereg maradéka leteszi a fegyvert. A kapituláló sereg 7.760 közlegényből és 350 tisztből áll. Agyújuk 64 db. A lefegyverzett honvédség zöme Gyulafehérvárra szállíttatik, a kisebb rész Nagyszebenbe kerül.
- Timoni bukaresti osztrák konzul írásban tudatja Schwarzenberg osztrák miniszterelnökkel, hogy az oroszok 3.000 fogoly felkelőt Brassóból Havasalföldön és Moldván keresztül Bukovinába hajtanak. Jelenti továbbá, hogy a moldvai helyi hatóságok arra kaptak az oroszoktól utasítást, hogy biztosítsanak szállást és ellátást 3.000 hadifogoly számára, akiket Erdélyből Oroszországba szállítanak. Lüders az erdélyi hadszíntéren önállóan intézkedett. Nem adta át az osztrákoknak sem a zsákmányolt fegyvereket, sem a hadifoglyokat.

Bukovinában már működött egy vasútvonal, amit az orosz hadsereg használt felvonulásra, hadtápra, majd kivonulásra. Ezen Erdélyből, Havasalföldön és Moldván keresztül jelentős hadifogoly-szállítás folyt Oroszországba. Az orosz katonák a magyar hadifoglyokat Csernovitz utcáin kordékhoz láncolva hajtották Bukovina felé, az oláhok gúnyolódása közepette.

- Kossuth a Dunán Orsovánál török földre lép. Arcát, szakállát teljesen elváltoztatta. Egy török halász vitte át csónakon a török oldalra. Csak a titkára, Szöllősy volt vele. A törökök Kossuthot szoros katonai őrizettel vitték Turnuseverinen keresztül Vidinbe.
- Perczel Mór 2.000 főnyi honvéddel átlépte a török határt. A törökök őket is Vidinbe vitték. Az emigrálók közt volt Kálózdi János cigányprímás is, aki Dembińsky seregének karmestere volt. Kálózdi János ott volt a Múzeumkertben, amikor Petőfi elszavalta a *„Nemzeti dalt"*, s engedélyt kapott Petőfitől, a vers megzenésítésére. Emigrációja idején előbb a londoni Alhambra Színház karmestere, majd a kínai császári hadsereg főkarmestere volt. 5 nyelven beszélt.
- Az osztrák és az orosz konzul azonnal követelte a töröktől a magyar honvédsereg minden tagjának kiadását, de Fuad efendi, bukaresti török követ ezt megtagadta.

736./ 1849. augusztus 18.
Komárom: Klapka megtagadja Görgei parancsának végrehajtását.
Erdély: Gál Sándor seregét az orosz kiűzi Bánfihunyadról.
Bem úton Törökország felé. Kmety megmentése.

- Komáromban Aschermann Ferenc ezredes volt a várparancsnok, s Klapka György a seregparancsnok. Komáromban ekkor 25.000 katona állt fegyverben. Klapka részére ezen a napon adta át Iszakov orosz tábornok Görgei írásbeli parancsát Komárom feladására, de ő ennek végrehajtását megtagadta. Iszakov ezt írta jelentésében Klapka reakciójáról:

> *„Nem tudok róla, hogy Görgei megadta magát. De, ha letette a fegyvert, akkor elárulta közös ügyünket, s akkor maga ez a tény feloldoz bennünket az alól a kötelezettség alól, hogy neki, mint főparancsnoknak engedelmeskedjek."*

- Lugoson Vécsey serege elválik a Dessewffy és Lázár vezette seregektől. Az utóbbiak Karánsebes felé tartanak, míg Vécsey Borosjenő felé.
- Amikor Bánfihunyad körül reggel újra megdördülnek az orosz ágyúk Gál Sándor honvédsége kedvtelenül áll a csatasorba. Eleintén védekezik, de csakhamar megszalad. A győztes Urban Grottenhielm egész Csucsáig kergeti őket, ahonnan Zsibóra vonulnak tovább, s ott csatlakoznak Kazinczy Lajos hadtestéhez.
- Bem és csapata Hátszegen, Karánsebesen keresztül akar a Vaskapuhoz jutni. De mindenütt osztrák katonaság van. Járatlan utakon haladva jutnak a Mörul nevezetű román-faluba, ahol épp a megérkezésük pillanatában ítélkezik a vérszomjas oláh csürhe Kmety és kilenc társa fölött. Kmety már Facsétról elindult Karánsebes irányában a határ felé 12 emberével (Kun Anzelm őrnagy, Szauter Ferencz százados, Platthy százados, Árvay László főhadnagy, Magyary Lajos hadnagy, … stb.) Zsidóváron németek fogták őket üldözőbe. Lovaiktól kénytelenek voltak megválni, s a hegyek közt gyalog mentek tovább. Hosszú bolyongás során 2 társuk el is pusztult, s e napon a határszéli Mörulba érkeztek vesztükre. Az oláhok elfogták őket és éppen egy ólba zárva akarták őket elégetni, amikor a pópa a Bemmel és Guyonnal vonuló lengyel dzsidásokat osztrák ulánusoknak nézték, s bejelentette, hogy magyar rebelliseket tartanak őrizetben, akik fölött már meghozták az ítéletet. Guyon közölte, hogy az önbíráskodás tiltva van, s átveszi a foglyokat. A pópa kelletlenül, csak a fegyverek fenyegetésére adta át a foglyokat. Kmetyék így menekültek meg.

737./ 1849. augusztus 19.
Délvidék: A Szent Korona mentése.
Karánsebes: Lázár és Dessewffy seregének fegyverletétele.
Vécsey hadi ellátmányát az osztrákok megszerzik.

- Szemere Bertalan, Grimm Vince (aki a Kossuth-bankók grafikusa volt, később Párizsban világhírű sakkozó lesz) és Házmán Ferenc szekéren mentik azt a lezárt ládát, ami rejti a koronát és a koronázási jelvényeket.
- Lázár Vilmos ezredes, akit Bem az orsovai út védelmére küldött ki, nem törődve Bem parancsával, Karánsebesen seregével Wallmoden osztrák tábornok előtt lerakta a fegyvert. A létszám a csatlakozott Török-féle dandárral együtt: 5.000 ember, 42 ágyú. De Lázár 25 tisztje, félve az osztrákok bosszújától, nem adták meg nekik magukat, s Hátszegre vonultak, ahol Hasford orosz tábornok előtt jelentkeztek azzal a kéréssel, hogy vegye át őket a cári hadseregbe, sorkatonai szolgálatra.
- Szintén ekkor adta meg magát Lichtenstein herceg biztatására Dessewffy Arisztid tábornok. A foglyokat Temesváron helyezték el. A tisztikart – közte Lázár Vilmost és Dessewffyt – néhány nap múlva az Aradi-várba szállították.
- Vécsey és serege óriási nehézségekkel küzdve nyomult Borosjenő felé. Ezen a napon összes poggyászuk, több mint 2.000 társzekér a portyázó osztrákok zsákmányául esett.

738./ 1849. augusztus 20.
Nagyvárad: A lengyel lovasszázad fegyverletétele.
Vécsey serege Borosjenőre érkezik.
Orosháza: Kossuthné bujkálása.

- Vécsey Károly tábornok serege, hogy a baja-szlatinai úton előhaladásukat megkönnyítsék, kénytelenek voltak ágyúikat a hegyszakadékokba hányni. 76 ágyújuktól szabadultak meg így. Ez után teljesen felbomlott a rend. Nem volt ez többé hadsereg, csak agyonkínzott embereknek szánandó csoportja. Este érkeztek meg Borosjenőre.
- Kossuthnét keresteti Haynau. Ha megtalálják, biztosan kivégzik. Orosházán egy asztalosnál húzódott meg.

739./ 1849. augusztus 21.
Komáromi fegyverszünet.
Borosjenő: Vécsey leteszi a fegyvert.
Hátszeg: Frummer leteszi a fegyvert.
Juta és Pest: Statáriális kivégzések.

- A Komáromhoz vonuló osztrák sereg parancsnokával Klapka egy, 1949. szeptember 02-ig tartó fegyverszünetet köt.
- Vécsei Károly tábornok, a Bemtől Facseton elszakadó seregével Borosjenőn az oroszok előtt feltétel nélkül lerakta a fegyvert. Átadatott: 505 tiszt, 7.443 közvitéz, továbbá 1.067 ló, 2 ágyú, 400 különféle fegyver és 8 hadizászló.
- Frummer alezredes látván, hogy semmi remény, Hasdorf orosz tábornok előtt Hátszegen letette a fegyvert. Seregének száma: 1 honvédzászlóalj, 9 vadászosztály, 4 huszárszázad, összesen 1.800 ember, s 8 ágyú. A lefegyverzett honvédsereget Gyulafehérvárra szállították.
- A Somogy megyei Juta község jegyzőjét, Nagy Istvánt Haynau pribékei főbelőtték, mert elmulasztotta eltávolítani a templom ajtajáról Noszlopy Gáspár kormánybiztos császáriak elleni harcra felhívó proklamációját, s mert nem hirdette ki a faluban a császári kiáltványokat.
- Mezey József Kajászószentpéter jegyzőjét, mint a helyi népfelkelés vezetőjét a statáriális bíróság halálra ítélte és Pesten, az Újépület mögött főbe lőtték.

740./ 1849. augusztus 22.
Pest: Br. Perényi kivégzése. Hg. Batthyány Kázmér jelképes kivégzése.
Orsova: A Szent Korona első elrejtése.
Czetz János bujkál és emigrációba vonul.
Komárom ismételt körülzárása.
Osztrák „generalpardon”, s Lüders fogolypolitikája.

- Báró Perényi Zsigmondot, aki a debreceni nagytemplomban felolvasta a trónfosztás szövegét, ezen a napon felakasztották. Herceg Batthyány Kázmért, aki a Szemere-kormányban vállalta a külügyminiszterséget, e napon jelképesen felakasztották, miközben Szemere társaságában épp menekült.
- Orsován Szemere Bertalan a koronaékszereket tartalmazó vasládát Grimm Vince, Fülep Lipót kormánybiztos és Házmán Ferenc közreműködésével egy elhagyott, üres ház szobájának földes padlója alá elásták, a gödör fölött tüzet rakva tüntették el a friss ásás nyomait. Azonban a császári kémek gyanút fogtak, ráástak a tűzrakás maradványára, de nem ástak elég mélyre. Ezért másnap újra kiásták a ládát, hogy másik, biztonságosabb helyet keressenek.
- Czetz János lovasbalesete után Magyarországon bujkál. Tiszti uniformisát egy paraszttal gazdaruházatra cserélte, majd Pest-Budán egy előkelő úrnő inasaként Bécsbe jutott, ahonnan Olmütz, Breslau, Berlin érintésével Hamburgba utazott, ahol már barátai, gróf Bethlen Gergely, Karatcsay és Asztalos ezredes várták.
- Az osztrák hadügyminisztérium intézkedik, hogy Komárom ismét körül legyen zárva. Oda rendelik Nobilis altábornagyot, Nugent táborszernagyot és Grabbe orosz tábornokot is. Ekkor 60.000 orosz-osztrák harcos 154 ágyúval táboroz Komárom körül.
- Az osztrák minisztertanács ezen a napon hozzájárult ahhoz, hogy az újonnan kinevezett erdélyi osztrák főparancsnok, Wohlgemuth tábornok ígérjen általános amnesztiát (*generalpardon*) a fegyverüket letevők részére. Erről értesítették Lüders tábornokot, miközben az a hír – vagy csapda - nyilván nem jutott el a harcoló székely és magyar alakulatokhoz. Ez Lüders számára megteremtette a jogi feltételét is annak, hogy azok a felkelők, akik letették a fegyvert - félve az osztrák büntetőszázadokba való besorozástól – az orosz szolgálatra nála jelentkezőket állományába vette, akikkel irreguláris alakulatait kiegészítette, vagy vállalták az Oroszországba való áttelepülést, aminek Erdélyben Mária Terézia óta már kialakult hagyománya volt. (Az állomány kiegészítéséhez azért fűződött érdek, mert a cári kitüntetés, birtokadományozás alapja az alacsony veszteség volt. A hadjáratban résztvevő orosz csapatok hivatalos veszteséglistája – a seregben tomboló kolerajárvány nélkül is - feltűnően, gyanúsan alacsony.) Huber, galaci osztrák konzuli jelentésében felhívta a figyelmet arra az orosz hadseregben általános gyakorlatra, hogy a személyük elbujtatásában érdekelt hadifoglyok tömegesen vállalják a ténylegesen elesett katonák neve alatti szolgálatot, hiszen még zsoldot is kapnak.

741./ 1849. augusztus 23.
Mehádiai-csata (a szabadságharc utolsó csatája).
Szemere miniszterelnöki ajándéka a szultánnak.
Bem, Guyon és Kmety közös serege Törökországba jut.
Az osztrákok börtönbe vetik a magyar vezetők családtagjait.
Ruszkabánya: Maderspacné megkorbácsolása, Maderspach öngyilkossága.

- A Veress Sándor vezetésű Bihari 27. honvédzászlóalj megütközött a Kornya és Teregova felől üldöző császári sereggel. Mehádia fürdőhelyen kerül sor az egész napos ütközetre.

A helyettes osztrák parancsnok, Vogtner ezredes. Haynau Mertens alezredest 4.000 főnyi sereggel és 20 ágyúval küldi a Mehádiában táborozó lengyel légió felszámolására. A délelőtt megkezdett harc késő estig tart, de az osztrákok az erősítés ellenére sem érnek el eredményt. Az éjszaka folyamán Vogtner a légiót Orsovára vonja vissza. A Mehádiai-csata volt a szabadságharc utolsó ütközete.

- A lengyel légiót Bem mindjárt a temesvári csata után a határszélre küldte, hogy biztosítsa menekülőiknek a Törökország felé vezető utat. A dandár, amelyhez az olasz légió is csatlakozott, mintegy 2.000 főnyi. Ágyúja: 16.
- Szemere Bertalan, mint magyar miniszterelnök, herceg Batthyány Kázmér, mint a kormány külügyi és kereskedelmi minisztere, a kormány nevében 13 db díszágyút feldíszíttetett, s személyes ajándékul megküldte a szultánnak, a magyar menekültek bebocsátást kérve.
- Bem katonai kíséretével, köztük Guyon Richárd és Kmety György csapata, a Baja-di-Rima nevezetű falunál léptek török területre. Guyon kíséretében emigrált Sági Balogh János prímás egész zenekarával. Miután évek múlva amnesztiával hazatért, Ipolyságon volt prímás, s megszerkesztette az első cigány-magyar szótárt.
- Haynau csendőrei a Dunántúlon elfogják Kossuth gyerekeit, akik az Ihász-családnál rejtőzködnek. Ugyancsak letartóztatják gróf Guyonnét, Splényinét, gróf Perczel Miklósnét, Szabónét gyermekeikkel. Pozsonyban, a várbörtönben tartják őket fogva. Bírói ítélettel valamennyit teljes vagyonelkobzásra ítélték.
- Haynau Ruszkabánya főterén meztelenre vetkőztetve, nyilvánosan véresre vesszőztette Maderspach Károlyné Buchwald Franciskát, mert korábban Bemnek és Kmetynek, majd a menekülő Kossuthnak és kíséretének utolsó magyarországi napjuk éjszakáján szállást adott. A férj, Maderspach Károly nem tudta elviselni a feleségét ért megaláztatást, és még ugyanebben az órában egy, a saját gyárában készült mozsárágyúval agyonlőtte magát.

(Legyen átkozott minden Habsburg, neve és emléke!)

Maderspach Károly kohómérnök az íven függő vonórudas acélhíd feltalálója. Tervezett és épített hidat Lugoson a Csuka-patak felett, Herkulesfürdőn a Cserna-folyó felett és Karánsebesen a Temes felett. 1839-ben ő is pályázott az állandó Pest–budai Duna-hídra. A szabadságharc kezdetétől fogva a ruszkabányai vasgyárával átállt ágyúgyártásra.

A magyargyűlölő és kegyetlen Haynau megszégyeníti és megbotoztatja Maderspach Károlynét

(nem saját kép)

Maderspacné nyilvános megkorbácsolása.

742./ 1849. augusztus 24.
Munkács kitart. A zsibói fegyverletétel.
Temesvár: Kossuth és Berzenczey jelképes felakasztása.
A Szent Korona elásása. Szemere és kísérete Törökországba érkezik.
A mehádiai hadsereg Törökországba nyomul, s ott leteszi a fegyvert.

- A Munkácsot körülvevő Karlovics orosz altábornagy parlamenter útján bejuttatja Munkácsvárba Görgei fegyverletételre felszólító magyar (!) nyelvű levelét:

> *„Megerősítem, hogy Kossuth, Szemere, Batthyány Kázmér, Horváth Mihály miniszterek megszöktek, a többi fogva van. A tábornokok fele szintén megszökött, a fele fogva. Minden magyar fegyveres erő le van fegyverezve. Arad vára is megadta megát feltétel nélkül az orosz hadvezérnek. Komáromot és Péterváradot kivéve semmiféle pont nem létezik Magyarországon, mely vagy orosz, vagy osztrák hatalmában ne volna. A körülményekből következik, hogy bizony Munkács vára sem fogja megmenteni ügyünket, s őrnagy Úr aligha fog okosabbat cselekedni, mint ha a várat az orosz hadierőnek általadja.*
> *Nagy-Váradon. Görgei Arthur"*

- A vár parancsnoka, Mezősy Pál őrnagy azt válaszolta, hogy:

> *„Görgei altábornagy levelét nem ismerjük tőle írottnak, ezért így előttünk érvénytelen. A várat semmi szín alatt fel nem adjuk, azt utolsó csepp vérünkig megvédjük. Utolsó esetben készek vagyunk a várat levegőbe röpíteni."*

- Kazinczy Lajos tábornok Zsibón, Wesselényi Miklós kastélyában találkozik Gál Sándorral, akitől átveszi a parancsnokságot. De hamarosan megérkezik hozzá Grottenhielm orosz tábornok követe, s fegyverletételre szólítja fel. Majd jön gróf Korniss, aki Görgei hasonló tartalmú levelét kézbesíti. Görgei levelében azt ígérte, hogy minden magát megadó tisztet az oroszok kárpótolják Kossuth bankóval, s az oroszok átveszik a tiszteket.

Kazinczy rögtön kész volt a megadásra. Formaságból haditanács elé terjesztette ugyan a dolgot, de a mellékszobában várakozó orosz hadikövetnek értésére adja, hogy rendelkezzék velük. A megadás hírére vad, őrjöngés tört ki a táborban, s a tisztikar kivételével az egész 9.000 fős sereg megszökött. Gál Sándor is elszökött. A magukra hagyott tisztek a Wesselényi-kastély lovagtermében gyűltek össze, s Grottenhielm tábornoknak átadták kardjaikat. A tisztek száma: 100. Ezen felül 56 ágyú, 76 láda lőpor, s különféle fegyver esett az oroszok zsákmányául. A tiszteket Váradon átadták az osztrákoknak.

- Kossuthot és Berzenczey Lászlót jelképesen felakasztották, nevüket bitófára felszögezték.

- Szemere és társai a Cserna-patak torkolatánál, az Alton-hegy lábánál (a templom előtti km-kőtől 1849 lépésre), a senki földjén, - mivel ezen a területen sem az Oszmán-, sem a Habsburg Birodalom közigazgatása nem működött - a koronaékszerek vasládáját két fűzfa közé elásták.
- Miután Szemere a befogadást illetőleg megnyugtató választ kapott a helyi török kormányzótól, 2.200 fős seregével, s személyes kíséretével még ezen a napon Orsovánál Törökország területére lépett.
- A Mehádia felől vonuló magyar sereg Veress Sándor vezetésével, 3 zászlóalj, 1 vadászezred, valamint az olasz- és a lengyel légió átnyomult a határon és a török hadsereg előtt letette a fegyvert. A törökök lefegyverezték a hadsereget, s az embereket majd Turnu-Severinen, Kalafaton át Vidinbe vitték, majd Silistrán keresztül a Várna melletti Sumla táborába gyűjtötték, ahová szeptember közepén érkeztek.
- Veress Sándor Bukarestben telepedett le, háza évtizedeken át a magyar emigráció találkozóhelye volt.

743./ 1849. augusztus 25.
A tábornokperek kezdete.
Arad: Kazinczy Lajos kivégzése.
Temesvár: Murmann Sámuel kivégzése.
Élet a vidini táborban.
Nagyvárad: Hír érkezik Paskievicshez, hogy Görgei megkapja a császári kegyelmet.

- Kiss Ernő altábornagynak, volt cs. kir. ezredesnek a perével kezdődtek meg a tábornokok elleni eljárások. Kiss 1849 januárja óta nem teljesített fegyveres szolgálatot, viszont ő volt a legmagasabb rangú olyan fogságba esett cs. kir. tiszt, aki mindvégig kitartott a magyar oldalon.
- Az oroszok Kazinczy Lajos ezredest átadták Clam-Gallas cs. kir. vezérőrnagynak, aki Aradra szállította, ahol felségsértés bűnében találták vétkesnek, s az Aradi-vár sáncárkában főbe lőtték.
- A temesvári haditörvényszék halálra ítélte és kivégezte a temesvári csatában fogságba esett Murmann Sámuel nemzetőr őrnagyot, nyugalmazott cs. kir. főhadnagyot.
- E napon 8.000 magyar menekült Törökországból visszatért Magyarországra, s feladta magát.
- Vidinben, a törökök által kijelölt gyűjtőtáborában 3.615 magyar, 738 lengyel és 493 olasz menekült volt.
- Az oroszok követelték a magyar menekültek kiadását és háborúval fenyegették meg a törököket. Erre az angolok és a franciák háború esetére szövetséget ajánlottak Törökországnak.
- Megérkezett a hír Nagyváradra, Paskievics főhadiszállására, hogy Ferenc József megkegyelmezett Görgeinek, s a Klagenfurt melletti Viktring faluban jelölt ki neki lakhelyet, ahová Andrássy Norbert osztrák őrnagynak kell őt elkísérni. Az osztrákok Görgeinek útiköltséget nem küldtek, mivel az elfogott Danielis és Duschek irataiból látták, hogy pénzzel jól el van látva. Paskievics felbosszankodott Ferenc József „méltatlan” eljárásán, s Görgeinek 600 arany rubelt adott útiköltségre, amit Görgei hálálkodva elfogadott.

744./ 1849. augusztus 26.
További tábornokperek.
Munkács vára megadja magát.
Nagyvárad: Haynau írásbeli rendelkezése Görgei elhelyezésére.

- További tábornokperek megkezdése: Aulich Lajos, Damjanich János, Dessewffy Arisztid, Knezić Károly, Láhner György, Leiningen-Westerburg Károly gróf, Nagysándor József, Poeltenberg Ernő, Schweidel József, Török Ignác vezérőrnagyok és Lázár Vilmos ezredes pere. Közülük a legmagasabb rangot (alezredes) ketten, Aulich Lajos és Török Ignác viselték a cs. kir. hadseregben, a legalacsonyabbat pedig Lázár Vilmos, aki rangjának megtartása nélkül kilépett hadnagy volt. Lázár „véletlenül” került ebbe a csoportba, hiszen nem is volt tábornok.
- Munkács várparancsnoka, Mezőssy Pál őrnagy meggyőződvén a Világosi-fegyverletétel igaz voltáról, este 7 órakor Karlowitz orosz tábornok előtt megnyitotta az erőd kapuit.

Föltétel nélkül. Az őrség: 32 tiszt, 329 közember. Ezen kívül átadatott: 23 ágyú, 600 különböző fegyver, 1 zászló, 12.000 töltény, s egy hónapra való élelmiszer.
- Görgei augusztus 27-én kapja meg a császári kegyelmi iratot:

„Csász, kir. hadsereg főparancsnoksága Magyarországon.Nr. 186. Titkos.
Görgei Arthur úrnak.
Ő felsége legkegyelmesebb uram és császárom vele született legfőbb kegyességéből bocsánatot ad Önnek. Ámde Magyarországon tartózkodnia Önnek meg nem engedtetik, hanem e célra más koronaország, mégpedig egyelőre Karinthia tűzetik ki, hova Ön, Andrássy cs. kir. őrnagy úr kíséretében haladék nélkül el fog indulni. Családját és poggyászát szabad magával vinnie.
Aradi főhadiszállás, aug. 26. 1849. Haynau”

745./ 1849. augusztus 27.
Pest: Szilágyi Lilla színésznő levele férjének.
- Bulyovszky Gyulának ezt írta Pestről:

„Lelkem Gyulám, nem képzelheted, mily rossz hatással hatott rám Görgei árulása. Dérinével három napig ki sem bújtunk a szobánkbul, mindig sírtunk.”

746./ 1849. augusztus 28.
Komáromi amnesztia.
Pest: Kivégzések.
Wienerneustadt: Bach egyszerűsítő javaslata.
Oroszok folytatják a magyar foglyok kitelepítését.
- Klapka és Haynau a Herkály-majorban felállított sátorban megkötötték a vár átadására vonatkozó szerződést. Haynau 500.000 Forint értékű Kossuth-bankót bevált Klapkának osztrák pénzre. A vár parancsnokává Haynau az osztrákok Simunich-ot nevezi ki.
- Pesten az Újépületben főbe lőtték Kantsur András szokolyai református lelkészt, mert a falu nemzetőrei nála helyezték el pénzes ládikájukat, s ezt nem jelentette a császáriaknak.
- Ugyane napon hajtották végre az ítéletet Schweitzer József nyomdászon, fegyverrejtegetésért.
- Az osztrák minisztertanácsi ülésen Alexander Bach kérte, hogy Haynau táborszernagyot hatalmazzák fel a halálos ítéletek meghozatalára, s ne kelljen a halálos ítéleteket előzetes jóváhagyásra Ferenc Józsefhez fölterjeszteni.
- Timoni osztrák konzul Galíciából jelenti, hogy az orosz Dunai Flottilla a magyar hadifoglyokat Erdélyből Oroszország belsejébe szállítja. A konzul szerint az orosz egységek nem minden foglyot adtak át az osztrákoknak, hanem kiszállították őket orosz felségterületre. A cári kormányzat akkoriban kezdte meg a munkaerő telepítést az Amur vidékére.
- Tekintettel arra, hogy az oláh felkelés a magyarok mellett legfőképp a székely határőrök ellen irányult, az oroszok a magyarokat és a székelyeket kiszállítás előtt úgy álcázták, hogy németként és lengyelként vették nyilvántartásba és szállították őket. A balti-német gondolkodású orosz tisztek számára egyébként a székelyek, a mezőségi magyarok nem számítottak magyarnak, mivel az oroszok minden nemzetiséget „undeutsch” nemzetiségűnek tudtak, hasonlóan az észt, lett, litván nemzetiséghez, miközben Oroszország amúgy sem ismerte el Erdély és Magyarország unióját.
- Az Alaszkát kezében tartó Amerikai-Orosz Társaság képviseleti irodát működtetett és hajóflottát állomásoztatott Odesszában, hogy a széleskörű toborzással összegyűjtött csoportokat szállítsa Kaliforniába és Alaszkába.

747./ 1849. augusztus 29.
Wienerneustadt: Haynau felhatalmazása.
Klagenfurt: Görgei elszállítása.
- Ferenc József felhatalmazza Haynaut, hogy a halálos ítéletek kegyelmi kérvényei ügyében saját hatáskörében döntsön, s a végrehajtott kivégzésekről csak utólag tegyen jelentést. Utasítja, hogy:

„Szorgalmától, körültekintésétől és energiájától várom az eljárásoknak a meggyorsítását és mihamarabb való befejezését. Külön kötelességévé teszem, hogy tekintsen el minden haszontalan és időt rabló formaságtól.”

Julius Jacob von Haynau.

A császári kamarilla a magyar nemzeti jelképeket betiltotta, a Kossuth-bankók használatát betiltották, begyűjtötték és átváltás nélkül megsemmisítették.
- Görgeit Krakkón és Bécsen át Klagenfurtba szállították. Csupán neje és orvosa, Markusovszky Lajos kísérte.

748./ 1849. augusztus 31.
Komárom: Haynau megadásra szólítja fel Klapkát.
- Haynau levélben magadásra, Komárom átadására szólítja fel Klapka Györgyöt. Levelének záradéka így szól:

> *„... Önt illetőleg, parancsnok úr, hozzátehetem, hogy abban az esetben, ha Komárom vára az osztrák csapatoknak haladéktalanul és föltétel nélkül átadatik, ön saját személyét illetőleg a legnagyobb megnyugvással számíthat nagylelkűségemre, egyébként is olyan ember lévén, aki mind ígéreteit, mind fenyegetéseit be szokta váltani. Tudomására hozom, hogy Görgei Arthur egy általam hozzá intézet levél szerint már teljes bocsánatot nyert.”*

Lám, Haynau Klapka esetében ugyanúgy a császár alteregója, mint Windisch-Grätz Görgei esetében. Haynau maga hivatkozik Görgei befejezett árulására, s az árulását követő kegyes amnesztiára. Görgei árulását csak hazaáruló társai tagadják.

749./ 1849. szeptember 03.
Vécsey perének kezdete.
- Ekkor kezdte el tárgyalni a hadbíróság Vécsey Károly gróf vezérőrnagy, volt cs. kir. őrnagy ügyét. Vécsey hat nappal a többiek után, Nagyváradon adta meg magát az oroszoknak (hadteste Borosjenőnél tette le a fegyvert), s némi késéssel adták át a cs. kir. hatóságoknak. Az ő ügyét valószínűleg azért is kezelték külön, mert Ferenc József fő hadsegéde, Karl Grünne gróf gyűlölte Vécseyt, s erre biztatta Haynaut.

750./ 1849. szeptember 05.
Délvidék: Péterváradi fegyverletétel.
- Pétervárad várparancsnoka, Kiss Pál ezredes Puffer osztrák tábornok előtt kegyelemre meghódolt. Az őrség 8.000 főnyi. A várban volt: 392 ágyú, 4.749 fegyver, nagymennyiségű élelem és sok lövőszer. Az osztrákok a legénységet és a tisztikart a várban fogolyként tartották fogva, majd a legénységet besorozták a birodalmi hadseregbe. Kiss Pált és a tiszteket a komáromi alku megszületéséig fogva tartották. Miután Komáromban úgy egyeztek meg, hogy a védők szabadon távozhatnak, a péterváradi tiszteket szabadon engedték. (Pétervárad, Újvidék városával szemben, a Duna szerémségi oldalán lévő „bevehetetlen” erőd és város.)

Pétervárad erődje

- Péterváradon, a vár feladásakor lepleződött le Gulyás Júlia hölgyhonvéd kiléte. Karcagi születésű hölgy, aki férje, Zábráczky János után ment a frontra, s férfi egyenruhában beállt a seregbe. Miután férje elesett a Piski csatában, a fiatal özvegy egyre vakmerőbb tettekre vállalkozott. A tiszttársai Zábráczky Gulyás Gyula néven ismerték. A Kápolnai csata ágyútüzében megsebesült. Tiszafüredre, Szolnokra majd Albertirsára ment seregével, ahol kórházba került elüszkösödött sebével. Felgyógyulása után az aradi várba, a tüzérekhez vezényelték, végül Péterváradon került fogságba. Börtönfogsága letöltése után Torbágyon telepedett le.

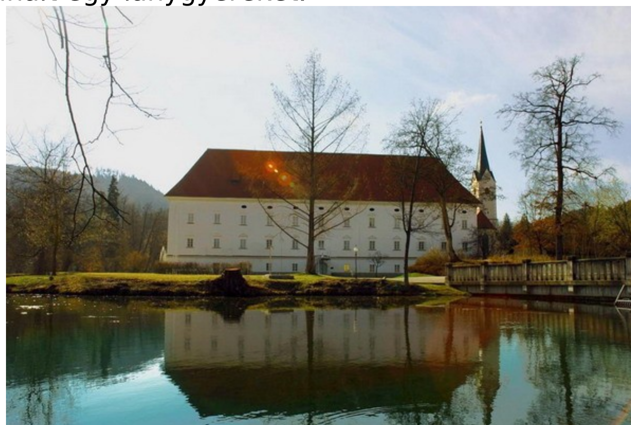
751./ 1849. szeptember 07.
Vértesboglár: Streith Miklós és König Mór kivégzése.
- A vértesboglári plébánost, Streith Miklóst és káplánját, König Mórt Haynau pribékei agyonlőtték, mert felolvasták a templomban a *Függetlenségi Nyilatkozatot* és megmagyarázták annak értelmét. A falu népét buzdították a fegyveres felkelésre, és fegyverhasználatra oktatták a népet.

752./ 1849. szeptember 12.
Selmecbánya: Gábel Mátyás kivégzése.
Washington: Lincoln kongresszusi beszéde.
Szemere Sztambulban.
Törökország: Kossuth megírja a *Vidini levelet*.
- A selmecbányai bányamesternél, Gábel Mátyásnál tartott házkutatás során fegyvert és Kossuth-bankót találnak, ezért Haynau pribékei a helyszínen agyonlőtték.
- Washingtonban, az USA kongresszusában egy képviselő, - Abraham Lincoln - beszédében követelte, hogy ismerjék el Magyarországot politikailag független államnak.
- Szemere Bertalan hajón Sumlából Sztambulba érkezik, ahol gróf Andrássy Gyula értesíti, hogy a díván határozott, s parancsba adta a török kormánynak, hogy minden magyart, aki át nem tér a muzulmán vallásra, azt ki kell adni az osztrákoknak, vagy az orosz konzulátusnak.
- Kossuth Vidinben megírja a: *„Követekhez és politikai ágensekhez Angol- és Franciaországban”* – című, német nyelvű, Lipcsében (Otto Wigand kiadása – 1849.) kiadott politikai felhívását. A műnek ez a hiteles kiadása, ami Kossuth német nyelvű, eredeti kézirata alapján készült, de majd amit 1850-ben Heckenast Gusztáv is Pesten kiad a német eredetit megcsonkítva, s a szöveg értelmét ferdítve, fordítva. A műről nagyon sokan sokat beszélnek, de kevesen olvassák el, pedig mindössze 11 oldalnyi A/4 méretű nyomtatott szöveg. Időrendben nagyon tömören végigveszi a szabadságharc 1,5 éves történetét, s feltárja a politikai-stratégiai döntések indokait, azok megvalósulását. Teljesen érthető, hogy egy kormányzó, amint megteheti, írásban beszámol elvégzett tevékenységéről, s írásban rögzíti a tényeket és a véleményét a kialakult történelmi helyzetről. Az írás azért fontos, mert nem megmásítható.
- Nos, Görgeiék gondoskodtak róla, hogy itthon egy meghamisított változatot adjanak ki. Majd csak 1936-ban jön rá **Kacziány Géza** a szöveghamisításra, s neki lesz köszönhető, hogy végre, először az eredeti szöveg magyar fordításban Magyarországon megjelenjen, rejtetten eldugva, a *„Görgeiről második könyvem”* – címmel írt, 52 oldalas könyvecske részeként. (Felelős kiadó: Ajtay Jenő - A Magyarok Lapja Nyomdai Lap- és Könyvkiadó Vállalat - Budapest). Persze, 87 év távolából már ez kit érdekelt? Erről ma is csak Katona Tamás és Hermann Róbert közvetítésével hallhat a nagyon nemzeti, nagyon magyar közvélemény, mert nem is tudja, hogy éppen a hamisított szöveggel tévesztik meg a Habsburg dinasztia mai bérencei.
- Kossuth joggal számított arra, hogy Anglia és Franciaország közbelép, s háborúval fenyegeti meg Oroszországot és Ausztriát, hogy Lengyelország felszámolása után megakadályozzák Magyarország felszámolását.
Azonban Anglia, - a világpolitika meghatározója - ebben az esetben nem alkalmazta a görög modellt, s nem tűrhette a rebellis magyarok világrend elleni lázadását, ezért cserbenhagyta a magyar emigrációt. Angliának egy erős Ausztriára volt szüksége Poroszország erejének állandó lekötésére, s Oroszország felé egy majdani erős ütközőállamra, amit Magyarország függetlenné válásával nem gyöngíthetett. Magyarországot a nagyhatalmak kapcsolták elválaszthatatlanul Ausztriához, hogy

sorsában osztozzék, s az Ausztriának szánt kártérítést is Magyarország testéből, országa népével fizettessék meg.

753./ 1849. szeptember 16.
Szemere és kísérete kihajózik Sztambulból.
- Szemere Bertalan, Ivánka, Bittó, Imrédy és Hajnik Pál egy francia gőzös fedélzetén elhagyja Sztambult.

754./ 1849. szeptember 17.
Klagenfurt: Testvéri gondoskodás Görgeiről (császári ellátás).
Viktring: Görgei naplókat és dokumentumokat hamisít.
- Görgei családjával a Klagenfurthoz tartozó Viktring községben nyert császári elszállásolást és ellátást, a Habsburg hercegi kastélyban. Költőpénznek osztrák altábornagyi nyugdíjat, évi 3.000 aranyforint összegű évjáradékot kapott. 1839 óta a Habsburg család folyamatosan folyósította részére a császári családi alapítvány hozamát. Kapott egy házat is tulajdonba, majd épített is egyet a névleges kisöccse, István nevére, de a hercegi kastélyban lakott.
Itt gondtalan életet élt: Feleségét két gyermekével véglegesen (válás és tartásdíj nélkül) örökre Lőcsére költöztette, közben az öccse feleségével együtt élve egy karintiai parasztlánynak is csinált egy lánygyereket.

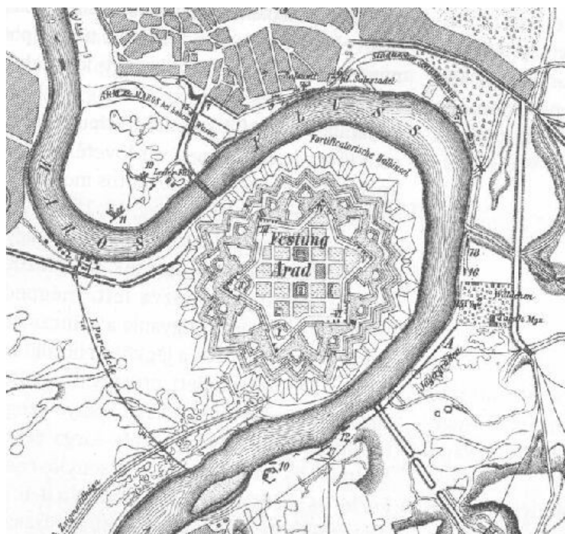
Görgei „száműzetése" ebbe a Habsburg hercegi kastélyba.

- Nekilátott és éveken keresztül folytatta a rebellis magyarok írásbeli hagyatékénak átírását, meghamisítását. Aradon összeszedték a kivégzett tábornokok naplóit és leveleit, amit elvittek Görgeinek, aki - a Viktringbe költöztetett, fizetett rendőrségi alkalmazottaknak diktálva – azokat átírta. A rendőrségi alkalmazottak között volt ál-Leiningen, ál-Batthyány Kázmér, ál-Szemere, ál-Perczel, … stb. Ilyen fizetett ügynök volt Zerffy Gusztáv, Bangya János, Pazziazzi, Felsenthal, Lauterbach.
- A tábornokok átírt naplóiban minden magyar tiszt nevetséges, gyáva, hazug, s jellemtelen, azonban mindenki egyöntetűen dicshimnuszt zeng Görgeiről. Csak az ő zsenialitását, bátorságát, hősiességét és férfiasságát magasztalja. Leiningen (aki házassága után néhány héttel állt be a honvéd seregbe, s azóta alig találkozott feleségével és kislányával) az átírt napló egynegyed részében homoszexuális rajongással ömleng Görgei zsenialitásáról és férfiasságáról. Olyan múltbeli személyes ügyek vannak a naplóban, amiket csak Görgei tudhatott önmagáról, Leiningen nem.
- Ugyancsak Görgei-himnusz betét került Klapka lipcsei memoárjába. Ezek a naplók egyértelműen Görgei hamisítványai, amely tényt történészeink figyelmen kívül hagynak.
- Akinek a naplójához Görgei nem jutott hozzá, vagy akiknek sikerült emigrálni, azok nevére az osztrák titkosrendőrségnél rendőrségi ügynöki beszervező iratot hamisítottak, amit úgy irattáraztak, hogy a magyar történészek, s a közvélemény előbb-utóbb minden Görgeivel nem paktáló magyar hazafi osztrák besúgó voltáról szerezzen tudomást.
- A császári kamarilla gondoskodott arról is, hogy a magyar kormány hivatalos közlönyeit (Magyar Közlöny) begyűjtsék és hamis törvényszövegekkel, meghamisított

közlönyöket terítsenek Európa, a megszállt Magyarország s a birodalom könyvtáraiba, gondoskodva arról is, hogy ezekből jusson Párizs, Berlin, London, Szentpétervár könyvtáraiba és diplomáciai köreibe is.
- Görgei Viktringben írta meg két kötetben – természetesen németül, amit az ugyanott élő, fizetésért alkalmazott öccs, Görgey István fordított magyarra - az emlékiratát. Címe: *„Életem és működésem Magyarországon 1848-49-ben."* (Megjelent 1852-ben, Lipcsében, két kötetben.)
- Görgei újságcikkekben Demár János álnéven magát zseninek tituláló cikkeket írt a magyar és a nemzetközi sajtóban. Az Anatole Wacquant és a Ferdinand Strobl von Ravelsberg álnév is Görgeit rejti, aki sok névtelen cikke mellett, az osztrák titkosrendőrség és a magyar kormány, a Magyart Tudományos Akadémia és a sajtóipar szervezésében írta és adta ki hazudozó könyveit, történelemhamisító cikkeit. Hazug nimbuszát ma is hizlalja a Görgei-kultuszból jól megélő Jakubovics Mordechai (fedőneve: Jászi Oszkár) unokája, Katona Tamás, hivatásos magyargyűlölő, foglalkozása szerint kultuszminiszter és történész, meg tanítványa, a történész Hermann Róbert. Görgei személyes történelemhamisítását ma ők folytatják.

755./ 1849. szeptember 19.
Arad: Damjanich levele Leiningennek.
Szemere és kísérete Athénban.
- Damjanich az aradi börtönben egy ceruzával írt levélkét tud eljuttatni Leiningennek:

> *„Jó reggelt, becsületes szenvedőtárs! El kell viselnünk, amit isten ránk mér. Egyébként Görgei barátunk Bécsen keresztül Klagenfurtba ment! Ismered-e a közmondást a kis és a nagy tolvajokról? Szívből üdvözöl igaz barátod, Damjanich."*

Arad erőd-vára

- Szemeréék hajója Pireuszban vesztegel, így 1 hónapra a szárazföldön maradva Szemere és Hajnik bejárja az antik világ emlékhelyeit.

756./ 98 1849. szeptember 21.
Bécs: Halálos ítéletek a tábornokok perében.
- A generálisok pere befejeződött, s mindegyiküké halálos ítélettel végződött. A halálos ítéleteket kegyelemért hivatalból felterjesztették Ferenc Józsefhez.
- A felségsértés vádja megalapozatlan, ugyanis I. Ferenc József nem volt magyar király, hiszen nem választotta meg a magyar országgyűlés, nem koronázta meg az esztergomi érsek, nem adott ki koronázási hitlevelet és nem esküdött meg az ország törvényeire.
V. Ferdinánd 1848. december 2-i lemondása óta a magyar trón üres. A meg nem koronázott önkényuralkodó trónbitorlónak minősül, s így a tábornokok jogi szempontból indokoltnak tekinthették azt, hogy a magyar oldalon harcoljanak. A hadbíróság azt kérte számon rajtuk, hogy miért nem a hódító agresszor Ausztria oldalára álltak.

757./ 1849. szeptember 25.

Bécs: A halálos ítéletetek jóváhagyása.
- Ferenc József elutasította az összes kegyelmi kérvényt.

758./ 1849. szeptember 26.
Bécs: Ferenc József visszautasítja a cár kegyelmi kérését.
Athén: Szemere helyreigazító nyílt levele.
- Paskievics átadja Ferenc Józsefnek a cár üzenetét, melyben a cár azt kérte, hogy adjon kegyelmet a generálisoknak. Ferenc József csak ennyit válaszolt:

„Nincs kegyelem."

- Szemere Bertalan Athénban, német lapokban olvassa Kossuth *„Vidini levél"* – t, amiben Kossuth azt híreszteli a világ részére, hogy Görgeit Szemere ruházta fel diktátori hatalommal, s a felhatalmazást Szemere a kormánya nevében, egy miniszterelnöki lemondó okirattal, írásban adta át. Erre Szemere egy francia lap athéni tudósítójának átadott levélben protestál e valótlan állítás ellen, s a megjelent cikkben nyilatkozza, hogy ha Görgei kapott diktátori felhatalmazást, akkor azt csak Kossuthtól kapta.

„Kossuth, s nem én adtam jogot az árulásra. Feleljen érette ő!"

759./ 1849. szeptember 28.
Athénból többen kihajóznak Marseille felé.
Görögország: Szemere és Hajnik szárazföldi útja.
- Ivánka, Bittó I. és Imrédy L. a francia gőzhajón kihajózik Marseille felé.
- Szemere Bertalan és Hajnik Pál elindul, hogy bejárja a görög világ nevezetes antik helyeit.

760./ 1849. szeptember 29.
London: A Rothschild bankház kölcsöne a Romanovoknak.
- A Rothschild-bank 220-millió rubel értékű kölcsönt ad az orosz cár kormányának.

761./ 1849. október 01.
Alsósztregova: Madách öccsének halála.
- Meghalt Madách Pál (Madách Imre öccse), aki Kossuth futárjaként teljesített szolgálatot. Szolgálatteljesítés közben olyan súlyosan megbetegedett, hogy anyja gondos ápolása ellenére tüdőgyulladásban meghalt (22 éves).

762./ 1849. október 02.
Komárom várőrsége amnesztiával kivonul az erődből.
- A szerződés a várőrségre nézve becsületes, de a honra és a szabadságharc foglyaira nézve semmilyen hatással nem volt. A vár védői közt szolgált Egressy Béni is, aki a komáromi szolgálata idején, a várban szerezte a Klapka-indulót, amit betanított a hadsereg zenekarával. Így, miközben Klapka kedvenc indulóját húzták a cigányok, énekelve erre vonult ki az erőd 25.000 fős őrsége.

Klapka-induló:

Föl, föl vitézek a csatára,
A szent szabadság oltalmára!
Édes hazánkért hősi vérünk
Ontjuk, hullatjuk nagy bátran, mig élünk.

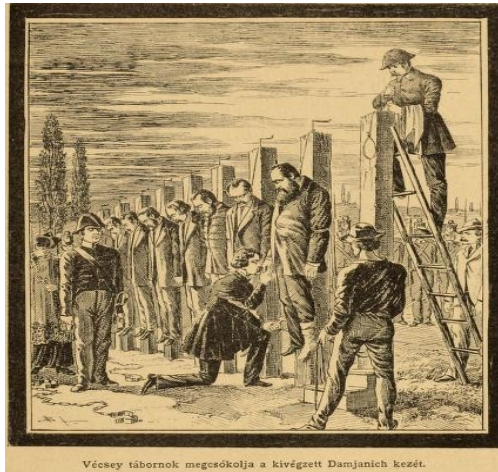
Föl, föl! Látjátok lobogómat?
Indulj! Utánam robogó had!
Zeng-dörg az ágyú, csillog a kard,
Ez lelkesíti csatában a magyart.

- Voltak, kik azt hitték, hogy ha 8–10 hónapig tartja magát Komárom, akkor a forradalom újra kiüt, mely jobb vezetéssel, sikerrel fog koronáztatni, – ami magától értetődik. És hitték, hogy az új forradalmat a török kormány fegyveresen, az angol és francia tengeri erővel, sőt még az Amerikai Egyesült Államok is katonailag fogja támogatni.

763./ 1849. október 05.
Pest: Gr. Batthyány Lajos miniszterelnök bírósági tárgyalása.
- Gróf Batthyány Lajost Olmützből Pestre hozzák a bírósági tárgyalására. Az ítélet így szólt:

„Hazaárulás – halál."

764./ 1849. október 06.
Pest: Gr. Batthyány Lajos és Fekete Imre kivégzése.
Pest: Gr. Batthyány Lajos titkos temetése.
Arad: A 13 tábornok kivégzése.
- Pesten, az Újépület mögött, ahol júliusban 6 fehérvári felkelőt már kivégeztek, kivégzik gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt.
- Ugyanott, Batthyány után végzik ki Fekete Imre gerillaszázadost, akinek az volt a bűne, hogy elfogott egy cs. kir. futárt, akitől elvette az iratokat, majd szabadon engedte.
- Az osztrák karhatalom által Pest városparancsnokává kinevezett báró Johann Kempen von Fichtenstomm úgy rendelkezett, hogy gróf Batthyány Lajos testét a Rókus-ispotály tömegsírjába dobják, hogy ne maradjon a kivégzett miniszterelnöknek semmiféle nyoma, ami köré kultusza fejlődhetne. Szántó Antal józsefvárosi lelkész kérte ki a testet, hogy a Rókus-ispotályba szállítja, de ehelyett Józsefváros temetőjébe vitte, ahová még aznap délelőtt ásatott egy egészen sekély sírt.
Amikor Szántó Antal éjszaka megérkezett a szekéren, amin Batthyány holttestét a koporsójában szállította, színpadias felháborodással megtagadta, hogy a sírnak alkalmatlan gödröcskébe temesse, s a szekérrel visszaindult Pestre. A koporsót nem a Rókusba, hanem a pesti Ferences Rendházba szállította, ahol a koporsót még azon hajnalon páter Dank Agáp Mihály rendfőnökkel egy előkészített, márványlappal fedett, fali sírkamrába helyezték.
- Aradon kivégzik a 13 generálist.
A kora hajnali órákban főbe lőtték Kiss Ernőt, Dessewffy Arisztidot, Schweidel Józsefet és Lázár Vilmost. Kissnek megengedték, hogy ne legyen bekötve a szeme. Kiss Ernő a sortűzben csak megsebesült, erre egy tiszt közvetlen közelről lőtte fejbe.
A többi elítéltet reggel 6 órakor lelkészek kísérték a vesztőhelyre. Mindannyian polgári ruhában voltak, kivéve Leiningent, aki megvesztegette az őröket, így őt honvédtábornoki egyenruhájában vezették a bitófa alá.
A foglár levette Poeltenberg kezéről és lábáról a bilincseket. Poeltenberg egy pillanatnyi haladékot kért, odalépett bajtársaihoz, és sorra megcsókolta őket. Ezután a porkoláb a hóhérhoz vezette.
Poeltenberget Török Ignác, Komárom egykori parancsnoka követte, aki a kivégzése előtti éjszakán is Vauban francia hadmérnök munkáját olvasta.
Majd Láhner György, a szabadságharc hadiiparának irányítója következett. Az utolsó éjszaka fuvoláján Donizetti Lammermoori Luciájából a haldokló Edgar búcsúáriáját játszotta.
Aztán három volt hadtestparancsnok, Knezić Károly, Nagysándor József és Leiningen-Westerburg Károly következett. *„Ma nekem, holnap neked."* – mondta Nagysándor a hadbírónak.
Mielőtt az akasztófa alá lépett, Leiningen rövid szónoklatban tiltakozott azon vád ellen, hogy Buda bevételekor osztrák hadifoglyokat gyilkoltatott volna meg. *„Odafenn igazságosabban ítélnek fölöttünk."* – mondta.
Leiningent a szabadságharc utolsó hadügyminisztere, Aulich Lajos követte.
Majd a hősök hőse, a szabadságharc veretlen hadvezére, a lábtöréséből még mindig fel nem épült, szálfatermetű Damjanich következett. *„Azt gondoltam, hogy utolsó leszek, ki mindig első voltam a csatában,"* – mondta, amikor a bitófa alá lépett, így szólt a hóhérhoz: *„Kérem, ne borzolja össze a szakállamat!"* Vécsey Károlynak már nem volt kitől elbúcsúznia.

Vécsey tábornok megcsókolja a kivégzett Damjanich kezét.

A következő betűsorért, aminek jelentését egész Európa, sőt Amerika is tudta, a Habsburgok sok embert fölakasztottak: **PVDTNAKLS**

Pannónia Vergiss Deine Toten Nicht, Als Klager Leben Sie!

*„**P**(oeltenberg)annónia **V**(écsey)ergiss **D**(amjanich, Dessewffy)eine **T**(örök)oten **N**(agysándor)icht, **A**(ulich)ls **K**(nézich, Kiss)lager **L**(einingen, Lahner, Lázár)eben **S**(chweidel)ie! – **Pannónia ne feledd halottaidat, élnek, mint vádlók!”***

- Az aradi kivégzetteket az osztrákok az Aradi-vár árkában egy közös sírba temettették, Damjanich kivételével, kinek testét a kivégzés után apósa, aki Temesi főispán és aradi főbíró volt, a hóhér lefizetésével megszerezte és saját birtokán temette el. Itt nyugodott 1974-ig, amikor is csontjai átkerültek az emlékoszlop kriptájába.
- Táp József, Kiss Ernő tisztiszolgája éjszaka kihantolta a közös sírt, onnan Kiss Ernő holttestét egy zsákban a hátán, kukoricaföldeken keresztül elvitte az aradi városi temetőbe, ahol eltemette, ahonnan a családja majd évek múlva a családi kriptába áttemette.

(Legyen örökre átkozott minden Habsburg személye, neve és emléke!)

765./ 1849. október 08.
Pest: Gonzeczky János kivégzése.
Orosháza: Kossuthné megszöktetése.

- Pesten főbe lőtték Gonzeczky Jánost, a mezőhegyesi katonai ménes tábori lelkészét, mert Ferenc József és az uralkodóház ellen prédikált.
- A Kossuth-tal együtt lévő Wágner Gusztáv tüzérőrnagy anyja Orosházán rátalált Kossuthnéra. Mayerhoffer József tüzér főhadnagy segítségével Szolnok, Pest, Pétervárad, Zimony, Belgrád útvonalon szöktek Törökország felé.

766./ 1849. október 10.
Pest: Csány László kivégzése.
Vörösmarty verset ír Görgeiről.

- Az Újépület melletti piacon kivégezték Csány László közlekedési minisztert, aki előbb a Dunántúli-hadsereg, majd Erdély kormánybiztosa volt. Csány legfőbb bűne az a szakadatlan tevékenység, amit kormánybiztosként a Dunántúli-, majd az Erdélyi-hadsereg harcképességének, s az ezen országrészekben található erőforrások biztosításának érdekében kifejtett.

Csány László

- Vörösmarty Mihály bujdosása közben ezen a napon ezt a verset írja.

Vörösmarty Mihály: Átok!

Görgeinek híják a silány gazembert,
Ki e hazát eladta cudarúl.
Kergesse őt az istennek haragja
A síron innen és a síron túl.

Ő százezernyi hős fiak vezére,
Dicső, ha győz, dicső, ha elesik,
Ki úr leendett, milyennél nagyobb nincs,
Meghajlott a lábtúrta fövenyig.

Kezében volt az ország szíve, kardja,
S ő mint pofon vert, megrugdalt inas,
Feladta gyáván mind e drága kincset,
Bérért vagy ingyen, mindenképen gaz.

Hallgatnak ágyuink, a puska nem szól,
E némaság oh mily réműletes!
A hajdu nem küzd, a megjött huszárnak
Kardján most nem vér - csak köny csergedez.

Harc nélkül, alku nélkül így elesni!
Egymásra néznek a bús harcfiak
S a hitszegő vezérre szíveikben
Kihalhatatlan átkot mondanak.

"Isten, vagy ördög - így kérdik magokban –
Melyik teremté ezt a Görgeit?
Ily férget isten soha nem teremthet,
Ezen megtörnék emberben a hit.

Hervadjon a fű, ahol megpihenne,
Akadjon fel, midőn a fára néz,
Enyhet ne adjon éhe, szomja ellen
A föld, s ne nyújtson soha emberkéz.

Kergesse őt a balszerencse, mint
Szilaj kutyák a felriadt vadat.
Éljen nyomorból, kínból mindhalálig
S ha elhal, verje meg a kárhozat."

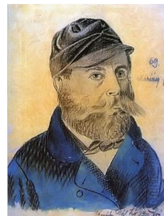
Van, aki Vörösmartynak hisz, aki az egész szabadságharc idején a kormányhivatalban dolgozott Pesten, Debrecenben, Szegeden, de van, aki az Akadémiának, a Jakubovics-unoka Katona Tamásnak és tanítványának, Hermann Róbertnek. Vajon kinek lehet igaza?

767./ 1849. október 16.
Buda: Rögtönítélő bíróságok létrehozása.

- Haynau elrendeli az országban felállított rögtönítélő bíróságok működési szabályait. A bűnösnek ítélt személyek ítélete csak kötél általi halál lehetett.

768./ 1849. október 18.
Szemere kihajózik Athénből.
- Szemere Bertalan és Hajnik Pál egy francia - *Cairo* nevű - hajó fedélzetén kihajózik Athénből Marseille felé, ahová október 25-én érkeztek.

769./ 1849. október 20.
Jeszenák János és a külföldi tisztek felakasztása.
Arad: Máriássy János elítélése.
Külföldi tisztek kivégzése.
- Jeszenák János bárót, Nyitra és Pozsony vármegyék kormánybiztosa, később a Szemere kormány közlekedési- és munkaügyi minisztere volt. Ezen a napon felakasztották. Legfőbb bűne Lipótvár 1848. októberi biztosítása és a felvidéki tótok felkelésének elfojtása.
- Miután Máriássy János hadosztályparancsnok Klapka parancsnoksága alatt résztvett a pétervásárai és a kápolnai csatában, Budavár ostromakor ő tűzte ki az első magyar lobogót Buda várára. Harcolt a komáromi és a váci csatákban, s fedezte Nagysándor seregének visszavonulását a vesztes debreceni csata után. Aradon esett fogságba. Haynau előbb halálra, majd 18 év várfogságra ítélte, amiből 7 évet Aradon, a többit Olmützben töltött le.

Máriássy János huszártisztként és rabként.

- A szabadságharc három nem magyar származású tisztjét is bitófán végezték ki. A francia nevű, de lengyel Karol d'Abancourt de Franqueville százados politikai fogolyként szabadult 1848-ban, s csatlakozott a magyar szabadságharchoz. A német Peter Giron alezredes részt vett a bécsi forradalomban, majd nálunk a német légió megszervezője és parancsnoka volt.
- A lengyel Mieczyslaw Woroniecki herceg egy cs. kir. dzsidásezredből kilépve előbb egy vadászcsapatot szervezett, majd az erdélyi lengyel légió soraiban harcolt, s honvéd alezredesként Dessewffy Arisztid tábornok egyik segédtisztje volt. Augusztus 5-én Szőregnél esett fogságba. – A külföldi tisztek kivégzésük azt volt hivatva bizonyítani, hogy a magyar szabadságharc nem magyar ügy volt, hanem nemzetközi terrorista kalandorok szervezett vállalkozása.

770./ 1849. október 22.
Vidin: Hauslaub tábornok akciója.
- Hauslaub osztrák tábornok a törökországi vidini táborban kihirdette, hogy hazatérés esetén Ferenc József amnesztiát ad mindenkinek, aki belép az osztrák hadseregbe.
Erre 2.732 magyar, 124 lengyel és 201 olasz tért vissza Magyarországra.
Végül Guyon megelégelte Hauslaub szervezkedését a magyar táborban és lovaglóostorával addig verte Hauslaubot, míg a partnál horgonyzó hajójára nem menekült, s így elhagyta a tábort.

771./ 1849. október 23.
Weimar: Liszt Ferenc komponál a magyar áldozatok emlékére.
Schönbrunn: Ferenc József köszönete hadseregének.
- Amikor Liszt Ferenc Weimarban értesült a magyar szabadságharc leveréséről, Batthyány Lajos és az aradi vértanúk kivégzéséről, megkomponálta a „*Funérailles*" - című híres zongoradarabját, és nekilátott a „*Hősi sirató*" – című szimfonikus költeményének a megírásához.
- Ferenc József hadiparancsot intézett seregeihez:

„Hadiparancs. Vitéz seregem új és örök érdemeket szerzett Házam és a birodalom körül. Le vannak győzve azon veszélyek, melyekkel a pártütés és árulás a birodalom létét fenyegették, s vitéz tetteiteknek s hősi kitartástoknak fogja a birodalom köszönhetni, hogy kebelében a béke s egység visszatér, künn pedig hatalma megerősödik. A birodalom minden népfajának gyermekei azon testvéri köteléket, mely őket egymáshoz fűzi, dicső seregem soraiban vérükkel újra megerősítették, s nemes vetélkedésben, Ausztria régi hadidicsőségét kül- és belellenséggel szemben fényesen fenntartották.

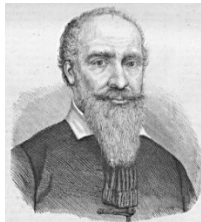
Vitézek! Császártok köszönetet mond nektek a haza nevében; Ti változatlanok fogtok maradni mindenha: rendületlen istápjai a trónnak és a társadalmi rendnek.

Schönbrunn, augusztus 23-án 1849. Ferencz József."

772./ 1849. október 24.
Pest: Csernyus, Szacsvay és Perényi kivégzése.
Buda: Kegyelem Paul Hunsdorfer részére.

- Csernyus Manó (Emmánuel) már 1848 tavaszán felhívta magára a figyelmet, amikor a Magyar Királyi Kamaránál magyar nyelvű adminisztrációt követelt. Később Kossuth pénzügyminisztériumában dolgozott. 1849. márciusban Debrecenbe ment, s felajánlotta szolgálatait a magyar kormánynak. Haynau tévedésből végeztette ki, mert összetévesztette Kossuth Titkárával, Csernátony Lajossal.
- Szacsvay Imre, a képviselőház jegyzője és Perényi Zsigmond, a felsőház elnöke az országgyűlés azon tisztviselői közé tartoztak, akiknek aláírása szerepelt a Függetlenségi Nyilatkozaton, amit Irányi Dániel jegyzőkönyvezett.

Szacsvay Imre ***Perényi Zsigmond***

- Paul Hunsdorfer (fedőneve: Hunfalvi Pál) szintén a debreceni trónfosztó országgyűlés jegyzője volt, s annak ellenére volt ott az aláírása a trónfosztó országgyűlési függetlenségi nyilatkozaton, hogy képviselőként a Habsburgokkal való megbékélést sürgető, a trónfosztást ellenző Békepárt tagja volt. Az ügynökeire gondosan ügyelő habsburg titkosrendőrség Hunsdorfert úgy ítélte halálra a többi jegyzővel együtt, hogy az ő ítéletére azonnal, kérelem nélkül rávezették a kegyelmi záradékot is (A morva származású Hunsdorfer is egy Habsburg-fattyú lehetett, s mint beépített árjafajú illuminátus ügynök dolgozott végig a kormány titkárságán, a Habsburg kamarilla részére.)

773./ 1849. október 30.
Szemere megérkezik Párizsba.

- Szemere Bertalan és Hajnik Pál Párizsba érkezik, megkezdik az emigrációs életet.

774./ 1848-1849.
Az oláh lázadók vérengzéseinek emlékezete.

- Az oláhok mészárlásainak következtében Dél-Erdély etnikai összetétele teljesen megváltozott, az oláhok javára. A mészárlások elkövetői nem kaptak büntetést, nyugodt körülmények között élhették le hátralevő életüket, sőt, a tömeggyilkosságok szervezőiről, vezéreiről településeket neveztek el, szobrokat emeltek nekik, többek között Nagyenyed városában is.
- A lemészárolt magyaroknak azonban sok helyen még emléket sem állítottak. Nagyenyeden egy táblát helyeztek el, amelyre felvésték a pogrom dátumát. Az egyetlen igazi emlékmű Ompolygyepű és Zalatna között található.

775./ 1849. október 29.

Áttérések iszlámra.
- Bem áttérése után az emigránsok nagy számban követték példáját. Aki áttért, azt különválasztották, egyenruhát és zsoldot kapott. Eddig 334 magyar, 100 lengyel és 15 olasz tért át.

Jozef Bem (Murád pasa) ***Guyon Richard (Hursid pasa)*** ***Kmety György (Iszmail pasa)***

776./ 1849. november 18.
Bécs: A *Szerb Vajdaság* és a *Temesi Bánság* létrehozása.
- A Habsburgok rendeletileg létrehoztak egy „*Szerb Vajdaság"* és „*Temesi Bánság*" nevű tartományt, ami sok szempontból különbözött a rácok által megálmodottól. Nem csatolták hozzá sem Baranyát, sem a sajkás kerületet, a Szerémségi és a Bánsági határőrvidék is az új formáción kívül maradt. Ekkortól nevezik a habsburgok a rácokat szerbnek. A lényeg az volt, hogy Magyarország testéről leszakítsák Délvidéket. (Lám, Trianon nem francia, hanem osztrák találmány.)

A Vajdaság élén nem a szerbek által választott vajda állt, hanem Ferenc József, mint nagyvajda. A közigazgatásért felelős alvajda az általa kinevezett Mayerhofer tábornok lett. Felszámolták az odborokat, és a közigazgatás központjának a német többségű Temesvárt tették meg. Az új tartományban a szerbek kisebbségben voltak. Az új tartományban 310.000 szerb mellett 416.000 román, 396.000 német és 256.000 magyar lakott.
- A tartomány három kerülete közül csak az egyik volt a tulajdonképpeni *„Szerb Vajdaság"*. A rácoknak szembe kellett nézniük a más nemzetiségű többség elégedetlenségével is, amely odáig fajult, hogy Mayerhofernek statáriumot kellett bevezetnie. A helyzetet tovább súlyosbította a horvátokkal vitatott területek hovatartozása miatt fellángoló ellentét.
- A rác politikából kiszorították a Svetozar Miletić vezette liberálisokat. A tartomány vezetése a Rajačić által irányított görögkeleti egyház kezébe került. (A Vajdaság csak 1860 őszéig állt fenn, mert akkor Ferenc József kiadta az „*Októberi diplomát*", amely

majd visszaállítja a hagyományos rendi közigazgatást, s a Vajdaság visszakerül a Magyar Szent Korona birtokába.)

777./ 1849. november 20.
Pest-Buda: A Lánchíd avatása.
- A Lánchíd 10 évi építés után elkészült. Ekkorra sikerült kijavítani azt a pillért, amit a májusi várostrom idején Henczi tábornok ágyútalálata és a hídfő sikertelen felrobbantási kísérlete okozott. A hidat Haynau avatta, ő haladt át rajta elsőnek. Széchenyi soha nem ment át a kész hídon.

778./ 1849. november 21.
A migránsok Sumlában.
Magyar foglyok kitelepítése Szibériába.
- A törökök áttelepítették az összes migránst a Fekete-tenger partján, Várna közelében lévő Sumlába, s az emigráns tábor katonai parancsnokává Perczel Mórt nevezték ki.
- Kossuth is Sumlába érkezik. Egy század török gyalogos katona kísérgette, s gondosan őrizte az osztrák és orosz embercsempészek elől. Ide gyűjtötték össze a törökök az emigránsok egy részét. Kossuth kíséretében volt Dembiński és felesége, Szöllősy, Bernáth, Csernátoni Cseh Imre, Asbóth Lajos, gróf Vay László, Kinizsi István, Ihász alezredes, László Károly, Grechenek főhadnagy.
- A török kormány Kossuth részére évi 30.000 arany frank járadékot folyósított.
- E napon Berzenczey László is Sumlába érkezik. A Tölgyesi-szoroson át menekült ki Erdélyből, a Hanga, Moldva, Baltesti, Galac, Hirsava, Silistria útvonalon érkezett Sumlába. Az orosz csapatokkal való együttes átkelés a határon az osztrákoktól való megmenekülés lehetséges módja volt, de a határ túloldalán, Moldvában is életveszély fenyegetett minden magyart, mivel az ottani népek embervadászatot folytattak. Minden elfogott magyarért az oroszok 1 aranyat fizettek és az elfogó megtarthatta a fogoly összes holmiját.
- Megindul Besszarábiából a Szibériába irányuló emberszállítmány. A magyar foglyok elszállításának jogi alapja az volt, hogy az orosz cár - az 1849. június 10-én aláírt osztrák/orosz egyezmény előtt 1 nappal - kiadta parancsát a hadifoglyok kezelésére vonatkozóan, mely direktívát – az eltérő tartalmú osztrák/orosz egyezmény ellenére - soha vissza nem vont. A cári parancs 4. pontja kimondja, hogy:

> *„Ha az osztrák kormány megtagadná a kegyelmet, akkor Ő Cári Felsége kegyeskedik megengedni, hogy e cári kegyelemben részesült magyar tiszteket magunkhoz vegyük."*

Ez a direktíva a fogságba esett magyar legénységi állományra is érvényes volt. Az orosz cár a fiatal osztrák uralkodót hűbéresének tekintette, kegyelmi jogát magasabb rendűnek tartotta az osztrák uralkodóénál, ezért a cár az osztrák kegyelemre érdemteleneket orosz földre telepíteni rendelte. Az oroszok két év alatt 47.000 *„brodjág"*-ot, csavargót szállítottak ebből a térségből telepesnek Szibériába.

779./ 1850. január 15.
Kossuthné megérkezik az akkori Törökországba, Sumlába.
Sumla: Kossuth szándéknyilatkozata.
- Wágnerné és Mayerhoffer kíséretében Kossuthné megérkezik a Fekete-tenger partján lévő Sumlába, ahová akkor Kossuth vezetésével a magyar emigránsok nagy csoportja volt összegyűjtve. Gyermekeik ekkor osztrák fogságban, a pozsonyi várban voltak.
- Kossuth Sumlából a szabadkőműves Pulszky tanácsára egy emlékiratot küld Cincinattiba, Bayse Ágoston mérnöknek, amiben jelezte készségét, hogy belép az ottani szabadkőműves társulatba, ha az Egyesült Államok hajót küld érte és társaiért.

780./ 1850. január 23-26.
Pest: További kivégzések.
- Pesten akasztották fel Kolosy György honvédszázadost, Lamberg egyik gyilkosát, valamint Márkus Jánost és Pállik Ignácot, akik 1849. július 26-án a Mátrában megölték Hacke cs. kir. alezredest.

- Börcsök Istvánt egy szlovák legionista lelövéséért akasztották fel.

781./ 1850. január 30-31.
További kivégzések.
- Kassán Zehnmark Jánost két orosz tábori szállító megöléséért akasztották fel.
- Istók Imre somfalvai szolgabírót azért, mert 1849. február 14-én a helyi lakosok élén megtámadott és elfogott egy cs. kir. járőrt.

782./ 1850. február 08.
Arad: Lenkey János halála.
- A világosi fegyverletétel után Lenkey János (43 éves) tábornok is cári, majd osztrák fogságba került. Aki a világraszóló komáromi diadal vezére volt Guyonnal, majd számtalan győztes csata vezére, végül az aradi vértanúk perének egyik vádlottjává vált, aki fogsága alatt megőrült. Elborult elmével az Aradi-vár börtönében ölték meg. Sírja ma szülővárosában, Egerben van. Szülőháza ma gyalázatos állapotában hirdeti Eger város megbecsülését hős fia iránt. (Szobrot Görgeinek!)

Lenkey János

783./ 1850. február 19.
Arad: Ludwig Hauk kivégzése.
- Aradon felakasztották Ludwig Hauk bécsi forradalmárt, az Erdélyi-hadsereg őrnagyát. 1826-ig szolgált a cs. kir. hadseregben, majd hadnagyként, rangjának megtartása nélkül kilépett. A márciusi bécsi forradalom után egy radikális lap, a *„Constitution”* szerkesztőjeként tüzes cikkeket közölt a kamarilla ellen, majd részt vett az 1848. október 6-i bécsi forradalomban. A forradalom elfojtása után bujkált, majd sikerült átjutnia Magyarországra. 1849. január 23-án őrnaggyá nevezték ki, s Csány Lászlóval együtt Erdélybe küldték. 1849. április közepétől részt vett Bem bánsági hadjáratában. Az augusztus 9-i vereség után Biharkeresztesen letartóztatták. Megtalálták nála egyik saját kéziratát, amely *„Az uralkodóház utolsó órái”*- címet viselte, nemcsak a bécsi forradalom krónikáját tartalmazta, hanem vitriolos hangon nyilatkozott Ferenc Józsefről és családjáról is. Valószínűleg ez okozta vesztét.

784./ 1850. február 24.
Viktring: Görgei vallomása.
- Ezen a napon kelt, Görgey Istvánnak címzett levelében Görgei ezt a beismerést írja németül, a Magyar Tudományos Akadémia kézirattárában található levelében:

> *„Világos óta nem sírtam. Minek is sírtam volna, mit is? Hazám veszteségét? Hisz sosem volt hazám! Az emberiséget megszabadító eszme megbukását? Hiszen bukva volt az már, mielőtt hozzá fogtak érte vívni. Nem volt mit siratnom!”*

A levelet Görgey István fordította le, s tette közzé.

785./ 1850. február 28.
Magyar aranyásók Kaliforniában.
- A *Kronstädter Zeitung* hírrovatában közli, hogy az oroszok *Odessza* kikötőjéből indulva 2.000 magyart irányítottak Nyugat-Amerikába, Kaliforniába, az ottani aranylelőhelyek kiaknázására.

786./ 1850. február 29.
Czetz János Németországban, Svájcban és Párizsban.
- Czetz János a magyarországi bujkálást feladva Németországba szökik, ott Hamburgba jut. Ott kiadja németül emlékiratait *„Bem's Feldzug in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849."* – címmel. Ezután Svájcban egy vasútépítést irányít. Párizsban Klapkával egy új magyarországi szabadságharc kirobbantásán dolgozott.

787./ 1850. március 09.
Törökország: A magyar menekültek áttelepítése Kytahijába.
Aleppó: Átlépések a szultán seregébe.
- Az osztrákok és az oroszok követelték a török kormánytól, hogy a magyarországi migránsokat telepítsék el a határok közeléből a birodalom belsejébe. Ezért a török kormány Kossuthot és 56 társát áttelepítette Kytahijába. Kossuth és családja itt egy villában lakott.
- Kossuth itt úgy kezd viselkedni, mintha még mindig ő lenne Magyarország kormányzója, pedig az utolsó napokban erről lemondott. Ezt most feledni látszik, és feledtetni akarja. Környezetével kormányzó úrnak szólíttatja magát, testőrséget tart maga körül, s elzárkózik a magyar emigrációtól. Kihasználva a nála maradt pecsétet, kormányzóként ír leveleket a török előkelőknek és a konstantinápolyi angol és francia nagykövetnek. Már van is egy jó embere Konstantinápolyban. Az általa kinevezett diplomata, gróf Andrássy Gyula, a monarchia későbbi külügyminisztere, akit Ferenc József ezekben az időkben még távollétében halálra ítél, és jelképesen felakasztat.
- Akik áttértek a muszlim vallásra, azokat a törökök Aleppóban telepítették le, s a szultáni hadsereg fizetett alkalmazottaiként dolgoztak.

788./ 1850. március 31.
Sztambul: Guyon diplomáciai ténykedése.
- Kossuth Konstantinápolyba küldi Guyont, hogy mint angol, vegye fel a kapcsolatot Strafford Canning nagykövettel. Ekkor Konstantinápolyban gróf Andrássy Gyula a Kossuth által kinevezett magyar nagykövet. Guyon az angol segédtisztjén, Longworthon keresztül kapcsolatba is kerül Canninggal, s levelet visz magának a szultánnak is.
Guyon felveszi a kapcsolatot Franciaország, az Egyesült Államok követségeivel, s az angol újságokba cikkeket küld (miközben otthon birtokait lefoglalták, s feleségét a pozsonyi Újépület börtönében tartották fogva). Levelezést folytat a párizsi magyar emigránsokkal, Thaly Zsigmonddal. Azonban Kossuth és Guyon erőfeszítései sikertelenségre voltak ítélve, mivel Palmerston Angliája titokban Ausztria szövetségére állt, ezért Ausztria ellen minden erőfeszítés hiábavaló volt.

789./ 1850. április 01.
Dunántúl: Elfogják Noszlopy Gáspárt.
- A császári hatóságok a Bakonyban elfogták Dél-Dunántúl kormánybiztosát, Noszlopy Gáspár őrnagyot, aki még az ítélet kihirdetése előtt megszökött. Kapcsolatba került a Makk József és Jubál Károly vezette szervezkedéssel. A Bakonyba menekült és ismét szabadcsapatot szervezett.

Noszlopy Gáspár

Jubál Károly

790./ 1850. április 09.
Erdély: Megszületik Pósa Lajos.
- Nemesradnóton megszületik Pósa Lajos költő, dalszerző, meseíró, a majdani *Pósa-bácsi*.

791./ 1850. április 10.
Bécs: Boryné, Görgei spionja részére Bach életjáradékot ítél meg.
- Bory Miklósné báró Hellenbach Karolina, a császári titkosrendőrség ügynöke, érdemeire hivatkozással támogatást kér Bach belügyminisztertől, aki részére *„a kérelmező érdemeire és szegénységére tekintettel”* élete végéig életjáradékot ítél meg.

792./ 1850. április 14.

A bosnyák lázadás leverése.
- A török hadsereg Ömer pasa (Latas Mihály) vezetésével leveri a bosnyákok lázadását. A pasa seregében 400 magyar emigráns szolgál.

793./ 1850. április 21.
Pesten meghal báró Wesselényi Miklós.
- A morvaországi Gräfenbergből családjával hazafelé utazó báró Wesselényi Miklós Pesten tüdőgyulladást kap és meghal (54 éves).

br. Wesselényi Miklós

794./ 1850. április 24.
Petőfiné Szendrey Júlia megesett esetei Lichtenstein herceggel.
- Petőfiné a szabadságharc végnapjaiban Kolozsváron lakott kisfiával. Azt hitte, hogy férje leghamarabb Erdélyben fog előkerülni. De hiába várt. 1850. februárban elhagyta Kolozsvárt és Erdődre ment, gróf Telekihez. Innen egyszer elutazott Székelyudvarhelyre, ahol érdeklődött, mit tudnak férje eltűnéséről. Utána Zoltán fiát otthagyta Erdődön Teleki grófnál, s ő egyedül Pestre utazott.
- Ezen a napon érkezett meg Pestre. Először a Mátyás-szállóban vett ki lakást, majd Garayéknál húzódott meg, akik ekkor a ferences barátok (mai Rókus kórház) épületében laktak. Vigasztalódni azonban sehogyan sem tudott. Elhatározta, hogy a segesvári csatatéren személyesen kutatja fel férje holttestét.
- Szendrey Júlia csinos férfi huszáregyenruhát varratott magának, s abban felkereste Franz Lichtenstein herceget, hogy engedélyezze számára a kutatást a segesvári csatatéren. A tábornok szíve megesett rajta, ágyába vitte, s egész éjjel bátorságot töltögetett belé. Ez után, Szendrey Júlia heteken át minden este megjelent a tábornok lakásán, ahol nem tudni mit és mennyit, de azt a tábornok mind beletöltötte a szegény, bátortalan özvegybe.
- Júlia ez után azt találta ki, hogy inkább Törökországba megy, hátha emigrációban van a férje. Útlevélkérelmével Haynauhoz fordult, aki visszautasította útlevélkérelmét, s problémája megoldása érdekében bizalmi emberéhez, Franz Lichtenstein herceghez utasította. A herceg ekkor választás elé állította Júliát: vagy vele megy szeretőjeként Bécsbe, vagy elintézi, hogy meghurcolják.

795./ 1850. május 08.
Anglia: Mészáros Lázár emigrációja.
- Mészáros Lázár vezetésével a kytahiai emigránsok fele és a lengyelek Angliába települtek át. A törökök ekkor a Sztambulban és Bursában elfogott és összegyűjtött magyarokat kényszerrel ugyanerre a hajóra behajózták, s így eltávolították őket Törökországból.

Mészáros Lázár

796./ 1850. május 09.
New York: Csapkay Lajos és Asztalos őrnagy Amerikába érkezik.

- Csapkay Lajos, az Aradi-vár megszökött védőinek egyike Asztalos őrnaggyal együtt bujdosás, bécsi börtön, onnan szökés, majd újabb bujkálás és Hamburg után New Yorkba érkezik.

797./ 1850. május 10.
Bécs: Dessewffy memoranduma a császárnak.
- Dessewffy Emil a császárhoz emlékiratot terjesztett fel, amit kívüle 23 elvbarátja írt alá, Magyarországnak Új-Ausztria Birodalmába való beolvasztása ellen.

Dessewffy Emil

798./ 1850. május 15.
A sztambuli *Magyar Egylet* megalapítása, osztrák kifosztása.
- Isztambulban megalakult a „*Magyar Egylet”*, baráti összejövetelek és segélyezések céljából. Első elnöke: Nyújtó Mátyás, titkára: ifj. Orbán Balázs (a majdani Erdély-monográfia szerzője). Második elnöke: Kosztolányi Ágoston (Kosztolányi Dezső nagyapja).
- Az év végén Ausztria sztambuli konzulátusának fegyveres őrei betörnek az *Egylet* épületébe, azt kifosztják, irattárát és könyvtárát elrabolják.

799./ 1850. július 01.
Gyöngyös: Potoczky Gyula kivégzése.
Buda: Gr. Teleki László párbaj-kihívása.
- Gyöngyösön, a hatvani országút mellett Potoczky Gyula gerillahadnagyot fölakasztották. (Potoczky csapatával 1849. július 26-án éjszaka megtámadta és megölte Hacke cs. kir. alezredest és a kíséretében lévő orosz törzstisztet elfogta.)
- Gróf Teleki László Haynaut Batthyány Lajos meggyilkolása miatt közönséges gyilkosnak nevezi és levélben Haynaut párbajra hívja ki. Mivel a tábornok a kihívást válaszra sem méltatta, Teleki a párbajra hívást és annak indokait francia, belgiumi, angol és német lapokban, nyilvános hirdetésben is megjelenteti, s a Habsburg dinasztiát kiszolgálóival és szövetségeseivel együtt becstelen, aljas, gyáva gyilkos népségnek nevezi.

800./ 1850. július 05.
Buda: Hunsdorfer részére kegyelem.
Bécs: Ferenc József divatügyi rendelkezései.
Magyarország: A passzív ellenállás kezdete.
- A debreceni trónfosztó országgyűlés jegyzőkönyvének minden aláíróját kivégezték, kivéve Paul Hunsdorfert (fedőneve: Hunfalvy Pál), mivel Haynau már magán az ítélet iratán kegyelmet adott.
- A magyaros ruhadarabok viseletét – nemzeti jellege miatt – Ferenc József császár minden rend számára rendeletileg betiltja. Így tilos volt a pásztorok számára a szűr hordása. Betiltotta a tárogató hangszer használatát, s a csendőrségnek elrendelte, hogy gyűjtsék össze és égessék el az összes tárogatót. Betiltotta a körszakáll viseletét is, az ajánlott viselet az oldalszakáll volt. A Magyarországra telepített német tisztviselők mind Ferenc József féle oldalszakállt viseltek.
- Ettől kezdve a nemzeti identitás kifejezése az élet minden területén vezérelvvé vált, ezért mindenki magyar nemzetinek tartott ruhadarabokat kezdett viselni. A szűr ekkor kezdte élni virágkorát, melyet a divatos úriszabók igazítottak szabással városi viseletté. A magyarok tüntetőleg Kossuth-szakállt viseltek.

801./ 1850. július 07.
Buda: Haynaut nyugdíjba helyezik.

- Amíg Haynau teljhatalommal rendelkezett, addig a Schwarzenberg-kabinet nem kormányozhatott Magyarországon, ezért rendkívüli maghatalmazáson alapuló uralmát fel kellett számolni.
- A kancellária Haynaut váratlanul, azonnali hatállyal felmenti. Kapott 200.000 pengő forint jutalompénzt, s Szatmár megyében birtokot. Ezután Nagygécen és Kisszekeresen élte egy békés földbirtokos életét.

802./ 1850. július 08.
Bécs: Ferenc József megszünteti a magyar államiságot.
- Haynau rémuralmát polgári kormányzat váltotta fel. A *Budai Helytartóság* élére *Karl von Geringer* báró került. Őt Ferenc József a következő évben leváltotta, s helyére *Albrecht főherceget* nevezte ki, aki az adminisztráció helyett inkább a hadsereg felé húzott.
- Az új kormányzat célja továbbra is az maradt, hogy Magyarországot elnémetesítsék, s a szuronyok segítségével végleg beolvasszák az össz-monarchiába (Gesamtmonarchie). Albert főherceg lett Magyarország katonai és polgári kormányzója. A korszakot megtévesztésül mondják Bach-korszaknak, meg Kempen báró csendőrkorszakának, de ezek az elnevezések csak Ferenc József személyét leplezik, aki császárként a birodalmi miniszterelnöki tisztséget is betöltötte.
- Ferenc József, mint miniszterelnök, személyesen irányította az államügyeket. Mivel egy nyílt önkényuralmi rendszer volt, szokás a korszakot neoabszolutizmusnak nevezni. A rendszer a hadseregre, az osztrák hivatalnokrétegre és a birodalmi arisztokráciára támaszkodott, csupán a rendszert kiszolgáló karrieristák juthattak politikai szerephez.
- Trianon 1850-ben: Leválasztották a Magyar Királyságról Erdélyt, Horvátországot, Fiumét, a Katonai határőrvidéket, a Szerb Vajdaságot és a Temesi bánságot. A két utóbbi egyesítésével létrehozták a külön igazgatás alá eső Szerb Vajdaság és Temesi Bánságot. Ezek után a megmaradt csonka ország területét 5 kerületre osztották (központjaik: Pest, Pozsony, Sopron, Kassa, Nagyvárad), ezzel eltörölve a magyar vármegyerendszert. Eltörölték a megyék és a városok önkormányzatát.
- Magyarország meghódított gyarmat lett. Újra bevezették a forradalom előtti államszervezeti formát, azaz eltörölték az összes történelmi magyar vármegyét, megszüntették az ispáni és az alispáni rendszert, az ellenállási jog működésének alapját.
A megcsonkított Magyarország területét 5 részre tagolták. Az uralkodói kegyekért rivalizáló körzetekben egymástól független közigazgatás működött, a nemzeti tudat és összetartozás felszámolása mellett.

- A közigazgatás nyelve egységesen a német lett, a germanizációs és beolvasztási törekvéseknek köszönhetően.
- Ferenc József első intézkedésként bevezette az osztrák büntető- és polgári törvénykönyv alkalmazását, amivel a bírósági rendszerből kiiktatta a magyar Szent Korona Alkotmányát, a magyar szokásjogot. Kétfokú bírósági rendszert hozott létre, amelyekben a központi kormányzat által kinevezett bírák működtek.
- Osztrák mintára egységesítették a mértékegységrendszert és az oktatást. Az oktatás nyelve a német lett. Bevezették az osztrák adórendszert és szabályozást a magyar helyébe.
- A magyar tisztviselők mellett osztrák hivatalnokok is dolgoztak, azért, hogy egymást megfelelően kiegészítsék. Azért is szükség volt a külföldiekre, mivel a régi hivatalnokok egy része nem volt hajlandó együttműködni a hatalommal, így kettős hivatalnoki szervezet működött, ami rendkívül költséges volt.
- Három évenként került sor az adók megemelésére, a kettős hivatalnokréteg és a megszálló katonaság magas költsége miatt. Ezeket az adókat azonban a passzív ellenállásba vonulók nem fizették meg. Erre Ferenc József kiárusította a magyar állami vagyon nagy részét, hogy fedezze a hatalmas költségeket. Ekkor került csaknem minden magyar nagybirtok osztrák olasz, ... stb. idegen mágnások tulajdonába. A magyar körzetek, mint hódított gyarmat részére azt a szerepet osztotta, hogy az osztrák ipar és export számára, mezőgazdasági nyersanyagokat szolgáltasson. A feldolgozás és az ipari termelés Csehország és Ausztria feladata volt. A birodalmi vámpolitika révén minden termék exportját Ausztria végezte. Magyarország Ausztria agrárgyarmataként működött, ami ekkor évszázados torzulást, történelmi hátrányt okozott a magyar gazdaság számára.
- Ferenc József kiadta az *Úrbéri pátenst,* amivel Kossuth mintájára, a nemesség kártalanításával rendelkezett a jobbágyfelszabadításról, de nem intézkedett a szőlődézsma eltörlésére és a majorsági földeken élő jobbágyok felszabadítására. Így a jobbágyság aránya 25%-os maradt.
- Az Áprilisi-törvények értelmében a jobbágyfelszabadítás kártérítés ellenében zajlott, ám a magyar nemesi osztály nagy részét kisemmizték, mivel a földmegváltást értéktelen osztrák állampapírokban kapták meg, amit csak nagyon alacsony árfolyamon lehetett beváltani. Az udvar a kifizetést 5-20 éves intervallumra elhúzta, így a magyar nemesek nem tudták modernizálni gazdaságaikat. A magyar birtokos osztály a magas

adók és a hitelek törlesztése miatt csődbe jutott, majd lecserélődött, helyére mindenütt új, bankhitelekkel jól ellátott osztrák és zsidó mágnás család került.

803./ 1850. július 09.
Washington: Meghal Zachary Taylor tábornok, az USA elnöke.
- Hirtelen, beiktatása után 16 hónappal bélhurutban meghalt Zachary Taylor elnök. Így vele meghalt Kossuth nagy amerikai támogatója. Az elnöki székben Taylort alelnöke, Millard Fillmore követte. Ezzel Kossuth előtt Amerikában bezárultak az ajtók.

804./ 1850. július 20.
Pest: Szendrey Júlia második házassága.
- Miután Petőfiné Szendrey Júlia helyzete válságosra fordult, kétségbeesésében Horvát Árpád egyetemi tanárhoz (Horvát István történész fia) írt levelet, hogy látogassa meg. Amikor a férfi megjelent, Júlia egy csomagot akart neki átadni, hogy azt, ha két hét múlva se térne vissza Pestre, égesse el. Horvát Árpád az öngyilkossági szándékát így jelző fiatal nőtől egy hajfürtöt kért örök emlék gyanánt.
„Azt nem teszem, mert ilyen emléket osztogatni sohasem volt szokásom. Hanem ha akarja, ez mind az öné lehet" - s a rövidre vágott hajába markolt, így ajánlotta fel bekötni való fejét Szendrey Júlia. Másnap, július 21-én titokban megesküdtek. Az eskető pap nem tüntette fel Szendrey Júlia első asszonynevét, - a menyasszony lánykori nevén lett bejegyezve.
- Szendrey Júlia második házasságát országos felháborodás kísérte. Arany János erre írta meg *„A honvéd özvegye"* - című versét. Júlia boldognak érezte magát új házasságában. Négy gyermeke született: Attila, Árpád, Viola és Ilona. A Petőfivel kötött házasságából született Zoltánnal is törődött. Később férje szadista szexuális aberrációkban élte ki magát, s Júlia csak szenvedett mellette.

Petőfi Zoltán, Horvát Attila, Szendrey Júlia, Horvát Árpád.

Petőfi Zoltán (13 éves)

805./ 1850. október 10.
Törökország: Guyont Damaszkuszba helyezik át.
- Guyon, - mint Hursid pasa, - a Porta hadseregében tábornoki rangot kapott. Az osztrákok követelték a szultáni udvartól, hogy Guyont távolítsák el a magyar határok közeléből. Ezért a Porta Anatólia katonai parancsnokává, a távoli Damaszkuszba nevezte ki, ahová Guyon felesége és gyermekei is megérkeztek (Canning bécsi angol követ erélyes követelésére rakták fel az osztrákok a családot Trieszteben egy hajóra).
- Miután leveleire Kossuth nem válaszolt, Guyon ezt írta neki:

> *„Magamat mindig az Ön barátjának tekintettem és a barátság és tisztelet gyengéd szálai, melyek Önhöz fűznek, bátorítanak fel, hogy követeljem annak okát, miért hagy bizonytalanságban, ha engem olyan embernek tart, aki nem képes drága*

hazánkat megmenteni. Örömmel teszek meg mindent Önnek, még ha ez megsemmisíti az én elképzeléseimet. Én csak a haza javát kívánom, annak a földnek a javát, amelyet hazámmá választottam, drága hitvesem szülőhazáját, gyermekeim szülőföldjét. Minden embernek van rendeltetése ezen a földön, és én azt hittem, az enyém az, hogy ennek az országnak, mely nekem annyi boldogságot nyújtott, egy kis törlesztést adjak vissza."

806./ 1850. október 28.
Törökország: Aleppó arab támadása.
- Az Aleppó körül összegyűlt arabok és a városban megbúvó arabok összehangolt akciójukban le akarják mészárolni a városban lévő török és keresztény lakosságot. A város Jozef Bemet (Murad pasa) bízza meg a védelem megszervezésével. Bem teljhatalmat kér és kap.

807./ 1850. október 29.
Aleppó: Aleppó megvédése.
- A támadó arab sereget Bem kartácstűzzel fogadja, közben leveri az arabok külső támadását és az egyidejű belső arab lázadást is.

808./ 1850. december 10.
Pelsztina: Jozef Bem halála.
London: Kmety távozása Törökországból.
- Jozef Bem (Murád pasa) Aleppóban hirtelen megbetegedett és meghalt (megmérgezték).
Testét szülővárosába, Tarnowba vitték, de mivel muszlim hitre tért, nem engedték keresztény földbe temetni. Szakofágja ezért van ég és föld között.

Bem síremléke Tarnowban.

Kmety György Londonban, akit Viktória királynő a rendíthetetlen magyarnak nevezett.

- Bem halála után Kmety György lemondott a szíriai török csapatok főparancsnoki tisztéről mivel megvádolták, hogy kedvez a szír keresztényeknek. Nyugdíjaztatta magát a török hadseregből, s Londonba költözött. Itt írta meg első művét *„Görgei emlékiratainak katonai bírálata (Vodianer F. Pest, 1861.)"* – címmel, amely Görgei Arthur hazug, rágalmakkal teli emlékirataira válaszul készült.

809./ 1851. január 31.
Pest: Paskievics díszpolgársága.
- Pest város 8 fős küldöttsége Varsóban átadta Paskievics hercegnek a *„Pest Város Díszpolgára*" címet adományozó diplomát, amit a város Ferenc József császár engedélyével adományozott. A küldöttséget gróf Zichy Ferenc vezette.

810./ 1851. február 12.
Pest: Hunsdorfer fölvétele az Akadémiára.

- Magyarországon a Bach korszakban németesítették a Magyar Tudományos Akadémiát. Paul Hunsdorfer (fedőneve: Hunfalvy szigorúan ipszilonnal Pál), mint végzett jogász, ezen a napon tagként nyert fölvételt az Akadémiára, majd főkönyvtárosként hatalmi pozícióba került. Jogászként nyíltan fölvállalta és hirdette azt a nézetet, (mivel értett hozzá), hogy a magyar nyelvtudományt az indo(judeo-)germán, árja nyelvészet alapjaira kell helyezni. Hunsdorfer tagadta azt a tényt, hogy a magyar ragozó nyelv, ahol szavak úgy képződnek, hogy toldalékokat (képzőt, jelt, ragot) ragasztunk a gyökből alakult szótőhöz.
Szerinte a magyarban csakis akkor lehetnek szógyökök, ha azok a rokonnyelvekben is előfordulnak. Akkor ezeket német, szláv, héber, vagy finnugor eredetűnek nevezi. Ami nem fordul elő más finnugor nyelvekben, azt csak jövevényszóként, átvételként kell kezelni. Szerinte a magyar nyelv szóelemzését csak rokonnyelvek segítségével lehet elvégezni. A rokonsági fokot a szópárhuzamok száma igazolja. Rokonnyelveket pedig csak úgy tudunk megállapítani, hogy ha közös szógyökökkel rendelkeznek. Ez a körérvelés klasszikus példája.
- Ez a téves paradigma képezi a finnugrisztika alapelméletét, emiatt az egész elmélet tévúton jár. Hogy Hunsdorfer tévtanainak még ma is milyen hatása van, azt a mai magyarországi iskolai tankönyvek és a tanári kar által képviselt és tanított akadémiai tananyag bizonyítja.
- Ekkoriban indult be a Közel-Keleten az ékírásos leletek felfedezése és kutatása. Ragozó nyelvekre bukkantak, mint például az arámi és az elámi, amelynek szerkezetét Henry Rawlinson és Edward Norris fejtette meg. 1855-ban Rawlinson sumír-asszír kétnyelvű táblákat fedez fel, s jelentésüket megfejti. Julius Oppert kezdi rendszerezni a felfedezett ékírást, s azt szkítának, a népet pedig sumérnek nevezi el, nyelvét a közel-keleti turáni őslakók nyelvének tulajdonítja. Oppert nyomatékosan mutatott rá arra, hogy a legidősebb ékírásos nyelv a sumír, mely rokon a magyarral.
- Az első egynyelvű sumír szöveget az angol Archibald Sayce fejti meg és a szöveg nyelvtani elemzését is megadja. 1873-ban Francois Lenormant teszi közzé az első sumír nyelvtant, amelyben bizonyítja sumír és az ural-altáji nyelvek rokonságát. A magyar tudományos élet nem csatlakozott e kutatásokhoz. Még akkor sem, amikor ezek a tárgyilagos nyelvészek segítséget kértek a magyar Akadémiától. Az egyetlen ok, amiért nem csatlakoztak magyar nyelvészek ehhez a kutatáshoz, maga Paul Hunsdorfer, a Magyar Tudományos Akadémia jogásza, nyelvészeti atyaistene:

> *"Nemcsak nem szabad, de nevetségig gyermekes a szkíta néven legott magyart érteni, sőt hogy a magyar nemzet legősibb történeteit az altaji nyelvű népek ősi történeteivel együtt kell nyomozni."*

Mindezek döntő cáfolatát Torma Zsófia *Tatárlakai* leletei adták meg, mivel az ásatásaival feltárt tízezer anyagtáblán 7.000 éves ősmagyar szövegek kerültek elő.
- Arany János így vélekedett a morva jogászból magyar nyelvtudóssá lett akadémiai főnöke, Paul Hunsdorfer (fedőneve: Hunfalvy szigorúan ipszilonnal Pál) munkásságáról:

Arany János: Az orthológusokra

Kisütik, hogy a magyar nyelv
Nincs, nem is lesz, nem is vót.
Ami új van benne, mind rossz,
Ami régi, az meg tót.

811./ 1851. március 03.
Washington: Az USA kongresszusa meghívja Kossuth-ot.

- Megérkezett Kossuthoz az amerikai kongresszus meghívása az Egyesült Államokba. Ez a meghívás még korábban, az 1850. júliusban elhunyt Zachary Taylor elnök javaslatára született, aki nagy csodálója volt a magyar szabadságküzdelemnek. Nagyon tisztelte Kossuthot, s pártja (whig) is támogatta a magyar függetlenség ügyét. Ekkorra azonban már nagy fordulat következett be az amerikai politikában.

812./ 1851. március 21.
Bécs (Döbling): Széchenyi megküldi önvallomását titkárának.

- Gróf Széchenyi István 1849. március 21-én megküldi az előbb németül megírt, majd saját maga által magyarra lefordított önvallomását titkárának, Tasner Antalnak.

Írásában elemzést ad a Magyarország előtt álló alternatívákról, s várható helyzetéről. Ebben fogalmazta meg, hogy:

"Nincs nagyobb bűn, mint másokat vezetni akarni, ahhoz való tudás nélkül."

Nem lehet azt mondani, hogy amit írt, az csak egy pillanatnyi hangulat terméke, mert a hosszú irományt napok múlva, higgadtan magyarra lefordította, s fontosnak tartotta azt is megküldeni titkárának. Egy részlet:

„Óh, istenem, csak most látom világosan, micsoda gyönyörű ország Magyarország és milyen végtelenül okosak voltak a magyarok.

Óh, most volna a virág-korszakunk, de ahelyett, most rabszolga a magyar. Zenénk, irodalmunk, nyelvünk, népviseletünk, s még konyhaművészetünk is divatban volna, most ezt egészen világosan látom. Magyarország akkora lakossággal rendelkezik, mint amekkora Amerikáé, javában fejlődnénk most.

Áll Buda, él még a magyar! – Ezt nem lehet már többé mondani, s az összes látnok, akik az utóbbi időben támadtak, mint Petőfi, aki a fiam, akinek anyját, mint annyi mást, én ejtettem teherbe. Elcsábítottam és hagytam megdögleni…. "

813./ 1851. március 16.
Pest: Semmelweis Pesten gyógyít.

- Semmelweis Ignácot Bécsben a sértődött orvosok elüldözik, s Pestre, a Rókus kórházba jön gyógyítani. Itt vezeti a szülészetet és a sebészetet. A kórházban általánosan bevezeti a klórmeszes fertőtlenítést, ami eredményeként az egész kórházban megszűnnek a fertőzési problémák.

Semmelweis Ignác

814./ 1851. március 28.
Buda: Meghal Döbrentei Gábor.

- Meghal Döbrentei Gábor (65 éves), az *„Erdélyi múzeum"* irodalmi folyóirat megalapítója (1813.), közíró, költő, táblabíró, színházi dramaturg. Ő adta ki Berzsenyi összes művét, lefordította a Machbetet. Addig ismeretlen kódexet fedezett föl 1508-ból.

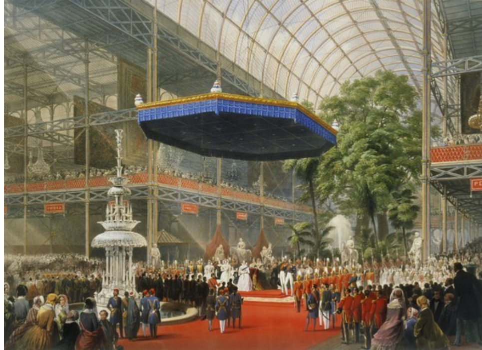
Döbrentei Gábor

815./ 1851. április 14.
San Francisco: Czegei Wass Sámuel aranyöntödéje Kaliforniában.

- Czegei Wass Samu, aki Kossuth megbízásából Londonban, majd az Amerikai Egyesült Államikban vásárolt és küldött fegyvert Magyarországra, 1849-ben Brazíliában értesült a fegyverletételről. Ekkor Kaliforniába ment, s csatlakozott Fornet Kornél mérnökhöz és Molitor Gusztáv kohómérnökhöz, és egyesülten San Franciscoban érctisztító öntödét alapítottak. 1855 végéig a gyárban 3 és fél millió dollár értékű aranyat olvasztatottak és adtak ki rudakban. Tekintettel arra, hogy a Washingtonban vert ezüst dollár Kalifornia számára elérhetetlen távolságban volt, ezért Wass Samuék helyben verték a dollárt, mégpedig aranyból. 2 és fél millió dollár értékű aranypénzt vertek.
- Amikor Xantus János 1857-ben San Franciscoban gróf Wassék gyártelepét meglátogatta, így szólt:

"Senki a magyar névnek több becsületet nem szerzett Amerikában, mint gróf Wass Sámuel és társai."

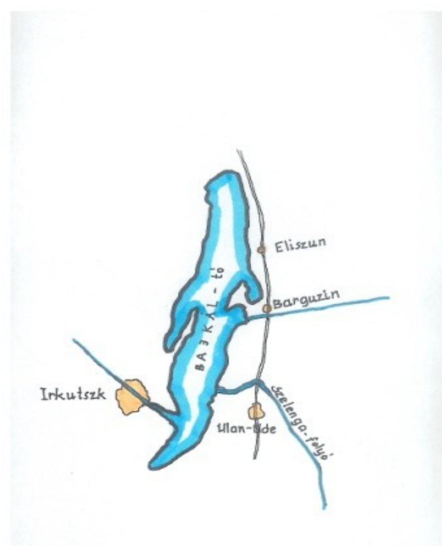
816./ 1851. május 01.
A Londoni *Világkiállítás* megnyitása.
- Május 01-én - az illuminátusok világünnepén - Viktória királynő Londonban ünnepélyesen megnyitja az *„I. Világkiállítást”,* ami Albert herceg szervezésében jött létre. A Kristálypalotában 32.612 tárgyat állítottak ki, a nyersanyagtermelés, gépgyártás, kézműves termékek, művészet témakörökben. Újdonságok: elektromos óra, Tonett bútorok, kombájn, gáztűzhely, sztereo néző. A megszűnt Magyarországot osztrákként 32 magyar cég képviselte.

A megnyitó

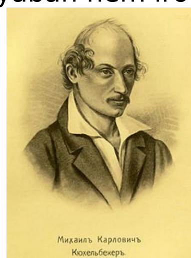

A Crystal Palace

817./ 1851. május 05.
Szibéria: Petőfit Barguzinba száműzik.
- Az oroszok az erdélyi harcok során ejtett foglyok közül kiválogatták a fiatal férfiakat, s a Ferenc Józseffel kötött cári megállapodásnak megfelelően Szibériába vitték őket, hogy ott dolgozzanak, s járuljanak hozzá Szibéria benépesítéséhez. (A deportálás gyakorlatán nem kell csodálkozni, hiszen a rebellisek Szibériába deportálása a cári rezsim évszázados gyakorlata volt. Benyovszky Móricot 1769-ben indították lengyelországi birtokáról Kijeven, Kazanyon át Kamcsatkára. Egy év alatt érkezett oda. Utána se nagyon érdeklődött senki, hogy mi lett vele.)
- Petőfit ezen a napon kísérték 15 fős szigorú csendőri kísérettel az Irkutszk-járás Barguzin nevű falujába, a Bajkál-tó keleti partján lévő orosz lakosságú, ortodox faluba. Ez a falu volt akkor az orosz cári hódítás legészakibb települése. A terület őslakossága burját-mongol népességű volt. A szigorú őrizet oka az volt, hogy a fogoly egyszer már, az út folyamán, Varga nevű társával megszökött Perzsia felé. Öt nap múlva fogták el őket, s Omszk várbörtönébe zárták. Kiszabadulásuk után egy kőszénbányában dolgoztatták őket, de ott Petőfi tüdővérzést kapott (TBC-s volt). Még lázrohamokban feküdt, amikor kocsin Barguzinba vitték, s eszméletlen állapotban a postamester házában helyezték el. Miután felgyógyult, az egyszerű nép feltámadottként tekintett rá. A falusiak Alek Szander néven ismerték.
- Azt ne kérje számon senki, hogy Petőfi miért nem adott hírt magáról Magyarországra a hollétéről. Meg kell nézni a térképen, mekkora a távolság Magyarország és Barguzin között. Megkérdezhető, hogy 100 év múlva, a posta, a távíró és a telefon korában Raoul Wallenberg miért nem adott hírt hollétéről Európába, Svédországba, vagy bárhová?

- Petőfi a magyarországi forradalomról nem mondhatott semmit, mivel az lázításnak minősült. Ennek ellenére egy történet fennmaradt a rejtélyes rab viselt dolgairól, amit az analfabéta Maria Morokova lediktált Eliaszov néprajzkutatónak. (Ezt a lejegyezett, s 1937-ben könyvben megjelent hosszú történetet a hallgatóság szintjére leegyszerűsítve meséli el - egy kegyetlen király és az ellene föllázadt nép harcát, ahol Szander volt a nép vezére - hely hiányában nem írom le.)

Michael Küchelbecker ***Wilhelm Küchelbecker***

Egyéb személyes adat Mária Morokovától:

> „Szander *a bátyámmal* (a mesélő Mária bátyjával) *járt halászni. Mesterien tudott varsát fonni, olyan fonásokkal, amilyet az itteni népek nem ismertek. Szander volt a környéken a legjobb ács. Lakatoskodott is. Karliccsal zárakat gyártottak. Orvosságokat is csinált és aztán ingyen szétosztotta. Mindenféle nyavalya gyógyításához értett. A betegek úgy jártak hozzá, meg Karlicshoz, akár egy doktorhoz. Ezért emlékszik rá mindenki ezen a vidéken. Jó ember volt, az egyszerű emberekkel is barát módra viselkedett. Bámulatosan értett a régi, kopott ikonok újrafestéséhez. Úgy festett, hogy amit odakent, az máris ragyogott. Az istent nem hitte, de soha nem szidta, nem káromolta. Beszélgetéseiben korlátozta a tilalom. Ha ezt megszegte, azonnal beidézték az őrsre. Onnan mindig szomorúan tért vissza. Önmagáról senkinek semmit el nem mondott, de mindenki tudta, hogy ő a feltámadott. Amikor őt magát erről kérdezték, csak elmosolyodott és azt mondta, hogy ez mesebeszéd, de aztán mindig nagyon elkomorodott.”*

Ez a rab soha nem nevezte magát Petőfinek, de annyit lehet tudni, hogy Csitából eszméletlenül hozták Barguzinba, s ott kelt eszméletre, új életre. Ennek a feltámadásnak a híre kísérte Szibériában. Ott verseket írt. Versei kijavítását sógora, Wilhelm Küchelbecker segítette, az orosz hangsúlyozás és rímelés szabályai szerint. Az itt közölt verset oroszul írta, az orosz verselés szerint tökéletes hangsúlyozással és rímeléssel. Persze, ez a nyersfordítás a vers orosz nyelvű ritmusát és rímelését nem adja vissza:

Petőfi: Álmaim

Amikor még ifjú voltam,
Méhrajként zsongtak körülöttem

Az álmim, melyeket szenvedélyesen szerettem.
Magamat már-már hősnek képzeltem.

Büszkén harcba szálltam
Az ármánnyal, gonosszal, bűnnel,
A népet magammal ragadtam,
Vezére voltam és prófétája.

Kirántottam éles kardomat
S a szabadság vörös zászlaját,
Fel akartam gyújtani mindent, ami ósdi,
A népeket akartam felaszabadítni.

Páncélt öltöttem, pajzsot ragadtam,
És lóra kaptam bátran.
Hadd száguldjon, hadd robogjon velem,
Hadd haljak meg az igaz ügyért!

De úgy látszik, rossz lovas voltam,
Az első összecsapásban leestem,
A pajzs elrepedt felettem,
S nem bírtam felállni, bármennyire is akartam.

De mégis merően a távolba néztem,
Ott láttam: a vitézek harcoltak.
És én, szerencsétlen, harcba kívánkoztam,
De jaj! Álmaim nem teljesültek!
(Szuromy Lajos és felesége fordítása és elemzése.)

- Ez a vers egy Konyevin nevű ember kézírásával maradt fenn. Konyevin volt Annuska második férje, Petőfi halála után. A vers az eredeti oroszban tökéletes ötödfeles jambusokból áll. Ugyanaz a ritmusa, mint a *„Véres napokról álmodom"* – című versnek. Petőfi gyakran használta. Rímelése is nehéz, keresztrímes (a-b-a-b). Az orosz versformát nyilván a költő barátja, a 25 évvel idősebb Wilhelm Karlics (Wilhelm Küchelbecker) segített kicsiszolni, aki orosz nyelvre tanította Petőfit. Wilhelm egyébként Puskin barátja volt.
Ezen és még egy orosz nyelvű Petőfi-versen kívül minden olyan más iromány, amely azt hirdeti, hogy azt Petőfi Sándor írta volna Szibériában, egyértelműen hamisítvány, mert Petőfi nem használta magyar nevét. Ezzel a névvel csak hamisítók éltek és visszaélnek.

818./ 1851. július 17.
Pest: Meghal Egressy Béni, a magyar nóta atyja.
- Elhatalmasodó tüdőbetegsége miatt Egressy Béni meghal (37 éves). Eredetileg tanító, iskolamester, de 1834-től bátyja, Egressy Gábor kassai színtársulatának énekese. Tud franciául, olaszul és németül, játszik spinéten, orgonán és zongorán. 1837-ben a Budai Színtársulat tagja. Amikor a társulat 1838-ban feloszlik, Egressy Béni Itáliába megy, hogy énektudását képezze. Két év alatt szerepel Fiume, Trieszt, Velence, Padova és Milánó operatársulataiban. Hazatérése után a Pesti Magyar Színháznál dolgozik, ahol Erkel Ferenc legtehetségesebb munkatársa.
- 1840-től foglalkozott zeneszerzéssel. Egressy Béni írta a *„Bátori Mária"* és a *„Hunyadi László"* - című operák szövegkönyvét, amelyek zenéjét Erkel Ferenc szerezte. Legnagyobb sikerét Vörösmarty Mihály *„Szózat"* - című versének megzenésítésével aratta, amelyet 1843. május 10-én mutattak be a Nemzeti Színházban.

Egressy Béni operaénekes, zeneszerző, író, műfordító.

- Az 1848-49-es szabadságharcban Kápolnánál megsebesült. 1849 szeptemberében honvéd főhadnagyként ott volt a Komáromi vár védői között. Itt írta a Klapka-indulót. A szabadságharc leverése után Klapka György menlevelével szabadult és visszatért a színpadra. Folyamatos színészi és opera-tenor szerepek mellett darabokat fordít és dramatizál a színház részére. Katona József drámáját, a *„Bánk bán”*-t átdolgozta és az opera szövegkönyvét nem sokkal halála előtt átadta Erkelnek. Összesen 47 zeneművet írt. Magyarra fordított 50-nél több színdarabot és 19 operaszöveget.
- Ő volt Petőfi Sándor verseinek első megzenésítője és számos népies műdal szerzője. Néhány Petőfi-vers, amit megzenésített: *A virágnak megtiltani nem lehet, Este későn ne járj hozzám, Ereszkedik le a felhő, Ez a világ amilyen nagy, Hull a levél a fáról, Juhászlegény, szegény juhászlegény, Kis furulyám szomorúfűz ága.*

819./ 1851. augusztus 19.
Hg. Batthyány Kázmér külügyminiszter elhagyja Törökországot.
- Herceg Batthyány Kázmér hajón távozik Törökországból, s Párizsban telepedik le, ahol megírta életének emlékiratait, amit Görgei, a többi kivégzett és emigráns hagyatékához hasonlóan átírt, illetőleg az ő esetében az emlékirat második felét, ami a szabadságharc eseményeit részletezte és dokumentálta Görgei viselt dolgait, – mivel átírhatatlan volt – megsemmisítette, azt a látszatot keltve, hogy Batthyány abbahagyta emlékiratainak megírását. Görgei az ő nevében is állított ki Bécsben titkos rendőrügynöki beszervezési iratot, ennek megfelelően hivatalosan az ő személye is a haza és a szabadságharc árulójaként van nyilvántartva.

820./ 1851. szeptember 08.
Gemlik: Kossuth elhagyja Törökországot.
- Kossuth és szűk kísérete Gemlik kikötőjében az amerikai Mississippi fregatt (a világ legnagyobb oldalkerekes hadihajója) fedélzetére lépve azzal hagyja el a törökországi emigrációt, hogy az USA-ba indul. A hajó árbocán a háromszínű magyar lobogó lengett.

821./ 1851. szeptember 16.
Kossuth Marseille-ben.
- Kossuth a hajóúton módosíttatta az útirányt, s kérte az amerikai hajó kapitányát, hogy kössön ki Marseille város kikötőjében. Azonban Franciaország hatósága nem adott engedélyt arra, hogy a hajóról a magyar emigránsok közül bárki is francia földre lépjen.
Erre Kossuth a hajóról az éljenző tömeg előtt franciául, egy hatalmas, demokratikus programot meghirdető beszédet mond.
- Ez után a hajó a Kossuth-féle csoportot áthajózta az angol Gibraltárba, ahol őket partra tette, s otthagyta. Kossuth Gibraltárban nagy hallgatóság előtt beszédet mondott, ahol Anglia királynőjét a népek szabadságharca vezetőjének nevezte.
- Kossuth egy angol hajón Gibraltárból - Lisszabonon át - London felé vette az irányt.

822./ 1851. szeptember 21.
Pest: Perczel Mór és Perczel Miklós jelképes kivégzése.
- Perczel Mórt öccsével, Miklóssal együtt Magyarországon halálra ítélték, s jelképesen („in effigie”) kivégezték. Nevüket egy bitófára szögezték.

823./ 1851. szeptember 22.

Pest: Táncsics Mihály jelképes kivégzése.
- Táncsics Mihályt halálra ítélték, s jelképesen kivégezték. Nevét bitófára szögezték.
- Közben Táncsics - 8 éven keresztül - a saját házuk alatt kialakított üregben rejtőzködött, egészen az 1857. májusában kihirdetett amnesztiáig. Ez alatt megszületett kislánya. Ezért feleségét erkölcstelenséggel vádolták meg, s közmegvetést kellett elszenvednie. Táncsics rejtőzködése alatt álneveken írt könyveket: - *Bordács Elek: A gyalog-árendás, - Andorlaki Máté: Világkrónika, Magyar krónika, - Templom Imre: Borzasztó történet*

824./ 1851. szeptember 23-28.
Kossuth Angliában.
- Kossuth Lisszabonból a *Madrid* nevű angol hajón érkezik Southamptonbe. Alig ünnepeltek még úgy idegent angol földön, mint a magyar szabadság bajnokát. Nemcsak híre és személyes megjelenése által ragadta el a hideg angolokat, hanem különösen a klasszikus angol nyelvnek mesteri kezelésével. Southamptonból Londonba ment. Útja valóságos diadalmenet volt. London város tanácsába ünnepélyesen vezették be, ami megadta látogatása alaphangját, hogy minden nagyobb városba meghívják. A londoni chartista munkáspárt meghívását visszautasította, ami következtében Anglia közvéleménye kétszínűnek tartotta, s a munkások tömege elfordult tőle.
- Viktória királynő utasította John Russell miniszterelnököt, hogy akadályozza meg Kossuth és Palmerston külügyminiszter találkozását. Kossuth rendezvényein a nagy ovációk ellenére a kormány részéről gyakorlatilag nem vett részt senki, ünneplésétől távolmaradt a hivatalos világ.
- Kossuth Londonból Birminghambe, majd Manchesterbe ment, mindenütt lelkesedést keltve és számos barátot szerezve a magyar szabadság ügyének. Komoly történetírók, - mint MacCarthy - valódi tüneménynek nevezték fogadtatását.
- Mivel mindenütt a fogadó igényének megfelelő programot hirdetetett, a mértékadó lapok Kossuth jellemét egy kaméleonhoz hasonlították, jezsuita köpönyegforgatónak jellemezték, merthogy a világot nem oly könnyű elámítani, mint a magyar népet.

825./ 1851. október 10
Bécs: Kinevezik Albrecht főherceget Magyarország tartományi kormányzójává.
- Az öt kerület fölé rendelt helytartóságot Geringer vezette. A helytartóságot Ferenc-József császár Albrecht főherceg katonai és polgári kormányzóságának rendelte alá. Albrecht, a császár atyai nagybátyja, egyszemélyben katonai főparancsnokként és a polgári kormányzat legfőbb vezetőjeként állt az országot megszálló szervezet élén.
- Budán székelt a katonai és polgári kormányzóság, élén a főkormányzó Albrecht főherceggel. A kerületi székhelyeken egy-egy helytartósági alelnök vezetésével működött a helytartóság kerületi osztálya, valamint a helyi közigazgatást közvetlenül irányító kerületi főispán. A megye élén a megyefőnök állt, annál is lejjebb a járási szolgabíró. Míg a falvak és mezővárosok elöljárói ez utóbbi, a városok polgármesterei a kerületi főispán alárendeltjei voltak.
- A közigazgatási hierarchiával párhuzamosan szilárdult meg a fegyveres erőszakszervezet. A birodalom III. Hadseregének főparancsnoksága, illetve a kormányzóság katonai osztálya irányította a Magyarországot megszálló csapatok tevékenységét. A birodalom hadseregének aránytalanul nagy részét állomásoztatták Magyarországon. Arra törekedtek, hogy a hazai alakulatokat más, megbízhatatlan koronaországokba vezényeljék, a magyar tartományokat pedig idegen csapatokkal tartsák megszállva.
- Nemcsak a határvonalak védelmét fokozták, hanem az ország belsejében levő erősségeket is felszerelték, harckész állapotban tartották, sőt újakat is létesítettek kifejezetten a lakosság fékentartására. Jellegzetes példája ennek a Budai-vár ismételt megerődítése mellett a gellérthegyi Citadella megépítése. Az új erősség lőréseiből a megbízhatatlannak tekintett és megfélemlítésre ítélt városra szegeződött a nehézágyúk torka. A hadsereg 1854-ig, az ostromállapot megszüntetéséig közvetlenül is, azután a polgári hatóságok megkeresése alapján avatkozott az ország életébe.
- Kifejezetten a nemzeti ellenállás lángjának elfojtására hozták létre a katonai jellegű csendőrséget Johann Kempen altábornagy parancsnoksága alatt. A széles körű fegyverhasználati joggal felruházott csendőrség feladata volt, hogy birodalmi polgárrá törje a „nyakas” parasztot, meg a „rebellis” urat, vizslassa az utak jövő-menő népét,

megkövetelje a belföldi forgalomban is kötelezővé tett útiokmányok felmutatását. A császári csendőrség a rendszer leggyűlöltebb intézményévé vált. Kíméletlensége, ahogyan feladatát ellátta, sorozatos incidenseket kirobbantó kivételes feszültséget teremtett a köznép és a zsandárság között. A csendőr szolgálati esküjére hivatkozó tanúvallomása egymagában bizonyító erővel bírt. S hogy ne takarékoskodjék a vádaskodással, arról az a sajátos jutalmazási rendszer gondoskodott, amely a „rend” őrének a kiszabott büntetés mértékével lépcsőzetesen emelkedő díjazást biztosított. Egy akasztásért a csendőr 60 forint feljelentői díjat kapott, egy börtönbüntetéssel záruló elfogásért 10 forintot, egy pénzbírsággal járóért 4 forintot. Így ír erről gróf Széchenyi István a *„Blick”*-ben:

> *„Jövedelmező üzlet Magyarországot a javíthatatlan magyaroktól megszabadítani. Ennél a műtétnél a legszaporább eszköz a kötél. Mindenesetre 60 forint kellemesebb jövedelem, mint 10, vagy éppen 4 forint. Emellett pénzügyi szempontból figyelembe kell venni azt is, hogy a börtönben ülő szegénylegény többet eszik meg, mint amennyit ér, míg a 60 forintra taksált akasztott többé mit sem fogyaszt, ellenkezőleg, ő táplálja a férgeket. És ez nagyon jó, mert a férgekről is jó gondoskodni, miután oly sokan csúsznak-másznak.”*

826./ 1851. október 11.
Pest: Dercsényi István jelképes kivégzése.
- Dercsényi István nemzetőr századost, aki az 1. Huszárezredben, Bereg vármegyében kapitánya a Vereckei-szoros őrségének. A bukás után Moldván keresztül Isztambulba menekült. Tárgyalását távollétében folytatják le. Az ítélet végrehajtásra titokban hazaérkezik, s álruhában maga is végignézi, ahogy „in effigie” felakasztják. (Törökországban harcol a Cserkesz- és a Krími háborúban.)

827./ 1851. november 03.
London: Haynau megverése.
- Haynau leváltása után Londonban utazgatott. Egy vendéglőben a sörös legények felismerték és súlyosan megverték, végül a vendéglőből az utcára dobták.

828./ 1851. december 05-06.
Kossuth New Yorkban.
- Kossuth és kísérete Staten Island szigetén lép az Egyesült Államok területére. New York város tanácsa fogadja a magyarokat. New Yorkban őrjöngő tömeg, katonazene, ágyúdörgés fogadja a magyarokat. A város polgármestere köszönti, s Kossuth angolul válaszbeszédet tart.
Fekete paripán elvonul a katonaság díszsorfala előtt, majd a magyar küldöttség hatlovas hintókban ülve végig vonulnak a Broadwy-n. A magyar küldöttséget a városháza előtt díszsátor fogadta, ahol ebédet adtak tiszteletükre. New York polgármestere kijelentette, hogy követelni kell Magyarország függetlenségének nemzetközi elismerését.

829./ 1851. december 12-20.
Kossuth Washingtonban.
- Kossuth minden nap három beszédet mondott Washington felé haladtában, a keleti part városaiban. A katolikus templomokban ugyanakkor a jezsuiták szentbeszédeikben durva támadásokat intéztek Kossuth ellen. Veszélyes magyar kalandornak nevezték.

830./ 1851. december 31.
Bukarest: Makk József összeesküvésének leleplezése.
Bécs: Az *Olmützi-alkotmány* visszavonása, s a *Szilveszteri-pátens* kiadása.
- Bíró Mihály árulása következményeképpen Bukarestben házkutatást tartottak Makk József titkos székhelyén. Az ezredest a házigazda Nagy József lélekjelenlétének köszönhetően nem tudták elfogni, de iratai a császári hatóság kezébe kerültek és ezek alapján megkezdődött a szervezet módszeres felgöngyölítése. Makk József elmenekült Törökországba.
- Ferenc József császár hatályon kívül helyezte az *„Olmützi-alkotmányt”*, s a *„Szilveszteri-pátens”* kiadásával kihirdette a császári egyeduralom bevezetését. A meghirdetett *Új-Ausztria Birodalmat* császári rendeletekkel kormányozta. Elvetette a rendi-föderalista kormányzati rendszert. Feltételezte, hogy a magyar és szláv

tartományokat felolvasztó *„Új-Ausztria”* megnövekedett súlyánál fogva képes lesz az egyesített *Német Birodalom* dinasztiáját adni, s Bécsnek megszerezni a birodalmi fővárosi szerepet. A birodalom leggazdagabb német nagypolgársága is érvényre juttatta politikai törekvéseit, s támogatta Ferenc Józsefet a birodalmi centralizációs politika érvényesítésében. Érdekében állt az összbirodalmi belső piac kialakítása, működése, az egységes gazdaságpolitika, közigazgatás, igazságszolgáltatás megvalósítása. Felismerte, hogy a kapitalista fejlődés neki úgy biztosít a birodalomban vezető szerepet, hogy a magyar mezőgazdasági és ipari termékek csak osztrák kereskedelmi közvetítéssel juthatnak exportra, s a magyarok importja is csak osztrák közvetítéssel és vámmal terhelten juthatnak Magyarországra.
- Ferenc József a birodalom „koronaországait” minden autonómiát nélkülöző körzetekre osztotta fel. Minden hatóságot (országos, városi, falusi) a kormányzat nevezett ki. Szigorúan központosított bírói szervezetet állított fel, s kilátásba helyezte az osztrák polgári- és büntető törvénykönyv bevezetését az egész birodalomban. Az igazságszolgáltatás nyilvánosságát megszüntette. Felszámolta az esküdtszékeket. A jelentős földbirtokkal rendelkező örökös nemességre külön jogszabályokat alkotott, s könnyítéseket biztosított részükre „hitbizományok felállítására”.
- Magyarország beolvasztására a jogcímet a jogeljátszási elmélet szolgáltatta. Ennek hívei azt állították, hogy *"Magyarország alkotmányos intézményeit nyílt lázadás és forradalom által elvesztette",* ezért politikai és történeti jogai megszűntek, s rajta a győztes dinasztia, mint meghódított tartományon, gyarmaton uralkodhat. A vármegyéket megszüntették. Újra különválasztották Erdélyt és Horvátországot. A Száva mentén meghagyták a határőrvidéket. A Délvidéken egy újonnan szervezett *Szerb Vajdaságot* hasítottak ki. A maradék Magyarországot 5 kerületre osztották, Buda, Pozsony, Sopron, Kassa és Nagyvárad székhelyekkel. Az 5 kerület lehatárolása és a kerületi központok kiválasztása annak figyelembevételével történt, hogy határai közt német többségű lakosság, s német népességgel körülvett városok legyenek, mint a kifejlesztendő új tartományok székhelyei. A fő cél a magyar elem háttérbe szorítása, beolvasztása volt. A távolabbi cél Magyarország területének egymástól elidegenített tartományokra való bontása. A kerületek élén főispánok álltak. Ők ellenőrizték, hogy a megyefőnökök végrehajtják-e a Bécsből érkező rendeleteket. A magyar nyelv használatát eltörölték, a hivatalos nyelv a német lett.
- Horvátország önkormányzata és külön országgyűlése elveszett a magyar alkotmánnyal együtt. A szlovákok autonóm törekvései sem értek célt. A szászok sem kapták vissza 1848 előtti jogaikat. A nagyszámú osztrák csendőrség, titkosrendőrség és a hatalmas pénzt felemésztő idegen hivatalnoksereg fő tevékenysége a magyarok ellenőrzésében merült ki. A rendszer felügyelője báró Alexander von Bach birodalmi belügyminiszter volt (aki Bécsben forradalmi köszöntő beszédben fogadta a Kossuth-vezette küldöttséget. Nyilván akkor is redőrspicli és agent-provokatőr volt). Ferenc József abszolutizmusának fedőneve a *„Bach-rendszer”* volt, hivatalnokait pedig Bach-huszároknak csúfolták, pedig minden elemében Ferenc József rendszere volt.

831./ 1852. január 05.
Washington: Kossuth az amerikai szenátusban.
- Kossuth és kísérete nagy beszédre készült, hogy mint világszenzáció, fordulatot érjenek el a magyar ügy elszigeteltsége és nemzetközi politikai és katonai támogatása ügyében. Megmutogatták az elnök szobáit, azonban a küldöttséget még a szenátus termébe sem engedték, mivel éppen ülés volt (tehát, épp lett volna hallgatóság). A felszólalás lehetősége teljesen kizárt volt.

832./ 1852. január 11.
Párizs: Franciaország új alkotmányt kap.
- A Francia Köztársaság elnöke, Lajos-Napóleon új alkotmányt ad ki.
- Az angol lapok véleménye szerint az új alkotmányban látszatra a szabadság minden formája és garanciája megvan, de valójában az országban a szabadságnak nyoma sincs. Van sajtótörvény, de nincs sajtószabadság, az államfő lenne felelős, de nem felel semmiért, a szenátus független lehetne, ha nem az elnök jelölné ki tagjait, s fizetésük is nem az elnöktől függne, a törvényhozó testületnek beszélni szabad, de törvénymódosítást nem indítványozhat. Az egész, a császárkori Franciaország paródiája, köztársaság név alatt.

- A Times szerint az ellenpélda *Új-Ausztria*, melyet a demokrácia tekintetében magasztal, s példaként hoz fel.

833./ 1852. január 24.
Makk-féle összeesküvés tagjainak letartóztatása.
- E nap éjjelén letartóztatták a Makk-féle összeesküvés 60 tagját, köztük 3 nőt, s a nagyszebeni fogházba szállítják őket.

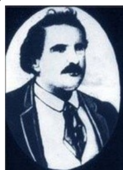
834./ 1852. január 25 - április 08.
Kossuth amerikai körútja.
- Kossuth körutat tesz: Annapolis, Harrisburg, Pittsburg, Cleveland, Columbus, Dayton.
- New Orleansban teljes kudarc. Semmiféle fogadtatás nem volt, s akik végül összegyűltek Kossuth meghirdetett gyűlésére, azok a küldöttség testi épségét veszélyeztették.
- Cincinatti, Madison, Indianapolis, Luisville városokban lelkesen fogadták a magyarokat, utcákat neveztek el Kossuthról.
- Concord, Albany, Buffalo és Syracuse városokban ellenséges tömeg fogadta a magyarokat.
- Visszatértek Washingtonba. A magyarok népszerűsége New Englandban érte el tetőfokát.
- Ez után a magyar ügy népszerűsége ijesztően hanyatlott. Kossuthné fejébe szállt a nagy diadal, méltóságában és öltözködésében Viktória királynőt és Eugénia császárnőt utánozta. Ez Clevelandban nagy visszatetszést keltett. Pittsburgben egy kalaposüzletben nem akarta 6 kalap árát kifizetni, mert, hogy ő Kossuth felesége.
- Providence-ban a Kossuth-cirkusz konkurense Miss Jenny Lind volt, aki a világ legszebb bokáinak birtokosaként csábította bemutatójára a város közönségét. Előadására egy jegy 650 dollár volt. Ugyanakkor a magyarok gyűlésének és gyűjtésének összes bevétele 400 dollár volt. Kossuth kíséretének tagjai összevesztek és összeverekedtek azon, hogy ki mennyit sikkasztott el az új hadseregre összegyűjtött adományokból.

835./ 1852. február 19.
Cincinnati: Kossuth szabadkőműves páholytag lesz.
Kossuth bejelenti az emigráció feletti diktátori igényét.
- Kossuth Lajos az USA-beli Cincinnatiban hivatalosan is szabadkőműves lett, belépett a helyi páholyba.
- Kossuth Cincinnatiban nyilvános levelet ír Nemeskéri Kiss Miklós részére, amiben válaszolt az emigrációs egyesületek azon törekvésére, hogy a „kormányzói” címet bitorló Kossuth mellé állítsanak tanácsadókat, akik némileg ellenőrizhetnék tevékenységét, amire Kossuth bejelentette diktátori igényét.

> *„Minden jelekből azt látom, hogy a népek bizodalma irántam nemcsak nem csökkent, sőt gyarapodott. A népnek legnagyobb része engem tekint vezérének, s tőlem várja megszabadításának vezérletét. Ezen állást s annak minden felelősségét el is vállalom. Ez állásban a siker nélkülözhetetlen feltétele, hogy munkámat semmi gátoló formához ne kössem, a szervezési előkészületek csomóját a világon senkinek kezébe ne adjam.*
> *Ha sorsunk, hogy pártnak kell lenni, ám legyen, én ennek a nagy pártnak a főnöke vagyok. A párt csak a fentebbi elvek alapján működhet. Engedelmeskedniük kell, amire utasítom, és nem kívánhatják, hogy a titkok kulcsát kezükbe találjam. Én nem kérlelek senkit. Akinek ez az alap nem tetszik, az lássa: aki nincs velem, ellenem van, de aki velem akar lenni, az tudja meg, hogy csak ezen az alapon lehet, máson nem. Ami pénzt Amerikában gyűjtök, annak elosztásáról egyedül én döntök, mert amit szerzek, azt nem az emigráció, hanem én, a magam nevében és befolyásommal szereztem.”*

836./ 1852. március 15.
New Orleans: Berzenczey László kiválik Kossuth kíséretéből.
- Berzenczey László Amerikából, San Franciscóból indult első őshazakutató útjára, amely során a Földet körbehajózva érkezett vissza Törökországba. 1853-ban a törökök oldalán részt vett a krími háborúban, majd Bursában telepedett le. 1862-ben hazatért, s az osztrák hatóságok Klagenfurtba internálták.

- Majd 1873. májusban ismét Kelet-Ázsiába utazott. Szentpétervár, Omszk, Kazahsztán érintésével magányos vándorként gyalog áthágott a Tiensanon, az Altaj-hegységen. Kasgar után átkelt a Karakorumon, majd a Himalája 5.000 méteres hágóin, s végül 1874 szeptemberében érkezett meg Bombaybe. Ő volt a világon az első európai, aki Oroszországból észak-dél irányban jutott el Indiába. Port Szaid és Isztambul érintésével decemberre ért Budapestre, majd haza, Marosvásárhelyre.

Berzenczey László

837./ 1852. április 05.
Bécs: Schwarzenberg miniszterelnök halála.
Ferenc József császár magát nevezi ki a birodalom miniszterelnökévé.
- Bécsben váratlanuk meghalt Felix zu Schwarzenberg herceg, *Új-Ausztria* miniszterelnöke.
- A miniszterelnök halála után Ferenc József kinyilvánította, hogy nem nevez ki új miniszterelnököt, hanem maga látja el a birodalmi miniszterelnöki teendőket.

838./ 1852. április 24.
Jersey-sziget: Perczel Mór Angliában.
- Perczel Mór Törökországból Angliába távozik. Felesége, Sárközy Júlia négy gyermekükkel követi. Angliában még tíz gyermekük születik. Sokáig éltek Jersey szigetén.

839./ 1852. május 06.
Pest: Lóródy Ödön jelképes kivégzése.
- Lóródy (Eischl) Ödönt, Szemere Bertalan belügyi tanácsosát Pesten „in effigie" felakasztják.

840./ 1852. május 21.
Csapkay Lajos Kaliforniába érkezik.
- Miután Csapkay Lajos, aki még a szabadságharc előtt Magyarországon végzett orvos volt, de a diplomázást megakadályozta a forradalom, Philadelphiában lediplomázott, s Magyarországról menyasszonya is megérkezett, azonnal összepakoltak, s a kaliforniai Marys Villebe utaztak, s aranybányát nyitottak. Hatalmas termésarany rögöket ástak ki, amikből többet haza is küldött a Nemzeti Múzeum részére. (Vajon ki lopta el?) Ez után San Franciscóba költözött, ahol 10 éven át orvosi praxist folytatott. Fölvásárolta San Francisco belső negyedét és ott egy egységes stílusú, bérpalotákból álló lakónegyedet építtetett föl. Ezt nevezték *„Hungaryan Block"*-nak.

841./ 1852. június 26.
Prága: Xántus János szökése és amerikai emigrációja.
- Xántus János Prágából, a börtönből megszökik és Németországon, Belgiumon, Franciaországon keresztül Londonba emigrált, majd még ebben az évben áthajózott az Amerikai Egyesült Államokba.

Xántus János

- Az Egyesült Államokban először New Yorkban vállalt alkalmi munkákat. Volt matróz, hírlapkihordó, könyvkereskedő, gyógyszerész, boltossegéd, zongoratanító, vasúti hivatalnok, mérnök és több nyelv tanára. Ugyanebben az évben felhajózott a Missouri folyón Lexingtonig, és onnan lóháton elindult a vadnyugatra, hogy részt vegyen Saint Louis – Kalifornia vasútvonal (Pacific vasút) nyomvonalának kitűzésében.
- 1854-ben Kansasban állami katonai mérnökké léptették elő. Életében először ebben az államban találkozott a kickapo indiánokkal. Megismerte és jó barátságba került a szeminol és a potawati indiánokkal is. Két éven át topográfiai felméréseket végzett Indiana államban és Texasban.
- 1856-tól a New Orleans-i egyetemen vállalt tanári állást.

842./ 1852. július 04.
Kossuth elhagyja Amerikát.
New-York: László Károly Amerikában marad.
- Kossuth végül megszégyenülve, Mr. Smith néven, szökevény módjára a családjával hajóra ült a New York-i kikötőben, s Londonba utazott.
- László Károly, aki Sumla óta kísérte Kossuthot, s ő szervezte amerikai körútját, Amerikában maradt. New-Yorkban Asbóth Sándorral és Grechenek Györggyel, mint mérnök, a New York állam csatorna-mérnöki hivatalánál nyertek alkalmazást, 1 dollár napidíjjal. Később a Syracuse-Binghamton vasútnál dolgozott.
- 1853-ban megkapta az amerikai állampolgárságot. Két évig Miksa császár meghívására Mexikóban az állami birtokok felmérését végezte el. Szerzett vagyonával mahagóni és berzsenyfa kereskedést folytatott, s hatalmas vagyont szerzett. (1867-es amnesztia után hazatért, s Dunapatajon, majd Kecskeméten telepedett le, s a Jobbparti Tiszaszabályozó Társulat igazgatójaként dolgozott.)

843./ 1852. július 06.
Viktring (Klagenfurt): Görgei Arthur kiadja memorandumát.
- Lipcsében adta ki kétkötetes emlékiratát *„Mein leben und Wirken in Ungarn in Jahren 1848-49”* - címmel, amiben a tanúk kigyilkolása, dokumentumok ellopása és megsemmisítése, a tanúk naplóinak átírása után a történelmi megítélést máig meghatározó hazudozások tömegét diktálta papírra. Időközben, éveken keresztül azzal foglalkozott, hogy a kivégzett tisztek naplóit titkosrendőrségi írnokoknak diktálva átíratta. A külföldre emigrált tisztek nevére titkosrendőrségi ügynöki beszervezési okiratot hamisított, hogy ezek a személyek a magyar közélet és történettudomány előtt hitelüket veszítsék. Ennek esett áldozatul Asbóth Lajos, Batthyány Kázmér, Mészáros Lázár, Perczel Mór, Stein Miksa, Szemere Bertalan, Vukovics Sebő, s még sokak hírneve.
- Görgei kétkötetes emlékkönyvéről Engels levelében ezt írta Karl Marxnak:

> *„Görgei könyve kutyául aljas, nem létezik ehhez fogható kicsinyesen irígy, gyalázatosan alantas, korlátolt valami.”*

844./ 1852. július 17.
Kuba, Panama, Hong-Kong, Bombay, Kalkutta, Ceylon: Berzenczey László világkörüli útja.
- Amikor Kossuth elhagyta az Egyesült Államokat, Berzenczey Kubán és Panamán keresztül San Franciscóba ment, s az emigráns magyarok anyagi támogatásával Hong-Kongba hajózott, hogy a magyarok őshazáját felkutassa. Hong-Kongban találkozott és összebarátkozott sir John Bowringgal, aki előtte kínai angol nagykövet, most Hong-kongi nagykövet, majd Hong-Kong kormányzója volt. Bowring ekkor már tudott magyarul, magyar verses antológiát is adott ki már 1830-ban (akkor még németről fordította angolra). Berzenczey barátsága hatására Hong-Kongba hozatta Petőfi versesköteteit, s elkezdte Petőfit angolra fordítani. (Később, 1866-ban Londonban kiadott egy Petőfi válogatást is.) Bowring személyesen ismerte Kőrösi Csoma Sándort, s Berzenczey tőle hallott egy Tibetben élő lovasnomád népről, kikről feltételezte, hogy rokonságban állnak a magyarsággal.
- Tervezett tibeti utazását azonban a kínai hatóságok megtiltották, ezért Bombayba, majd Singapuron keresztül Kalkuttába - közben Macao szigetére - onnan Ceylon, Áden, Egyiptom és Konstantinápoly érintésével Londonba, majd barátaihoz Jersey szigetére, Teleki Sándorhoz és Mészáros Lázárhoz utazott. Jersey szigeten a legjobb barátja lett Victor Hugónak. Feltehetően ő volt az első magyar, aki körbeutazta a Földet.

845./ 1852. július 27.
Kossuth Londonban telepszik le.
- Kossuth visszatérve Európába, Londonban telepedett le, ahol a parlamenti és irodalmi világban sok fontos összeköttetést szerzett. Kapcsolatot tartott fenn a francia, olasz, orosz, német és lengyel emigráns körökkel, mindenekelőtt az illuminátus csoporttal, Giuseppe Mazzinival, Cavourral és Garibaldival, valamint Stanisław Worcellel, akiknek hatása megmutatkozott több, meg nem alapozott felkelési kísérlet szervezésében.
- Kossuth arra számított, hogy a nagyhatalmak közötti konfliktusok mégiscsak lehetővé teszik Magyarország felszabadítását, ezért összeköttetésbe lépett III. Napóleon francia császárral is.

846./ 1852. augusztus 03.
A Kisbéri Ménes megalapítása.
- Míg herceg Batthyány Kázmér külügyminiszter emigrációban bujdosott, addig Ferenc József az elkobzott kisbéri 16.282 holdas birtokán lévő tenyészetére alapozva, a hadsereg részére lótenyészet létrehozását rendelte el. A ménes 300 kanca beállításával működött, 50 fős gondozó és idomító személyzet mellett, ami hamarosan 500 főre nőtt. Az első ménék Hardegg tábornok igénye szerint Bábolnai arab telivérek voltak. A ménes első vezetője Ritter Ferenc volt.

847./ 1852. november 16.
Elfogják Noszlopy Gáspár szabadcsapatának minden tagját.
- Noszlopy Gáspár a Bakonyban szervezett szabadcsapatot. Gindly Antal császárhű földbirtokostól akartak pénzt szerezni, a csapat további működéséhez, s Gindlyt a csapat egyik tagja lelőtte. A nagy erőkkel megindított nyomozás eredményeként a csoport valamennyi tagját letartóztatták. Noszlopy Gáspár tárgyalására Bécsben került sor, ahol 1853. február 27-én felségárulásért kötél általi halálra ítélték, amit Pesten hajtottak végre.

848./ 1852. december 02.
Párizs: Luis Bonaparte sikeres puccsot hajt végre.
- Louis Bonaparte (köztudomásúan anyjának Rothschild bárótól született gyereke), mint a köztársaság addigi elnöke, államcsínnyel megdönti a 2. Köztársaság hatalmát és Franciaország teljhatalmú uraként, császárrá nevezte ki magát. Ehhez a rendőrség és a hadsereg vezetését saját hívei közül jelölte ki, belügyminisztere pedig féltestvére, Morny lett. A hadsereg megszállta Párizst, feloszlatták a nemzetgyűlést, aktívabb tagjait pedig le is tartóztatták. A déli megyékben nagyobb republikánus zavargások voltak. 26.000 személyt letartóztattak, kb. 10.000 főt Algériába, 240-et pedig Guyanába deportáltak. Mintegy 5.000 személy került rendőri felügyelet alá. Kihirdette a 2. Császárság restaurációját és **III. Napóleon** néven lépett a császári trónra, bár a koronázásról lemondott.
- Az új császár első intézkedésével hercegi rangra emelte unokatestvérét, Napóleon Joseph herceget. Ezzel a herceg a császár fia után a trónöröklési sorrend második helyére ugrott elő. Napóleon Joseph herceg apja, Jerome Bonaparte, aki I. Bonaparte Napóleon öccse volt, akit a császár Vesztfália királyává nevezett ki.
- Európában a demokrácia ügye csúfosan megbukott. III. Napóleon császárrá koronázásával a respublika, mint üres cégér lifeg a nemrég még köztársasági Franciaország testén. És a nyílt színen ez a császári Franciaország lett Oroszország és Ausztria szövetségese. Ezzel a reakció győzött egész Európában.

III. Napóleon

849./ 1852. december 12.
Gr. Teleki Sándor menekülése.
- Gróf Teleki Sándor Konstantinápolyból Párizsba települt, de III. Napóleon (Rothschild zabi fia) államcsínye után onnan is kiűzték. Londonba, majd Jersey szigetére távozott, ahol megismerkedett és barátságba került Victor Hugóval. Innen Hugo híres nyilatkozata miatt távoznia kellett a nagy költővel és a többi száműzött társával együtt, s Guernsey szigetén telepedtek le.

gróf Teleki Sándor

> *„Teleki Sándor együtt élt, mulatott, harcolt a földrész minden művelt és barbár nemzetével. Tűrte a dicsőséget, kereste a bajt. Járt ágyútűzön, tengerviharon s hitelező csordán keresztül, sértetlenül. Jó barátja volt Victor Hugónak, id. és ifj. Alexandre Dumas-nak, Liszt Ferencnek, Petőfi Sándornak s századunk egyéb versíró, éneklő, muzsikáló, képfestő és szoborfaragó hírneveseinek.*
> *Segített Garibaldinak országokat hódítani, s más nagy embereknek légvárakat építeni. Értekezett királyokkal és császárokkal Magyarország sorsa felől, s lelkesedett földönfutókkal és poétákkal a népszabadságért. Teleszedte mellét érdemrendekkel, hogy azokat ne viselje, s bejárta egész Európát azért, hogy felfedezze, milyen szép kilátás van a koltói dombról a kis Buba szőke feje fölött átnézve."*
>
> (Jókai Mór: Úti táskámból)

850./ 1852. december 19.
Franciaország és a Szárd-Piemonti Királyság szövetsége.
- III. Napóleon és a II. Viktor Emánuelt képviselő *Camillo Benso di Cavour* szárd–piemonti miniszterelnök titkos katonai szövetséget köt, ami az Osztrák Császárság ellen irányult (miközben a nyílt színen Franciaország, Ausztria és Oroszország egymás szövetségesei).

851./ 1853. február 18.
Bécs: Libényi sikertelen merénylete.
- Libényi János a gyilkossági kísérletet hajtott végre Ferenc József ellen. Amikor a császár szokásos sétája útvonalán a Kärtnertor bástyasétányon kihajolt a bástya mellvédjén, hogy a lent gyakorló katonákat megfigyelje, akkor Libényi János odalépett és késével hátulról nyakon szúrta. Libényi tőre csak a kemény zubbonygallért találta el és megcsúszott azon, ami nagyban hozzájárult Ferenc József életben maradásához. Libényit elfogták. A merénylet elhatározásra azért jutott, mert Ferenc József megrontotta a színésznőként dolgozó húgát. A császári kamara az esetet politikai

merényletnek állította be, s azt terjesztették, hogy Libényi bevallotta, hogy amikor 1849-ben az aradi vár katonai szabóműhelyében dolgozott és tanúja volt a vértanúk kivégzésének, már akkor elhatározta, hogy bosszút áll a gyilkos császáron. Libényit Bécsben fölakasztották.

852./ 1853. március 03.
Pest: Noszlopy, Jubál és Sárközy kivégzése.
- Noszlopy 1852-ben a Bakonyban ki akarták rabolni a császárhű Gindly földbirtokost. A csapat egy tagja a házigazdát agyonlőtte. A csapat minden tagját elfogták. A tárgyalás Bécsben volt, majd Pesten, az Üllői út mentén, e napon Noszlopy Gáspárt, Jubál Károlyt és Sárközy Somát fölakasztották.

853./ 1853. március 06.
Madách Imre Pesten megkezdi börtönbüntetését.
- 1849 őszén a költő Csesztvén bújtatta Gracza Antal és Záhony István felvidéki felkelőket. 1850 elejétől Udvardy Péter ezredest Alsósztregován, mint intézőjét bújtatta. 1852-ben a halálra ítélt Rákóczy Jánost, Kossuth titkárát alkalmazta Parócán, mint erdőkerülőt.

Madách Imre

- Szabadságharcosok rejtegetése vádjával Madáchot 1852 augusztusában elfogták, és előbb a pozsonyi vízi kaszárnyában, 1853. március 6-tól pedig a pesti Újépületben tartották másfél évig vizsgálati fogságban. A börtönben írta meg *„Az ember tragédiája”* első változatát *„Lucifer”* címmel.
- Felesége, Fráter Erzsébet odahaza nem bírta elviselni a magányt, esténként cselédlánynak öltözve futkosott át a szomszéd birtokoshoz, hogy az megdöntögesse.

854./ 1853. március 14.
Bécs: Haynau halála.
- Julius Jacob von Haynau Bécsben, a vértelen pesti forradalom leverése emlékére tartott kocsmai mulatozás során meghalt (67 éves). Haynau Rebecca Wilhelmina Dorothea Ritter svájci (Biel) zsidó patikus lányának és IX. Vilmos Hessen-Kasseli választófejedelemnek a törvénytelen gyereke volt.

855./ 1853. április 04.
Kossuth Londonban.
- Kossuth cikkeit az angol lapkiadók bojkottálták, egyetlen egy lap sem közölte cikkeit. Kossuth munkát vállalt, házról-házra járva biztosítási kötvényeket árult.

856./ 1853. április 16.
Az oroszok a török kiszorításával befejezik egész Moldva és Bukovina megszállását.
- Oroszország még a napóleoni háborúk idején foglalta el a történelmi Moldva keleti felét. A Pruttól keletre fekvő, orosz uralom alá került területeket nevezték Besszarábiának. Ekkor a cári seregek Moldva nyugati felét és Bukovinát is megszállták.

857./ 1853. május.
A Krími háború előzményei.

- Heves vita támadt az Oszmán-birodalom palesztin területein lévő szent helyek ellenőrzéséről. A franciák azt akarták elérni, hogy a törökök tartsák tiszteletben a római katolikusok által igényelt jogokat, ami az ortodox egyház jogait csorbította. (Jeruzsálemben az ortodoxoké a Getsemane kert és bazilika, valamint a Szent Sír bazilika.) A törökök a franciák mellett döntöttek, és maguk mögött érezve a franciák és az angolok támogatását, visszautasították az oroszok követeléseit. Válaszul Miklós cár hadai április közepén megszállták Moldvát és Havasalföldet, hogy háborút provokáljanak ki a Portával. A török fél a várt módon reagált.
- Ausztria adósa volt a cárnak, de érdekeivel ellenkezett az oroszok balkáni előretörése. Az osztrákok hiába próbáltak békét közvetíteni, *I. Abdul-Medzsid szultán* hadat üzent.
- Az angolok és a franciák Ausztriát a magyar emigráció támogatásának kilátásba helyezésével rászorították arra, hogy követelje Moldva és Havasalföld kiürítését, amit Oroszország visszautasított. Ekkor brit és francia csapatok partra szálltak a Krím félszigeten, s ezzel a háború elkezdődött.
- A cári hadak számára a harcok kedvezően indultak, az orosz flotta Sinopénál elsüllyesztette a török hajóhadat, s az orosz szárazföldi csapatok benyomultak a Balkánra és a Kaukázusba.

858./ 1853. július 05.
Kisszeben: Megszületik Csontváry Kosztka Tivadar.
- Megszületett Csontváry Kosztka Tivadar gyógyszerész és festőművész, az egyetemes festészet legjelentősebb alkotója, a „napút” festészet utolsó értő művelője.
Festészetét a művészettörténészek hol az expresszionizmushoz, hol a posztimpresszionizmushoz sorolják, s méltatlanul hol Vincent van Goghhoz, hol Paul Gauguinhoz hasonlítják, pedig a franciák öncélú festészetéhez nincs semmi köze. Csontváry műveivel látnoki üzenetet közvetített az emberiség és a magyarság részére.

Csontváry Kosztka Tivadar

858./ 1853. szeptember 08.
Orsova: A Szent Koronát megtalálják a Habsburgok.
- Kossuth fejébe vette, hogy politikai céljai megvalósításához szüksége lenne a Szent Koronára, melynek hollétét herceg Batthyány Kázmér mondta el neki, még Törökországban. Kossuth útiköltséggel jól ellátta Vargha Istvánt (a budai katonai parancsnokság volt alkalmazottját, amúgy Habsburg-párti rendőrspiclit, aki beépült a londoni magyar emigrációba), s megbízta, hogy ássa ki a koronát, s hozza el részére Londonba. Vargha István Kossuth megbízásából útra kelt, s meg sem állt a bécsi titkosrendőrségig, ahol az információt 6.000 aranyért eladta.
- E nap reggelén Vargha irányításával egy Joan Morosina nevű oláh paraszt ásta ki a vasládát, benne a palást, az arany saruk, harisnyák, kesztyűk, ruhák, a korona, a jogar és az országalma. A kísérő okmányok, a textilanyagok és a bőrzsákok az eltelt 4 év során elrohadtak.
- A Szent Korona elrejtésének és megtalálásának helyén később egy kápolnát építettek, a Szűz Anya tiszteletére szentelve.

859./ 1853. szeptember 10.
Orsova: A Korona elszállítása.
- Az Orsovára érkezett *Erzherzog Albrecht* gőzős fedélzetére vitték a koronaládát, s a hajó a Dunán megindul Buda felé.

860./ 1853. szeptember 15.
Budafok: A Korona megérkezik Promontorra.
- A Szent Koronát szállító gőzös megérkezik Promontorra (Budafok), ahol a Magyarország egyházi főméltóságai fogadják, azonosítják és hitelesítik.

861./ 1853. szeptember 16-18.
Buda: A Korona közszemlére tétele.
- A Szent Korona 16-án érkezett Budára, ahol 3 napra közszemlére kitették. A császár a magyar Szent Korona megtalálásnak örömére emlékérmet veretett.

862./ 1853. november 18.
Fekete-tenger: A török flotta megsemmisülése.
- Az orosz tengeri flotta a Krími-háború legelején Szinop hadikikötőjében rajtaütött a török hadiflottán. Az oroszok elfogták a török flottaparancsnokot, s megsemmisítették az egész török tengeri flottát.

863./ 1854. március 10.
Marosvásárhely: Kivégzik a Makk-féle összeesküvés 3 vezetőjét.
- Marosvásárhelyen kivégzik Gálffy Mihály (Udvarhelyszék), Horváth Károly (Háromszék) és Török János (Marosszék) főparancsnokokat.

864./ 1854. március 27.
Nagy-Britannia, a Francia- és az Osztrák Császárság hadat üzen Oroszországnak.
- Nagy-Britannia - a Török Birodalom szövetségeseként - belépve a Krími háborúba, hadat üzen Oroszországnak, s az 1841. évi szerződésüket megszegve hajórajokat küld a Fekete-tengerre.
- III. Napóleon Franciaországa egy nappal Nagy-Britannia után, - a Szentföld orosz védnöksége kinyilvánításának ürügyén – hadat üzen a cárnak.
- A Habsburg ház - hálából a dinasztia megmentéséért és a magyar szabadságharc leveréséért - a cár elleni katonai szövetség oldalára állt. I. Miklós cár hiába bízott Ferenc József hálájában, Ausztria, a balkáni orosz terjeszkedéstől való félelem miatt szintén hadat üzent a cárnak.
- Az angol-francia-török szövetségi szerződés megtiltotta Törökországnak, hogy Oroszországgal külön tárgyalást folytasson.
- Az emigrációban Kossuth hasztalan igyekezett a háborút Magyarországra is kiterjeszteni. Mivel az osztrákok nem az oroszok oldalán léptek a háborúba, nem üzentek hadat az Oszmán Birodalomnak, így nem jött be Kossuth azon terve, hogy akkor majd török, francia, angol és román erők a habsburg hatalom felszámolására betörnének Magyarországra, amivel új szabadságharc kezdődne.

865./ 1854. április 24.
Bécs: Ferenc József részleges amnesztia-rendelete.
- Az első amnesztiára Ferenc József osztrák császár és Erzsébet császárné házassága alkalmából került sor.

866./ 1854. április 29.
Sepsiszentgyörgy: Kivégzik a Makk-féle összeesküvés további vezetőit.
- Sepsiszentgyörgyön kivégzik Bartalis Ferencet és Váradi Józsefet. Az összeesküvés többi tagját 15-18 évi vasban töltendő várfogságra ítélték.

867./ 1854. július 12.
Herceg Batthyány Kázmér, volt külügyminiszter halála.
- Párizsi emigrációjában váratlanul meghalt (méreg, vagy inkább vadkan) herceg Batthyány Kázmér (47 éves). A montmartre-i temetőben temették el. (Hamvait születése 180. évfordulóján hazahozták, s 1987. május 08-án Siklóson a várkápolnában, a család sírboltjában helyezték el.)

herceg Batthyány Kázmér

- Vörösmarty versei herceg Batthyány Kázmérhoz:
A száműzött
Az ember élete
Emléksorok egy sírkőre

868./ 1854. szeptember 09.
Duka Tivadar Indiában.
- Duka Tivadar - megszökve az orosz fogságból - végül Londonban telepedett le, ahol orvosi diplomát szerzett, s az angol hadsereg katonaorvosaként szolgált. E napon Kalkuttában az indiai angol hadsereg főorvosává nevezték ki. Megismerkedett Rádzsa Rádzsendralála Mitrával, aki Kőrösi Csoma Sándor utóda volt a Bengáli Ázsia Társaságban. Ő gondozta Kőrösi Csoma Sándor hagyatékát is és ő hívta fel erre Duka Tivadar figyelmét.
- Magyarországon senki semmit nem tudott Kőrösi sorsáról, hagyatékáról. Duka Tivadar egybegyűjtötte Csoma kéziratait és hagyatékát, amit Budapestre, a Nemzeti Múzeumnak és az Akadémiának megküldött. Kőrösi hagyatékát kiadta Angliában angolul és magyarul. Darjilingban Kőrösi sírjára ő állította a síremléket.
- (Duka Tivadar: 1884-től az Angol Királyi Ázsia Társaság tagja, majd a Brit és Külföldi Biblia Társaság választmányi tagja.)

Duka Tivadar

869./ 1854-1855.
A Krími háború.
- A két évig tartó, rendkívül véres küzdelmet sokan az első modern háborúként tartják számon, ahol a technikai arzenálban megjelent már a távíró és az utánpótlást biztosító vasút. A háború kezdetén a szultáni haderő élére Klapka Györgyöt nevezték ki. A Török birodalom a szultáni család és klikkjeik korrupciós ügyeiben fuldoklott, a tényleges hatalmat az angol nagykövet, Strafford Canning gyakorolta.
- A háború kezdeti szakaszában Oroszország kivonult Bukovinából és Moldvából, ezzel Törökország részéről minden érdekeltség a háború folytatása iránt megszűnt.
- Az osztrák császári diplomácia elérte, hogy a szultán Klapkát leváltotta a török hadsereg főparancsnoki tisztéből. Törökországnak a szövetségi szerződés értelmében nem volt joga békét kötni, s a nagyhatalmak hadszíntereként viselnie kellett a további háború anyagi terheit.

- Törökországban az angol és francia hadsereg úgy rendezkedett be, mint a saját gyarmatukon. A törökök véleménye az volt, hogy a szövetségeseik Szevasztopolt ugyan nem tudták bevenni, de helyette elfoglalták Sztambult.
- A háború végkimenetelét elsősorban a nyugati hatalmak jobb utánpótlása döntötte el.

870./ 1855. március 02.
Szentpétervár: I. Miklós cár halála.
- A cár megfázott, de ragaszkodott hozzá, hogy részt vegyen egy katonai díszszemlén. A hidegben tüdőgyulladást kapott és Oroszország cárja, Lengyelország királya, Finnország nagyhercege 1855. március 2-án Szentpéterváron meghalt (58 éves). Utódja fia, II. Sándor cár. Feleségei: Hessen–Darmstadti Mária, Jekatyerina Mihajlovna Dolgorukova hercegnő.

I. Miklós cár ***II. Sándor cár***

871./ 1855. április 09.
Pest: A *Nemzeti Színház* megnyitása.
- Az újjáalakított pesti *„Nemzeti Színház"* Vörösmarty Mihály *„Az áldozat"* – c. drámájával nyitott meg. A zsúfolt nézőtéren Vörösmarty is jelen volt. A közönség lelkes ünneplésben részesítette.

872./ 1855. május 15.
Megnyílik a Párizsi Világkiállítás.
- III. Napóleon császár 17.000 főnyi vendég jelenlétében megnyitja a Párizsi Világkiállítást. A kiállítás főszervezője Napóleon Joseph herceg volt. Minden tekintetben felül akarták múlni az első, Londoni tárlatot, azonban a franciák e törekvésének legtöbb eleme csődöt mondott. Ugyan az *Iparpalota* (Palais de l'Industrie) méretei impozánsabbak voltak a Kristálypalotáénál, ám építészettörténeti szempontból nem vetekedhetett vele. A nagyszámú kiállítói igény miatt kénytelenek voltak egy további Gépcsarnokot felépíteni a Szajna partjára, s a művészeti kiállítás részére is egy önálló épületet húztak fel. A tárlat fontos vívmánya volt a képzőművészeti ágak befogadása. A londoni 6 millió feletti látogatói létszámhoz képest csak 5 millió látogatója volt a kiállításnak, annak ellenére, hogy a francia munkások, hivatalnokok és újságírók ingyen látogathatták. Ugyanakkor a kiállítók száma a duplájára emelkedett a négy évvel azelőttihez képest. Végül a franciák 20 millió frankos veszteséget voltak kénytelenek elkönyvelni.

Palais de l'Industrie

Itt mutatták be a világ számára az újonnan felfedezett fémet, az alumíniumot. Itt mutatták be a kátrányból előállított, szintetikus festéket, ami a műanyagipar alapja lett. Stephensont kitüntették vasútépítési sikereiért, a Krupp-céget a hajókerék és az ágyuk gyártási eredményeiért.
Magyarországról 143 kiállító vett részt *Új-Ausztria Birodalom* kiállító területén szétszórva, szegényesen bemutatva. Ausztria termékeiről nem lehetett megállapítani, hogy mi magyar, mi cseh, horvát, vagy szerb. Itt tört be a világpiacra Ganz Ábrahám kéregöntésű vasúti kereke. Jedlik Ányos kiküldte a kiállításra a kétfolyadékos, papírcellás elemének (akkumulátor) működő modelljét, amit a rendezők tárolási hiba miatt nem tudtak üzemképesen kiállítani, ennek ellenére a zsűri a találmány jelentőségét felismerve, bronz díjjal értékelt.

873./ 1855. június 06.
Pest: Vörösmarty utolsó versei.
- Vörösmarty Mihályt a sajtóban unszolták, hogy írjon már valamit a nemzetnek, mert nagy szükség van a vigasztalásra. Erre megküldte Pestre kiadás céljából a Shakespeare drámák közül lefordított *„Lear király"*-t és a *„Rómeó és Júlia"*-t, majd Kápolnásnyéken megírta a Franciaországban elhunyt herceg Batthyány Kázmér emlékére *„Az ember élete"* – c. versét. Aztán megírta a *„Száműzött"*, az *„Emléksorok egy sírkőről"*, valamint az *„Előszó"* – c. versét, amiben már a bizakodás hangja csendül meg. Ezek Kemény Zsigmond lapjában, a *Pesti Naplóban* jelentek meg.
- Ezen a napon kezdi írni a Lacháza melletti Szentkirályon - vendégségben Egressy Sándornál - a „*Vén cigány"* – című versét. A vers megírására a Krími-háború fejleményei ösztökélték, mert reményt látott a nemzet megmaradására. A költemény első három versszakát már ott, a vendégségben, ebéd után megírta, s otthon, Kápolnásnyéken fejezte be.

874./ 1855. szeptember 08.
Krím: A szövetségesek beveszik Szevasztopolt.
- Az 1854. szeptember 25 óta tartó blokád és ostrom után az angol és francia hajóhad partra szállt a Krímben, s az angolok elfoglalták Szevasztopolt. Ez gyakorlatilag az oroszok számára a háború elvesztését jelentette.

875./ 1855. szeptember 17.
Nógrád: Madách újra ír.
- Madách Imre börtönéből szabadulva, s válása után anyjához, Alsósztregovára költözött, s nekilátott előbb a *„Civilizátor"* – című szatirikus színjáték, majd a *„II. Lajos"* - című drámája megírásához.

876./ 1855. szeptember 29.
Kaukázus: Kmety visszaveri a Karsz várát ostromló oroszokat.
- Guyon visszahívja Kmetyt Törökországba, ahol Karsz várának védelmét bízzák rájuk, W. Williams főparancsnoksága alatt.
- Karsz várparancsnoka Kmety György (Iszmail pasa). Az erőd védelmében visszaveri Muravjev orosz tábornok seregének támadását.

Karsi erőd védői: Guyon, Kmety, Kholman József és Tüköry Lajos.

877./ 1855. november 19.
Pest: Vörösmarty halála.
- A Váci utcai bérlakásában meghalt Vörösmarty Mihály, a költőkirály. A világosi fegyverletétel után hosszabb ideig bujdosott. Közben egészsége megromlott, egyik leánya is meghalt. A hányódás és a reménytelen élet beteggé tette. A további bujdosást méltatlannak érezte, s 1850-ben Pestre ment, följelentette magát a katonai törvényszéken. Kihallgatták, s elítéltetéséig szabadlábon hagyták. Felesége szülőfalujába, Csépre költöztek. Májusban házat és földet vásárolt a Fejér megyei Baracskán.
- A Ferenc József által bevezetett birodalmi intézkedéseknek következménye a magyar nemzet felszámolása volt. Vörösmarty a nemzethalál rémétől nem tudott szabadulni, s előle semmilyen megoldás lehetőségét nem látta. Például, a Lánchíd felavatása apropóján is csak a tömeges öngyilkosság víziója merült fel benne, amit a *„Hídavatás"* - című versében írt meg. Napjait az őrület határán töltötte.
- Vörösmarty a feleségével 1855. november 17-én Pestre, a Váci utcai Kappel-házba költözött, ahol a költő 19-én hajnalban agyvérzést kapott, s nem tért többé magához. Délután ½ 3-kor halt meg abban a lakásban, ahol 25 évvel korábban Kisfaludy Károly is örökre lehúnyta a szemét.

Vörösmarty Mihály

- Vörösmarty temetése ürügyén 20.000 ember vonult fel a Váci utcától a Kerepesi útig. A gyászszertartáson a Nemzeti Színház énekkara énekelt. A temetés egy tüntetés volt a császári önkény ellen, a hazafiság szelleme mellett. Este ismét előadták az *„Áldozat"* – c. drámát. Vörösmarty emlékére megemlékezést tartottak Székesfehérváron, Kolozsváron, Kecskeméten és még sok városban, melyek tüntetések voltak a nemzet szabadsága mellett.

878./ 1855. november 25.
Kaukázus: Karsz várát beveszik az oroszok.
- W. Williams főparancsnok úgy dönt, hogy másnap, békés elvonulás ellenében át kell adni a várat az oroszoknak. Kmety György, Tüköry Lajos, Berzenczey László és Josef Kohlman még aznap kiszöknek a várból, mert nem bíznak az oroszok ígéretében, ugyanis június eleje óta ugyanazokkal a cári csapatokkal, Muravjev ellen harcoltak, amelyet Kmety 1849 augusztusában Lugosnál sikerrel tartott fel, a húszszoros túlerő ellenére.

879./ 1856. január 12.
Modor: Lúdovit Stur halála.
- A Pozsony melletti Modor községben meghal Lúdovit Stur (40 éves), a tót soviniszta mozgalom vezetője. 1841-től röpiratokban és az augsburgi Allgemeine Zeitungban propagálta a tót autonómia ügyét, egyúttal szenvedélyes hangon támadta a (nemlétező) magyar elnyomó politikát. 1845-ben a bécsi kormánytól nyert engedéllyel megindította a *„Slovenskje Narodné Noviny"* - című politikai napilapot, szépirodalmi melléklappal, miközben a magyar folyóiratok csak önfenntartó alapon, a cenzúra állandó zaklatása mellett működhettek. Az *„Orol Tatransky"* – című, bécsi kormányzati támogatással fenntartott folyóiratában a magyar elnyomás ellen tiltakozott.
- Ő volt, aki a liptó-túróc-zólyomi tót nyelvjárás alapján megteremtette a cseh nyelvtől eltérő „tót irodalmi nyelvet" (ha ilyen van). Ő volt az 1848-49. évi magyar szabadságharc elleni tót terrormozgalom vezetője is.

880./ 1856. március 20.
A Krími-háború lezárása: A Párizsi-béke.

- A cár birodalma a háború terhei miatt az államcsőd szélére sodródott. Szevasztopol bevétele óta várta a világ, különösen a magyarok és a lengyelek, hogy a győztes nagyhatalmak megindulnak észak felé, és meg sem állnak Szentpétervárig.
Azonban a megkötött kompromisszumos béke az összes hangoztatott nagyhatalmi elv elárulását jelentette. II. Sándor hajlott a békére, mely ugyan Oroszország visszaszorulását eredményezte, de lényeges retorziót a cári birodalommal szemben nem érvényesített. Az 1856-os Párizsi-békeszerződés szerint a román fejedelemségek (Moldva, Havasalföld) ütközőállamként elnyerték függetlenségüket. Oroszországnak át kellett engednie Dél-Besszarábiát Moldvának, s le kellett mondjon a Duna torkolatáról, a fekete-tengeri flottájáról és arról az igényéről, hogy az Oszmán Birodalom keresztény lakosainak védelmezője legyen. A Fekete-tengert demilitarizálták.
- Ugyan maga a háború olyan súlyos anyagi terheket jelentett II. Sándor birodalmára, hogy a cár hamarosan Alaszka eladására kényszerült, azonban Oroszország az elvesztett háborúból olyan hatalommal emelkedett ki, mint amilyet a történelem során még addig soha nem élvezett. Oroszország tenyérnyi területveszteség nélkül úszta meg az elvesztett Krími-háborút. Ezzel a békével a nyugati nagyhatalmak nem megingatták, hanem megerősítették a Romanovokat és a Habsburgokat trónjaikon.
Ezzel a lengyel és magyar ügy utolsó reménye is elveszett.
- Miután II. Sándor megszabadult a Krími-háború kényszerétől, azonnal nekilátott, hogy a Kaukázusban élő cserkesz és egyéb magyar-rokon népeket kiirtsa. A liberális eszmék elleni cári terror minden orosz településen, de még a megszállt Lengyelországban is újult erővel tombolt.
- A Krími-háború után a bécsi udvar gyarmatszerző ösztöne került előtérbe. Az orosz megszállókat, mint a moszkovita ortodoxia képviselőit kiszorították Moldvából és Havasalföldről. Az oroszok helyét, mint megszállók, az osztrák katonaság foglalta el.

A Krími háború emlékműve Isztambulban.

881./ 1856. március 31.
Törökország: Berzenczey Bursában.
- A Krími háború után Berzenczey László Bursában telepedik le, s itt él 1862-ig.

882./ 1856. május 05.
Bajkál: Petőfit munkára hajtják Eliszunba.
- A rabokat Barguzintól északra, 40 km-re lévő Iliszunszkba (ma: Eliszun), egy burját-mongol faluba hajtják, hogy ott felépítsenek egy orosz posta-rendőrségi épületet. Petőfire hárult a munka irányítása, mert ő volt a környéken a legjobb ács. Számára a legnagyobb problémát katasztrofális egészségi állapota jelentette. Vitaminhiány miatt rég skorbut gyötörte. Fogai be voltak gyulladva, s a gyulladás átterjedt az ínyére, álkapcsára. Rossz, begyulladt fogai miatt enni alig tudott, a fájdalmak miatt az ételt nem tudta megrágni. A szájában terjedő gyulladás miatt magas láza volt, így kellett dolgoznia reggeltől estig. Közeli halálát érezte. Utolsó, oroszul írt versének, nyers fordítása:

Petőfi: Szomorú volt az életem
Szomorú volt az életem,

Fénysugár sem volt benne.
Most már a sírom is közel,
Hattyúdalom is eléneklem.

Árnyak jönnek felém,
Megjelennek mind a leélt évek,
Nézem és búsan látom –
Csak képkeretek állnak, mind üresek.

A tetteim sehol nem látszanak:
Csak gondolatok, álmok és vágyak.
Keserűség és szégyen tölt el
Kínjaimért és szenvedéseimért.

Miért dobogott úgy szívem
Felebarátaimért, miért buzgott oly hévvel?
Mért álmodtam éjszakánként,
Hogy igaz ügy vár reám?

Miért? A keresztem túl nehéz volt,
Mit büszkeségem perceiben felemeltem,
De mit értem el? Csupán egy sírt
A hideg, zord pusztaságban.
(Szuromy Lajos és felesége fordítása és alábbi elemzése.)

- Ez a vers is Konyevin kézírásával maradt fenn. Az orosz eredeti vers hangsúlya is ötödfeles (négy és fél) jambusokból (ti-tá) áll. A sorok (orosz nyelven!) szótagszáma egyforma, de van benne 13 darab hangsúlyozási hiba. Míg a magyar nyelv minden szavának első szótagja a hangsúlyos, addig a szláv nyelvekben a hangsúly helye szigorúan kötött, különböző helyeken, akár az utolsó szótagon is lehet.
- Míg a magyar nyelvben a rím feltétele csak annyi, hogy az utolsó 1-2 szótag magánhangzója egyezzen, addig a szláv nyelvekben az számít rímnek, ha a magánhangzó egyezésen kívül az utolsó szótag hangsúlyos is. A helyes hangsúlyt általában tanulni nem lehet, ennek feltétele az anyanyelvbe születés. Magyar ember ezt nem tudja, s annyira idegen tőlünk, hogy nem is igen tanuljuk. Ez a feladat csak a magyarról szlávra való fordításnál merül fel, hiszen a magyarra való fordításnál ez nem gond, míg a szlávra való fordítás esetén a szláv anyanyelvű műfordítóknak ez így természetes. Nos, ebben a 20 soros versben 13 hibás rím van, hangsúlyhiba miatt. A rabmunkán, amikor a vers költője írta ezt a versét, nem volt mellette az orosz anyanyelvű költőbarát sógor, Wilhelm, akivel közösen kijavíthatták volna a verset. Ez a költemény abban a formájában maradt fenn, ahogy megszületett, s a rabtársak adták oda a költő barguzini feleségének, Annuskának, aki későbbi férjével, Konyevinnel letisztáztatta, s megőrizte.

883./ 1856. május 24.
Bajkál: Petőfi halála Eliszunban, sírja Barguzinban.
- A csupa jurtából álló faluban, a cári csendőrség a rabokkal egy rönkházat építtet, az orosz közigazgatás részére. Az ácsmunka végzése során Petőfi Sándor (33 éves) rab, fogainak gennyes gócából eredő vérmérgezésben meghalt. A csendőrök a halottat rabtársaival sebtében, ott helyben Eliszunban, a buddhista temetőben eltemettették. Mivel a helyi buddhista láma nem engedte, hogy szent földjükbe keresztényt halott maradjon, a burját lakosok az orosz csoport távoztával még aznap éjjel kiásták a halottat, s szőnyegbe csavarva átvitték az ortodox Barguzin temetőjébe. Abba a faluba, ahol a rabokat amúgy évtizedek óta tartották, s a falu temetőjében, a legfrissebb sírt újra kiásva, egy koporsó fedelére, szőnyegbe csavarva, s ráfektetve, újra elföldelték. Ennek oka, hogy egy keresztény halott a burját-mongolok buddhista temetőjében a temető megszentségtelenítésének számított volna. Így Barguzinban Petőfi sírhelyét az határozta meg, hogy éppen hol találtak friss sírt, amelybe könnyű volt rátemetni. Történetesen ez a friss sír a zsidótemető felől, az ortodox temető szélén volt, ahová csak a kereszteletleneket, gyilkosokat, pogányokat temették.

- A Petőfi alatti tetem egy fiatal tunguz férfié volt, akit az ortodox pópa nem engedett a keresztény temetőbe temetni. A sírkeresztet Petőfi barguzini felesége helyezte el, teljesen pontos adatokkal. Egyedül ő tudta Petőfi szabályos orosz nevét (hogy Petőfi nem Petrovics, hanem Sztyepanovics!), katonai rangját, s hogy a halálozás Ázsiában, azaz nem keresztény területen történt. Az elhalálozás helye a sírfeliratra azért van felírva, mert nem az adott sírhely településén, nem Barguzinban halt meg. A falu, ahol maghalt Iliszunszk, mai néven Eliszun. (Ahogyan Rákóczi kassai sírjára az van írva, hogy meghalt Rodostóban, ahogy Kossuth pesti sírjára az van írva, hogy meghalt Turinban.)
A sírfeliraton feltüntetett Ázsia azt jelenti, hogy akkor Szibériában Ázsia névvel az oroszok azt illették, ami nem ortodox. Annuska, mint cári alkalmazott orosz postáskisasszony tisztában volt a hivatalos földrajzi elnevezéssel.

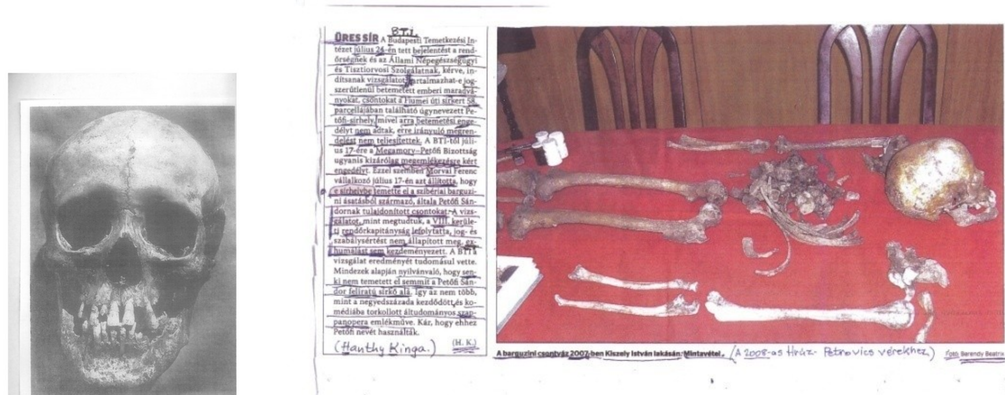
A sírkereszt felirata: **Alekszandr Sztyepanovics** *Istvánfi Sándor*
PETROVICS *PETROVICS*
Vengerszkij major i poet *magyar őrnagy és költő*
Umer v Iliszunszke (Azija) *Halt Iliszunszkban (Ázsia)*
v 1856 godu maje meszjace. *1856. évben május hóban.*

- A cirillbetűs felirat a régi orosz ABC betűivel, az 1917 előtti helyesírás szabályai szerint van írva, az azóta megszüntetett pontos „i" betűvel, a harmadik fajta „e"-vel, amit „jacs"-nak neveztek, és sok keményítő jellel ott, ahol a későbbi érvényes helyesírási szabály szerint már nincs. Ezt a táblát csak a 19. század közepén, az akkor érvényes betűkkel írhatták.

Barguzini sírjában megtalált Petőfi Sándor

- Egy Miker nevű fogolytárs tanúsága szerint Petőfi halála után 2 hónappal született meg Petőfi kisfia, a barguzini postamester lányától, Anna Kuznyecovától. Utána Annát elvette egy Konyevin nevű férfi, aki Anna apjának nyugdíjazása után a postamester lett.

BTI.

ÜRES SÍR A Budapesti Temetkezési Intézet július 24-én tett bejelentést a rendőrségnek és az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatnak, kérve, indítsanak vizsgálatot, tartalmazhat-e jogszerűtlenül betemetett emberi maradványokat, csontokat a Fiumei úti sírkert 58. parcellájában található úgynevezett Petőfi-sírhely, mivel arra betemetési engedélyt nem adtak, erre irányuló megrendelést nem teljesítettek. A BTI-től július 17-ére a Megamory–Petőfi Bizottság ugyanis kizárólag megemlékezésre kért engedélyt. Ezzel szemben Morvai Ferenc vállalkozó július 17-én azt állította, hogy e sírhelybe temette el a szibériai barguzini ásatásból származó, általa Petőfi Sándornak tulajdonított csontokat. A vizsgálatot, mint megtudtuk, a VIII. kerületi rendőrkapitányság lefolytatta, jog- és szabálysértést nem állapított meg, exhumálást sem kezdeményezett. A BTI a vizsgálat eredményét tudomásul vette. Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy senki nem temetett el semmit a Petőfi Sándor feliratú sírkő alá. Így az nem több, mint a negyedszázada kezdődött és komédiába torkollott áltudományos szappanopera emlékműve. Kár, hogy ehhez Petőfi nevét használták.

(Hanthy Kinga.) (H. K.)

Petőfi Sándor maradványai Barguzinban.

- A Barguzinban dolgozó szekértők: Lebegyinszkája (antropológus - Moszkva), Alekszej Burajev (burját antropológus - Leningrád), Kiszely István (biológus, antropológus - Budapest), Clyde Simpson (antropológus - Cleveland), Bruce Latimer (orvos, antropológus és igazságügyi szakértő - Cleveland).
- Egy csontváz biztos beazonosításához 5 db antropológiai jellemző egyezése szükséges:
Csecsnyúlvány, állkapocs-szöglet, a medence és a szeméremcsontok által bezárt szög, fejméret.
Petőfi esetében 27 előre meghatározott testi azonosító közül 25 jellemző egyezése a bizonyíték.

Például: A csontlelet életkora, amit a koponyavarratokból egyértelműen tudnak megállapítani, megegyezik Petőfi életkorával. Balkezes volt (az izomtapadási helyek alapján, egyértelműen). Bal kezének három ujján az inak el vannak szakadva, a csontok mereven összeforrtak (a kard csapását ezzel a kezével hárította). Bal lába térdcsontja hiányzik (amit a kozák lándzsa szúrása kiszakított). A lábszárcsontok eltérő görbesége, bal lába torziósan csavarodott (Petőfi hegyre föl bal lábára sántítva ment). A bal alsó lábszáron gyermekkori csonthártyagyulladás nyoma. Az átlagnál centikkel hosszabb nyak, az átlagnál jóval nagyobb nyakcsigolyák (Petőfi közismert jellegzetessége). Keskeny arc, felfelé szélesedő koponya. Agyarszerű bal szemfoga. Csontjain mindenütt a fiatalkori eredetű TBC-s szuvasodási lyukak (Petőfi egész életében vért köpött, de ezt titkolta. A katonai kiszuperáló iratban ez az indok. Zoltán fia is öröklötten TBC-s volt). A csontváz testmagassága cm-re megegyezik Petőfi testmagasságával. Kulcscsontok mérete. Törött és életében összeforrt baloldali 3. számú borda (amit a kozák lándzsa okozott). Vállszélessége, mellbősége és ruhája mérete megegyezik a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött ruhája méreteivel. A lelet őszes fekete hajszíne megegyezik Petőfi hajszínével. A megtalált koponya fotója és a Petőfiről készített dagerrotípia számítógépes egymásra vetítése tökéletesen megegyezik, … stb.
- A helyszíni vizsgálat ezen kívül megállapította, hogy fogai begyulladtak, 19 foga a halálát nem sokkal megelőzően hullott ki. A gennyes gócok megtámadták az állkapocs és az arc csontozatát. A sipolynyílások látszanak fent a szájpadláson (átlyukadt). Az állcsont is két helyen ki van lyukadva, amit a genny mart át foggyökérgyulladás miatt. A halál közvetlen oka vérmérgezés.
- Az európaiak ezen a klímán mindannyian skorbuttól szenvedtek. Nem tudták, hogy a burjátok a vörösfenyő kérgét és a tűlevelét kifőzték, meg azt rágták, mert abban sok a C-vitamin.

884./ 1856. június 21.
Nagykőrös: Arany János emlékverset ír Petőfiről.

- Arany János írt egy verset *„Néma bú”* – címmel, ami majd csak 5 évvel később, 1861. május 16-án jelenik meg a *Szépirodalmi Figyelő* I. évfolyam 440. oldalán, a gróf Teleki László halálára írt nekrológként, megváltoztatott címmel: *„Régi keserv, új gyász”*.

Arany János: Néma bú

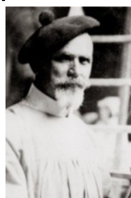
Halnak, halnak,
Egyre halnak,
Színe, lángja a magyarnak.
Itt is egy név,
Ott is egy név,
Hányat elvisz minden egyév.

S aki még él,
Minden névnél,
Összerezzen búsan, árván.
Mint a néma,
Lomblevél, ha
Egy-egy társa hull le sárgán.

- Arany János Csengery Antal ügyvédtől, a MTA másod elnökétől tudta meg, hogy közös barátjuk 1856 márciusában, Szibériában meghalt. Csengery Antal Bécsben járva, hivatalos helyről értesült Petőfi Sándor haláláról.
- Csengery Antal 1856 augusztusában ismét Bécsben tárgyalt az Akadémia ügyében, s ennek során számára megerősítették Petőfi halálhírét, amit két levélben közölt Arany Jánossal. A második levelében azt írta, hogy: *„Istenem! Hát mégis igaz!* A levél a Nagykőrösi gimnázium levéltárában van, ahol Arany János 1851-60 között tanár volt.

885./ 1856. június 21.
Felvidék: Strobl Alajos születése.

- Liptóújváron megszületik Strobl Alajos, a magyar századforduló legnagyobb szobrásza. 1880-ban már épült a budapesti Operaház, s az építkezésnél ő nyerte Cherubini és Spontini homlokzati párkányszobrának elkészítésére a megbízást. 1881-ben megbízást kapott Erkel Ferenc és Liszt Ferenc ülő alakjának megformázására az épület főbejárata két oldalához. Ettől az időtől kezdve 40 éven át ő volt Magyarország egyik legfoglalkoztatottabb emlékműszobrásza. A Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola tanáraként tevékenykedett szintén 40 éven át. 1900-ban a párizsi világkiállításon *Anyánk* - című, életnagyságú, fehér márványból készült szobrát grand prix-díjjal jutalmazták. Művei felsorolására itt nincs mód. Ő készítette Szt. István király lovas szobrát a Halászbástyára, Arany János emlékművét a Nemzeti Múzeum elé, s a Mátyás-király kutat a Budavári palota udvarára.

Strobl Alajos

886./ 1856. július 01.
Old Shatterhand vadnyugati karrierje.

- Xántus János, miután bejárta Iowa államot is, mint az amerikai állami beruházások katonai mérnöke egy önálló, nagy feladatot kapott. Az Arkansas-folyó forrásvidékét kellett feltérképeznie.
- Miután sikeresen teljesítette feladatát, 1857-ben Washingtonba utazott, ahol a Smithsonian Intézet újabb, kaliforniai térképészeti munkákkal bízta meg. Oda utaztában kirándult Oregonba, s felhajózott a Columbia folyón.
- Ellátogatott Sacramentóba és Stocktonba. Bebarangolta Kansas államot, ahol összebarátkozott a kickapo indiánokkal. Bejárta és megnézte az aranybányák vidékét. Kaliforniában növényeket és állatokat gyűjtött, és ezt folytatta az után is, hogy átkerült a Fort Tejon katonai erődbe. Az addig összegyűjtött preparátumait elküldte Budapestre, a Nemzeti Múzeumnak.

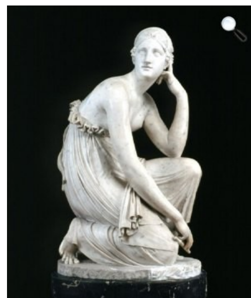
Xántus János

- Hivatalos megbízásból 1858-ban bejárta az addig alig ismert Kaliforniai-félszigetet. Onnan délnek tovább utazva, eljutott La Pazba. Visszatérve tengeráramlási megfigyeléseket végzett a Kaliforniai-félsziget csúcsánál, a San Lucas-foknál, ami alkalmat teremtett számára ahhoz, hogy a tenger élővilágát is gyűjtse.
- Vadnyugati élete és vándorlása során megismerte az amerikai őslakos indiánokat. Sokévi terepi munkája során sok törzzsel jó kapcsolatot alakult ki, s a törzsek tagjaival a kölcsönös tisztelet alapján működött együtt. Munkája eredményessége ennek volt köszönhető. Karl May regényíró róla mintázta meg indiánregényeinek főhősét, Old Shatterhand személyét. Sorozatlövő Henry karabélyát személyesen annak feltalálójától kapta.
- Xántus János 1861-ben kérte felmentését az amerikai hadsereg szolgálatából, s hazatért Magyarországra. 1862. január 27-én tartotta meg Budapesten akadémiai székfoglaló előadását.

887./ 1856. július 04.
Felvidék: Ferenczy István halála.
- Rimaszombatban meghal Ferenczy István (64 éves), az első magyar szobrász, Nógrád vármegye táblabírája, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Mint lakatos és rézmetsző előbb Bécsben tanul, majd 1818-ban gyalog megy Rómába, hogy kitanulja a kőfaragó mesterséget. József nádor hozzájárul római tanulmányaihoz. Az Itáliában eltöltött 6 év során tökéletesen kitanulta a márvány faragásának titkát.
- 1822-ben elkészíti *Csokonai* mellszobrát s a *Pásztorlányka* – c. szobrot, a klasszicista szobrászat legszebb példányát. Hazatérve batyujában hozta azt a kis lovasszobrot, amiről 100 év múlva derült ki, hogy Leonardo egyetlen lovas szobra. Itthon portrészobrok, síremlékek sorát készíti (*Schodelné Klein Rozália, Virág Benedek, Brunswick Teréz, Kisfaludy Károly, Marczibányi István*).
- 1840-ben Hunyadi Mátyás emlékműve számára sok tervet készített, amit a pénzhiány és közömbösség miatt nem tudott megvalósítani.

Csokonai mellszobra

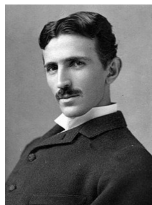
Pásztorlányka

Kölcsey Ferenc emlékműve

- Írással is foglalkozott: A Mátyás-emlékmű ügyében 1840-ben sajtóvitát folytatott a *Társalkodó* és a *Honművész* folyóiratok 7. számában. Könyve az Akadémia részére*: „Társaságos emberi illendőség, vagy: kinek-kinek mi az övé, mi a másé, 200 részre metszett historiai képekben a scytha és magyar történetből*" (M. Tudós Társasági Évkönyv 1839. Első füzet 130.o.).
- 1846-ban befejezte *Kölcsey Ferenc* emlékszobrát, s ez után haláláig Rimaszombatban visszavonultan, szegénységben élt. Érmeken, vázlatokon dolgozott, csalódottan és reményeit elveszítve egy örökmozgó tervét variálta.
- Halálát a nemzet közömbösen fogadta. Az akadémiában majd csak 1860. március 31-én emlékeznek meg a 4 éve elhunyt szobrászról, mikor is Fáy András mondott róla emlékbeszédet.

888./ 1856. július 10.
Szerbia: Nikola Tesla születése.
- Az akkori Szerbiában, a ma Horvátországhoz tartozó Smiljan faluban megszületik Nikola Tesla elektromérnök, gépészmérnök, fizikus, filozófus.
- A világ legjelentősebb tudós feltalálója. Tevékenységét elsősorban az elektromosság, mágnesség és gépészet területén fejtette ki. Több fontos elméleti és gyakorlati részecskefizikai és gravitációs kutatáson kívül a nevéhez kötődik a többfázisú villamos hálózat, a váltakozó áramú motor, az energia vezeték nélküli továbbítása, az energiatakarékos világítás, a távirányítás, a nagyfrekvenciás elektroterápiás készülékek, a napenergia-erőmű és más megújuló energiaforrással működő berendezések, valamint a rádió feltalálása is. Életében 146 szabadalmat jegyeztek be a neve alatt, ebből 112-t az USA-ban.
- 1879-ben Budapesten megismerkedett Puskás Tivadarral. 1881-ben Budapestre költözött, hogy a Puskás Tivadar-féle American Telephone Companynek dolgozhasson. A budapesti telefonközpont átadásán, 1881-ben Tesla volt a cég főmérnöke. Hamarosan feltalált egy telefonkihangosítót, ami tulajdonképpen nem más, mint az első hangszóró. Tesla a pesti Városligetben barátjával, Szigeti Antallal sétálgatott, és Tesla a porba egy bottal megrajzolta a váltakozóáramú motor működését.
- Tesla „szervizmérnökként” a párizsi Edison Társaságnál volt alkalmazott, bejárta Európát, majd 1884-ben áthajózott Amerikába, hogy Edisonnal dolgozzon. Edison az egyenáramú gépek kifejlesztése után nem fizette ki Teslának az előzetesen ígért munkadíjat, ezért otthagyta Edisont, és a váltakozó áramú rendszerének találmányi jogát eladta Edison halálos ellenségének, George Westinghouse-nak. Tesla a kísérletekre alapozott gravitációs elméletének (Dynamic Theory of Gravity) birtokában élesen kritizálta Einstein relativitáselméletét, annak is elsősorban a logikailag hibás alapfeltevéseit.

Nikola Tesla

889./ 1856. július 26.
Írország: George Bernard Shaw születése.
- Dublinban, szegény protestáns szülők gyermekeként megszületett George Bernard Shaw. Az 1870-es években Londonba költözött, hogy ott kezdje irodalmi pályafutását. Mielőtt zenekritikusként a Star nevű újságnál első sikereit begyűjtötte volna, már öt regényt is írt, melyek azonban semmiféle sikert nem váltottak ki. Shaw belátta, hogy regényíróként nem tud megélni, ezért drámaírással próbálkozott.
- 1880-ban hallotta Henry George előadásait a szocializmusról, és azonnal a földek államosításának ügye mellé állt, de miután elolvasta Karl Marx *„A Tőke”* - című könyvét, s túllépett Henry George szocializmusán, a kapitalizmus összes formájának az államosítását hirdette. Huszonöt éves korában áttért a vegetáriánus diétára, és 1884-ben csatlakozott a Fabian Society-hez.

890./ 1856. október 12.
Isztambul: Guyon Richard halála.
- Guyon tábornok hirtelen rosszullét – (mérgezés, vagy vadkan) - következtében elhunyt. Isztambul ázsiai részén temették el, a Haydarpaşa vasútállomás feletti dombon, a Haydarpaşa Mezarlığı nevű katonai temetőben, amely napjainkban is a Nemzetközösségi Háborús Sírok Bizottságának (CWGC) kezelésében van.
- A temető közepén található a Krími háború emlékműve, amelynek közelében van Guyon Richárd sírja is. Guyon 1849 végétől haláláig az Oszmán Birodalom hadseregében szolgált. 1854-56. években a Kaukázusi Török Haderő vezérkari főnöke volt.

Guyon Richard sírja Isztambulban.

- Guyon özvegye és gyermekei Párizsba költöztek, miután az özvegy hiába próbálta visszaszerezni magyarországi javait. Az özvegy 1870-ben halt meg, s Párizsban van eltemetve. Legkisebb fiuk később visszaköltözött Magyarországra. Háza ma is áll Pesterzsébeten.

Guyon fiának, Guyon Edgárnak a háza:
Pesterzsébet, Kossuth út 4.

- Guyon Richard sajátkezű *Naplója*, feleségének és segédtisztjeinek feljegyzései a Széchenyi Könyvtár kézirattárában található.

891./ 1856. november 20.
Erdély: Bolyai Farkas halála.
- Marosvásárhelyen meghalt Bolyai Farkas magyar matematikus, 1832-től a Magyar Tudós Társaság tagja. Közel 50 évig dolgozott a marosvásárhelyi református kollégium matematika-, fizika- és kémia professzoraként, ez idő alatt rengeteget tett a korszerű természettudományos ismeretek elterjesztéséért. A sokoldalú tudós sok tudományterülettel, illetve művészetekkel is foglalkozott. Foglalkozott fizikával, filozófiával, zeneelmélettel, erdészeti kérdésekkel, gyümölcstermesztéssel, borászattal. Különböző műszaki problémák megoldásával, gyógyászati és gyógyszerészeti kérdésekkel. 1834-ben írta a *„Marosszéki lakodalmi szertartások"* – című néprajzi tanulmányát. Saját korában művei csak szűk körben váltak ismertté, így több kutatási eredménye más matematikusok nevén került be a matematika történetébe. Őt magát a nem euklideszi geometriák előfutáraként tartják számon. Leghíresebb tanítványa fia, Bolyai János volt.

892./ 1857. március 12.
Bécs: Herman Ottó kényszersorozása.
- Miután Herman Ottó (1835-1914.) apja 1854-ben meghalt, s édesanyjának megoldhatatlan nehézséget okozott Ottó és hat leánytestvérének az eltartása, kénytelen volt abbahagyni a Bécsi Politechnikumban folytatott tanulmányait, s egy lakatos műhelyben végzett gépszerelő munkát. E napon kapta meg katonai behívóját, de ő nagyothallására hivatkozva nem jelent meg a kötelező sorozáson, mivel hogy „az osztráknak nem fogok szolgálni." Szökevénynek nyilvánították, és a kényszersorozó bizottság orvosa a fél fülének süketségét szimulálásnak minősítette, büntetésként 12 évre besorozták katonának. Az osztrák hadsereggel került a dalmát tengerpartra (Fiume, Zára, Raguza), s lett a tenger kutatója. Élményeiről a Vasárnapi Ujság hasábjain *„Adriai képek"* - című cikksorozatában számolt be.

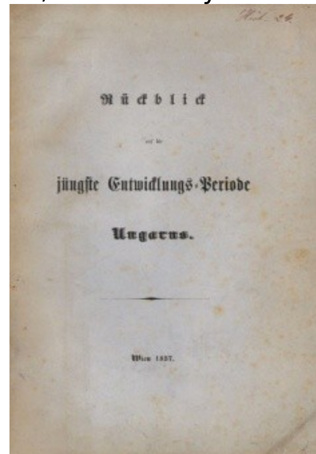
Herman Ottó

- Leszerelése után a Brassai Sámuel igazgatta kolozsvári Erdélyi Országos Múzeum preparátora lehetett. Brassai Samu Erdély, Herman Ottó Magyarország utolsó polihisztora volt. Kolozsvári tartózkodása során lett jegyese Jászai Mari művésznő. Házasságot mégsem kötöttek, Mari Pestre, a Nemzeti Színházba szegődött. Herman Ottót Trefort Ágoston kinevezte a Magyar Nemzeti Múzeum állattárába őrsegédnek, amivel hivatali lakáshoz jutott a múzeum földszintjén. Itt hatalmas gyűjtőmunkával összeállította, majd megírta Magyarország pókfaunáját és a magyar halászat történetét. A madártan nemzetközileg elismert tudósaként számos könyvet írt a madarakról. Könyveit kétoszlopos formában, magyarul és a tudomány nemzetközi nyelvén, németül írta. Jelentős volt munkássága a néprajz, a nyelvészet és a régészet terén is. Ő fedezte fel a Bükkben az ősemberek által használt szakócákat, s bizonyította, hogy a Kárpát-medence az ember kialakulása óta folyamatosan lakott. Jelentős szerepet játszott az *Állatvédő Egyesület* és a *Magyar Néprajzi Társaság* megalapításában. Ő hozta létre a *Magyar Ornitológiai Központ*ot.

893./ 1857. április 27.
Sepsiszentgyörgy: Várady József felakasztása.
- A Makk József féle összeesküvésben való részvétel miatt Várady Józsefet, a szabadságharc huszárját, aki Törökországban, emigrációban élt az osztrák csendőrség Erdélyben elfogta és Sepsiszentgyörgyön fölakasztotta.

894./ 1857. május 03.
Bécs: Megjelenik a *Rückblick* – című propaganda irat.
- Megjelent a *„Rückblick"* – című röpirat, amit a bécsi kamarilla gondosan terjesztett Európa minden fővárosában. Aláírva nem volt, de mindenki tudta, hogy Bach Sándor belügyminiszter írta, s azt is tudták, hogy neki Ferenc József diktálta. Ami fejlődés a reformkor óta a Magyar Királyság történelmi területén végbement, ez a propagandairat a még meg sem született Ferenc József birodalomszervező eredményének tünteti fel. A Duna és a Tisza szabályozása, a gőzhajózás megteremtése, a vasúthálózat kiépítése, a magyar lótenyésztés és malomipar megteremtése, a pesti Akadémia, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Lánchíd a Dunán, amiben Magyarország mind megelőzte Ausztriát, ami mind a magyar nemzeti összefogás eredménye volt, ebben Ausztria önzetlen, a magyaroknak nyújtott adományaként volt beállítva. A röpirattal az volt a cél, hogy nemzetközileg elfogadtassák a Ferenc József által célul kitűzött *Új-Ausztria Birodalmat*. Vagyis, hogy az egyesített **Német Birodalom** központja Bécs legyen a Habsburg

dinasztia uralma alatt, s az Ausztriával egyesült Német Birodalom kormányzási modellje az, amit Ferenc József Magyarországon megvalósított. (Az Anschluss álma, 1857-ben.)
- A bécsi udvar eddig is rendszeresen jelentetett meg fizetett cikkeket a „Times”, a „Moniteur” és a „Journal de St-Petersburg” lapokban, de ekkora már halaszthatatlanná vált a magyar emigráció működésének ellensúlyozása.
- A propagandakönyv első kiadása 25 számozott példányban készült, amit Ferenc József az uralkodói udvarokba küldött szét. A második kiadás 200 példányban készült, Széchenyi által olvasott mű is ebből a sorozatból való volt. A harmadik kiadás 500 példányos. Minden kiadás Bécsben, az állami nyomdában készült.

895./ 1857. május 04.
Megkezdi a hódított terület megtekintését az osztrák császári pár.
- Ferenc József császár és felesége átlépte a magyar határt, hogy országjáró körúton megtekintsék a hódított birodalmat. Ekkor mutatta be alattvalóinak feleségét és két gyermekét, Zsófiát és Gizellát. A látogatás megszervezésben nagy szerepet játszott Albrecht főherceg, a Magyar Királyság katonai és polgári kormányzója. Ő gondoskodott az előre megadott program betartásáról, a nemesség, a polgári és katonai hivatalnokok, valamint az egyházi elöljárók részvételéről, a beszédek és a sajtó ellenőrzéséről. Mindehhez igénybe vette a rendőrségi szervezetet is.
A pár Budáról eljutott Jászberény, Szeged, Kolozsvár, Nagyvárad, Debrecen városokba, ahol május 29-én kapták a hírt, hogy Zsófia kislányuk a halálán van. Ezért megszakították az utazást. Budán meghalt a kislány, s visszautaztak Bécsbe, a temetésére.
- Az utazás idejére a sajtó felé a főkormányzó úgy intézkedett, hogy mindennap áttekinthető leírások jelenjenek meg a császári útról és az ahhoz kapcsolódó hírekről a két hivatalos napilapban, a *Budapesti Hírlap*ban, valamint a *Pest-Ofner Zeitung*ban. Továbbá a két lap tárcarovatában egy állandó rovatot kellett nyitni *„Őfelségeik felséges utazása a Magyar Királyságban”* - címmel. E két újság központi sajtóirányítás alatt állt. Miután a többi napi- és hetilap a hivatalos lapok tudósításait vette át, szinte kizártak voltak a sajtóvétségek.

> *„Már itt, hol a szerető s várakozó nép részesült azon oly sokáig óhajtott szerencsében, miszerint Császárját, s hőn szeretett Honanyját saját körében tudhatá, a lelkesülés valódi erejében tört ki, s büszkén lehetett látni az ezer meg ezer szép nők szemeit fényleni azon érzetben, mikép fölséges Honanyjok bájoló arcát tökéletesen látták, s ahhoz igen közel állottak.”*

- A császár a május 9-én amnesztiát hirdetett, amelyet a magyar sajtó súlyozottan tárgyalt. A cikkek szerint a rendelet a múlt politikai tévedéseit kívánta feledtetni azzal, hogy a császár megkegyelmezett a felségárulás és lázadás miatt elítélteknek, a Lombard-Velencei tartományon kívül is. (Ez mindössze 220 fő üldözésének végét jelentette, a 8 éve kényszersorozottak továbbra is az itáliai fronton szolgáltak. Nem jelentette azt, hogy a migráns tiszteket a birodalom területén ne várta volna börtön, s hogy az elkobzott vagyonokat a Habsburg visszaadta volna. Az elkobzott vagyont soha nem adták vissza, hiszen ekkorra már minden magyar kastélyba valami császári jött-ment volt befészkelve, aki vagy közvetlen Galíciából, vagy bécsi kerülővel érkezett Magyarországra.)

896./ 1857. május 15.
Vámbéry Sztambulba települ.
Kis magyar őstörténet.

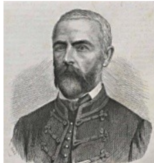
- Hermann Wamberger (fedőneve: Vámbéry Ármin) báró Eötvös József és Josef Budenz (fedőneve: Budenz József) támogatásával 4 évre a Török Birodalom fővárosába költözik. Hazatérve meghirdette a *türkizmust*, hogy amennyiben a magyarok elvetnék a Hunsdorfer-Budenz féle tudományos terror által terjesztett finnugrizmust, akkor készen áll a türkizmus. A török, türk, turk népek a szkíta-hunok utódnépei, elkeveredett oldalhajtásai. Mivel egy ükunokától soha nem származhat az ükapa, ezért hamisítás a magyarokat a türkök leszármazottjának vallani. A „türk" fogalma csak a VIII. században merül fel a történelemben, VII. Bíborbanszületett Constantin művében (hacsak ki nem derül róla is, hogy kitalált figura, s a műve is utólagos hamisítvány).
- A Kök-türk birodalom első uralkodója *Kül-Tegin*, aki 728-831 között uralkodott az Altáj vidékén, legyőzve az ujgurokat. Őt *Bilge* kagán követte, aki 731-734 közt uralkodott. A *Kök-türk* birodalmat az ujgurok söpörték el. A türkösök szerint az onogurok (magyarok) 569-ben már a 728-ban megszületett Türk birodalom kötelékében élt. Talán belátható, hogy anakronizmus bármiféle türk eredetet emlegetni a magyar őstörténetben. A sztyeppei nomadizáláshoz meg éppen annyi közük van a magyaroknak, mint amennyire nomád a magyar külterjes állattartás, amennyire jurta egy csőszkunyhó.
- Wamberger Hermann (fedőneve: Vámbéry Ármin) – angol ügynök - a magyar történettudomány összezavarásának jól fizetett, illuminátus, árjafajú alkalmazottja. Miután Sztambulból Pestre hazatért, egyetemi tanár lett, (bár egyetemet nem végzett), megalapította a világ első turkológiai tanszékét (hungarológiai tanszék akkor sem volt, s azóta sincs), s kirobbantotta a türk-ugor álvitát, ami évtizedekre gondoskodott arról, hogy tévúton merítse ki a teljes magyar tudományos szellemi potenciált és értékes életeket pusztítson. Azt vallotta, hogy a magyar nyelv a finnugor és a török nyelv keveredett leszármazottja, holott mindkettő a magyarból morzsolódott le, vagy csak szomszédság során vett át magyar nyelvi elemeket. Hiszen, az ükunoka sose nemzi az üknagypapát.
- Végeredményben ma is jelen van a magyar köztudatban, oktatásban és a hivatalos tudományban a finnugrista elmélet (Paul Hunsdorfer, Josef Budenz, Szinnyei József, Szarvas Gábor, Zsirai Miklós, Győrffy György, Fodor István, Csepregi Márta), de akinek ez nem teszik, annak rendelkezésre áll a türkista elmélet (Hermann Wamberger, alias Vámbéry Ármin, László Gyula, Kristó Gyula, Baráthosy-Balogh Benedek, Bartha Antal, Raskó István, Radics Géza, és a kurultájos Bíró András Zsolt). Mindkettő hazugság, még akkor is, ha valaki tudatlanul hisz benne. Minden hamis eredettörténet megegyezik abban, hogy valahol a Kárpát-medencétől nagyon messze föltételez egy magyar őshazát, (legújabb divat szerint Ujguriában) ahonnan a magyaroknak hont kellett foglalni a Kárpát-medencében, miután hol besenyők, hol kazárok kergették őket. És ezt a „hazátlanok honfoglalását" támogatja minden európai hatalom, élen a valóban hazátlan Habsburgokkal.

Nyugat-Európa országai nem képesek sem elfogadni, sem köszönettel elismerni, hogy minden európai nép és ország ott alakított államot, ahová a magyarok első királya, Atilla nagykirály telepítette őket, miután szétrombolta a rabszolgatartó, népeket deportáló Római Birodalmat, s a felszabadított népeket haza telepítette. Nem a Római Birodalom, nem a Német-Római Birodalom teremtette meg az európai kultúrát. Sőt, egyetlen birodalom sem teremtett kultúrát soha! Kínában azóta nem találtak fel az iránytű, a lőpor, s a papír után semmit, hogy birodalomba igázták. Az Atilla által létrehozott európai államok és fejedelemségek együttműködése és gazdasági-kulturális versenye teremtette meg a fejlett Európát, az emberiség történelmének legmagasabb szintjét. Ehhez nyújt mintát a szakrális magyar élet. Ezt nem tudják az európai népek megbocsátani a magyaroknak, ezért Európában hála helyett csak gyűlölet illeti a magyar népet.

- Maga a honfoglalás Habsburg mákony, miközben a magyar nép öröktől fogva a Kárpát-medencében élt. Népessége itt alakult ki, s a ló háziasítása, a kocsi feltalálása, a reduktív vaskohászat és a vaseke fölfedezése, a kenyérgabonák háziasítása, a háromnyomásos földművelés és a nagyállattartás révén túlszaporodott népessége innen terjedt szét minden irányba (*Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása*).

Előbb a Balkánon át vándorolva Mezopotámiába, onnan az asszírok elől menekülve északra és keletre, (az Aral-tó körül: Chorezm állam) s onnan vissza a Kárpát-medencébe, aztán északra településre, meg nyugatra, kelta néven az Atlanti óceánig jutva, s dél-nyugaton Itáliába etruszk néven érkezve. Dél-keleten lett belőle hurri (hatti, hettita), hykszosz (a harci kocsi feltalálói), sumér, kora-egyiptomi, philiszteus, jazig pelazg. A jazig azután áttelepült a Kaukázusba.
Ugyanide, a Kaukázus északi felére, a Kubáni-alföldre települnek egyrészt az Aral-tó mellől a hunok, másrészt a később Perzsiának nevezett szabír magyar (griffes-indás) törzsek is, ahol együtt élnek a jazigokkal, akik majd jász néven csatlakoznak a Kárpát-medencébe visszatérő magyarokhoz.
Az Aral-tó vidékén, a Turáni-alföldön, egészen a Kaszpi-tó északi vidékéig alapítanak hun államokat. Innen a Fekete-tenger északi partvidékére (Levédia), majd a Kárpátok és a Fekete-tenger közti területre (Etelköz) települnek.
Az Aral-tótól keletre vándorlók ázsiai hun, hyungnu, heftalita (fehér-) hun, pártus, daha-dák, szarmata, hun, szkíta, jász, kabar, úz, avar, kun neveken, különböző történelmi események során tértek vissza a Kárpát-medencébe. A visszatérőknek itt hont nem kellett foglalni, mert az őslakosokat itt találták az őshazában, s csak hazatértek, szemben a honfoglaló Habsburgokkal és zsidókkal. De a történelmünkbe becsempészet „honfoglalás" hazug meséje valósnak tünteti fel az ázsiai hazátlan, jött-ment nép történetét, akik minden civilizációs értéket az európaiaktól tanultak és raboltak.

897./ 1857. június 06.
Pest: Megjelenik Nagy Iván hatalmas heraldikai műve.
- Megjelent a Nógrádban, Horpácson lakó Nagy Iván genealógus, heraldikus, történész. 13 kötetes „*Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*" - című műve, ami ma is alapvető forrás a családkutatók számára. A magyar genealógia fejlődését egymaga, minden segítség és támogatás nélkül alakította ki.

Nagy Iván

- Velencében a Biblioteca Marcianaban kutatva talált rá Lodovico Gritti (1530–1534) velencei származású kalandor, magyarországi kormányzó életéről tudósító emlékiratokra, melyek Magyarország 1526 és 1534 közötti történelmének mindmáig legfontosabb forrása. Ugyanakkor a *Magyar Történelmi Társulat* választmányának alapító tagja volt. 1874-ben az MTA rendes tagja lett. A *Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság* alelnöke is lett. Az ő ösztönzésére jött létre a *Nógrádvármegyei Múzeum-Társulat* és ugyanebben az évben Balassagyarmaton a Nógrád megyei Múzeum (ma Palóc Múzeum), amelyre tízezer kötetes könyvtárát hagyta.

898./ 1857. július 28.
Szeged: Rózsa Sándor első elfogása.
- Az a hír járta, hogy Rózsa Sándor újabb szabadcsapat élén Habsburg-elleni forradalmat akar kirobbantani, s ő a titkos szervezkedés irányítója. Szokatlanul nagy összegű, 10.000 ezüst forint vérdíjat tűztek ki a fejére. Sokáig ennek ellenére sem sikerült kézre keríteni, mígnem komája, Katona Pál szegedi tanyás gazda föladta a pandúroknak.
- Tárgyalását 1859 februárjában tartották. A szabadságharcban való részvétele óta nagy népszerűségnek örvendő betyárt kötél általi halálra ítélték, de nem akartak mártírt csinálni belőle, ezért az ítélet életfogytig tartó börtön lett. A büntetést Kufstein várában kezdte letölteni. Annyira híres volt, hogy a császári csendőrség minden vasárnap pénzért mutogatta Kufstein főterén. Itt 1865-ig raboskodott, majd, Theresienstadtban, később Péterváradon őrizték. 1868-ban amnesztiával szabadult.

Rózsa Sándor Kufsteinben.

- Kiszabadulása után Csonka Ferenc bandájához csapódott. Postakocsikat raboltak ki. Kistelek mellett még a vasúti sínpályát is fölszedték. Ezután megindult a betyárvilág központi irányítású felszámolása. Ráday Gedeon királyi biztos 1869. január 12-én fogta el Rózsa Sándort.
A pesti királyi ítélőtábla 1872-ben 21 rendbeli rablás, 9 lopás és 1 rendbéli gyilkosság miatt életfogytiglani fegyházra ítélte. Büntetését Szamosújváron töltötte, ahol 1878. november 22-én gümőkórban meghalt.

899./ 1857. augusztus 08.
Folytatódik a császári pár országjáró körútja.
- I. Ferenc József osztrák császár és Erzsébet császárnő Sopronban lépte át a magyar határt, majd Zalaegerszeg, Keszthely, Pécs, Füred, Székesfehérvár következett. A császári pár fenyegető jelnek érezte, hogy Pécsen és Székesfehérváron a tiszteletükre előadást tartó német színházi előadás nézőtere tüntetőleg, teljesen üres maradt, míg távollétükben Pesten a magyar színház zsúfolt teltház előtt játszott. Amikor a császári pár Pesten a Nemzeti Színházba bevonult, egyetlen tenyér nem mozdult tapsra, kínos csend fogadta a párt. Ezért Erzsébet haza utazott Bécsbe.
- Felvidéket a császár már Erzsébet császárné nélkül járta be. Balassagyarmat, Losonc után jutott Eperjesre, ahol egy nagy létszámú nemesi küldöttség élén Scitovszky János esztergomi érsek akart átnyújtani a császárnak egy 200 nemes által aláírt petíciót. Az ország megcsonkítását és közigazgatási körzetekre osztását sérelmezték, ezért az ország területi integritásának visszaállítását szorgalmazták, s kérték a magyar alkotmányhoz, a régi közigazgatási és igazságszolgáltatási formákhoz való visszatérést. Nem 1848-hoz, hanem 1847-hez kívántak visszatérni. Nehezményezték, hogy a helyi közigazgatásban olyan hivatalnokokat alkalmaztak, akik nem ez országban születvén, a nép viszonyait, nyelvét, szokásait és érdekeit nem ismerik. Az oktatásban meglévő germanizáció ellen is felemelték a hangjukat, hiszen fontos volt, hogy az ország a nemzetiségét megőrizhesse. Albrecht főherceg a kardjára csapva, mérgesen visszalökte az érsek kezébe a petíciót, s azt köpte az arcukba:

> *„Nem azért jött a császár a vidékre, hogy az uraktól tanácsokat kérjen. Ne felejtsék, Magyarország hódított föld, erobertes Land, melynek lakóival a császár kénye-kedve szerint cselekedhet."*

- Ferenc József kijelentette, hogy nem célja semmiféle jelentős változtatás, és arra utasította a hatóságokat, hogy ezt tudatosítsák a lakosságban. Laxenburgban kiadott egy nyilatkozatot, hogy elégedett a Magyarországon 1852 óta bekövetkezett haladással, ezért nem hajlandó eltérni az 1851-es szilveszteri pátensben lefektetett alapelvektől.
- Az augsburgi *„Allgemeine Zeitung"* is tudósított a körutazásról. Főként az amnesztiarendelet jelentőségét hangsúlyozta. A petíciós kísérletet helytelennek tartotta, hiszen ellentmondott a kormányzati alapelveknek, így egyenesen a császár elleni lázadásnak tekinthető.
- A cikkek végkicsengése egy új korszak kezdetére, ***„Új-Ausztria Birodalom"*** (das Neue Österreich) felemelkedésére utal, amely Ferenc József érdeme. Az augsburgi lap fontosnak tartotta kiemelni, hogy a legfontosabb intézkedések mindig a császártól magától származtak, így az itáliai és magyarországi utazás gondolata is. A látogatások sikere pedig a császár helyes politikai meglátását és figyelmességét dicséri. (Az „AZ" cikkeit a bécsi kancellárián írták, s fizették.)

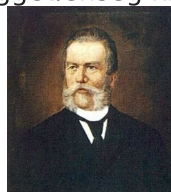
900./ 1857. szeptember 03.

Miskolc: Megnyílik az újjáépített Miskolci Nemzeti Színház.
- Az 1843. július 19-én leégett színház helyén újonnan felépített kőszínházat ezen a napon nyitották meg Vörösmarty: *Marót bán* - című darabjával. A vendégek közt ott volt Jókai Mór és felesége, a miskolci születésű Laborfalvi Róza is, de a pesti színészet színe-java is megjelent. Az új színtársulat első igazgatója a Kiskőrösi származású Latabár Endre, a színészdinasztia megalapítója.

Latabár Endre

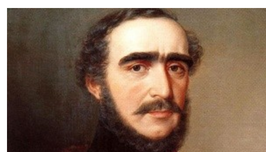
901./ 1857. október 15.
Pest: Vajda János figyelmeztetései.
- A Bach-korszak jelentős műve, Vajda János „*A virrasztók*" – című verse.
Vajda az allegóriában a költők, írástudók felelősségét hirdeti, az egyre fogyó remény, az egyre népszerűbb Deák-féle kiegyezésre hajlás és a múlt feledése időszakában.
- Politikai művei közül az „*Önbírálat*" és a „*Polgárosodás" - című* két röpirata ellenbírálatok sokaságát váltotta ki. Vajda a radikális polgárosodás programjával lépett föl, a polgárosodó művelődés elsődlegességét hirdeti. Ha anyagilag megerősödik a nemzeti gondolathoz hűségben megmaradó polgárság, akkor meglesz a szükséges anyagi és szellemi bázis a nemzeti függetlenség kivívásához.

Vajda János

- Vajda szerint ki kell lépni a nemzetközi elszigeteltségből, mivel az Ausztriával való kapcsolat geopolitikai tény, de e tényből erényt lehet kovácsolni, a parasztság és nemzeti polgárság gazdasági megerősítésével, de csak a nemzeti szellem ébren tartásával, megerősítésével. Ez azt feltételezi, hogy a magyar politikai közélet vezetői ne árulják el 1848 szellemét, ne kokettáljanak a nemzetgyilkos, embergyilkos Habsburgokkal.
- Ezzel Vajda János visszatért Széchenyi elveihez, mire a politikai és irodalmi közélet kivetette magából, s minden kapcsolatot megszakítottak vele, minden megjelenési és megélhetési lehetőségtől szervezetten elzárták.

902./ 1857. november 06.
Bécs: Megszakad gr. Széchenyi „*Nagy magyar szatíra"* – című gúnyiratának írása.
- Gróf Széchenyi István Döblingben 1857. május 1 óta naplószerűen írja a „*Nagy magyar szatíra"* – című elemző írását Ferenc József és Bach kormányzatáról. Kielemzi a Habsburg dinasztia viselt dolgait, s bűneit a magyar nép ellen. Elemzi a törvénytelen hódító tetteinek várható következményeit, becstelenségét a Krími háborúban, s nemzetiségi politikáját. Széchenyi jóslatai 60 év múlva mind, rendre bekövetkeztek. Ezen a napon az írás egy mondat közben megszakadt. Tehát, az írás nem volt sajtó alá rendezve, lehet, hogy el kellett tüntetni, vagy a titkosrendőrség lopta el, megszakítva az írásának folytatását.

gróf Széchenyi István

903./ 1858. január 11.
Párizs: Sikertelen merénylet III. Napóleon ellen.
- Terrorista merénylők (Felice Orsini, Rudio hajóorvos, Peri, Antonio Gomez idegenlégiós, Taylor mérnök) 3 bombát hajítottak az operánál III. Napóleon hintajára. A császár és neje sértetlen maradt, de az utcai járókelők közül 150 ember megsérült, 7 meghalt.
- A merénylet következtében a törvényt úgy módosították, hogy államrend elleni szervezkedés gyanúja miatt bárkit letartóztathatnak, s a gyarmatokra (Guyana, Szt. Ilona) internálhatnak.

904./ 1858. február 27.
Pest: A *Magyar Tudományos Akadémia* habsburg megszállása.
- Ekkor iktatták be a *„Magyar Tudós Társaság*", a későbbi MTA nemzeti létét fenyegető, az alapszabály 1853 októbere óta erőltetett módosításait. Ferenc József az új alapszabályból többek között kihagyatta, hogy az akadémia nyelve magyar, s hogy az akadémia magyar nyelven műveli a tudományokat.
- Az új alapszabályok életbe léptek. Az akadémia tagjait a cs. k. katonai főparancsnokság nevezte ki, s a hatalom részéről mindent elkövettek, hogy Széchenyi nagy alkotása nemzetellenes irányba forduljon, s bécsi akadémia vidéki kirendeltségévé degradálják.

905./ 1858. március 03.
Pest: Meghal Bajza József.
- Meghal Bajza József (54 éves) ügyvéd, költő, színigazgató, kritikus, az Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja, a 19. századi SzDSz vezére. Költőnek indult, maradandót mégis kritikáival és tanulmányaival alkotott. 1837–1838-ban a Pesti Magyar Színház igazgatójaként – mely a városban az első, az országban a negyedik magyar játéknyelvű színházként nyílt meg – kidolgozta a színház működési szabályzatát.

Bajza József

- 1847–48-ban a Nemzeti Színház aligazgatója, korábban a teátrum drámabíráló bizottságának a tagja volt. 1848-hoz közeledve Bajza egyre cselekvőbbé vált, főszerkesztője lett a *„Kossuth Hírlapja"* - című forradalmi napilapnak.
- A bukás után bujkálnia kellett, Vörösmartyval együtt közvetlen életveszélyben volt. Haynau bukását követően ugyan szabadon visszatérhetett Pestre, ám az évekig tartó üldözés úgy megterhelte, hogy elméje elborult, s bár néha kitisztult, mégis haláláig jórészt már szellemi sötétségben élt.

906./ 1858. április 13.
Isztambul: Meghal Stein Miksa (Ferhád pasa).
- Maximillian Freiherr von Stein (báró Stein Miksa) a volt cs. kir. altábornagy, honvéd ezredes, majd vezérőrnagy, az Erdélyi hadsereg dévai parancsnoka, török tábornok Ferhád pasa néven, váratlanul meghalt (44 éves). A törökök letartóztatták, s a vizsgálati fogságban megmérgezték. (Lehet, hogy emigrációja során orosz kém is volt.)
- Görgei róla is olyan iratot helyezett el a bécsi titkosrendőrségnél, miszerint ő is az osztrák titkosrendőrségnek beszervezett, bedolgozó ügynöke lett volna. (Ami ugyebár teljességgel hihetetlen, mivel vagyonát vesztve egész életében menekülésre, emigrációra kényszerült. Aki spion volt, az Klagenfurtban élt, vagy az Akadémia elnökeként jól fizetve élt szabadon.)

907./ 1858. április 24.

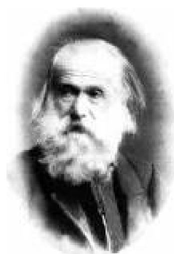
Pest: Megjelennek Andersen meséi.
Csesztve: Madách új szerelme.
- Magyarországon először jelenik meg nyomtatásban Hans Christian Andersen mesegyűjteménye *„Andersen meséi”* – címmel (Hampel Kiadó Pest – 1858), amit Szendrey Júlia fordított magyarra. (*A császár új ruhája, a Rendíthetetlen ólomkatona, A rút kiskacsa, A gyufaárus lány.)* Ezekben a fordításokban bátran használta a korabeli magyar gyermekfolklór elemeit.
- Madách Imre Csesztvén, a Majthényi-birtokon megismerkedik Schönbauer Karolinával, akivel évekig tartó szerelembe esnek, s aki az Amália-Karolina versek ihletője. Majd 1859. július 9-én kislányuk is születik.

908./ 1858. május 03.
Párizs: Kossuth tárgyal III. Napóleonnal.
- Kossuth Lajos Skóciából Brown álnéven Párizsba utazott, s titokban tárgyalást folytatott III. Napóleon császárral arról, hogyan lehetne föllázítani Magyarország lakosságát, hogy Ausztria katonai erejét belháborúval kössék le.
Napóleon kifogásolta Kossuthban, hogy republikánus. Kossuth ezt a véleményt visszautasította, s biztosította a császárt, hogy ő hűséges monarchista, s az ország nevében ott helyben felajánlotta a magyar trónt Napóleon Joseph hercegnek (Bonaparte Jerome fia). Erre III. Napóleon császár azonnal kiutalt 50.000 frankot Kossuth részére.
- Kossuth ez után az emigráció frissen köré szerveződött tagjaival Torinóba települt, ahol a francia császártól folyósított további 3-millió frankon megkezdték a magyar légió szervezésének előkészületeit. Kossuth kormányzónak neveztette magát, s kíséretének tagjait tisztté avatta, előléptette, őrnagyokból ezredeseket csinált, … stb. Új egyenruhákat terveztetett és csináltatott nekik. Tartozásaikat kiegyenlítette, utazásaikat fizette, s évi rendes fizetést folyósított részükre. Kossuth új baráti köre: Klapka, Vetter, Czecz, Szabó Imre, gróf Teleki Sándor, gróf Teleki László, gr. Bethlen, Mednyánszky, Pulszky Ferenc, Puky, Irányi Dániel, Ludvigh, Simonyi, Henszlman, Veres. Torinóban estélyeztek, mulattak, vígan éltek, egymásnak hivatalokat osztottak ki. Végül a pénzen összevesztek, s nyilvánosan verekedtek, párbajoztak. Mindez nem vált a magyar emigráció dicsére.
- Akik nyilvánosan elhatárolódtak Kossuth és köre politikájától és viselkedésétől: Perczel Mór, Vukovics Sebő, Szemere Bertalan.

909./ 1858. május 05.
Pest: Josef von Budenz Magyarországra települ.
- Paul Hunsdorfer (fedőneve: Hunfalvy Pál) meghívására Göttingenből Magyarországra települt Josef von Budenz (fedőneve: Budenz József, illuminátus árjafajú), akit Hunsdorfer azonnal fölvetetett az Akadémia tagjai sorába, s az Akadémia segédkönyvtárosává nevezett ki. Feladatává tette, hogy dolgozza ki a magyar nyelv finnugor eredetét. Ebben a beosztásában, akadémiai fizetéssel, 22 éves korában kezdett magyarul tanulni. Német létére, döcögő magyar nyelvtudása dacára anyanyelvük megrontására tanította a magyarokat. Nem kedvelte a magyarokat: Ezt írta August Ahlqvist finn nyelvésznek (németül):

> *„Az ember könnyen elveszti a kedvét Magyarországon, ha olyan haszontalan dolgokkal foglalkozik, mint a magyar nemzet nyelvének kutatása.”*

910./ 1858. június 26.
Erdély: Brassai Samu Kolozsvárra települ.
- Brassai Samu visszamegy Kolozsvárra és az unitáriusok főiskoláján a bölcselet és a matematika tanára. Beszélte az összes nyugati nyelvet, ezeken kívül a hébert, szanszkritot, az oroszt és a törököt. Az ortológ-neológ vitában az ortológusok oldalára állt, elvetette Kazinczi kampányszerű nyelvtervezésének szükségességét és jogosságát, csak a népi nyelven alapuló szerves nyelvfejlődést tartotta lehetségesnek.

Brassai Samu

- Szakítva kora nyelvtudományi téziseivel, a nyelv központi egységének a mondatot tekintette. Bebizonyította, hogy a mondat központi eleme az ige, és annak specifikus szerkezetű bővítményei alkotják az egyes nyelvekben a mondatokat. Különös súlyt fektetett a szórend szerepére. Generatív modellt dolgozott ki arra, hogyan lehet tetszőleges elemekből érvényes magyar mondatokat létrehozni.
- Az *„Erdélyi Múzeum-Egyesület"* meghívta a természetrajzi tár őrének és a múzeum igazgatójának. Ebben a minőségében a *Mikó-kertet* füvészkertté alakította át. 1862-ben 1.000 forintos alapítványt tett a *Mikó Kollégium* részére.
- 1872-ben a *Kolozsvári Tudományegyetem* megnyitása alkalmával a matematika rendes tanárává nevezték ki, és azonnal prorektornak választották. Később dékán volt a matematikai és természettudományi karnál és 1879–1880-ban egyetemi rektor lett. Előadta még a szanszkrit nyelvet és az összehasonlító indogermán nyelvészetet.
- 1877-ben elindította az *„Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok"*- at, amelynek 1880-ig volt a szerkesztője. A halála (97 éves) előtti héten vagyonát és könyvtárát az unitárius egyházra hagyta. Ő volt Erdély utolsó polihisztora.

911./ 1858. augusztus 19.
Párizs: Románia megszületése.
- Az európai hatalmak elhatározzák Moldva és Havasalföld egyesítését, hogy egy ütközőállamot alakítsanak ki Oroszország és Közép-Európa között. Ezzel létrehozzák a Románia nevű államot.

912./ 1858. november 16.
Anglia: Meghal Mészáros Lázár.
- Angliában, Eywood városban meghal Mészáros Lázár (62 éves) altábornagy, a magyar honvédség megteremtője, a MTA tagja. A temesvári csata után, augusztus 14-én az Oszmán Birodalomba távozott. Törökországban, Franciaországban és Angliában élt, majd az USA Iowa államában farmerkedéssel próbálkozott. Egy ideig farmján vele dolgoztak emigráns társai, Katona Miklós alezredes, Wratislaw Ede vezérkari tiszt, Dancs Lajos kapitány. Röviddel halála előtt tért vissza Angliába. Emlékiratait 1849-ben megírta, amit Szokoly Viktor majd 1867-ben ad ki.

Mészáros Lázár

913./ 1858. november 20.
Kossuth cikke jelenik meg Glasgow-ban.
- Kossuth Lajos a *Glasgow Daily News* napilapban cikket tett közzé, *„What Cherbourg means?"* – címmel. Ebben piszkolta és vádolta III. Napóleont, mint hitetlen szövetségest, ki a Krími-háborút csak azért folytatta, hogy alkalma legyen az oroszt, később Ausztriát megnyerni a nagy harcra Anglia ellen. Az angoloknál ez népszerű téma volt.

914./ 1859. február 12.
Párizs: Kossuth újabb titkos tárgyalása III. Napóleon császárral.

- A háború előkészítése idején III. Napóleon és Camillo Cavour szárd–piemonti miniszterelnök Kossuth Lajos számára kilátásba helyezte Magyarország felszabadításának elősegítését, mire Kossuth megkezdte a „*Magyar Légió*” szervezését.
- Kossuth titkos úton Magyarországra küldte *Proklamációját*, amelyben 2 feltételt határozott meg Magyarország fölszabadulása esetére:

1./ Kiindulási pont az ő kormányzóságának elismerése.
2./ Új alkotmány oktrojálására kapjon felhatalmazást.

Ennek előkészítésére vállalkozott Jósika Miklós író, Horváth Mihály püspök (volt miniszter) és Rónay Jácint szerzetes.

915./ 1859. április 26. – 07.12.
Észak-Itália: Szárd-Piemont – francia – osztrák háború.
- Az 1859. április 26-án kirobbant háborút (az illuminátus) Cavour gróf, a Szárd–Piemonti királyi kormány miniszterelnöke készítette elő, a Savoyai-ház hatalmának kiterjesztése és az itáliai Habsburg és Bourbon birtokok megszerzésének szándékával. A Szárd–Piemonti Királyság az expanzió tervéhez elnyerte (az illuminátus Rothschild-gyermek) III. Napóleon Francia Császárságának támogatását és katonai szövetségét.
- Az ellenfél az Osztrák Császárság volt. Így a konfliktus európai nagyhatalmi összeütközéssé fejlődött. A Szárd-Piemonti királyi hadsereghez az olasz egységmozgalom *(Risorgimento*) híveinek tömegei is csatlakoztak. A szemben álló haderőket az uralkodók személyesen vezették.
- A Piemont és Lombardia területén 1859 májusa és júliusa közt lefolyt háború során az osztrák haderő jelentős csatákban véres vereségeket szenved, ami majd megnyitja az utat Itália egyesítése előtt.

916./ 1859. május 06.
Párizs: A *Magyar Nemzeti Igazgatóság* megalakulása.
- Kossuth, Klapka és Teleki László részvételével Párizsban megalakult a „*Magyar Nemzeti Igazgatóság*”, mely az emigráns kormány feladatát volt hivatott betölteni. Kossuth felelt a diplomáciáért. A katonai ügyeket Klapka vállalta, valamint a román fejedelemségekben tervezett akció előkészítését, míg Telekinek jutott a hazai titkos szervezettel való kapcsolattartás. Jegyzője Irányi Dániel volt. A titkos szervezetben jelentős számban voltak jelen Teleki barátai, úgymint Almásy Pál és rokonai, pl. Tisza Kálmán.

917./ 1859. június 11.
Ausztria (Karintia): Metternich halála.
- Rennwegben, saját palotájában meghalt Metternich.

918./ 1859. június 19.
Nógrád: Megalakul a Nógrádi Gazdasági Egyesület.
- Szécsényben e napon Balassa Antal szervezésében megalakul a *Nógrádi Gazdasági Egyesület*, melynek alapító okiratát Madách Imre készítette. Madách tagja lett a választmánynak, évekig vezette a statisztikai és nemzetgazdászati szakosztályt.

919./ 1859. június 24.
Itália (Lombardia): Ausztria veresége Solferinónál.
- A csata a szárd–francia–osztrák háború döntő ütközete, mely a Lombardiában visszavonuló osztrák császári haderő és a francia császári haderő között zajlott. A Szárd-Piemonti (Szardínia) király a franciák szövetségese volt. A francia sereg 120.000 fős, az osztrák 110.000 fős volt. A csata áldozatainak száma 80.000 fő. A csapatokat az uralkodók személyesen irányították. Ferenc József személyes katonai intézkedéseivel bebizonyította teljes alkalmatlanságát. A Garda-tótól délre lezajlott ütközet az osztrák császári haderő döntő vereségével és visszavonulásával végződött. A csata közben a kényszersorozott magyar katonák csapatostól álltak át a franciák oldalára, közülük legalább 20.000 magyar katona.
- Ausztria solferinói veresége az egész háború végét jelentette. III. Napóleon megdönthette volna az Új-Ausztria Birodalmat, de megkegyelmezett a Habsburg dinasztiának. (Nem semmisíthette meg, mivel a Rothschild-gyerek III. Napóleon és a

Habsburg dinasztia egyaránt bármit csak az illuminátus háttérhatalom felügyelete alatt cselekedhetett.)
- III. Napóleon fényes solferinói győzelme és váratlan békekötése Ausztriával egyértelműen bizonyította, hogy a nemzetközi erők a Habsburg birodalom fennmaradását és megerősítését támogatják, mivel Ausztria birodalmi stabilitását a nagyhatalmi egyensúly fontos elemének tekintették. Ausztria katonai erejét, stabilitást pedig csak Magyarország beolvasztása garantálta. Tehát, Magyarország függetlenségét egyetlen nemzetközi erő sem támogatta.

Ferenc József ***III. Napóleon*** ***II. Viktor Emmánuel***

- A *Villafrancai-békeszerződésben* Ausztria végleg elveszítette Lombardiát, Parmát, Toszkánát, Modenát, amelyeket II. Viktor Emánuel szárd–piemonti király kapott meg. A Habsburg Birodalom észak-itáliai hatalma megtört. A győztes Szárd Királyság tovább terjeszkedhetett, megdöntötték a Toszkánai, Parmai, Paviai és Modenai hercegségeket és a Nápoly-Szicíliai Királyságot. Területeiket a Szárd–Piemonti Királyság kebelezte be, így egyesült Itália, létrejött az Olasz Királyság, Viktor Emánuel király koronája alatt.
- Egy Gaspard Felix Nadar nevű francia fotográfus egy hőlégballonról fényképezte a csata eseményeit. Az egészségügyi ellátás csődje láttán határozta el egy genfi illetőségű üzletember, Henry Dunant, hogy megalakítja a *Nemzetközi Vöröskereszt* szervezetet.
- Klapka állt egy néhány-száz fős, fegyvertelen hadsereg élére, s Párizsban egy proklamációt adott ki:

> *„III. Napóleon és Victor Emmánuel pártolja a magyar ügyet. A haza szabad lesz, csak a katonák jöjjenek az emigráns hadseregbe."*

- Kossuth Kölnben egy másik proklamációt tett közzé:

> *„Az orosz, mely 10 éve Magyarországot eltiporta, most segítségünkre fog jönni. Magam is jövök mindkét fiammal. Mikor Haynau két fiamat kiengedte hozzám, nem is gondolta, e két ifjúra mi feladat vár."*

- Szemere Bertalan véleménye minderről:

> *„Kossuth, mint szuverén mutatja magát, fiaival. Mindez ámítás. A gyorsan megkötött Villafrancai-béke azt mutatja, hogy Napóleon és Victor Emmánuel semmi olyat, hogy Magyarország függetlenségét megsegítenék, nem ígért. Ők megengedték az emigráns hadsereg alakítását, hogy ezzel ijesztgessék Ausztriát, mint amikor a Krími keleti háborúkor lengyel légiót alakítottak, de egyiket sem fegyverezték fel, sem nem alkalmazták, s most azon néhány száz, vagy tán néhány ezer ember a világba szétoszlik, amivel csak a száműzöttek száma növekedik, s a magyar elem fogy otthon. Íme, ez a haszon.*
> *A cár meg egyenesen óvást emelt a magyar légió ellen, mert félti a szomszéd Lengyelországot, mert, ha Magyarország szabad lenne, az magával hozná Lengyelország szabadságát is."*

920./ 1859. július 07.
Bécs: Széchenyi megvonja támogatását az Akadémiától.
- Miután császári önkényre megváltoztatták az Akadémia alapszabályát, így Ferenc József császár és miniszterelnök közvetlenül bele avatkozhatott az Akadémia működésébe. Gróf Széchenyi István Döblingből azzal akarta megvédeni a magyar nyelvű tudományos életet, hogy levélben közölte az Akadémiával, ha eltörlik az eredeti alapszabályt, ami biztosította az Akadémia autonóm működését, akkor megvonja az alapítása óta folyósított anyagi támogatást. Indoklásában nyíltan, szókimondóan, bírálta az Akadémia vezetésének működését és az osztrák abszolutista kormányt, nem hagyva kétséget annak céljairól:

„A legcifrább szavaknak sincs hitele ott, hol tények bizonyítanak ellenkezőt. Hogy kormányunk mostani rendszere a magyar nemzet igényeivel és érdekeivel szemközt áll, azt a legvakabb is észreveheti. Nemzetünk nekünk, magyaroknak pedig becsesb, mind a föld bármely kincse, sőt életünk, … Már majdnem csupán az Akadémia mutat arra, miszerint nemzetünk kioltva még nincs.”

- Széchenyi intézkedése a legkevésbé sem zavarta Ferenc Józsefet abban, hogy az Akadémiát a Habsburg dinasztikus ideológia, történelemtudomány és a finnugrista nyelvészet fellegvárává alakítsa. Átadta az Akadémia vezetését magyarul sem tudó osztrák áltudós rendőrspicliknek, s az Akadémia működésében meghonosította a mindenkori magyarellenes nagyhatalmi érdekek kiszolgálásának gyakorlatát.

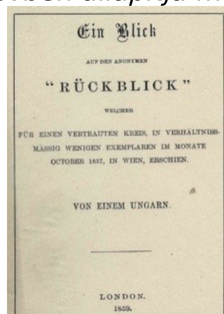
921./ 1859. július 10.
London: Megjelenik az *Ein Blick*.

- Gróf Széchenyi István Londonban kiadja az *„Ein blick auf den anonymen Rückblck”* (Egy pillantás egy névtelen visszapillantására) – című könyvét, amiben válaszol a Rückblick című, névtelenül megjelent, császári propagandairatra.

„A magyar alkotmány alapját az a vérszerződés képezi, melyet Anonymus krónikás bizonysága szerint 7 magyar törzs kötött, amikor Magyarországot elfoglalták. Magyarországnak ezen alapon keletkezett az alkotmánya az Álmos-Árpád házból származott fejedelmek és királyok alatt. II. András király azonban a pénzügyeknek a zsidók és izmaeliták kezeibe bocsátása által a romlás szélére vezette. Ennek megakadályozására János esztergomi érsek a nemesség hozzájárulásával arra bírta a királyt, hogy a 31 pontból álló, Arany bullának nevezett okmánnyal az országnak és lakóinak a Szt. István király által adományozott jogokat és szabadságokat visszaadja. Az Arany bulla a nemességet a törvényszegő király elleni fölkelés jogával ruházta fel. Még II. András életében az 1231. évi országgyűlés úgy módosította, hogy az ország törvényei ellen vétő király az esztergomi érsek által egyházi átok alá vétessék.

Az Arany bulla ezzel a kiegészítéssel Verbőczynek Opus tripartitumába fölvétetett. Ennek folytán az ausztriai házból származó királyok elejétől, s annak minden utóda I. Lipótig az Arany bulla egyéb tartalmával együtt a koronázási eskü által megerősíttetett. Kétséget nem szenved, hogy Magyarországon a törvények kötelező erővel bírtak. Engedelmességet csak a törvényesen koronázott király követelhet, s nem koronáztatik meg az, ki az Arany bullára nem esküszik meg. Magyarország rendei csak annyiban kötelezik magukat az engedelmességre, ha és amennyiben a király által az ország jogai és szabadságai tiszteletben tartatnak. Zsigmond király óta, az 1400. évi dekrétumából kitetszik, hogy az a szokás jött be, hogy a szabad királyi városok is meghívatnak az országgyűlésbe.

Magyarország közjogi viszonyai az 1686. évi országgyűlésen az által szenvedtek változást, hogy a választott királyság az ausztriai ház fiúágára nézve örökösödési királysággá változott, az ország minden egyéb jogainak fenntartása mellett. I. Lipót által maga és utódai nevében jóváhagyott törvény szerint utódai csak akkor juthatnak királyi méltóságra, miután az ország alkotmányának fenntartására vonatkozó esküt letették, s a rendeket erről a koronázási diplomával is biztosították. Végül, az 1715-i törvény 14. cikke kimondja, hogy két országgyűlés között az időt három évben állapítja meg.

Ein Blick
AUF DEN ANONYMEN
"RÜCKBLICK"
WELCHER
FÜR EINEN VERTRAUTEN KREIS, IN VERHÄLTNISSMÄSSIG WENIGEN EXEMPLAREN IM MONATE OCTOBER 1857, IN WIEN, ERSCHIEN.
VON EINEM UNGARN.
LONDON.
1859.

Miután a magyar koronához tartozó melléktartományok a töröktől visszafoglaltattak, az osztrákház leányágát örökösödésre jogosító Pragmatica

Sanctiót az országgyűlés 1722-ben az országos törvények közé sorolta. II. Józsefnek tízévi uralkodása Magyarország alkotmányos életének legszomorúbb időszakát képezi. Országgyűlést többszörös ígérete ellenére nem tartott, a nádori méltóságot betöltetlen hagyta. Hivatalos nyelvül a kormányzatban és az iskolákban a német nyelvet határozta. A megyék autonómiáját megszüntette. Háborúira adót és újoncokat szedett.

Mivel a nemzet a női örökösödést csak azzal a feltétellel fogadta el, hogy a király az alkotmányt betartja, és e kötelezettséget II. József megszegte, II. József egész uralkodása törvénytelennek deklaráltatott, és ezért az ausztriai ház örökösödési joga megszűnt, s a nemzet a szabad királyválasztásban keresett menedéket. Így II. Lipót már az országgyűlés választásával került az ország trónjára.

Az 1748. évi törvény úgy egészítette ki a hitlevelet, hogy Magyarország soha nem fog az örökös tartományok módjára, hanem mindig csak saját törvényei értelmében kormányoztatni. Az 1790-91. évi 11. törvény rendelkezett az ország határainak fenntartásáról, s arról, hogy törvényt a király csak a rendekkel együtt hozhat.

Ezt követően I. Ferenc és V. Ferdinánd ezeket a törvényeket lelkiismeretesen betartotta. Nem úgy Ausztria császára, - I. Ferenc József - aki magas állásában csak egy nyomorúságos pulya, ki az emberi méltóságnak egy szikrájával sem bír. Ha az isten egy olyan alacsony egyéniséget, mint excellenciád, 40 millió ember élére helyezett, attól elvárja a világ, hogy legalább a becsületes ember fogalmának lehetőleg megfeleljen."

- Széchenyi ekkorra már valóságos sajtóirodát rendezett be Döblingben. Ismerősei segítségével röpiratokat jelentetett meg külföldön, memorandumokat juttatott el az angol és francia kormányhoz abból a célból, hogy külső nyomással engedményekre szorítsa a Habsburg udvart. E szélesedő politikai tevékenységére az osztrák rendőrség is felfigyelt. Házkutatást tartottak Széchenyinél, ahol nemsok érdekeset találtak, de egyik munkatársa lakásán ráakadtak a *„Nagy magyar szatíra"* kéziratára is, amit elkoboztak, s a „nyomorúságos pulya" kezeihez eljuttattak.

922./ 1859. július 16.
Szemere cikke a *Kölnische Zeitung*-ban.

- Szemere Bertalan a Villafrancai-békeszerződés kapcsán cikket jelentet meg a *„Kölnische Zeitung"-ban, „Magyarország igényei"* – címmel.

„A béke alá van írva. Az olaszok óhajtásai nem teljesültek, s még kevésbé a magyarokéi, melyek egyéb iránt most még nem is voltak kérdésben. Tegyük föl, ha Magyarország Kossuth és Klapka urak felhívására valóban fölkelt volna, mily bosszú, mennyi vérontás lett volna következménye! Hogy merhették ezen urak a levert magyarokat felkelésre uszítani, mikor bizonyos, hogy a két szövetséges hatalomtól arra sem felhatalmazva, sem bátorítva nem voltak? Szabad-e egy nép életét hamis és alaptalan ígéretekkel veszélybe dönteni?

Kossuth úr proklamációjában azt akarta a magyarokkal elhitetni, hogy biztosan számíthat az orosz kormány támogatására is. Ez az állítás oly hamis, amilyen csak lehet. Őrizkedett is ezt az idegen hírlapokban közölni, mivel jól tudta, hogy a dolgok állásásáról jólértesült Európa azt ki fogná nevetni. De titkokban Magyarországba küldte ezt a valótlan hírt, hogy személyét nagyobbnak tüntesse fel azon nép előtt, melyet már annyiszor megcsalt. Mit nem tervezett Kossuth úr tíz év óta? 1849-ben Magyarország koronáját egy orosz nagyhercegnek akarta fölajánlani. 1853-ban Mazzinivel és Rollinnal esküdt össze. Most III. Napóleonhoz akar csatlakozni.

Ő. Ugyanaz az agitátor, aki Napóleont nyolc évig mindig csak gyalázta. De Napóleon nem felejt. Aki ekképp szalad egyik zászlótól a másikhoz, az oroszhoz, a köztársaságihoz, a Napóleonéhoz, az érdemel-e bizalmat? Mely párthoz, mely elvhez tartozik az, ki egyik szélsőségből így megy a másikba? Aki egyszerre akar szövetségese lenni Napóleonnak, a korlátlan hatalom képviselőjének, és Mazzininek, a teljes szabadság harcosának?

Valójában ő sem elveihez nem hű, sem szavaiban nem őszinte, neki csak dicsvágya van. Ez a gyöngéje. Az, hogy főszerepet játsszon bármely színpadon, bármely társaságban. Kielégíthetetlen dicsszomjával százszor elvesztené hazáját,

ha százszor adná kezébe a sors, mert nincs meg benne a forradalmár bátorsága, s nincs meg benne az államférfiú bölcsessége. Ő csak beszélni szeret, és azt, hogy róla beszéljenek. Ennyi az egész ember.
Aki világosan lát, tudta, hogy e háború a magyaroknak semmi hasznot nem hozhat. E háború tisztán olasz kérdés volt. Szerencsétlenségre sokan még mindig azt hiszik, hogy Kossuth valóban képviseli Magyarországot. Pedig ő nem képviseli sem Magyarország türelmességét a nemzetiségek kérdésében, sem erkölcsi és katonai bátorságot, sem méltóságot a szenvedések elviselésében.
Nem kellet volna-e a béke alkalmával tenni valamit Magyarország javára? Nem lehetett volna-e tenni valamit Magyarország régi határainak és régi alkotmányának helyreállítására? Ezekkel mindenki nyerne, Magyarország, Ausztria, Európa, a civilizáció és az emberiség.
Páris, 1859. július 16-án. Szemere Bertalan"

923./ 1859. július 21.
Torino: Kossuth visszautasítja Perczel Mór együttműködési ajánlatát.
- Perczel Mór - félretéve a közte és Kossuth között fennálló személyi és politikai ellentéteket, - Itáliába utazott, és felajánlotta szolgálatait a Kossuth Lajos vezette Magyar Nemzeti Igazgatóságnak, amely a magyar emigráció politikai és szervezési központja volt. Az együttműködés azonban – Kossuth elutasító válasza miatt - nem jött létre.

Perczel Mór

924./ 1859. augusztus 22.
Bécs: Bach belügyminiszter leváltása.
Bécs: Ferenc József reformígéretei.
- Ferenc József állásából fölmenti Alexander Bach belügyminisztert, azt a látszatot keltve, mintha az ekkorra elbukott ***Új-Ausztriai Birodalom*** eszméje, és az osztrák birodalmi önkény gyakorlata Magyarország önálló állami létének felszámolására csak a belügyminiszter egyéni ötletén, tévedésén múlott volna, amit - miután ezt a jóságos császár megtudta – azonnal intézkedett a hiba orvoslására. Bachot a császár nyugdíjazta, s a Vatikánba küldte nagykövetnek.
- A Solferinói katonai vereség és a Villafrancai-béke *Új-Ausztria Birodalom* sorsát megpecsételte. Ferenc-József császár, hogy birodalma teljes széthullását megelőzze, proklamációval fordult összes népéhez, amiben reformok és széleskörű vallási szabadságjogok elrendelésére tett ígéretet.

Alexander Bach

- Az oktrojált, tehát elrendelt reform nevetségesnek lett volna mondható, ha az elnyomott népeknek nem sírni lett volna kedvük. A magyarokat az vigasztalhatta, hogy a tótok, a horvátok, a rácok és az oláhok a magyarok ellen elkövetett gyalázatos történelmi szerepükért ugyanazt kapták jutalmul, mint amit a magyarok büntetésül. Az összes nemzetiség ekkorra már visszasírta a „magyar elnyomást".

925./ 1859. szeptember 01.

Pest: Táncsics letartóztatása és bebörtönzése.

- Táncsics Mihály 1860. március 15-re egy tüntetést szervezett, emlékeztetőül 1848. függetlenségi eszméire, tiltakozásul a kormány Habsburg-dinasztiával folytatott politikai násza ellen. A Habsburg-önkény ellen felkelést készített elő és kéziratos másolatban egy „*Forradalmi káté*”-t terjesztett, amivel lázadásra buzdított. Ezért e napon elfogták és 15 év börtönre ítélték. Majd csak 1867-ben, a kiegyezést követő általános amnesztia révén szabadul, szinte már teljesen vakon. Kb. 54 tankönyvet, s 6 történelmi, politikai témájú könyvet írt, s adott ki. 1869-ben az *Általános Munkásegylet* elnökéül választotta. Néhány könyve:

Magyar nyelvtudomány kezdők számára (Egyetemi Ny. Buda, 1840)
Általános világtörténet az ifjúság számára (Gyurián-Bagó Ny. Buda, 1841)
Magyarok története kérdések- és feleletekben az ifjúság számára (Egyetemi Ny. Buda, 1841)
Földmívelési ipar ébresztésének egyetlen módja (Szerzői kiadás, Pest, 1842)
Latin nyelvtudomány kezdők számára (Wigand, Pozsony, 1842)
Lényismeret, azaz természethistória az ifjúság számára (Wigand, Pozsony, 1842)
Latin nyelvtudomány nagyobbak számára, 1-2. (Emich, Pest, 1845–1846)
Franczia nyelvtan (Emich, Pest, 1846)
Hunnia függetlensége (Jéna, 1847)
Józanész. Három részbűl: státus, vallás és nevelés (Kozma Ny. Pest, 1848)
Nép szava, isten szava (Buda-Pest, 1848)
Forradalom 1-8. ív. Magyarázza és fejtegeti Táncsics Mihál (Városi Ny. Debrecen–Pest, 1849)
Bordács Elek - A gyalog árendás (Emich Ny. Pest, 1858)
Andorlaki Máté - Világkrónika (Osterlamm, Pest, 1860)
Andorlaki Máté - Magyar krónika (Osterlamm, Pest, 1861)
Templom Imre - Borzasztó történet (Noséda Ny. Pest, 1869)
Kiáltó szó a kormányhoz és a népnevelőkhöz az elnémetesedés tárgyában (Pest, 1871)
Levél Müller Miksához, a Legrégibb nyelv a magyar czímű munkámhoz (Kocsi Ny. Bp. 1874)
Mik a vörös republikánusok és mit akarnak?
Nemzetiségi izgatók Miletics Svetozar és pártfeleinek (1872)

Az elnémetesítés és a nemzetiségi kérdés ügyében is neki lett igaza. A sors, amitől Táncsics óvott, Trianonban beteljesedett.
A *Nyílt levél Müller Miksa tanárhoz, a „Legrégibb nyelv a magyar” című művem ügyében, ami miatt* egész életében börtönben tartották, a magyar nyelv eredetével kapcsolatban ezt írta: *„Ha érveim nem alaposak, cáfoljátok meg!”* Erre a mai napig nem került sor, mivel se a finnugristák, se a türkisták, se a germanisták cáfolni nem tudják. Ezért az érveit tartalmazó könyvet a magyarországi tudományos világ, a könyvkiadás és a könyvtári hálózat - ahogy 1831-ben, úgy másodszor is - az 1875-ös (Kocsi Sándor - Budapest) kiadása után eltüntette és megsemmisítette. Kéziratát Táncsics átadta megőrzésre a Statisztikai Könyvtárnak, azonban ők egyéb bokros teendőik mellett ímmár 145 éve nem rendelkeznek annyi munkaerővel, hogy a kézirat előkerítésére némi figyelmet fordítsanak.

Táncsics Mihály

- Még nem akadt egyetlen magyar könyvtáros ebben a hazában, aki munkaköri kötelessége keretében, vagy azon túl, szakmai szorgalomból, vagy nemzeti öntudatból vette volna a fáradságot, hogy a kézirat hollétét kikutassa. A mai napig nem került elő, csak első 19 oldala van meg (amit Nyíry Ágnes újságíró talált meg), ami a tartalomjegyzéket tartalmazza. A tartalom alapján megérthető, hogy mi volt az a magyar ősbűn, amit a Habsburgok magyar labanc-hada életen át tartó börtönnel és

üldözéssel sújtott. A szakszervezeti mozgalom népszerűsítése, mint indok, a hasznos hülyéknek beadott mákony, hiszen mindenféle internacionalizmust elutasított, ami miatt tiltakozásul le is mondott a Munkásegylet elnökségéről. Őt a magyar nyelvről hirdetett nézeti miatt törölték ki a tudományos életből, s kényszerítették egy életen át rejtőzködő föld alatti életre.

926./ 1859. szeptember 30.
Erdély: Megszületik Benedek Elek.
- Kisbaconban megszületik Benedek Elek újságíró, író, népmesegyűjtő.

927./ 1859. október 20.
Bécs: Az *Októberi-diploma* kihirdetése.
- I. Ferenc József császár legújabb rendelete, az *„Októberi-diploma",* a birodalom államjogi berendezésére, amit Schmerling kancellár dolgozott ki. A Habsburg Birodalom uralma alá tartozó országok életének alkotmányos alapokra való helyezését célozta, úgy, hogy Magyarország állami létét megszünteti, beolvasztja Ausztriába, s kormányzását a jövőben a Birodalmi Tanács (Reichsrat) látja el.
- Ugyanakkor minden tartomány iskolai oktatásában bevezette a nemzeti nyelv használatát, így Magyarországon is az addig kötelező német helyett a magyar lett az oktatás nyelve.

Anton von Schmerling

928./ 1859. október 23.
A magyar ellenállás kezdete és nemzetiségi kiteljesedése.
- Az *„Október Diploma"* elleni nyílt ellentmondást a *Késmárki Convent* kezdte, ahol Zsedényi udvari tanácsos elnökölt. A katolikus esperességekkel az élen tiltakoztak a kormányzati kerületek. Úgy terjedt a protestáció, mint a láng. A szószékekről hirdették a papok, hogy:

„Nem kell az oktrojált pátens, Magyarországnak a régi egyházi alkotmány kell."

- Minden faluban gyűléseket tartottak. Több-száz fős hallgatóság előtt szónokoltak, mint hajdanán, a magyar diétákon. Minden alkalmat felhasználtak nemzeti demonstrációra. Éppen kapóra jött, hogy meg lehet ünnepelni Kazinczi születésének centenáriumát. Az Akadémia szabadtéren, ezrek jelenlétében tartott ünnepi megemlékezést, Kazinczi évszázadát méltatva. Gróf Dessewffy Emil, az Akadémia elnökének javaslatára gyűjtést indítottak Kazinczy emlékére, a hátramaradt család megsegítésére, s munkái kiadásának folytatására. Kazinczi-aláíró ívet nyitottak, néki emléket emelni, s lakát megőrizni a nemzetnek. Az Akadémia példáját minden falu és város követte: A mozgalom egyre növekszik.
- A rácoknál és az oláhoknál feltámadt a magyarok iránti rokonszenv. Egyik faj a másik irodalmát pártolja. Az oláh és a rác a magyarral szavaz. A kormány kerületi központjaiban, Zágrábban, Szebenben azt indítványozzák a kerületi vezetők, hogy a fejedelem mielőbb csatolja vissza Magyarországhoz az elszakasztott tartományokat, és hívja össze a magyar diétát, mert e nélkül nincs mentség. Varázsütésre a legnagyobb egyetértés mutatkozik a fajok között a germanizálás és a gyűlölt kormányzás ellen. Egyik faj sem tett eleget a kölcsönös kibékülésre, de ezt pótolja a közös gyűlölet Ausztria ellen.
- A *Times* naponta tudósít Pestről. Remek cikkekkel ostromolja az ausztriai ház baklövéseit. Párizsban a *Siecle,* a *Patrie,* az *Opinion Nationale,* a *Courrier de Dimanche,* a *Nord* ír vezércikkeket, helyi tudósításokat. A magyar ügy európai ügy lett.

929./ 1859. november 07.
Pest: A *Szépirodalmi Figyelő* megindítása.

- A Kisfaludy Társaság *"Szépirodalmi Figyelő"* néven új esztétikai, kritikai, szépirodalmi folyóiratot indít, Arany János szerkesztésében.

930./ 1859. december 12.
Országos gyűjtés az *Akadémia* épületére.
A nemzeti ellenállás állandósulása.

- A nemzeti ellenállás hevessége nem lankad, sőt, tovább erősödik. Aláírási ívet nyitnak az *„Akadémia"* épületére. Mágnások, püspökök, falvak dúsan adakoznak. 1-millió máris aláíratott. - A katolikusok a protestánsok ügyét is buzgón pártolják, mert benne a nemzeti függetlenség fontos tényezőjét látják. - Az esztergomi érsek 50. éves papsági jubileumát ünnepli, s ennek ürügyén összegyűlt az ország mágnásainak és papságának színe-java. Nem a császárra ittak, hanem Magyarország apostoli királyára és a Szent Korona Alkotmányára. Varázsütésre mindenütt nemzeti egyesületek alakulnak, melyek a régi megyei összejöveteleket pótolják, életben tartva a nemzeti autonómia hagyományát.
- A nemzeti viselet nemcsak divatba jött, hanem teljesen kiszorította a németet: szűk nadrág, atilla, kucsma, párta a divat a bálokban is. Új ruhát találtak, amit budának neveznek. Mindent keresnek a múltból, ami a nemzeti érzést képes ébren tartani. Újra elterjedt a tárogató. A székeket a birodalom által eltörölt megyék címereivel díszítik. Az asszonyok helytörténeti múzeumokra gyűjtenek és kiállításokat rendeznek. Egy tudós megírta a magyar mitológiát (*Kandra Kabos*), egy másik a családok történetét és címereit (*Nagy Iván*) gyűjtötte össze. A régi magyar kéziratokat kiadják, festőknek magyar históriai témákat adnak feladatul, … - szóval, az élet minden megnyilvánulása nemzeti és független. A mágnásság és a gazdag katolikus papság állt a mozgalom élére.
- Zágrábban a *„Horvát Kaszinót"* a kormányzó rendelettel bezáratja, magyar szelleme miatt. A kormány szava hatástalan, az osztrák hivatalnoksereg elszigetelve. Senki nem áll ellen erővel, de nem is engedelmeskedik senki. Minden császári parancs egy-egy levegőbe vakon kilőtt golyó.

931./ 1859. december 16.
Drezda: Gr. Teleki László elrablása.

- Drezdában a szász rendőrség elfogja és elrabolja gróf Teleki Lászlót, majd átadják a bécsi rendőrségnek.

932./ 1860. február 03.
Párizs és London: Megjelenik Szemere műve.

- Párizsban a Dentu kiadónál 1.600 példányban franciául megjelent Szemere Bertalan *„A magyar kérdés 1848-1860"* – című könyve. Londonban angolul a Bentley Kiadó adta ki. Szemere célja az volt, hogy a nemzetközi politika fogadja el Magyarország létét, amihez az szükséges, hogy megismerje Magyarország történelmét, történelmi szerepét. Tisztázni akarta azt a hazug nemzetközi vélekedést, hogy Magyarország elnyomta volna nemzetiségeit. Fel akarta helyezni Magyarországot az Európai nagypolitika asztalára.
- A francia, az angol, sőt a német sajtó minden politikai oldala nagyon kedvező kritikával fogadta a könyvet. A német *Presse* így írt:

> *„Szemere úr Magyarország történelmi határainak visszaállítását követeli, azaz a Schwarzenberg herceg által felállított koronaország-határok eltörlését. Úgyszintén követeli az ezeréves alkotmány visszaállítását, a régi helyhatósági autonómiát, s mindazon törvények érvényének elismerését, melyek az ország politikai és nemzeti függetlenségét biztosítják, valamint az 1848-ban kimondott polgári és politikai egyenlőséget és az egyesületi szabadságot. Végre követel dinasztiai egységet az osztrák tartományokkal, de azon feltétel alatt, hogy ezek is alkotmányos kormányzattal ajándékoztassanak meg.*
> *Más szókkal, Magyarország, Szemere úr szerint, régi jogait s azon új szabadságot, melyet 1848-ban adott magának, követeli vissza."*

933./ 1860. március 13.
Bécs: Gr. Széchenyi véleménye a nemzetiségi kérdésről.

- Gróf Széchenyi István utolsó, *„Diszharmónia és vakság”* - című művében ezt írja a nemzetiségi kérdésről:

„A nemzetiségek 1848–49-ben irigyelték a magyarok elnyert szabadságát, ezért lettek a korábbi status quo visszaállításához ragaszkodó Habsburgok szövetségesei. A nemzetiségek csalódván a Habsburgokban, 1860-ban abban reménykednek, hogy Magyarország végre visszanyeri szabadságjogait.

De a magyarok kívánságát a legjobb akarattal sem lehet teljesíteni, egyszerűen azért nem, mert különben Ausztria többi népe is követelne valamit. Micsoda fennkölt értelmezése a jognak! Valaki kéri, hogy végre fizessék meg neki a tartozást. De nem fizetnek, mégpedig azért nem, hogy következetesek maradjanak, hisz különben másoknak is kellene valamit fizetni!

– De tartoznak-e nekik? Nem! Hát akkor ne adjanak nekik semmit. Ha azonban mégis volnának követeléseik, úgy teljesítsék azokat is! Végtére is nem pénzről van szó, amit számlálgatni lehet, s amiből könnyen kifogyhat az ember, hanem olyan javakról, mint önkormányzat, gondolat- és szólásszabadság, a kormány ellenőrzése, … stb., melyeknél, mint a tapasztalat mutatja, az adományozó en dernière analyse bizonyosan többet nyer, mint az, aki kapja.”

- Ugye nem akarja bárki állítani, hogy Széchenyi írásai, tudományos szintű elméleti és politikai munkássága egy elmebeteg művei?

934./ 1860. március 15.
Az önkényuralom válságának kezdete.
Pest: Tüntetés, halálos sortűz.

- Harckészség és utópista elemekkel keveredő polgári demokratizmus jellemezte azokat a Felső-Tisza vidékén 1860 kezdetétől keringő röpiratokat, amelyeknek szerzőjét és terjesztőjét hiába nyomozta a hatóság. A röpiratok a Habsburg-hatalom elleni fegyveres felkelésre szólítottak fel, bűnös passzivitással vádolva a politikai vezető réteget, olyan független Magyarország megteremtését tűzve célul, amelyben földosztás és a kiváltságok maradványainak felszámolása teremtene alapot a polgári demokratikus berendezkedésre. Mindez sok rokonságot mutatott az 1857. évi amnesztia után rejtekhelyét elhagyó Táncsics Mihály által terjesztett nézetekkel.
- Táncsics kapcsolatba került az egyetemi ifjúság egy aktívan szervezkedő csoportjával, amely benne a rajongva tisztelt 1848-as forradalom megszemélyesítőjét látta. A diákság 1859 ősze óta rendszeresen hallatott magáról. Akciót indított a magyar nyelv oktatásának bevezetéséért, tüntetett a protestáns pátens ellen, megszervezte az *„Idők Tanúja”* - című kormánybarát egyházi lap nyilvános elégetését, és a mesterlegényekkel együtt tömegerejét adta a szaporodó tüntetéseknek.
- Fellelkesítve annak hírétől is, hogy Toszkána és Modena népe megakadályozta a Habsburg főhercegek uralmának helyreállítását és kimondta csatlakozási szándékát a Cavour vezetése alá került Piemonthoz, a pesti diákság március 15-e méltó megünneplésére készült. Az évforduló napján többeket, köztük magát Táncsicsot is letartóztatta a rendőrség, de a tüntetést megakadályozni nem tudta. A fővárosban az aradi vértanúk emlékművét megkoszorúzó diákságot sortűzzel oszlatta szét, s egy Forinyák nevű diákot megölt.

935./ 1860. március 26.
Nógrád: Madách főműve elkészült.

- Alsósztregován Madách Imre e napon befejezte az *„Ember tragédiája“* – című drámája fennmaradt, eredeti változatát.

Madách Imre

936./ 1860. március 28.

Bécs: Jósika Sámuel halála.
- Bécsben ezen a napon Jósika Samu váratlanul meghal (54 éves). Az alkotmányos rend visszaállításában szerzett érdemeket. A Bach-korszak idején az első volt, aki az uralkodó rendszer tévedései ellen bátran felszólalt.
- 1859-ben a kamarilla felkínálta neki a bécsi minisztériumba való belépést, ezt azonban visszautasította. Széchenyi meggyőződése volt, hogy bizalmas barátját megmérgezték (vagy legalább is vadkan ölte meg).

Jósika Samu

937./ 1860. március 29.
Bécs és Nagycenk: Házkutatás gr. Széchenyi lakásain.
- A császári rendőrség Cenken és Döblingben házkutatást tartott gróf Széchenyi István lakásaiban. Mindenütt minden föllelt iratot elkoboztak. Gróf Széchenyi István döblingi lakásán berendezett irodába úgy jártak a diplomaták, mint a népek a falusi búcsúba. A rendőrség azt hitte, nála kompromittáló leveleket találnak, és azt hitték, hogy a nemzeti mozgalom fonalának kezdetét nála találják meg.
- A rendőrség eljárása nagy botrányt váltott ki, s néhány napon belül, az egész országban leírhatatlan felháborodást gerjesztett.

938./ 1860. április 07.
Gr. Széchenyi meggyilkolása.
- Gróf Széchenyi Istvánt a Döblingi intézeti lakosztályában meggyilkolták (68 éves). A Habsburg kamarilla öngyilkosságáról adott ki hírt, amit magyarországi labancaik az óta is ismételgetnek. (Legyen átkozott örökre minden Habsburg neve és emléke!)

gróf Széchenyi István

- A közvélemény nem hiszi az öngyilkosságot, mint a nagy rész soha nem hitte, hogy őrült lett volna. Annál roppantabb lett a hatás országszerte. Széchenyi 1849 óta visszanyerte régi népszerűségét. Irataiban mindenütt, minden szavában egy-egy beteljesült jóslatot találtak, és valóban sok, mit vele akkor szenvedély és túlzás mondatott, iszonyúan és szomorúan beteljesedék. Tehát magasztalák mint látnokot, s mint nagy államférfiút, ki egyedül látott mélyen a jövendőbe.
- Az egész ország tüntetéssel készült temetésére. De a rendőrség is hozta szokásos Habsburg formáját. Döblingből titokban, a kijelölt idő előtt vitették el, s Nagycenken a rendőrök idő előtt, titokban temették el. Akik Pestről gőzhajón és vasúton akartak volna odautazni, előbb részükre megadták a helyfoglalást, aztán a vonatokat és hajókat nem indították el.
- Azonban városok, faluk, casinók egyöntetűen tüntettek a halotti ünnep megtartásával. Pesten a hercegprímás maga misézett 60.000 ember jelenlétében. A boltok mind bezártak, az ablakokból fekete lobogók lengtek, s így ment ez végig az egész országban, a Bánátban és Horvátországban is. Ő volt az, kiben a nem-magyar fajok bizodalma összpontosult, mivel Kossuth volt az, kit a nemzetiségek a legjobban gyűlöltek, addig Szécsényi volt minden nemzetiségi faj reménye. Egy újabb fölkelés esetében kétségkívül őt ismerte volna el s kiáltotta volna ki fejéül a nemzet. Ő volt az egyetlen ember (s ez a lényeges pont Ausztria jelen krízisében), akiben Magyarország

összes népfajainak bizalma összpontosult volna. Nem ebben van-e oka rejtélyes halálának?

939./ 1860. április 19.
Buda: Albrecht főherceg leváltása, Benedek Lajos kinevezése.
Bécs: Ferenc-József kormányzati reformja.

- Az általános ellenzéki közhangulat miatt Ferenc József császár fölmentette Albrecht főherceget katonai kormányzói tisztségéből, aki a rendet tömeges letartóztatásokkal akarta biztosítani, s helyére Benedek Lajos katonatisztet nevezte ki, azt remélve, hogy szükség esetén katonai erővel lever bármi lázadást. A csak nevében magyar Benedek Lajos táborszernagy a habsburg hatalom bizalmát a lengyel, a magyar és az olasz szabadságharcok elleni harcokban vívta ki. A megújított önkényuralom magyarországi szervezetének elsődleges feladatává tették, hogy az újra feléledt forradalmiságot gyökerestül irtsák ki. Mindenekelőtt a félelem vezette erre őket, hiszen maga Albrecht főherceg ítélte úgy, hogy a birodalom nem élne túl még egy forradalmat.
- Megjelent Ferenc-József kormányzati reformrendelete, miszerint a rég eltörölt magyar országgyűlés pótlására a magyarok is képviselhetik magukat a Birodalmi Tanácsban (Reichs-Rath), ami a magyar államiság megszűnésének elismerést jelentette volna. A császár 32 örökös tagot nevezett ki, s a választható képviselők száma is 32. De minthogy választott képviselők nincsenek, tehát ezeket is a császár nevezte ki három évre, fizetés nélkül. Az ülések titkosak, sőt minden tagnak kötelessége hallgatni. E testület nem indítványozhat semmit, tanácskozik arról, mit elébe tálalnak, de az sem kötelező. (Ezen a részvételt a magyarok megtagadták, ezért nem lettünk része a birodalomnak.)

940./ 1860. május 01.
Szentpétervár: Hadkötelezettség bevezetése Oroszországban.

- Dmitrij Alekszejevics Miljutyin hadügyminiszter javaslatára a cár elrendeli az Orosz Birodalomban az általános hadkötelezettséget.

941./ 1860. május 07.
USA: Meghal Krajtsir Károly.

- New Yorkban meghalt Krajtsir Károly, az első magyar származású, amerikai állampolgárságú tudós. Kéziratos és nyomtatott tudományos irodalmi hagyatékát a Magyar Tudományos Akadémiára hagyta. 1829-ben Pesten avatták orvosdoktorrá. Az 1830-31. évi lengyel szabadságharcban hadiorvosként szolgált, őrnagyi rangban. A lengyel szabadságharc bukása után emigrációba kellett vonulnia, így jutott Amerikába. Magániskolát alapított Marylandben, majd 1840-ben meghívták a Virginia Egyetemre, ahol nyelvészetet és modern irodalmat tanított.
- A szabadságharc hírére felszámolta amerikai érdekeltségeit, s haza indult, de Hamburgban szembe találkozott a bukott szabadságharc menekültjeivel, s visszatért New-Yorkba. Szervezte Kossuth amerikai körútját. 1851-től 9 éven át szerkesztője volt az *Új Amerikai Enciklopédiának*, melyben az összes nyelvészeti és természettudományi címszó szövegét ő írta. Írt orvosi, nyelvészeti, vallási tárgyú műveket is, pl. a szanszkrit nyelvről, a buddhizmusról. Az ABC kialakulásáról és a nyelvi rendszerekről magyar nyelvű könyvet írt, amit az MTA mai napig figyelmen kívül, kiadatlanul hagyott.

942./ 1860. május 11.
Garibaldi harcai Szicíliában.

- A szárd-piemonti – francia – osztrák háborút végleg lezáró *Zürichi-béke* után az illuminátus világhatalom akaratának megfelelően tovább folyt Itália egyesítésének folyamata. Szicíliában, 1860 márciusában forradalom tört ki, s miután a királyi csapatok a városokban ugyan helyreállították a rendet, a felkelők a hegyekbe vonultak, ahonnan gerillaháborút indítottak. Több szicíliai és nápolyi menekült Garibaldit kérte fel, hogy ő nyújtson segítséget a szicíliai és nápolyi népnek.
- Garibaldi ennek megfelelve május 6-án Genovában hajóra szállt, 1.064 önkéntesével és 4 ágyúval (a *marsalai ezer*), s a Nápoly–Szicíliai Bourbon Királyság ellen indult. Garibaldi a sereg vezérkari főnökéül Türr Istvánt (Baja szülötte), volt piemonti ezredest nevezte ki. Garibaldi május 11-én vetett horgonyt Marsalánál, és rögtön a sziget

belsejébe, Salemi vidékére vonult, ahol serege május 14-én 3.000 felkelővel egyesült. A hadsereg a következő napon megindult Palermo felé.
- Garibaldi szicíliai partraszállása Kossuthban újabb reményeket ébresztett. Garibaldi seregében sok magyar harcolt, és sikerei újabb olasz-osztrák háború lehetőségével kecsegtettek. Ezért Kossuth és Klapka ismét létrehozta a Magyar Légiót, s Kossuth Cavourral és Garibaldival az olasz-magyar háborús együttműködésről tárgyalt. Az olasz-osztrák háború azonban elmaradt.

943./ 1860. június 09.
Nógrád: Madách újra ír.
- Madách Imre 1860. június 9-én fogott hozzá a *„Mózes"* - című drámája megírásához.

944./ 1860. augusztus 08.
Czetz János Spanyolországban, majd Argentínában.
- Czetz János kiismeri Kossuth jellemét, politikáját, s szakít vele. Sevillában megismerkedik jövendőbelijével, Prudencio Ortiz de Rosas tábornok Basilia nevű leányával, akivel hamarosan házasságot köt. Az após egész Argentína kormányzója. Czetz János feleségével Buenos Airesbe költözik, s ettől kezdve, már Juan Fernando Czetz néven tevékeny részt vállalt az argentin katonai-műszaki életben. Feltérképezi Argentína Paraguay-jal és Brazíliával határos vidékét, emellett számos vasútvonal építkezését ő irányította. Ő alapította az argentin katonai földrajzi intézetet, amely az irányítása alatt egész Argentínát feltérképezte. A Buenos Aires-i Katonai Akadémiának 5 éven át volt (első) igazgatója. A Paraguay elleni háború (1864–1870) során részt vett a hadműveletek irányításában. Az argentin műszaki alakulat katonái máig a Czetz által tervezett díszegyenruhát viselik.
- Czetz jó barátságban volt Asbóth Sándor (Asbóth Lajos öccse), földmérő és vízépítő mérnökkel, aki 1866 és 1868 között, Buenos Airesben bekövetkezett haláláig az Amerikai Egyesült Államok argentínai és uruguayi első nagykövete volt (koponyájában egy szilánkkal élt, amit az amerikai polgárháború harcaiban szerzett).
- Czetz János 1902-ben korábbi emlékiratát kibővítve ismét megírta a szabadságharc történetéről részletes emlékiratait. Minden csatát és hadmozdulatot részletesen leír, benne a résztvevő erőket, az ágyúk számát és kaliberét. Személyes tanúként ismerteti Kossuth és Bem tetteit. Végigkíséri az emigráció életét az olaszországi magyar légió szervezésén túl Dél-Amerikáig.

Czetz János

- Leírása felbecsülhetetlen értéket jelentene a hadtörténet és a politikatörténet számára, ha a magyar hadtörténetet és politikát érdekelné a tények ismerete. 1904-ben bekövetkezett halála után az Argentin Katonai Akadémia előtt embernagyságú ércszobrot állítottak tiszteletére. Buenos Airesben temették el a recoletai temetőben, majd hamvait 1969-ben átszállították az általa alapított Katonai Akadémia új kápolnájába.

945./ 1860. augusztus 22.
Fordulat a császár magyar politikájában: *Császári Pátens.*
A kormány átalakítása: Bach nyugdíjazása.
- Az olasz háború szerencsétlen kimenetele a kormányrendszer megváltoztatására bírta az osztrák császárt. A császári kamarilla attól rettegett, hogy az itáliai katonai vereség és országvesztés után a magyarok is föllázadnak. Ezért Ferenc József császár egy leiratban közreadta a ***„Császári Pátens"-***t, a kormányzati rendszer újabb reformjának tervezetét, Magyarország több elvett jogának visszaadását.

- A tervezett rendszerváltozást kormányváltozás előzte meg. Buol-Schauenstein gróf külügyminiszter helyét Rechberg grófnak engedte át, aki a régi Metternich-féle iskolának volt a híve, mely a népek történeti jogait tiszteletben kívánta tartani. Bach, a gyűlölt rendszer megalapítója Rómába küldetett követül, helyébe Goluchovszky gróf, a galíciai helytartó lépett. Kempen rendőrminisztert Hübner, a volt párizsi követ váltotta fel. A régi miniszterek közül csak Thun és Bruck maradt meg. A kormányváltozást megelőzőleg Rechberg gróf a Konzervatív-párt vezérembereivel, báró Jósika Samuval, gróf Dessewffy Emillel és gróf Szécheny Antallal hosszas tanácskozásokat folytatott a teendők iránt. Mindannyian az addig követett rendszer elejtését és Magyarország törvényes állapotának visszahelyezését sürgették.
- A protestánsok részére kibocsátott pátens s annak erőszakos végrehajtása csak növelte az elkeseredést, mert sértette a protestánsok törvényes autonómiáját. Az egyházi szervezet felügyeleti jogát a kormány a maga részére tartotta fenn. Mind a protestánsok, mind a reformátusok tiltakoztak autonómiájuk megsértése ellen. Feliratokat intéztek a császárhoz s a törvénytelen pátens felfüggesztését, visszavonását kérték. De a kormány nem engedett. Az evangélikusok - nem törődve a miniszter fenyegetésével - a régi szervezet értelmében tartották meg gyűléseiket, ami összeütközésekhez vezetett. Az evangélikusok Pesten tartott gyűlését a rendőrség karhatalommal oszlatta fel. A mozgalom mind általánosabbá, nemzeti mozgalommá vált. Mindenki érezte, hogy a protestánsok jogaikat védve, a nemzet szabadságát védik. A nemzeti érzület mind hangosabban kezdett nyilatkozni. Napi renden voltak a demonstrációk.
- A császár ígérte a pénzügyi helyzet javítását, az el nem ismert, nem-katolikus vallásfelekezetek szabad gyakorlásának biztosítását, a zsidók helyzetének korszerű rendezését, a községi törvénynek az egyes koronaországok viszonyaihoz való alkalmazását, az ügyek jelentékeny részének autonóm közegekre való átruházását, és az egyes koronaországokban rendi képviseletek életbeléptetését helyezte kilátásba.
- Mindez azonban nem volt képes a kedélyek forrongását lecsillapítani s éppen a magyarokat nem elégítette ki, akik az itáliai háború alatt már-már fölkelésben törtek ki. A császár kijelölt 38 személyt, akik képviselhették Magyarországot a Birodalmi Gyűlésben, de ott a kinevezett küldöttek bejelentették, hogy - ők választott mandátum híján - semmiféle képviseletre nem jogosultak.

946./ 1860. október 20.
Bécs: A császár új rendeletet ad ki: *Októberi Diploma*.
Schmerling államminiszter kinevezése.
Benedek Lajos leváltása, báró Vay Miklós kancellári kinevezése.
- A császár belátta, hogy a Birodalmi Tanáccsal való kísérlete nem elég arra, hogy a kedélyeket lecsillapítsa. Ezért az augusztus 22-én kiadott „Császári Pátenst” visszavonta, s a tanácsot feloszlatta. A magyar konzervatívokkal (Dessewffy Emil, Szécheny Antal) folytatott tanácskozások után újabb reformrendeletet adott ki, amelyben egy újabb alkotmánynak rakta le alapját. Ez volt az ***„Októberi Diploma”***. Egyrészt eleget akart tenni a különböző országok és tartományok történeti jogtudatának és különféleségének, másrészt annak a kívánságnak, hogy oszthatatlan és elválaszthatatlan kapcsolatban maradjanak.
- Az új alkotmány értelmében ezen túl, a törvényhozás jogát a fejedelem az egybegyűlt országgyűlés és a Birodalmi Tanács közreműködésével fogja gyakorolni, mely utóbbiba az országgyűlés meghatározott számú tagot küld. Minden egyes ország a maga ügyeit saját országgyűlésén intézi, a közös ügyeket (pénz-, hitel-, vám, kereskedési-, közlekedési-, adó- és hadügy) pedig a Birodalmi Tanácsban fogják elintézni. Utóbbiak élére Goluchovszky, majd Schmerling államminisztert állította a császár.
- A császár Benedek tábornokot az állami igazgatás vezetésétől s az országos hadparancsnokságtól felmentette, s visszaállította Magyarországnak 1848 előtt létezett kormányát, a magyar és erdélyi királyi udvari kancelláriákat, a helytartó-tanácsot, a felső bíróságokat s a megyei közigazgatást.

báró Vay Miklós kancellár

Magyar kancellárrá báró Vay Miklóst nevezte ki, akit utasított, hogy az országgyűlés összehívásának ideje iránt tegyen javaslatot, minthogy szándéka Magyarország államjogi viszonyainak végleges rendezése, amit koronázással akar megpecsételni.
- A császár Sokcsevics bárót, a horvát bánt utasította, hogy tegyen javaslatokat a Horvát-Tótországi országgyűlés szerkezetéről, mely gyűlésnek mielőbb össze kell ülnie és nyilatkoznia a Magyarországgal való viszonyt illető kérdésben. Az Erdélyi Országgyűlés szervezéséről az erdélyi kancellár, gróf Nádasdy Ferencz elnöklete alatt összehívandó tanácskozás fog javaslatot tenni.
- A Szerb Vajdaság s a Temesi Bánság visszakebelezése, valamint a szerbek igényei iránt a tartomány előkelőiből összehívott értekezlet tesz jelentést, mely értekezletet Mennsdorf-Pouillet altábornagy, valamint a kiküldött császári biztos fogja összehívni.

947./ 1860. október 27.
Párizs: Szemere cikke az *Októberi Diplomáról*.
- A párizsi *„La Presse”* közölte Szemere Bertalan cikkét, *„A magyar kérdés”* – címmel:

„Úgy látszik, a magyar kérdés az október 20-21-i dekrétumok által körülbelül meg van oldva. Korábbi cikkemben a következő megoldást ajánlottam: Magyarország követeli

- Régi, történelmi határai visszaállítását, előbbi területi épségét,
- Ezredéves alkotmánya helyreállítását,
- Helyreállítani helyhatósági autonómiáját a decentralizáció által,
- Mint állam, a nemzeti függetlenségét,
- Mint nép, a polgári és politikai egyenlőségét,
- A Pragmatica Sanctio fenntartását, azaz a személyes uniót az osztrák tartományokkal azon feltétel alatt, hogy azok is alkotmányosan kormányoztassanak.

Hogy mindez keresztülvitessék, szükséges, hogy Ferencz József vonja vissza mindazt, a mit 1849-től 60-ig tett, hívja össze az országgyűlést, mely alkotmányozó gyűlés leend, haladjon az alkotmányos úton, őszintén, bátran, hátsógondolat nélkül.

Mindezt úgy ajánlottam, mint az egyetlen eszközt: megifjítani Új Ausztriát. Akkor népfajai különféleségéből eredt gyöngesége, most ez lesz ereje. Hatalmas szövetsége lesz szabad népeknek, egy közös uralkodó alatt. A despotizmus Ausztriát egy mélység fölött tántorgóvá tette, a szabadság s a nemzetiségek tiszteletben tartása hatalmassá s tekintélyessé teszi a jövőben.

És íme, most az októberi iratokban föltalálom programom e lényeges pontjait, melyeket reméltem az olasz háború alatt, de melyek valósulására az óta nem is számítottam.

- Ferencz József végre meg fogja magát koronáztatni s elismertetni, mint magyar király.
- A törvényhozó hatalmat együtt gyakorolja a nemzettel, mint régi királyaink.
- Elismeri a Pragmatica Sanctiót, mint birodalma egyetlen összekötő kapcsát, ami szövetségi állammá teszi.
- A minisztériumot, ami a centralizáció eszköze és képviselője volt, föloszlatja.
- Az osztrák tartományoknak alkotmányt ad, amit a szabad Magyarország mindig sürgetett részökre.
- Magyarország főkancellárja által lesz képviselve királyánál, mint hajdan.
- A nemzetnek lesz országgyűlése, mint volt kilenc századon át.
- Horvátország és a Vajdaság visszakapcsolása elvben el van ismerve.
- A helyhatósági autonómia, alkotmányunk lelke, visszaállíttatik.

- A centralizációt felváltja a szabadság, a germanizációt a nemzetiség szabad kifejtése. Az az összhang váltja, mely a legkülönbözőbb népeket összeköti, ha szabadok és elégültek.

Egyszóval, e dekrétumban elvileg csaknem minden megvan, s minden meglesz, ha őszintén és jó akarattal hajtatik végre. Ez az egész kérdés. Amit visszaadnak nekünk, az csaknem minden. Csaknem teljes visszaállítása ősi alkotmányunknak. Én így okoskodom: ha a király őszintén megtartja szavát, annál jobb nekünk, mert ez esetben a szabadság és haladás útja nyitva áll előttünk. Ha nem tartja meg szavát, annál rosszabb reá nézve, s Magyarország csak szerencsét kívánhat magának, hogy új fegyvereket kapott kezébe, melyekkel annál nagyobb sikerrel harcolhat.

Magyarország méltán elégült lehet önmagával, mert ez hazafiságának, erélyének s fiai bámulatos összetartásának diadala. De Ferencz József is meg lehet elégedve, mert, legyünk őszinték, ez az első igazságos és magasabb politikára mutató tény tizenkét évi uralkodása óta.

Ha Ferencz József mind e reformokat csak azon hátulsó gondolattal adta volna, hogy a magyarokat támadó háborúba sodorja Olaszország ellen, ez rá nézve végzetes tévedés volna, s engedményei minden erkölcsi és politikai értéküket elveszítenék. Ellenkező esetben pedig Ausztria alkotmányossága új záloga volna a velencei kérdés békés megoldásának. S ebben fekszik az októberi iratok európai fontossága. Mert reméljük, hogy e naptól fogva Európában eggyel több alkotmányos s eggyel kevesebb abszolút állam létezik.

Szemere Bertalan, volt magyar miniszterelnök"

948./ 1860. november 11.
Pest: Kemény Zsigmond cikke az *Októberi Diplomáról.*
A kormány működésének elszabotálása.

- Kemény Zsigmond, Deák politikai szövetségese a *„Pesti Napló"* szerkesztőjeként azt írta, hogy a császár intézkedéseivel szemben nincs helye a tartózkodásnak. Kitűzte az 1848-iki törvényeknek, a jogfolytonosságnak zászlaját. Reményét fejezi ki, hogy hazánk integritása, alkotmányos élete és önállósága helyre fog állni, hogyha a hon fiai higgadtan és tántoríthatatlanul teljesítik kötelességüket. Tanácsolja, hogy óvakodjanak az egyezségtől, minden alkalommal követelni kell az 1848-iki törvények értelmében alkotmányos jogainkat, az ország integritásának helyreállítását, az Erdélyi Unió fenntartását, továbbá jogegyenlőséget minden osztály és nemzetiség számára. Ajánlja végül, hogy a kinevezett hivatalokba ne menjenek bele a hazafiak, de foglalják el a megyéket s a választott megyei hivatalokat, bizottságokat, hogy a megyei gyűléseken s majdan az országgyűlésen is nyíltan kifejezést adhassanak a haza igényeinek. Addig pedig, míg a haza törvényes jogai életbe nem lépnek, tanúsítsanak passzív ellenállást.
- Az újra helyreállított vármegyék azonban egészen szélsőséges ellenzéki állást foglaltak el. Megtagadták az adót s az újoncok kiállítását. Érvényen kívül helyezték a Bach-rendszer alatt hozott törvényeket és rendeleteket. A megyei bizottságokat az 1848-iki tagokból állították össze. Új tagokul a külföldi emigrációban élő Kossuthot, Klapkát, Vetter Antalt, Türr Istvánt, és az emigráció más elítélt tagjait választották meg.
- Mindez Bécsben természetesen visszatetszést keltett. Egy császári rendelet (leirat) a birodalom határain kívül tartózkodó „felségsértők" bizottsági tagokul való megválasztását semmisnek nyilvánította. A leirat megtiltotta az adóbehajtás akadályozását, s a törvénykezési intézkedések megzavarást. Szigorúan megtiltotta az 1848-iki törvények életbeléptetésére tett kísérleteket, miután e törvények iránt a legközelebb összehívandó országgyűlés fog intézkedni. A leirat a megyei gyűlések betiltásával, a bizottságok feloszlatásával fenyegetődzött.

949./ 1860. december 20.
Charleston: Megkezdődik az Amerikai polgárháború*.*

- Dél-Karolina konvenciója 1860. december 20-án bejelentette kiválását az Egyesült Államokból. John C. Breckinridge déli érzelmű alelnök egy 13 tagú vegyes (északi és déli) bizottság vezetőjeként bejelentette, hogy nem tudott semmilyen konszenzusra jutni, nem tud az elnöknek megoldási javaslatot adni. Erre Mississippi kongresszusi képviselői is 1861. január 12-én lemondtak a szenátusi tagságról. 1861. január 16-án az

egyre fogyatkozó szenátus – *Lincoln elnök* kifejezett tiltása ellenére - elutasította a déli államokkal való kompromisszumot, saját ellenterv beterjesztése nélkül. A katonai műveletek a dél-karolinai Charlestoni-öbölben, a Sumter-erődnél kezdődtek meg.
A 6 évig tartó háború a 24 északi unionista (föderalista) állam és a 11 déli (konföderalista) állam között zajlott. A 11 déli állam kinyilvánította elszakadását az északi uniótól, amire az északiak katonai győzelem és megszállás után ráerőszakolták a déliekre saját alkotmányos berendezkedésüket.
- Az északiak rasszizmus-ellenessége valótlan. A déli New Jersey államban például már 1804-ben felszabadították a rabszolgákat, de a nők élethosszig kötelesek voltak gazdáiknál tovább szolgálni, mint „bekvártélyozott szolgálók", a férfiak pedig, mint „élethosszig tartó inasok". Az 1860-as évekre az „észak" demográfiai és gazdasági fölénybe került, s a fenyegető munkaerőhiány megoldására érvényesíteni akarta érdekeit délen is. Észak abban volt érdekelt, hogy „dél" patriarchális ültetvényeken élő nagyszámú néger nyerjen polgárjogot, s mint szabad munkaerő, jelenjen meg északon, az ipari forradalom útjára lépő nagyvárosok (Boston, Chicago) gyáróriásainak szalagjai mellett, mint ipari proletárok. Vagyis, a déli ültetvényeken polgári jog nélkül, de a családi közösség biztonságában élő négerek északon a polgárjog mellé megkapták a nincstelenek szabadságát. Persze, észak deklarált jogi szabadsága mellé azért választójog, iskola, közös tömegközlekedés használatának joga 1970-ig nem járt.

950./ 1860. december 25.
Manchester: Szemere cikket küld a *Pesti Hírnök*-be*.*
- Szemere Bertalan ekkorra túl tudott lépni a szabadelvű előítéleteken. Világosan látta, hogy a magyar nemzetnek nincs sok választási lehetősége. Vagy a szlávokkal lép szövetségre, - de ez a szövetség csak ideiglenes lehet, s végül katasztrófába torkollik, - vagy a németséggel, azaz a Habsburg dinasztiával kell kiegyeznie, mégpedig a magyar Szent Korona Alkotmány megóvásával. Erre a következtetésre az egész szabadságharc politikatörténetének 10 éves elemzésével, a történelmi helyzet reális értékelésével jutott. Ekkor Manchesterből cikket küld a *„Pesti Hírnök"* szerkesztőségébe az *„Októberi Diploma"* kiadása után történt magyarországi eseményekről, mely értékelő tanulmány e napon jelent meg:

> *„Az elmúlt év februárjában jelentettem meg írásomat „A magyar kérdés 1848-1860" – címmel. Abban azt írtam, hogy hazánk külföldi segedelemre nem számíthat, sorsa saját erejétől s okosságától függ. Legjobb lenne az ország ügymenetét az alkotmányos térre a törvény útján visszatéríteni. S íme, munkám megjelenése után tíz hónappal az október 20-i leiratok megjelentek. És ez most az országnak nem tetszik, mivel megadattak. Ha megadottnak nem tetszik, akkor fogadja az ország, mint visszaadottakat!*
> *Meg kell-e elégedni azzal, mit visszanyerénk? Nem. Követelni lehet és kell mindazt, ami erkölcsileg s politikailag szükséges.*
> *De hiszen már maga e négy: a nyelv, a megyei önkormányzás, a decentralizáció, az országgyűlés oly hatalmas eszközök, és az új út oly tág és végtelen, mely a legteljesebb alkotmányos szabadságra fog vezetni. Értem én a népet, mely a jogait s nemzetiségét elnyomó önkénynek ellenáll, de midőn e kettő közül egyik egészen, másik nagy részben visszaadatik, lehet-e és szabad-e azokat visszautasítani? Midőn az abszolút hatalom lemond rendszeréről és velünk alkuszik, azaz elveinkre áttér, éppen mi ne fogadjuk el e rendszerváltoztatást?*
> *Ismerek embereket, kik tizenegy év óta mindig más szövetségestől reménylik a magyarok megszabadítását, s évről évre keservesen kiábrándultak. És ismerek még külföldi lapokat is, ahol ócsárolták az október 20-i leiratokat. De ennek mi az oka? Tán jobbat ajánlottak nekünk? Nem, hanem e lapoknak csak az olasz kérdés megoldatása a fontos. Féltek, hogy a magyar oldalról megszilárdult Habsburg Birodalom akkor olasz földön támadólag tud fellépni. Tehát a mi ügyünk nekik csak, mint eszköz fontos. És ha az olasz ügy meg fog majd oldatni, az álnok Times és társai a régi ismert nótát fogják fúni: miképpen Ausztria, mint nagyhatalom Európának szükséges, úgy Magyarország szükséges Ausztriának, mint nagyhatalomnak, ezért a magyarok maradjanak veszteg.*
> *Nincs mit köszönni az európai sajtónak, mely 1849-től 1859-ig, mélyen, igen mélyen hallgata rólunk, s most is csupán Olaszország érdekében akar felhasználni.*
> *Az európai hatalmaktól nincs mit remélnünk.*

- Az olasz kormány nem fog gondolni velünk, mihelyt Velencét megkapta. Garibaldi letűnt a színpadról, s Cavour a legönzőbb olasz tory.

- A francia átmenőben van egy új politikára, az eddigivel ellenkezőre.

- Az angol mindenhol saját érdekeit nézi. Még nincs rá példa, hogy saját érdeke nélkül elnyomott népet tettleg segített volna.

- A muszka, míg Lengyelország birtokáról le nem mond, nem akarhat érettünk semmit tenni, de én irtóznám is ennek ölelő s ölő karjaitól.

- A porosz is nagy vágyakkal bír, de cselekedni gyáva.

- Ami apró szomszédainkat illeti, a belgrádi s bukaresti kabinetecskék félhivatalos közlönyei itt, külföldön leplezetlenül hirdetik, hogy ők Ausztria romlását óhajtják, s a magyar nemzettel készek alkudni, de csak, ha a magyarok lemondanak történelmi jogaikról, s a nemzetiségeik által lakott magyar részeket a magyarok nekik átengedik.

Gondolom, ez áron Ausztriával is igen szívesen egyezkednek.

Gondolkodtak e kérdésről hazámfiai? Megfontolták, hogy most mindenütt a nemzetiségi elv az uralkodó? Megfontolták-e, hogy a legnagyobb politikai körültekintéssel, a többi nemzetiségek igényeinek legnagyobb méltánylásával kell komplikált helyzetünket új alapokra helyeznünk? Megfontolták-e, hogy e szempont ránk nézve a legkényesebb, ezért nem tanácsos-e, ha a dinasztiával, mint a német elem képviselőjével kezet fogva haladunk? Gondolják önök, hogy mi, ellentétben mind a német, mind a szláv, mind a román fajjal, fenntarthatjuk magunkat?

S ha nem, vajon lehetséges-e szövetkezni valamennyivel, milyen alapokon?

Vagy, ha az sem lehetne, melyikkel lehetne szövetkezni közülük? Ez oly fontos kérdés, amit hiába akarunk kikerülni, az új alakban mindaddig előkerül, míg meg nem oldatik.

A jelen fontos pillanatot okos, de egyszersmind méltányos, kiengesztelő politikával annál könnyebb felhasználnunk, mivel <u>a magyar faj az alkotmányos mozgalom vezérévé tehetné magát</u> az egész birodalomban, amivel tagadhatatlan érdemünk lenne, hogy minden faj politikai biztosítékok által örökre meg lenne védve az erőszakos elnemzetlenítés ellen. A körültünk létező népek titkos vágyai fontos tényezők. Az eseményeket ma nem írott jogok, hanem élő eszmék idézik elő, s döntik el.

Ami a múltban nekünk az államiság biztos alapját adta, ma az többé nem elég. Országok állandóságának alapja nem az írott szabadságtól, hanem az eszmék fejlődése szerint változó politikai bölcsességtől függ. Sajnálatos lenne, ha hazánk régi állapotát mindenben csupán másolni igyekezvén, határainkon túl nem tekintenénk, ha a jövőre a közelmúltból leckét nem vennénk.

A nemzetiségi elvet, a jelenkor uralkodó eszméjét nehogy ismét kifeledjük politikai számításunkból! Az 1848-ki reformok csak régi törvényeink gyakorlati értelmezései. Mindenki azt hitte akkor, hogy azok a törvények örökösek. Egy ember nem hitte, aki nem pusztán törvénytudó, hanem politikus is volt: gróf Széchenyi István. E tiszta államférfiút az előrelátás emelte oly emberfölötti magasságra, a kijózanult nemzet színe előtt.

A nép önszabadsága mellett az írott törvényekben találhat ugyan biztosítékot kormánya ellen, de a jövendő bizonytalansága s az érkező események ellen fennmaradását csak úgy biztosíthatja, ha nem állítja magát szembe, sőt ha azonosítja létét azon magasabb eszmékkel, melyek a koron uralkodnak. Nem a törvény véd meg, hanem az eszme, mi benne letéve van.

Ismétlem, én itt a külföldön azért tartom kötelességemnek felszólalni, mivel láttam, hogy amely lapok legjobban bámulták az osztrák politikai rendszer megváltoztatását, ugyanazok támadják legdühösebben az Októberi Diplomát. Miért? Mivel csak Olaszország ügyét féltik, korántsem a miénket. Óhajtanak forradalmat nálunk, de a cél csak Velence függetlensége. Mindig rútul megcsalattunk, valahányszor külföldi segedelemben bíztunk.

Szabadság és a politikai rendszer értéke nem a szavaktól függ, hanem ahogy a nép annak hasznát tudja venni. A kérdés most nem az, hogy a leirat pontjai mit adtak s mit nem, hanem hogy eddig semmik voltunk, s azóta újra kezdünk létezni. Ha talán a kormány inkább csak puszta formát akart adni semmint lényeget, ne feledjük el, hogy politikai formákban mindig van oly magva a szabadságnak, mely folyvást nőni kénytelen.

Innen a távolból is fölötte sajnálom, hogy nem látom összeolvadva a régi liberális és konzervatív pártot. Ily korszakban, midőn a kérdés lenni, vagy nem lenni, midőn a hont mintegy vissza kell szereznünk, csak egy közös út az, melyen minden párt járhat. Majd eljön az az idő is, midőn részletek fölött szabad, sőt jó lesz külön szakadni, de most nem.
Adná Isten, hogy mit a fejedelem indítványozólag megkezdett, azt engedje a nemzetnek mérséklettel végeznie. Mit használ emlékeznünk a múltra? Ki költheti fel sírból a holtakat? Ki felejtetheti el velünk szenvedéseinket? Néha rajtunk, a népeken van a sor amnesztiázni. S vannak fontos pillanatai az időknek, midőn úgy a királyok, mint a népek elvesznek, ha megbocsátani s kibékülni alkalmas időben nem tudnak."

Szemere Bertalan

951./ 1860. december 26.
Liverpool: Szemere újabb cikket küld Pestre.
- Szemere Bertalan Liverpoolból újabb tanulmányt küld Magyarországra, ami a *„Pesti Hírnök"* 1861. január 29-i számában jelenik meg, *„Magyarország s Ausztria kapcsolatban a dualizmus elvén"* – címmel. Ebben a második *levélben* Szemere mindenkit megelőzve a későbbi dualizmus elvét dolgozta ki, amely az ő értelmezésében tiszta perszonálunió lett volna, közös ügyek nélkül.
1860-ban az ilyesféle gondolatok nem voltak népszerűek. Még hét esztendőnek kellett eltelnie, hogy a dualizmus gondolata aköztudatba bekerüljön, s az örökös vitára okot adó közös ügyek bevezetésével létrejöjjön a dualista Osztrák–Magyar Monarchia.
- E két tanulmánya a hazai széles tömegekre kellemetlen hatású volt, mivel nem hirdetett forradalmat. A *„Pesti Hírnökön"* kívül nem is adta le más újság, csak a bécsi *„Wanderer"*.

952./ 1860. december 27.
Pest: Jókai kigúnyolja Szemerét és áruló spionnak nevezi.
- Jókai az általa szerkesztett élclapban, az *„Üstökösben"* Szemere Bertalant császári-királyi emigránsnak nevezi, híresztelve, hogy Szemere áruló, s külföldön a császár fizetett ügynöke.

953./ 1860. december 30.
Bécs: Ferenc József és Deák tárgyalása.
- A császár Deák Ferenczet és báró Eötvös Józsefet Bécsbe kérette, hogy velük az országgyűlés tárgyában értekezzék. A fél óra alatt, amennyit Deák Ferenc és báró Eötvös József a császárnál töltött, alkalmuk volt meggyőződni a császár politikai belátásáról, békítő szándékának komolyságáról. Deák és Eötvös is mély benyomást tett a császárra.

954./ 1861. január 02.
Potsdam: Meghal IV. Frigyes Vilmos porosz király.
- Meghal IV. Frigyes Vilmos (65 éves) Poroszország királya. Utóda öccse, I. Vilmos.

IV. Frigyes Vilmos

I. Vilmos

955./ 1861. január 07.
Nógrád: Madách közéleti ügyei.
- Nógrád megye bizottmányának első közgyűlésén az Októberi diploma ellen tiltakoztak. Madách Imre tagja lett Nógrád megye választmányának, s a megyei tisztújítás

szavazatszedő küldöttségének. Nógrád megye törvényszéki táblabírái közé választották, s tagja lett a Nógrád vármegye új közigazgatási rendszerének kidolgozására megalakított bizottságnak és a vármegyei költségvetést kidolgozó választmánynak. Részt vett a Nógrád megye népéhez intézett felhívás megszövegezésében, amiben teljes jogegyenlőséget, a robot, a dézsma és a papi tized eltörlését és az egyenlő közteherviselést hirdette.

956./ 1861. január 12.
Prága: Meghal Vaceslav Hanka.
- Meghalt Vaceslav Hanka (69 éves), a pánszláv irodalom megalapítója, s legtermékenyebb hamisítója. 1817-től kezdve a Prágai Nemzeti Múzeum könyvtárosaként évenként adta ki régészeti és irodalmi hamisítványit.
- Az „ősi cseh nyelv” általa kitalált és általa írt „nyelvemlékeit” öt kötetben, *„Starobyla skladanie”*- címmel adta ki. Az 1819-ben fölfedezett *Königinhofi-töredék”* is az ő hamisítványa. A *„Mater Verborum”* középkori glossza, a *„Reimsi evangélium”,* a *„Dalimil-krónika”*, az *„Ó-cseh Nikodémus evangélium”, a „Grünebergi kézirat”* és több szláv nyelvtani gyűjtemény, szintén mind az ő hamisítványa.

957./ 1861. február 26.
Bécs: Újabb rendeletet ad ki a császár: *Februári Pátens.*
- Bécsben kivihetőnek tartották az új birodalmi alkotmányt. Az ***„Februári Pátens”*** szerint ebben az új rendeletében a császár meghatározta a Birodalmi Gyűlés szervezetét. E szerint a Birodalmi Tanács az urak felsőházából és a képviselők házából áll. A képviselők számát a pátens 343 főben állapította meg. Ezek közül Magyarország 85, Horvátország 9, Tótország 9 és Erdély 26 választott képviselőt delegálhatott.
- A császár az országgyűlést 1861. április 2-ra, Budára hívta össze. Az országgyűlés kihirdetett napirendje a koronázás, a hitlevél kiadása, a nádorválasztás, s többféle nagyfontosságú törvényes intézkedés megtárgyalását határozta meg.
- Mindjárt botrányt okozott, hogy a császár az országgyűlést Budára hívta össze és nem Pestre, amint az 1848-iki törvények rendelik. A baj úgy hárult el, hogy a megnyitó Budán, a királyi várban történt, de az üléseket Pesten, a Nemzeti Múzeumban és a Loyd-palotában tartották.

958./ 1861. március 03.
Szentpétervár: Jobbágyfelszabadítás Oroszországban.
- Oroszországban II. Sándor cár rendelettel eltörölte a jobbágyrendszert. Ez volt a birodalmon belül a legégetőbb probléma, azonban a rendelet nem sok változást eredményezett, ugyanis a parasztok megkapták a személyes szabadságot és ideiglenes használatra földhöz is jutottak, azonban ez a föld kevesebb lett, mint amennyit a jobbágyfelszabadítás előtt használtak, s csak ideiglenes használatra kapták meg. A földjuttatás ellenértékéért szolgáltatásokkal tartoztak. Mód volt a földek megváltására is, de a paraszt így is csak kollektív tulajdonos lehetett, mivel az obscsina-rendszert a törvény továbbra is megtartotta.

959./ 1861. március 04.
Washington: Lincolnt választják meg az USA elnökévé.
- Az Egyesült Államok elnökévé választják a köztársaságpárti *Abraham Lincolnt*, aki rabszolgaság-ellenes programot hirdetett. Erre válaszul 11 déli állam kilépett az Unióból és új konföderációt alapított. Az *Amerikai Konföderációs Állam* elnöke *Jefferson Davis* lett.

960./ 1861. március 21.
Nógrád: Madáchot országgyűlési küldötté választják.
- Madách Imre a választási kampányban Balassagyarmaton kinyomtatja a *„Politikai hitvallomás"* - című választási röplapját, s 1861. március 20-án egyhangúlag a választókerület országgyűlési képviselőjévé választották. Választói előtt tartott beszédében a tót választóknak tótul köszönte meg a bizalmat. 1861. március 21-én elfogadta a választókerület mandátumát, és az országgyűlésen a felirati vitában, mint a Határozati Párt híve, jeles beszéddel tűnt ki.

961./ 1861. március 30.
Pest: Gr. Teleki László és Deák programbeszéde.
- Az országgyűlésben elmondott beszédében **gróf Teleki László** elutasított minden Ausztriával kötendő esetleges alkut, s kijelentette, hogy az 1848-as állapotokat csak kiindulópontnak tekinti, amelyhez képest *„mind alkotmányos, mind demokratiai jogegyenlőségi tekintetben"* tovább kell lépni. Az 1848-as trónváltozás érvénytelen, ezért a nem-király Ferenc Józsefnek nem kívánnak a szokásos módon, feliratban válaszolni. Ehelyett a nemzet akaratának határozatban való kimondását kívánják. Politikájuk alapja az lenne, hogy külföldről (francia, olasz, porosz) kapott katonai támogatás révén erővel győzik le a Habsburg dinasztiát. Mivel Ferenc József katonai megszállás alapján bitorolja a hatalmat, nem ismeri el a császárnak az országgyűlésben a tárgyalási jogát, a nemzeti követeléseket ezen túl csak felirat formájában akarják a hódítóval közölni.

> *„A Határozati Párt határozatot akar, azaz kifejteni egy határozatban az ország jogait, s a fejedelemnek nem marad hátra egyéb, mint azt el-, vagy nem fogadni."*

- Telekivel szemben a *„Felirati Párt"* kész volt elismerni Ferenc József uralmának realitását, s mivel a császár kinyilatkozta a magyar alkotmány helyreállításának szándékát, tárgyalások útján akarta helyreállítani a nemzet jogait. Hajlandó volt méltányos alkura is, amennyiben az a nemzet jogainak sérelme nélkül lehetséges. A császárral való kapcsolat módja a felirat, ezért lett e párt a *„Felirati Párt"*, melynek vezére **Deák Ferenc** lett.

962./ 1861. április 06.
Pest: Megnyílik az 1861. évi országgyűlés.
- Ferenc József azért hívta össze a magyar országgyűlést, hogy az általa kiadott *„Februári Pátens"* rendelkezéseit Magyarországon is keresztülvigye. Ezért választásokat rendeztek, ahol a mandátumot szerzők a képviselőházban foglaltak helyet. Rajtuk kívül működött még a felsőház is, amelybe származási alapon, csak meghívás útján lehetett bekerülni.
- A Budán megnyílt országgyűlésen kezdettől fogva jól elkülönült egymástól két politikai oldal, a gróf Teleki László által irányított *„Határozati Párt"* és a Deák Ferenc vezette *„Felirati Párt"*. A *„Határozati Párt"* szerette volna, ha az országgyűlés kimondja saját önfeloszlatását, így akadályozva meg bármiféle alku lehetőségét az illegitim bécsi rezsimmel.
- A Deák vezérlete alatt működő párt fölírást akart, mely egyedüli útja a kétoldali szabad egyezkedésnek. És a diéta várta a külháborút, - mindig várva a külsegedelmet, bízva III. Napóleonban, ki saját népén zsarnokoskodik, bízva Victor Emmanuelben, ki új országában sem képes békét csinálni, bízva Cavourban, ki Velencét akarja, de ha megkapja, velünk többé nem gondol.

963./ 1861. május 08.
Pest: Gr. Teleki László halála.
- Rossz ómen: Temetéssel kezdődött a diéta. Az országgyűlési vita előtti éjjel gróf Teleki László (50 éves) öngyilkos lett. Reggel szobájában főbe lőve találták. (Már megint a dupla csövű, ezüst veretes vadkan, ami Zrínyi Miklós életét is kioltotta! Ami a Magyar Nemzeti Múzeumban 1965-ben – 1847/79- sz. leltári szám alatt - még megvolt, de azóta onnan eltűnt.) Íróasztalán ott volt a vitanapra szánt hatalmas beszédének kézirata, amit másnap akart az országgyűlésben elmondani. A halottkém-jelentést az a Thaisz Elek írta, aki rendőr-spicli volt már 1848 óta.
- Az országgyűlés aznapi ülését elnapolták.

Teleki László

964./ 1861. május 13.
Pest: Az országgyűlés dolgozik.
Deák előterjesztése.

- Megindult a beszédek özönvize. 70 felszólaló íratta be magát, 50-nél több szólt, némelyik 4 óráig. Ami az egész vitát, pártkülönbség nélkül jellemzi, az abból állt, hogy mind panaszkodott, vádolt, de programot senki nem adott. A múltról beszélt valamennyi, ahelyett hogy a jövőről, a teendőről beszélt volna.
- A *„Határozati Párt”* csupán szitkozódott, panaszkodott, a másik nemzetiséget, az adórendszert, harmadik Ausztria európai helyzetét, negyedik az igazságszolgáltatás zavarait elemezte. Nagysokára következett Deák beszéde.
- Deák Ferenc előterjesztését a *„Felirati Párt“* képviseletében tette:

> *„Alkotmányunk lényege és alaptörvényeink érvénye vonatik most kétségbe. Alkotmányt akarnak nekünk adni, de nem azt, amit elvettek tőlünk, hanem egy másikat, újat. Darabját a közös alkotmánynak, melyet az egész birodalom számára készítettek. Nekünk azonban idegen által adott alkotmány nem kell. Mi visszaköveteljük ősi alkotmányunkat, melyet kölcsönös szerződések állapítottak meg, és mely a nemzet életéből fejlődött ki. Azt az alkotmányt, amelynek alapelveit századok szentesítették. Mellettünk a jog, a törvény állnak, és a szerződések szentsége, ellenünk az anyagi erő.”*

Deák feliratot javasolt, amelyben elpanaszolta a nemzet szenvedéseit és sérelmeit. Az ország alkotmányos önállóságának, függetlenségének megtámadását a február 26-án kiadott *Pátens* által, ami a nemzet kezéből kiveszi a legfontosabb jogokat, s azokat idegen hatalomra, a Birodalmi Tanácsra ruházza, amely közigazgatás tekintetében is idegen kormánytól teszi függővé hazánkat, ellenére törvényeinknek s ellenére a Pragmatica Sanctionak, mely világosan biztosítja Magyarország önállóságát és függetlenségét, s a melyet, mint kétoldalú szerződést egyoldalúan megszegni nem lehet.
Felpanaszolta továbbá az ország politikai integritásának megsértését, amennyiben sem Erdély, sem Horvát-Tótország, sem Fiume s a Tenger-mellék az országgyűlésen képviselve nincsen, mert az országgyűlésre meg nem hívattak. Kifakadt legfontosabb alaptörvényeinknek, különösen az 1848-iki törvényeknek hatályon kívül helyezése ellen. Nincs felelős minisztériumunk, a sajtó-törvényt felfüggesztették, az adót önkényesen vetik ki, sőt új adókat is hoztak be s azokat fegyveres erővel hajtják be még most is.
- **Tisza Kálmán**, aki Teleki halála után a Határozati Párt vezére lett, a feliratra vonatkozó indítvány ellen szólalt fel. Kifejtette, hogy mivel a fejedelem hatalma nem törvényes, hozzá nem lehet feliratot küldeni. Annál kevésbé, mert az alázatos folyamodás mintegy elismerése volna a fejedelemnek, s a nemzetet úgy tüntetné fel, mint meghódítottat, midőn kér, holott követelni van joga.
- Három hétig tartó vita után végül a *„Felirati Párt“* győzött, mindössze három szavazattal (155:152.). A részletes tárgyalás során lényegesen megváltoztatták Deák eredeti feliratának szerkezetét.

965./ 1861. június 25.
Isztambul: I. Abdul-Medzsid szultán halála.
- Meghalt I. Abdul-Medzsid szultán (38 éves), az Oszmán-birodalom szultánja, Sztambul kalifája. A trónon öccse, I. Abdul-Aziz követte.

I. Abdul-Medzsid ***I. Abdul-Aziz***

966./ 1861. július 17.
Torino: Kossuth Olaszországba települ.
- Kossuth Lajos Torinóban költözött, ahonnan egyre nagyobb aggodalommal figyelte a kiegyezéshez vezető osztrák-magyar tárgyalásokat.

Kossuth Lajos

967./ 1861. július 20.
Pest: Madách Arany Jánoshoz fordul.
- Az országgyűlésre Pestre utazó Madách Imre magával hozta a fővárosba a művét, *„Az ember tragédiájá*t”, s felkereste Arany Jánost. Átadta neki a kéziratot, hogy kikérje róla a véleményét.

968./ 1861. július 21.
Bécs: A Deák-féle felirat beterjesztése. A császár válasza.
Báró Vay Miklós kancellár és gróf Szécheny Antal leváltása.
Forgács Antal kancellári és gr. Eszterházy Mór tn. miniszteri kinevezése.
- A feliratot, melyet a ház elnökei vittek fel Bécsbe, a fejedelem nem fogadta el, hanem egy dorgáló leiratot intézett az országgyűléshez. A feliratot, mint a királyi jogot sértő ügyintézési módot (miközben nem is volt király!) visszautasította s az országgyűlést felszólította, hogy az országgyűlés a rendek akaratát az 1790-ben előírt eljárásnak megfelelően elfogadható alakban terjessze fel.
- Ezért Deák eredeti szövegében küldték ismét fel. Az előterjesztés tartalmát Ferenc József császár ellenségesen fogadta. Megpróbálta cáfolni, hogy Magyarország s az örökös tartományok között pusztán perszonálunió létezne. Magyarország függetlenségéről s az 1848-i törvények visszaállításáról hallani sem akart. Felszólította az országgyűlést, hogy az 1848-i törvényeket a Birodalom érdekeinek megfelelően módosítsa, mert addig a hitlevél tárgyalásáról szó sem lehet. Felszólította továbbá az országgyűlést, hogy a *„Februári Pátens”* értelmében a Birodalmi Tanácsba küldjön követeket, mivel ott a Magyarországot érdeklő ügyeket fogják tárgyalni. Ami Erdélynek Magyarországgal való unióját illeti, erre nézve kijelentette, hogy az mindaddig kivihetetlen fog maradni, míg Erdélynek nem-magyar nemzetiségei az unió által érdekeiket veszélyeztetve látja. A horvát kérdést is csak kölcsönös értekezés útján lehet előkészíteni a Horvát-Tótországi tartománygyűléssel. E végből az országgyűlés vitassa meg, mi módon lehetne Horvát-Tótország független kormányzatának fenntartása mellett megállapodni, melyek mellett az említett országok a birodalomhoz való általános viszony sértetlenül hagyásával, készek lennének a Magyarországgal való egyesülésre.
- Vay kancellár és Szécheny gróf hasztalan szólalt fel a magyarok jogos kívánalmai érdekében. Tanácsukra Ferenc József nem hallgatott, hanem őket lemondásra kényszerítette. Helyettük Forgács Antalt kancellárrá és Eszterházy Móricz grófot tárcanélküli miniszterré nevezte ki.

969./ 1861. augusztus 10.
Pest: Deák válasza a császár leiratára.
- Deák Ferenc újabb feliratot szerkesztett, amiben tételesen megcáfolja Ferenc József megállapításainak jogi alapját. Újból rögzíti, hogy a nemzet a Pragmatica Sanctio föltételeihez szorosan ragaszkodik. Ragaszkodik az ország alkotmányos önállóságához, azért az „*Októberi Diplomát”* és a *„Februári Pátenst”* Magyarországra nézve el nem ismeri. Tiltakozik az ellen, hogy a Birodalmi Tanács Magyarország felett bármi hatalmat gyakoroljon, ezért oda követek küldését megtagadja, a netalán történő választásokat alkotmánysértésnek tekinti, s el nem ismeri. Ragaszkodik az 1848-iki törvényekhez. Az ország jelen kormányát, a nem-alkotmányos tisztviselők önkényes eljárását törvény-ellenesnek, a törvénytelenül kivetett adókat és azoknak fegyveres erővel való behajtását pedig alkotmány-ellenesnek tekinti.

> *„Fájdalommal állapítjuk meg, hogy a császár ezzel a leirattal minden kölcsönös értekezletet lehetetlenné tett s azoknak fonalát végkép megszakasztotta. Mély sajnálattal mondjuk ki tehát, hogy a legmagasabb királyi leirat folytán kénytelenek vagyunk mi is az országgyűlési értekezések fonalát*

megszakasztottnak tekinteni. Ha tűrni kell, tűrni fog a nemzet, hogy megmentse az utókornak azon alkotmányos szabadságot, melyet őseitől öröklött. Tűrni fogunk csüggedés nélkül, mint őseink tűrtek és szenvedtek, hogy megvédhessük az ország jogait, mert amit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, de amiről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz, s mindig kétséges. Tűrni fog a nemzet, remélve a szebb jövendőt, s bízva ügyének igazságában."

- Deák új feliratával szemben még a *„Határozati Pártnak"* sem volt kifogása. Az országgyűlés és a főrendi ház Deák Ferencz felirati javaslatát egyhangúlag elfogadta.

970./ 1861. augusztus 12.
Bécs: Deák újabb feliratának benyújtása.

- Az újabb feliratot a császár a ház elnökeitől átvéve kijelentette, hogy válaszát majd tudatja. Azonban azonnal híre járt, hogy a tárgyalások érdemi folytatása helyett a császár az országgyűlést fel akarja oszlatni.

971./ 1861. augusztus 21.
Pest: Deák előzetes óvása.

- Az országgyűlés Deák Ferenc indítványára előre óvást emelt, minthogy az 1848: IV. tc. értelmében mindaddig nem lehet az országgyűlést feloszlatni, amíg a minisztérium a múlt évi számadásokat, s a következő évi költségvetést elő nem terjeszti s az országgyűlés azok iránt határozatot nem hoz. Azt is rendeli az említett törvénycikk, hogy az országgyűlés feloszlása után három hónap alatt újabb országgyűlést kell összehívni. Ha ez nem történnék meg, a császár újabb törvénysértés követ el. Az országgyűlés tehát előre, az ilyen eljárást alkotmányellenesnek jelentette ki.
- Ugyanezen az ülésnapon a képviselőház Tisza Kálmán indítványára határozatot hozott a nemzetiségek igényeinek lehető kielégítéséről, a zsidók emancipációjáról s az úrbérrel rokon birtokviszonyok megváltásáról. Az előzetes óvás és a nemzetiségi törvény királyi szentesítés hiányában nem emelkedett törvényerőre.

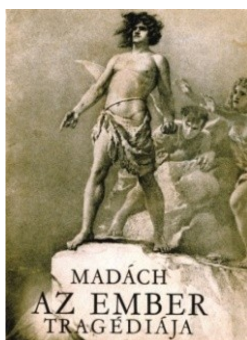
972./ 1861. augusztus 22.
Bécs: Az országgyűlés feloszlatása.
Gr. Pálffy Móricz kormányzói kinevezése.

- Ferenc József osztrák császár kiad a Birodalmi Gyűlésnek címezve egy *„Emlékiratot"*, s feloszlatja a magyar országgyűlést. Az *„Emlékiratban"* nyíltan kimondja, hogy:

„Mivel az 1848/9-i forradalom által a magyar alkotmány meg van szüntetve, ez tabula rasát csinált, következőleg a fejedelemnek joga van oktrojálni új alkotmányt."

- Ilyen ellentétes alapokon a kibékülésre semmi lehetőség. Ismét a régi állapotok következtek be. A megyei gyűléseket felfüggesztették azzal az ürüggyel, hogy kicsapongásaikkal s a felsőbb intézkedések iránt mutatott lázadással, ellenszegüléssel a közcsendet és rendet veszélyeztetik. A Helytartó Tanács hatáskörét megszorították. A kormány leváltotta a főispánokat, feloszlatta a törvényhatósági bizottmányokat, új helytartókat nevezett ki. A megyékben statáriumot hirdetett ki, s minden vagyon- és személybiztonságot sértő vétség, valamint minden politikai és sajtóvétség felett újra haditörvényszék ítélkezett. Az adót ismét katonai erővel szedték be. A császár a közigazgatás élére gróf Pálffy Móricz altábornagyot állította, mint az ország teljes hatalmú kormányzóját.
- Mindezzel Ferenc Józsefnek az volt a célja, hogy megtörje a nemzet ellenállását. Remélte ugyanis, hogy a nemzet végül megunja a zaklatásokat, és maga könyörög az *„Októberi Diploma"* és a *„Februári Pátens"* engedményeinek megadásáért. De a nemzet nem engedett. A megyei tisztviselők tömegesen mondtak le hivatalaikról, mert nem akartak a törvénytelen kormányzat eszközei gyanánt szolgálni. Helyüket ismét a régi cseh és német hivatalnokok foglalták el.
- A tótok Moyses püspök vezérlete alatt kérelmekkel vonultak a császár elé Bécsbe. Az oláhok s a bánáti rácok a magyaroktól való elszakítást sürgették a császárnál. Az erdélyi szászok írásban nyilatkozták a császárnak, hogy készek a Birodalmi Tanácsba bemenni. Ez az egyidejű, vezényszóra egyszerre végzett akció a nemzetiségek szervezett, ismételt nemzetárulásának a bizonyítéka.

973./ 1862. január 12.
Pest: Megjelenik az *Ember tragédiája*.
- Arany János 1961. január 12-én meghívta Madách Imrét a Kisfaludy Társaságba, s ott felolvastatta vele a Tragédia első négy színét. A szerző tapsot kapott, diadalt aratott vele.
A siker nyomán a művet kiadták, de nem került könyvárusi forgalomba, mert a Kisfaludy Társaság pártoló tagjai kapták meg a kötetet a tagdíj befizetésének fejében.

974./ 1862. január 19.
Pest: Szilágyi Virgil reformjavaslata.
- Szilágyi Virgil a *„Jövő"* – című lapban cikksorozatot kezd *„A nemzetiségi kérdés hazánkban"* – címmel. Magyarország államberendezkedésének olyan átalakítását javasolta, amelyben a népek együttélésének alapjául – Kossuth alkotmányjavaslatával összhangban – a polgári demokratikus önkormányzati rendszer szolgálna, ami egyben előfeltételét jelentené a szomszédos országokkal megteremtendő szövetségi rendszernek. Mindezt szorosan egybekapcsolta a hajdani kiváltságosok politikai hegemóniájának szükséges felszámolásával.

> *„Az 1848 előtti politikai tényezők túlsúlyának meg kell szűnni, hogy a polgári szabadság diadalával a testvérnépfajok irántunki bizalmatlanságának legfőbb okai megszűnhessenek. Minden jel oda mutat, hogy eme politikai tényezőket a népelem, mihelyt egy nagy társadalmi átalakulás által erejének öntudatára ébred, magával fogja sodorni.*
> *A demokrácia zászlaja alá fog gyülekezni az értelmiség jobb része, s e zászló alatt a nép akképp fogja keresztülvinni a szabadságot, hogy a testvérnépfajoknak csak élniük kell a szabadsággal, s a nemzetiségi igények e szabadság élvezésében teljes kielégülést találnak."*

Szilágyi Virgil

975./ 1862. január 30.
Pest: Madách fölvétele a Kisfaludy Társaságba.
- Arany János javaslatára a Kisfaludy Társaság Madách Imrét 1862. január 30-án tagjává választotta. Székét *„Az esztétika és társadalom viszonyos befolyása"* - című értekezéssel foglalta el.
- Madách a *„Mózes"* - című ötfelvonásos dramatizált eposzt és a *„Kolozsiak"* - című elbeszélést még majd ez után írta.

976./ 1862. május 01.
Kossuth felhatalmazása.
- Kossuth Lajos felhatalmazza Canini olasz kormánymeghatalmazottat, hogy a *„Dunai Szövetség Tervezet"*-ét felhasználja a balkáni diplomáciai tárgyalásain.

977./ 1862. május 18.
Megjelenik a *Dunai Szövetség Tervezete*.
- Helfy Ignác az olasz *„L'Alleanza"* – című lapban megjelenteti Kossuth Lajos *„Dunai Szövetség Tervezete"* – című írását, ami a kárpát-medencei testvérnépekkel való összefogás tervezetét tartalmazza. Ez a Habsburg uralom alól majdan felszabaduló népek Dunai Konföderációjára vonatkozó utópisztikus terv, ami nem adott volna semmivel sem több autonómiát, mint amennyit a Szent Korona ezer éve során adott.

978./ 1862. május 22.
Osztrák - Török kereskedelmi szerződés.
- Ausztria Császárság és a Török Birodalom vám- és kereskedelmi szerződést köt.

979./ 1862. június 04.
London: Szemere dolgozata Kossuth tervezetéről.
- Szemere Londonból nyílt levelet írt Fényes Elekhez címezve, melyben Kossuth *„Duna Szövetség Tervezetét"* elemzi:

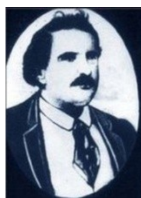
> *„E program minden politikai programok legszörnyűbbje, miket a magyar kérdés megoldásául ajánlani lehetett. Minden benne van, csak Magyarország sajátságos helyzete van teljesen kifeledve belőle. … Egyik alapelve Magyarország területi integritásának felmondása. Nagy dolog, igen nagy.*
> *Megadva az általános szavazat jogát, lelép a történelmi jog teréről, s a szabadelvű arisztokrácia helyett, mi magköve sajátságos alkotmányunknak, behozza a demokráciát, mely alkotmányunkat darabokra fogja apródonként őrölni. Maga ez elég Magyarországot régi jelleméből örökre kivetkőztetni.*
> *Szemere Bertalan"*

980/ 1862. június 16.
Pest: Tisza Kálmán véleménye a nemzetiségi kérdésről.
- Tisza Kálmán a sajtóban elítéli a *„Dunai Szövetség Tervezetét"*.

> *„A nemzetiségek politikai jogegyenlőségének a biztosítását mentesíteni kell az elméleti harcoktól, s ha csorba mutatkozik a gyakorlati alkalmazásban, köszörülje ki a csorbát a gyakorlati élet maga. A nemzetiségi kérdést illetőleg nemcsak veszélyeseknek, de szükségtelen is minden további engedély, mert avval is beérik, amit az utolsó országgyűlés ígért."*

Mindez éppen ellentétes irányú volt a nemzetiségi politikusok konkretizálásra irányuló törekvéseit jól ismerő Kossuth megismételt javaslatával, hogy az alapkérdések tisztázásával teremtsük meg a nemzetiségekkel az összefogás előfeltételeit.
- Tisza Kálmán és a Határozati Párt irányvonalát, elhatárolódását Jókai Mór szólaltatta meg a *„Politikai nemzetiség"* – című cikksorozatában, amihez a mondanivalót Tisza Kálmán írásban szolgáltatta közvetlenül Jókai részére.
- Ezt követően bizonyos, hogy a *„Határozati Párt"* és Kossuth politikai szakítása teljessé vált.

981./ 1862. június 17.
Berzenczey László elítélése, s második expedíciója.
- Berzenczey László Bursában tovább nem bírta elviselni, hogy otthon három gyermeke, felesége és özvegy anyja (Cserey Druzsianna, költő) várja, ezért Galacra utazott és ott feladta magát Bekke nevű osztrák konzulnál. Még aznap hajón Orsovára, majd Bécsbe szállították. Két hónapi vizsgálati fogság után Klagenfurtba internálták, ahonnan 5 év múlva, 1867-ben amnesztiával térhetett haza. Feleségét nem találta életben. Gyermekei rokonoknál voltak, birtoka feldúlva. Képviselő lett, de hamar kiábrándult a politikából. 1873-ban ismét ázsiai kutatóútra indult. Rendkívüli nélkülözések közben jutott el Szentpétervárra, onnan az Urálon át Szibériába, majd Indiába.
- A világon elsőként jutott el a Karakorumon és a Himaláján keresztül Indiába, vagyis első volt a világon, aki északról déli irányban élve átjutott a Karakorumon. Kőrösi Csoma Sándor nyomában a magyarok őshazáját kereste, de útjának célját ezzel az utazásával sem sikerült elérnie, rövidesen ez után hazatért. Kudarcai következtében súlyos beteg lett, elméje elborult. (Élete hátralévő részét a Lipótmezei elmegyógyintézetben töltötte. 1884. november 14-én halt meg.)

Berzenczey László

982./ 1862. június 23.
Xántus Jánost visszahívják az Egyesült Államokba.
- Xántus János visszatért Amerikába, ahol már folyt az amerikai polgárháború, s Xántus régi barátja William Hammond orvos éppen a hadsereg egészségügyi alakulatának főparancsnoka volt, s kinevezte Xántust a helyettesévé. 1863-tól 1864 júniusáig az Egyesült Államok mexikói konzulja volt. Ezután Xántus előbb Peruba, onnan Havannába utazott. 1864 júliusában ismét hazatért Magyarországra, de előbb Hollandiában és Belgiumban tanulmányozta az állatkerteket és nagybecsű természettudományi gyűjteményt hozott magával a Magyar Nemzeti Múzeum számára. Itthon felvetette egy állami állatkert létrehozásánk ötletét.

Xántus János

983./ 1863. február 12.
Bécs: A kamarilla ügyeskedése, s a császár intézkedései.
Forgács Antal kancellár leváltása, Zichy Hermann kinevezése.
- Schmerling Magyarország ellen Erdélyt és Horvátországot akarta megnyerni. A horvátok azonban sem Magyarországgal, sem Ausztriával való közösségről nem akartak hallani. Ők is visszautasították az *Októberi Diplomát* és a *Februári Pátenst*, és nem küldtek követeket a Birodalmi Tanácsba.
- Erdélyben azonban Schmerling elérte, amit akart. A Szebenben tartott Erdélyi Tartományi Gyűlés a magyar és székely követek tiltakozása ellenére elfogadta a fejedelemtől kinált alkotmányt és megválasztotta a Birodalmi Tanácsba küldendő követeket. Schmerling erre a birodalmi tanácsot teljesnek nyilvánította, elé terjesztette Magyarország költségvetését s azt meg is szavaztatta.
- Minthogy Forgács Antal kancellár akadékoskodni merészelt, Ferenc József elbocsátotta és helyébe Zichy Hermann grófot nevezte ki kancellárnak. Lemondásra kényszerítették gróf Apponyi országbírót is, aki nem volt hajlandó eltűrni a bécsi minisztériumnak Magyarország igazságügyébe való beavatkozását.
- Erre a magyar nemzeti ellenállás, a passzív rezisztencia ismét egészen megkeményedett.

984./ 1863. augusztus 03.
Gárdonyi Géza születése.
- Agárdon megszületik Gárdonyi (Ziegler) Géza író, költő, drámaíró, újságíró, pedagógus.

985./ 1864. március 13.
Pest: Sikertelen összeesküvés.
- A bécsi forradalom évfordulóján Beniczky Lajos Nedeczky Istvánnal, Almásy Pállal szervezkedésbe kezdett Magyarország függetlenségének helyreállítására, amit a 48-as törvények alapján képzeltek el. Az összeesküvőket (Beniczky Lajos, Almássy Pál, Nedeczky István, Nedeczky Jenő, Lezsák Lajos, Sebess Emil, Szelestey László, Gáspár Lajos, Klementesz Gábor, Vidacs János, Asbóth Lajos, Máriássy Béla, Plachy Lajos, Zambelly Lajos) letartóztatták és Pesten, a Károly-kaszárnyába börtönözték be őket. 1865-ben előbb halálra, majd 20 év várbörtönre ítélték őket. Az összeesküvők majd a kiegyezést követő amnesztiával szabadulnak.

986./ 1864. június 13.
Párizs: Meghal gr. Dembiński.
- Meghal gróf Henryk Dembiński (73 éves), a lengyel szabadságharc hadseregének fővezére, az 1848–49-es magyar szabadságharc ügyetlen és sikertelen honvéd altábornagya.

987./ 1864. július 17.
Olasz segítség egy magyar forradalomhoz.
- Az olasz kormány tervet dolgozott ki Magyarország és a dunai hercegségek fellázítására Ausztria ellen. A forradalom vezére Garibaldi lett volna, akit Klapka György tábornok kért föl erre. Ha a fellázadt magyarok keleten lefoglalják Ausztriát, akkor Olaszország megtámadta volna, hogy megszerezze Velencét. Az olaszok nagyobb fegyverszállítmányt küldtek Magyarország részére, amit azonban Cuza román fejedelem elfogott. Így, fegyver hiányában a katonai akció meghiúsult.

988./ 1864. július 17.
USA: Csapkay Lajos képviselősége Stettinben, nagyköveti tisztsége.
- A washingtoni kormány Csapkay Lajost az amerikai kormány képviselőjének nevezte ki a Stettini (ma: Szczecin) Nemzetközi Kiállításra, ahol a porosz koronaherceg aranyéremmel tüntette ki. Innen Bécsbe, majd Romániába utazott, és tapasztalatait emlékiratként elküldte a washingtoni kormánynak. Konstantinápoly, Trieszt, Velence, Torino (találkozott Kossuthtal) és Firenze meglátogatása után 1865 elején Pestre érkezett. Innen Bécsen, Párizson és Londonon át Liverpoolba ment, ahol 1865. április 28-án hajóra szállt és május 9-én visszaérkezett Washingtonba.
- Ezután az elnök kinevezte az Egyesült Államok konzuljává és diplomáciai ügynökévé Romániába. Június 30-án ebben a Kongresszus is megerősítette, majd 1867. május 1-jén elfoglalta új állomását. Ugyanebben az évben ismét meglátogatta Budapestet.
- 1882. május 27-én halt meg San Franciscoban.

999./ 1864. október 05.
Alsósztregova: Meghal Madách Imre.
- Meghalt Madách Imre, költő, író (41 éves). Börtönévei és válása után anyjának körében élte le hátralevő éveit. Szívbaja erősbödött, de eltitkolta anyja előtt. A *„Nógrád Megyei Gazdasági Egyesület”* alakuló közgyűlésén megválasztották annak egyik alelnökévé.
- A *Tündérálom* című drámai költeménye halála miatt befejezetlenül maradt.

1.000./ 1864. október 18.
Bécs: Ausztria elismeri az erdélyi oláhok egyenjogúságát.
- Új-Ausztria császára császári leiratban a magyarokkal egyenlő nemzeti egyenjogúságot ígér az erdélyi oláhoknak.

1.001./ 1864. november 08.
Washington: Lincolnt újra elnökké választják.
Kitör az *Amerikai polgárháború*.
- Abraham Lincolnt újra megválasztják az északiak az USA elnökévé.
- Ebben az évben a déli államok jó része az északiak uralma alá került, de a déliek mégsem engedtek. Elrendelik a 17-50 éves férfiak általános mozgósítását, még a négereket is besorozzák. A leszerelés előtt állókat továbbszolgálatra kötelezik

1.002./ 1864. október 05.
Ponto do Cuio: Meghal Magyar László.
- Meghalt *Magyar László* tengerész, világutazó, Afrika-kutató felfedező, földrajzi író, akadémikus (46 éves). La Plata állam flottahadnagya. Kalózként szerzett pénzén geográfiai műszereket vásárolt, s Havannában tengeri navigációt tanult. Kereskedelmi hajókon megfordult Szumátrán, Jáván, Madagaszkáron. Buenos Airesben flottahadnagyi képesítést és argentin állampolgárságot szerez.
- Az egyesült angol-francia flotta 1845-ben legyőzi az argentin flottát. Magyar László alighogy megússza a kivégzést. Mivel tengerészi álláshoz nem jutott, a Magyar Tudós Társaságtól kért pénzbeli támogatást egy Amazonas forrásvidékére tervezett

expedícióhoz. Miután az Akadémia ezt megtagadta, egy afrikai néger szultán hajóflottájának főparancsnokságát vállalta el. Így került Afrikába.

Magyar-vízesés (Angola) ***A Ruacana-vízesés a Kunéne folyón.***

- Afrikakutatóként a Kongó és a Zambézi felfedezésében *Livingstone* riválisa. A Kongó torkolatától feljutott a folyó forrásáig. Nyilvánosságra hozta, hogy a rabszolgakereskedelem az 1815. évi nemzetközi tiltás ellenére virágzik, a tiltó nyugat-európai országok révén.
- Három expedíciót vezetett Közép-Afrikába. Zaire és Angola fölfedezője. Kutatási anyagát, útleírásait, az általa készített térképeket hazaküldte a Magyar Tudományos Akadémiának. Ezekből 1859-ben az Akadémia kiadásában jelent meg könyve: *„Magyar László dél-afrikai utazásai 1849–1857. években*" - címmel.

1.003./ 1864. december 27.
Pest: Br. Augusz Antal látogatása Deáknál.
- Magától a császártól kapott felhatalmazás alapján báró Augusz Antal, Albrecht főhercegnek (a volt magyarországi főkormányzó) a bizalmasa felkereste Deákot. Írásban rögzítette a magyar államférfi részére a császári udvar álláspontját a Pragmatica Sanctióról, a Monarchia államjogi alapjára épített közös ügyek köréről, azok kezelési módjáról és a jogfolytonosság helyreállítására kívánatos intézkedésekről kidolgozott javaslatát. Kifejezte a császári udvar készségét a nemzetiségi kérdés rendezésének előmozdítására, az egyenjogúság alapján.
- A tárgyalások folytatására engedélyt nyert Augusz két további látogatása alkalmával került sor. Augusz tolmácsolta a császár ígéretét, hogy a kibontakozás alkotmányos feltételeinek megteremtése esetén Deák javaslatai a képviselőház teljes támogatására számíthatnak.
- Deákkal megegyezett abban is, hogy a kiegyezési megállapodást - a császár igényének megfelelően - Magyarországon nemzeti vívmányként vezetik be.
- Deák államjogi munkájának megjelenése idejére már biztosítékot kapott arra, hogy a „kiegyenlítést" célzó kezdeményezése az udvarban kedvező fogadtatásra talál, sőt Ferenc József – elkerülendő az „*Októberi Diploma*" fogadtatásához hasonló presztízsveszteséget – ezt a konzervatívok által sürgetett újabb fordulat előfeltételének tekintette.

1.004./ 1864. december 29.
Párizs: Szemere idegileg összeomlik.
- Szemere Bertalan élete minden területét kudarcosnak ítélte, ezért elméje elborult, reggel a családjára támadt. Kénytelenek voltak Párizsban elmegyógyintézetbe szállíttatni.

1.005./ 1865. január 07.
Párizs: Szemere felesége engedélyt kérő levele.
- Szemere Bertalan felesége kérelmet írt Bécsbe a kancelláriára, hogy adjanak engedélyt a beteg Szemere hazaszállítására.
- E napon Bécsből a hazatelepülési engedélyt telegráfon küldték meg Szemere Bertalanné részére Párizsba. Szemerét január 24-én pesti orvos-barátja kíséretében szállította a család Pestre, a Király utcai Batizfalvy Vízgyógyító Intézetbe.

1.006./ 1865. április 16.
Pest: Deák *Áprilisi levele*.
- A Magyarországgal való kibékülés szüksége Ausztria számára ismét előtérbe lépett. Ámde nehéz volt a kibékülésre vezető első lépés megtevése, mert attól lehetett tartani, hogy az annyiszor megcsalt magyar nemzet a császár közeledését vissza fogja utasítani. A közeledést Deák Ferenc egy húsvét-hétfőn, a Pesti Naplóban megjelent, *„Áprilisi levél"* - című cikke eredményezte. E cikkben Deák szembeszállt Schmerling egyik cikkével, ahol a magyarokat elszakadással vádolta, s a magyarok megátalkodottságának tulajdonította, hogy a kiegyezés nem jöhetett létre.
- Deák kimutatta, hogy valahányszor az elszakadás vágya támadt Magyarországon, azt mindig az osztrák kormányon ülők jogtiprása s a császárt félrevezető tanácsadók idézték elő. Kimutatta azt is, hogy mindannyiszor a fejedelmek igazságérzete és belátása állította helyre a bizalmat és eredményezett kibékülést. Ezzel az erősen hiú császár végre ráébredhetett, hogy a magyarok évek óta ezt a „belátó” szerepet szánják neki.

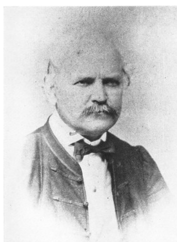
1.007./ 1865. április 25.
London: Kmety György halála.
- Meghalt Kmety György (52 éves). Londonban a Kensal Green temetőben temették el. Sztambulban a Katonai Múzeumban Iszmail pasa tiszteletére szobra áll.

Kmety György

Kmety György sírja

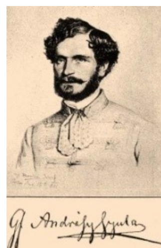
1.008./ 1865. augusztus 13.
Bécs: Semmelweis Ignác halála.
- Semmelweis Ignácot elmezavar jelei miatt a kollégái és a felesége július 31-én Pestről Bécsbe, a döblingeni elmegyógyintézetbe vitették. Ott az ápolók két alkalommal úgy megverték, hogy kezein és lábain több rendbeli végtagtörést szenvedett. Ezen a napon a törések és a sérülések miatt kialakult vérmérgezésbe halt bele (47 éves). Halála idején a teljes orvostársadalom ellene volt, mivel nem ismerték el, hogy ők maguk okozzák fertőzéssel betegeik halálát.

Semmelweis Ignác

1.009./ 1866. július 03.
Csehország: Königgrätzi-csata.
- A porosz–osztrák háború döntő csatája porosz győzelemmel végződött. A technikai fölényben lévő Porosz Királyság döntő győzelmet aratott az idejétmúlt felszereltségű és felállású Habsburg császári csapatok felett. A győztes poroszok Morvaországon át már Magyarországba nyomultak és Bécset fenyegették, úgy hogy a császár kénytelen volt III. Napóleon császár közbenjárásával fegyverszünetet kérni, majd békét kötni. A béke értelmében Ausztria elvesztette Velencét és végképp kiszorult Németországból, ahol Poroszország vette át a birodalomalkotó, vezéri szerepet.

- A porosz győzelem eldöntötte a német egység megteremtésének és a Német Birodalom kialakításának rendjét. A Habsburg Birodalom az úgynevezett nagynémet egység megvalósításáért küzdött, mely német egységbe beleértette az osztrák területeket is (természetesen bécsi Habsburg vezetéssel), míg a Porosz Királyság a kisnémet egységért szállt ringbe, mely porosz (berlini Hohenzollern) vezetés alatt kívánta egyesíteni a német ajkú területeket, azonban az osztrákok kizárásával.
- A háború elvesztése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a bécsi udvarban fenyegető valósággá vált, hogy Magyarország is elszakad, ezért elsődleges feladatává vált, hogy felvegye a tárgyalásokat a magyar politika vezéralakjaival, s a következő évben megszületett az osztrák-magyar kiegyezés.

1.010./ 1866. július 18.
Bécs: Kormányváltás.
- Az osztrákok königgrätzi vereségét a nemzet kárörömmel nézte. A császár - félve birodalma teljes széthullásától - Bécsbe hívatta Deákot, hogy vele a teendőkről tanácskozzék. Deák kijelentette, hogy a magyar nemzet most is csak azt követeli, amit azelőtt, pedig igazán alkudhatott volna, de aminek Ferenc József nagyon megörült, s közölte kormányváltási szándékát. Az új kormány vezetésére magát Deákot kérte fel.
- Deák nem vállalta el a miniszterelnökséget, sőt a kormányba belépni sem volt hajlandó. De kijelentette, hogy javasol olyan kormányt, amely az ő eszméit megvalósítani törekszik, s élére a legalkalmasabb férfiút, gróf Andrássy Gyulát jelölte meg.

gróf Andrássy Gyula

- Andrássyt (az akasztott embert) a császár még az nap Bécsbe hívatta, aki a magyar ügyben követendő politikára nézve egészen úgy nyilatkozott, mint Deák Ferenc.
- Erre, az előzetes egyezségnek megfelelően, Ferenc József összehívja a magyar országgyűlést.
- Ezekben a napokban fogant Mária Valéria.

1.011./ 1866. augusztus 06.
Pesten megnyílik az állatkert.
- Xántus János megnyitotta a pesti Állatkertet, melynek első igazgatói tisztét is betöltötte.

1.012./ 1866. december 14.
Pest: Ferenc József a Magyar Himnusz hangjaira nyitja meg az Országgyűlést.
- A kiegyezési tárgyalások kezdetekor, 1866. december 14-én, amikor Ferenc József Pesten megnyitotta az országgyűlést, gesztusként a Magyar Himnusz hangjaira vonult be.
- Hogy mennyire kétszínű, hazug szarember volt ez a Habsburg, az bizonyítja, ahogyan eljárt 1901-ben és 1903-ban, a Rátkay László ellenzéki képviselő 384. számú beadványa alapján megszavazott törvényjavaslat esetében. ugyanis a Himnusz kérdése magyar parlamentben először 1901-ben vetődött fel, amikor Rátkay László interpellációjában tiltakozott amiatt, hogy:

> „E*gy magyar nemzeti ünnepélyen miért zendül meg elsőnek az Osztrák Himnusz? Nem volt itt az osztrák császár. És, ha még itt is lett volna az osztrák császár, mivel elsősorban magyar király, ott van a Magyar Himnusz, üdvözöljük azzal.*”

- Akkor az interpelláció ellenére a dologból nem lett semmi.
- Majd 37 év múlva, az évek óta zajló tiltakozások eredménytelensége után Rátkay László 1903. április 23-án ismét törvényjavaslatot nyújtott be *„Az egységes magyar*

nemzet himnuszáról" (384. sz. iromány) címmel, mellékelve a Kölcsey Ferenc által írt verset és Erkel Ferenc kottáját is, amelyet az Országgyűlés elfogadott. Azonban a törvényt I. Ferenc József osztrák császár nem szentesítette, így az elfogadott törvény nem léphetett hatályba, s a magyar országgyűlésben továbbra is maradt az osztrák himnusz. Tehát, Ferenc József csak egy osztrák szarember, aki 1866-ban, szorult helyzetében a Magyar Himnusz hangjaira vonult be, majd ezt 37 éven át megtagadta.

1.013./ 1867. január 17.
Pest: Országgyűlési ígéretek.
Br. Beust kinevezése miniszterelnökké.

- Ferenc József a hatalmi alkudozás alapjául megígérte felelős magyar minisztérium kinevezését, a magyar vármegyei rendszer helyreállítását, s a megyei autonómia biztosítását. A közös ügyek tárgyalása végett egybehívta a tartománygyűléseket s a Birodalmi Tanácsot is. Ugyanakkor külügyminiszterré és miniszterelnökké Beust bárót, a volt szász minisztert nevezte ki, aki elfogulatlanul nézte a magyar nemzet önállósági törekvéseit.
- Az országgyűlés kiegyezés előkészítésére felállított albizottsága buzgón megkezdte munkáját.

1.014./ 1867. február 18.
Pest: A 3. magyar kormány kinevezése, határozat a koronázási feltételekről.

- Ferenc József kinevezi a harmadik felelős magyar kormányt, amelynek tagjai:
  - -- **gróf Andrássy Gyula** elnök és honvédelemügyi,
  - -- br. Wenckheim Béla belügyi,
  - -- br. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi,
  - -- Horváth Boldizsár igazságügyi,
  - -- Lónyay Menyhért pénzügyi,
  - -- Gorove István kereskedelemügyi,
  - -- gr. Mikó Imre közlekedésügyi és
  - -- gr. Festetics György király személye melletti miniszter.

- A minisztérium kinevezését és a február 20-i felállását a nemzet lelkesedéssel fogadta. A kormány előterjesztéseit az adó, az újoncok, a közhatóságok és a sajtó ügyében az országgyűlés elfogadta. A *„Hatvanhetes Bizottság"* javaslatát, amely csekély eltéréssel megegyezett Deák javaslataival, tíznapi vita után 207 szavazattal, 116 ellenében elfogadta. Határozatához a főrendiház is csatlakozott.
- Az országgyűlés azután törvénybe iktatta a királyi hitlevelet, a koronázási esküt. A leendő királynak és királynénak 50-50.000 arany koronázási díjat ajánlott fel, s végül megválasztotta Károlyi György grófot és Vay Miklós bárót koronaőrökül.

1.015./ 1867. február 23.
Megjelenik a *Tőke* első kötete.

- Hamburgban, a Verlag kiadónál megjelent Karl Marx *„Tőke"* – című művének 1. kötete *„A politikai gazdaságtan bírálata"* – címmel. A mű német nyelvterületen visszhangtalan maradt.

1.016./ 1867. március 23.
Gr. Széchenyi Ödön vízi útja Pestről Párizsba.
- Gróf Széchenyi István fia, Széchenyi Ödön a kontinentális hajózás jelentőségére és lehetőségeire azzal hívta fel a figyelmet, hogy a maga kormányozta, magyar gyártmányú Hableány-nevű gőzhajójával Pestről indulva, a Duna-Majna-Rajna-Marne-Szajna hajóútvonalon Párizsba hajózott.

gróf Széchenyi Ödön Hableány gőzhajója.

- Ott Jules Verne fogadta, majd Széchenyi Ödön, J. Verne III. Napóleon és Eugénia császárné együtt sétahajós kirándulást tettek a Szajnán.

1.017./ 1867. március 30.
Osztrák-Magyar Kiegyezés.
- A Königgrätzi csatavesztés szertefoszlatta Ferenc József birodalmi álmait. Eldőlt, hogy a német hercegségek egyesülésével létrejövő Német Birodalom nem a Habsburg-dinasztia (Bécs), hanem a Hohenzollern-dinasztia (Berlin) vezetésével fog létrejönni, sőt az a veszély fenyegette Ausztriát, hogy Lombardia és Velence elvesztése után Magyarország is kiszakad belőle.
- A Moses Montefiore (Rothschild) által képviselt illuminátus világhatalom akaratának megfelelően a Habsburg császári dinasztia a szintén illuminátus Deák Ferenc közreműködésével, négy törvény (1867. évi XII., XIV., XV. és XVI.) életbe léptetésével rendezte Ausztria és a Magyar Királyság között fennálló politikai-, jogi- és gazdasági kapcsolatokat, amit ***Osztrák-Magyar Kiegyezés*** névvel illet a közbeszéd. A kiegyezés sarokpontjait az Andrássy-kormány (amely 1867. február 20-án alakult meg) beterjesztése alapján tárgyalta a magyar országgyűlés. A 69 pontból álló kiegyezési határozatot 1867. március 30-án fogadta el a képviselőház.

Deák Ferenc

Moses Montefiore

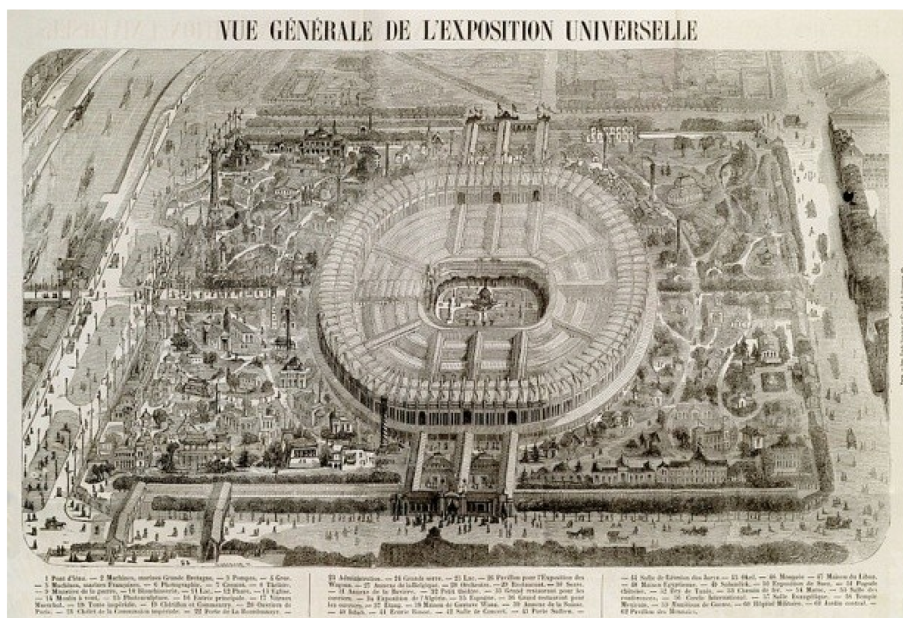
- Deák és párthívei az adott viszonyok között elkerülhetetlennek tartották a kiegyezést. Szerintük ez nyújtott védelmet az egyre erősödő Orosz- és Német Birodalommal szemben. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a szláv nemzetiségek Magyarország területéből akarták kiszakítani a megálmodott pánszláv birodalmat. A szabadságharc katonai balsikerei megmutatták, hogy egyedül nem tudjuk legyőzni Ausztriát és az őt segítő külső erőket. Ha a nemzeti szabadság ügyét fel is kellett adni, a kiegyezéssel Magyarország nem olvadt be az Osztrák Birodalomba, a kiegyezéssel létrejött perszonálunióval a Magyar Királyság visszaszerezte önálló államiságát, alkotmányjogi függetlenségét.

- Deák a kiegyezés rendszerét az adott viszonyok között továbbfejleszthetőnek is gondolta. Úgy gondolta, hogy Ausztria és Magyarország együtt elég erősek, s menedéket tudnak nyújtani a nemzetiségek számára Európa e veszélyes részén, a pángermán és pánszláv törekvések metszéspontjában, akik azután, a történelemben bebizonyították, hogy minden jóindulatra és bizalomra, tisztességes bánásmódra méltatlanok, mert mind aljas és becstelen nép.

*„A román nem nép, csak foglalkozás.” (*Idézet Joszip V. Sztálintól)

1.018./ 1867. április 01. – november 03.
Megnyílik a Párizsi 3. Világkiállítás.

- Párizsban a Mars mezőn – ahol ekkor még nem állt az 1899-es kiállításra „ideiglenesen” felépített Eiffel torony – egy hatalmas, 9 gyűrűből álló ellipszis alakú épületet húztak fel. Az ívek mentén a tematika (*A munka története*), a sugarak mentén a nemzetek helyezkedtek el. A hatalmas épületbe a földalatti vezetékeken juttatták el a friss levegőt a 80.000 látogatónak. Hidraulikus liftek közlekedtek az emeletek között. Ennek ellenére ez az irdatlan épület nem tudott mindent befogadni. 41 ország képviseltette magát, s a 7 hónap alatt a kiállítást 6,8 millió ember kereste fel.
- Az egész világot szerették volna a szervezők bemutatni. Nemcsak az egyes nemzetek ipari termékeit mutatták be, hanem a kiállító nemzetek étkeit is meg lehetett ismerni. Sok nemzet saját pavilonnal vonult fel. Az egész világ bemutatásának igénye hívta életre az olyan látványosságokat, mint például francia munkáslakást, az orosz parasztházat, vagy tuniszi épületet, holland tejgazdaságot, kínai pagodát. A világkiállításon a gépeké volt a főszerep, köztük a 100 km/órára képes angol gőzmozdony, Pasteur bacilustenyészete. Poroszország számos modern fegyvert, hátultöltős vontcsövű ágyúkat, puskát is bemutatott.
- Párizsban ekkor Ausztria kiállítási területén 363 magyar résztvevő állított ki, főként mezőgazdasági termékeket és ipari nyersanyagokat. Nagy sikert aratott a magyar gyapjú, a magyar gőzmalmok (a hengermalom magyar világszabadalom), a Ganz-gyár, az Óbudai Hajógyár, a magyar gőzhajógyártás, a Magyaróvári Mezőgazdasági Tanintézet, a Herendi porcelán és a Beregszászy-féle zongora.
- III. Napóleon Becsületrenddel tüntette ki Fischer Mórt és gróf Széchenyi Ödönt.
- Majd, miután magyar királlyá koronázták, I. Ferenc József is megtekintette a kiállítást.

A világkiállítás épületei a Mars-mezőn.

1.019./ 1867. május 22.
Torino: Kossuth közzé teszi a *Cassandra levelet*.

- A Deák Ferenchez intézett ***„Cassandra-levél”*-**ben Kossuth bírálja a Habsburg dinasztiával való kiegyezést, s a nemzet önrendelkezési jogainak feladásával vádolta meg Deákot. Kitartott a teljes függetlenség követelése mellett. Szerinte az 1866. évi

válság utáni porosz–osztrák–olasz háború nyomán komolyabb erőfeszítéssel elő lehetett volna idézni Ausztria felbomlasztását, de ha ez nem is történt meg, a nemzeti függetlenség eszméjét akkor sem szabad feladni, várni kell az újabb kedvező alkalomra. Kossuth szerint a nemzeti fejlődést nem lehet megállítani, ezért inkább a szomszédos kis nemzetekkel kell a magyarságnak megegyeznie, mintsem *„egy zsákba varrnia magát egy hullával*".
Nem szabad egy felbomlásra ítélt birodalomhoz kötni Magyarország sorsát, hiszen Ausztria olyan háborúba is belesodorhat bennünket, amely nemcsak a birodalom, hanem Magyarország felbomlását is eredményezi (ld.: Trianon):

„A közös államiság végveszélybe sodorja Magyarországot".

1.020./ 1867. június 08.
Buda: Ferenc József és Erzsébet megkoronázása.

- A Kiegyezés alapján Ferenc Józsefet megkoronázták, ezzel Magyarország királya lett. A Mátyás-templomban tartott eseményen a magyar rendek egyfajta gesztusként még feleségét, Wittelsbach Erzsébetet is megkoronázták királynénak. Címe ettől fogva: Magyarország és Csehország királynéja, Ausztria császárnéja.

Wittelsbach Erzsébet (Sissi)

- A királyi pár a főurak, főpapok, továbbá a megyék és városok bandériumainak fényes kíséretében Pestre ment, ahol Ő Felsége a belvárosi templom előtt, Isten szabad ege alatt letette az esküt az alkotmányra, majd a Korzón átlovagolt a Lánchíd előtti térre, s a Magyarország vármegyéinek földéből összehordott koronázási dombra lovagolt, s a nép ezreinek lelkesült örömkiáltása között a világ négy tája felé vágott kardjával, annak jeléül, hogy az országot bármely oldalról jövő ellenség ellen kész megvédeni.
- Az általános lelkesedést még fokozták a királyi kegynek a koronázást követő napokon történt nagyszerű nyilvánulásai: a politikai elítélteknek adott teljes amnesztia, s a nemzettől felajánlott koronázási ajándéknak (50.000 arany) a volt honvédek rokkantjai, özvegyei és árvái javára történt felajánlása. Ez utóbbi tény a teljes kibékülés jele volt.
- Miután a kétéves Zsófia hercegnő az előző, félbeszakadt országjáró körút során, 1857. május 29-én tífuszban meghalt, 1858. augusztus 21-én megszületett a várt fiú trónörökös, Rudolf koronaherceg. A Rudolf születése utáni időszakban Ferenc József viszonyt kezdett egy cseh prostituálttal, akit beköltöztetett Bécsben a Burgba, s Erzsébetnek el kellett viselnie a nyíltan folytatott szexuális kicsapongásaikat. Ez a nő szifilisszel fertőzte meg Ferenc Józsefet. Hogy a szifilisz átterjedését megakadályozzák, Erzsébettel higanyt és arzént etettek, ami tönkretette fogait. Ez után Erzsébet elvált Ferenc Józseftől, ágytól és asztaltól, s kiköltözött Bécsből. A külvilágnak azt terjesztették, hogy Erzsébet idegei labilisak, ezért levegő- és környezetváltozásra van szüksége.
- Erzsébet 1860-tól először Madeirán töltött több hónapot, majd rendszeresen Korfu szigetén lakott. Szűk számú úti-kíséretéhez tartózott gróf Hunyady Imre és húga, Karolina (Lili), Festetics Mária, Ferenczy Gigi és gróf Teleki Sámuel. A magyar nyelvre Falk Miksa tanította meg. Eközben nagy szerelem dúlt közte és gróf Andrássy Gyula között. Erzsébet elérte, hogy Ferenc Józsefet apai jogaiból kizárva, jogi úton kimondatta gyermekeinek kizárólagos felügyeleti jogát. Erzsébet Velencébe költözött, ahol a gyermekei is vele éltek.
- Tíz évvel Rudolf születése után, 1868. április 22-én, a Budavári Palotában megszületett Mária Valéria, akit az udvari társadalom gúnyosan csak Egyetlenkének nevezett, mert Erzsébet elzárta mind Ferenc József, mind az anyósa és minden bécsi személy befolyásától. Gúny tárgyát képezte, hogy Mária Valéria - anyjához hasonlóan - megtanult magyarul, ezért a bécsi udvarban csak „magyar gyermek" néven nevezték. A bennfentesek ezzel Andrássy apaságát hangsúlyozták.

Erzsébet királyné ***Mária Valéria*** ***gróf Andrássy Gyula***

- Erzsébet a gyermek születése előtt Titánia álnév alatt verset írt, *„Óh, bár királyt adhatnék néktek"* – címmel, ugyanis legkisebb gyermekét a magyar trónra szánta. Magyarország így valóban elszakadhatott volna Ausztriától. Emiatt Ferenc József szigorúan elzárkózott attól, hogy Rudolf nagykorúsága után Budavárban lakjon, ehelyett prágai Hradzsinban jelölte ki lakhelyét.

Titánia:
Óh, bár királyt adhatnék néktek

Ó, Magyarország, szép világ!
Tudom én, élsz gyötrő láncon.
Úgy levenném én rabigád,
Kezem, lásd, nyújtani vágyom.

Haza, s szabadság: sok dalia
Ezekért ért oly bús véget.
Kötelékünk bár fonódna ma,
Királyt adhatnék néktek!

Magyar hadd lenne, hadd e-honbeli hős
Vas a karja, tiszta a híre,
Derék értelmű férfi, erős,
S csak a földért verne a szíve.

Alkotna szabad magyar hazát,
Örökre - legyőzve az átkot!
Itt osztaná örömét-bánatát,
Így lenne hű királytok!

- A kiegyezés utáni időszakban Magyarországon bekövetkezett robbanás-szerű gazdasági fejlődés eredményeként a birodalom súlypontja Bécsből áthelyeződött Pest-Budára, ami reális alternatívát jelentett a birodalom központja számára, amit Rudolf trónörökössel az élen a magyar főúri rend és a polgári réteg támogatott. A területileg és lélekszámában nagyobb, gazdaságában erősebb Magyarország egyértelműen kinőtt Ausztria szorító öleléséből. Ezért nagyon valószínű, hogy Rudolf halála (1889.01.30.) nem öngyilkosság, hanem Ferenc József rendelésére elkövetett gyilkosság volt, ahogy Erzsébet királynő genfi meggyilkolása (1898.09.10.) mögött is Ferenc József utasítása állt (vagy egy vadkan).

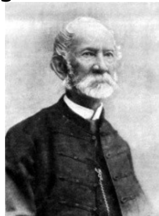
1.021./ 1867. szeptember 18.
Bonyhád: Perczel Mór hazatér.
- Perczel Mór amnesztiát kapott, s családostul hazatért. Zalaegerszegen az őszi időközi választásokon országgyűlési képviselővé választották. A Balközép Pár képviselője volt, mivel a párt Magyarország teljes függetlenségének elérését tűzte ki célul. Két éves képviselőség után visszavonult a közélettől, az 1869-es választásokon már nem is indult el. Bonyhádon, szülővárosában telepedett le és megírta emlékiratait. A **„***Közlemények Perczel Mór tábornok irataiból*" - című kiadványát, amit 1883-ban saját költségén adott ki.

Perczel Mór

1.022./ 1867. október 21.
Párizs: Irányi megtagadja a hűségesküt.

- A Párizsban élő Irányi (Halbschuh) Dániel részére e napon felajánlották az amnesztiát, de az amnesztia feltételéül szabott hűségeskü nem volt hajlandó letenni. Ez után, 1868-ban – Kossuth ajánlására – az emigrációban élő Irányit megválasztották Pécs országgyűlési képviselőjének. A választás eredményét az országgyűlés megsemmisítette, de a megismételt választáson, 1868. március 14-én ismét ő nyerte el a mandátumot. Ekkor hazatért, de a hűségesküt ekkor sem tette le. (1884-ben a *Függetlenségi Párt* és a *Negyvennyolcas Függetlenségi Párt* egyesülésével létrejött *Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt* elnöke lett. A képviselőház leglelkiismeretesebb tagja s a legnagyobb figyelemmel hallgatott szónoka volt.)

Irányi Dániel

1.023./ 1867. november 03.
Visegrád: Görgei amnesztiát, s továbbra is életre szóló ellátást és birtokokat kap.

- Görgei Viktringben élve Ferenc Józseftől amnesztiát kapott, továbbá kapott Visegrádon 2 db kastélyt, gyümölcsöskertet, szántót, szőlőt és erdőbirtokot, így Klagenfurtból ide költözött. 30 éves korától két helyről kapott élete végéig nyugdíjat. Egyet Magyarországról, egyet Ausztriától, a születése óta folyósított titkos császári alapítvány havi apanázsa és kamata mellett. Visegrádon szexuális közösségben együtt élt Görgey István feleségével, aki a szeretője volt, és szeretőjének lányaival. A Felvidéken, Toporcon hagyott francia feleségével semmit nem törődött. Neki két gyereket csinált, egy fiút és egy leányt. Mindkettő elmebeteg volt, bizonyítva a Habsburg genetikai örökséget. (Viktringben egy stájer parasztlánynak is csinált egy gyereket.)

Görgei villája Visegrádon

- Ausztria császári udvara Görgei részére 1916-ig, Görgei haláláig, megszakítás nélkül életjáradékot folyósított Johann Görgei nevére, az Allgemeine Versorgungs Anstalt (a

bécsi Takarékpénztár 1825-ben alapított fiók-intézete) nevű, nyereségrészesedéssel egybekötött biztosító intézeten keresztül. A mindenkori császár itt különített el alapokat kegyencei részére életjáradék formájában azoknak, akik a családhoz tartoztak, vagy akik valamilyen szolgálatot tettek. Ilyen kedvezményezett személy volt Johann Woldemar Blaha, Görgei Arthur fedőnéven.
Ugyan miféle szolgálatot tett Görgei, hogy az életjáradékot 1848-49-ben sem vonták meg tőle, mint rebellis tábornoktól, hadügyminisztertől, fővezértől? Végig folyósították, mint a Kossuth-kormány tagjának, majd még 68 éven keresztül. A megoldás: Johann Woldemar Blaha kettős élete.
- Görgei magyarul beszélni soha nem tudott, ha magyarul szóltak hozzá, akkor is németül válaszolt. Német cselédei előtt franciául beszélt.
- 1867-ben hivatalosan is amnesztiát kapott. Görgei ekkor Magyarország hadügyminisztere akart lenni, de ez akkora felháborodást váltott ki az ország részéről, hogy a kamarilla ráparancsolt, s nem engedte semmilyen pozícióba. Ugyanakkor elérték, hogy az osztrák hadseregtől a magyar állam átvállalta a katonai nyugdíja folyósítását! A Habsburg-család a hűséges rokonnak a svábokkal betelepített Visegrádon biztosított kastélyt, birtokot, erdőt, szőlőt, nagy uradalmat.
- Jómódban élt, fütyült mindenre. Külföldre utazgatott, vadászott, a lenézett rebellis népségtől távol élt a betelepített svábok, a lovai és szőllei között. A kastélyhoz egy saját tulajdonú vadászterület is tartozott, ahová minden évben meghívta vadászatra a Habsburg-család tagjait. Amikor Ferenc József is Görgei vendége volt, József Ágost főherceg udvari fővadászmester irányította a vadászatot. Görgei mindig kapott vadhús ajándékot Ferenc József gödöllői vadászatairól, s Görgei minden ősszel, hatalmas kosarakkal különleges gyümölcsökből álló ajándékot küldött Bécsbe.
- A bécsi udvar az 1. Világháború idején is - Frigyes főherceg révén - rokonként külön gondoskodott Görgei élelmezéséről és biztonságáról. (Legyen átkozott minden Habsburg neve és emléke!)

1.024./ 1868. január 21.
Buenos Aires: Asbóth Sándor halála.
- Argentínában meghalt Asbóth Sándor (56 éves), mint az USA nagykövete. Annak idején Széchenyi Hajózási Alosztályának vezetője, a Lánchíd építésvezetője, s a Komáromi erőd építésvezetője volt. Kossuth kormányzói hivatalát vezette, majd kísérte Angliában és az Egyesült Államokban. Amikor Kossuth elhagyta az USA-t, Asbóth New Yorkban maradt, ahol egy sikeres vasöntödét működtetett, majd New York város tanácsa felkérte a város rendezési tervének elkészítésére. Ő tervezte meg a Manhattan félsziget kőré kialakított metropoliszt. (Az 1933. évi chicagói világkiállításon ezt a rendezési tervet poszthumusz fődíjjal jutalmazták, mint a jövőbe látó tervezés mintáját.)
- Amikor 1860-ban Lincoln harcba szólította a férfi lakosságot az elszakadást proklamáló déli államok ellen, Asbóth is jelentkezett. Mac-Clellan és Ulysses S. Grant tábornok (későbbi elnök) mellett az északi hadsereg vezére (dandártábornok) volt. Marianna város elfoglalásakor a roham élén állt, amikor golyóval a bal és jobb kezében, valamint Greenwoodnál 1 újabb bekapott golyóval a koponyájában győzelemre vezette seregét. Ez után Florida és Kentucky állam katonai kormányzója volt. Európa leghíresebb orvosai próbálták koponyájából kiszedni a golyót, de senki nem merte vállalni a műtétet.

Asbóth Sándor

- Párizsban Klapkával tárgyalt arról, hogy a Königratzi csatával lekötött Habsburg haderő háta mögött lenne esély a magyar függetlenség kivívására. 1866-ban az USA kormánya Buenos Airesbe küldte, hogy az argentín-paraguayi/paraguayi-brazil konfliktust rendezze el. Küldetését sikerrel teljesítette, de két év múlva a koponyájában lévő golyó gyulladása miatt Buenos Airesben érte a halál. Ott temették el az angol temetőben. Hamvait az USA kormánya 1990. október 23-án az arlingtoni National Cemeterybe

(Section 2, grave 1018-2) helyezte át végső nyugalomra. Síremléke fekete márványból készült, s Asbóth Sándort lóháton ábrázolja, egy korabeli képe nyomán.

1.025./ 1868. június 16.
Pest: Meggyilkolják Beniczky Lajost.
- Beniczky Lajos az 1867. évi amnesztiának köszönhető kiszabadulása után részt vett a honvédegyleti mozgalom szervezésében. A *Pest Városi Honvédegylet* és a *Honvédegyletek Országos Választmányának* egyik alelnöke volt. 1868. július 16-án eltűnt. Az eltűnés másnapján Dulovits Jenő, a Honvédegylet ügyvédje egy táviratban az alábbi üzenetet kapta:

> *„Beniczky Lajos dacára minden intézkedésnek meg nem szűnvén a honvéd ügynek ártani, tegnap megszűnt élni. Vigyázzanak Önök is magokra!”*

- Holttestét néhány nappal később a Dunából fogták ki. Mivel a kiegyezés után is következetesen kiállt a 48-as eszmék mellett, mindenki tudta, hogy politikai gyilkosság áldozata lett (55 éves).
- A Habsburgok ekkor alkalmazott módszere Szamuely Tibornak szolgáltatott mintát.

Beniczky Lajos

1.026./ 1868. szeptember 06.
Pest: Meghal Szendrey Júlia.
- Szendrey Júlia hosszú szenvedés után, diagnosztizált méhrákban meghalt (39 éves). Temetéséről apja, Szendrey Ignác gondoskodott. Eredeti sírján csak leánykori neve szerepelt. Jelenleg Kerepesi úti temetőben közös koporsóban nyugszik Zoltán fiával, s egy sírban nyugszik első férje szüleivel és Petőfi Istvánnal, Sándor öccsével.

A Petőfi család sírja a Kerepesi úti temetőben.

1.027./ 1868. október 11.
Xántus ázsiai expedíciója.
- Xántus János feladta az állatkertnél igazgatói tisztét és Triesztből, egy osztrák–magyar expedícióval Kelet-Ázsiába indult. Először Ceylonban, majd Sziámban, Kínában és Japánban végzett gyűjtést.

Xántus János

- Xántus kénytelen volt az expedíció vezetőivel összeveszni, mivel az általa gyűjtött anyagot csak a Bécsi Múzeumnak akarták adni, a pesti múzeumot mellőzve. Ezért otthagyta az osztrák csoportot, s különvált az expedíciótól. Celebesz, Borneó és Jáva szigetén hatalmas állattani anyagot gyűjtött. Ennek legnevezetesebb darabja egy preparált orangután volt. A 2.500 darabos, párját ritkító borneói etnológiai gyűjteményéből alapították meg a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályát, a későbbi *Néprajzi Múzeumot*.

1.028./ 1869. január 18.
Buda: Szemere halála.
- Szemere Bertalan hajnali 4 órakor meghalt Budán, a Schwartzer Elmegyógyintézetben. Ideiglenesen a tabáni temetőben temették el. Temetésén a kormányt báró Eötvös József, az Akadémiát, melynek Szemere levelező tagja volt, Arany János és Hunsdorfer Pál képviselte.
- Miskolc Szemerét saját halottjának tekintette, hamvait 1871 áprilisában Miskolcra szállították, s május 1-én az Avasi temetőben helyezték végső nyugalomra.

***

Görgei működésének megítélése a kortársak szerint

„Jaj annak a népnek, amelynek történelmét az ellenségei írják!”
(Seneca)

A kortársak értékelésekor nem feledhető, hogy a kortársak nem tudták, hogy Görgei Arthur nem azonos Görgey Artúr személyével. A kortársak nem tudtak arról, hogy egy Árpád-kori családba beépítettek egy Habsburg-házi zabigyereket, akit a személycseréig Johann Woldemar Blaha néven készítettek fel az ügynöki feladatokra, s életének minden cselekedetét közvetlen titkosrendőri felügyelet és irányítás mellett végezte. A nevüket sem írták egyformán.

Asbóth Lajos: Görgeiről
„A háború sorsa április 26-án fordult meg. Az osztrák sereg teljesen kifáradva, fegyelmét vesztve mindenfelé futásnak eredt. Görgeinek csak mennie kellet volna, és kétség kívül Bécsben diktálhat. De Görgei visszament Budára. Tetőpontján a győzelemnek megállt, anélkül, hogy azt kiaknázta volna, anélkül, hogy a legkisebb előnyét a győzelemnek learatta volna. Megállította a győzelemittas magyarságot, visszavezetett 30.000 embert, hogy a hitvány, erődített város előtt négy hétig henyéljen és múlasson a hatfontos ágyúk és röppentyűk játszadozásán. Hisz a fővezér elfeledte a réstörésre alkalmas ostrom-telepeket Komáromból magával hozni. De hozott azért 8 huszár-ezredet, pedig lovakkal várfalakat nem szoktak ostromolni. Azokkal az osztrákokat kellett volna üldöznie a huszárságnak.
Görgei módszere soha nem az volt, hogy legyőzze az ellent, hanem mindig előnyt nyújtott nekik. Nem támadott Schwechátnál, visszavonult Pozsonynál, föladta Győrt, az általa elrendelt csapatösszevonási helyre, Bicskére nem vonult, s Perczelt magára hagyva, Mórnál mészárszékre küldte. Pest-Budát egyetlen puskalövés nélkül föladta, védelem nélkül hagyta a Debrecenbe menekülő kormányt, helyette ő a bányavárosok közt vonulgatott. Váci kiáltványában nyíltan szembe fordult a Honvédelmi Bizottmánnyal. A francia forradalmi körök az illető tábornokot már a legrövidebb úton kivégeztették volna, helyesen.
A tavaszi hadjárat sem Görgei dicsősége. A terv Vetter és az alvezérek érdeme. Görgei egyetlen csatát sem vezényelt személyesen. A Kápolnai-csata kizárólag Görgei engedetlensége miatt veszett el. Az Isaszegi-csata Damjanich és Kiss Pál hősies ellenállása által lőn megnyerve. Isaszegnél épp Görgei mulasztotta el visszaparancsolni Gáspár tábornokot, s hagyta mészárszékre jutni. A Nagysallói-ütközet idején mit sem gondolt ő a sereggel, Léván időzött szórakozva, s a VII. hadtestet nem küldte a

csatatérre. Kápolnánál bezárta Dembinszkyt. Vettert a bandájával közösen a gutaütésbe kergette. Isaszeg után kettéosztotta a fősereget, hogy gyöngítse az ország katonai erejét. Aulich tábornokot kicsi haderővel Pesten hagyta, kiszolgáltatva Windisch-Grätz hatalmas seregének, ő pedig egy hiábavaló vérontásra küldte seregét Komárom alá. Haderőinek egyesítését a déli hadsereggel Haynau ellenében ekkor is nyíltan megtagadta. Görgei addig nem mozdult Komáromból, míg Paskievics jól be nem ékelte magát Komárom és Szeged közé, az Alföld közepére. Csak ez után kezdte meg fárasztó vonulgatását Nagyváradon keresztül Arad felé, miközben Nagysándor József seregét Debrecenben kiszolgáltatta az összes orosz erő támadásának. Végre megérkezett Aradra. S akkor közölte a kormányával, hogy már minden elveszett, s kicsikarta Kossuth lemondását, a kedvezőbb föltételekért. Pedig ott volt még a 33.000 fős fősereg, Asbóth 15.000-es és Bem 60.000-es serege. Haynaut az egyesített magyar seregekkel le lehetett volna győzni, mivel az oroszok 3 napi járóföldre le voltak maradva Nagyváradnál. De Görgeinek Haynaut megtámadni esze ágában sem volt.
Mi volt az a bizonyos kedvező föltétel? Mi lett megmentve a diktátorsággal? Egyedül Görgei. Hiszen Haynau és Bach éveken át gátlástalanul akasztatott, 600 tisztet várbörtönre ítéltek, s a lefegyverzett magyar hadsereg teljes legénységét életfogytig besorozták a Habsburg hadseregbe, külföldi szolgálatra. Görgei viszont - egyetlenként - kegyelmet, s életfogytig anyagi gondoktól mentes jólétet nyert. Így a fegyverletétel mérlege valóban előnyös lett. Görgeinek.
Végre is Görgei miért tette le Világosnál a fegyvert? Azt mondja mindenki, hogy „A viszonyok hatalmával szemben, reménytelen helyzetben ez volt még a legcélszerűbb, amit tehetett." Görgeire nézve és jelleméhez illően, igen, ez volt a legcélszerűbb. Eleitől végig úgy intézte a viszonyokat, hogy számára maradjon kibúvó.
Azért vonult kardcsapás nélkül 1848-ban Pozsonyból Budára.
Azért adta ki a Váci-nyilatkozatot és odavetette a kormányt Windisch-Grätznek.
Azért hagyta menekülni Schlicket, ki már a két magyar sereg közé szorítva, el volt veszve.
Azért hiúsította meg a kápolnai csatát engedetlenségével.
Azért távolítá el Dembinszkyt és Vettert.
Azért ment vissza Komáromból Budára.
Azért áldozta fel a Vág-Dunánál egyenként a hadtesteket és demoralizálta a sereget, ezért nem engedelmeskedett a kormánynak, egyesülésre a Déli sereggel.
Azért tette magát idejekorán a muszkával érintkezésbe, és végre, azért nem kísérlette meg seregét Aradról tovább vezetni és védeni, hanem visszament Világosra, hogy aztán maga Klagenfurtba, pajtásai pedig az aradi vérmezőre menjenek.
Az árulónak nem kell, hogy okvetlenül vörös haja és görbe lába legyen. Nem kell, hogy vadregényes háttérrel ellátott barlangos vidéken alkudjék meg az ellenséggel éjnek idején, egy krajcárig állapítván meg vérpénzét.
És ezt a milliók, kiknek sorsa miatta az égbe kiált, ne nevezhessék árulónak?"

Arthur Frey: Görgeiről (Kossuth Lajos és Magyarország legújabb története / Ludwig Kossuth und Ungarns neueste Geschiehte - Mannheim, 1849.)

„Első árulását Görgei a Kápolnai-ütközetnél kezdi meg, ahol nem Dembinszky csatatervei, hanem saját feje szerint működött s ezáltal a magyarokat arra kényszeríté, hogy a Tisza mögé vonuljanak vissza, ahelyett, hogy elősegítette volna az osztrák erőt tökéletesen megsemmisíteni, amit Dembinszky haditervével bizonyosan ki lehetett volna vinni.
Másodízben lett Magyarország árulójává, midőn 1849 májusában Komárom győzelmes fölmentetése után a rendelkezésére álló számos haderőket egy jelentéktelen és stratégiai szempontból nem fontos vár (Buda) bevételére fordította, ahelyett, hogy a tökéletesen demoralizált és vad felbomlásban levő osztrák sereget a legkeményebb katonai uralom alatt nyögő Bécs falai alá üldözte volna. Hogy az ellenségnek ereje helyreállítására időt engedjen, a harc folytatásáért lelkesülő haderejével Budának fordult.
„Három nap alatt kezeink közt van Buda!" - állítá Görgei; azonban a három nap három hétre nőtt. Buda ugyan be lőn véve, azonban ezidő alatt Ausztria helyreállította hadseregét.

Még mindig lett volna rá idő a hazán ejtett sebeket behegeszteni, bár nagyobb erőmegfeszítéssel, mint különben, ha Görgei nem esik vala tökéletesen az irigység és alattomos bosszú szellemének körmei közé. Ő Dembinszkynek jól kigondolt és kidolgozott haditerveit egyáltalán nem akarta kivitelezni, mert jól tudta, hogy azok az ellenséget meg fognák semmisíteni.
Debrecenben történt Görgei harmadik gyalázatos árulása. Nagysándor egész hazafias lelkesültséggel és hősi bátorsággal ütközött meg az övénél háromszorta nagyobb orosz sereggel. A magyaroknak csak kevés ágyújuk volt, de mégis óriási erőfeszítéssel harcoltak, mert Debrecent, a magyar elem szívét meg akarták tartani, s az orosz hadsereget mindaddig fönntartani, míg Görgei 40.000 emberből álló hadosztályával segélyükre nem jön. Azonban hiába volt minden véres áldozat, mert Görgei — ki csak kétórányira volt csapataival Debrecentől, — ezeket nyugalmasan táboroztatá. Midőn az egyenetlen, véres harcot elbeszélték előtte, nyugodtan s hidegvérrel hallgatta azt végig s a gyors segélykérésre semmit sem hederített. Ha ő is oda siet hadosztályával a csatatérre, az oroszok tökéletes vereséget szenvednek.
Átkos tetteit negyedik, égbekiáltó árulásával koronázta meg. Világos volt azon hely, melynél ő Magyarországot oly gyalázattal illette, milyennél nagyobb egy harcos nemzetet nem érhet. Seregeit úgy állítá föl, hogy azoknak —- az ellenséggel körülvétetvén — fegyverüket le kellett tenniük, s ennek könnyítésére még azon gyalázatos hazugsághoz is folyamodott, miként az oroszok a magyarok barátaiul, szövetségeseiül tekintendők. Ily gyalázatos tett irányában a nyelvnek nincs kifejezése, mert nincs oly ok, mely igazolhatná őt.”

Stáhel Gyula főhadnagy (Petőfi barátja, az USA-ba emigrálva Lincoln altábornagya):
„Ha Görgei a magyar ügy hasznára fordította volna azokat a győzelmeket, amiket honvédseregünk 1849 tavaszán különböző helyeken kivívott, s egyenesen Bécs ellen nyomult volna előre, ahelyett, hogy hátra ment Budára, rákényszeríthette volna az osztrák kormányt arra, hogy előnyös feltételek mellett kössön békét, ezzel elháríthatta volna az orosz beavatkozást. Kossuth azzal a föltétellel ruházta rá a főhatalmat, hogy őt tette felelőssé a nemzet megmentéséért. Erre két, legfeljebb három nap múlva minden föltétel nélkül, kényre és kedvre kiszolgáltatta seregét az orosznak, ki aztán rögtön átadta az osztráknak, szintén minden feltétel nélkül. Maga az a tény, hogy Görgei az osztrák kormánytól kegyelmet nyert, sőt, nyugdíjat és kegydíjat kapott, holott minden tábornok és a hazafiak egész tömege kivégeztetett, a leghatározottabban bizonyítja, hogy áruló volt.”

Bajza József: Honáruló

Görgei Arthur!
Ki megtagadtad véredet …
Ki szült világra tégedet?
S te tennfajod meggyilkolád!

Vezére voltál egy seregnek,
Melyet csodált a fél világ.
S te elleniddel cimborálva
Gyáván letetted fegyvered.

De férfi-e, kinek gyalázat
Eltűrhetőbb, mint a halál?
Te látod ezt, s füledbe zúgnak
A millióknak átkai. …

Meg van gyalázva a teremtés,
Hogy még te is munkája vagy.

Klapka György: Emlékeim
„1849. április 26-án Magyarország sorsa és az osztrák császárság sorsa is Görgei tábornok kezében volt. Ha elhatározása merész, annak kivitelezése pedig gyors és energikus lett volna, kivívhatta volna a legnagyobb sikert. Egy Bécs elleni hadjárathoz jó

hadvezéri tudásra, ügyünk igazába vetett hitre, és a kivitelezéshez való energiára lett volna szükség. Politikai és stratégiai szempontból Bécs volt a legfontosabb pont, megszállása megbénította volna ellenségeink erejét, míg bennünket elláthatott volna tartalékkal, szent harcunk folytatására és kiterjesztésére. A Buda elleni hadjárat valamiféle dísz-felvonulás volt, és a vár megszállása nem volt égetően fontos. Görgei elfordult Bécstől, és Budát támadta, ezzel az elhatározásával a kocka el volt vetve, és a kedvező pillanat elmúlt, soha többé nem tért vissza. Fatális elhatározása ismételten az áruló névvel bélyegezte meg őt. Buda lekötötte és megbénította katonai erőinket. Elmulasztottuk, hogy a menekülő ellenség sarkában benyomuljunk, Ausztriába behatoljunk és legyőzzük. Időt adtunk a menekülőknek, hogy összeszedjék magukat, és hogy becsalogassák az orosz seregeket, amelyek éppen azokban a napokban készültek az osztrák tartományok határait átlépni. Elég lett volna a Duna jobb partján egy honvéd dandárnak és Pesten néhány zászlóaljnak megfigyelnie az osztrákokat Budán, és őket a vár körzetére korlátozni. Mielőtt elmentem Debrecenbe, közöltem e megjegyzéseket Görgei tábornokkal, akinek serege épen akkor vonult Buda felé. Még volt idő. Még lehetett volna ellenintézkedéseket hozni, és még meg lehetett volna menteni Magyarországot. De Görgeit nem lehetett rávenni, hogy tervéről lemondjon. Azt állította, hogy a tervet, mivel előkészületei oly messzire előrehaladtak, véghez fogja vinni."

Szemere Bertalan: Görgei

Ki vagy te, ember alakban, te ember
Jellem nélkül, mondd neved, ha van!
Ábrázatod kettős, mint a Jánus-fő,
Fordulva délre más vagy, és északra más.

Elvről beszélsz, de melyben nem hiszesz.
Honért csatázol, mit te nem imádsz.
Szemeid kivájt üregek, ők nem látják
A hazát szenvedni. Ki vagy te?
Magyar Caméleon?

Kmety György: Görgei emlékiratainak katonai bírálata

„Görgei könyvében több hadászati szemfényvesztést találunk. De ne a szavait, hanem a hadvezér tetteit keressük:

- *Branyiszkónál: a haditervet Bauer dolgozta ki, a kivitelező Guyon.*
- *Hatvannál: a haditervet Bauer dolgozta ki, a kivitelező Gáspár.*
- *Isaszegnél: a haditervet Klapka dolgozta ki, a kivitelező Damjanich, Klapka, Aulich.*
- *Vácnál: a haditervet Damjanich és Klapka dolgozta ki, a kivitelezők ugyanők.*
- *Pestnél: a haditervet Bauer dolgozta ki, a kivitelező Aulich.*
- *Nagysallónál: a haditervet Damjanich és Klapka dolgozta ki, a kivitelezők ugyanők.*
- *Komárom felszabadításánál a haditervet Bauer dolgozta ki, a kivitelező a balszárnyon Klapka, a centrumban Damjanich, s végre, egyszer a jobbszárnyon ott találjuk Görgeit.*
- *Komárom felszabadítása után Görgei önállóan működik, s elvezeti a sereget a Budai-vár fényes sírjába.*

Görgei katonai érdeme ilyen korlátolt mérvre szorítkozik. Komárom után manővereinek súlypontja más térre tevődik: a hadsereg demoralizálására, Kossuth és kormányának megbuktatására és a személyes amnesztiára.
Ha Vácon érdemes volt Götz tábornok koporsója arra, hogy Görgei azt vállán vigye, s ha Görgei Schlicket dicsőíti bőbeszédűen, hívatlanul, akkor Bem tábornoknak, a hősök hősének sírja méltán követeli, hogy Görgei mocskos tolla éretlen glosszáival azt meg ne mocskolja! Frivol vicc az is, amivel Görgei könyvében Mészáros altábornagy nevét illeti. Ezekkel Görgei soha nem képes ártatlanságát igazolni. Mészáros tábornok a becsületesség, a magyar hősiesség, a magyar hűség és magyar honszerelem képviselője. Mészárosnak volt kilátása az amnesztia elnyerésére, azonban becsületes szürke fejére nem hozott megalkuvással szégyent. Görgei, mint jezsuita dolgozott saját amnesztiáján, amivel elvesztette becsületét. Az nem volt bűn, hogy Mészáros Tiszafüreden megivott egy flaska bort Görgeivel, de az igen, ahogy Görgei olyan emberek becsületével játszik, akiknek saruszíját megoldani sem méltó."

Friedrich Engels, mint helyszíni haditudósító
„Buda a fordulópontja az 1848-49-es magyar háborúnak. Ha valóban voltak áruló jellegű kapcsolatok Görgei és az osztrákok között, azok bizonyára ez időtájt szövődtek."

Irányi Dániel kormánybiztos: Görgeiről
„A hon egész területén a legmagasztosabb önfeláldozást tanúsítá a nép, s midőn értésére esett, hogy őt Görgei megkímélte a háború borzalmaitól, akkor mély fájdalmában hosszú átkokat szórt az árulóra, mert ez a hős nép nem békét, hanem függetlenséget akart. A nép majdnem egy egész hosszú éven át nem szűnt meg dél felé tekintgetni, várván azok visszatérését, kik török földre menekültek, várván Kossuthot, Perczelt, Bemet, Guyont, mert e nép még mindig kész volt újból kezdeni a harcot. Ha tehát Görgei folytatja a harcot, egyáltalán nem cselekedett volna a nép érdeke és akarata ellen, mint ő állítja, és bizonyos lehetett volna a legnagyobb népszerűségről, ha folytatja az ellenállást. De így csak átkot aratott."

Kossuth Lajos Zvarini Sándornak 1891.07.22-én írt („Vidini"-) levelében:
„Görgei egész magaviseletét, melynek tengelye az volt, hogy viszályt támasszon a polgári és a katonai vezetés közt, hogy a kormány tekintélyét aláássa, igenis hazaárulásnak tartom.
Görgei a maga emlékiratában vallja be, hogy tőlem, a függetlenné nyilatkozott Magyarország kormányzójától a hadügyminiszterséget csak azért fogadta el, s az esküt a Függetlenségi nyilatkozat megtartására kezembe csak azért tette le, hogy azt megbuktassa. Ez előre megfontolt hazaárulás.
Ennek az embernek az indítékait csak lélektani anomáliára tudom visszavezetni.
Katonai szempontból a fegyverletétel nem lévén kényszerűség, csak egy őrült árulása volt."

Pulszky Ferenc: Görgeiről
„Az ellenség, mellyel harcolt, most hazafinak nevezi öt, s Klagenfurtban évjáradékot fizet neki. Honfitársai árulónak bélyegzik, aki feláldozta és elárulta barátainak életét és vagyonát. Görgei a különféle várak parancsnokaihoz intézett felhívása által maga bevallja, hogy a megadás terve egyedül az övé volt. Ezen vallomása által ő magamagát ítéli el. Most Klagenfurtban él osztrák pénzből, míg barátai és bajtársai életüket akasztófán végezték."

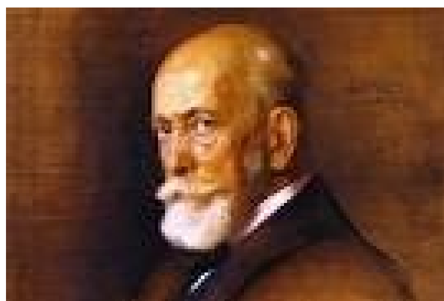
Krivácsy József tüzérezredes: Görgei és Klapka – c. művéből
„Görgei azt mondja, hogy Kossuthnak már 1849. év június 30-án a legnagyobb őszinteséggel írásban kijelentette, hogy ő ugyanannak a népnek az érdekében kész a fegyvert lerakni, melynek hajlékait Kossuth felgyújtotta.
Már most kérdem, szabad-e egy hadvezérnek így írni a kormányához? És vajon mit tett erre a kormány? Hallgatott, ahelyett, hogy Görgeit azonnal haditörvényszék elébe állította és fejbe lőtte volna. Ő nem érdemel egyebet, mint azt, hogy az egész világ előtt, mint áruló, megbélyegeztessék. Görgei béke idején egy jó huszárszázados lehetett volna, de őt fővezérnek kinevezni, valóságos irónia."

****

Görgei jelenkori kultusza Magyarországon.

„Nem tűrhetők az országban olyanok, akik hazai kenyeret esznek és az ellenség parancsát követik."

(II. Rákóczi Ferenc, legjobb barátja, az áruló Ocskay halálos ítéletekor)

- A Habsburg-párti illuminátusok kivárták, míg Magyarország közvéleménye Görgei erkölcsi szintjére züllik, és megkezdte rehabilitációját, hőssé magasztalását. A 160 éve zajló Görgei kultusz ma is tovább tombol Magyarországon, köszönhetően Jakubovics Oszkár (fedőneve: Jászy Oszkár, árjafajú illuminátus) unokájának, Katona Tamásnak. A hazugságok terjesztésében Katona Tamást csak Hermann Róbert tudja felülmúlni.

- 2019. január 15. és június 23. között a Magyar Nemzeti Múzeum *„Az ismeretlen Görgei”* – címmel exkluzív kiállítást rendezett, központban a magyarok által Görgeinek okozott lelki sérelmekkel. Ugyanis, a magyar nemzet nem követte meg Görgeit, s ez mekkora lelki traumát okozhatott neki. Ezzel foglalkozik 2019-ben a Magyar Nemzeti Múzeum. A kiállítás nem azt tárta fel, hogy az 1848-49. évi magyar szabadságharc egy Johann Woldemar Blaha nevű Habsburg-házi ügynök sorozatos árulása miatt bukott el, hanem a Görgei-kultuszt a magyar közgondolkodás középpontjába emelte. Valószínűleg e szisztematikus történelemhamisítást egy, a Nemzeti Múzeum elleni per végigvitelével lehetne csak megállítani, a közvélemény folytatólagos félrevezetése és tömeges megtévesztése miatt.

- A Wikipedia Görgeivel kapcsolatos csaknem minden adata téves, vagy valótlan.

- Valótlanul állítják a lexikonok, hogy Görgei Arthur vegyész lett volna. Nem volt semmilyen vegyészi, sőt nem volt semmilyen felsőfokú képzettsége. Katonai iskoláját sem fejezte be, mert a végzés előtt kilépett és leszerelt.

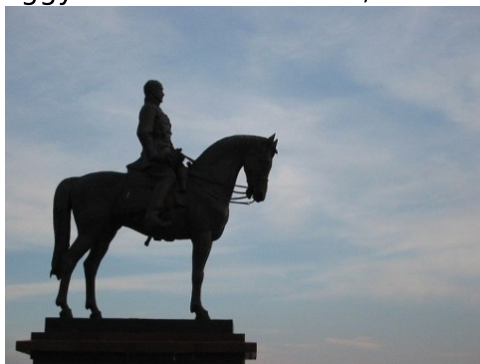
- Valótlanul állítják a lexikonok, hogy Görgei Arthur a Lembergi Egyetem tanára lett volna. Soha nem járt Lembergben. Soha nem végzett el semmilyen egyetemet, és soha volt sehol egyetemi oktató.

- Tévednek, vagy szándékosan hazudnak a lexikonok, amikor azt állítják, hogy Görgei Artúr *„fedezte fel a laurilsavat”.* Ilyen sav nincs. De ami van, amit lehetett izolálni, azt sem Görgei izolálta. Valaki egy francia kémiai szaklapban megjelent cikket fordított le franciáról németre, s nyújtotta be Bécsben új felfedezésként Görgei nevében, amit Alexander Bach belügyminiszter találmányként lajstromoztatott, s honorált Görgeinek. Az ügybuzgó szakcikk írója nem azért ismeretlen, mert ismeretlen, hanem azért, mert még senki nem járt utána ennek az ügynek. Lehetett Görgei francia születésű, francia nyelvtanító felesége, vagy Görgei Prágából Bécsbe áthelyezett kémiaprofesszor főnöke, akinek kötelezettsége volt a fegyelmezhetetlen, lombikmosogató laboratóriumi segéd felügyelete, Görgei karrierjének egyengetése.
- Görgei esetében nem a jelentős feltalálói honorárium összege a fontos, hanem az a tény, hogy ettől kezdődően minden magyar kormány és magyar

tudományos fórum a Görgei Arthur nevű titkosrendőrségi ügynököt feltaláló zseni vegyészprofesszorként kezeli, ami nagy segítséget nyújtott számára a forradalmi kormány előtt hamis személyiségének hitelesítésében. A lexikonok ma is ellenőrzés nélkül, egymástól veszik át a valótlan, téves adatokat.

- Görgei bele volt keveredve hazugságaiba, ezért születési időpontját össze-vissza, hibásan adta meg. Amikor megtévedt, pl., amikor Batthyánynál katonai szolgálatra jelentkezett, az ügynök Johann Woldemar Blaha (róm. kat.) 1819. évi születési adatát adta meg Görgeyé (1818.) helyett. Azt sem volt képes megjegyezni, hogy Görgey nem katolikus, hanem evangélikus volt. A nevét Görgei Arthur formában írta, sohasem használta a valódi Görgey Artúr, sem a Görgei Artúr formát, bár mai hódolói ez utóbbi, soha nem létezett névvel iskolákat neveznek el.

- Hermann Róbert 2018. január 27-én, Visegrádon előadást tartott: *„Görgei Arthur az első vértanú”* – címmel. Ha Görgei, ez a dologtalan, túlfizetett semmirekellő áldozat volt, akkor a kivégzett honvédek ezrei, az apa, férj és családfenntartó nélkül maradt családok százezrei mik voltak? Ez a Hermann nevű ember orwelli nyelvezetével meggyalázta a szabadságharc összes elesett, meggyilkolt és elmenekült, de sorsában megnyomorított áldozatát.

Görgei lovasszobra Budavárban a Fehérvári rondelláján.

- Furcsa nemzet a magyar. Minden árulójának és gyilkosának szobrot állít: Sztálin, Görgei, Churchill, Kádár, Antall, miközben hőseit veszni hagyja. Ma Magyarországon 6 db mellszobra és 1 lovasszobra van Görgeinek. A lovasszobor nem akárhol, a Budai várban, a Fehérvári rondellán áll. Nem akármikor, 1997-ben állították fel. A szobor talapzata Magyarország leigázójának, V. Sztálin szobrának a talapzata. Nos, ilyen szobra nincs Magyarországon Atillának, Árpádnak, Szent Lászlónak, Hunyadi Jánosnak, Zrínyinek. Pedig egyikük sem volt hazaáruló, s csatáikat csapataik élén maguk vívták.

- Görgei az 1848-49. évi szabadságharc során 18 alkalommal követett el nyilvánvaló hazaárulását, amit a magyar történettudomány a mai napig nem tárt fel, nem tette a köztudat részévé. Ne csak 1 lovasszobra legyen! Célszerű valamennyi hazaárulását egy-egy lovasszoborral emlékezetessé tenni, a magyar nemzeti kormány nagyobb dicsőségére.

- Akiknek egyetlen szobra sincs, akikről senki magyar nem emlékezik meg:
  Guyon Richárd, Szemere Bertalan, Kmety György, Nagysándor József, Perczel Mór, Perczel Miklós, herceg Batthyány Kázmér, Lenkey János, Czetz János, Asbóth Lajos, Asbóth Sándor, Gábor Áron, Makk József, Vetter Antal, …

***

Petőfi meghamisított élete, születésétől haláláig

„Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmibe veszi,
vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti létét gyilkolja meg.”

(Kölcsey Ferenc)

Petőfi saját önéletrajzi adatai között írta meg, hogy 1822. december 31-én (nem másnap!) Félegyházán, és nem Kiskőrösön(!) született. Magát kunnak vallotta. Kiskőrös nem kun település. De ez sem a 19. századi irodalomtörténészeknek, sem a 20. századiaknak, sem a 21. századiaknak valamiért nem tetszett. Közismert, mi a hamis tananyag. Csak egyszer derülne már ki, hogy mi érdek fűződik a születési idő és hely meghamisításához.

Petőfi halálának meghamisítását sem indokolja semmi. 1849-ben Paskievics kozákjai több-ezer foglyot hajtottak és szállítottak Szibériába, meg Kaliforniába. Ebben semmi különös nincs, hisz az 1825. évi dekabrista felkelés több-ezer foglya is Szibériába került, s a magyar Benyovszky Móricot is már 1831-ben simán Kamcsatkára internálták, anélkül, hogy ez az oroszok részéről bármiféle diplomácia gondot felvetett volna.

Sokáig nem voltak közismertek a magyar hadifoglyok elhurcolására vonatkozó osztrák-orosz uralkodói szintű megállapodások. Az óta előkerült a Schönbrunnban 1849.05.14-én kelt minisztertanácsi jegyzőkönyv és a cár részére küldendő, az Olmützben 1849.05.19-én, aláírt osztrák császári levél, ami cáfolhatatlanul bizonyítja, hogy Ferenc József és I. Miklós cár megegyezett a magyar foglyok Szibériába deportálásáról. Eltitkolták a magyarok elől azt a kevés híradást is, ami a magyar raboktól Szibériából Európába eljutott. A Habsburg-párti magyar kormányok pedig soha nem intézkedtek a magyar hadifoglyok hazahozatalára. Egyik kormányt sem érdekelte, hogy több-ezer magyar raboskodik Szibériában, mert ezek a kormányok már nem voltak magyarok. Nevezhették elnökét Wenckheimnek, Tiszának, Szapárynak, vagy Wekerlének. Nem magyarok.

A Tobol-folyón 1850-ben kelt át egy nagy transzport, akiket északra szállítottak tovább. Ugyanebben az évben a Léna-folyó déli torkolatánál is átkelt a folyón egy nagy magyar transzport. Az Angara-folyón is utaztattak magyar foglyokat, s többen Irkutszkba kerültek.

Irkutszk a Bajkál-tó nyugati partján lévő nagyváros, a kormányzóság központja. Innen hajóval lehet átkelni a tó keleti partjára, ahol buddhista tonguz és burját őslakosság él.

Ott, a Szelenga-folyó torkolatában található Csita város, mint közigazgatási és ipari központ. Tőle északra, a Barguzin-folyó torkolatában van Barguzin városka, 1850-ben még falu, az orosz cári gyarmatosító hódítás legészakibb települése.

A magyar kormány meg sem akarta hallani a rabok leszármazottainak segélykiáltást, mert nyilvánvaló volt, hogy a kiegyezés utáni politikai alkut zavarta volna a kérdés kapcsán várható zavar. A jóságos magyar kormány a jóságos osztrák császárral kiegyezett, s ez a kép nem tűrhette, hogy a jóságos király a népét megsemmisítő táborokba internáltatta.

A szibériai rabok sorsának felvetése súlyos kérdésekkel szembesítette volna a kiegyezett (48-asok szerint áruló) kormányt és a magyar királlyá koronázott Ferenc Józsefet. A kérdésre egyikük sem tudott tisztességes választ adni. A magyar nép cserbenhagyása, a haza elárulása, a jogrendben 100 évnyi visszalépés, csak a legenyhébb három tény, amit a kiegyező kormány soha megmagyarázni és megindokolni nem tudott.

És a következményért, a Trianonban bekövetkezett országcsonkolásért a felelősségvállalásra még Trianon után sem volt képes. A hivatalos politika csak arra volt képes, hogy minden híradást megakadályozzon, letagadjon, állítva, hogy soha semmiféle hír Szibériából nem jött, ezért deklarálta, hogy Szibériába magyar fogoly nem kerülhetett. Ez klasszikus esete annak, amikor a kívánatos eredmény érdekében meghamisítják az adatokat. Ez a vágyvezérelt és érdekvezérelt politika.

Nézzük a makacs tényeket!

- 1849. augusztus 14-én a bukaresti francia konzul jelentette Párizsba külügyminiszterének, hogy az oroszok hajtják a magyar hadifoglyokat Havasföldön, Moldván keresztül Oroszországba.
- 1849. augusztus 24-én Dworzak osztrák ügynök Jaşiból jelentette Schwarzenbergnek hogy: *„Moldván át folyamatosan szállítanak fogoly felkelőket Bukovinába. Éppen most kísérnek háromezer erdélyi fogoly felkelőt Havasalföldről Moldván át – anélkül, hogy Jaşit érintenék – orosz őrizet alatt Bukovinába. Tegnap Bem két segédtisztjét Czernowitzba szállították, és az erdélyi határon elfogott kisebb felkelőcsapatokat folyamatosan hozzák be. Ghica kormányzó fejedelem alkalmilag közölte velem, hogy Dannenberg orosz tábornok igénylésére, miszerint a 3.000 felkelőt ideiglenesen a moldvai hatóságok lássák el, áthaladásuk időszakában."*
- Lüders gyalogsági tábornok az 1849. augusztus 06-i nagyszeben–nagycsűri ütközet után intézkedett arról, hogy a Fehéregyházánál/Segesvárnál és Nagyszebennél ejtett hadifoglyokból 2.000 főnyi szállítmányt a Tömösi-szoroson keresztül Havasalföldre, Ploieştibe küld, ahol Pjotr Andrejevics Dannenberg altábornagy, a moldvai és havasalföldi orosz megszálló erők parancsnoka veszi át őket, s továbbkísérteti Havasalföldön és Moldván át Oroszországba.
- P. Szathmáry Károly már 1849 augusztusában Lezsneken azt a hírt hallotta, hogy Petőfit az oroszok elfogták és elvitték Szibériába.
- Irkutszkban volt egy Mesterházy András nevű honvéd, aki gyógykovácsként szolgált a magyar szabadságharcban. Szibériában „kursmid" (felcser) volt a kozákok katonai telepén. Mesterházy emlegette, hogy együtt raboskodott egy Czigler nevű felcserrel, Káhán Lajossal, Bitter Jánossal, Karácsonyi Gábor hadnaggyal, Boró tüzérrel. Irkutszkban mindannyian megházasodtak és családot alapítottak.
- Karikás Frigyes: *„A járatos ember"* – című kötetében található leírás, *„Miszter-Gázi"* – címmel. A Vlagyivosztok közeli Usszuri folyó partján lévő Usszurijszk falu temetője tele van magyar sírral. Az egyik fejfa szerint: Andrej Ivanovics Miszter-Gázi, aki született 1824-ben ismeretlen helyen, s meghalt 1895.07.10-én. Mellette az illető családja, utódai fekszenek. Miszter-Gázi eredeti neve: Mesterházy András. Messzeföldön híres kovács volt, aki fiait is és sok helyi inast megtanította "magyarul" kovácsolni. Gyógyított is mindenféle betegséget, ficamot, fogat húzott, s a gyógyításért pénzt soha nem fogadott el. A könyvelését és naplóját élete végéig magyarul írta. A temetőben még további száz magyar sírja található. De hivatalosan magyar fogoly Szibériába nem került.
- A lengyel lázadók, akiket a cár szintén Szibériába száműzött, 1867-ben amnesztiával Csitából szabadultak. Két lengyel, Wisznievszki és Malinowski Magyarországon keresztül utazott Svájcba, s Pesten nyilatkozták, hogy lengyel rabtársaik mondták nekik, hogy régen Petőfi is ott dolgozott velük a bányában. A két lengyel úgy tudta, hogy Petőfi 1856-ban halt meg. (Akkor minderről semmiféle adat nem állt rendelkezésre, a lengyelek biztosan nem beszéltek Morvai Ferenccel a MEGAMORV Kft-nél, s nem európai pletykát ismételtek.) A moszkvai levéltárosok megtalálták a csitai levéltárban a két lengyel nevét, s fogságuk adatait.
- 1915-ben jött hír Nyikolszk-Usszurszk szibériai faluból, hogy ott és a szomszéd faluban magyarok élnek, akik 1849-ben lettek cári foglyok, s 3 évi gyaloglás után kerültek ide. Méltatlankodtak, hogy miért nem gondolt senki arra, hogy mi lett '49 hőseivel. Miért kell 66 éve hadifogságot ülni. Miért felejtették el őket?
- 1920-ban dr. Feri Sándor Petrográdon segített Petőfi anyai unokatestvérének, aki 1830-ban született (Hrúz Mária és az ő anyja testvérek) a szibériai fogságból haza, Félegyházára jutni. Ő mondta el, hogy az összefogdosott férfiakat szekeres tréneken (konvoj) vitték a Kárpátokon keresztül. Ő maga is egy kocsi hajtója volt, s fiatalon így élte túl az utat.
- **Tarczali dell' Adami Géza ny. m. kir. vezérkari őrnagy**, az I. Világháború után a Magyar Vöröskereszt kelet-szibériai hadifoglyokat **1920-ban** hazaszállító küldöttségének a vezetője volt. Szibériából összesen 120.000, csak **a Bajkál-tón túlról 15.355 magyar foglyot váltott ki,** a Magyar Vöröskereszt segítségével. (Ekkor Ferenc József, a jóságos király már nem élt, ezért ekkor már lehettek magyar foglyok Szibériában.) Tehát a Bajkálon túl is fogolytáborok rendszere működött. Így semmiféleképp nem áll meg az MTA azon érve, hogy nincs olyan adat, hogy

Szibériában fogolytáborok működtek volna. Ezt írta a *„Megváltás Szibériából”* – című könyvében:

> *„A Svéd Vörös Kereszt 1916-os Kelet-Szibéria térképén szerepel a Vengerka nevű falu, ami a Bajkál mellett van. Egyik utcája neve Kossuth, a másiké Petőfi. 1849-ben szakadt oda egy maroknyi magyar honvéd, aki ott is ragadt.”*

- 1940-ben Budapesten egy újságban megjelent az a fénykép, ami Petőfi barguzini sírkeresztjéről készült. Eszerint Petőfi meghalt 1856. májusban.
- 1968.07.30-i száma az osztrák *Neues Wiener Tagblatt* két osztrák földrajztudós híradását közli, miszerint Jakut-Szibériában, a Sziligir-folyó mellett egy olyan falura bukkantak, melynek lakói magyarul beszélnek, akik tudták, hogy felmenőiket 1849-ben hurcolták Szibériába, s a munkatáborból megszöktek, de csak északra tudtak menekülni. Ugyanebben a cikkben egy Skridelszkij nevű orosz ezredes azt nyilatkozta, hogy amikor a Jakutszki Kormányzóságban teljesített szolgálatot, Alekszandr Sztyepanovics Petrovics aktája a kezében volt. Ő irodalmi érdeklődésű lévén, tudta, ki volt a költő Petőfi Sándor, s érdeklődéssel olvasta át aktáját, amiben benne volt a haláláról hírt adó hivatalos jelentés is.
- 1970-ben a kelet-kutató Lőrincz L. László hozott hírt Szibériából, hogy Eliaszov professzor és a Morokov testvérek adatai szerint a barguzini Petrovics, az nem más, mint Petőfi. Erről az Akadémián jelentést tett, de a hírt elutasítóan fogadták.
- Eliaszov néprajzkutató jegyezte fel Maria Morokova visszaemlékezését, miszerint 1851-ben személyesen jelen volt, amikor 15 csendőr a falujába, Barguzinba kísért egy Petrovics nevezetű magyar foglyot, akinek legjobb barátja Mihail Küchelberger dekabrista népvezér lett. (Morokovának fogalma nem volt, hogy Magyarországon ki az a Petrovics.) A falusi hagyomány „feltámadott ember”-nek tartotta.

Tehát, nem igaz, hogy nem lehetett tudni a szibériai magyar foglyokról, és hogy ne lett volna semmilyen információ. A hírek folyamatosan jöttek. Persze, szélhámos hazudozók és ügynökök is megszólaltak az ügyben:

- 1879-ben egy Manasses Dániel nevű ember újságcikkben azt nyilatkozta, hogy 2.775 fogoly társával együtt Oroszországban, Szibériában raboskodott. Állította, hogy Petőfivel találkozott, és beszélt. Valójában az illető egy Pap János nevű, büntetett előéletű szélhámos volt, aki nagyon sokat ártott az ügynek, mert rövid úton lebukott, de szélhámossága jó ürügy volt arra a magyarországi Habsburg kormánynak, hogy azonnal leállítson minden nyomozást Petőfi és a szibériai magyar foglyok ügyében.
  Az is lehet, hogy ez a szélhámosság is a kancellária ötlete volt. Ferenc Józsefnek nem volt érdeke nyomozni az után az ember után, aki azt írta az ő puccsa alkalmából, hogy:

  „Akasszátok fel a királyokat!’
- Jelentkezett egy illető is, aki hírt hozott arról, hogy Petőfi, Alexander Petőfi néven verseket adott ki Szibériában. Nos, Petőfi fogságában valóban írt verseket, de nem ezt, és nyilván semmit nem adhatott ki. Egy politikai elítélt nem adhatott ki verseket. Másrészt, Petőfi a nevét fogságában nem használhatta. Semmiféle haszon nem származott abból, ha valaki Szibériában kiadja magát Petőfinek. Az életével játszott volna. A versek nagyon rossz Ady-utánzatok, amit a szélhámos maga írt. Aki ott magát Petőfinek mondja, az biztosan nem Petőfi.

Csalók:

Aki azt állította, hogy Petőfi Szibériában verset (ráadásul magyarul!) adott ki, az nyilván nem járt a cár földjén, s nem gondolt az ottani viszonyokba. De a közvélemény ugyanúgy nem gondolt mindebbe bele, ezért ez az akció a közvélemény megtévesztésére kiválóan megfelelt. Ezt a rossz Ady-utánzatot még ma is példaként hozza fel a Habsburg-ház végbeléből kikandikáló magyarországi akadémikus társaság. Az Akadémia hivatalos állásfoglalását a következő személyiségek képviselték, akik nevét itt rögzítem, hogy őket, mint áruló labancokat soha ne feledjük:

Fekete Sándor (író, újságszerkesztő). Ratzky Rita (irodalomtörténész). Lányi András (filmrendező), Dezső Gyula (antropológus), Kovács László, Odze György (író, az MTA titkára), Farkas Gyula (szegedi antropológus), Szabó Árpád (igazságügyi orvosszakértő), Szabó Géza (szekszárdi régész, aki ellopta a Barguzinban feltárt koponyáról a hajtincset), Harsányi László (igazságügyi orvosszakértő, akinek 100 db subleros méréséből 54 volt célzatosan hamis), Berecz János (MSzMP miniszter), Balogh Ernő (MSzMP KB Kulturális osztály), Lakatos Ernő (MSzMP KB Agit.prop. osztály). Glatz Ferenc (történész, MSzMP miniszter). Moldova György (MSzMP

hivatásos szarember, aki hangjátékot írt, amiben Kiszely helyett Beszeli a csontkovács, aki Pityófit kutatja. Ha a halott egy egyszerű, hétköznapi ember lett volna, akkor sem szabadna így gúnyolódni rajtra, ahogy ez a kommunista hivatásos szarember gúnyolódott. Kívánom, hogy az Isten a barguzini halotthoz hasonló halállal jutalmazza!). Katona Tamás (az árja fajú illuminátus Jakubovics Mordechai unokája, történész, miniszter, aki folyamatosan azt hazudja, hogy senkit nem vittek az oroszok fogságba, ezért Petőfi sírja Szibériában nem is lehet.), Vízi E. Szilveszter (az MTA illuminátus elnöke).

És itt felsorolom, hogy ezek a labancok miket állítottak Petőfi csontvázáról:
Ivaréretlen leány. Burját feleség. Rebeka, aki egy zsidó asszony. Egy zsidó ember. Hermafrodita, alul férfi, felülről nő. Hermafrodita, alul nő, felül férfi.

Mindezt tudományos fokozatokkal kistafírozott szaktekintélyek. Hogy hazudozásaik ne lepleződjenek le, már az is hivatalos, hogy a Múzeumban őrzött ruhája nem is Petőfié, s a Petőfiről készített dagerrotípián nem Petőfi is van.
Szerintük a segesvári tömegsírból kiásott csontvázak bármelyike megfelel Petőfi eredeti maradványának, csakhogy Petőfit Segesváron, bármi áron meghalasszák. (Csak egyszer kiderülne már, hogy ehhez mi érdek fűződik!)
Igaza volt Petőfinek, amikor azt állapította meg, hogy a zsarnokság igazi szövetségese a butaság (*Ausztria* – című verse), mely azért butít, hogy uralmát biztosan fönntartsa.

****

Összefoglalás

Furcsa módon, akik éltetik Görgei kultuszát, ugyanazok tagadják és hamisítják a Petőfi Sándor életével és halálával kapcsolatos tényeket, születése napjától és helyétől kezdve a haláláig és azon is túl. Az életével és halálával kapcsolatos tények esetében az Akadémia már rég eljátszotta minden hitelét, az egyetemek irodalomtörténészi és a régészeti karaival együtt. A magyar régész arról ismerszik, hogy soha nem tárt fel még semmit, csak külföldi akadémiák és a pesti akadémia kellemes termeiben kiagyalt hitregéket ismételgeti, régészeti leleteket pusztít, rováspálcákat éget el, történelmi felfedezéseket hallgat el, s jól fizetett szervezetével likvidál minden olyan felfedezőt, akinek véleménye, bizonyítéka eltér a kitalált, hivatalos és nemzetközileg egyeztetett meséktől.
Petőfi és Görgei ügyében a közvélemény többségi demokratikus véleménye nem lehet mérvadó, hiszen a „köz” véleménye téves, ami az Akadémia hamis hittételein alapul, amit az Akadémia által irányított közoktatás, sajtó, rádió, televízió, filmipar mos az agyakba.
- A ma rutinvizsgálatnak számító genetikai vizsgálattal egyszerűen meg lehetett volna vizsgálni, hogy milyen genetikai kapcsolat van Hrúz Mária és a Barguzinban feltárt csontváz között. A vizsgálat véglegesen eldöntötte volna azt a kérdést, hogy a barguzini csontváz Petőfié Sándoré-e, illetőleg, ha nem, akkor lehetőséget véglegesen kizárta volna. - Genetikai vizsgálat céljára nemcsak a csontvázat, hanem a Szabó Géza szekszárdi múzeumigazgató régész által Barguzinban ellopott hajtincset is fel lehet használni.
- A barguzini lelet genetikai anyagát össze lehet hasonlítani a Nagycenken eltemetett gróf Széchenyi István genetikai anyagával, bizonyítva, vagy cáfolva Széchenyi apaságát.
- Aztán, genetikai vizsgálatot kell lefolytatni Görgei Arthur (alias Johann Woldemar Blaha) és Perczián Vilma (Görgey Artúr édesanyja) genetikai kapcsolatának bizonyítására, vagy cáfolatára. Görgeyné Perczián Vilma

síremléke megvan a Felvidéken. Görgei Arthur sírja pedig Budapesten, a Fiumei úti sírkertben.
- Továbbá, apasági genetikai vizsgálatot kell végezni Ferenc Károly főherceg és Görgei Arthur genetikai kapcsolatának megerősítésére, vagy cáfolatára.
- A genetikai vizsgálatok a feltételezett vérségi kapcsolatokat nemcsak bizonyítják, hanem adott esetben egyértelműen cáfolják is. Aki ezektől a vizsgálattól elzárkózik, fél, megakadályozza, az egész biztosan többet tud valamelyik eshetőség bizonyosságáról.
- A magyar politikai és áltudományos hatalom megakadályozta, hogy a barguzini csontleleten és a fent felsorolt esetekben a bűnügyi eljárásokban rutinszerűen alkalmazott, bizonyító erejű genetikai vizsgálatok el legyenek végezve. Ennek egyetlen oka, hogy a hivatalos hatalom ezek nélkül is tudja az igazságot, hiszen tulajdonképpen tudható, s félnek, hogy kiderül. Félnek, hogy 170 éves hazudozásaik lelepleződnek.

Összefoglalva megállapítható, hogy Petőfi Sándor és Görgei Arthur, két meghatározó jelentőségű történelmi személy esetében, - bizonyító erejű genetikai vizsgálatok hiányában - nincs mód a „köz” bölcsességére hallgatni, mivel azt csak a „közbutaság” vezérli. Mindkét, ill. mindhárom személy esetében csak a tények ismerete vezet igazságra. Ez 170 év múltán is azért fontos, mert:

„Akik nincsenek tudatában múltjuknak, nincs mit várniuk a jövőtől.”

Dr. Varga László
közgazdász
szakmérnök

Felhasznált irodalom:

- Albert Gábor: Szemere Bertalan hazatérései
- Arany János összes költeménye (Ráth Mór – Pest, 1867.)
- Asbóth János: Asbóth Lajos emlékiratai az 1848/49-i magyarországi hadjáratról (Pest, 1862.)
- Asbóth Lajos: A hadvezér és a hadtudomány alapelvei 1-2. (Heckenast – 1863.)
- Bánlaky József: A magyar nemzet hadtörténelme (Stockholm – 2000.)
- Bonhardt Attila: A magyar hadifoglyok hazaszállítása kelet-Szibériából 1919-1921. (Hadtörténeti Közlemények 32. évf.3. szám – 1985.)
- Czetz János: Bem erdélyi hadjárata 1848–49-ben. (Pest - 1868.)
- Csikány Tamás: Várharcok az 1948-49-es szabadságharcban (Életünk Különszám – 1998.)
- Csorba György: Az 1848-49-es törökországi magyar emigráció története (Hadt. Közl.- 1999.)
- Fülöp Tamás: Batthyány és Széchenyi értékvilágának különbözősége (Szolnoki Tudományos Közlemények XI.)
- Gergely András: Magyarország története a 19. században (Osiris Kiadó - 2003.
- Görgei Arthur: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben (Leipzig – 1852.)
- Görgei István: Görgei Arthur ifjúsága és fejlődése a forradalomig (Budapest – 1916.)
- Gracza György: Mikor az isten alszik (Az 1848/49-i forradalom és szabadságharc története)
- Grover S. Krantz: - Az európai nyelvek földrajzi kialakulása (Bp. Fríg Kiadó – 2015.)
- Hermann Róbert: Megtorlás az 1848-49-es forradalom és szabadságharc után (Budapest - 1999.)
- Hermann Róbert: Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc vértanúi (Oktatási Min. – 2000.)
- Hermann Róbert: Görgei főhadiszállásai Buda ostroma idején (Hadtörténeti Múzeum – 2014.)
- Honfi József: A huszárság kialakulása a 18. századi orosz hadseregben (Hadt. Közl.- 1968.)
- Illyés Gyula: Petőfi Sándor (Szépirodalmi Könyvkiadó – 1971.)
- Imreh Sándor: Visszaemlékezés az 1848/49. évi sz.harcra Erdélyben (Atheneum – 1880.)
- Irányi Dániel & Chassin Károly: A magyar forradalom politikai története (Párizs – 1860.)
- Kacziány Géza: Görgei - Történelmi tanulmány (Magyarország Kiadó – 1915.)
- Kacziány Géza: Görgeiről második könyvem (Magyarok Lapja Nyomda és Könyvkiadó – 1936.)
- Kacziány Gáza: Magyar vértanuk könyve (Vass József Könyvkiadó Hivatala – 1905.)
- Kéri Edit: Petőfi Szibériában? (Eötvös Kiadó – 1990.)
- Kéri Edit: Ki volt Görgei? I-II. (ISBN 963-650-898-5 Budapest – 1998.)
- Kirchner Sándor: Hadifoglyok hazaszállítása 1919-21. (Hadtörténeti Levéltár, Bp. – 1922.)
- Klapka György: Emlékeim (Wigand, Leipzig – 1850.)
- Kmety György: Görgei emlékiratainak katonai bírálata (Vodianer F. – Pest, 1861.)
- Korn Fülöp: Néhány fénysugár Görgei Arthur fegyverletételére (Stuttgart – 1859.)
- Kossuth Lajos: Követekhez és politikai ágensekhez Angol- és Fr.o.-ban (Wigand, Lipcse – 1849.)
- Kovács István: A lengyel légió lexikona 1848-1849-ben (História Könyvtár Kronológia, Bp. – 2007.)
- Krivácsy József: Görgey és Klapka, vagy az 1848/9-i önvédelmi harc (Bp.- 1881.)
- Málnási Ödön: A magyar nemzet őszinte története (Bp. - 1937.)
- Máriássy János: Visszaemlékezések az 1848-49. évi szolgálataimra (Bp. Argumentum – 1999.)
- Mezősi Károly: Az évszázados Petőfi-per (Kiskunfélegyházi Petőfi Emlékbizottság – 1998.)
- Mészáros Lázár: Emlékiratai Szokoly Viktor szerkesztésében (Ráth Mór – 1867.)
- Petőfi Sándor összes verse (Osiris – 2007.)

- Pulszky Ferenc: Életem és korom (London - 1850.)
- Roberts W. Ian: Nocholas I. and the Russian Intervention in Hungary (London - 1991.)
- Supka Gáza: 1848 A márciusi forradalom előzményei, lefolyása, társadalmi jelentősege (Cserépfalvi – 1938.)
- Szemere Bertalan: Lombok és töviskék (Páris – 1854.)
- Szemere Bertalan: Összegyűjtött munkái I.-II. (Ráth Mór – Pest, 1861.)
- Szemere Bertalan: Politikai jellemrajzok (Szépirodalmi KK. – Budapest - 1990.)
- Szemere Mária: Utóhang Szemere Bertalan műveihez (Ráth Mór – Pest - 1873.)
- gr. Széchenyi István: Ein Blick auf den anonymen Rückblick (London – 1859.)
- Szokoly Viktor: Világos hőse (Emich Gusztáv – Nagy Arad - 1867.)
- Teleki Sándor: Emlékeim 1-2 (Petőfi Társaság – Aigner Lajos – 1881.)
- Teleki Sándor: Egyről másról újabb emlékeim 1-2 (Révai Testvérek – 1882.)
- Teleki Sándor: Garibaldi alatt (Révai Testvérek – 1883.)
- Vadász Sándor: Az 1849-es cári intervenció Mo.-on (Korona – 2001.)
- Vörösmarty Mihály összes verse (Méhner Vilmos – 1866.)
- Wikipedia

Köszönet …

Szeretném köszönetemet kifejezni azok részére, akik a múltban az események menetét naplóikban örökítették meg, vagy hiteles történeti műveiket hagyva ránk bepillantást engedtek a történelem menetébe. Ezek a fennmaradt dokumentumok teszik emberivé, átélhetővé a nemzet élet-halál harcát, tárják fel az emberi kapcsolatokat, s teszik ismertté az eseményeket.

Elsősorban **Kmety György** emlékiratát, s **Czetz János** katonai ismertetőjét szeretném kiemelni. **Mészáros Lázár** emlékirata is nélkülözhetetlen forrásul szolgált. Az Asbóth testvérek mindegyike – **Asbóth János** és **Asbóth Lajos** - kiváló dokumentumgyűjteményt hagyott az utókorra. A Magyar Nemzeti Bank CD-romon kiadta **gróf Széchenyi István** összes művét, ami kiválóan használható.

Szívszorító olvasni **Szemere Bertalan** emigrációból küldött nyílt levelit, újságcikkeit, tanulmányait, könyveit. Külföldről is mindent elkövetett a haza sorsának jobbításáért, miközben az itthon celebkedő, meglehetősen törpe jellemű és hajlékony gerincű Jókay Mór leárulózza. Így sorsa törvényszerűen az őrületbe vezetett.

Kacziány Géza volt az a bátor közíró, aki 1905-ben, amikor kiadta a *„Magyar vértanúk könyvét”,* felhívta a nemzet figyelmét arra az ellentmondásra, ami a sok ezer vértanú sorsa és a magyar honvédség fővezérének, Görgei Arthurnak az élete alakulása között feszül. Kacziány utána járt a vértanúk naplóinak, búcsúleveleinek, s rájött, hogy akiknek nem sikerült emigrációba menekülni, azoknak szinte minden írásos hagyatékát átírták, meghamisították. Kacziány a korabeli tanúk vallomásai alapján kiderítette, hogy Görgei a csaták idején a legszűkebb klikkjével pezsgős bálokon mulatott. Kutatásainak eredményét - még bőven Görgei életében - könyvben írta meg, s állításait nem cáfolta senki.

Legnagyobb köszönet pedig **Kéri Edit** színművész, ’56-os rab és írónőt illeti, aki rájött, hogy Görgey István (akinek Görgei Arthur diktálta hatalmas hazugsággyűjteményét, s aki a diktált német szöveget magyarra fordította), számtalan jelzést rejtett el, amivel a bécsi kamarilla kolosszális bűnténysorozatának és Görgei folyamatos árulásainak bizonyítékait helyezte el. Megvizsgálta a családi levelezést, s szavanként kielemezte a kétkötetes Görgei alapművében található üzeneteket. Felvidéken és Ausztriában utánajárt a valódi Görgey család valódi élettörténetének, s személyes riportokat folytatott a Görgei-ág élő leszármazottaival. Kinyomozta Görgey Artúr rövid életének szinte minden mozzanatát. Bűnügyi szakértőkkel végeztetett eredményes nyomozást. Eredményeit a *„Ki volt Görgei?”* – c. kétkötetes művében írta meg.

És, akkor még Petőfi ügyében játszott szerepéről nem is szóltam. Részt vett a barguzini expedícióban, s ott mindent dokumentált. Megakadályozta, hogy az MTA által kiküldött Szabó Gáza szekszárdi Megyei Múzeumigazgató összetörje a feltárt koponyát, s tanúsította, hogy ellopta a koponyáról a genetikai elemzésre kiválóan alkalmas hajzatot. Az expedíció lefolyását a *„Petőfi Szibériában?”* – című könyvében írta meg. Kéri Edit

kutatásainak eredménye indított arra, hogy a feltárt eseményeket megkíséreljem időrendbe szedni.

Megdöbbentő tény, hogy a kortársak tudták, hogy Petőfi Szibériában van, s 1856. május havi haláláról is még ugyanabban a hónapban értesültek. Az Akadémia legfőbb vezetői, s **Arany János** is Bécsből, a császári udvarból naprakész információkkal rendelkeztek.

Petőfi születésével és itthoni életének dokumentálása kapcsán ki kell emelni **Mezősi Károly** művét, ami a Kiskunfélegyházi Petőfi Emlékbizottság kiadásában jelent meg, *„Az évszázados Petőfi-per”* – címmel.

A korszakról szinte csak összefoglaló, általában utólagos és egyoldalú politikai nézeteket kivetítő, értékelő publikációk érhetők el. A történelmi személyek, vagy éppen civilek korabeli hiteles dokumentumai, publikációi rendkívül nehezen hozzáférhetők. A felhasznált források közül kiemelem még Bajza József, Klapka György, Stáhel Gyula, Imreh Sándor, Irányi Dániel, Pulszky Ferenc, Teleki Sándor, Krivácsy József, Korn Fülöp, Supka Géza, Szokoly Viktor műveit, melyek valós élethelyzetben dokumentálták a megélt eseményeket.

Varga László